حق دینی قرآن دیلی

Hak Dini Kur'an Dili

جلد

۷

حق دینی قرآن دیلی

یکی مألّلی تورکجه تفسیر

جلد

٧

سُورَةُ الْكَهْفِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَعَشْرُ آيَةً

سورهٔ کهف ده مکیدر. انجق «واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم» آیتنك مدنی اولدیغنه
دائر بر قول ده واردر.

آیتلری — یوز اون،

کلمه‌لری — بیك بش یوز یتمش یدی،

حرفلری — آلتی بیك اوچ آلتمش،

فاصله‌سی — ا حرفیدر.

سبب نزولنده صاحب سیر ابن اسحاقك شویله بر روایت نقل ایتدیکی ذکر اولونیور: نضر بن حارث
قریشك شیطانلرندن ایدی، رسول اللهه اذا ایدردی، عداوته قالقیشیردی، حیره‌یه کیتمش اوراده رستم
واسفندیار حکایه‌لرینی اوکرنمشدی. رسول الله صلی الله علیه وسلم بر مجلسه اوتوروب اللهی ذکر و امم سالفه‌نك
باشلرینه کلن مصیبتلردن قومنه تحدیث ایتدیکی وقت قالقار قالقماز نضر آرقه‌سندن کلوب او مجلسه اوتورور،
ای معشر قریش، والله بن اوندن داها کوزل سویلرم، کلیکز سزه اونك آکلاتدیغندن داها کوزلنی آکلاته‌یم
دیر صوکره اونلره فارس ملوکندن آکلاتیردی. قریش بونی عقبه بن ابی معیط ایله برابر مدینه‌ده‌کی احبار یهوده
کوندرمشلر ودیمشلر که اونلره محمددن وصفاتندن صوریکز وکلامنی خبر ویریکز، چونکه اونلر اسکی کتاب اهلیدر.
اونلرده انبیاء علمندن بزده بولونمایان معلومات واردر. بناء علیه ایکیسی چیقوب مدینه‌یه وارمشلر،
دیدکلری کبی احبار یهوده صورمشلر، احبار یهود دیمشلر که: اوکا شو اوچ شیدن صوریکز:

۱ — او فتیه‌دن (او کنج یکیتلردن) که اول زمانده کیتدیلر، ایشلری نه ایدی؟ زیرا بونلرك
حکایه‌سی عجیبدر.

۲ — او جوال طوافدن (یعنی او دولاشان آدمدن) که ارضك مشرقلرینه و مغربلرینه ایرمشدی، بونك

قصه‌سی نه‌در؟

٢ — روح حقنده‌کی سؤال نه‌در، او؟ اگر سزه اوندن خبر ویررسه جنیدر، اتباع ایدیکز، یوقسه
برلاجیدر. نه ایسته‌سه‌کز یاپیکز. بونک اوزرینه نضر و رفیقی مکه‌یه عودت ایدوب قریشه: « سزه محمد ایله
آرامزی فصل ایده‌جک شی کتیردک » دیه‌رک یهودک دیدکلرینی خبر ویرمشلر. کلمشلر رسول الله‌ه سؤال
ایتمشلر. رسول الله « صوردقلریکزه یارین جواب ویریرم » بویورمش، استثنا یاپمامش، یعنی
ان شاء الله = الله دیلرسه دیمه‌مش، کیتمشلر. رسول الله اون بش کیجه دوردقدن صوکره، وحی کلمه‌مش، حتی مکه
اهالیسی: محمد بزه یارینه وعد ایتدی، حال بوکه بوکون اون بش کون، صوردقلریمزه جواب ویرمیور دیه دیه
قودی‌یه باشلامشلر. بناء علیه چوق صیقلمشدی، دیرکن جبرائیل الله تعالی‌دن اصحاب کهف سوره‌سیله کلدی که
اوڭده حزننه دولایی الله‌ک معاتبه‌سی و صوردقلری ارقه ایله ادیجه طرافک قصه‌لری محتوی‌در. « و
یسئلونك عن الروح قل الروح من امر ربي وما اوتيتم من العلم الا قليلا » قول جلیلی ده برابر ایدی.
تفسیرلرک بر چوغنده تصادف ایدیلن بو روایتک اساسی ایشته بو صورتله ابن اسحاقک بر نقلنه راجعدر. کرچه
وحی رسول الله‌ک یداختیارنده اولمایان بر اجبار الهی اولدیغی جهتله اونک اوزرینه تابع دکلدر. امید
ایلدیکی زمانده کلمه‌سی و کلمه‌یش تأخر ایتمه‌سی جائزدر. و بو اونک ضعفی دکل، بالعکس عندی اولمادیغنه
دلالت ایدن بر قوتی اولور. ابتداء بونده، رسالتک ورودینه قدر، وحیک بر سنه ایچون توقف ایتدیکی
واقعدر. انجق امام ترتیب ایله مخصوصاتده بیانک وقت حاجته‌دن تأخری جائز اولماسی قول مختاردر.
والضحی سوره‌سنک ده بر ایکی کون وحیک تأخری دولاییسیله نازل اولدیغی صحیحدر. بناء علیه جناب حقک
ایلک وحیی غار حراده کوندردیکی رسولنه سوره کهفی اینده‌ره‌جکی زمانده اوقدر اول اردی بش اون کون
اصحاب کهفک چیلدیکی صیقینتیده دیه بالعکس بر نمونه مشاهده ایتدیره‌رک اینده‌رمسی اولسی چوق معقولدر.
مع مافیه ابن اسحاقک بو روایتی اصول حدیثجه احتجاجه صالح بر خبر دکلدر.

اولا — ابن جریر طبری کوستردیکی کبی بونک سندنده ابن اسحاقدن « حدثني شيخ من اهل مصر قدم منذ
بضع واربعين سنة عن عكرمة عن ابن عباس » = قرق کوسنه‌دن بری کلمش مصرلی بر شیخ بکا تحدیث ایتدی،

عکرمه‌دن، او ده ابن عباسدن دیمشدر.» بناءً علیه سندده بر مجهول واردر. روایت ضعیفدر. ابن اسحاقده روایتی ضعیف کورسه، التزام ایتمشدر.

ثانیاً — بالاده روح مسئله‌سنده نقل ایتدیکمز وجهله صحیح بخاری ایله صحیح مسلمده عبدالله بن مسعوددن مروی ایدیلن روایته مخالفدر.

ثالثاً — اکثر روایات و ابن اسحاقک دخی تفصیله کوره بو سوره‌ده خبر ویریلن اصحاب کهف حالبوکه دین عیسی اوزره ایمانه توحیده حرکت ایتمش و کندیلرینی بوت طاپدیرمق ویا اعدام ایتمک ایچون تعقیب و تضییق ایدن قومنه قارشی مجاهده‌یه عزم ایله دینلرینک محافظه‌سی اوغرنده طاغه چیقمش، مغاره‌یه کیزلنمش بر قاچ کنجدن عبارت عیسوی بر زمرهٔ مؤمنیندر. بناءً علیه بونلرک قصه‌سی تاریخ نصارایه تعلق ایتدیکندن حضرت عیسایی قبول ایتمین یهود احبارینک بونلره عائد بر کرامت قصه‌سنی قبول ایدرک سؤال ایتدیرمسی اولدقجه مستبعد کورینور. کرچه فخر الدین رازینک بیاننه کوره بعضلری اصحاب کهفک موسی علیه السلامدن اول اولوب حضرت موسانک بونلری ذکر ایتدیکنی و یهودک سؤال ایتمه‌لرینک سببی ده بو اولدیغنی سویلمش، بعضلری ده عیسی علیه السلامدن اول کلمش کیتمش اولدقلرینی و حضرت عیسی بونلرک خبرینی اخبار ایلمش اولدیغنی و عیسی ایله محمد علیه السلام آراسنده‌کی وقتده بعث اولندقلرینی سویلمش، دیکر بعضلری ده عیسی علیه السلامدن صوکره کلمش کیتمش اولدقلرینی سویلمشلر. که قفالدن و طبریده ده نقل اولندیغی اوزره ابن اسحاقدن مروی اولاندن ده بودر. شو حالده ابن اسحاقک قولنجه یهودک بونی سؤال ایتمه‌سی ایجاب ایدر.

رابعاً — بو سوره‌ده باشلیجه اوچ قصه واردر که اصحاب کهف قصه‌سی و متماثل، موسی و خضر قصه‌سی، ذوالقرنین قصه‌سیدر. اکر اسباب نزول اوچ سؤال ایسه هر بری بونلردن برینه دائر اولمق لازم کلیردی. حالبوکه بوراده استطراداً دیکر بر قصه‌یه کچیلمسنده روح سؤالنک جوابی باشقه بر سوره‌یه افراز ایدلمسنده‌کی مناسب اولمازدی.

خامساً — اولکی سوره‌ده روح آیتنک بو سوره‌ده ذوالقرنین قصه‌سنک صریح بر سؤال جواب اولدقلری قرآنده مصرح اولدیغندن محققدر. وظاهر اولاندن ده بو ایکی سؤالک عینی زمانده دکل، آیری‌جه

صورولسه اولدلردی . بونکله برابر بو آیتده « ویسئلونك عن الروح » ، « ویسئلونك عن ذی القرنین » دیه سؤال تصریح ایدلسه اولدیغی حالده اصحاب کهف قصه‌سنك بو صورتله ایراد ایدلمسی بونك ده موسی وخضر قصه‌سی کبی خصوصیه خصوصی بر تذکیر اولدیغنی افاده ایدر . روایت مذکوره بو جهتله ضعیفدر .

سادساً — بونده « حزننده طولایی بر معاتبه » دینلمسی ده طوغرو دکلدر . بونده مراد « فلعلك باخع نفسك — الی — اسفا » آیتیدر . بو ایسه بر معاتبه دکل ، سوره‌نك باشنده‌کی دعوه‌ده جهد ایدلمسنه ارشاد وتقویه‌در .

والحاصل سبب نزول حقنده‌کی مذکور اوچ سؤال روایتی وجوهاً ضعیفدر . ونته‌کیم صحاحده تخریج ایدلمشدر . بناءعلیه بو سوره‌نك تفسیرنده بوکا استناد جائز اولماز .

سوره‌نك ابتداسنده‌کی آیتك کوستریور که اصل سبب نزول « اتخذ الله ولدا » دینلمسی اولمشدر . بونك صحنده بری اولمایان بونلر بر بلاده اولدیغی بیانیله ایلك فائده‌سی انذار وتوحیده دعوت ایچون بو سوره انزال بیورولمشدر ، ذی القرنین سؤالنك جوابی ده بونك تتمه‌سنده اولمشدر .

اولا نصرانیتك مشرکه قارشی کیزلی چالیشدیغی ایلك دورینه تعلق ایدن ونصارا ایچون معروف بولنان اصحاب کهف قصه‌سی اللهدن باشقه اله اتخاذ ایدن بر قومه قارشی محضا توحید ایچون مجاهده ایدنلرك والله‌ك رحمت وتوفیقنه ایرمك اوزره چکیلمسی بر فتاح کنج بر کوبه دیادها ایتمز بر زمانده کبی کلوب کیچه‌نجه سنه‌لرده صوکره نهایت غایه خلاصه ایرمسی اولمسنده عبارت ودیکر آیات الهیه‌یه نظراً تعجب ایدلمسی لازم کلمه‌ین بر قصه کرامت اولدیغی بیانیله صوکره‌کی خرستیانلرك کبی الله‌ه ولد اسناد ایدنلرك کذبنه وآیات الهیه‌یی انکار ایدنلرك محمدیه استدلال ایدنلرك ایچون سوره ایدلمسه وبخاتمه‌سنده ده « وقل عسی ان یهدین ربی لاقرب من هذا رشدا » امریله موفقیت محمدیه‌نك بونلردن داها بیوك بر صورتده ظهوری ایدیلدی وعده وتبشیر اولنمسه یعنی اونلرك بکلدیکی اوچ یوز ... سنه‌ده حبوسه آز بر مدت ظرفنده اسلامك غلبه‌سی تحقق ایده‌جکی آکلاتلمشدر . وبو صورتله بو سوره‌ده‌کی اوچ قصه ده هر بری مقدرات محمدیه‌ده جریان ایده‌جك

راتب بحیاته مثال ویریرن «فمن كان یرجوا لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا ولا یشرك بعبادة ربه احدا» دعوتی اعلانه اولونمشدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖٓى اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ● قَيِّمًا لِيُنْذِرَ بَاْسًا شَدٖيدًا مِنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنٖينَ الَّذٖينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا ● مَاكِثٖينَ فٖيهِ اَبَدًا ● وَيُنْذِرَ الَّذٖينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ● مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا ● فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدٖيثِ اَسَفًا ● اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زٖينَةً لَهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ● وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعٖيدًا جُرُزًا ● اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقٖيمِ كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا ●

مآل شریفی

حمد او اللهه که قولنه كتابى ایندیردى ، هم اوکا هیچ بر یاسیلقه یاپمدی ● طوس طوغری [ت]ندنده شدتلی بر بأس ایله انذار ایتمک و صالح صالح عمللر یاپان مؤمنلره بشارت ویرمك ایچون که کندیلرینه [گو]زل بر اجر وار ● ابدیاً اوراده آرام ایده‌جکلر ● هم شونلری انذار ایتمک ایچون که «الله [او]لاد ایندی» دیدیلر ● بوکا دائر نه کندیلرینك بر علمی واردر نه ده بابالرینك ، اوه بیوك [بر كل]مه که اغیزلرندن چیقیور ، صرف بر یالان سویلیورلر ● شمدی بو سوزه ایناماز ایسه‌لر ارقه‌لرنده [ت]اسف ایله کندیکی اوزه‌جکسك ● بز یر یوزنده‌کی شیلری اوکا بر زینت یاپدیق که انلری امتحان ایده‌لم

هانکیسی دها کوزل بر عمل یاپه‌جق؟ ● بونکله برابر شوده محققدر که بز اونلرك اوزرنده نه وارسه هپسنی
بر قورو طوپراق ایده‌جکز. ● یوقسه اصحاب کهف و رقیم بزم آیتلریمزده بر عجیبه اولدیلر صاندك●

[اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ] الحمد لله [اَلَّذِى] او اویله بر الله که [اَنْزَلَ الْكِتَابَ
عَلٰى عَبْدِهِ] کتابی قولنه ایندیردی [وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا] هم ده اونده هیچ بر
اعوجاج یاپمیه‌رق – دولاشیقلی دکل، چاپراشیق دکل، یالانی، یاکلشی یوق [قَيِّمًا]
طوپ طوغرو بر حاکم اولمق اوزره – ایندیردی [لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِنْ لَدُنْهُ]
که طرفندن بر بأس شدید – پك شدتلی بر عذاب، اولا آخرت عذابی انذار ایلمک ایچون
[وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ] دائما ایی ایشلر یاپان مؤمنلره شونی مژده‌لسین
[اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا مَاكِثِينَ فِيهِ اَبَدًا] اونلره اویله کوزل بر اجر محققدر که اونده
ابدیًا قاله‌جقلر.

انذار ایدیله‌جك اولانلره کلنجه:

[وَيُنْذِرَ الَّذِينَ] هم شونلری انذار ایتسین ایچون که [قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا]
الله ولد اتخاذ ایتدی دیدیلر – بونلر ملائکه الله قیزلری دیه‌رك عرب مشرکلری، عزیر الله
اوغلی دیه‌رك یهود، مسیح الله اوغلی دیه‌رك نصارادر. بو معنی بو خصوصده نصارا هپسندن
زیاده مقصددر. [مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِاٰبَائِهِمْ] بونك حقنده نه کندیلرینك
نه بابالرینك هیچ بر علملری یوقدر. – یعنی بونی سویلیورلر بیلدکلرنده دکل، بیلمدکلرنده. بابالری
یعنی آتالری یاخود بابا تعبیر ایتدکلری پاپالری تقلیداً ساده‌جه سویلیورلر. حالبوکه بابالرینك ده علملری
دکلدر. زیرا علم بونی قبول ایتمز. [كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ] ساده آغزلرندن
چیقان بر کلمه اولمق حیثیتیله بویوردی – الله‌ه قارشی بویوك بر جرأت، معظم بر کبیره اولان بویوك
بر لاف اولدی.

بوراده آبار دکلمه تعبیرلرینک نصاری اصطلاحنده اولدیغنه دقت ایدیلیرسه بوکلمه‌نک
زیاده اونلرک آغزنده چیقدیغنه و اونلرک آغزنده بو بو دکلمه برتبه آکلاشیلیر . تفسیرده بونی
اخطاره لزوم کوره‌شدیسه ده بو اشارت واضحدر . آبار نصاری مسیح اوغلیدر دیه سماده برسس
کلدی دیرلر طوروبر . [اَنْ يَقُولُونَ اِلَّا كَذِبًا] باشقه دکل صرف بر یالان سویلیورلر .
[فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ اَسَفًا]
ایمدی بوحدیثه ، یعنی بوکی کتابه ایناماز لرسه اونلرک ارقه‌لرنده اسف ایله همانه کندیکی تولته جکسیه
— یعنی او بوکتابی کندی بسنه ایندیردیکم قولم و رسولم محمد ! بوکتابه ایناندیلارز ضلالت اولاجقلر ، فقط
سه او بونلرک سوزلرینه بالاقبلرک ایمانه ایتدکلرینه تمدیده اولمه اوزولیورسک که ایمانه ایتمزلر دهبراک
اولورلرسه ارقه‌لرنده ایده جکک اسف عادتا کندیکی تولته جک درجه‌ده بولنجه بناءعلیه سه اونلره اسف
ایتمه غم یمه ده سنا بوکتابی اینذیره الله حمد ایده رک ایفای وظیفه ایت .
[اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِينَةً لَهَا] چونکه بز یریوزنده‌کی شیلری اوکا —
یعنی ارضه بر زینت قیلدق [لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا] که اونلری یعنی مؤمنه وغیرمؤمنه
انسانلری بشیمه قیلدم ، هانکیسی عملاً دها کوزل امتحانه ایده‌لم — یعنی تجربه ایدرکبی فعلاً بسنه ایتدیره‌لم
اوکا کوره کوزل ایسه بابایه محسنده اجرینه ، کوتولره ده پاس شیلر ویره‌لم [وَاِنَّا لَجَاعِلُونَ
مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا] بونکله برابر شونده محقق که بز او یریوزنده‌کیلری قوری بر طوپراغه
چویره‌جکز — بوکونه کوزل قماشدیرانه اوزیننده ، یاریه باقارسیه دوزنده یوقسه کبی خراب
وتراب اولوب کیده‌جک . اونک ایجون کوزل عمل اوفانی زینتده قاپلمقده دکل ، اونک باقی
اولاده خالقنه خدمت ایتمکدر [۱] . بناءعلیه او ضلالت اوله‌جقلره اسف ایدوب اوزولمملی ، وقت
کیرمه‌لی ده بو امتحانه سیدانده الکوزل عملی یاپیشملیدر .
[اَمْ حَسِبْتَ] یوقسه ظن ایتدکمی که [اَنَّ اَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ]

---

(۱) بوم نوبت میزند بر طارم افراسیاب   پرده داری میکند در قصر قیصر عنکبوت

اصحاب کهف و رقیم — کهف، طاغده مغاره و بالخاصه کنیشه اولانی که کوچوکنه غار دینیلیر. تورکجه‌سی «اینه» در. رقیم، مرقوم کتاب تعبیر ایتدیکمز یازیلی طاشه و یا سکه‌یه و یا سائره‌یه دنیلور دیکلر در. یعنی بر درجاق قصه‌لری ذکر اولنه‌جق اولان کهف و رقیم صاحبلری [كَانُوا مِنْ اٰيَاتِنَا عَجَبًا] آیتلریمزدن بر عجیبه اولدیلر؟ — یعنی قورو طوپراقدن شایان حیرت زینتلر چیقاردوب انسانلری ابتلا ایله امتحان ایدن و بو صورتله الکوزل عملده ابتلا ایدنلره اظهار ایدن و نهایت بونلری اوزرنده‌کیلری محو ایدیجی حالده کوزل ایسه یا یازی کوزل قرا ایدن بیتشدیره‌جک اولان قدرت الهیه‌مزک هیچ عجیب و بدیع اولان آثار و عملیاتی میاننده اصحاب کهف و رقیم نه بر عجیبه، شایان تعجب بر آیتمی اولدیلر صانک؟ غار بونده شاشیله‌جق بر شی یوقدر. الکوزل عملده الا شایان حیرت عملانلری صوکی تراب اولان دنیا زینتنده، دنیا حیاتنده الدانمایان مستثنا اراجینده اظهار ایتمک عادت الهیه در. الله اونلر کبی‌مزده دها ذکر ایلمیه‌جق و یاپه‌جقدر. [٢] بنا علیه باشقه‌لری تعجب ایتسه‌لرده دها بیوک آیتلر منظر در که کوزل عمل کنندلرینه مطلوب اولان سه اونلرده بولونمه‌ده شونی یادایت:

إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ
لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا • فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ١١ •
ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ١٢ •

مآل شریفی

او وقت که او کنج یکیتلر کهفه چکیلدیلر ده شویله دیدیلر: یاربنا! بزلره لدنکدن

[٢] ابو علی ابن سینا شفاسنده زمانه باینده دیمشدرکه: «حکیم ارسطالیس ذکر ایتدیکه سیتالوس کهفنده بر قومه اصحاب کهفک حالنه شبیه بر حال عارض اولمشدر» ابن سینا بونی نقل ایتدکدن صوکره دیمشدرکه تاریخ بونلرك اصحاب کهفدن مقدم اولدیغنه دلالت ایدر.

بر رحمت احسان ایله و بزم ایچون ایشیمزده بر موفقیت حاضرلا • بونک اوزرینه متعدد سنه‌لر
کهفده قولاقلری اوزرینه دوردق • صوکره ده اونلری بعث ایتدک که هپ بیله‌لم : ایکی حزبک
هانکیسی بکلدکلری غایه‌یی ایی حساب ایتمشه ؟ •

[فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ] دیرکن قولاقلری اوزرینه دوردق - یعنی بایت دوه اویوتدق [لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ الخ] بیله‌لم ایکی حزبک هانکیسی الخ... - بوراده بیله‌لم دیمک فعلاً تبینه، تحقق ایتدیره‌لم ده کندیلری دخی آکلاسینه و ایکی حزبه بر بسیمی موجود بولنسه اولا به اصحاب کهف، بری ده خصملری اولابه شکدر. آینده کوروله‌جکی اوزره اصحاب کهف اویاندقلری زمان ابتداده سومینده اولدقلری، غارلرنده حسابات ایتدکلری کوردیر و رحمت الهیه‌یی فاوتشدیر.

بو اجماله صوکره بونلری دیندد، ایشلری نه ایدی ؟ کهفه نه غاره ایچون چکیلدیلر و ناصل قالدیلر ؟ صوکره ده ناصل بعث اولندیلر ؟ تفصیلنه کلیجه :

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ ط إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ
هُدًى ق • وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلَٰهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا • هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا
اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً ط لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ ط فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ
افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ط • وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ
فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ
مِرْفَقًا • وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَ
إِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ط ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ
اللَّهِ ط مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ج وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ع • وَتَحْسَبُهُمْ

أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ
بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا
وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا • وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ
قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ
أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ
أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ
أَحَدًا • إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ
وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا • وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ
وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ
بُنْيَانًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا
• سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ
رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ
مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ
مِنْهُمْ أَحَدًا •

مآل شريفى

بز سكا اونلرك قصه‌لريني دوغرى اولارق نقل ايديورز : حقيقت بونلر ، برقاچ كنج ييكيت ربلرينه ايمان ايتديلر ، بزده هدايتلريني آرتيردق وقلبلرينه رابطه ويردك • اووقت كه قيام ايتديلرده ديديلر : بزم ربمز كوكلرك و يرك ربى ، بز احتماليوقه اوندن باشقه بر الهه طاپمايز ، طوغروسى اوحالده جداً حاجه سويدسه اولورز • شونلر ، شو بزم قوممز اولانجقلر ، طوتديلر

اوندن باشقه الهلر ادندیلر . اونلر حقنده آچیق بر برهان کتیرسه‌لردی یا . آرتق بر یالان الله‌ه قارشی افترا ایدندن دها ظالم کیم اوله بیلیر ؟ ● مادام که اونلردن و الله‌دن ماعدا طاپدقلرندن عزلتی اختیار ایتدیکز او حالده کهفه (مغاره‌یه) چکیلك که ربکز ایچیکزه رحمتندن قسمت نشر ایتسین و سزه ایشیکزده بر قولایلق حاضرلاسین ● کونشی کوریوردیکیا طوغدیغی وقت کهفلرندن صاغ طرفه میل ایدر ، باتدیغی وقتده اونلری صول طرفه قصلار و اونلر ، اونك ایچنده بر کنیش ساحه‌ده‌در . بو ایشته الله‌ك آیتلرندندر . الله کیمه هدایت ایدرسه ایشته او ، ایرشندر ، کیمی ده شاشیرسه آرتق اونی ارشاد ایده‌جك بر ولی بولامازسك ● بر ده اونلری اویانیق ظن ایدرسك حال بوکه اویقوده‌درلر ، و بز اونلری صاغه صوله چویریرز ، کوپکلری ده مدخلده ایکی قولنی اوزاتمشدی . اونلره یقیندن باقسه‌ك مطلقا اونلردن دونوب قاچاردك و هر حالده اونلردن دهشته دولاردك ● ینه بویله اونلری بعث ده ایتدك که آرالرنده صوروشسونلر دیه : ایچلرندن بر سویلیجی « نه قدر طوردیکز ؟ » دیدی . « بر کون یاخود بر کونك بر آزی » دیدیلر . « نه قدر طوردیغیکزی دیدیلر : ربکز اعلمدر . شمدی سز بریکزی شو کموشکزله شهره کوندرك ده باقسین هانکیسی ییه‌جکجه دها تمیز ، اوندن سزه بر رزق کتیرسین ، هم چوق طورناز داورانسین و زنهار سزی برینه سزدیرمسین ● چونکه اکر سزه کیرلرسه سزی طاشله رجم ایدرلر یاخود کندی دیننه دوندوررلر و بو تقدیرده ابدا فلاح بولامازسکز ● بو صورتله ده کندیلرینه وقوف پیدا ایتدیردك که الله‌ك وعدی حق اولدیغی و ساعت ، حقیقةً شبهه‌سز بولندیغی بیلسینلر ، او صره‌ده آرالرنده اولرینه نزاع ایدیورلردی . بونك اوزرینه دیدیلر که : اوستلرینه بر بنا یاپك ، ربلری اونلری دها ایی بیلیر ، اونلرك امرلرینه غلبه ایتمش اولانلر البته دیدیلر : بز اونلرك اوزرلرینه بر مسجد ایدینه‌جکز ● اوچدر ، دردنجیلری کوپکلریدر دیه‌جکلر ، بشدر ، آلتنجیلری کوپکلریدر دیه‌جکلر ، غیب طاشلامه ، یدیدر ، سکزنجیلری کوپکلریدر دیه‌جکلر ، دی که اونلرك عددلرینی ربم اعلمدر ، اونلری انجق پك آز بیلیر ، آرتق بونلر حقنده کیمسه ایله ظاهری مناقشه‌دن باشقه مناقشه ایتمه و بونلر حقنده اونلردن کیمسه‌یه بر شی صورما ●

[نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُمْ بِالْحَقِّ] بز سکا بونلرك خبرلرینی حقیله قصه ایدرك آکلاتیورز. — سویلکز:

[اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ] حقیقة بونلر بر فتیه در. — فتیه، کنج دلیقانلی، یکیت دیمك اولان "فتی" نك جمع قلتیدر. دیمك که قصه نك عبرت تشکیل ایدن حقیقتنده بونلرك کنجلر و عددلرینك دمکلکلرینی بیلمك لازم کلیر. هدایتده اولمالرنده شایان اهمیت اولان بر نقطه شو جمله‌دیر: بر قاچ کنج یکیتدن عبارت بر جمعیت [آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى] کنجلر ربلرینه ایمان ایتدیلر، کنجلره هدایتی مزداد قیلدق [وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ] و قلبلرینه رابطه ویردك — ثابت قیلدیردق. [اِذْ قَامُوا فَقَالُوا] او وقت قیام ایتدیلرده دیدیلر که [رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ] بزم ربمز، بتون سماوات و ارضك ربیدر. — [لَنْ نَدْعُوَا مِنْ دُونِهِ اِلٰهًا] بز اوندن باشقه سنه هیچ بر وقت اله دیمیز [لَقَدْ قُلْنَا اِذًا شَطَطًا] مقررکه او وقت عقلدن اوزاق، حددن افراط ایدن بر یالان سویلمش اولورز. — چونکه اوندن باشقه اله محالدر. یالاندر. — ایشته بو کنجلرك ایشلرینك اساسی بو ایدی: شرکه قارشی قیام ایله اعلان توحید.

بو قیامك صورت جریانی حقنده مختلف روایتلر واردر. محمد بن اسحاقك نقلنه کوره شویله ذکر ایدلمشدر. اهل انجیلك ایشی هرج و مرج اولدی. ایچلرنده جرائم بویودی، ملوك طغیان ایتدی، پوتکرلر پوتلره طاپیور، پوتلره قربانلر کسیورلردی. بو بابده بك ایری کیدنلردن بری ده روم ملکنده دقیانوس ایدی. روم دیارینی دولاشوب پوتپرستلکی قبول ایتمیه‌نلری قتل ایدییوردی. حکایت اصحاب کهفك شهری اولان "دقیوس"ه ایندی، ایندیکنده اهل ایمانی تعقیب ایدر دوستلری آرایندی، اهل ایمان شوراده بوراده قاچوب کیزلنمشلردی. شهرك کفارینه تعیین ایتدیکی ضابطلری اهل ایمانی تعقیب ایدیور، کیزلندکلری یرلرده چیقاروب دقیانوسه کتیریورلردی. او ده بونلره قربانه کسیلمه مجبور، یوخسه ایدوب پوتپرستلکه قتل بینده تخییر ایدییوردی. آلجق دنیا حیاتنه رغبت ایدن بونلردن قورتلقی بولدیغی بایدی، حیاتی ایدی ترجیح

ایچلرنده ده قتل ایدوب، پارچەلایوب شهرک سورینه و قاپیلرینه آصیورلردی.

بونی گورن او بر تاج گنج، رومک زادگاننده؛ بر قوله گوره ملکک خواصندن گنجلردی، چوق متأثر اولدیلر. بو فتنەنک دفعی ایچون الله تعالی‌یە گیزلیجه تضرع ایدەرک نماز قیلوب دعا ایدیورلردی. جبارک عونی بونلری اخبار ایتدیلر، بنا علیه حضورنده باشدیروب حضورینه احضار ایتدیردی و بر از شدتلی سویلەدکدن صوکره بونلری یا پوتلره عبادت و یا اولومه تخییر ایتدی. او وقت دیدیلرکه «بزم دیگیرم، بر الله واردرکه عظمت و جبروتی سماوات و ارضی دولدرردی، بز اوندن باشقه برینه الاه دیمیز، اصلا تعبد ایتمیز. سنک دعوتگی اقرار ویرمک احتمالی ابدا یوقدر. حکمک نه ایسه یاپ». بنا علیه اونلرده کی فاخر البسەلرک صویولمسنی امر ایدوب یانندن چیقاردی و کندیسی شام بر سیاحتی ایچون نینوا شهرینه گیتدی و عودت ایدنجه یه قدر اونلره تأمل ایچون مهلت ویردی. اتباع ایدرلرسه ایدیلر، یوقسه دیگرلرینه یاپدیغنی یاپەجقدی. بونلر اونلرینه گیتدیلر دینلرینی محافظه ایچون قرار ویروب شهرک یاقیننده کی «بنجلوس» طاغنده مغاره بر مغارەیە گیزلنمگه قرار ویردیلر. هربری باباسنک خانەسندن بر شی آلدی، بعضیسنی تصدق ایتدیلر، متباقیسی نفقه ایدندیلر و گیدوب مغارەیە صیغندیلر. گیجه گوندوز نماز قیلیورلر، الله تعالی‌یە اتینه و ثنا ایله نیاز ایدیورلردی. نفقەلرینی یملیخایه تفویض ایتدیلر. او قیاملریله برلکده خیانتله گیدەرک شهرە گیریور، لازم اولانی آلیور، بر ازده حوادث تجسس ایدوب ارقداشلرینه دونیورردی.

جبار، شهرە عودت ایدنجه یه قدر بولمورتوقلوردیر، گلیرگلز بونلری طلب و بابالرینی جلب ایتدیردی. بابالری اوغللرینک کندیلرینه عصیانه و مالرینی یغما ایله چارشولرده اسراف ایدوب طاغه قاچدیقلرینی سویلەرک عذر ایتدیلر. یملیخا فنالغی گورنجه بر از یمک آلوب آغلایەرق واردی و ارقداشلرینه دیشلی خبر ویردی. آغلاشەرق بجە ارقەیا یاتوب الله‌یە یالواردیلر، صوکره باشلرینی قالدیروب اوطوردیلر. یاپاجقلری ایسه حقنده قونوشیورلردی، درکن الله تعالی بونلره بر اویقو ویردی. نفقەلری باشلری اوجلرنده اولدیغی قالدیلر. بر ده قپانلری مغارەنک یانه جمعنی دوشونیورردی. اوغره اویقویله الله تعالی بونلرک

کوکلنده ده مغاره نڭ قاپیسنی سد ایتمکی کیتدیلر . بناءً علیه دقیانوس مغاره نڭ قاپیسنی اوردیرمی
امر ایتدی ، آجلقدن ، صوسزلقدن اولسونلر ، مغاره لری قبرلری اولسون دیدی . اوده یاپدیلر ،
دقیانوسڭ خانه سنده ایمانی کیزلین ایکی مؤمن واردی ، بریڭ آدی بیدروس ، اوبرینڭ روناس
ایدی . بونلر اصحاب کهفڭ اسملرینی ، نسبلرینی ، قصه لرینی ایکی قورشون لوحه یه یازدیلر ، بر باقیر تابوته
قویدیلر ، بنیانه دیوارڭ ایچنه قویمغی قرارلاشدیردیلر ، دیوار یاپدیلر الخ ... اهـ . [1]

حاصلی بز کیتدک ، اللهدن باشقه اله طانیمایز ، حقیقةً مؤمن ایدیلر ، ایشته ده اللهڭ
هدایت و عصمتیله دینلرینی محافظه ایچون جبارڭ جبر و شدتنه قارشی قیام ایتدیلر . شکر صاحبی
و سجده رب . الله دیدیلر . دنیا زینت و حیاتنه رغبت ایلمیه رک فدا ایکرزه بیورلردی ، قالبلری ،
سوزلری برابر ، کمال رابطه و متانت قلب ایله اعلاء توحید ایده رک « ربنا رب السموات
والارض لن ندعوا من دونه الٰها لقد قلنا اذا شططا » دیدیلر و کندیلرینی برابر بولوندیلر .
شکر صاحبی قوللرینی تحقیر و تقبیح ایچون ده شوی سویلدیلر :

---

[1] ابن اثیر تاریخ کاملنده شوی دییور : اصحاب کهف دقیوس نامنده بر ملکڭ زماننده ایدی .
دقیانوس ده دینیر . افسوس نامنده کی روم شهرنده بولونورلردی . اهـ . فقط تاریخ کاملده اکثر یرنده
کوره دقیانوس دقیوسه باشقه و مؤخر کورونیور . زیرا دقیانوس « دیوقلسیانوس » اولمسی کرکدر .
بو دقلسیانوس دینلمسه دقیوس بوندن بر ایکی ملکه مقدم ذکر ایلمشدر . مراد بکڭ تاریخنده ذکر اولندیغنه
کوره خرستیانلر حقنده اجرا ایدیلن قتل عامڭ ال اجیغی ذاتاً دقلسیانوس دیوقلسیانوس زماننده واقع
اولمشدر . اهـ .

فرانسزلرڭ « غرانلاروس » ده « سنده » سبت ژوده یازه - یدی اویویانلر بو قصه حقنده
شوی دینلمشدر : روما ایمپراطوری دقیوس - Decius خرستیانلرڭ قتل عام ایتدیکی صره ده اجیل بر
عائله یه منسوب یدی قارداشه : ماکسیمیانوس ، مالکوس یا مارکوس ، مارتینیانوس ، قسطنطینوس ، دیونیسیوس ،
یوحانس و سراپیون کندیلرینی بت لره دینه اجبار ایتمک ایستدیسه اونلر اونڭ تهدیدلرینه شجاعتله مقاومت ایتدیکدن
صوکره بر مغاره یه التجا ایتدیلر . اونلر اوراده بر چوق کندیلرینی حادثاتڭ تعقیبیچون اولاده کوتوردیکی اوله رک
ایچون بو مغاره نڭ قاپیسنی اوردیر ، دیوار بیجه ده بر خرستیان بو وقعه نڭ تاریخنی اونلرڭ یازمه دیلینی
بر باقیر لوحه یی مغاره ده یه بیچوه آتشدی (رقیم بونلره دیلک اولیور) فقط اونلر اویودیلر ، بوندن الی سنه

[هٰؤُلَٓاءِ قَوْمُنَا] بابده‌لر شونلر، شو بزم قومز [اِتَّخَذُوا مِنْ دُونِهٖٓ اٰلِهَةً]
اوندن باشقه الهلر طوتدیلر — حقیقی ذکر کرده صورتده اولورسه اولسون بوکره بو یوله اکرنده عموم
شرکلر بو تعبیرده داخل اولدیغی کبی مسیح الهه‌ی دینلر دخی داخل اولور. [لَوْلَا يَأْتُونَ
عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ] اونلره آچیق بر سلطانه کتیرسه‌لرآ — یعنی الله تعالینک الوهیته
وعظمت ربوبیته دعوادات وارسه کبی جنه‌لر، واضح دلیللر دار. فقط اوندن باشقه سنک الوهیته
دائر اویله بر جهته، ظاهر بر برهان کتیرسه‌لرآ باقه‌لم؟ نه ممکنه؟.. دلیلسز دعوی قبول ایدیلیرمی
ویا شونک بونک کیفی تحکمی، تسلطی دلیل طوتولورمی؟

بو ماده شویله ده محکم‌در: اونلر علیهنه بزم یاپدیغمز کبی علمی عملی، قولی فعلی مؤثر
بر جهته کتیره بیلورلرده اویا لایخیلیغی ارتکاب ایدیورلر؟ [فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ
كَذِبًا] ایمدی بر یالانی اویدیروب ده اللهه افترا ایدندن داها ظالم کیمدر؟ — بو فاصله‌ده
بو خارجه کلیه «ان يقولون الا كذبا» فاصله‌سنه لفظاً ومعناً ترديف وارجاعی آچیقدر.
بو صورتله قصه‌نک شرکلر علیهنه اولان حکمی تذکر ایدیلیرکن عینی زمانده بونک «اتخذ الله ولدا»
دینلر علیهنه حکمی احتوا ایدن بر دلیل اولدیغی ده آکلاتیلمشدر.

اوکجیلر، قوملرنده ده بویله اشکال ایتدکدن صوکره چکیلوب کندی کندیلرینه دیدیلرکه

دیانوس قیصرک بوندن صوکره دورت یوز قرق سنه‌لر تاریخنده ایکنجی تئودوس زماننده ساده‌جه بر کوه ایچیسی
اولدیغی قطعه ایدرلر اویاندیلر وایچلرنده برینی بر جیب آلمغه ایچون شهره کوندردیلر. بو آدام قاپیده
حلیب تازه کورن جهته دوشدی، عینی زمانده ایسه ویسیه ایتدیکی کبرا امپراطور دقیوس زماننه
قالمه سکه‌لر کوستردیکی ایچون اونلری ده حیرته دوشوردی. اونی ده افسوس پیسقوپوسی امپراطور وامپراطوریچه
بو معارف جیره تماشا ایتمک ایچون مغاره‌یه کیتدیلر. فقط یدی شهید اولورلر در عقبنه بویله دلیل کوستردکدن
صوکره یکیدن اویقوده قالدیلر و بر داها اویانمادیلر. بونلرک قاپانسه اولدقلری مغاره بالاخره بونلرک بر بوشی مزار
مشهور اولدی. بو مغاره‌ یی حالا سیاحلره کوستریورلر. بونلرک نعشلری مارسیلیایه نقل ایدلدی. نقل آثناسنده
قوملایله بونلرک فی سنه‌ نیه مارسیلیاده کی سن ویقتور کلیساسنده‌در. بسه یوز قرق تاریخنده سوریه پیسقوپوسی
تئوآنه دوسارانک بر قصه شکلنده صوکرسینی بوداستانه صوکره دخی منقول دورلو وانقنده سریانجه ده‌ لاتینجه‌یه ترجمه

[وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ اِلَّا اللّٰهَ] وما دام اونلردن و اللهدن غیری طاپدقلرندن
چکیلدیکز [فَأْوُۥٓا اِلَى الْكَهْفِ] او حالده مغارهیه باریننیکزکه [يَنْشُرْ
لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ] سزك ایچون ربکز رحمتندن نشر ایتسین — یایوب دوشهسین
زیرا نور ایمانك عاقبت رحمت رحمانه قاووشدیرهجغی محققدر . [وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ اَمْرِكُمْ
مِرْفَقًا] و سزه ایشکزده سزه بر رفق سببی حاضرلاسین — شهیدلك تلقینه انجیسه ده قیام
ایتدیککز مقصدکزده موفقیت قیلسین . ایشته بونك اوزرینه ایدیکه بالاده کی اجماله ذکر ایدلدیکی
اوزره کهفه چکیلوب « ربنا اتنا من لدنك رحمة وهيئ لنا من امرنا رشدا » دییوب و همه طرف الله
قولاغیزنك اوزرینه دوردیلر یعنی او ظالملر طرفندن کندیلرینه یتیشیلمك ایچون یاتوب و یا خود مغارهنك
قاپیسنه بر باقو دوردیلر سنهلرجه اویوتولدیلر . هم اوید راحتکه [وَتَرَى الشَّمْسَ اِذَا
طَلَعَتْ] باقارسیك كونشه طوغدیغی وقت [تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ]
مغارهلرندن صاغ طرفه میلاندی [وَاِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ] غروب
ایتدیکنده ده اونلری صولده مقاصلار ، قیرقار — یعنی اونلرینه كوره بیله دکن . دکنه دکنه نهایت
غروب صیره سنده صول طرفنه کله جهتنده براز قیرقار کی . دیمك که مغارهنك وضعیتی بودر . بو
طرفی محفوظا ، انجق قاپیسی براز غربه مائل اولارق شمالیدر . [۱] . [وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ]
اونلر ایسه اونك بر میداننده — مغارهنك بر کینیسه یرنده صیقیشیقسز یاتیورلر . [ذٰلِكَ]
او بو حمی — یعنی اصحاب کهفك او صورتله الله ایچون قیامی و قورقولرینی ترك ایدوب الله متوکلا کهفه
چکیلیشی و کهفده کی وضعیتلری بو حمی [مِنْ اٰيَاتِ اللّٰهِ] اللهك آیتلرندن — الهی علامتلردن
قدرت و رحمت الهیه یه دلالت ایدن بر دلیلدر . بر کرامتدر . [مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ] الله کیم

وخنیفه ایدلد . بو اثرك اسمی او دوغیو یا مارتیردم ، در . بو یدی کشینك اسملری یونانی ولاتینی . حبشه وروسی
نقولرنده بعضی تعدیلات ایله مذکوردر . یونان نقولرنده سکزنجی اولارق کلبك اسمی ده کوریلیور . لاتینیه حبسی
تذکار نامی یدی توزده اجرا ایدلشدر . یونان کلیساسنه کوره یدی شهیدلر مغارهیه قاپاندقری کوره رت اغسطوس
دادیانه قیری کوره یدی اکی تشرینه اولیور . اهد

[۱] بو مغارهنك موقعی حقنده کی اختلافاتی نقل ایدرکه ابو حیان شویله دییور : « بو کهف ، روده دیدی ،

هدایت ایدر، طوغری یولی طوتمایه اودر. نه کیم اصحاب کهف بویله در. [وَمَنْ يُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا] هر کیمی ده یاشیررسه آرتق اوکا ارشاد ایده جك بر ولی بوله مازسڭ — نه کیم او ظالملر، او مفتریلر، او یالانجیلر، اونلر اصحاب کهف کبی کرامت صاحبلرینك ارشادلریله یوله کلمه مه، ضلالتده قالمه یه کیتمشلردر.

شامده دینیلدی. اندلسده ده غرناطه جهتنده لوشه نامنده بر قریه قربنده بر کهف موجوددر که ایچنده موتی ور ایلرینه چوروسه بر کلب واردر. موتانك اکثریسنك اتی دوکولمش بعضیسی متماسکدر. قرونلر کچمش، بونلرك نه اولدیغنی بیلمیورز. ناس ایسه بونلرك اصحاب کهف اولدیغنی زعم ایدیورلر. ابن عطیه دیرکه: بن بونلره کیردم کوردم بونلر درت یوز تاریخنده بری بو حالده درلر. اوزرلرنده بر مسجد، یاقیننده ده رومی بر بنا واردر که (رقیم) دینیلیر. بعضی دیوارلری بیقلمش اسکی بر قصره بکزر، بر خرابه در. غرناطه نك اوستنده ده قبله طوغری ایده جهتنده بر قاچ آثار قدیمه واردر که بونلره دقیوس شهری دینیلیور. اه. بن اندلسده ایکن ناس بو کهفی زیارت ایدرلر و هیچ فقره زمانه عددلرنده یاکیلیرلر اولدیغنی سویلرلر. و بونلری زیارت ایچون ناس لوشه یه سفر ایدرلردی. غرناطه نك قبله جهتنده کی مذکور دقیوس شهری خرابه سنده ده چوق دفعه لر کزدم. اه.

ابن جریر تفسیرنده: ابن عباسدن روایتنده اصحاب کهفك شهرینه دقیوس دینیلدیکی آکلاشیلیور. سده اندلسده کی مذکور دقیوس شهری دکلمی بللی دکلدر. کهفك بولندیغی طاغه بنجلوس دینیلمشدر. تاریخ قاموس ایسه اصحاب کهف مدینه افسوس شهرنده ایدی دیمش و مغاره افسوسك شرقنده اولدیغنی ده نقل ایتمشدر که قرستیانلرك تولچه ده ایمشدر. زنکر بودا یاقوت افسس دیمش. معجم البلدانده همزه نك ضمیله افسوس، طرسوس ثغورنده بر شهردر. اصحاب کهفك بلده سی دینیلیور دیمشدر. دیمك طرسوس دکل، حدودلرنده بر بلده در. الآن البستانك آلتی ساعت قدر غربنده افسوس نامیله معروف بر ناحیه واردر. و بو ناحیه نك غربنده بیك بوغا طاغی دینیلن کوچوك طوروس طاغنك بو ناحیه یا قارشی اتکلرنده بر ایکی مغاره واردر. اصحاب کهف ده بونلرك برلری دیه روایت اولنور. حضرت معاویه نك روم بر غزاسنده کوردیکی بسته دیکی مغاره ده یا بو، یا طرسوسده کی اولسه کرکدر. فقط قرستیانلرجه معروف اولان افسوس دیا افسس ایا ثلوغ ایچه ازمیر جوارنده در. فخرالدین رازینك نقل ایتدیکی وجهله قفال تفسیرنده منجم محمد بن موسی الخوارزمی «مشهور ریاضی» دن شویله حکایه ایتمشدر: عباسیه خلفاسندن واثق، اصحاب کهفك حالنی آکلامق ایچون بو خوارزمی یی رومه کوندرنجه خوارزمی دیمشکه: بنم معیتمه اصحاب کهفك یری دینیلن موضعده بر طاقم کیمسه لر ترفیه ایتدی. او موضعه موکل اولان آدام بنم الیمه قورقوب ایسته دی. کیردم، کوکسلرنده قیللری کوردم. و آکلادمکه بو بر حیله و تمویهدر. اولونلك بدنلری قورتاره چورومکدن محافظه ایده جك صبر و ساره کبی ادویه ایله تجفیف ایله بو جثه لری علاج ایلمشلر، مومیالاشدیر. اه. اشته خوارزمینك سویلدیکی

اللهك آيتى آكلامليدر [وَتَحْسَبُهُمْ اَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ] باقسهك اونلرى
اويانيق ظن ايدرسك حالبوكه اويقوده درلر — ديمك كه اويقوده اولدقلرى حالده كوزلرى
آچيق [وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ] ده اونلرى صاغه وصوله چويريرز
[وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ] كوپكلرى ده قوللرينى مغاره آغزنده —
صاره رق اوزانمشده [لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا] سن اونلره مطلع
اولسه ايدك — اونلره باقسه ايدك — مطلقا دونر قاچار ايدك [وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ
رُعْبًا] ومطلقا قورقودن دولار ايدك — وضعيتلرى اويله هيبتلى، اويله قورقونج ايدى. ديمك كه
كنديلرينه كيمسه نك اطلاعى قابل دكلدى .

[وَكَذٰلِكَ] داخى بويله — يعنى بر آيت اولارق سنه لرجه اويوتوب محافظه
ايتديكمز كبى [بَعَثْنَاهُمْ] اونلرى بعث ده ايتدك — ينه بر آيت اولمق اوزره، اولوديريلتير كبى
اويانديردق [لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ] كه آرالرنده صوروشسونلر — علم حال اقدام ايدر
اولدقلرنده بعثدن ايلك حكمتى كنديلرينى آكلامق ايچون بويله صوروشمه لرى اولدى . بونك ايچون
[قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ] ايچلرندن برى نه قدر طوردڭز ؟ ديدى [قَالُوا
لَبِثْنَا يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ] بر كون ديديلر ويا بر كونك بر آزى — كيمى اويله ديدى كيمى اويله
نه كيم قيامتده بعث اولنه جقلر ده بويله صانه جقلر (سوره بقره ده « اَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ »

بو موضعك ايا ثبوتى اولمق لازم كليور . زيرا او زمانه قدر طرسوس فتح اولونمشدر . خوارزميدن سوزى نقل ايتديكه
صوكره قفال ديركه بزم عندمزده نه او موضع نه ده ديكر بر اصحاب كهفك موضعى اولمق اوزره طانينماز . قرآنده خبر
ويرلدكى قطعى اولدیغنه شبهه يوقسه ده موضع تعيينه امكان يوقدر . بو خصوصده روايت اولونان بواسى اصحاب كهفك موضعيده
ديلرينه ده اعتبار اولنماز . تفسير كشافده ده شويله نقل ايديركه : حضرت معاويه روم غزاسنده كهفه اوغرادى
وشونلره آچيلسه ده باقه لم ديدى ، ابن عباس حضرتلرى ده اوا ساعى اولماز . الله سنده دها خيرلیسنى منع ايتدى « لو اطلعت
عليهم لوليت منهم فرارا » بويوردى ديدى . فقط حضرت معاويه هر حالده اونلرى كوره لم ديه ديدى ديرلرايدى
كيمه لر كوندردى . كيدك باقك ديدى ، بو آدملر مغاره يه كيردكلرنده الله بر روزكار صالويردى . اما حضرت
معاويه ابا قوغه ده قالمسه اولدیغنه بو اوغرادیغی کهف یا البستانه کی ویا طرسوسه کی اولمق لازم کلیر . والحاصل فخر الدين رازى
ديركه : طوغريسى اصحاب كهفك نه زمانده نه ساحده عقلاً بيلمكه امكان يوقدر . بو خصوصده بر خبر استفاده ايتمك بوده يوقدر . او حالده
بيلمكسزين ده يول يوقدر .

الخ ... بابده) بو محاوره اثناسنده کیمی ده زیاده طوره‌رق یعنی سزه‌رك اختلافی قطع ایتمك ایچون

[قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ] دخی طوره دیلکده ، دیدیلر : ربکز اعلمدر . ـ

بناءً علیه اختلافی براقیکز . [فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ]

شمدی بریکزی شو کوموشکزله شهره کوندریکز [فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا] ده او تمیز یمك

هانکیسی باقسین [وَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ] ده اوندن بر رزق کتیرسین [وَلْيَتَلَطَّفْ]

هم چوق دقت و ظرافتله حرکت ایتسین [وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا] هم هیچ کیمسه‌یه

سزی دویورمسین [إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ] زیرا اگر سزی بیلیرلرسه شبهه یوق که

یا [يَرْجُمُوكُمْ] سزی رجم ایده‌جکلر ، اولدیره‌جکلر [أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ] ویا

ملتلرینه دوندیره‌جکلر ـ ارتداد ایتدیره‌جکلر [وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا] او وقت ابدا فلاح

بولامازسکز . ـ یعنی رجم تقدیرنده شهید اولوب قورتولورسکز ، فقط دونوب کفر ایدرسکز دنیاده

قورتوله‌جغکز کبی آخرتده ده ابدا قورتولامازسکز . زیرا حیات دنیا فانیدر ، هرکس اولوم محققدر.

آخرتده کفر عذاب ابدیدر .

بوراده شویله برسؤال وارددر : بویله رجم تهدیدی آلتنده اکراه بر معذرت دکلمیدر ؟ بونلر

قلبنده‌کی ایمانی بوزمادن اکراه ایله ظاهراً دونمش اولسه‌لردی « الا من اکره وقلبه مطمئن بالایمان »

استثناسنه داخل اولمازلرمیدی . او حالده ابدا فلاح بولامازسکز دیملری نه دن ؟ جواب : بونك

برقاچ حکمتی واردر : برنجیسی ، بونلر عزیمت رجالی ایدیلر . کوزتدکلری فلاح ، یالکز مسؤلیتدن خلاص

دکل ، ظاهراً و باطناً نشر حقدر . اونلر ایچون رخصت ایله عمل « حسنات الابرار سیئات المقربین »

منطوقنجه محذوردر دیه بیلمشلردر . ایکنجیسی ، بو سوزلری اکراه حالنده دکل ، اکراه وضعیتنه دوشمکدن

اول احتیاطاً ایچون سویلمشلردر . زیرا تورقیده تقصیر ایدوب ده اکراهه دوشولدیکی زمان مسؤلیت

مرتفع اولماز . اوچنجیسی ؛ اعمال کفره اعتیاد کبی هر حالکی برسبیله قلبك ایمانه اطمئنانی صارصیله‌جق صورتده

دوام ایده‌جکی محقق اولان اکراهلرده موافقتده « وان اطعتموهم انكم لمشركون » تهلکه‌سی واردر .

حاصل اولدی دیدیلر [وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ] وایشته بویله اونلرینه اطلاع
پیدا ایتدیردك — یعنی اونلرك سوزنی قبول ایتدیلر و او صورتله ایچلرنده بری شهره کوندردیلر [١]
فقط تقدیر خدایه باقیکز که او درجه مسافه ماقبلرینه رغماً الله، بو صورتله کندیلرینی طانیتدیردی. روایة
نظراً کیدنك النده‌کی پاره یا قالاندسنه سبب اولمسه ده بو یوزدن الله تعالی اونلرینه خلقی مطلع
قیلمسه [لِيَعْلَمُوا اَنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا] که الهی وعدی صحیح
و ساعت شبهه سز محققه اولدیغنی بیلسینلر ایچون — زیرا انلر ده دوردقلری بیلجه بیله اصحاب کهفك سنه‌لرجه
یاتدقلری مغاره‌لرنده قبرده قالدقلری کبی اویانوب قالقدقلری اکلامسه ده وقتیله قیام ایتدکلرمش کبی
قارشی سونمه اولدقلری و طلب و امید ایتدکلری رحمت الهیه‌نك تجلیسی کورلك و بناءعلیه مقدما ایمانه
ایتدکلری وجهله الهی وعدی صحه اولدیغنی بالمشاهده بیلمسه اولیورلر.

و بو صورتله کندیلری دیکر سائرلری ایچون قیامتك شبهه سز اولدیغنه ده دلیل و مثال
اولمسه بولنیورلردی. [اِذْ يَتَنَازَعُونَ اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ] اهالی آرالرنده اونلرك
منازعه‌سنی یاپیورلردی — یعنی دوشوبه او وقتکه بونلر قیام ایدوب مغاره‌یه چکیلدکلری زمانه قولایجه
بونلرك ایشنه منازعه ایدیورلردی [فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا] ده اونلرینه بر بنا
یاپیك دیمشلردی — مغاره‌یی قبرلری اولسون دیه اونلرینه بر بنا ایتمشلردی [رَبُّهُمْ
اَعْلَمُ بِهِمْ] ربلری اونلری اعلمدر. « ربنا رب السموات والارض لن ندعوا من دونه
الها » دیه ایمانه و اعلانه ایتدکلری الله تعالی مجاهده‌لرینی ضایع ایتمه‌دی « لنعلم ای الحزبین احصی
لما لبثوا امدا » بیوردیغی وجهله ان نهایت غارلرنده اصابتلرینی کوستردی. نزاع ایدنلر جمهوری منقلوب
ایتدی [قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلٰى اَمْرِهِمْ] اونلرك امری اونلرینه غلبه ایتمسه اولانلر —
یعنی اصحاب کهفك تعقیب ایتدیکی امر اونلرینه کیده‌رك دشمنلرینه قارشی غلبه‌یه نائل اولمسه اولانلر
[لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا] البته بز بونلرك اونلرینه بر مسجد یاپارز دیدیلر. — بونلرك بر
اختلاف ایتدیلر [سَيَقُولُونَ ثَلٰثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ] اوچیدر، دردنجیسی کوپکلری

[١] بونلرك یملیخا اولدیغی سویلنیر.

دیه‌جكلر [وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ] بشدر، آلتنجیسی كلبلری
دیه‌جكلر [رَجْمًا بِالْغَيْبِ] بونلر — رجماً بالغیبدر — بو ایكی قول غیب طاشلامق قبیلندندر.
[وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ] یدیدر، سكزنجیسی كلبلریدر ده دیه‌جكلر.
— دیمك كه بو قول، اولكیلر كبی غیب طاشلامق دكلدر، عینی حقیقت اولماسی بیله ازدر.
دوغریسی [قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ] دیه‌رك اونلرك عددینی ربم اعلمدر. — عددلرینی
بیلمه‌سی قصه نقطهٔ نظرندن هركسه لازم دكلدر. [مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ] اونلری حقیله
بیلن، پك آزدر. [فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا] بناءً علیه بونلر حقنده ظاهر
بر مناقشه‌دن باشقه مناقشه ایتمه — پك آزلرینك بیله بیلدیكی اصحاب كهف حقنده بر وجه بالا بیلدیرلدیكی
كبی ربم اعلمدر، بیلنلر آزدر، چوغی غیب طاشلایورلر. اونك ایچون ظاهری بر مناقشه‌دن باشقه بر مجادله
و مباحثه‌یه طالمه [وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا] و حقلرنده اونلردن — او مختلف اقوال
صاحبلرندن — هیچ برینه استفتا ایتمه، صورمه — چونكه قصه‌نك بیلنمه‌سی لازم گلن نقطه‌لری حقیله
بیلندی. شو حالده اصحاب كهف قصه‌سنی یالكز قرآنك بیاننه دقت ایده‌رك اوقومالی، شونه بونه
صورمغه قالقشمامالیدر.

شمدی بو قصه‌دن آلنه‌جق حصه‌یی بیان ایچون بر وجه آتی تعلیمات ویریلیور كه:

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ● إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ
رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰ أَنْ يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ●
وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ● قُلِ اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ
مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا ●

مآل شریفی

هیچ برشی حقنده ده اللهك مشیتیله تقیید ایتمدن «بن بونی یارین محققا یاپارم» دیه، و اونوتدیغڭ
وقت اللهی ذکر ایت و شویله دە: اولورکه ربم بنی بوندن دها یاقینده بر طوغری بر موفقیته
ایصال بویوره ● اونلر کهفلرنده اوچ یوز طوردیلر، طقوز دە زیادە ایتدیلر ● الله، دی:
نه قدر طوردقلرینی دها ایی بیلیر، کوکلرك و یرك غیبی اونکدر. او نه کوزل کورور، و نه کوزل
ایشیدیر که!... بونلره اوندن باشقه ولایت ایدە یوقدر، او، کیمسه‌یی حکمنده شریك ایتمز ●

[وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ اِنِّي فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا] وصاقین هیچ برشی ایچون «بن
یارین اونی محققا یاپاجغم» دیمه — انسانك عزم و ارادەسی برشیئك حصولی ایچون سبب تامی
دکلدر. «وما تدری نفس ماذا تکسب غدا» [اِلَّا اَنْ يَشَاۤءَ اللّٰهُ] انجق الله دیلرسه دیەرك
استثنا — او وقت یاپابیلیرسك. بناءعلیه استقبالده بر فعله عزم ایتدیکڭ ایشی اللهك ارادەسنه
باغلامی، ان شاء الله دیمکی اونوتمامی [وَاذْكُرْ رَبَّكَ اِذَا نَسِيتَ] اونوتدیغڭ
وقت دە ربکی آڭ — یعنی بو استثنایی حسب البشریه اونوتمش بولونورسەڭ خاطرلادیغڭ زمانده
ان شاء الله دیەرك ویا تسبیح و استغفار ایدەرك اللهی ذکر ایت که بو صورتله سوزڭ حکمی دکیشمز،
قصوره کفارت اولور. اثمدن قورتولورسڭ. ویا هرهانکی برشیئی اونوتدیغڭ زمان عجزڭی دوشونوب
دوشونوب اللهی یاد ایت که اونوتدیغڭی خاطرلایه بیلەسڭ. حاصلی اللهك ارادەسنی خاطره کتیرمەدن یارین
محققا شویله یاپاجغم بویله یاپاجغم دیمەنك محذورلری اکلاتمق ایچون بر انسانه لایق اولوب یالانجی
چیقمقلغی دوشونمك بیله کفایت ایدر. بونکله برابر الله تعالی، رسولنه هر عزمنده مشیت الهیەیه
ربطنی تعلیم ایتدکدن صوکره قصەدە حصەیی تبلیغ ایچون بیوریلیور که:

[وَقُلْ عَسٰٓى اَنْ يَهْدِيَنِ رَبّى لِاَقْرَبَ مِنْ هٰذَا رَشَدًا] ربك دى بوندن
(يعنى اصحاب كهفڭ موفقيتندن) دها چوغنه يافيه بر صورتده بنى موفقيته ارشاد ايتمسى ايله مأمولدر.
اونلر نه قدر طورديلر ؟ [وَلَبِثُوا فِى كَهْفِهِمْ ثَلٰثَ مِائَةٍ سِنِينَ] اونلر
مغاره لرنده اوچ يوز سنه طورديلر [وَازْدَادُوا تِسْعًا] دوقوز ده فضله —
دينلمه كه سنه شمسيه اوچيوز، دوقوز فضله سى ده سنه قمريه حسابيدر. بعضى مفسرين بونڭ
بيان الهى اولديغنه قائل اولمسه. بعضلرى ابن مسعوددن مروى اولديغى اوزره «وقالوا» تقديريله
عددده اختلاف ايدنلرڭ سوزى حكايه اولديغنى سويلمسه ده ديگر بعضلرى ده تاريخلريده «قال
الذين غلبوا على امرهم» ده كى «قال» ڭ مقوله سى معطوف اولارق مسجد ياپالم دينلرڭ
سوزى اولمغى ترجيح ايتمشلردر. حالبوكه بونڭ بوتون قصه دن آيرى اولارق صورت مخصوصه ده ذكرى
بزه كيمى بر معنى تفقيه ايتمكده در. واو استئنافيه و «لبثوا» ضميرى اصحاب كهفڭ حزبى ديمك اولهرق
مسجد ياپالم دينلره «الذين غلبوا» يه راجع اولمق صورتيله بونى شويله افاده ايده بيليرز: «امره غلبه ايدنلر
مغاره يه مسجد ياپان اصحاب كهف حزبى او غلبه يه ايرنجه يه قدر مغاره لرنده، احتمالا مدتده اوچيوز
طقوز سنه دورديلر ...». فى الواقع نصارانڭ مثلا روماليده غلبه ايده ميدانه چيقملرى ميلادڭ
دردنجى عصرى بدايتنده واقع اولديغنه گوره او زمانه قدر اوچيوز گوره سنه طورمشلر ديمكدر. بو
صورتده اوچيوز طقوز بو مدتڭ تصحيحاً بيانى اولور. والبته اونلر غلبه ايدنجه يه قدر اوچيوز طقوز سنه
گيزلى طوردقلرى حالده ديانت محمديه ايله ديانت اسلامڭ بوندن چوقده آز بر مدت ظرفنده ودها سريع ودها
گوزل بر صورتده غلبه يه موفق اولمسى وعد اولونمشدر وفى الحقيقه هجرتدن اعتباراً بو ظهور وغلبه باشلامشدر.

بونلرڭ طوردقلرى بو اوچيوز طقوز سنه مدت حقنده دها چوغى ودها آزى واردر ديه اختلاف
ايده جك اولورلرسه [قُلِ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا] نه قدر طوردقلرينى ده الله اعلمدر. —
نتيم اصحاب كهف كنديلرى ده «ربكم اعلم بما لبثتم» ديمشلردى. چونكه [لَهُ غَيْبُ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] سماوات وارضڭ غيبى اونڭدر. [اَبْصِرْ بِهِ وَاَسْمِعْ]

اونلرك كوروسى ده ايشيتمسى ده شايان حيرتدر.. [ما لهم من دونه من ولي] اونلرك الله دن باشقه ولیسی یوقدر.. — یعنی اصحاب کهف « اتخذ الله ولدا » دینلردن دکلدر.. [ولا يشرك في حكمه احدا] .. — بويردى.

واتل ما اوحي اليك من كتاب ربك لا مبدل لكلماته ولن تجد
من دونه ملتحدا • واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغداة
والعشي يريدون وجهه ولا تعد عيناك عنهم تريد زينة الحيوة
الدنيا ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذكرنا واتبع هويه وكان امره
فرطا • وقل الحق من ربكم فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر
انا اعتدنا للظالمين نارا احاط بهم سرادقها وان يستغيثوا يغاثوا
بماء كالمهل يشوي الوجوه بئس الشراب وساءت مرتفقا • ان الذين
امنوا وعملوا الصالحات انا لا نضيع اجر من احسن عملا • اولئك
لهم جنات عدن تجري من تحتهم الانهار يحلون فيها من اساور من ذهب
ويلبسون ثيابا خضرا من سندس واستبرق متكئين فيها على
الارائك نعم الثواب وحسنت مرتفقا •

مآل شريفى

اوقو، ربكدن سكا وحى اولنانى تلاوت ايله، اونك كلماتنى تبديل ايده جك يوقدر. واوندن باشقه بر پناه بولامازسڭ • نفسڭى ده اوقوللرله برابر صبر ايت كه صباح آقشام (هر وقت) ربلرينه دعا ايدر، جمالنى ايسترلر، واو دنيا زينتنى ارزو ايدرك اونلردن كوزلرڭى آيرما واوكيسه‌يه

اطاعت ایتمه که قلبنی ذکریمزدن غافل قیلمشز، کیفنه اویه‌رق دوشمش و ایشی حدینی آشمه اولمشدر •
و دیکه: او حق ربکزدندر، آرتق دیله‌ین ایمان ایتسین، دیله‌ین کفر. حقا بز، ظالملر ایچون
اویله بر آتش مهیا قیلمشزدر که سرادقلری کندیلرینی قوشاتمقده‌در. واکر استغاثه ایدرلرسه ایریمش
جسد کبی بر صو ایله امداد ایدیلیرلر، یوزلری قاورور. او نه فنا ایچکی و او نه فنا قورولتای! •
اما ایمان ایدوب صالح صالح عمللر ایشلینلر، شبهه یوقدر که بز اویله کوزل عمل ایشلیه‌نلرک اجرینی ضایع
ایتمه‌یز • اویلر، ایشته اونلره عدن جنتلری وار، آلتلرندن نهرلر آقار، اورالرده آلتوندن
بیلزیکلرله زینتلنه‌جکلر، سندس و استبرقدن یشیل اثواب کییه‌جکلر، اورالرده ارینکلر اوزرینه دایانوب
قورولاجقلر، او نه کوزل ثواب و نه کوزل قورولتای! •

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ
وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا • كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا
وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئًا وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا • وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ
فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا •
وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا • وَمَا
أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَى رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا •
قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ
ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا • لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي
أَحَدًا • وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا
بِاللَّهِ إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا • فَعَسَى رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِ خَيْرًا
مِنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا •
أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا • وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ فَأَصْبَحَ

يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَا أَنْفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا ۝ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ فِئَةٌ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مُنْتَصِرًا ۝ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ۝

مآل شريفى

اونلره ایکی آدامی تمثیل کتیر : برینه هر درلو اوزوملره ایکی باغ ویرمشز ، ایکیسنک ده اطرافنی خرمالرله دوناتمشز ، ایکیسنک آراسنده ده بر اکینلک یاپمشز • ایکی باغک ایکیسی ده یمشنی ویرمش ، هیچ بر شی نقصان براقمامش ، ایکیسنک اورته‌سندن ده بر نهر آقیتمشز • باشقه‌جه ده بر کلیری وار ، بوندن طوغیانلی بو آدام آرقداشنه محاوره ایدرك : بن سندن مالجه داها زنکینم ، جمعیتجه داها عزیزم دیدی • و باغنه کیردی ، کندینه یازیق ایدیوردی ، دیدی : ابدی ظن ایتمم که بو هلاك اولسون ، و ظن ایتمم که قیامت قوپسون ، بونکله برابر شاید ربمه رد ایدیلیرسم هر حالده خیرلی بر عاقبت بولورم • آرقداشی ده اوکا محاوره ایدرك ، دیدی که : سن او ربکه کفر می ایدیورسك که سنی بر طوپراقدن صوکره بر نطفه‌دن یاراتدی ، صوکره ده سنی بر آدام صورتنه کتیردی • لکن بنم او الله ، ربمدر و بن ربمه کیمسه‌یی شریك قوشمام • باغکه کیردیکك وقت « ما شاء الله لا قوة الا بالله » دیسه‌یدك اولمازمیدی ؟ اکر مالجه ، اولادجه بنی کندکدن آز کوریورسه‌ك ، بلکه ربم بکا سنك باغکدن داها خیرلیسنی ویرر ، سنککنك اوزرینه ده سمادن بر آفت ایندیریویرده باچیپلاق بر طوپراق اولوقالیر • یاخود صویی چکیلیویرده بر داها اونی آرایامازسك • درکن بونك ثروتی استیلا ایدیلیویردی ، بونك اوزرینه او ، باغنه مصرفنه قارشی اووجلرینی اوغوشدوروب دوردی ، او ، چارداقلری اوزرینه چوکمش قالمشدی ، آه ، دیوردی ، نولایدم ربمه هیچ بر شیئی اورتاق قوشماسه اولایدم • اللهدن باشقه یاردیم ایده‌جك بر جماعتی ده اولمادی

كندى كنديني ده قورتاره مادى • ايشته بوراده ولايت الحق، اللهكدر، اوثوابجه ده خير
عقباجه ده خيردر •

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَٓاءٍ اَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَٓاءِ
فَاخْتَلَطَ بِه۪ نَبَاتُ الْاَرْضِ فَاَصْبَحَ هَش۪يمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللّٰهُ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا • اَلْمَالُ وَالْبَنُونَ ز۪ينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ
الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ اَمَلًا • وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى
الْاَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا • وَعُرِضُوا عَلٰى رَبِّكَ
صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ
مَوْعِدًا • وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِم۪ينَ مُشْفِق۪ينَ مِمَّا ف۪يهِ وَيَقُولُونَ
يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغ۪يرَةً وَلَا كَب۪يرَةً اِلَّٓا اَحْصٰيهَا
وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا • وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ
اسْجُدُوا لِاٰدَمَ فَسَجَدُٓوا اِلَّٓا اِبْل۪يسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّه۪
اَفَتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ اَوْلِيَٓاءَ مِنْ دُون۪ي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ بِئْسَ لِلظَّالِم۪ينَ
بَدَلًا • مَٓا اَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ
وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلّ۪ينَ عَضُدًا • وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَٓائِيَ الَّذ۪ينَ
زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَج۪يبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا • وَرَاَ
الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّٓوا اَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا •

مآل شريفى

اونلره دنیا حیاتنك مثلنی ده شویله ویر: صانكه بر صو، اونی سمادن ایندیرمشز، دركه اونكله
ارضك نباتاتی بربرینه قاریشمش، دركه بر چوپ قیرینتیسی اولمشدر، روزگارلر اونی صاوورر گیدیر،
الله هر شیئه مقتدر بولونیور ● اوماللر واوغوللر دنیا حیاتنك زینتیدر، باقی قالاجق صالح عمللر ایسه
ربك عندنده ثوابجه ده خیرلیدر، عملجه ده خیرلیدر ● دوشونه اوگونه كه طاغلری یورودورز،
ارضی كوروروسك چیریچیپلاق، واونلری هپ حشره طوپلامشزدر ده هیچ بركیمسه براقمامشزدر ●
وهپسی صف اولارق ربكه عرض ایدلمشدر. ایشته بویوردر: جانلم حضوریمزه ایلك دفعه یاراتدیغمز
كبی بزه گلدكز. فقط سز هیچ بر موعد یاپمایاجغمزی زعم ایتمشدیكز دكلمی ● دفتر ده قونولمشدر،
آرتق او مجرملری كوروروسك بولندقلری ماتورده خجلان ایچنده تیترشیورلر ودیورلردر: «ایواه
بزه! بو دفتر ده نه عجایب، نه كوچوك قومش نه بیوك، هپسنی ضبط ایتمش» دیو. وبوتونه یاپدقلری
حاضر بولمشدر، ربك كیمسه‌یه ظلم ایتمز ● ینه دوشونه اووقتی كه ملائكه‌یه آدمه سجده ایدك
دیمشدك، هپسی سجده ایتدیلر، آنجق ابلیس، جنده ایدی ده ربنك امرندن چیقدی، یا شمدی سز بنی
براقوب ده اونی وذریتنی كندیكزه اولیاء می اتخاذ ایدیورسكز؟ اونلر سزه اویله دشمن ایكن؟ ظالملر ایچون
نه فنا بدل ● بن اونلری نه گوكلرك ویرك یاراتیلیشنه نه ده كندیلرینك یاراتیلیشنه شاهد
قیلمادم وهیچ بر زمان مضللری قول طوتمش دكلم ● واوگونه كه دیه‌جك: «اوندیك
باقلم زعم ایتدیككز شریكلریمه» دركه اونلره چاغرمشلر، باقوارمشلردر، فقط كندیلرینه
اجابت ایتمامشلردر. واراریلرینه بر مهلكه قومشزدر ● مجرملر آتشی كورمشلر، آرتق اوكا دوشه‌جكلرینی
آكلامشلردر ده اوندن صاوشاجق بر یر بولامامشلردر ●

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَكَانَ
الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ● وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُؤْمِنُوا اِذْ جَاءَهُمُ
الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ اِلَّا اَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ اَوْ يَأْتِيَهُمُ

الْعَذَابُ قُبُلًا ● وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ وَيُجَادِلُ
الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا
هُزُوًا ● وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ
مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ
وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ● وَرَبُّكَ الْغَفُورُ
ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُمْ مَوْعِدٌ
لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا ● وَتِلْكَ الْقُرَى أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا
وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا ●

تأمل شریف

شانم یوجه، حقیقت، بز بو قرآنده انسانه عبرت اولاجق هر درلو مثلده تصریف ایتمشزدر.
انسان ایسه هر شیدن جدلجه اکثری اولمشدر ● کندیلرینه طوغری یولی کوسترن پیغمبر کلدیکی حالده انسانلری
ایمان ایتمکدن و گناهلرینک مغفرتنی ایستمکدن الیقویان ده باشقه دکل، انجق کندیلرینه اولکیلرک سنتی
کلمسی ویا آخرت عذابنک کوزلری اوکنه کلمسی قضیه سیدر ● حال بوکه بز کوندردیکمز پیغمبرلری
انجق بشیر و نذیر اولمق اوزره کوندرییورز، کفر ایدنلر ایسه حقی باطلله قالدیرمق ایچون مجادله ایدیورلر
آیتلریمزی و کندیلرینه ایدیلن انذاری اکلنجه یرینه قویدیلر ● او کیمسه لردن ده‌ها ظالم ده کیم اوله بیلیرکه
ربنک آیتلریله نصیحت ایدلمشکن اونلردن یوز چویرسه و اللرینک تقدیم ایتدیکی شیلری اونوتمشدر،
چونکه بز اونلرک قلبلری اوزرینه اونی اکلامالرینه مانع بر طاقم قابوقلر و قولاقلرینه بر آغیرلق قویمشزدر،
سن اونلری طوغری یوله چاغیرسه‌ک ده او حالده اونلر ابداً یوله کلمزلر ● هم او مغفرتی چوق اولان رحمت صاحبی
ربک اونلری کسب ایتدکلری حال ایله مؤاخذه ایدیور ایسه جمله‌ری اولسه ایدی حقلرنده عذابی البته تعجیل بیوریردی،

فقط اونلر ایچون بر موعد واردرکه اوکلنجه هیچ بر چاره نجات بولامازلر ● دها اول مملکتده که بز اونلری
ظلم ایتدکلرنده هلاک ایتدك وهلاکلرینه بر میعاد تعیین ایلمشدك ●

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ لَٓا اَبْرَحُ حَتّٰٓى اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ
حُقُبًا ● فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ
سَرَبًا ● فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰيهُ اٰتِنَا غَدَٓاءَنَاۘ لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هٰذَا نَصَبًا
قَالَ اَرَاَيْتَ اِذْ اَوَيْنَٓا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنّ۪ي نَسِيتُ الْحُوتَۘ وَمَٓا اَنْسَانِيهُ اِلَّا
الشَّيْطَانُ اَنْ اَذْكُرَهُۚ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ● قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا
نَبْغِۗ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا قَصَصًا ● فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَٓا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً
مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ● قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ
مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ● قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَط۪يعَ مَعِيَ صَبْرًا ● وَكَيْفَ تَصْبِرُ
عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِه۪ خُبْرًا ● قَالَ سَتَجِدُن۪ٓي اِنْ شَٓاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَلَٓا اَعْص۪ي لَكَ
اَمْرًا ● قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَن۪ي فَلَا تَسْـَٔلْن۪ي عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ●

مآل شریفی

بر وقت ده موسی فتاسنه دیمشدی که: طورمیه جغم تا ایکی دکزك جمع اولدیغی یره قدر وارهجغم
یاخود سنه‌لرجه کیده جکم ● بونلر اوندن ایکیسی بر دفعه که ایکی دکز آراسنك جمع اولدیغی یره
واردیلر بالقلرینی اونوتدیلر، او وقت او، دکزده بر دلیک یولنی طوتمشدی ● بو حدوده کچدکلرنده
کیدیلر فتاسنه کتیر، دیدی: قوشلقمزی کتیر، حقیقةً بز بو سفریمزده بورغونلغه دوچار اولدق
کوردکمی؟ دیدی: قایایه صیغندیغمز وقت طوغریسی بن بالیغی اونوتدم وبالی اونی سویلمکی ●

شیطانه اونوتدیردی ، او عجائب بر صورتده دکزده کی یولنی طوتمشدی ● ایشته دیدی : آرادیغمز
اوریا ، بونك اوزرینه ایزلرینی تعقیب ایده‌رك کریسین کری دوندیلر ● واردیلرکه قوللریمزدن بر قول
بولدیلرکه بز اوکا نزدیمزدن بر رحمت ویرمشده لدنمزدن ده بر علم اوکرتمشدك ● موسی ، اوکا اوکرتیلنك
علمندن بکا بر رشد اوکرتمك شرطیله سکا اتباع ایده بیلیرمیم ؟ دیدی ● طوغروسی دیدی : سن بنمله
صبر ایده‌مزسك ● چوره‌سنی کاورامیه‌جغك شیئه ناصل صبر ایده‌جکسك ؟ ● ان شاء الله دیدی بنی صبرلی
بوله‌جقسك وسنك هیچ بر امرکه عاصی اولمام ● او حالده دیدی : بکا تابع اوله‌جقسه‌ك بکا هیچ
برشیدن سؤال ایتمه ، تا بن سکا اوندن بر سوز آچینجه‌یه قدر ●

فَانْطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ
أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ● قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ●
قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ● فَانْطَلَقَا حَتَّىٰٓ
إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ
شَيْـًٔا نُكْرًا ●

مآل شریفی

بونك اوزرینه ایکیسی بر کیتدیلر ، نهایت کمی‌یه بیندکلرنده طوتدی کمی‌یی یارالادی . آ ، دیدی :
اهالیسنی غرق ایتمك ایچونمی یارالادك اونی ؟ علم الله مدهش بر ایش یاپدك ● دیمدیمی ، دیدی :
طوغروسی سن بنمله صبر ایده‌مزسك ؟ ● بنی دیدی : اونوتدیغمدن مؤاخذه ایتمه وبکا بو ایشده طولایی
کوجلك چیقارمه ● ینه کیتدیلر ، نهایت بر اوغلانه راست کلدیلر ، طوتدی اونی اولدیریویردی . آ ،
دیدی : ترتمیز بر نفسی بر نفس مقابلی اولمقسزین اولدیردکمی ؟ علم الله چوق منکر بر شی یاپدك ●

[وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِفَتٰيهُ] بر وقت موسى فتاسنه دیمشدی كه — یهودیلر حضرت موسانك بو قصه سنی قبول ایتمك ایسته مزلر، محدثینه و مورخینه بونك موسى بن عمران دكل موسى بن میشا اولدیغنی ظن ایدنلر ده اولمشدر. [۱] نته كیم بخاری، مسلم، ترمذی، نسائی و سائره ده روایت اولندیغی اوزره سعید بن جبیر شویله دیمش: ابن عباس رضی الله عنهمایه دیدم كه «نوف بكالی، صاحب خضر اولان موسى، صاحب بنی اسرائیل اولان موسى دكل زعمنده بولونیور». بونك اوزرینه ابن عباس «یالان سویلسن عدو الله» دییوب اوزون بر حدیث ایله بونك معروف حضرت موسى اولدیغنی رسول اللهدن نقلاً آكلاتمشدر. ونه الحقیقه قرآنده ذكر اولنان موسادن دیكر بر موسى آكلاشیلماز.

موسانك فتاسی، یعنی دلیقانلیسی ده اكثر روایته كوره یوشع بن نوندر. چونكه خدمت ایدییور، تعلم ایدییوردی. خادمه علی الاكثر گنج یاشده اولدقلرندن عربده خادمه فتی اطلاق اولنمغه سان اولنور. بر حدیث شریفده ده «خدمتچیكزه قولم، جاریه‌م دییكز، فتام دییكز» بیورلمشدر. كرچه بعضلرینك دیدیكی وجهله بر باشقه سی اولمق ده محتملدر. فقط اخبار صحیحه ده یوشع وارد اولمشدر. او حالده وقعه مصردن خروجدن صكره صحرای تیهده ایكن وقوع بولمش دیمك اولور. بو قصه نك سببی بر روایتده شویله نقل ایدلمشدر:

موسى علیه السلام ربنه سؤال ایدوب «یا رب! قوللرینك سكا ان سوكیلیسی هانكیسیدر؟» دیمش. بیورلمش كه «بنی ذكر ایدن و اونوتمایان». «آه، ان حكیم قولك هانكیسی؟» دیمش، بیورلمش كه «حق ایله حكم ایدن و هواسنه اویمایان». «ان عالم قولك كیم؟» دیمش، بیورلمش كه «بلكه بر كلمه یه راست كلیرم ده بر هدایته دلالت ایدر، ویا بر فلاكتدن قورتارر دیه ناسك علمنی تتبع ایدوب كندی علمنه ضم ایدن». بناءً علیه موسى علیه السلام دیمش كه: یا رب، قوللرك ایچنده بندن اعلمی وار ایسه بكا كوستر. «وار» بیورلمش، «او حالده اونی نره ده آرایایم» دیمش، «مجمع البحرینده صخره نك یاننده بالیغی

[۱] موسى بن میشا بن یوسف بن یعقوب، و بعضلرینك قولنه كوره موسى بن افرائیم بن یوسف كه حضرت موسادن اول اولمقله موسای اول دینلمشدر.

تيب ايده جكك يرده الخ ... » تعريف بيورلسه .

[مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ] – ايكى دكزك جمع اولديغى ير كه ظاهر اولانه بر بوغاز اولمسيدر. نته‌كيم كعب قرظيدن طنجه يعنى سبته بوغازى اولديغى روايت ايلمشدر. ابيدن ده افريقيه اولديغى منقولدر. لكن مجاهد و قتاده دن بحر فارس ايله بحر رومك ملتقاسى ديه روايت اولنمشدر. بو صورتده مراد بر بوغاز دكل، بر برزخ اولمق اقتضا ايدر. چونكه بحر فارس، بصره كورفزى، بحر روم ده آق دكز اولديغنه كوره بصره كورفزى ايله آق دكزى برلشديرر بر بوغاز يوقدر. بنا عليه بو اولسه بحر فارسك منصب اولديغى بحر محيط هندى ايله آق دكز آراسنده سويس قنالنك آچيلديغى بر برزخ اولسه كركدر. معجزه ده ظاهر اولانه ده قوسده كى معروف صخرة الله اولمق جهتيله محتملدر. ابن عطيه ديمشدركه « او _ يعنى بحر فارس _ بحر محيطدن بر قولدركه آذربايجانك آرقه‌سندن باشلايه‌رق فارس ارضنده شمالدن جنوبه در. شو حالده بو قوله كوره بحرينك اجتماعنه ركه اولانه يردر » اهـ. تفسير بيور؟ بحريه كلمه‌سنى بحرك تثنيه‌سى اولمق اوزره ايكى دكز معناسنه تلقى ايتمسه بر اسم خاص اولمسى نظر اعتباره آلماسنه كوره‌ميورلر. حالبوكه معجم البلدانده مذكور اولديغى وجهله بحرينه، بحر محيط هندى ساحلنده بصره ايله عمان آراسنده بلاد متعدده‌يى محتوى بر قطعه‌نك اسم خاصى اولديغى ده معلوم بولنديغنه بونى ملاحظه ايده‌جك اولورسه مجمع البحرين، بحرين قطعه‌سنك طوپراغى ويا مقرى ديمك اولور. اسم خاص اسم علمده دها ظاهر اولمق اعتباريله بو معنى هم آچيق هم ده سبته بوغازندن اقربدر. دها اولديغنه كيتمه اولانه موسانك بعده بحرينه بر سياحتى ده مستبعد دكلدر. انجق تفسيريده بوكا تعرض ايتمسه اولدقلرندن نقلاً قوت تأييديسى بولنميور. نته‌كيم استانبول بوغازى حقنده‌كى شايعه ده ده بويله‌در. مفسرينك بو معنايى آلمامالرينك سببى الله اعلم بوندن صوكره‌كى آيتده تثنيه ضميريله « مجمع بينهما » بيورلمسى اولمسيدر. زيرا اسم خاص اولسه ايدى ضمير مفرد اولاجقدى. مع ما فيه بو تثنيه ضميرينى موسى ايله صاحبنه كوتورنلر ده اولمشدر. برده بعضلرى بوراده‌كى بحرينك برى آجى برى طاتلى، يعنى بر نهر اولديغنه قائل اولديغى كبى ديكر بعضلرى ده آذربايجان طرفنده‌كى « كُرْ »

و «رس» نهرلری اولدیغنی سویلمشدر. «واصحاب الرس وقرونا بین ذلک» بابنده. نهایت
مجمع البحرین ایکی علم دکزی دیمک اولایه موسی ایله خضرک اجتماع ایتدکلری محل دکیلدر دینلمشدر.
کشاف بونک حقنده بدعت تفسیرنده دیمیه، ابوحیان بو باطنیه تفسیرینه بکزه‌یور دیمیه، دها
بر چوقلری بایه صوفیه دیه اولایه نیسابوری تفسیرنده دخی رد و جرح اولنمشدر. مع مافیه شونی اعتراف
ایتمک لازم کلیر که بو معنی لفظاً بعید اولمقله برابر مآلاً ثابتدر. چونکه بروجه بالا نقل اولنان
اختلافات قارشیسنده «مجمع البحرین» افاده سندن آکلاشیلدیغی بیله قطعی مفاد موسی ایله خضرک
بولوشه جقلری بر محل اولمسندن عبارت قالیور.

[فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا] وقتاکه ایکیسی آراسنک مجمعنه واردیلر — بوراده
«مجمعهما» بیوریلمیوب ده آرایه بر ده «بین» علاوه ایدلمسی اولمسنک نکته‌سی دوشونلملیدر.
[نَسِيَا حُوتَهُمَا] بالیقلری اونوتدیلر — یعنی آرادقلری بولمغه ایچون نشانه اولارق بولنان
بالیغک نه حالده اولدیغنه دقت ایتمک خاطرلرینه کلمدی، سیاقندن آکلاشیلیور که موسی حوتی یادی
اونوتدی، فتاسی ده سویلمه‌یی اونوتدی. ایریده‌کی «آتنا غدائنا» دن ده آکلاشیلدیغی اوزره
بو بالیق دیمک که بر حقلری غذالری ایدی. بنا علیه دیری دکل ایدی [وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ
سَرَبًا] حال بوکه اودکزده‌کی یولنی طوتمشه بر دلیک کیدشدی — دیمک که اونولارک دیریلمه‌سی
نمونه اولایه بر معجزه وقوع بولمشدی. موسانک خبری اولمادیغنه نظراً بو آرتق آرادیقلری زاتک
بر معجزه‌سی اولیوردی. فتی بونی کورمشه لکن خبر ویرمکی اونوتمشدی. اونک ایچون
واره‌جقلری یره واردقدنک وقته دارینه ده کیدیر کیتدیلر. [فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ
لِفَتَيهُ آتِنَا غَدَاءَنَا] الخ... — [قَالَ] فتی دیدی که [أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا
إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ] کوردکمی صخره‌یه صیغندیغمزده بن بالیغی اونوتمشم
— یعنی اوراده نه اولدیغنی سویلمه‌یی اونوتمشم — بعضیلرینک افاده‌لرنده بوراده‌کی صخره دکز کنارنده
مجهول بر قایا ایمش که بی آکلاشیلیور. چونکه بالیغک دکزه کیتدیکی ذکر اولونمامسنده بو قایانک ده

دكز كنارنده اولمسى اقتضا ايدكيبدر . فقط بر بونك قدسنده كى معروف صخره اولديغنه حكم ايتمك ايسته يوروز . زيرا « الصخرة » ده ظاهر ومتبادر اولان بودر . بالعكس دكزده كى يولنى طوتوب بر دليل كيرمسه اولمسى ده اولور . بو صو ولكن صحيح اسناد اولمسيله ايضاح اولنه بيلير . في الواقع بو صخره يانده موسى ايله خضر بولوشدقلرندن صوكره ايديه « فانطلقا حتى اذا ركبا في السفينة » بيوريلمسى وجهله كمى يه بينمه يه قدر ايى مسافه بولنديغنى ده اكلاشيلماز دكلدر . والله اعلم بو صورتله بو قسمده صخره نك منشأ تقديسى ده مندرجدر .

[وَمَا أَنْسَانِيهُ إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ] [1] اونى سويلمكى بالكه حالده شيطانه اونوتديردى - يوقسه بر اونوتوله جق كبى برشى دكلدى [وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا] عجائب برصورتده دكزده كى يولنى طوتوب كيتدى . فتانك بو اخبار واعتذارينه قارشى موسى [قَالَ ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ] اواشته آراديغمز بو ايدى - بوراده «نبغ» فعلى مضارع مجزوم اولماديغندن قياساً «نبغى» اوقونملى ايدى . فقط بر خلاف القياس اولهرق «يا» حذف ايدلمشدركه بو حذف قياسه مخالف اولمقله برابر لسانه مخالف دكلدر . تلاوتده دها فصيح اولمسنه ، آرتق طبيعى امتداد ايتمديكنه برايما اولمق اعتباريله معناده بليغ اولمشدر . مع مافيه «يا» ايله قرائت ده واردر .

[فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا] بناءً عليه ايزلرينى تعقيب ايدهرك كيرى دونديلر [فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا] دركه قوللريمزدن برقول بولديلركه [آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا] بز اوكا عندمزدن بر رحمت ويرمشدك - يعنى وحى ونبوت نعمتيله متنعم قيلمشدك [وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا] ولدنمزدن ده اوكا بر علم تعليم ايلمشدك - بعضلرى بو ذاتك كيم اولديغى حقنده اختلاف ايتمشلرسه ده اكثر مفسرين «خضر» اولديغنى نقل وبيان ايلمشلردر . صوفيه بحديثه تصحيح ايدلمه يه بعض خبرلرده خضرك حيى وفات ايتمديكنه وبعضاً كورولديكنه قائلدرلر . اوندن ايجونده

[1] اشبو «انسانيه» ايله سورهٔ فتحده كى «عليهُ الله» ده ها ضميرى حفص روايتنده قياسك خلافنه اوله رق مضموم اوقونور .

بورادە رحمتی طول حیات ایلە تفسیر ایدنلر اولمشدر. محی الدین عربی حضرتلرینك فتوحات مکیەسندە خضرك
حیاتنە دائر بر طاقم بحثلر وحکایەلر کورولور. ابن صلاح ونووی کبی بعضی ذوات فخام حضرك حیاتی
حقندە مشایخك اجماعنی نقل ایتمشلر. فقط تعقیب اولونمشلردر. بوکا مقابل بر چوق علماء دە بعضی
حدیثلر «وما جعلنا لبشر من قبلك الخلد» آیتی عقلی ونقلی بعضی دلیللر استدلال ایدەرك وفات
ایتمش اولدیغنە قائلدرلر. ابو حیان بونك جمهور قولی اولدیغنی قید ایتمش، فی الحقیقە جمهور مفسرین
بر چوق یرلردە اولدیغی کبی بورادەکی رحمتی دخی وحی ونبوت ایلە تفسیر ایتمشلردر.

ابن قیم جوزی، حضر علیە السلامك حیاتی حقندە ذکر اولنان حدیثلرك هپسی یالاندر،
حیاتی حقندە صحیح بر حدیث بیلە یوقدر دیمش، آلوسی دە بو بابدەکی اقوال واستدلالاتی اوزون اوزادیە
تدقیق ومحاکمە ایتدکدن صوکرە دیمشدرکە: هر درلو حسابدن صوکرە اخبار صحیحۀ نبویە ومقدمات راجحۀ عقلیە
وفات ایتدیکی دینیلن قولە تمامیلە مساعد ودعوالرینی تمامیلە مؤیددر. دیو اخبارك ظواهرندە عدم حیاتی
مقتضی یوقدر. اولە اولسە بعضی اخبار صالحەسندە — کە صحتنی الله بیلیر — وارد اولان حکایەلرك
ظواهرینە مراعات ومحی الدین عربی کبی وجودینە قائل اولان بعضی سادات صوفیەیە حسن ظن مسئلەسی قالیرکە
بونلر بر دلیل تشکیل ایتمز. اگر مجرد قائلك جلالت قدرندن واونك حقندە حسن ظنندن دولایی
اوکبی سوزلری اعتبار ایدوب دە قبول ایدرسك قیامتە قدر حضرك بر حیات اولدیغنە اینانمق ایستیورسك.
اگر حضرت علینك «سوزە باق سویلینە باقمە» دیدیکی کبی قائلك جلالت قدرینی معذور اولمایوب دە
سوزی دلیلك وجود وعدمنە کورە قبول ویا رد ایدەجك ایسەك طرفینك دلیللرینە ولە دلیللرندە
دقتلە صوکرە قلبکدن استفتا ایت، دیەجکی فتوی ایلە عمل ایت، حالبوکە بر فقیرك یاپدیغی کبی
بر خصوصدە صوفیەیە مخالفت ایدنی حماقتلە تضلیلە قالقشمە. زیرا شرعاً ویا عقلاً رد ایدەمیەجك
خصوصاتدە اهلنە ایشیدیلن بر سوزە اینانمقدە بر محذور اولمایەبیلیرسەدە شرعی ویا عقلی دلیلك
روایت ایتمدیکی بر دعوی صوفیەجە دە قبول ایدلمز. اه.

بزدە شونی سویلەیەلم کە بو مسئلە، حیات ظاهرە نقطۀ نظرندن ملاحظە ایدیلیرسە

روایه علمانك قولی، ظاهر اولدیغنده شبهه یوقدر. «قد خلت من قبله الرسل» بو بابده دلیلیدر.
فقط رمز، استعاره‌لری اولارق صوفیه‌نك كلاملرینی ده ظاهری اوزره مناقشه ایتمك ایجاب ایدر.
بالخصوص موسی و خضر قصه‌سی، ظاهر و باطن قصه‌سی اولدیغنه كوره او باطنه خضر مسئله‌سنك موضوعنی
تشكیل ایدر. صوفیه‌نك كلامنده بوكا دلیل ده یوق دكلدر. شیخ صدر الدین محمد قونوی «تبصرة المبتدی
وتذكرة المنتهی» نامنده‌كی اثرنده «خضر علیه السلامك وجودی عالم مثالده» اولدیغنی نقل ایتمسه،
عبد الرزاق كاشی «خضر، بسطدن، الیاس قبضدن عبارت» دیمسه، بعضیلری ده حیات خضر علیه السلامك
قدسی اوزره. بعضی صالحینك ایردیكی بر رتبه اولدیغنی سویلمشدر. كه بو ادعا سوز مسئله‌نك تحقیقی وجهله
اوزره قبول ایده بیلیرز.

لدنی، عندكی بر ظرفدر. «من لدنا» لسانمزده «نزدمزده» ویا «طرفمزده» دیمك كبیدر.
ذكر اولنیور كه «من لدنا» علمك دكل تعلیمك قیدیدر. بناءً علیه تعلیم لدنی علمك ده لدنیتی مستلزم
اولماز دكلدر. شبهه یوقدر كه بو نوعده انبیانك علمی طرف الهیدن وحی و تعلیم اولمق اعتباریله لدنیدر.
فقط بوراده شایان دقتدر كه «وعلمناه من لدنا علما» قیدیله خضره تعلیم ایدلمش اولان علم، سوكنده
بام باشقه بر علم یعنی علوم لدنیه‌دن بر علم مخصوص اولدیغی آكلاتمشدر كه آتیده‌كی قصه‌لر قرینه‌سیله مفسرین
بونی «علم الغیب و اسرار علوم خفیه» دیه تفسیر ایتمشلردر. تعبیر آخرله دیمشلردر كه: موسانك علمی
معرفت احكام و فتوای ظاهره ایدی، خضرك علمی ایسه بواطن امور معرفت ایدی. صحیح بخاریده مرویدر كه خضر
«یا موسی! دیمش، بن الله علمندن بكا تعلیم ایتدیكی بر علم اوزره‌یم كه سن اونی بیلمزسك، سن ده
الله علمندن سكا تعلیم ایتدیكی بر علم اوزره‌سك كه بن اونی بیلمم» الخ. بو صورتده علم لدنی تعبیری
بو علم مخصوصده بر معنای اخص ایله اصطلاح اولمشدر كه بوكا علم حقیقت و علم باطنه دخی دینلمسه و صوفیه
بو قصه‌یه بر حجت اولارق طوتونمشدر. حاصلی علم لدنی جهد فكری ایله استحصال اولونمیوب طرف حقدن بوهبهٔ محضه
اولارق بر قوهٔ قدسیه‌نك تجلیسیدر. اثردن مؤثره، وجداندن وجوده طوغری كیدن بر علم دكل، مؤثردن
اثره، وجوددن وجدانه كلن اولی بر علمدر. نفسك واقعه كیتیشی دكل واقعك نفسده تعینیدر. طوغریدن طوغری

بر کشفدر. فقط لدنی تعبیری بونک بالخاصه اسرار حقیقته عائد اولاننده دها زیاده اصطلاح اولمشدر.
لسانمزده ده بو جهتله لدنیات دیمک باطنده کی غوامض و اسرار معناسنده مشتهردر. بو قصه‌ده
علم ایچون تحری و سفره بر ترغیب دلیلی و حتی فیه علم لدنینک جهد و طلب ایله کسبی قابل اولدیغنی ایهام واردر.
بالخاصه موسی ایله قیاسی اولاسیه بویله بر رحمت و علم مختص اولسیه خاصی بر قولی بولدقلرنده بیلدیلر.
[قَالَ لَهُ مُوسٰى] موسی، اوکا دیدی [هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا]
تعلیم اولندیغک علمدن بر رشد ایچون بکا تعلیم ایتمک اوزره سکا اتباع ایده بیلیرمیم؟ —
رشد، خیره اصابت دیمکدر. بو سوزده عالم فارسی تواضعک لزومنه و علم تحصیلنده
مقصد اصلی اکتساب رشد اولمسنه و طلب علمده تنزل، ادب، نزاکت، تعقیب و خدمت شرط اولدیغنه
دلالت واردر. بو استیذانه جوابا او قول [قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا] سن دیدی
طوغروسی بنم صبره دایانامازسک — بو سوزله خضر، روح موسی حقنده کی ایلک کشفنی کوسترمش
دائما کندینی آکلامامش اولیوردی که بالنتیجه اصابتی تحقق ایده جکدر. فی الحقیقه بو طلبده موسانک ارجحی
درس کندی مشکلی خاطره و صبر درسی اولمقده عبارت اولمقدر. یعنی بو بابده چوق صبر لازمدر.
سنک ایسه محقق که بنم معیتمده صبر ایلکه کلن و بونده معذورسک. [وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا
لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا] چونکه وقوفک احاطه ایتمدیکی شیئه ناصل صبر ایدرسک؟ — یعنی معیتمده
بر طاقم شیلر کوره جکسک که سر و حکمتنده خبردار اولمیه جقسک، ظاهرده ایسه ایی کورمیه جکسک، سن
بر صاحب شریعت اولمق حیثیتیله اونلری ظاهرده کی کورنیشنه کوره تجویز ایده میوب اعتراض ایتمک لزومنی
دویاجقسک. موسی [قَالَ سَتَجِدُنِيٓ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَلَآ اَعْصِي لَكَ اَمْرًا]
بنی، دیدی، ان شاء الله صبرلی بولاجقسک و هیچ بر امرکه عاصی اولمام — الله دیمزسه باشقه.
خضر [قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْـَٔلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا]
او حالده دیدی: بکا اتباع ایده جکسک بکا هیچ بر شیئه سؤال ایتمه تا بن سکا اوندن سوز آچنجیه قدر.
— یعنی مناقشه، اعتراض شویله طورسون استفسارا سؤال بیله صورما. دیمک که باشقه علملرده

مسئله‌یی وضع ایدرک علمک باریسنی تشکیل ایدر سؤال، بو علمده ممنوعدر. بونده طالبک نفسی فاعلیتدن زیاده قابلیته حاضرلانمه‌جقدر.

[فَانْطَلَقَا] بناءً علیه ایکیسی برلکده گیتدیلر. — دیمک که بو علمده برنجی بیلنلرده بر نوع اوطوروب سویلشمک ویا درس وعظ طریقیله دکل، فعلیات ایله بیلنه‌جکدر. مقاوله تمام اولنجه ایکیسی برلکده حرکت ایتمشلر. گوریلیور بوراده فتی ذکر اولونمامشدر. او موسانک تابعی اولدیغی ایچون آرتق قاله آلنمامسنده احتمال که بر یرده براقمشلردر. ایکیسی دکزه طوغری گیتدیلر، بینجه‌یه قدر گیتدیلر [حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِى السَّفِينَةِ] تا گمی‌یه بیندکلرنده — ابو حاتمک ربیع ابن انسدن روایتنه گوره موسی قورقتی ایدی. گمیجیلر بو خضره شبهه‌لندیلر، بینمه‌رک ایسته‌دیلر. نقلجیلرده «بن بونک یوزنده نورلی آثار گورویورم بیندیره‌جکم» دیدی، بیندیردی. بخاری، مسلم وغیریلرینک ابن عباسدن روایتنده ایسه خضری طانیدیلر، ناولونسز بیندیردیلر. [خَرَقَهَا] گمی‌یی یاره‌لادی — بونک بعضی روایتده وارد اولدیغی کبی کسر ویا بالطه کبی آلت ایله خارق العاده برعملیه صورتنده اولمسی محتملدر. وگمیده حضرت خضرک فانتین تخته طولابی بالعکس سسی چیقاریلمشدر. فقط نقلک ذوقی بیانه وگمیدن سسی چیقارلمامسنه نظراً برخارقه شکلنده سسزجه یاپیلمش اولمسی دها اقربدر.

[قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا] الخ — [فَانْطَلَقَا] ینه گیتدیلر. — یعنی عذرینی قبول ایتدی ده گمیدن چیقدقدن صوڭره ینه گیتدیلر [حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا غُلَامًا] نهایت بر اوغلانه راست گلدیلر [فَقَتَلَهُ] اونی همان اولدیریویردی — اوغلان تعبیری گبی غلام تعبیری ده اکثریا بالغ اولمایانه شایع اولدیغی جهتله جمهور بونک حقیقه بالغ اولمامسنه برچوجق اولدیغنه قائل اولمشلردر. فقط ابن ابی حاتم سعید بن عبد العزیزدن یکرمی یاشنده بر گنج اولدیغنی روایت ایتمشدر. فقط بویله ینه ده غلام اطلاقی اولنه بیلیر. [قَالَ اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ] بر نفس مقابلی اولمیه‌رق تمیز بر نفسی اولدیریویردک؟ —

یعنی بر قصاص حقی یوقکن بر معصوم ویا صوچسز کیمسه‌یی اولدیریور دکلمی؟ دیمشدر که مراد
قتلک بغیر حق اولدیغنی سویلمکدر. یالکز قصاص حقنک نفی مقامنه اولمسی اعتباریله‌در.. ویا خود
موسانک شریعتنده صبی یه ده قصاص لازم کلدیکی اشعاردر. [لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُكْرًا]
قسم ایدرم که چوق منکر بر شی یاپدک.



قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا • قَالَ اِنْ
سَاَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا • فَانْطَلَقَا
حَتّٰى اِذَا اَتَيَا اَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا
فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ اَنْ يَنْقَضَّ فَاَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا
• قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَاُنَبِّئُكَ بِتَاْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا
• اَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَاَرَدْتُ
اَنْ اَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَاْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا • وَاَمَّا
الْغُلَامُ فَكَانَ اَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا اَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا •
فَاَرَدْنَا اَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكٰوةً وَاَقْرَبَ رُحْمًا • وَاَمَّا الْجِدَارُ
فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ اَبُوهُمَا
صَالِحًا فَاَرَادَ رَبُّكَ اَنْ يَبْلُغَا اَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ
وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ اَمْرِي ذٰلِكَ تَاْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا •

مآل شریفی

خوجه‌سی سنه بنمله صبر ایده‌مزسک دیه دیمه‌دیمی سکا؟ دیدی • اگر، دیدی، بوندن صوکره سکا بر شی

صویارسه‌م آرتق بکا مصاحب اولما ، طوغریسی طرفمدن چوق عذره ایردك ● بونك اوزرینه
کیتدیلر ، نهایت بر قریه‌نك اهلنه واردیلر که بونلری مسافر ایتمکدن امتناع ایتدیلر ، دیرکن اوراده
ییقلمغه یوز طوتمش بر دیوار بولدیلر ، طوتدی اونی طوغرولتدی ، ایسته‌سیدك دیدی : هر حالده
بونك قارشیلغی بر اجرت آلیردك ● ایشته دیدی : بو ، سنکله بنم آرامزك آیریلماسی ● سکا صبر
ایده‌مدیککك شیلرك تأویلنی خبر ویره‌یم ● اولا کمی ، دکزده چالیشان برطاقم بیچاره‌لرك ایدی ،
بن اونی عیبلامق ایسته‌دم که : اوته‌لرنده بر ملك واردی ، هر صاغلام کمی‌یی غصباً آلیوردی ●
اوغلانه کلنجه : ابوینی مؤمن ایدی ، اونك ایچون بونلری طغیانه و کفره چارپاسندن قورقدق و ایسته‌دك که
کندیلرینه ربلری اونك بدل بوندن تمیزلکجه داها خیرلیسنی و مرحمتجه داها یاقیننی ویرسین ● کلملم دیواره
شهرده ایکی یتیم اوغلانك ایدی ، آلتنده اونلر ایچون صاقلانمش بر دفینه واردی و بابالری صالح بر
ذات ایدی ، اونك ایچون ربك اراده بویوردی که ایکیسی ده رشدلرینه ایرسینلر و دفینه‌لرینی چیقارسینلر
هپ بونلر ربكدن بر رحمت اولارق ، و بن هیچ برینی کندی رأیمدن یاپمادم ؛ ایشته سنك صبر ایده‌مدیکك
شیلرك تأویلی ●

[حَتّٰٓى اِذَٓا اَتَيَٓا اَهْلَ قَرْيَةٍ] نهایت بر قریه اهلنه واردیلر — ابریه اکثریتجه
اوزره بو بر شهر ایدی ، بر چوقلری انطاکیه اولدیغنی سویلیورسه ، انطاکیه اسمی متأخر اولدیغنه کوره
اسکی اسمی باشقه اولمق لازم کلیر . بوندن باشقه « ایله » دنیلمش ، « برقاو » دنیلمش ، انصاریه
نسبت اولندیغی « نصیرا » دنیلمش ، باجیروان دنیلمش ، ارمینیه‌ده بر قریه دنیلمش ، اندلسده
جزیرهٔ خضراء دنیلمش ، شو حالده بو قریه‌نك موثوقاً تعیینی قابل دکلدر . اساساً قرآنده تعیینی
مطلوب اولمادیغندن نکره کوسترلمش ، یالکز شویله بر وصفی اکتفا ایتمشدر :
بر قریه که [اِسْتَطْعَمَٓا اَهْلَهَا] اهالیسندن یه‌جك ایسته‌دیلر [فَاَبَوْا اَنْ
يُضَيِّفُوهُمَا] « اونلری مسافر ایتمکدن ابا ایتدیلر . — بوراده « اهل » ك ایکی دفعه ذکر اولونمسی

بریسی شهرڭ اصل حکومتی ، بریده عموم اهالیسی اولمغله ایکی معنایه اشارت اولنمشدر . ایکیسنده ده مقصود عینی معنی ایله اهالی دیمک اولدیغنه کوره تکرار ، مجرد تشنیع ایچون اولمسه اولور . فی الواقع بو قریه‌نڭ خواص و عوامی بوتون اهالیسی اوقدر آلچاق ایمشلر که ایکی کیشی‌یی مسافر ایتمکدن چکینمشلر .

بو آلچاقلغه قارشی کوستریلن بویوکلکه باقیڭز :

[فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقَضَّ فَأَقَامَهُ] اووقت اوراده بر دیوار بولدیلر که ییقلمق ایستیوردی . همان اونی طوغرولتوویردی — نقل ایتدیکنه کوره بو ییقیق دیوار ده کی یوکسک و قالیڭ بر دیوار ایمش . بعضلرینڭ ظن ایتدیکی کبی احتمال بونی ییقوب ده دوروب یکیدن یاپمشدر . لکن بو ده بر ممکنده ، او غریب و صنعتده بر دیواری ییقمادن قالقیشمق خلاف العاده بری اولامیه‌جغی تأمل اولنورسه سیاقه باقلنه بونڭ بر خارقه ایله طوغرولتولمش اولدیغنی آکلامق لازم کلیر . نته‌کیم ابن عباسدن و ابن جبیردن روایت اولندیغنه الیله ایتمسیله طوغرولتودیرمسه اولدیغنی سویلمشلردر . و قرطبی تفسیرنده صحیح اولان بودر دیمشدر . فی الواقع انبیا احوالنه و جریان قصه‌یه یاقیشان ده بودر .

بونی کورن موسی [قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا] دیلسه ایدڭ دیدی هر حالده بوڭا بر اجرت آلیردڭ — بر چوق ایسه بزم کبی آچ بر احتیاج متحقق اولدیغی بر یرده ممکن اولان بر کسبی براقوب فضولی بر تبرع یاپمغه قالقیشمق موسایه معناسز کورندی ده صبرینی طوته‌مادی . شویله که بو دفعه اوللکی کبی حدت ایله دکل ملایمتله اعتراض ایتدی و بالاده‌کی سوزی موجبنجه مصاحبتڭ انقطاعی لازم کلدیکنده چکینمدی ، اوڭ ایچون خضر ده :

[قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ] ایشته ، دیدی ، بو بنم آرامزده سنڭ آیرلمغه فراقدر .

[سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا] آرتق صبر ایده‌مدیکڭ شیلرڭ نه دیمک اولدیغنی سکا سویلیه‌یم . یعنی کمی ، اوغلانی ، دیوار حقنده یاپدیغم شیلرڭ سکا مخفی قالان تأویل و مقصدینی ، باطننده‌کی وجه حکمتی آکلاته‌یم . شویله که :

[أَمَّا السَّفِينَةُ] الخ... [مَلِكٌ] - بو غسّانه ملكی جلندا بن كركر ایدی
دینیلسه . اندلس جزیره سنده منواد بن الجلند ایدی دینیلسه . نامی بویله ظالم ایله داستانه اولسه
اولانه بوقرال [يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا] هر كمی‌یی غصباً آلیوردی - یعنی صاغلام
قصورسز اولانه هر كمی‌یی غصب ایدیوردی . بناءً علیه كمی‌یی یارالایوب عیبلندیرمه او غصبدن
قورتارمه‌یی بیوك اهون شری اختیار ایله اوسكینده سعادت قبیلنده بر مصلحت ایدی . ایشته احكام الهیه
بویله ظاهراً ضرر گبی گورونه شیلده تضارف اولورکه لدینّاتی بیلنیرسه اوزرك ضرر دگل، منفعت اولدیغی
تبیّن ایدر .

[وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ] اوغلانه گلنجه : ابوینی ایكی مؤمن
ایدی [فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا] بناءً علیه بونلری طغیان وكفره بوروسنه
قورقدق - یعنی صاقیندق . یعنی او غلانه گوروندیگی گبی معصوم دگل ایدی ، بلوغه ایرسه آزمسه
بر فنا ایدی كه آناسی باباسنی ده كفر وطغیاننك استیلاسی آلتنه آلمه اوذره ایدی . یاخود حضوریمی
ایسه ده اویله كفر وطغیانه مستعد ایدی كه صاغ قالیرسه ایلریده آناسی باباسی بیله آزیته جقه ، اونلری
كفره بورو یه جك ایدی ، حال بوكه او آنا بابانك ایمانلرندەكی خلوصی نه طرفدن بویله بر شردن محافظه
اولونمغه لایق ایدی ، اونك صبی ایكن اولمسی هپسی حقنده خیرلی ایدی [فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا
خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا] ده ایسته دك كه بو ایكی مؤمنك ربی كندیلرینه تمیزلكجه
اوندن دها خیرلی ورحمتجه دها یاقین بر بدلنی ویرسین - هم اوغلانك یوزندن گوره جكلری شردن
قورتولمش اولسونلر ، هم ده اونك اولومیله دویه جقلری آجی یه مقابل دها سوگیلی بر اولاده نائل
اوله جقلردی كه او اوغلانه اولمیانجه بو اولمیه جق ایدی . روایت اولندیغنه گوره او قابل الله ، بونلره
بر قیز ویرسه دیو قیز بر پیغمبر والده‌سی اولسه واو پیغمبرك الیله امتلردن بر امت هدایته ایرمشدر .

[وَأَمَّا الْجِدَارُ] دیواره گلنجه [فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ]
شهرده ایكی یتیم اوغلانك ایدی [وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا] آلتنده بونلر ایچون

بر کنز وار ایدی — یعنی بونلر ایچون صاقلانمش بر آلتون وکموش دفینه‌سی واردی . بونک بر خاتم حکمت ونصایحی محتوی بر آلتون لوحه اولدیغی ده مروی ایسه ده اولکیسی ظاهردر . [وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا] وبابالری صالح بر آدم ایدی — یعنی او دفینه اونلره صالح بر بابانک میراثی ایدی . حلالندن قازانلمش وفی سبیل الله صرف اولونمق ایچون جمع ایدیلمش خیرله قونلمشدی . « والذین یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم » آیتنده ذم اولنان مذموم کنزلردن دکل ایدی . او ایکی یتیم ، یالکز یتیم اولدقلرندن طولایی دکل بابالرینک صلاحندن مستفید اولارق ده او دفینه‌یه نائل اولاجقلردی . بو زاتک صلاحی جدسنده اولمه اوزره دینلشدرکه : چوجوقلری ایسه بر آدمدن ناسی اوکا امانت تودیع ایدرلر اودا ویردکری کبی تسلیم ایدردی .

حاصلی ایکی اوغلی یتیم قالمش اولان او صالح بابانک صلاحی عند الله ضایع اولمیه‌جقدی : [فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا] بناءً علیه ربک او ایکی یتیمک بلوغ وکماله ایرشملرینی [وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا] وایرشوب دفینه‌لرینی چیقاره‌بیلملرینی اراده بویوردی — بونلر بویورده دیوار ییقلمش اولسه ایدی او دفینه‌لی باشقه‌لری بولاجق وضایع اولاجقدی . دوشونملی که او حال وضعیتده ییقلمه اوزره بولنان بر دیوارک آلتنده ایکی یتیمه عائد بر دفینه‌نک موجودیتی بیلوب ده اونک وقت رشدلرینه قدر محافظه‌سنی تأمین ایتمک نه قدر بر ایشدر . [رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ] هپ بونلر ربکدن بر رحمت اولارق . [وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي] وبن اونی اویاپدیقلریمی کندی امریمله یاپمادم — یعنی کندی رأی واجتهادمله دکل ربک بیلدیردیکی امر ایله بر رحمتی اولمق اوزره یاپدم ، بر وظیفه‌م ایدی [ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا] ایشته سنک صبر ایده‌مادیغک شیلرک تأویلی بودر .

قصه‌نک بوراده بیتمه‌سنده آکلاشیلیورکه بو بابده خارق موسی ، بر شی دیمشدر . او حالده بو بیان وتأویلده رد ایدیله‌جک بر شی کورمه‌مشدر . دیمک که موسانک ظاهراً منکر کوردیکی شیلر حقیقتده اویله دکل ایمش . اونک انکار ایتمه‌سی نظرنده خفی اولان اسباب وحکمته واقف اولمامسندن

نشأت ایدیورسه اویله که اسباب خفیه ایضاح اولونجه ظاهر و باطنه برلشیور. حکم حقده نزاع قالمایور. او حالده دیمک اولورکه مقتضای باطنه، مقتضای ظاهره مخالف اوله‌بیلیر. فقط بوندن طولایی حقیقتده شریعتک مخالفتی لازم گلمز. زیرا شریعت، حکم حقدر، حکم حق ده حقیقتک ذاتیدر. اوندن ایچون باطنه مأمور اولان خضر، ظاهره مأمور اولان ده شرع ایله عامل اولدیغی کبی شریعت ایله مأمور بولنان موسی ده، حقیقت ایضاح اولندیغی زمان شرعا اعتراضه محل اولمادیغنی گوریور. بوندن ایچون امام ربانی مکتوباتنک جلد اولنده قرق ایکنجی مکتوبده دیمشدرکه: «بر طاقم ملحد و زنادقه میل ایده‌رك مقصود اصلی شریعتک ماوراسنده اولدیغنی تخیل ایتمشلردر. حاشا وکلا ثم حاشا وکلا بویله کوتی بر اعتقاددن الله‌ه صیغینیرز. طریقت و شریعت بر برینک عینیدر. آرالرنده قیل اوجی قدر مخالفت یوقدر. شریعته هر مخالف اولان مردوددر. و شریعتک رد ایتدیکی هر حقیقت دعواسی بر زندیقلقدر.»

ینه عینی جلدده قرق برنجی مکتوبک اثناسنده، شریعت، طریقت، حقیقت بحثنده دیمشدرکه: «مثلا دیلك یالان سویلمه‌مسی شریعت، قلبدن یالان خاطره‌سنی نفی ایتمک اگر تکلف و تعمل ایله اولورسه طریقت و اگر بلا تکلف میسر اولورسه حقیقتدر. والحاصل باطنده اولان طریقت و حقیقت، ظاهر اولان شریعتک مکملیدر. بنا علیه طریقت و حقیقت یولنه سلوك ایدنلرده اثنای طریقده ظاهر شریعته مخالف و منافی امور ظهور ایدرسه هپ بونلر سکر وقتنده و غلبه حالندندر. او مقامی گچوب آییلدقلری وقت او منافیات بالکلیه قالقار. و او علملر تماما هباء منثورا اولور.» اهـ.

ایشته بوراده شایان دقت بر نقطه واردر که او ده خضرك اولدیردیکی اوغلانک مسئله‌سیدر. اگر بو غلام بالغ ایدیسه فی الحال کفر و طغیانندن حکمی، شریعته موافق اولور. فقط جمهورك دیدکلری گبی حقیقتا بالغ اولماسه بر صبی ایدیسه اونک کفر و طغیانی نهایت استقبالده واقع اولاجق بر حقیقتدر. خضر علم لدنی ایله اونک حال و استقبالده‌کی بوتون احوالاتنی بیلسه ده هنوز بر صبی شویله طورسون بر بالغی بیله ایلریده یاپاجغی جرمدن دولایی قتل ایتمک شبهه یوقدر که شرعا مخالفدر. نته‌کیم حضرت عمر رضی الله عنه مغیره‌نك کوله‌سنی گوریجه بونی قتل ایده‌جکم دیسه، کندیسنک قاتلی اوله‌جغنی بیلسه ایدی.

او حالده نیه براقیورسڭ یا امیرالمؤمنین دیدیکمزده «یابایم هنوز بر شی یاپمامشدر وصرف قلبنده‌کی شیدن طولایی ده شرعاً مؤاخذه اولونماز» دیدی. و دیدیکی کبی ایشی کوره شهید اولدی. شو حالده خضرڭ قتل ایتدیکی اکر صبی ایسه بونده‌کی حکم، حقیقت ایله شریعت آراسنده بر تخالف نقطه‌سی تشکیل ایتمزمی؟ و بو صورتده موسی بر تأویله ناصل قانع اولور؟ بوڭا سویلنیله‌جك جواب شو ایکی وجهدن بریسی اوله بیلیر:

۱ — موسانڭ تأویله اعتراض ایتمه‌مسندن ظاهر اولان شودر که اوندن «نفساً زکیه» دیه بر معصوم ظن ایتدیکی اوغلان صبی دکل، بالغ، آزغین بر کافر، قتلی واجب بر کنج ایمش، بو قرینه قارشیسنده صبی ایدی قولی تسلیم اولنماز.

۲ — شرعڭ حقیقتی الله‌ڭ امریدر. خضرده بونی کندیلکندن دکل، الله‌ڭ امریله یاپدیغنی سویلیسه، موسانڭ اعتراض ایتمه‌سنه سبب ده یوقالمشدر. زیرا بو صورتده خضر احوال مخصوصه‌ده بر شریعت مخصوصه ایله مأمور بر پیغمبر اولدیغی آڭلاشمش دیمکدر. بناءً علیه او صبی حقنده اجرا ایتدیکی قتل حکمی قیاساً مخالف اولمقله برابر خضر ایچون نص مخصوصه مستند بر شرع خاص اولمش اولور. بویله شریعت ایله حقیقت آراسنده بر اختلاف دکل، ایکی پیغمبرڭ شریعتلری بیننده بر فرقه راجع اولور.

و موسانڭ خضره اتباعه الهام نقطه‌ده یوقدر. بیان اولنان اوچ وقعه‌ده اوچی ده خضرڭ هم علمنده هم ده فعلنده باشقه بر خصوصیت کوستردیکی کبی بالخاصه غلام وقعه‌سی شرعنده؟ بر خصوصیت کوسترمکده‌در:

اولاً، علم نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی زمان اوڭ علمی، گمی، غلام، دیوار حقنده اولدیغی کبی اشیانڭ ماورای شهودی اولان لدنیاتی، استقبالده‌کی مقدراتی، ماضیده‌کی خفایای ظاهر حال کبی بیلویرمکده اولدیغی آڭلاشیلیور. اوڭ ایچون بوڭا علم الغیب، علم باطن، معنای خاصیله علم لدنی دینمشدر.

ثانیاً، فعل حیثیتندن باقیلدیغی زمان یاپدیغی شیلر، خلقڭ حقه طوغری کیدیشنده دکل

حقنده خلقه دوغری اولان صفتلردر. بنا علیه او، موسی کبی خلقی حقه کوتورمکه مأمور دکل، حقدن خلقه اولان تقدیراتک انفاذینه مأمور دیمکدر. و شو حالده اوغلانی اولدیرمسی ده بارانه وفاتی ایله صبیانک روحلرینی قبضه موکل اولان ملک الموتک وظیفه و مسئولیتی کبی اولور.

ثالثاً: شریعت، بعض احوالده حسن و قبح نقطهٔ نظرندن باقیلدیغی زمان فعللری، نظرلره غائب اولان اسباب خفیه‌یه مبنی اولدیغی ایچون ظاهراً چیرکین و حکمتسز کورونور. اسبابک ایضاحیله حقیقت مقابله اولدیغی زمان ایسه اوحیده ایکیسی قیاسه موافق و بر ده خلاف القیاس بر استحسان اولدیغی آکلاشیلیر. موسی اونک علمنده‌کی خصوصیتی دها اول لدنده حس ایتمسه، اوندن بر شی اوکرنمکه کلمشدی. کوردیکی نمونه ایسه اونا جهت عملیه و شرعیه‌ده کندیسنک مأموریتنه توافق ایتمیه‌ن و بونلره برابر اعتراضه ده حق ویرمیه‌جک خصوصیتده بولندیغنی اوکرنمسه و بونک اوزرینه آرالرنده مفارقت لزومی تحقق ایتمشدر. دیمک که موسی، علمنی تبلیغ و اظهاره مأمور اولوالعزمدن بر پیغمبر اولدیغی حالده خضر تبلیغه دکل، احکامه اجرایه مأمور ایدی. بوندن طولایی خضرک نبی دکل، بر ولی اولدیغنه قائل اولانلر اولمشدر. لکن یالکز ولی اولسه ایدی اوغلانی اولدیرمک ایچون حکم مخصوصه صاحب اولمازدی. بو صورتله قصه حضرت موسی‌دن ده افضلیتنی اقتضا ایتمز. انجق موسانک جامع اکمل اولمادیغنی و علم لدنده موسایه ده بر مرتبه شی بولندیغنی آکلاتمش اولور. بو ده هم خضرک هم موسانک مظهریتی جامع بر ذوالجناحین تصویری تلقینیه ایدی مقام محمدینک اکملیتنی تفهیم ایچون بر توطئه دیمکدر. اونک ایچون بو قصه‌ده ذوالقرنین سؤالنه کیدرک بیورلیور که:

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ●

مآل شریفی

برده سکا ذوالقرنین حقنده سؤال ایدیورلر، ده که: سزه اوندن بر یاد اوقویه‌جغم ●

[وَيَسْئَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ] برده سکا ذوالقرنین حقنده سؤال ایدیورلر یاخود ایدرلر — صورانلر بعضی روایته کوره مشرکلر، دیگر بعضی روایته کوره اهل کتاب ایدی. سوره‌نك سبب نزولنده ذکر اولنان روایتده یهودك تلقینی ایله قریش مشرکلرینك سؤال ایتدیکی کچمش ایدی. جبیر بن عقبة بن عمرودن روایت اولندیغنه کوره دیمشدر که: بر کون رسول الله "صلی الله علیه وسلم" خدمت ایدیوردم، حضورندن چیقدم، اهل کتابدن بر قوم بکا اوغرادی اولوب: بز رسول اللهه سؤال صورمغه کلیورز، استئذان ایدیور دیدیلر. بنده کیردم، خبر ویردم. "اونلرك بانا، نه اللهك بیلدیردیکندن باشقه نه بیلیرم" بویوردی. صوکره بکا صو دوك دیدی، آبدست آلدی نماز قیلدی. نمازی بیتیرنجه یوزنده سروری آکلادم. صوکره "آل ایچری اونلری و اصحابمدن کیمی کوروررسه‌ك" بویوردی. بناءً علیه کیردیلر، حضورنده دیکیلدیلر. بویوردی که "ایسترسه‌کز کتابکزده یازیلی بولدیغکز شیلردن صوردیغکزی خبر ویره‌یم، ایسترسه‌کز بن سزه خبر ویره‌یم". بونك اوزرینه "سن خبر ویر" دیدیلر. "ذوالقرنین حقنده، کتابکزده بولدیغکز ده صوریورسکز" بویوردی. برده آلوسینك نقل ایتدیکی اوزره ابن ابی حاتمك سندیله تخریجنه کوره حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمه یهودیلر دیمشلر که: "یا محمد! سن انجق ابراهیمی، موسایی، عیسایی و بعض پیغمبرلری ذکر ایدیورسك، چونکه اونلرك خبرلرینی بزدن ایشتدك، شمدی باقالم بزه بر پیغمبردن خبر ویر که الله تعالی اونی توراتده انجق بر یرده باشقه ذکر ایتمشدر. او کیم بویورسه، ذوالقرنین دیمشلر الخ...

ذوالقرنین تعبیری ذوالیدین کبی بر لقبدر که ذوالجناحین وصفنه بکزر. قاموسده تفصیل اولندیغی اوزره، قرن بر حیوانده بوینوزه چیقار جکدر. آز جوق بوینوز، هم ده بر زمانده معاصر اولان جماعت، صاچلرینه کلدیکی کبی انسانك ییرسنه ویا خصوص باشنك یانلرینه یعنی شقاقلرینه، حیوانده بوینوزی بر یره — دار کلدك یرمی، قادینلك زلفلرینه، کونشك قرصنك کنارینه و بر قومك باشنده اولان

افندیسنه الخ... اضافه اولنور . بناءً علیه ذوالقرنین لقبنك وجه تسمیه سنده قرنك معنالرنده هر برینه نظراً مختلف ملاحظه لر بیکه اولدیغندن تعدد قوللر سویلنمشدر . اك مشهوری قرنك بیانندن آکلاشیلدیغی وجهله ارضك شرق و غربنه صاحب دیمك اولمسیدر که لسانمزده جهانگیر تعبیر اولنور . حسن واعظ تفسیرنده مذکور اولدیغی اوزره ظاهر و باطنه صاحب معناسی ده قرنك مناقبه مناسب وجهلرندندر . بولاده لسانمزده ذوالجناحین دینیلیر . مفسرینك بیاناتنده ذوالقرنین لقبیله تلقیب ایدلمسه اولان ذواتك بر دکل متعدد اولدیغی آکلاشیلیور . قرآنده ذکر اولنانه «ذوالقرنین اکبر» دینیلیور .

وقتیله یمنده تبابعه دینیلن حمیری ملوکندن بعضی بویوك فاتحده ، از جمله تکه نك بناسنده حضرت ابراهیمه ملاقی اولوب اوندن اخذ فیض ایتدیکی روایت ایدیلن صعب و سمرقندی اسمنك نامه نسبتی نقل ایدیلن شمر برینسه ذوالقرنین یاد ایدلمسه اولدقلری کبی آزیده ده اسکندرلی عربك غیریده اولان جهانگیرلرده یکی بولقب ویریلمسه و بونلرك اك متأخری اسکندر اولمه حسیله مورخین آراسنده «ذوالقرنین» شهرتی اسکندرك اولمشدر . یاخود کتابلرنده ذوالقرنین رومیه جیقان برکنج ایدیکه مصری و اسکندریه یی بنا ایتدی و شوکتی یوکسلدی دیو یوکسلدی دینه مذکور بولندیغی حقنده بر روایت دخی کورولمك حسیله بو بابده تاریخی مناقشه لی بر وقوف ایتمك ایسته ین بعضی مفسرینده ذوالقرنین اکبرك اسکندر اولدیغی قبول ایتمك ایسته مشلردر . نتکیم آلوسی ده بوکا ذاهب اولمشدر .

موحد بر حکیم اولان و فوق العاده فتوحاتیله عالمده بر تاریخ مخصوص آچمسه بولنان اسکندرك ذوالقرنین ده برینسی اولدیغی انکاره محل یوقسه ده قرآنده ذکر اولنان بویوك ذاتك مقام نبوتی ده حائز بولندیغنه کوره اسکندرك بو درجه یوکسلمسی شایان قبول کورولمسه و اسکندرك بیسد بیایدیغی دخی تاریخاً معلوم اولماسندر . برده اسکندر ، تاریخ اخیرده مشهور و معلوم اولدیغی جهتله بونی یهودیلر یعنی سائلك غرضنه موافق اولمازدی . حقنده وحیه باشقه بر صورتده معلومات آلنمسی ملحوظ اولان بر سؤالی نبوتی امتحانه ایتمك ایسته ین سائلك غرضنه نه ناصل توافق ایدر ؟ اوندن ایدی ده بو سؤال تاریخ قدیمك ظلماتنه

قدر دالان بر موضوع اولمق اقتضا ایدیور.

کرچه اسکندردن صوکره ده شرقدن غربه سفر ایتمش، سد یاپمش جهانکیرلر یوق دکلدر. مثلا روما قیصرلرندن برینک انکلتره ده، کسرا انوشروانک قفقاسی طاغنده باب الابواب تعبیر اولنان دمیرقاپی دینلن موقعده برر سد یاپمش اولدقلری تاریخ کوستریور. لکن بو سؤالک، فتوحاتی غرب و شرق طوغریسنده صوکره شمالده اسکندره قدر واران و عین زمانده آق دکیزدن باب ذکرینه قدر بر سد یاپدیغی روایت اولنان مصرلی بر بیوک رامزه‌س کبی ساری معنوی بر شهرتلی جهانکیر بولنان ده‌ها اسکی و ده‌ها بیوک بر جهانکیره استهداف ایتمش اولمق روایةً و درایةً ده‌ها اسلمدر. او حالده بو ذوالقرنین کیمدر؟

بعضلری بونی ابراهیم علیه السلام زماننه مصادف افریدون بن اصفیان بن جمشید اولدیغی سویلمشلردر که پیشدادیان ایراننده عدالت و حسن سیرتله مشهور ایدی. ذوالقرنینک مقدمه سنده خضر بولندیغی، خضر افریدون زماننده بعث اولنوب حضرت موسی زماننه قدر قالمش ایدی، ذوالقرنین، ابراهیم علیه السلام زماننده ایدی کبی اهل کتاب اولدن مروی بعض سوزلر بونکله علاقه‌دار کورونور. ابو زید بلخی صور اقالیم نامنده‌کی کتابنده افریدونک ذوالقرنین اولدیغنی نقل ایتمشدر.

ابن حجر «ذوالقرنین»ک اسمی مرزبان بن مردویه اولدیغنی سویلمش، بعضلری عبدالله بن ضحاک بن دیمش، بعضلری ده مصعب بن عبدالله بن قنان بن منصور بن عبدالله بن الازد بن عون بن زید بن کهلان ابن سبأ بن یعرب بن قحطان دیمشلر. ابو ریحان بیرونی «الآثار الباقیة عن القرون الخالیة» نام اثرنده: «ذوالقرنین» ابوکرب سمی بن عبید افریقش الحمیری در. بونک ملکی ارضک شرقنه و مغربنه بالغ اولمشدی. و حمیری شاعرک [1]:

قد کان ذوالقرنین جدی مسلماً ملکاً علا فی الارض غیر مفند
بلغ المشارق والمغارب یبتغی اسباب امر من حکیم مرشد

(1) بو شعرک معنوقه قرآندن اقتباس اولندیغی کورونیور. بناءً علیه بونی تبع یمانییه اسناد طوغری اولماملیدر.

دیه افتخار ایتدیکی ده واردر. دینیلیورکه افریدر. چونکه ذوالمنار، ذوالنواس، ذوالنون، ذورعین، ذویزن، ذوجدن کبی "ذو"لر یمنیدرلر، دیمک الحالة هذه افریقا قطعه‌سی نامنه نسبتله جانبنده اولدیغی افریقس ذوالمنار عنوانیله ملوک حمیردن معدوددرلر. طنجه‌یه قدر واصل اولدیغی، افریقیه شهرینی بنا ایتدیکی، بربری فلسطینه، مصر وساحلدن بوراده نقل ایلدیکی تاریخلرده ذکر اولونیور. لکن بونک طورونی اولدیغی سویلنن ابوکرب شمر ویاشمس بن عمیرینک بریسی تاریخاً تثبیت اولنمامسنه وبناء علیه ابو ریحانک نقلنه اعتماد ایدیلوب بونک "شمر یرعش" لقبنه معروف اولمسی احتمالی ایلری سورولمشدر. فی الواقع بر روایتده شمر افریقشک اوغلی اولوب عراقه وچینه طوغری حرکت ایدرک واردیغی یرلرده کتابلر دیکدیردیکی وسمرقند قلعه‌سنی قلع ایتدیکی وحتی سمرقند شمرک قوپاردیغی، یعنی "شمرکند" یاخود "شمرشهری" دیمک اولدیغی ذکر اولونمقده‌در. وخزاعه شاعری دعبل، ملوک یمن ایله افتخار ایدرکن بوکا اشارةً شونی سویلمشدر:

همو کتبوا الکتاب بباب مرو　　وباب الشاش کانوا الکاتبینا

وهم سموا بشمر سمرقندا　　وهم غرسوا هناک التبتینا (1)

بعضلری بو شمرک باشنده ایکی صاچ اوروکسی اولدیغندن دولایی ذوالقرنین تسمیه ایلدیکنی نقل ایتمشلر ایسه‌ده ارجح روایته شمر، افریقشک اوغلی دکل "ناشر النعم"ک اوغلی اولدیغی کبی سلیمان علیه السلام زماننده کی بلقیسدن متأخر اولمق حسبیله قرآنده کی ذوالقرنینک دها مقدم اولمسی اقتضا ایده‌جکی دریافت اولونمشدر. نته کیم ابوالفدا تاریخنده دیرکه: ذوالقرنین "رایش"ک اوغلی صعب‌در. باباسی رایش تبع اول سبأ اصغرک اوغلی صیفینک اوغلی قیسک اوغلی دینلمسه ایسه‌ده لقمانک برادری ذوشددک اوغلی حارث رایشدر. ابن سعید، ابن عباس حضرتلرینه قرآنده ذکر اولنان ذوالقرنیندن سؤال ایلدی، حمیردندر دیدی که اونک مذکور صعب‌در دیه نقل ایلمشدر. بناء علیه کتاب عزیزده ذکر ایدیلن ذوالقرنین اسکندر رومی دکل مذکور صعب بن الرایشدر. اه. قاموس مترجمی عاصم افندی ده اسکندر کلمه‌سنی

---

(1) اونلر، مرو قاپیسنده کتابه یازدیلر ، شاش قاپیسنده ده یازمشلردی
واونلر سمرقنده شمر آدینی ویردیلر ، و اوراده تبتلری دیکدیلر.

بو قولی تأیید ایدەرك دها بعض تفصیلات نقل ایلمشدر. فقط بر طرفدن صعبك بر طرفدن دە
آزیدەنك ابراهیم علیه السلام زماننده اولدیغی حقنده کی روایتی توفیق ایتمك دە ایکی صعب
ومشکل کورونیور. کرچه قرآنك بر فاجعه پرده‌سی شعشعهٔ ماضیه‌سی احضار ایدیه سبا مدنیتنك جهانده
مثلی یاراتیلماسی اولدیغی احضار اولنان «ارم ذات العماد» جنتنك صاحبلری اولان عاد وثمود قومنك
یمنده طرد واخراج ایدن حمیر وتبابعه دولتنك شداده مقابل لقمانه وذوالقرنینه دە منتهی اولمسی
اقرب احتمالدر. و بونلردن برینك دیکر بر فاجعەنك ذوالقرنین یاد ایدلمسی اولدیغی دە انکار اولنماز
دکلدر. بونکله برابر تاریخك ظلام مجهولیتی ایچنده بونلرك تعیینی مشکل اولدیغی کبی قرآنده ذکر اولنان
ذوالقرنینك بونلردن او عنوانی آلمسی بریسی می یوقسه ابن اسماعیلك اولاد یاقنندن دیدیکی کبی عرب غیرندن
کلەن بویوك جهانکیرلردن بریسی می کسدیرمك مشکل اولیور. اوندن ایچوندر که ابن هشام تاریخی سهیلیدن
قبول ایتدیکی وجهله بو بابده اك صاغلام حکمی حضرت علیدن روایت اولنان شو فقره‌دە بولیورز:
«ذوالقرنین بر عبد صالح ایدی که اللهی سودی، الله دە اونی سودی» فی الحقیقه بونك اسمی وتشخیصیله
تعیینی فائده‌سی قرآنك مقاصدندن دە دکلدر. زیرا سؤال، ذوالقرنین وصفی اوزرنده ایراد ایدلمسی
اولدیغی کبی جوابده دە اسمی وتشخیصنك تعیینی تعرض اولونمیوب آنجق او وصفك مناطنی ایضاح ایدن قصه‌سی
تذکیر ایله بویوریلیورکه:

﴿قُلْ سَاَتْلُوا عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ دیکه، سزە اوندن بر ذکر تلاوت ایدەجکم
بر ذکر یعنی اونی آکدیره‌جق اونوتلماز بر یاد، خاطرده طوتوله‌جق، دیلده داستان اوله‌جق بر حکایه،
سویله که:

اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِى الْاَرْضِ وَاٰتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ● فَاَتْبَعَ سَبَبًا ● حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِمَّٓا اَنْ تُعَذِّبَ وَاِمَّٓا اَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ

حُسْنًا ۝ قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ اِلٰى رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا
نُكْرًا ۝ وَاَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَٓاءً الْحُسْنٰى وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ اَمْرِنَا
يُسْرًا ۝ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ۝ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى
قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ۝ كَذٰلِكَ وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ
خُبْرًا ۝ ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا ۝ حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا
قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ۝ قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ اِنَّ يَاْجُوجَ وَمَاْجُوجَ
مُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰٓى اَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ
سَدًّا ۝ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَاَعِينُونِي بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ
رَدْمًا ۝ اٰتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتّٰٓى اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتّٰٓى
اِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ اٰتُونِٓي اُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ۝ فَمَا اسْطَاعُٓوا اَنْ يَظْهَرُوهُ
وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ۝ قَالَ هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَاِذَا جَٓاءَ وَعْدُ رَبِّي
جَعَلَهُ دَكَّٓاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ۝

مآل شریفی

بز اونك ایچون ارضده بر حكومت حاضرلادق ده و اوكا هر شیئه بر سبب ویردك ● دیركه بر سببی تعقیب ایتدی ● تا كونشك باطدیغی یره واردیغی وقت اونی بالچقلی بر كوزده غروب ایدیور بولدی، بره بونك یاننده بر قوم بولدی، دیدككه: ای ذوالقرنین یا تعذیب ایدرسك ویا حقلرینده بر كوزللك اتخاذ ایدرسك ● دیدی: هر كیم حقسزلق ایدرسه اونی محققا تعذیب ایده جكز. صوكره ربنه اعاده اولنور، او ده اونی كوریلمدك بر عذابه چكر ● اما هر كیم ده ایمانه ایدوب ایی ایشله طوتارسه بوكا ده مكافات اولارق ان كوزل عاقبت واردر. و اوكا امرمزده بر قولایلق سویلرز ●

صوكره ده بر سببی تعقیب ایتدی • تا كونشك طوغدیغی جهته واردیغی وقت اونی بر قوم اوزرینه طوغیور بولدی كه اونلره كونشك اوكنده بر سپر یاپمامشدق • بویله، حال بویكه اونك یاننده نه‌لر واردی تماماً بز بیلیوردق • صوكره ده دیكر بر سببی تعقیب ایتدی • تا ایكی سد آراسنه واردیغی وقت اوكلرنده بر قوم بولدی كه همان هیچ سوز آكلایه‌جق بر حالده دكل كبی ایدیلر • دیدیلر كه: ای ذوالقرنین! حقیقت اولسونكه یأجوج ایله مأجوج بو ارضده فساد یاپیورلر دورویورلر، اونك ایچون سنكه اونلرله بزم آرامزده بر سد یاپمق شرطیله سكا بر خرج ویره‌لم اولورمی؟ • دیدی كه ربمك بنی ایچنده بولندیردیغی اقتدار هپسندن خیرلیدر، هایدك سز بكا قوت ایله یاردم ایدیكز: سزله اونلر آراسنده بر ردم یاپایم • بكا دمیر كتله‌لری كتیرك، تا ایكی اوجی دنكلشدیردیكی وقت كتیرك بكا دیدی، تا اونی بر آتش حالنه قویدیغی وقت كتیرك بكا دیدی، اوزرینه ایریمش باقیر دوكه‌یم • آرتق اونی نه آشه‌بیلدیلر نه ده دله‌بیلدیلر • بو دیدی: ربمدن بر رحمتدر، ربمك وعدی كلدیكی وقت ده اونی دوم دوز ایده‌جكدر، ربمك وعدی ده حق اولدی •

[إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ] فی الحقیقه بز اوكا ارضده حكومت تخصیص ایتدك — مادی معنوی قوتلری، قدرتلری بخش ایتدیكمزده [وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا] دیلدیكنه اولاشمق اوكا بر سبب ویردك — سلطاناتده تعقیب ایتدیكی مقصودینه ایرمك ایچون لازم اولان طرق و واسطه‌لردن علم، قدرت، آلت و وسائط كبی هر درلو اسبابی احسان ایلدك. اویله كه نه یاپمق ایسترسه اونك مقصودینه یول بولوردی، موفق اولوردی، یعنی سبب، انقطاع و كلت ایتمزدی، هر نیه دوغرو اوكا بر سبب اولوردی. زیرا سببیت، اشیانك ذاتی دكل الهی بر تخصیصدر.

[فَأَتْبَعَ سَبَبًا] بناءً علیه بر سببی تعقیب ایتدی — بر سببه طوغری یورودی [حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ] تا كونشك باطدیغی یره واردی — تمكین اولدیغی ارضك كونشك باطدیغی طرفنده نا نهایتنه قدر واردی (۱) مغربك دخی بیانه ایتدیكی وجهله اوقیانوس دنیلن بر محیط غرب

---

(۱) ارضه دكر بر یكده ملاحظه اولندیغی زمانه بكره اولدیغی جهتله اونكده مغرب و مشرق نقطه‌لری ثابت بر حد ایله

«اطلسی» نڭ كنارینه ایردی ، بو اوقیانوس دڭزنده «خالدات» نامی ویریلن جزائرڭ بر
مبدأ طول اتخاذ ایلدیگی قید ایدیورلر ، مع مافیه بر قوله بو خالدات آطه‌لرینڭ ده اولدیغنی تعیین
ایده‌میورز .

حاصلی اقصای مغربه واردیغی وقت [وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ] اونی
بر عین حمئه ده باطیور بولدی — ویا «حامیه» قرائتنه گوره ، بر عین حامیه ده باطیور بولدی .
مفسرین بوراده عینی ، عین ماء یعنی صو گوزی ، حمئه‌یی بالچیقلی ، حامیه‌یی ده قیزغین معناسنه تفسیر
ایتمشلردر . که گونشی بالچیقلی ویا قیزغین بر گوز ایچنده باطیور بولدی دیمك اولور . بو صورتده
بو صو گوزندن مراد ، بحر محیط ویا علی الخصوص دڭزڭ افقنده‌کی غروب نقطه‌سیدر . مغربه واریجیه قدر
گیدیجی مملکتلرده ، بو طاقم سلطنتلرڭ غروبنی گوره رك گیدن ذوالقرنین ، اقصای مغربه گلدیگنده
چیقانه بحر محیط كنارنده غروبی سیر ایتمك ایچون افقه عطف نظر ایتدیگی زمان بللی آنڭ وسعت
وعظمتی ایچنده اوقوجه دڭز اطرافی محیط سما ایله چوریلمش بر قویو حوضه‌سی گبی محدود بر صو منبعی
منظره‌سنی آلیر . فقط ایچی بیجهت بر ماء صافی بر منبع حالنده دگل قاره بالچیقله بولانمش
دییه گورونمز خلقت آلود بر قویو حالنده گورونیور . دگونشده بونڭ افقنده غروب ایدرکن ضعیفلمش
باشلایان شعشعه‌سی آلتین مورلی عکسلر ... ایچنده چالقانارق منظم بر باتاغه باتیورده باتدیغی نقطه
بالچیقلی بر گوز گبی بولانوب قارارکن عین زماننده رنگ وحرارتله قاینایان قیزغین بر گوز حالنده
بولونیور . دیمك که ذوالقرنینڭ وجداننده غروبڭ براقدیغی انطباع بو اولمشدر . که بو مشاهده‌نڭ
الڭ عبرت انگیز مفهومی نهایت بر حدده توقف ایده جگی محقق اولان دنیا شوکتنڭ محدودیتنی گورمك
وفانیلگنی آڭلامقدر .

تعیین ایتمك سماسنده غیر داخل جهات ستده اولارق راصدڭ بولندیغی نقطه‌یه نظراً اضافی ومتحول بر حدده
بولونور . لكن دڭزلرده قطع نظرله باکثر ارضه ملاحظه ایلدیگی زمانه بیله بویله دگلدر . کره‌نڭ ایکی جهتنده ایکی
بحر محیط حدودنده بر مغرب ومشرقه حدودلری تعیین ایدر . وانته اقصای غرب ، اقصای شرقه بو ملاحظه ایله
ارضك بر وجهنده ثابت بولنور . ایشته ظاهره مغرب ومشرقی ثابت بر حد نهائی گوسترمکنده مفسرینه بونی نفسی
نظراً ثابت بر حد اولان اقصای غرب واقصای شرقه مناسب تفسیر ایتمشلردر . مع مافیه بونی ذوالقرنینڭ بولندیغی

[قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ] — بو قول، طوغروسی ذوالقرنینك نبوتنه ظاهردر.

[قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ] الخ ..... — دیمك كه ذوالقرنینه تعذیب ویا احسانه دیرکن یاپیلمقده مخیر براقیلدیغی حالده نه سببه حركت ایتمدی. تعذیبی ظلم ایدنه، احسانی ده صالحاتی اجرا ایدوب عمل صالح یاپانه تخصیص ایتدی، قدرت واختیاریی سوء استعماله قالقیشمدی. زیرا كندیسنك ده نهایت ربنه رد اولنه جغنی بیلیوردی [ثُمَّ] صوكره ده — یعنی مغربده یاپه جغی اجراآتی یاپدقدن صوكره ده. [اَتْبَعَ سَبَبًا] بر سبب تعقیب ایتدی — غربده غروب ایدن كونشك شرقه دونمسی كبی مغربدن مشرقه كیدن بر یول پیشنه دوشدی [حَتّٰى اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ] تا كونه طوغیه قدر كیتدی — یعنی ارضده كونشك ظاهر اولارق طوغدیغی نقطه یه قدر كیتدی كه بو نقطه آق دكزك ساحل شرقیسی اولمق محتمل ایسه ده، ظاهر اولان آسیانك اقصای شرقی اولمقدر. [وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلٰى قَوْمٍ] وارديغنده اونی اویله بر قوم اوزرینه طوغیور بولدی كه [لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا] بز اونلره اونك پیشنده بر ستر نصب ایتمه مشدك — ابنیه لری یوقدی، حتی البسه لری یوقدی، كونشك آلتنده یاتیورلر، نته كیم الحالة هذه سودانده، اوروستراليا ده بویله قبیله لر واردر. مع مافیه مراد عرفده متعارف اولدیغی اوزره شایان اهمیت بر ستر وسیله اولدیغی تقدیرده چادیرلرده اهمیتلی بر ستر اولمدیغی جهتله بو معنی بادیه ده یاشایانلرك اكثریسنه صادق اولور.

[كَذٰلِكَ] اویله [وَقَدْ اَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا] حال بوكه اونك یاننده نه لر واردی تماماً بیلیوردق — یعنی اونلرك اویله قیلیقلری قارشیسنده ذوالقرنینك ملكنده اوقدر چوق اسباب ووسائط واردی كه تمامنی انجق الله بیلیوردی. ذوالقرنینه هرشیئه سبب ویرن الله بونلری كونشك آلتنده قویمقسزین ستر سببی یوق ویرمشدی. بنا علیه بونلرده كوردیكی ماده ذوالقرنینك نه مسلك دوتدیغی، نه ایتدیكی یاپدیغنی ده الله بیلیر.

وركلده نقطانسی صفاسیله صنف ب دسترده اولارق اكلامقده ممكندر. و بو صورتده بونلرده دنیانك دولاشمسی اولمسی لازم كلمز.

[ثُمَّ اَتْبَعَ سَبَبًا] صوڭره ده دیگر بر سببی تعقیب ایتدی — غرب ایله شرق آراسی بر یول گیتدی. که بو ده یا جنوبه ویا شماله اوله بیلیر. مفسرینك افاده‌لرینه نظراً شماله گیتدی [حَتّٰٓى اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ] تا ایکی سد آراسنه واردیغنده —

سد ایتمك، بر شیئك گدیگنی صیقلام قاپامقدر. ایکی شی آراسنه حائل اولان حاجزه سد دینیلدیگی گبی طاغه دخی اطلاق اولونور. نته کیم بوراده ایکی طاغ دیه تفسیر ایدلمشدر. بعضیلری خلقی اولانه "سینه" ل ضمیله "سُد"، صنع بشر ایله یاپیلانه ده فتح ایله "سَد" دینیلیر دیمشلر، بعضیلری ده اوکی گوزله گورونه، ایکنجیسی گورونمینه دیمشلر. بو آیتده ایکی وجهله ده قرائت بولندیغنه ایکیسنك عینی معناده اولدیغی اکلاشیلیر ایسه ده بو ایکی قرائتك باشقه‌جه بر نکته‌لی تعمیمه اولملری ده ملحوظدر. بنا علیه ایکی سد، صنعی ایکی مانعه اوله بیله‌جگی گبی ایکی دگت، ایکی قطعه آره‌سی، ایکی طاغ گبی خلقی یاخود مرئی وغیر مرئی ده اوله بیله‌جکدر. مفسرین بو "سدین" جبلینه یعنی ایکی طاغ دیه تفسیر ایتمشلردر. انجق بو ایکی طاغی تعیین ایتمك ایچون قرینه یوقدر. بو بابده روایتلر ایسه اوچ قوله منتهی اولیور:

١ — بو ایکی طاغ، شمالده شرقی دولی ایله جهتنده ارمنستان ترکلك منقطع اولدیغی یرده دینیلمشدر کی زمخشری وابوالسعود بونه اعتماد ایتمشلردر. ارمنستان ترکلك مراد، ماوراءالنهر دینیلن ترکستان ... ایله بو قول سد چینه موقعنه اشارت دیمك اولور.

٢ — ارمنستان ایله آذربایجانی دولی ایله جهتنده ترکستانك منقطع اولدیغی یرده دینیلمشدر. قاضی بیضاوی بونی ترجیح ایتمك ایسته‌مشدر. بو قوله گوره بو طاغلر، قفقاس طاغلری وبینه‌السدینه، دمیرقاپی موقعی اولیور که ابن خلدون، ابوالفدا گبی مورخلرك بیانلرینه گوره بوراده نوشروان بر یاپمشدی. ابو ریحان دیمشدر که بو موضعك معموره‌ده شمال غربی ربعنده اولمسی اقتضا ایدیور. اه.

٣ — شمالك آخرلرنده ایکی جبل منیف که حزقیال علیه السلامك کتابنده "آخر الجبال" دینیلمشدر. بو جبال اسمی ایسه بزه سیبریا اسمنی آکدیریور. بونلر ایسه غربی دولی ایله جهتنده آخرده

اورال طاغلری ، شرقی وولغا ایله جنوبنده ده بحرك بوغازی قیرغزه اولمق حیثیتیله اوتكی توتلده جی
مناسبتی واردر . بو صورتده ایكی طاغك آراسی اسپانیه طاغلریله اورال طاغلرینك آراسی دیمك
اولور . سبب بانی كیمدر ؟ غربنده اورال طاغلریله قفقاس طاغلری آراسیمیدر ؟ یوقسه شرقنده
بحر خزر ایله قامچاتقا طرفنده كی طاغلرك آراسیمیدر ؟ تعیین ایتمك ممكن اولمایور . قرآنك افاده سنی
ایسه بو ایكی سدك تعیینی آكلامق بیلمك ایچون مغرب ومشرق جهتلرندن باشقه بر قرینه یوقدر . بوندن
ایسه غربی آسیا جهتی محتمل اولدیغی كبی بر زمانلر آسیانك بحرك بوغازندن آفریقایه اتصالی بولندیغنه
كوره آسیانك شرقنده ، آفریقانك غربنده بولنان بحرك موقعی اولمق ده پك محتملدر . بونلردن باشقه
شرقده سد چین ، غربده باب الابواب معروف اولدیغنه كوره ایكی سددن مراد بونلر اولمق دخی ظاهردر
دینیله بیلیر . كرچه ذوالقرنینك زماننده بونلر موجود دكلسه ده قرآنك نزولی عصرنده موجود ومعروف
اولملری تعریف ایچون كافی اوله بیلیر . بو صورتده بو ایكی سد آراسندن مراد ، تركستان اولمق لازم
كلیر . بوده بوندن صوكره كی قوم حقنده ذكر ایدیله جك روایته موافق اولیور .

حاصلی ایكی سد آراسنه واردیغنده [وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا] بونلرك اوته سنده
بر قوم بولدی كه [لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا] همان همان سوز آكلایه میه جق بر حالده ایدیلر
— یعنی باشقه لسان بیلمه دكلری كبی ذهنلری بسیط ، فهملری قیصه ایدی . یانك ضمی وقافك كسریله
" يُفْقِهُونَ " قرائتنه كوره : همان همان سوز آكلاته میه جق حالده ایدیلر . دیگری غریب افاده لری
قاصردی . ذوالقرنینه ترجمانلر واسطه سیله اولسه ده بونلره سوز آكلاته بیلیرلر ، اونلرده دردلری
آكلاته بیلمز ایدیلر . بنا علیه بونلر شمدی آكلاشیلدیغی اوزره ، اهلی بو كبی قوت تشكیل ایده میه جك ،
ایشه یارامیه جق بر قوم ایدی . قرآن بونلرك هانكی قوم اولدیغنی تصریح ایتمه مشدر . فقط مفسرین بونلرك
ترك اولدیغنی نقل ایده كلمشدر . او حالده دیمك اولیور كه یأجوج ومأجوج قارشیسی بر سد ایچون
سدی ، ذوالقرنینه ، ترك حكومت واعانه سیله یاپیله جقدر . شویله كه :

او سوزی آكلامازدی یا آكلاتامازلر كبی بولنان قوم [قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ]

یا ذا القرنین! دیدیلر [إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ] حقیقت یأجوج و مأجوج ارضده مفسددرلر. — یعنی ایشلری ارضی افساد ایتمکدر. بو ارضی برباد ایدیورلر. اوکلرینه کلنی تخریب ایدیورلر، بر ایقیلیرلرسه بوتون ارضی افساد ایده‌جکلر.

یأجوج و مأجوج، یاخود یاجوج و ماجوج اسملری لسان عربیه دیکر لساندن منقول عجمی کلملر اولدیغنی اکلاشیلیور. فرنکلرده بونلره یاغوغ و ماغوغ دینیلیر و شیطان ذریتی عد ایدرلرمش. نته‌کیم قرون وسطای آچیان ساحرت اقوامنده غربی روما ایمپراطورلغنی استیلا ایدن هونلره بونلر دینیلمشدی که باربارلقلرینه دها شدید دیمک اولیور. فی الواقع اصول کتابیه نظرینجه یأجوج و مأجوجی حضرت آدمک بر احتلامندن حصول کلمشلر دیه بر افسانه نقل ایدنلری بعض تفسیرلرده حکایه ایتمشلردر. حال بوکه توراتده سفر الملوک اولونجی فصلنده یأجوج یافثک اوغوللرندن دیه تصریح ایدلدیکی کوستریلیور. بو سببله اولملیدرکه وهب بن منبه و دها بعض ذوات، یأجوج و مأجوج اولاد یافثدن ایکی قبیله اولدقلرینه جزم ایتمشلر و متأخرینده بر چوقلری ده بونی اعتماد ایلمشلردر. مع مافیه قرآنده تثنیه ایله "یفسدان" دینلمیوب ده "مفسدون" دینلمسی کثرته اشارت اولمق ترکدر. اونلر ایچون ایکی دکل، یکرمی قبیله دینیلدیکی کبی بریوزده کی انسانلرک اونده طقوزینه قدر آکثری یأجوج و مأجوج اولدیغنی نقل ایدنلرده اولمشدر. ابو حیان دیرکه: بونلرک عدد و اشکالی حقنده کی سوزلرک هیچ بری خبر صحیح دکلدر. اهـ. والحاصل یأجوج و مأجوج قبیله‌لر و یا ایکی توپلک اسم خاصی اولسه ده مفهوم عرفیسی لسان اسلامده متعارف اولان مفهومیدر. اصلی و نسبی نه اولورسه اولسون وحشی مانیفاته برخلیط ایشته کروه وحشی ارتزال اساعتنده، ارضی افساد ایده‌جکلردر. [فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَى أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا] بناءً علیه بزیله اونلر آراسنده بر سد یاپمق اوزره سکا بر خرج، بر وبرکی تعهد ایده‌لم‌می؟ — بوراده ردی اسدی "لک فتحیله و ضمیله ده قرائت واردر.

بونا جواباً ذوالقرنین [قَالَ] دیدیکه [مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ] ربک بنا ایچنده بولندیردیغی مکنت و مقام دها خیرلیدر — یعنی اوله حاجت یوقدر، نه طرف الله بولندیغم نعم

قوۀ مالیه و اسبابا بارزه اعتباریله سزك تصور ایدیکگز مرتبه‌دن ده داها یوکسك و داها نافذدر. بن سزك
اودیه مالی اجرتکزه تنزل ایتمکسزین بنه سزکله دهاجیسی تبرعاً یاپیلاجق براقتدار ایچینده‌یم.
[فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ] بنا عمله‌سزله قوت ایله اعانه ایدیکز — یعنی مالی مصرفی قائشیاکز ده
آدام، عمله، صنعتکار، آلات و ادوات تدارکنده اوره آماده اوله‌رق فعلاً یاردم ایدیکز.
[أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا] که بن سزکله اونلرك آراسنه بر ردم یاپایم
— یعنی سد دن ده داها محکم بر شی، داها بیوك، داها متینه بر کدك. بو ردمك بو قوم ایله یأجوج
و مأجوج آراسنه یاپیلمه‌سی سویلندیکنه نظراً سالف الذکر ایکی سد آراسنده دکل، اونلرك اوته‌سنده بر بوغازده
اولمسی اقتضا ایدر. چونکه بونی طلب ایدن او قوم ایکی سد دن اوته‌ده بولندیغی جهتله یأجوج و مأجوج
ایله آرالری داها بر ده اولمق لازم کلیر.
[آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ] بکا دمیر زبره‌لری کتیریکز — زبر، زبره‌نك جمعیدر.
زبره، بیوك دمیر قطعه‌سی دیمك اولوب قاموسده مذکور اولدیغی اوزره اوروس معناسنه ده کلیر.
یعنی دمیر آلات و ادوات دمیر کتورك، دمیر زبره‌لری کتیریکز دیدی، کتیردیلر [حَتَّى إِذَا
سَاوَى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ] تا ایکی صدف آراسنی دکشدیریجه — ایکی صدف قائشیلقلی
ایکی باشه و یا ایکی یانه تشکیل ایدن ایکی میل که بوده ایکی طاغ، ایکی طاغك یاده‌لری و یا یایه‌لری
کنارلری آراسنده کی بوغاز یعنی یا ماجرا دیمکدر. ده او قوم ایله یأجوج و مأجوج آراسنده سد
بر حدی تشکیل ایدن متقابل ایکی اوج و یا سده قونیلان کتورلری تشدیره‌جك یازی دیمك ده
اوله بیلیر.

قائشیلقلی ایکی اوج آراسنی تسویه ایدنجه [قَالَ انْفُخُوا] کورکله‌یك دیدی [حَتَّى
إِذَا جَعَلَهُ نَارًا] وقتا که اونی — او کورکله‌دیکی — نهایت آتش حالنه کتیردی [قَالَ
آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا] کتیرك شمدی اونك اوزرینه اریمش باقر دوکه‌یم دیدی — بونی
بعضلری دیدیکی کبی دمیر کتله‌لی باقر ایله چیمنتولی قایالرده تشکیل ایده بناکبی آکلاسه ممکن اوله بیلیر.

تلكه افاده ملك ظاهردر. بونده حديده يوكسك بر صنعت وعمليه يه متوقف اولان دمير طوغله‌لي باقير
صيوالي اوليه بر بنا تصوير ايتمكده دركه زمانمزده حديده مترقي اولان وسائط فنيه وصناعيه ايله يابلمه‌سني
تصور ايتمكده‌در. دمير كتله‌لرنده بر طاغ اوره‌دن ده كوردكلري بر مجموعي بر آتشه حاله كتيرلدكدن
اورزينه اريمش باقير دوكلك شبهه يوقدركه يوكسك بر عمليه‌در. عجبا مدنيت قديمه‌ده دمير جبالي بويله
قيزدرلمش بر آتشي اداره ايده‌جك بويله بويوك بر عمليه‌يي ياپه بيله‌جك قدر يوكسلمشميدي؟ احتمال
فقط بوني بامفسرين ديكرلري كبي ذوالقرنينك بر معجزه‌سي تلقي ايتمك ويا بونلر برر صنعتك
استقبالده‌كي امكانه تزنيته اشارت ياپيلان بر ردمك صوك درجه قوت ومتانتنده بر كنايه وتمثيللي
اكلامق دها ظاهردر. اما ايشي دها زياده بو معنايه بر قرينه‌در دينه‌بيلير. يعني اوقوتك
قوت وغيرتي ايله ذوالقرنينك اوهمتي يأجوج ومأجوج قارشيسي اوليه احجازلر، بر ردم حصول كتيردكي
بونك درجه متانتي اكلايه بيلمك ايچون كوردكلري آتش حاله كتيرلمش دمير كتله‌لري ايله خرجي حيوانك
اريمش باقيرده متشكل ياپيلمش بر سد تصور ايتمك كركدر. بوصورته هم بر سد هم بر شي اولان بوردم
برده يوكسك ومحكم بر شي اولدركه اوياجوج وماجوج [فَمَا اسْطَاعُوا اَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا
لَهُ نَقْبًا] ارتق اوني نه آشه‌بيلديلر، نه دله‌بيلديلر. حال بوكه نه يوكسك طاغلر آشيلمش، نه نيجه
اسكطارلر دلينمشدر. ديمك كه بونك سري ذوالقرنينك دوكدكي ماليعده ايدي. ديمك كه خوارق العاده
بر ماده دكل، الهي بر قوت ايدي. اونك ايچون [قَالَ] ديدي كه [هٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي]
ايشته بو، ربمدن بر رحمتدر. يعني بزم ايشمز دكل، نه بنم، محض نعمت الهيه ده بر عنايت ربانيه‌در.
مع ما فيه بونكده بر اجلي واردر. [فَاِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ] ربمك وعدي
كلديكي وقت اوني جمال ايله يكسان ايده‌جكدر. [وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا] وربمك وعدي
حقدر. — قيامت محققدر. اكريده سورهٔ انبياده كوره‌جكي وجهله «حتى اذا فتحت ياجوج
وماجوج وهم من كل حدب ينسلون» سري ظاهر اولوب ياجوج وماجوج چيقه‌جق، نظام دنيا
فساد بوله‌جق، قيامت قوپه‌جقدر. بعضلري بوني سد چينه نسبت ايتمشلر و بنا برين يأجوج ومأجوجك

موغوللر و تاتارلر اولدیغنی توهم ایتمشلردر. کرچه چینه جوارنده دکزه باشلایه‌رق آلتای غربینه
آلتایه طوغرو بیك ایکی یوز ساعتلك بر مسافه‌ده اوزانوب کیدن سد چینك هجرتدن طقوز عصر قدر اول درتنجی
چین سلاله‌سی دورنده شمالده موغول و تاتارلرك تجاوزلرینه قارشی یاپیلمش اولدیغنی تاریخاً نقل
ایدیور. و آثار جسیمه‌نك اك بویوکلرندن صاییلیور ایسه‌ده یاپیلمه سنه‌دن چوق بر زمانه کچمکسزین آشیلمش
کلیمه اولان بو سدك متانت و صورت بناسی قرآنده مذکور اولان اوصافه مطابق اولمادیغی آکلاشیلیور.
دیکر طرفدن بعضلری ده دمیر قاپی سدی دیمشلر و بنا علیه یأجوج و مأجوجی بوکونکی روسیه ساحه‌سنده بولیور
ایمشلردرکه بو ده خطا ایمشدر. طوغروسی قرآنده‌کی اوصافه ده مطابق اولمادیغی کبی دیکر
یرلرده معلوم اولان بیلمه سدلرده هیچ برینه اویمایور. الله اعلم قرآنك خبر ویردیکی بو سدم ذوالقرنینه
اودنك یاپیلمه‌سی خلق ایده قومك بو سایه‌ده تشکیل ایتدکری هیئات اجتماعیه‌لری اولسه کرك که دمیر کتله‌لری
کبی صلابتی اولان عنصرلرینه اتفیدیلاه فیضه ربانی ایله تشکل ایتمش مادی و معنوی بر سد دیمك اولور.
اکر بو قوم، مفسرینك نقل ایتدکری وجهله تورك ایسه بو راده ذوالقرنینه تورکلره یاردم ایدن تورکلرك
ماضیده ارضی فساددن قورتارمه‌یه ایتدکری خدمتك اهمیتی اشعار ایدلمه اولدیغی کبی بعثت سنیه‌دن
صوکره اسلامه یاپه‌جقلری خدمته ده اشارت ایدلمه دیمکدر. و شو حالده تورکلرك انقراضی، یأجوج
و مأجوج سدینك ییقلمه‌سی و نظام ارضك فسادی دیمك اوله‌جقدر که اشراط ساعتدندر.

حاصلی شرقده و غربده دولتلرده ذوالقرنینك اك بویوك ایشی، محضا بر رحمت ربانیه اولان بو ردملك
انشاسیدرکه ییقلمه‌سی بر یوزنده یشاینلر ایچون بویوك بر فلاکت اوله‌جقدر.

نظام الدین حسن نیسابوری «غرائب القرآن و رغائب الفرقان» نامنده‌کی تفسیرنده بو رایه
متعلق تأویلات صوفیه ده اوله‌رق شویله یازیور: انسان ایچون تربیه و ارشاد ایله تحصیلی ممکن بر کمال یکونه
درکه مدفون بولندیغی بیانه ایدلدکدن صوکره ذوالقرنین قصه‌سیله شوده بیان ایدلمه اولیورکه ارضده
خلافته مستحق اولان آنجق انساندر. اویله ایکی جانبه یعنی هم عالم ارواح جانبنه و هم عالم اشباح جانبنه
سالك اولان ذوالقرنیندر. چونکه اوکا ارضده تمکین ویرلمش و وسائط و اسباب عالمنده هر شیئك سببنه

ایدیلمشدر. بو صورتله او هم نفسنده کامل هم ده غیرینی تکمیل اولمشدر. بنا علیه بر سبب تعقیب ایده رك
آشاغی عالم طوغری کیتدی که او روح انسانی کونشنك سفلیه‌سیدر. اونی بر "عین حمئة" ده باطیور بولدی که
او عالم طبیعت و اجساددر. و اوراده بر قوم بولدی اوده قوای بدنیه و نفوس ارضیه‌در. یا ذا القرنین
دیدك، یا اونلره ریاضت چکدیرمك و مجاهده قیلیجی ایله اولدیرمك صورتیله تعذیب ایده جکسك یاخود حقلرینه
رفق و مدارا ایله کوزللك یاپه جقسك، دیدك؛ خاصیتلری موضعنده غیریه استعمال ایله اکیالنه رده
ظلم ایدنه عذاب ایده جکز، اونی دوراده کی ضلالتنه قدر ایده جکز، صوکره ربنه اولان الله تعالی‌یه رد
اولنه جقده او ده اونی تأدیب عذابیله تعذیب ایده جك. اما ایمان ایدوب صالح عمل یاپانه ایسه مکافات اوله‌رق
حسنی وارکه او، وصول و وصال مقامیدر. هم اونلره امریمزدن یسر سویله یه جکز که اوده فنا و مجاهده‌دن
صوکره حقیقتك راستلامقدر. صوکره ارواح عالمنه وصول اسبابنه بر سبب تعقیب ایتدی که او انسانك
نفس ناطقه‌سی کونشنك مطلعیدر. اونی جسمانی علاقه‌لردن تجرد ایتمش بر قوم اوزرینه طوغیور بولدی.
نهایت ایکی سد آراسنه وارینجه ده که او تقیسه و تمدیه عالمی و بدنك صلاحی ـ معاده طوغری جسمانیت صورتیله
قیام و تولی اسبابنك ساحه‌سی اولمالیدر. اونلرك اوکنده هماهیچ سوز آکلامیه جق کبی بر قوم بولدی.
بونلر غایه‌لرنی جهل بسیط اوله‌ن عوام. دیدیلرکه یأجوج و مأجوج یعنی مختلف طبیعت قوتلری بشریت ایچنده
خواص ناطقه لسانك غیرنده قوللانه‌رده فساد یاپیورلر، بز سکا خراج ویره‌لم، ترك وجود ویدك موجود
ایسه‌ك ده بزه برسد یاپیورسك اولورمی؟ بکا دیدی: قوت ایله یعنی همت صادقه و عزیمت صادقه ایله
یاردم ایدك، دیدیکترلری یعنی سلطات ایلخه یاخود دیدیکی مشغلام عبد کیتدك. ایکی اوجی دکلشیرنجه؛
"من المهد الی اللحد" اوبخه اوفندیلك! دیدی، اذکار و اوراده دوام ایدك، نهایت قلب دیرنده
طاعت و ذکر حرارتنك تأثیریله اونی آتشه حالنه کتیرنجه، کتیرك! دیدی: اوکا بانیه قایناغی دوکه‌یم.
شیطانك حیله‌سی ایشلدیه جك وجهله اونجیدلك ایچنه بحث جوهری، متانت کیمیاسی دوکه‌یم ده اوکا رحمانك
ماسواسی بوکسلمه‌سین. حسبی الله وحده"

ذا القرنینك سوزی تمام بولدی، شمدی باقلك دعوعه فاعلار..؟ حق تعالی بیورویورکه:

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ
جَمْعًا • وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ عَرْضًا • الَّذِينَ كَانَتْ
أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا •
أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا
جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا • قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا •
الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا
• أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيمَةِ وَزْنًا • ذَلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا
وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا • إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا • خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا •

مآل شريفى

و او گونده اونلری براقمشزدر، بر قسمی دیگرینك ایچنده دالغه‌لانیورلر، صوره ده اوفورولمشدر
آرتق هپسنی طوپلامشزدر • و جهنمی او گونده کافرلره بر گوستریشله گوسترمشزدر • اونلر که
بنی اخطار ایده ایتدمیه گوزلری بر غطا ایچنده ایدی، ایشتمگه ده تحمل ایده‌میورلردی • یا او کافرلر
بنی براقوب ده قوللریمی کندیلرینه مولا اتخاذ ایده‌جکلرینی ظن ایتدیلر، بز جهنمی او کافرلر ایچون بر
قونوقلق حاضرلادق • سن ده، دیکه: عمللری اك زیاده خساره کیدنلری خبر ویره‌یم می؟ • اونلر که
دنیا حیاتنده سعیلری بوشه گیتمشدر ده کندیلری ظن ایدرلرکه جدا گوزل صنعت یاپیورلر • بونلر
ایشته اویله کیمسه‌لردرکه ربلرینك آیتلرینه ولقاسنه کفر ایتمشلردر ده [illegible] بوتون عمللری هدر

اولمشدر، آرتق قيامت كونى بز انلره هيچ بر وزن ده طوتميه‌جغز ● ايشته بويله انلرك جزالرى جهنمدر، چونكه كفر ايتديلر و بنم آيتلريمى و پيغمبرلريمى اكلنجه‌يه طوتمشلردر ● ايمان ايدوب صالح صالح عمللر ايشليه‌نلره كلنجه: انلر ايچون فردوس جنتلرى بر قونقلق اولمشدر ● ايچلرنده مخلد اولمق اوزره قاليرلر، اوندن ده چيقمق ايسته‌مزلر ●

بو تذكير و اخطارى كافى كورميوب ده دها زياده تفصيل ايسته‌ينلره قارشى يا محمد!

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ● قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى اِلَيَّ اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا ●

مآل شريفى

دى كه: اگر ربمك كلماتى ايچون دڭز مركب اولسه ايدى، هرحالده ربمك كلماتى توكنمدن دڭز توكنيردى، بر مثلى ده مدد كتيرسه‌ك بيله ● دى كه: بن ده صرف سزك كبى بر بشرم. انجق بڭا شويله بيلديريور: الهكز انجق بر تك الهدر. اوندن ايچون هر كيم ربنك لقاسنى ارزو ايدييورسه صالح بر عمل ايشله‌سين و ربنك عبادتنه هيچ بر شيئى قارشديرماسين ●

[اَلْبَحْرُ] دڭيز، بوتون دڭيزلر [مِدَادًا] - مداد، فى الاصل شيئك اوزاتيلمسنه مدار اولان شيئك اسميدر. فقط عرفده يازى يازيلان مركبه مخصوص اولمشدر.

[لِكَلِمَاتِ رَبِّي] - كلمة الله ده الله تعالانك علم وحكمتى كلملريدر [وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا] - چونكه كلمة الله ، نامتناهى ، دكزلر متناهيدر . متناهى ، متناهى ضمنك مجموعى ده متناهيدر . متناهيله نامتناهى انطباقى ايسه محالدر ، تناقضدر . [قُلْ اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ] ديكه : بن انجق سزك كبى بر بشرم - يعنى الله تعالانك جميع كلماتنى احاطه ايده‌مم ، اوكا بر ايعاده بولونيورم ، شوقدركه [يُوحَى اِلَيَّ] بكا شو وحى اولونيور : [اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ] سيزك الهكز انجق بر الهدر . - كه الله‌در . [فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ] بناءً عليه هر كيم ربنك لقاسنى رجا ايديورسه - الله‌ك حضورينه وارمغه ، حسابنه طوروب ثوابنه ايرمك ، رضاسنى بولمغه ويا جمالنى كورمك ارزو ايديور ، دائما اولمغه اميدى بسليورسه [فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا] صالح - اولقايه لايق خالص - ايسه يابسين [وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ اَحَدًا] وربنه عبادتده هيچ بر كيمسه‌يى شريك ايتمسين — نه يوقاريده كچديكى اوزره الله‌ك آيت ولقاسنه كفر ايدنلر كبى شرك جلى ، نه ده ريا كبى بر شرك خفى قاريشديرماسين .

سورهٔ كهفك بو خاتمه‌سى سورهٔ مريمه انتقال ايچون نه بويوك بر اساس ، نه كوزل بر تمهيد اولمشدر .

سُورَةُ مَرْيَمَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَمَانٍ وَتِسْعُونَ آيَةً

مكيدر ، حبشه هجرتندن اول مكه‌ده نازل اولمشدر . انجق سجده آيتك صوكره مدينه‌ده نازل اولديغى ده مقاتلدن مرويدر . اتقانده « وان منكم الا واردها » آيتك دخى بويله استثناسى نقل ايدلمشدر .

آيتى — طقسان سكز ويا طقوزدر .

کلمه لری — طقوز یوز آلتمش ایکی .

حرفلری — اوچ بیك سکز یوز ایکی .

فاصله سی — ن ، م ، ا ، د حرفلریدر .

بسم الله الرحمن الرحيم

كهيعص ● ذكر رحمت ربك عبده زكريا ● اذ نادى ربه نداء
خفيا ● قال رب انى وهن العظم منى واشتعل الرأس شيبا ولم
اكن بدعائك رب شقيا ● وانى خفت الموالى من ورائى وكانت
امرأتى عاقرا فهب لى من لدنك وليا ● يرثنى ويرث من آل يعقوب
واجعله رب رضيا ● يا زكريا انا نبشرك بغلام اسمه يحيى
لم نجعل له من قبل سميا ● قال رب انى يكون لى غلام وكانت
امرأتى عاقرا وقد بلغت من الكبر عتيا ● قال كذلك قال ربك هو على
هين وقد خلقتك من قبل ولم تك شيئا ● قال رب اجعل لى آية قال
آيتك الا تكلم الناس ثلث ليال سويا ● فخرج على قومه من المحراب
فاوحى اليهم ان سبحوا بكرة وعشيا ● يا يحيى خذ الكتاب بقوة و
آتيناه الحكم صبيا ● وحنانا من لدنا وزكوة وكان تقيا ● وبرا
بوالديه ولم يكن جبارا عصيا ● وسلام عليه يوم ولد ويوم يموت
ويوم يبعث حيا ●

مآل شريفى

كهيعص ● ربكك رحمتى بر اكيسى زكريا قولنه ● وقتاكه ربنه خفا ايتمشدى، كيزلى

بر ندا ● ديمشدى : يارب ! ايشته بن آرتق كميكم كوشه‌دى بندن وباشم بم بياض آغاردى

سكا دعا ايدوبده ربم هيچ بر زمان بدبخت اولمادم ● بو حالمله بن آرقه‌مده يقين قالاجق

تعلقاتمدن انديشه ده‌يم، خاتونم ده عقيم بولنده، اويله ايسه بكا بر ولى احسان ايله ● كه هم بنم

ميراثمى هم يعقوب خاندانك ميراثنى آله، هم ده اونى رضايه شايان قيل ربم ! ● اى زكريا! حقك

اولسون بز سكا بر اوغول تبشير ايديورز، آدى يحيى، بوندن اول هيچ بر آدامه بو آدى ويرمه‌دك ●

ديدى : يارب ! بنم نصل بر اوغلم اوله‌جق : خاتونم عقيم بولنيور بن ده اختيارلقده

فاغشلق درجه‌سنه كلدم ● بويوردى : اويله فقط ربك بويوردى كه : او بكا قولايدر.

بوندن اول سنى ياراتدم، حال بوكه هيچ بر شى دكلدك ● ديدى : يارب، بكا بر علامت وير،

بويوردى كه : علامتك، صاغ سالم اولديغك حالده اوچ كيجه ناسه سوز سويله‌مكدر ● دركه

محرابدن قومنه قارشى چيقدى ده. صباح و آقشام تسبيح ايدك ديه اونلره اشارت ويردى ● اى يحيى

كتابى قوتله طوت "ديدك" وده صبيكن اكا حكمت ويردك ● هم ده لدنمزدن بر رقت

و بر پاكلك، او چوق تقوى شعار ايدى ● والدينه احسانكار ايدى، جبار، عصيانكار

دكل ايدى ● سلام اوكا هم طوغديغى كونده، هم اولديكى كونده، هم ده ديرى اولارق بعث اولنه‌جغى

كون ●

[كهيعص] كاف، ها، يا، عين، صاد. بو سوره‌نك بر اسميدر. مرادينى

الله بيلير. مع ما فيه بونك مفهومى حقنده موثوقيتى ادعا ايديله‌ميه مختلف بعض روايتلرده واردر.

ابن مردويه‌نك تخريجنه كوره ام هانيدن رسول الله شويله بويورديغى مرويدر. كاف هادى سك

يا عالم صادق. حضرت علينك ده "يا كهيعص اغفرلى" ديه دعا ايتديكى روايت ايدلشدر. كه

اسماء الهيه‌دن ديمك اولور. ابن عباسدن ده : حروفك كبير، عليم كبى اسماء الهيه‌دن برينه رمزلى

صورتیله بر قاچ معنی روایت ایدلمشدر. حالبوکه دلالت وضعیه ایله لسانا بر معنی ثابت دکلدر. دلالت عقلیه ایسه لایعد وجوهله محتمل اوله بیلیر. مثلا بونلرده باشقه، کاف زکریایه، ها زوجسنه، یا یحیایه، عین عیسایه، صاد مصطفایه رمز اولارق سوره نك نزولونك بر اجمال اولمق اوزره تحقق اولدیغی کبی کاف کلماته، ها، لاهوته، یا یقینه، عین علمه، صاد صدقه رمز اولمق صورتیله اولکی سوره نك آخرینی اجمال اولمق اوزره ده محتملدر. وبناء علیه لایعد وجوه ایچنده متشابهدر. فائده سی ده کندی کندینه بر ابتلا حجه اولارق عقلك احتمالات ایچنده ناصل حیرتده قالدیغنی کوسترهرك مطالب عالیه یی ادراك ایچون مرتبه عجز وحیرتی احضاردر. کویا ابتدا اسخیه تنبیه اولنور.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا
فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا •
سَوِيًّا • قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَٰنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا • قَالَ إِنَّمَا
أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا • قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ
وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا • قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ
وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا • فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ
بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا • فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ
قَبْلَ هَٰذَا وَكُنْتُ نَسْيًا مَنْسِيًّا • فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ
رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا • وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا
جَنِيًّا • فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي
نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا • فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا
تَحْمِلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا • يَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ
أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا • فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ

مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ● قَالَ اِنِّي عَبْدُ اللّٰهِ اٰتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي
نَبِيًّا ● وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا اَيْنَ مَا كُنْتُ وَاَوْصَانِي بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ
مَا دُمْتُ حَيًّا ● وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ● وَالسَّلَامُ
عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ اَمُوتُ وَيَوْمَ اُبْعَثُ حَيًّا ●

مآل شریفی

کتابده مریمی ده آڭ ، او وقت که عائله‌سندن چکلدی ده شرقده قونده کی بر مکانه ●
اوزرلرنه اوته بر پرده چکدی ، دیرکن کندیسنه روحمزی کوندردك ده دوزکون بر بشر حالنده اوڭا
تمثل ایدیویردی ● (مریم) اوڭا ، دیدی : لهرحالده سندن رحمانه صیغنیرم ، صاقینیرسه‌ك
اکر بر تقی ایسه‌ك ● (روح) دیدی : جنزك اولسون بن سکا غایت تمیز بر اوغلان ویرمك ایچون
صرف ربڭك رسولیم ● دیدی : بنم ایچون بر اوغلان ناصل اولور ؟ بڭا بر بشر دوقونمادی
بن بر قحبه ده دکلم ● دیدی اویله ، فقط ربڭ بیوردی که او بڭا کوره قولایدر ، هم اونی ناسه
قدرتمزك بر برهانی وطرفمزدن ده بر رحمت قیلاجغز ایچون ، هم ده او ، بر قضا ایدلمش امر بولونیور
● بو صورتله اوڭا حامل اولدی ، ده بو حملیله اوزاق بر یره چکلدی ● دیرکن آغری اونی بر خرما
دالنه کوتوردی ، آه دیدی : نولایدم بوندن اول اولیدم ده اونوتلمش کیتمش اولایدم ● دیرکن
اوڭا آلتندن ندا ایتدی : صاقین محزون اولمه ، ربڭ سنڭ آلتکده بر صو ارقی وجوده کتیردی ●
خرمانڭ ده دالنی کندیکه طوغری سیلکله ، اوزریکه دیرشمه تازه خرمالر دوکولسون ● آرتق یه
ایچ ، کوزڭ آیدین اولسون ، بوندن اوزره بشردن برینی کورورسه‌ك بن دی : بن اورج
آدادم ، اونڭ ایچون بوکون هیچ بر انسانه سوز سویلیه‌جکم ● دیرکن اونی یوکلنه‌رك قومنه کتیردی ،
هی مریم ! دیدیلر : علم الله بو بر عجایب بر شی کتیردك ، ای هارونڭ همشیره‌سی ، باباڭ بر کوتو آدم

زكي ايدي، آناك ده بر تجبه زكي ايدي ● بونك اوزرينه اوكا اشارت ايتدي، بشيكده كي بر چوجق
ايله ناصل قونوشورز ديديلر ● او ديدي كه: شبهه سز اولسون بن الله قوليم، اوكا كتاب
ويردي ودخي بني پيغمبر ياپدي ● ودخي هر نرهده اولسهم مبارك قيلدي وبر حيات اولديغم مدتجه
بكا نماز وزكات توصيه بويوردي ● ودخي والده مه حرمتكار قيلدي، بر جبار شقي قيلمادي ●
وسلام بكا هم طوغديغم كونده، هم اوله جكم كونده، هم ديري اولارق بعث اولنه جغم كونده ●

ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ● مَا كَانَ لِلَّهِ
أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ● وَإِنَّ
اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ● فَاخْتَلَفَ
الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ●
أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ●
إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ●

مآل شريفي

ايشته حقنده نزاع ايدوب طورديقلري عيسى بن مريم حق سوزي اولارق بودر ● اللهك
ولد اتخاذ ايتمسي هيچ بر زمانه اولوريشلي دكلدر، تنزيه اوسبحانه، او براري مراد ايديجه ساده اوكا اول
دير! اولوويرر ● هم او شبهه سز اولسون ديدي: الله بنم ده ربم سزك ده ربكزدر، اوني
ايجون حسب اوكا عبادت ايديكز ايشته بو طوغري يول بودر ● صوكره حزبلر كندي آرالرنده
اختلافه دوشديلر، ايشته بويله بر كونك كوروله جك حادثه سنده وي اول كفر ايدنلره ● نه ايشيده جك

نه كوره‌جكلر اونلر بزه كله‌جكلري كونده، لكن او ظالملر بوكونده آچيق بر ضلالت ايچنده درلر •
اونلر غفلت ايچنده ايكن، اونلر ايمانه ايتمزلركن، او حسرت كوننك، او ايشه بيتريله‌جكي ساعتك
دهشتني كنديلرينه خبر وير • هر حالده ارضه و اوزرنده اولانلره بز وارث اوله‌جغز، بزه وهپ
اونلر بزه ارجاع اولنه‌جقلر •

[ذٰلِكَ] ايشته بودر — اونك دوغره‌دن سوزلري سويديكمز بر قولدر تانيشلكده
بعضنده در. [عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ] حق قولنجه مريمك اوغلى عيسى [الَّذِي فِيهِ
يَمْتَرُونَ] كه حقنده نزاع ايدوب طوروبورلر — كوريليوركه سوره‌نك باشنده برى ديوندن صوكره
نهايتنده‌در. ايتدحسب الف فاصله‌سي ايكن بو خطابده بالكز بو آيت ارادة (م، ن، فاصله‌سيله
اشتغنه بر جريحه ايچنه آلنمشدر. بوده كوسترركه بو آيتلر، بو سوره‌نك اصل مقصدي اكمالنه
قرار ايتديركه باشنده نفي ولد ايله [مَا كَانَ لِلّٰهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ] الخ... تنزيه
ولسانه عبادته شوصوننده توحيده دعوت [وَإِنَّ اللّٰهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هٰذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ] — بو آيت تا يوقاريده‌كي «اني عبد الله» جمله‌سنه معطوفدر. يا رعيه «وقال
ان الله ربي» ... ديمك اولورده عيسانك كلامندندر. (سوره بقره‌ده كچه تقريرينه باقه) الده كي
انجيللرده دخي مذكور اولان بو سوزلر، اونك نبوتنده دعوتنك خلاصه‌سي اولديغني و توحيده تفصيلي ايديكي
ايچونده بونلر ابديه ازاله اولونمشدر.

[فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ] صوكره حزبلر كندي آرالرنده اختلاف
چيقارديلر — يهوديلر بر درلو سويلدي، نصارى فرقه‌لري ده درلو نزاعده دوشديلر. كيمى الهك
اوغلى ديدي، كيمى الهك كنديسيدر بر ايدى صوكره كوكه چيقدى ديدي، كيمى ده اوچك بري ديدي.
كيمى ده اونك قولي و پيغمبري ديدي. [فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا] الخ...

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ● إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ
يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ● يَا أَبَتِ إِنِّي
قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ● يَا أَبَتِ
لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ● يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ
أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ● قَالَ أَرَاغِبٌ أَنْتَ
عَنْ آلِهَتِي يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا ● قَالَ سَلَامٌ
عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا ● وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا ● فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ
وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ●
وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ●

مآل شريفى

كتابده ابراهيمى ده آڭ ، چونكه او بر صديق ، بر پيغمبر ايدى ● بر وقت باباسنه ديمشدى :
باباجغم ! او ايشيتمز ، كورمز ، و سكا هيچ فائده‌سى اولماز شيلره نيچون طاپيورسڭ ● آ باباجغم
اينه اول بڭا علمدن سڭا كلميه‌ن حقيقت كلدى ، كل بڭا اويده سنى بر دوغرى يوله چيقاره‌يم ●
باباجغم شيطانه طاپمه ، چونكه شيطان رحمانه عاصى اولدى ● باباجغم بن جدا قورقارم كه سڭا
او رحماندن بر عذاب دوقونورده شيطانه يار اولورسڭ ● سن ديدى : بنم معبودلريمدن يوز چويرمك
ايسته‌يورسڭ يا ابراهيم ! يمين ايده‌رم كه اكر واز كچمزسڭ سنى محققا رجم ايده‌رم ، هم بنى اوزون
مدت براق كيت ● ديدى : سلام سڭا ، سنك ايچون ربمه استغفار ايده‌جكم ، چونكه او بڭا چوق
لطفكاردر ● هم سزى الله‌دن باشقه طاپديغكزلردن اوزاقلاشوب چكيلدم ده ربمه دعا ايده‌رم . اولوركه

ربمه دعالرمده بدبخت اولمام • وقتاكه اونلردن و الله دن باشقه طاپديقلرندن بر طرفه چكلدى، بزده
اوكا اسحاقى ويعقوبى بخشش ايتدك وهر برينى بر پيغمبر يابدق • واونلره رحمتمزدن احسان
ايتدك وهپسنه ديللرده يوكسك بر يادگار ويردك •

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسٰى اِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا
وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا • وَوَهَبْنَا لَهُ
مِنْ رَحْمَتِنَا اَخَاهُ هٰرُونَ نَبِيًّا •

مآل شريفى

كتابده موسايى ده آك، چونكه او بر مخلص ايدى و بر رسول بر پيغمبر ايدى • هم اوكا
طورك جانب ايمننده ندا ايتدك، هم ده اونى مقام مناجاتده ربهٔ قربه ايرديردك • ورحمتمزدن
اوكا برادرى هارونى ده بر پيغمبر اولرق احسان ايتدك •

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ اِسْمٰعِيلَ اِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا
نَبِيًّا • وَكَانَ يَأْمُرُ اَهْلَهُ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا •

مآل شريفى

كتابده اسماعيلى ده آك، چونكه او جداً وعدنده صادق ايدى و بر رسول، بر پيغمبر ايدى •
وخاندانه نمازه و زكاته امر ايدردى و ربنك عندنده مرضى ايدى •

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ● وَرَفَعْنَاهُ
مَكَانًا عَلِيًّا ●

مآل شريفى

كتابده ادريسى ده آڭ . چونكه او صديقه بر پيغمبر ايدى ● و بز اونى يوكسك بر مكانه
رفع ايتدك ●

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ وَمِمَّنْ
حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا
إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا ●



مآل شريفى

ايشته بونلر الله كنديلرينه انعام ايتديكى پيغمبرلردر . آدم ذريتندن و نوح ايله برابر طاشيدقلريمزدن
و ابراهيم و اسماعيل ذريتندن و هدايته ايرديرديكمز و انتخاب ايتديكمز كيمسه‌لردندر . كنديلرينه رحمانك
آيتلرى تلاوت اولنديغى زمان اغلايه‌رق سجده‌لره قاپانيرلردى ●

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ
فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ● إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ

الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ● جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ
اِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ● لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا اِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ
فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ● تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ●

مآل شريفى

صوكره آرقه‌لرنده بوزوجه بر كروه خلف اولدى ، نمازى ضايع ايتديلر وشهوتلرى آرديجه دوشديلر . بونلرده «غيا»يه بولاجقلر ● آنجق توبه ايدوب ايمان كتيره‌رك وصالح عمل ايشليه‌نلر مستثنا چونكه بونلر ذره قدر حقلرى يينمه‌جك جنته كيره‌جكلردر ● رحمانك قوللرينه وعد بويورديغى عدن جنتلرينه ، شبهه يوقدركه اونك وعدى اجرا اولنه‌كلمشدر ● اوراده هيچ بوش سوز ايشتمزلر آنجق بر سلام ، رزقلرى ده واردر اوراده صباح آقشام ● او اوجنتدركه قوللريمزدن كيم تورع تقى ايسه اوكا ميراث قيلارز ●

[غيا] آزغينلغك جزاسى بر شر چاه جقدر دنيلمسه كه جهنمده اوله بر واديدركه بوتون دره‌لرى اوندن استعاذه ايدر . غيا قوبوسى لسانمزده ده مشهوردر .

اخطار — بوراده اشبو «تقيا» فاصله‌سندن تذكر تا يوقاريده مريم قصه‌سنده كچن «تقيا» فاصله‌سنى خاطرلاتير . اونك ايچون ده اوفى جبريلك كلامنك خطابى تعقيب ايتديكى كبى بورا؟؟ اوله‌جقدر . اوراده مريمه «انما انا رسول ربك» ديه‌ن روح ، يعنى جبرائيل بوراده رسول اللهك بر سؤالنه جوابا ديمشدركه :

يا محمد ! :

وَمَا نَتَنَزَّلُ اِلَّا بِاَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ اَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ

ذَٰلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا • رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا •

مآل شریفی

بز ده ربكك امری اولمایجه (ربكك رسوللری) اینه مز، اوكوزده كی، آردیمزده كی و بونلرك آراسنده كی هپ اونكدر. و ربك سنی اونوتمش دكلدر • او بوتون سماوات وارضك و آرالرنده بولنانلرك ربی، بناءعلیه اوكا عبادت ایت و عبادتنه ثبات و صبر ایله. هیچ سن اوكا بر آداش، بنزر بیلیرمیسك؟ •

[وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ] – بورادهكی واو، استینافیه در. یعنی سؤال جوابی دكل. بو سؤال، سبب نزولنده معلوم اوله بیلیر. نته كیم امام احمد، بخاری، ترمذی، نسائی و دها بر جماعت روایت ایتمشلردر كه: رسول الله صلی الله علیه وسلم، یا جبریل، بزی زیارت ایده كلدیكندن دها چوغنه زیارت ایتمكه نه مانع اولیور؟ دیمشدی. «وما نتنزل الا بامر ربك» نازل اولدی. دیمك كه بو آیت، جبرائیلك او سؤاله جوابی حكایه در. سبب نزول ایله آیتك نفس مضمونی بوكا قرینه اوله بیلدیكی كبی سورهنك اولنده «روحنا» دیه جبریلك ذكری كچمش اولماسندن دولایی آنفاً اخطار ایتدیكمز وجهله «تقیا» فاصله سنك تكراریله اورایه بر ایما ایله ارجاع نظر دخی بوكا تنبیه و اشارت اولمشدر.

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا • أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا • فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا • ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ

شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا • ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلٰى بِهَا
صِلِيًّا • وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا •
ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا •

مآل شريفى

بویله ایکن انسان دیورکه: هه نه زمان اولورسه م ایلریده مطلقا بر دیری حیات اوله رق چیقاریله جقمی یم؟ • یا او انسان هیچ بر شی دکل ایکن بزم کندیسنی خلق ایتمش اولدیغمزی دوشونمزمی؟ • اوت ربکه قسم ایده رم که بز اونلری و او شیطانلری محققا محققا حشره طوپلایه جغز، صوکره اونلری محققا محققا دیزلری اوستی جهنمک اطرافنه احضار ایده جکز • صوکره هر زمره دن رحمانه قارشی الک زیاده سرکشلک ایدن هانکیسی ایسه محققا محققا نزع ایده جکز • صوکره البته بز او جهنمه یاصلانمغه اولی اولانلرک کیم اولدیغنی دها ای بیلیرز • هیچ بریکز یوقدر که مطلقا اورایه واره جق اولماسین. بو ربکک عهده سنه واجب قیلدیغی بر قضیه محکمه اولمشدر • صوکره متقی اولانلره نجات ویریرز ده ظالملری دیزلری اوستی براقیرز •

وَإِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا • وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ
أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِئْيًا • قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّا
حَتّٰى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ
مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا • وَيَزِيدُ اللّٰهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ
الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا •

مآل شریفی

آیتلریمز كندیلرینه آچیق آچیق تجوید اوزره اوقوندیغی وقتده، او كفر ایدنلر دیدیلركه
ایمان ایدنلره: «بو ایكی فریقدن هانگیسی مقامجه دها ایی و مجلس و محافلجه دها گوزل؟» ●
حال بوكه بز كندیلرندن اول متاع و منظرهجه دها گوزل نیجه قرنلر هلاك ایتمشز ● دیكه: كیم
ضلالتده ایسه رحمان اونی ایسته دیگی قدر مدتی اوزاتسین. نهایت وعد اولندقلری شیئی گوردكلری
وقت: یا عذاب ویا ساعت، اوزمان بیله جكلركه كیمسه اوموقعی دها فنا و اردوسی دها ضعیف؟
● هدایتی قبول ایدنلره ایسه الله دها زیاده هدایت ویرر. و باقی قالهجق اولان صالح عمللر ربڭ
عندنده ثوابجه ده دها خیرلی عاقبتجه ده دها خیرلیدر ●

اَفَرَاَیْتَ الَّذ۪ي كَفَرَ بِاٰيَاتِنَا وَقَالَ لَاُو۫تَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًاۜ ● اَطَّلَعَ
الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۙ ● كَلَّاۜ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ
الْعَذَابِ مَدًّاۙ ● وَنَرِثُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْت۪ينَا فَرْدًا ● وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ
اٰلِهَةً لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّاۙ ● كَلَّاۜ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ
ضِدًّا ● اَلَمْ تَرَ اَنَّٓا اَرْسَلْنَا الشَّيَاط۪ينَ عَلَى الْكَافِر۪ينَ تَؤُزُّهُمْ اَزًّاۙ
● فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْۜ اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّاۚ ● يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّق۪ينَ اِلَى الرَّحْمٰنِ
وَفْدًاۙ ● وَنَسُوقُ الْمُجْرِم۪ينَ اِلٰى جَهَنَّمَ وِرْدًاۘ ● لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ
اِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًاۢ ● وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًاۜ ● لَقَدْ جِئْتُمْ
شَيْـًٔا اِدًّاۙ ● تَكَادُ السَّمٰوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْاَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ
هَدًّاۙ ● اَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًاۚ ● وَمَا يَنْبَغ۪ي لِلرَّحْمٰنِ اَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًاۜ ●

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِلَّا اٰتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ۝ لَقَدْ اَحْصٰيهُمْ
وَعَدَّهُمْ عَدًّا ۝ وَكُلُّهُمْ اٰتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ۝ اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وُدًّا ۝ فَاِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ
لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنْذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا ۝ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ
قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ اَحَدٍ اَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ۝

مآل شریفی

شمدی شو کفر ایدوب ده بکا محققاً مال واولاد ویریله‌جك دیینه کافری کوردکمی؟ • غیبه
مطلعمی اولمش؟ یوخسه رحمانك حضورنده برعهدمی آلمش؟ • خیر بز اونك دیدیکنی یازه‌جغز
وکندیسنه عذابده برمدید جکز • واو سویلدیکی شیلری هپ الندن آله‌جغز. او بزه تك باشنه کله‌جك
• طوتدیلر اللهدن باشقه معبودلر ایدندیلر که کندیلرینه عزت وقوت اولسونلر دیه • خایر، یاریه
عبادتلرینی انکار ایده‌جکلر، علیهلرینه ضد اوله‌جقلر • کورمدکمی بز اوشیطانلری او کافرلرك
اوزرینه صالدق. اونلری قایناتوب اویناتوب قودوروب طوریورلر • علیهلرنده عجله ایتمه. بز اونلر
ایچون انجق برصایی صاییورز • متقیلری وفد حالنده (ارسلوشاولرق) حضور رحمانه جمع
ایده‌جکمز کون، • مجرملری ده صوسز اولرق جهنمه سوروب ایده‌جکز • رحمانك نزدنده برعهد
آلمش اولانلردن باشقه‌لری شفاعته مالك اوله‌میه‌جقلر • او رحمن ولد ایدندی دیدیلر •
قسم اولسونکه پك اغیر، پك شنیع برجرأته بولندیکز • ازقالدیکه کوکلر چاتلایه‌جق، یر
ییقلوب، یرلر کچه‌جك • او رحمانه ولد ادعا ایتدیلر دیه • حالبوکه ولد ایدنمك رحمانه یاقشماز
• کوکلرده ویرده هیچ برکیمسه یوقدرکه او رحمانه قول اولرق کلمیه‌جك اولماسین • قسم اولسونکه
هپسنی احصا ایتمش، هپسنی صاییسیله تعداد بیورمشدر • وهپسی قیامت کونی اوکا تك اولرق کله‌جکدر •

ایمان ایدوب صالح ایشلر یاپانلر محقق، رحمان اونلر ایچون بر سودت (بر سوگی) دیره جك
گوكلره سویدیره جكدر. ● صرف اوقاتی سنك لسانكله سویلدك ایچون بیز قیلدق كه اونكله
متقیلری مژده لیه سك، عناد ایدنلری ده انذار ایده سك ● هم اونلردن اول نیجه قرنلر هلاك
ایتدك، هیچ اونلردن برینی حس ایدیورمیسك، یاخود گیزلی بر سسنی ایشیدیورمیسك؟ ●

[أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ الخ] ـ عاص بن وائل سببیله
نازل اولمشدر، شویله كه: خباب رضی الله عنهك بر آلاجغی واردی، اونی ایسته دی، بوكا قارشی
عاص، خایر دیدی: تا كه محمده كفر ایده سك، خباب لا والله دیدی، بن محمده اصلا كفر ایتمم
نه حیاتنده نه مماتنده، نه ده بعث اولندیغم زمانده، عاص، ها دیدی بعث اولندیغك زمان گل بكا او
وقت بنم مالم و اولادم اولاجق، آلاجغكی سكا ویریرم. اهـ. یعنی اونلری آلدقدن صوكره، اشبو
گوردیكك نازل قصه سی ده جنبه دیر.

سُورَةُ طٰهٰ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَخَمْسٌ وَثَلٰثُونَ آيَةً

طه سوره سی مكیه در. ابن عباسدن و جابر بن زیددن (رضی الله عنهم) روایت اولندیغنه
گوره سوره مریمدن صوكره نازل اولمشدر.

آیتلری ـ كوفی تعدادنده یوز اوتوز بش، حجازیده یوز اوتوز درت، بصریده یوز
اوتوز ایکی، شامیده یوز قرقدر.

كلمه لری ـ بیك اوچیوز قرق بر.

حرفلری ـ بش بیك ایکی یوز قرق ایکیدر.

فاصله سی ـ و، هـ، ی، ا، ایوما، وقرید. میم، غشیهم واو ضلوا ده در.

بو سوره نك بر اسمى ده «سورة الكليم» اولديغنى آلوسى، سخاوينك جمال القرّاسندن نقلاً ذكر ايتمشدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

طٰهٰ • مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰى • اِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشٰى •
تَنْزِيلًا مِمَّنْ خَلَقَ الْاَرْضَ وَالسَّمٰوَاتِ الْعُلٰى • اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى
لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرٰى • وَاِنْ
تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَاِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى • اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَآءُ
الْحُسْنٰى • وَهَلْ اَتٰيكَ حَدِيثُ مُوسٰى •

مآل شريفى

طه • قرآنى سكا بدبخت اولهسك ديه اينديرمهدك • انجق صاقينانى اولانه تذكير
ايچوندر • بر تنزيل اولهرق اينديردك اونى، اويله برادندن كه هم ارضى ياراتدى هم او يوكسك يوكسك
كوكلرى • او رحمن عرشه اوزرينه استواء بويوردى • بوتون سماواتده كيلر و بوتون يرده كيلر و بوتون بونلرك
آرالرنده كيلر و بوتون يرك دبنده كيلر هپ اونكدر • سن بو سوزى اعلان ايله جكسك ده او
سرى بيلير هم داها كيزليسنى • الله باشقه تكرى يوق انجق او، هپ اونكدر او اك كوزل
اسملر (اسماء حسنى) • هم كلدى مى موسانك قصهسى سكا؟ •

[طٰهٰ] طه — الله اعلم، امثالى كبى حروف هجادر. اسماء حسنادن قسم اولديغى سويلنمسه
بعضى لغتده «يا رجل، ايها آدم!» ديمك اولديغى ده روايت ايدلمشدر. برده طا، وطأدن امر حاضر

ها، ضمیر اولدرسه: باص اونی، یاخود چیکنه اونی دییه رسول الله خطاب اولدیغی ذکر ایدلمشدر.
چونکه رسول الله، تهجدده برآیاغی اوزرنده طورمقله ایکی آیاغنی ده یره باصماسی اولمشدر.
ضمیر، قدمه یاخود ارضه راجعدر. بو وجهله آیاغکی باص، یاخود ارضی چیکنه دیمک ده اوله‌بیلیر.
بو معنی ساقطه. شو قدر که بوکا کوره «طاها» یازیلمسی لازم کلیردی.

[اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى] - استواء مسئله‌سی ایچون سورهٔ اعرافه باقه.

[يَعْلَمُ السِّرَّ وَاَخْفٰى] - سر، ایچکده‌نکی کیزلی سوز دیمکدر. اخفی، اولاجق فقط هنوز اولمامش بولنان شیدر. یاخود سر، باشقه‌سنه کیزلی سوز دیمکدر. اخفی، نفسکده کیزلی تکلمدر. بوده اخفی فعل ماضی اولمق اوزره معنی ویریلمشدر. یعنی قوللرک سرینی بیلیر، کندی سرینی ایسه کیزلمشدر.

[اَلْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى] - بر حدیث شریفده طقسان طقوز صایلمش، و بونلری صایانه، جنته کیرر بیورلمشدر.

اِذْ رَاٰ نَارًا فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوا اِنّ۪ٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ
مِنْهَا بِقَبَسٍ اَوْ اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى • فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ يَا مُوسٰى • اِنّ۪ٓي
اَنَا۬ رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَۚ اِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًىۜ • وَاَنَا اخْتَرْتُكَ
فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحٰى • اِنَّن۪ٓي اَنَا اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّٓا اَنَا فَاعْبُدْن۪يۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ
لِذِكْر۪ي • اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ اُخْف۪يهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعٰى •
فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ فَتَرْدٰى • وَمَا تِلْكَ
بِيَم۪ينِكَ يَا مُوسٰى • قَالَ هِيَ عَصَايَۚ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى
غَنَم۪ي وَلِيَ ف۪يهَا مَاٰرِبُ اُخْرٰى • قَالَ اَلْقِهَا يَا مُوسٰى • فَاَلْقٰيهَا فَاِذَا هِيَ
حَيَّةٌ تَسْعٰى • قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ۠ سَنُع۪يدُهَا س۪يرَتَهَا الْاُولٰى •

واضمم يدك الى جناحك تخرج بيضاء من غير سوء اية اخرى ۝
لنريك من اياتنا الكبرى ۝ اذهب الى فرعون انه طغى ۝ قال
رب اشرح لى صدرى ۝ ويسر لى امرى ۝ واحلل عقدة من لسانى
۝ يفقهوا قولى ۝ واجعل لى وزيرا من اهلى ۝ هرون اخى ۝ اشدد
به ازرى ۝ واشركه فى امرى ۝ كى نسبحك كثيرا ۝ ونذكرك
كثيرا ۝ انك كنت بنا بصيرا ۝ قال قد اوتيت سؤلك يا موسى ۝
ولقد مننا عليك مرة اخرى ۝ اذ اوحينا الى امك ما يوحى ۝ ان
اقذفيه فى التابوت فاقذفيه فى اليم فليلقه اليم بالساحل يأخذه عدو
لى وعدو له والقيت عليك محبة منى ولتصنع على عينى ۝ اذ تمشى
اختك فتقول هل ادلكم على من يكفله فرجعناك الى امك كى تقر عينها
ولا تحزن وقتلت نفسا فنجيناك من الغم وفتناك فتونا فلبثت سنين
فى اهل مدين ثم جئت على قدر يا موسى ۝ واصطنعتك لنفسى ۝ اذهب
انت واخوك باياتى ولا تنيا فى ذكرى ۝ اذهبا الى فرعون انه طغى
۝ فقولا له قولا لينا لعله يتذكر او يخشى ۝ قالا ربنا اننا نخاف
ان يفرط علينا او ان يطغى ۝ قال لا تخافا اننى معكما اسمع وارى
۝ فاتياه فقولا انا رسولا ربك فارسل معنا بنى اسرائيل ولا تعذبهم
قد جئناك باية من ربك والسلام على من اتبع الهدى ۝ انا قد اوحى الينا
ان العذاب على من كذب وتولى ۝ قال فمن ربكما يا موسى ۝ قال ربنا
الذى اعطى كل شىء خلقه ثم هدى ۝ قال فما بال القرون الاولى ۝
قال علمها عند ربى فى كتاب لا يضل ربى ولا ينسى ۝ الذى جعل لكم
الارض مهدا وسلك لكم فيها سبلا وانزل من السماء ماء فاخرجنا به ازواجا

مِنْ نَبَاتٍ شَتّٰى • كُلُوا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِاُولِى النُّهٰى ۝ ٤

مآل شريفى

بر وقت او ، حالی بر آتش کوردی ده اهلنه دوروك ، دیدی : بن کوزیمه بر آتش ایلشدی ، بلکه سزه اوندن بر پاریله کتیریرم ، یاخود اونك یاننده بر قیلاغوز بولورم • وقتاکه اوڭا واردی کندینه شویله ندا اولندی • یا موسی خبرك اولسون بن ، بن ربك ، همان پابوجلریکی چیقار ، چونکه سن مقدس وادیده طوادهسك • و بن ، سنی اجتبا بیوردم شمدی ویریلهجك وحیی دیکله • حقیقةً بن ایم بن الله ، بندن باشقه اله یوقدر • اوندن ایچون بڭا عبادت ایت ، ذکرم ایچون نماز قیل • چونکه ساعت محققه کلهجك ، بن ، همان همان اونی کیزلهیورم که هر نفس سعیله جزالانسین . بناءً علیه صاقین اوڭا اینانمایوب ده کندی هواسنه اویانلر سنی اوندن آلیقویماسین صوکره هلاك اولورسك • او یمینکده کی ده نه ؟ یا موسی ؟ • او ، دیدی : عصام ، اوڭا یاصلانیرم ، و اونکله داوارلریمه یاپراق چیرپارم ، بنم اونده دها دیکر حاجتلرم ده واردر • بیوردی که : براق اونی یا موسی ! • براقدی ، اونا باقسه او بر ییلان اولمش قوشیور • طوت اونی ، بیوردی ، قورقمه بز اونی اولکی سیرتنه اعاده ایدهجکز • بر ده الیکی قولتیغکه صوق ، چیقسین بم بیاض بر آفتسز دیکر بر آیت اولارق ده که سڭا اك بیوك آیتلریمزدن کوسترهلم • کیت فرعونه زیرا اوپك آزدی • دیدی : یا رب ! بنم کوکسمه کنیشلك ویر • و بڭا ایشیمی قولایلاشدیر • و دلیمدهکی عقدهیی چوز ، سوزیمی ای آڭلاسینلر • و بڭا اهلمدن بر وزیر ویر • قارداشم هارونی • اونکله صیرتیمی پکیت • و اونی ایشمده شریك ایت • که سنی چوق تسبیح ایدهلم • و چوق ذکر ایلیهلم • شبهه یوقدر که سن بزی کوروب دورویورسك • هایدی ! بیوردی : ایستدیکك ویریلدی یا موسی ! •

شانم حضورینه بر لطف ایتمشدك سنا دیکر بر دفعه دها • او وقت که آناکه وحی ایله شو الهامی
ویردك • اونی تابوت ایچنه قوی ده دریایه براق دریاده اونی ساحله براقسین، اونی هم بنا دشمن
هم اونا دشمن بر آلسین. واوزرینه بندن بر سوکی قویدم که هم نظارتم آلتنده یتشدیریلسین •
او وقت همشیره ك کیدیور ده دیوردی : "اونا ایی باقاجق برینی بولودیره یم می سزه ؟"
بو صورتله سنی آناکه اعاده ایتدك که کوزی آیدین اولسون ده محزون اولماسین، هم بر آدام اولدیردك
سنی غمدن قورتاردق، دورلو محنتلرله سنی امتحانه ایتدك بو سببله سنه لرجه اهل مدین ایچنده قالدك
صوکره ده بر قدره اوستنه کلدك یا موسی • بن سنی کندیم ایچون یتشدیردم • کیت آیتیمزله سنه
وبرادرك • ذکرمده کوشکلك ایتمیك • فرعونه کیدك چونکه او پك آزدی • وارك
اونا یکله ویا قورقاردیه یوشاتله دیلله سویلیك • ربنا دیدیلر : قورقارز که بزه پشکین
حالدیره، یاخود طغیانی آرتیره • قورقمایك بویوردی : چونکه بن سزکله برابرم ایشیدیرم
وکورورم • هایدك وارك ده اونا دییك که : بز ایکیمز ربکك رسوللریز، آرتق
بنی اسرائیلی بزمله کوندر، واونلری تعذیب ایتمه، بز ربکدن بر آیتله کلدك، سلام ده طوغرویه تابع
اولانه در • اینانه که بزه وحی اولندی : هر حالده عذاب، تکذیب ایدوب یوز چویرنه در
• هله دیدی : سزك ربکز کیم یا موسی ؟ • بزم دیدی : ربمز هر شیئه خلقتنی ویرن صوکره
یولنی کوسترندر • دیدی : یا اویله ایسه قرون اولانك حالی نه ؟ • اونك دیدی : علمی ربمك
عندنده بر کتابده در، ربمز شاشماز ده اونوتماز • او که سزك ایچون ارضی بر بشیك یاپدی
واونده سزه یوللر آچدی، وسمادن بر صو ایندیردی ده بو سببله مختلف نباتدن چیفتلر چیقارمقده یز
• هم ییکز هم حیوانلریکزی کودیکز • هر حالده بونده اولوالنهی ایچون چوق آیتلر وار •

[قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْاُولٰى] فرعون دیدی که یا اویله ایسه قرون اولانك
حالی نه ؟ — یعنی دیدیکك کبی هر شیئك خلقتنی ویردکدن صوکره هدایت ایدوب یولنی ده

گوسترمسه ایسه فرعون اولی نه یه او هدایته ایرمسه بیچون سنک دیدیکک کبی اخلاص وتوحید ایله
عبادت ایتمه مسه ده یوقاره طاپمسه؟ نه یه جهالتده قالسه؟. فرعون بو صورتله الله طرفندن هدایت
وارشادی وبنا رعیه بوتی انکار ایتمک ایستیور. فرعون قرون اولی دیمکله کندی زماننه تقدم ایدن
قرنلری قصد ایتمیسه اولمقله برابر کندیسی ده اونلردن آیرمق ایسته ین کبی جهنمه او قرآنه داخل اولمسه
بولونیور. سورهٔ قصصده کله جکی اوزره قرآن لسانده قرون اولی فرعونک هلاکیله ختام بولمشدر.
بو نکته یه بینی اوللیدر که حضرت موسی جوابنده الله اونلره ده پیغمبرلر گوندردی دیمیور؟
[قَالَ] شویله دیدی: [عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ] یعنی اونلرک حالی بلا غایبده
غیبه علمم ده اتمیه ربمک عندنده بر کتابده در. اونلرک حالی نه اولدیغنی ونه اولاجغنی اخیه او بیلیر
هرحالده. [لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى] ربم شاشماز واونوتماز. — او، بو گوسترسه
اونلر، قبول ایتمشلردر. زیرا [اَلَّذِي] اولدیر که [جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا]
الخ... بو گوروله بهدایته. [فَأَخْرَجْنَا بِهِ] ده بوراده غیابدن تکلمه التفات
واردر. [اَلنُّهَى] — نهیه، باطل وفناشیدن اوزعقد نهی ایدن عقل دیمکدر.

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ●
وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ● قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا
بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ ● فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا
لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى ● قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَنْ
يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ● فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ ● قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ
وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ●
فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ ● قَالُوا إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ
يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ●

فاجمعوا كيدكم ثم ائتوا صفا وقد افلح اليوم من استعلى • قالوا يا
موسى اما ان تلقى واما ان نكون اول من القى • قال بل القوا فاذا حبالهم
وعصيهم يخيل اليه من سحرهم انها تسعى • فاوجس فى نفسه خيفة
موسى • قلنا لا تخف انك انت الاعلى • والق ما فى يمينك تلقف ما صنعوا
انما صنعوا كيد ساحر ولا يفلح الساحر حيث اتى • فالقى السحرة سجدا
قالوا آمنا برب هرون وموسى • قال آمنتم له قبل ان آذن لكم انه لكبيركم
الذى علمكم السحر فلاقطعن ايديكم وارجلكم من خلاف ولاصلبنكم
فى جذوع النخل ولتعلمن اينا اشد عذابا وابقى • قالوا لن نؤثرك على ما جاءنا
من البينات والذى فطرنا فاقض ما انت قاض انما تقضى هذه الحيوة الدنيا
• انا آمنا بربنا ليغفر لنا خطايانا وما اكرهتنا عليه من السحر والله خير و
ابقى • انه من يأت ربه مجرما فان له جهنم لا يموت فيها ولا يحيى •
ومن يأته مؤمنا قد عمل الصالحات فاولئك لهم الدرجات العلى • جنات
عدن تجرى من تحتها الانهار خالدين فيها وذلك جزاء من تزكى •

مآل شريفى

سزى او طپراقدن ياراتدق، ينه سزى اوكا اعاده ايده جكز، هم ده اوندن سزى ديكر بر دفعه
دها چيقاره جغز • قسم اولسون بز، اوكا آيتلرمزك هپسنى كوستردك، او ايسه اونلرى يالانه
ديدى، ابا ايتدى • سن ديدى: سحركله بزى يرمزدن چيقارمغه مى كلدك بزه يا موسى! •
او حالده بيلمش اول كه بز ده اوكا بڭزر بر سحر ايله كله جكز، شمدى سن سنكله آرامزده بر ميعاد تعيين
ايت كه نه سن نه بز اونى خلف ايتميه جكز، دوز بر محلده اولسون • سزه ميعاد ديدى: زينت كونى

ر، ناسك طوپلانه جغى قوشلق وقتى ● بونك اوزرينه فرعون تدبيره كيريشدى، بوتون حيله سنى
دیردی طوپلادی ده صوڭره کلدی ● موسی اونلره اوڭ سزلره، دیدی، الله ه یالانله افترا
ایتمه یڭ، صوڭره بر عذاب ایله کوکڭزی کسر. فی الحقیقه افترا ایدن خائب اولدی ● شویله که:
آرالرنده ایشلرینی قاوراشدیلر و کیزلی فیصلداشدیلر ● نهایت دیدیلر: بونلر ایکی سحرباز
سزی یریڭزدن چیقارمق و نمونهٔ امثال اولان طریقتڭزی کیدرمك ایستیورلر. سزده بوتون
حیله کزی اتفاق ایدڭ، صوڭره ده صف حالنده کلڭ، بوکون اوستون کلن محقق فلاحی بولدی ●
یا موسی دیدیلر: یا آت، یاخود ایلك آتان بز اولالم ● هایدی سز آتیڭ دیدی. نه باقسیڭ،
اونلرك ایپلری و صوپالری سحرلرندن اوڭا اویله تخییل اولونیوردی که جداً یوریوب قوشیورلر ● بردن بره
موسی ایچنده بر نوع قورقو دویدی ● قورقما دیدك: چونکه سن اڭ اوستونسڭ ● والکده کی
بر آتیویر، او اونلرك یاپدقلرینی یالار یوتار، چونکه اونلرك یاپدقلری صرف سحرباز حیله سیدر. سحرباز
ایسه هر نره ده اولسه فلاح بولماز ● بالنتیجه بوتون سحربازلر سجده یه قاپاندیلر. هارونك و موسانك
ربنه ایمان ایتدك دیدیلر ● یا! دیدی: بن سزه اذن ویرمه دن اوڭا ایمان ایتدیڭزها؟ ●
او هر حالده سزه سحری اوکره تن بویوککز. او حالده عهدم اولسون بن ده البت سزڭ اللرڭزی
و آیاقلرڭزی چاپراز لامه لرجکم والبته سزلری خرما داللرینه آصاجغم. و هر حالده بیله جکسڭز که هانکیمزڭ
عذابی دها شدتلی و دها باقیدر؟ ● احتمالی یوق دیدیلر: بزه کلن بو آچیق معجزه لره و بزی
یارادانه قارشی سنی ترجیح ایده مه یز، آرتق نه حکم ایده جکسڭ، نه یاپابیلیرسڭ یاپ، سنڭ اولسه
بو دنیا حیاتنه حکمك کچر ● طوغریسی بز کناهلرمزی و بزی زورلادیغڭ سحره قارشی بزه مغفرت
ایتسین دیه ربمزه ایمان ایتدك، الله هم دها خیرلی هم دها باقیدر ● هر کیم ربنه مجرم اولارق
واریرسه شبهه سز که اوڭا جهنم وار، اورده نه اولور نه دیریلیر ● هر کیم ده اوڭا مؤمن اولارق صالح
عمللر ایشلمش بر حالده واریرسه ایشته اونلره اك یوکسك درجه لر وار ● عدن جنتلری آلتندن
نهرلر آقار، اونلرده مخلد اولارق قاله جقلر، و او ایشته تمیزلنن کیمسه نڭ مکافاتی ●

ولقد اوحينا الى موسى ان اسر بعبادى فاضرب لهم طريقا
فى البحر يبسا لا تخاف دركا ولا تخشى • فاتبعهم فرعون بجنوده
فغشيهم من اليم ما غشيهم • واضل فرعون قومه وما هدى
• يا بنى اسرائيل قد انجيناكم من عدوكم وواعدناكم جانب الطور
الايمن ونزلنا عليكم المن والسلوى • كلوا من طيبات ما رزقناكم
ولا تطغوا فيه فيحل عليكم غضبى ومن يحلل عليه غضبى فقد هوى
• وانى لغفار لمن تاب وامن وعمل صالحا ثم اهتدى • وما اعجلك
عن قومك يا موسى • قال هم اولاء على اثرى وعجلت اليك رب لترضى
• قال فانا قد فتنا قومك من بعدك واضلهم السامرى • فرجع موسى
الى قومه غضبان اسفا قال يا قوم الم يعدكم ربكم وعدا حسنا افطال
عليكم العهد ام اردتم ان يحل عليكم غضب من ربكم فاخلفتم موعدى
• قالوا ما اخلفنا موعدك بملكنا ولكنا حملنا اوزارا من زينة القوم
فقذفناها فكذلك القى السامرى • فاخرج لهم عجلا جسدا له خوار
فقالوا هذا الهكم واله موسى فنسى • افلا يرون الا يرجع اليهم قولا
ولا يملك لهم ضرا ولا نفعا •

مآل شريفى

وفی الحقیقه موسایه شویله وحی ایتدك : قوللرمی کیجه‌لین یوروت ده اونلره دکزده قورو
بر یول آچ ، ییتیشلمکدن قورقمازسك ویوا ایکمزسك • دیدك فرعون اوردولریله اونلری تعقیب

ایدی . کندیلری ده دریاده صحراده صاپیوردی ● والحاصل فرعونه قومنی ضلالته سوروکلدی،
هدایته کوتورمه‌دی ● ای بنی اسرائیل! سزی دشمنکزدن قورتاردق، و سزه طورک صاغ طرفنه
وعد ویردک و اوزریکزه قدرت حلواسی و بلدیرجین ایندیردک ● سزه ویردیکمز رزقلرک
الك خوشلرندن ییك و حقنده طغیان ایتمه‌یك که صوکره اوزریکزه غضبم اینر. هر کیمك اوزرینه
غضبم اینرسه او اوچوروه کیدر ● بونکله برابر شبهه یوقدر که بن، توبه ایدن و ایمان ایدوب
صالح عمل یاپان، صوکره ده دوغری کیدن کیمسه‌یه چوق غفارم ● هم سنی عجله ایله قومکدن کیرو
نه یا موسی؟ اونلر دیدی: بنم ایزم اوزرنده درلر، و بن سکا عجله ایتدم که ربم خوشنود اولاسك ●
اما دیدی: بز سنك آردکدن قومکی فتنه‌یه دوشوردك، سامری اونلری شاشیرتدی ● درحال موسی
قومنه غضبناك، اسفناك اولارق دوندی، ای قومم دیدی: ربکز سزه کوزل بر وعد وعد ایتمدیمی؟
زمانمی اوزاندی؟ یوقسه اوزریکزه ربکزدن بر غضب اینمه‌سنی آرزو ایتدیکزده می بکا اولان وعدکزه
خلف ایتدیکز ● بز دیدیلر، سنك وعدیکه کندیلکمزدن خلف ایتمدك ولکن او قومك زینتندن
بر طاقم اغیرلقلر یوکلنمش ایدك، اونلری آتشه آتدق، کذلك سامری ده براقدی دیرکن اونلره بر دانا
بوکوره‌سی وار بر جسد چیقاردی، بونك اوزرینه دیدیلر که ایشته بو سزك الهکز و موسانك الهی،
فقط اونوتدی ● شو حقیقتی کوره‌میورلرمی ایدی که او اونلره بر سوز اعاده ایده‌میور و کندیلرینه نه ضرر
نه ده بر منفعت ایریشدیرمکه مالك اوله‌میوردی ●

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هٰرُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ اِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهٖ وَاِنَّ رَبَّكُمُ
الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُونِي وَاَطِيعُوا اَمْرِي ● قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ
حَتّٰى يَرْجِعَ اِلَيْنَا مُوسٰى ● قَالَ يَا هٰرُونُ مَا مَنَعَكَ اِذْ رَاَيْتَهُمْ ضَلُّوا
اَلَّا تَتَّبِعَنِ اَفَعَصَيْتَ اَمْرِي ● قَالَ يَا ابْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي
وَلَا بِرَأْسِي اِنِّي خَشِيتُ اَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي اِسْرَائِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي ●

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ • قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ
قَبْضَةً مِنْ اَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي • قَالَ
فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِي الْحَيٰوةِ اَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَاِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ
وَانْظُرْ اِلٰى اِلٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ
نَسْفًا • اِنَّمَا اِلٰهُكُمُ اللّٰهُ الَّذِي لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا •
كَذٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ اٰتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا ذِكْرًا •
مَنْ اَعْرَضَ عَنْهُ فَاِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وِزْرًا • خَالِدِينَ فِيهِ وَسَاءَ لَهُمْ
يَوْمَ الْقِيٰمَةِ حِمْلًا • يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا
• يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا عَشْرًا • نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ اِذْ يَقُولُ
اَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا يَوْمًا •

مآل شريفي

قسم اولسونكه اوكجه ده هارون اونلره : اي قومم سز بونكله صرف بر فتنه يه طوتولديكز وطوغريسي
سزك ربكز انجق رحماندر . كليك بكا تابع اولك و امريمه اطاعت ايدك ديمشدي • بز ديديلر : بونك
باشنه دوام ايدوب طورمقده اصلا آيريلمايز تا دونونجه يه قدر بزه موسى • اي هارون ديدي :
سكا نه مانع اولدي ده بونلرك ضلالته دوشدكلريني كورديكك وقت بنم آرديجه كلمدك ، امريمه عصيانمي
ايتدك • اي آنامك اوغلي ديدي : صقالمي باشمي طوتمه ، امينه اول كه ديه‌يكمه باقمدك ده بني اسرائيل
آراسنه تفرقه دوشوردك ديه سندن قورقدم • يا اي سامري ، سنك دردك نه ؟ • بن
ديدي : اونلرك كورمدكلريني كوردم ده رسولك ايزندن بر آووج آووجلادم ده اوني آتدم ونفسم
بوكا هوسنه كوستردي • هايدي ، ديدي : دفع اول : چونكه سكا حياتده شويله ديمك وار : تماس يوق ،

هم سكا بر وعيد واركه اوكا اصلا خلف ايده ميه جكسك . و باشنى بكله يوب طورديغك الهكه ده باق
هله حالده بز اونى ياقه جغز ده ياقه جغز . صوكره ده كول ايدوب اونى محققا دريايه دوكه جكز ،
سزك الهكز انجق او خالقدركه اوندن باشقه اله يوقدر . او علمى ايله هر شيئى قوشاتمشدر ● ايشته سكا
بويله — يا محمد — كچمش هم خبرلرندن قصه نقل ايديورز . شبهه يوقدر كه سكا لدنمزدن ده بر ذكر ويردك
● هركيم اوندن يوز چويررسه شبهه سز او ، قيامت كونى بر وبال يوكله نه جك ● ابدياً اونك
آلتنده قاله جقلر كه اونلر ايچون نه قيامت كونى اونه فنا يوكدر ● او كونكه صوره اوفوروله جق
و مجرملرى او كونه كوم كوك حشر ايله جكز ● "اونده فقط اون كون دوردكز" ديه آرالرنده كيزلى كيزلى
قونوشه جقلر ● كيديشجه اك بر دكزلرى "بر كوندن فقط دوردكز" ديينجه نه ديه جكلرينى بز بيلرز ●

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ● فَيَذَرُهَا قَاعًا
صَفْصَفًا ● لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ● يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ
لَهُ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ● يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ
إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ● يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ● وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا
وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ●
وَلَا هَضْمًا ● وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ
يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ● فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ
مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ● وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ
مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا ●

مآل شريفى

بر ده سكا طاغلردن صوريورلر ، بناء عليه دى كه : ربم اونلرى اوده اوفورا ايدوب صاووره جقدر ●

برلرینی دوپ دوز، بوم بوش براقه‌جق ● اونده نه بر اكریلك نه بر یوقوشلق كوره‌میه‌جكسك
● او كون ده دعوتجی یه اعوجاجسز تبعیت ایده‌جكلر او دیكر رحمانك هیبتندن سسلر قیصلمشدر، آنجق
بر خیشلتیدن باشقه برشی ایشیتمزسك ● او كون شفاعت فائده ویرمز آنجق رحمانك اذن ویردیكی
و سوزینه راضی اولدیغی كیمسه مستثنا ● او آنلرك اوكلرنده‌كنی و آرقه‌لرنده‌كنی بیلیر، آنلر ایسه اونی
علماً احاطه ایده‌مزلر ● و یوزلر او حی و قیوم باشنه اكلمش و بر ظلم یوكلنن جدا آخائب اولمشدر
● هر كیم ده مؤمن اولارق صالح عمللردن ایشلرسه او وقت او، نه بر ظلمدن قورقار، نه چیكنمه‌دن ●
و ایشته اونی بویله عربی بر قرآن اولارق ایندیردك و بونده وعیدلردن درلو شكلده تكرار ایلدك، كه
بلكه قورقوب تقوی یولنی طوتارلر، یاخود ده او، آنلره بر ذكر احداث ایده ● دیمك كه الله او حقه
شهنشاه یوكسك، یوجه یوكسك، سن آنك سكا وحیی تمام ایدلمدن اول قرآنی عجله ایتمه دی و «رب زدنی
علما» یارب علمیمی آرتیر دی ● فی الحقیقه بوندن اول آدمه عهد ویردك ده او اونوتدی و بز اونده بر عزم بولمدق ●

وإذ قلنا للملائكة اسجدوا لآدم فسجدوا إلا إبليس أبى ●
فقلنا يا آدم إن هذا عدو لك ولزوجك فلا يخرجنكما من الجنة فتشقى ●
إن لك ألا تجوع فيها ولا تعرى ● وأنك لا تظمأ فيها ولا تضحى ● فوسوس
إليه الشيطان قال يا آدم هل أدلك على شجرة الخلد وملك لا يبلى ●
فأكلا منها فبدت لهما سوآتهما وطفقا يخصفان عليهما من ورق الجنة
وعصى آدم ربه فغوى ● ثم اجتباه ربه فتاب عليه وهدى ● قال اهبطا
منها جميعا بعضكم لبعض عدو فإما يأتينكم مني هدى فمن اتبع هداي
فلا يضل ولا يشقى ● ومن أعرض عن ذكري فإن له معيشة ضنكا
ونحشره يوم القيامة أعمى ● قال رب لم حشرتني أعمى وقد كنت بصيرا ●
قال كذلك أتتك آياتنا فنسيتها وكذلك اليوم تنسى ● وكذلك

نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى • أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِأُولِي النُّهَىٰ •

مآل شريفى

و دوشون او وقتى كه : ملائكه يه " آدمه سجده ايدك " ديدك . همان سجده ايتديلر ، انجق ابليس دایاندى • بونك اوزرينه بز ده يا آدم ديدك : خبرك اولسون بو شيطان سزه و جفتكه دشمندر صاقين سزى جنتدن چيقارماسين كه صوكره بدبخت اولورسك • چونكه سنك آچيقمامك ، چيپلاق قالمامك اوراده در • و سن اوراده صوسامازسك و كونشده ياتمازسك • ديركن شيطان اوكا وسوسه ويردى : اى آدم ! سكا قيصقانلق ايدهيم مى خلود آغاجنه و چورومز ملكه ؟ ديدى • بونك اوزرينه ايكيسى ده اوندن يديلر ، درحال كنديلرينه كوتو يرلرى آچيلويردى و اوزرلرينه جنت ياپراغندن ياماسغه باشلاديلر . و آدم ربنه عاصى اولدى ده شاشقينه دوشدى • صوكره ربى اونى اصطفا ايتدى ده توبه سنى قبول بيوردى و يول كوستردى • بيوردى كه : اينك ايكيكز ده اورادن هپكز ، بعضكز بعضكزه دشمن اولارق ، صوكره نه زمان سزه بندن بر هدايتجى كليرده هر كيم هدايتجيمه اويارسه ايشته او ضلالته دوشمز و بدبخت اولماز • هر كيم ده ذكرمدن يوز چويررسه اوكا طار بر معيشت واردر و اونى قيامت كونى كور اولارق حشر ايدهرز • ربم بنى نيچون كور اولارق حشر ايتدك حال بوكه بن كوزلى ايدم دير • بيورور كه : اويله ، سكا آيتلرمز كلدى ده اونلرى اونوتدك ، بوكون ده بويله اونوتيله جقسك • وايشته ربكك آيتلرينه ايمان ايتميوب اسراف ايدنى بز بويله جزالانديريرز . حقيقة واليته آخرت عذابى دها شدتلى و دها باقيدر • دها اونلرى شو ارشاد ايتمدى مى ؟ كه كنديلرندن اول نيجه قرونى هلاك ايتمشز اونلر مسكنلرنده يوروييوب طوريورلر . الحاصل بونده عبرت آلاجق عقلى اولانلر ايچون چوق عبرتلر واردر •

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَاَجَلٌ مُسَمًّى ●
فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا
وَمِنْ اٰنَاءِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَاَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضٰى ● وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ
اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖ اَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ
وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَاَبْقٰى ● وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْـَٔلُكَ
رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى ● وَقَالُوا لَوْلَا يَاْتِينَا بِاٰيَةٍ مِنْ رَبِّهٖ
اَوَلَمْ تَاْتِهِمْ بَيِّنَةُ مَا فِي الصُّحُفِ الْاُولٰى ● وَلَوْ اَنَّا اَهْلَكْنَاهُمْ بِعَذَابٍ مِنْ قَبْلِهٖ
لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا اَرْسَلْتَ اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ نَذِلَّ وَنَخْزٰى
قُلْ كُلٌّ مُتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ اَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ
وَمَنِ اهْتَدٰى ●

مآل شریفی

ربکدن بر کلمه سبق ایتمش اولماسه ایدی هر حالده عذاب لازم اولوردی فقط مسمی بر اجل وار.
● او حالده دیدکلرینه صبر ایت ده ربکی حمد ایله تسبیح ایله: کونشک طوغمزدن اول و باطمزدن اول؛ کیجه
ساعتلرنده ده تسبیح ایت کوندوزک اطرافنده ده که رضایه ایره بیله سک ● وصاقین اویله شیئه
کوزلریکی اوزاتمه که بز اونلرک حقنده کافرلری فتنه یه دوشورمک ایچون اونلردن بر طاقم چفتلری
دنیا حیاتنک چیچکی بیجیلشنده ذوقیاب ایتمشزدر. حالبوکه ربکک رزقی هم دها خیرلی، هم دها
بقالیدر ● هم اهلکده نمازی امر ایت هم ده کندک اوکا صبر ایله دوام ایت. بز سندن بر رزق
ایسته میورز، بز سنی رزقلندیره رز، و عاقبت تقوانکدر ● بر ده ربندن بر آیت کتیرسه یا دیدیلر،

یا ، کندیلرینه اولکی کتابلرده کنک بینه سی کلمه دیمی کم ؟ ● اکر بز اونلری بوندن اول عذاب ایله
هلاک ایتسه ایدك دیرلردی کم : آ ربمز ! نه اولوردی بزه بر رسول کوندرسه یدك ده
بز ذلیل و رسوای اولمزدن اول آیتلرکه اتباع ایتسه یدك ● دی که : هپ بکلامکده ، بکلیك
بادلم ، جیونکز یاقینده بیله جککز : طوغری یول صاحبلری کیملر ؟ و طوغری کیدن کیم ؟ ●

[لَكَانَ لِزَامًا] — لزام ، عاد و ثموده اولدیغی کبی هلاکه دینا ده بابیله عذاب .
[فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ] الخ ... — بوراده ده نماز وقتلری تعیین کوسترلشدر . [بَيِّنَةُ مَا
فِي الصُّحُفِ الْأُولَى] اولکی کتابلرده کنک بینه سی — تورات و انجیل و سائر سماوی کتابلرك
مندرجاتی دها ایچنده ، دها یازیلاده برصورتده بیان و اثبات ایدن و بو صورتله اونلر حقنده دخی
بر برهان اولان و نبوت محمدیه نك ایچنده برمعجزه سی بولنان قرآن کلمه دیمی ؟ .

سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَاثْنَتَا عَشْرَةَ آيَةً

مکیدر ، آیتی یوز اون ایکیدر .

فاصله سی — ن ، م حرفلریدر .



بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ● مَا يَأْتِيهِمْ
مِنْ ذِكْرٍ مِنْ رَبِّهِمْ مُحْدَثٍ اِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ● لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ
وَاَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ اَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ
وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ ● قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ●

بَلْ قَالُوٓا اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ بَلِ افْتَرٰیهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِاٰيَةٍ كَمَآ اُرْسِلَ الْاَوَّلُونَ
● مَآ اٰمَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنَاهَا اَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ● وَمَآ اَرْسَلْنَا
قَبْلَكَ اِلَّا رِجَالًا نُوحِٓى اِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُوٓا اَهْلَ الذِّكْرِ اِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ●
وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ● ثُمَّ
صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَاَنْجَيْنَاهُمْ وَمَنْ نَشَآءُ وَاَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ● لَقَدْ اَنْزَلْنَآ
اِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ●

مآل شریفی

یاقلاشدی ناسه حسابلری، اونلر ایسه حالا غفلتده اکریلیورلر ● ربلرندن کندیلرینه کلن هر یکی اخطاری مطلقا اکلنه رک دیکلیورلر ● قلبلری لهو اویونده. هم اونلر او ظالملر شو کیزلی فیصلتی ایله سرلاشدیلر: بو صرف سزک کبی، بر بشر. آرتق کوره کوره سحره می کیدیورسکز؟ ● دیدی: ربم سویلنن سوزی بیلیر، کوکده ده یرده ده، او اویله سمیع، او علیمدر ● دیدیلر: طوغروسی احلام، بلکه اونی اویدوردی، بلکه او بر شاعر، یوقسه بزه اولکیلرک کوندرلدیکی کبی بر آیت کتیرسین ● اونلردن اول اهلاک ایتدیکمز هیچ بر قریه ایمانه ایتمه دی، شمدی اونلر می ایمانه ایده جکلر؟ ● سندن اول ده باشقه دکل انجق کندیلرینه وحی کوندردیکمز بر طاقم رجال کوندردک، هایدی ذکر اهلنه صورک بیلمیورسکز ● بز اونلری هم یمک یمز بر جسد یاپمادق هم ده مخلد دکلدیلر ● صوکره اونلره اولان وعده صادق اولدق ده کندیلرینی و دیلدیکمزی نجاته چیقاردق مسرفلری هلاک ایتدک ● شانم حقیچون سزه بر کتاب ایندیردک که بوتون شانکز اونده، حالا عقل ایتمیه جکمیسکز؟ ●

[وَاَسَرُّوا النَّجْوَى] ١ — نجوی، کیزلی فیصلتی دیمک اولدیغی حالده برده

بونك سرّاً سویلندیکنی تصریح ایتمك صوڭ درجه کیزلندیکنی بیاندر . بویله ایکن من طرف الله رسول الله
صلعم اولدیغی ده اونلره سویلدکلری خبر ویردی . بناء علیه شاشالادیلر ده نه دیه جکلرینی
دیلر . جواباً [قَالَ] دیدیکه [رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ] الخ
— بونك اوزرینه نبوتی اعتراف ایتمه‌لری لازم کلیرکن ینه کندی آرالرنده [بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ
أَحْلَامٍ] خیر ، دیدیلر: اضغاث احلام — یالان رؤیا (سورهٔ یوسفه باقه) لکن یالان
رؤیا ایله حقیقتك بیلنمه‌سی حكمی آشكار اولدیغندن دیدیلرکه [بَلِ افْتَرَاهُ] خیر اویدوردی —
کندیلکندن آتدی اوستنه دوردیردی ، بو افترا ایله ده یتمز دیلرده [بَلْ هُوَ شَاعِرٌ] خیر او
بر شاعر — بر شعر سویلیور دیدیلر . ایشته بربرینه کلمه ذکر ایتدکلرینه ، قرآنه نازل اولدیغی الان
ایله اونتبدیلر لاحق ظالم کافرلر بونك برالله ویرکیسی اولدیغنه اینانمه ایسه یوب کندی کوکللری اویونده
اولدیغندن طولانی نفسلرینه قیاس ایله اونی کیزلینه کیزلی بر کرباز لوله ، بر حیله کارلقه عد ایتمك ایستدیلرکه
سرلری خبر ویرنه وحیك اعجازی قارشیسنده شاشیره‌رق بوده رؤیا ، بوده اویدورمه ، بوده شعر دیه
صاچمه‌لادیلرده نهایت [فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ] دیدیلر ، حالبوکه
ایناندقسه کبی اولکی پیغمبرلرك معجزه‌لرینی ایسه دیلر . که بو کوردکلری خلاصه ایلدیکی زمانه منکرلك
مدعیاتی بونلردن عبارتدر .

[وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ] — یعنی جانسز هیكللردن عبارت
دکللردی . [فِيهِ ذِكْرُكُمْ] ذکریکز بونده — یعنی محتاج اولدیغکز نصیحت ویردوکز ذکریکز
اولاجق شان و شرف بونده .

وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ
• فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ • لَا تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا
إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ • قَالُوا يَا وَيْلَنَا

إنا كنا ظالمين • فما زالت تلك دعويهم حتى جعلناهم حصيدا
خامدين • وما خلقنا السماء والارض وما بينهما لاعبين • لو اردنا
ان نتخذ لهوا لاتخذناه من لدنا ان كنا فاعلين • بل نقذف بالحق
على الباطل فيدمغه فاذا هو زاهق ولكم الويل مما تصفون • وله من في
السموات والارض ومن عنده لا يستكبرون عن عبادته ولا يستحسرون
• يسبحون الليل والنهار لا يفترون • ام اتخذوا آلهة من الارض هم
ينشرون • لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا فسبحان الله رب العرش عما
يصفون • لا يسئل عما يفعل وهم يسئلون • ام اتخذوا من دونه آ
لهة قل هاتوا برهانكم هذا ذكر من معي وذكر من قبلي بل اكثرهم
لا يعلمون الحق فهم معرضون • وما ارسلنا من قبلك من رسول الا نوحي
اليه انه لا اله الا انا فاعبدون • وقالوا اتخذ الرحمن ولدا سبحانه بل عباد
مكرمون • لا يسبقونه بالقول وهم بامره يعملون • يعلم ما بين
ايديهم وما خلفهم ولا يشفعون الا لمن ارتضى وهم من خشيته مشفقون
• ومن يقل منهم اني اله من دونه فذلك نجزيه جهنم كذلك نجزي الظالمين •

مآل شريفى

حال بوكه بز ظلم ايتمكده اولانه نيجه مملكت قيردوه كچيردك ، واروسنده ديكرلرينى باشقه بر قوم
اولارق نشأت ايتديردك • بأسمزى حس ايتدكرى وقت ، همان اورادن اوزكى تيورلردى ، يوقه
ديدك : تپيمه‌يك ، دونك او ايچنده شيمارديغكز شيده ومسكنلريكزه ، كه صورغويه چكيلمجكسكز •
واى بزلره : بزلر جداً ظالملر ايدك ديديلر • آرتق بونده دعوالرى بو اولدى قالدى ، نهايت اونلرى

اونلری یاپدق که بیچیلدیلر، سوندیلر ● بز کوکی ویری اویونجیلق ایتمك اوزره یاراتمادق ●

اکر بر اکلنجه اتخاذ ایتمك استه‌سه‌یدك اونی کندی لدنمزدن اتخاذ ایدردك، یاپه‌جق اولسه‌یدك اویله یاپاردق

● خایر بز حقی باطلك تپه‌سنه فیرلاتیرزده بینی پارچه‌لار، برده باقارسك او آن محو اولمشدر. وای

سزلره ده او اتهامکز وصفکزدن ● حال بوکه کوکلرده، یرده کیم وار ایسه اونکدر. واونك حضورنده کیلر

اوکا عبادتدن نه چکینیرلر نه ده یورغونلق دویارلر ● کیجه کوندز اونی تسبیح ایدرلر، فتور کتیرمزلر ●

یوقسه بر طاقم الهه ایدندیلرده، ارضدن نشئت اونلرمی یاپاجقلر؟ یرده، کوکده اللهدن باشقه الهه‌لر اولسه‌ایدی

ایکیسی ده فاسد اولمش کیتمشدی، رب عرشك ربی الله منزه سبحاندر اونلرك اسناد ایتدکلری وصفلردن

● او ایتدیکندن مسئول اولماز اونلر ایسه مسئولدرلر ● یوقسه اوندن باشقه الهه‌لرمی ایدندیلر؟ دیکه: هاتیك

کتیرك برهانکزی، ایشته بنمله برابر اولانلرك ذکری و بندن اولکیلرك ذکری، فقط چوغی حقی بیلمزلرده

اوندن ایچون اعراض ایدرلر ● سندن اول هیچ بر رسول کوندرمدك که اوکا شویله وحی ایتمش اولمیه‌لم: حقیقت

بو: بندن باشقه اله یوقدر، اوندن ایچون هپ بکا عبادت ایدك ● بویله ایکن دیدیلرکه: رحمان ولد اتخاذ

ایتدی، تنزیه اوسبحانه، فقط اونلر اکرام اولنمش قوللردر ● اونك سوزینه اوکه کچمزلر هپ اونك

امریله حرکت ایدرلر ● او اونلرك اوکلرنده‌کینی ارقه‌لرنده‌کینی بیلیر، واونلر اونك رضا ویردیکی کیمسه‌لردن

باشقه‌سنه شفاعت ایتمزلر وهپسی اونك خشیتندن تیترلر ● واونلردن هر کیم بن اوندن باشقه بر الهم

دیرسه بز اوکا جهنمی جزا ویریرز، ظالملری بز بویله جزالاندیریرز ●

[لاعبين] اویونجی اولارق یاراتمادق — یعنی اوزریمزده درلو بدایع ایله شعشعه‌لی
بر سقف مرفوع حالنده یوکسلوب دوران ایدن سما، و آلتنده نیجه منافع ایله مملو بر بساط موضوع حالنده دوشنمش
اولان ارض، و آرالرنده‌کی عجائب مخلوقات، کوکلری اویونده اولان و رجالك ذکر و اخطاریغ اکلنجه
یرینه قویان او ظالملرك توهم ایتمك ایسته‌دکلری کبی اویونجاق دکلدر، حق ظاهر وحیات ابدیه یولنده
منافع عالیه‌سندن استفاده ایدلمك اوزره جدی و حکمتلی یاراتیلمش بر پارچه قدرتدر. اکر بویله یالکز بشرك

حیات دنیاسی اویونجه یارادیلمش اولسه ایدی "انما الحیوة الدنیا لعب ولهو" نظمنجه بر لهو ولعبدن عبارت اولمسی لازم کلیردی . نه کیم حیات دنیاده باشقه‌سنی دوشونمیه‌نلر ، بوتون عالمی کندیلرینه بازیچه ایتمك ایسته‌مشلر وحتی بو حس ایله فلسفه یاپه‌جغز دیه نه‌لر سویلمشلردر .

حاشا او ظنلر نه قدر ، او دنیله ایسترسه ایسه‌سین خلقت اویونجاق دکل ، خالق اویونجی هیچ دکلدر . بیوریلیورکه : [لَوْ اَرَدْنَا اَنْ نَتَّخِذَ لَهْوًا] اکر بز بر اکلنجه اتخاذ ایتمك مراد ایتسه‌یدك [لَاتَّخَذْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا] البته اونی لدنمزدن اتخاذ ایدردك — یعنی صرف الهی بر لهو اتخاذ ایدردك . واو حالده او بر لهو دکل عین حکمت اولوردی . دیمك که الله تعالانك لهو اتخاذ ایتمسی قابل تصور دکلدر . — یاخود عالمی اونك طرفندن اکلنمك اوزره بر اکلنجه دکل ، کندی طرفمزدن کندیمز اویونجه بر اکلنجه یاپاردق [اِنْ كُنَّا فَاعِلِينَ] اکر یاپه‌جق اولسه ایدك — اویله دکل بویله یاپاردق اما یاپمایز . شأن الوهیة بالفرض لهو یاقیشسه ایدی بویله یاقیشیردی . تالی باطل ، بناءً علیه مقدم ده اویله .

[هُمْ يُنْشِرُونَ] — نشر ایدرمی یاپه‌جقلر ؛ یعنی موتایی قبرلرندن ایدرمی قالدیره‌جقلر ، بعث ایده‌جکلر ؟

[لَوْ كَانَ فِيهِمَا اٰلِهَةٌ اِلَّا اللّٰهُ] یرده کوکده یعنی بوتون عالم وجودده اویله تعدد ایدن حیات عبادت اولنه‌جق الهلر غیری الهلر اولسه ایدی [لَفَسَدَتَا] لابد ایکیسی ده فاسد اولوردی — یر وکوك بوتون عالم محو اولمش بولنوردی ، ویاخود هیچ وجوده کلمزدی . مادام که بوتون نظامیله موجوددرلر ، بناءً علیه الهلر باشقه اولیوبدر . چونکه اله دیمك هیچ بر خلوقده عجزی ممکن اولمیه‌جق وجهله قدرت بالغه صاحبی دیمکدر . اونك ایچون الهلر باشقه ارضده وسماده قدرتیله تدبیر وتصرف ایدن الهلر فرض ایدلدیکی تقدیرده هر برنده قدرت تام اولمسی لازم کلیر . هر برینك قدرت بالغه‌یه مالك اولدیغی وایجاد واعدام احیاء واماته ، تغییر وتبدیل الخ ... مع الاضداده هر تصرفده بالاستقلال قدرتی بولندیغی فرض ایدلمش اولور . واو حالده ارضده وسماده صحت وجودده یا هر بری مؤثر اولاجقده ویا بالکز بریسی مؤثر اولاجقه

یالکز بری مؤثر اوله‌جق ایسه دیگرلری اله دگل ایمش دیمک اولور. واگر هر بری مؤثر اوله‌جق ایسه متعدد علتک
معلول واحد اوزرینه بالاستقلال توارد وتصادمی لازم گلیر که محالدر. توافق اوزره توارد لرده
محالدر. تخالف اوزره توارد لری ده محالدر. زیرا تخالف اوزره اولورسه مثلا بری بر شیئی ایستر که
دیگری یوقلغنی ایستر. اوزمان تنازع وتمانع اولور هیچ بر شی وجوده گلمز. توافق اوزره اولورسه استقلاللری
تنازع وتناقضه اولور. تعبیر آخرله قدرتلری جهتنده تعارض وقوع بولور. ویا حاصلی تحصیل لازم گلیر ویا برینه
زیاده‌سی اله اولماسی اقتضا ایدر. واگر هپسنک اتفاقیله مشترکاً تأثیرلری فرض ایدیله‌جک اولورسه بو مجموعی
علت تامه اوله‌جق مجموعی اوله‌جغندن هر بری مؤثر تام دگل جزء علت یعنی علت ناقصه اولمش اولور. ناقص اولان ده
ایسه اله اوله‌میه‌جغندن هیچ بری اله اولمامق اقتضا ایدر. او حالده اولسه اولسه مجموعی برشیئک شرطیله بر اله اوله‌جق
یعنی متعدد اله‌لر جمعیتی دگل ده ناقصلردن مرکب بر جمعیتک کلی بر اله دینیلمه اوله‌جق. حالبوکه هر نه اولورسه
اولسون مجموع ده حادثدر. بذاته دگلدر. ارض وسمالر گبی بر ترکیب ونظام وترکیبی یاپه‌جق مؤثره محتاجدر.
معلولدر. محتاجک، معلولک اله اوله‌میه‌جغی ایسه آشکاردر. والحاصل اله‌لر غیری اله وحق اولنه‌رق باشقه
بر اله فرض اولنورسه گرک اشتراک صورتیله فرض ایدیلسه، گرک استقلال صورتیله فرض ایدیلسه اله فرض
اولنانلرک اله اولماسی لازم گلیر، تناقضه محتاج اولورلردی، وجود مطلقه صحت اطلاقه قالماز، هیچ بر وجود
صحیح اولمازدی، ارض وسما بوزولمازده. حالبوکه بوگون ارض وسما فاسد دگل صحیحاً ومنتظماً موجوددر.
بناءً علیه اله‌لرک وحدانیتی ارض وسمانک موجودیتنده بالقدر ثابتدر. [فَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ
الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ] ایمدی الله، او هر شیئه غالب، او بیوک وجود وخلقت سلطنتنک صاحب
اولان او رب العرش باشقه اله‌لر اتخاذ ایدن مشرکلرک، ظالملرک، غافللرک اسناد ایتدکلری وصف ایتدکلری
منزه بر سبحاندر، اونی نقصانلرندن تنزیه ایده‌رک تسبیح ایتملیدر.

او حالده الله، او ظالملری، کافرلری، او ملحدلری نیچون یاراتیور؟ ونیچون زمانه ایچون ده اولسه
اونلرک فعالیتنه نیه میدان ویریور؟ دینیله‌جک اولورسه [لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ] او لا یسئل
عما یفعلدر. فعلندن سؤال اولنماز، هیچ بر وجهله مسؤول اولمه احتمالی یوقدر. حکمتی مخفی وتعقد اولونمازدر

فقط ذات سبحانیسی هیچ بر فعلنده طولایی مناقشه اولنمه استطاله وامتحانی اولمادیغی کبی افعالنه کندیسنه
باشقه حاکم بر علت موجبه اولامجه بر شیئه؟ بولونمد امتحانی ده یوقدر. او بوتون مالکلرک مالکی، بوتون
اسباب وعللک خالقی و مسببی بر فاعل مختاردر. کیف مایشار تصرف ایدر. اونلر ایله برلکده منزهدر.
هیچ بر شیء اویونجاقده دکل هر فعلی عینیه حکمتدر. حکمتک حقیقتی ده کندی علمنده در. بیلدیرر بیلدیرر
بیلدیرمزسه یالکز کندی بیلیر. حالبوکه او فانیلر شو نه ایچون اولدی، نیچون یاپدک سوزلرینی کبی سؤال
وعتابه قالقیشمه کیمسه نک حدی دکلدر. [وَهُمْ يُسْئَلُونَ] حالبوکه اونلر، یعنی تولدن مسئولدرلر
- خصوصاً الٰهه بوتون فعللرنده سؤال اولنه جقلر، آکا کوره ثوابی ویا عذابی کوره جکلردر. [قُلْ
هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ] هایدی، ده، کتیرک برهانکزی - یعنی اللهدن باشقه اله اتخاذ ایدیشک دعواسی
اثبات ایده بیلجک عقلی ونقلی هیچ بر دلیلکز یوقدر. حالبوکه اونلرینه ده ویا خصوصاً خطائی
بر دعواده دلیلسز سویلنه سوزلرک ده حکمی یوقدر. بناءعلیه بو بابده سوکره دیدیکی بوغازینه
طیقلمسه و حدیکی بیلدیرمک ایچون یاپمه، اوبزه ده که هایدی او دعواکزه بر برهان کتیرمک ممکنسه
کتیرک باقه‌یم.

[هٰذَا] ایشته - ده کورویورسکز یا [ذِكْرُ مَنْ مَعِيَ] بنم معیتمده کیلرک
ذکری - یعنی امتمه ذکر و فکر اولنمه اوزره تبلیغ و بیان ایتدیکم کتاب و تذکیر [وَذِكْرُ
مَنْ قَبْلِي] وبندن اولکیلرک ذکری - اولکی پیغمبرلرک امتلرینه ایتدیکلری تذکیر - بونلرده،
هیسی عقلی ونقلی افاده ایلسه توحید برهانیدر. هانی یا سزکی؟ یاخود ایشته بنم امتمک کتابی
اولان قرآن و اولکی امتلرک کتابی اولان تورات وسائره معلوم بونلره مراجعت ایدک، سزک شرک
دعواکزه بر برهان بوله بیلیرمیسکز؟ هایدی باقه‌لم! نه ممکن [بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
الْحَقَّ] فقط اونلرک اکثریسی حقی بیلمزلر، تقلید آرقه‌سنده کیدرلر. [فَهُمْ مُعْرِضُونَ]
ده اونلک ایچون اعراضه ایتمکده درلر. - ایچلرنده بر اقلیت وارد که حقی خوشلانمازلر، حق تعبیرینه
طولایی بیله بیله اعراض ایدرلر.

بونلر، اوتكى پيغمبرلرك ذكرى توحيد دكل ايدى ديه جلب اولورلر :

[وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ] الخ...

اَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا
فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ اَفَلَا يُؤْمِنُونَ • وَجَعَلْنَا فِي الْاَرْضِ
رَوَاسِيَ اَنْ تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ • وَ
جَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ اٰيَاتِهَا مُعْرِضُونَ • وَهُوَ الَّذِي
خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ • وَمَا جَعَلْنَا
لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ اَفَاِئْنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ • كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَاِلَيْنَا تُرْجَعُونَ • وَاِذَا رَاٰكَ الَّذِينَ كَفَرُوا
اِنْ يَتَّخِذُونَكَ اِلَّا هُزُوًا اَهٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ اٰلِهَتَكُمْ وَهُمْ بِذِكْرِ الرَّحْمٰنِ
هُمْ كَافِرُونَ • خُلِقَ الْاِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَاُرِيكُمْ اٰيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ •
وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ • لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا
حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ •
بَلْ تَاْتِيهِمْ بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ • وَلَقَدِ
اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُنَ •

مآل شريفى

يا اوكفر ايدنلر كورمديلرمى كه سماوات وارضى بتيشيك ايديلر ده بز اونلرى آييردق، حياتى
اولان هر شيئى صودن ياپدق، حالا اينانمايورلرمى؟ • ارضده ده اونلرى چالقالار ديه باصقيل

اوتوره‌رقده، هم اوراده بول بول آچیقلقلر یاپدق که طوغری کیده بیلسینلر ● سمایی ده محفوظا
بر سقف یاپدق ، انلر ایسه اونك آیتلرندن یوز چویریورلر ● حال بوکه او ، اودر که کیجه‌یی
کوندوزی وشمسی وقمری یاراتمش ، بونلرده او اجرام هر بری بر فلکده یوزدیورلر ● برده بز سندن
اول هیچ بر بشره خلود نصیب ایتمه‌دك ، شمدی سن اولورسه‌ك انلر مخلدمی قاله‌جقلر ؟ ● هر نفس
اولومی طاده‌جقدر وسزی بر امتحان اوله‌رق خیر وشر ایله مبتلا قیلاجغز ، هپکز ده نهایت بزه ارجاع اولنه‌جقسکز
● او کفر ایدنلر سنی کوردکلری وقتده سنی آنجق اکلنجه‌یه طوتیورلر ، بومی الهکزی آکوب طوران دیورلر ،
حال بوکه انلر خود رحمانك ذکرینی کفر ایدیورلر ● انسان عجله‌دن یارادیلدی ، یاریه بن اونلره آیتلرمی
کوستره‌جکم ، شمدی سز عجله ایتمه‌یك ● برده بو وعد نه زمان ؟ طوغری ایسه‌کز دیورلر ● بیلسه‌لر
او کفر ایدنلر نه یوزلرندن ، نه آرقه‌لرندن آتشی منع ایده‌میه‌جکلری وهیچ بر طرفدن یاردم اولونمیه‌جقلری
ادرمی ● طوغریسی او اونلره بغتةً کله‌جك ده کندیلرینی دوکدیره‌قالاجقلر ، آرتیق نه ردینه کوچلری
یته‌جك نه ده کندیلرینه مهلت ویریله‌جك ● قسم اولسون که سندن اول بر چوق پیغمبرلرله استهزا ایدلدی ده
ایچلرندن الای ایدنلری او استهزا ایتدکلری شی قوشاتیوردی ●

[اَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا] او کفر ایدنلر کورمدیلرمی ؟ باقمدیلرمی ، ویا خبرلری یوقمی
صورمدیلرمی ، ویاخود شو رأی وفکرده دکللرمی ؟ [اَنَّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ] که سموات دائره
- شو کوردکلری عالمك یوقاری قسمی تشکیل ایده‌ن یوکسك ، و آلت قسمی تشکیل ایدن یر [كَانَتَا رَتْقًا]
رتق ایدی - ایکیسی ده دلیکسز ایدی ، یوقاریده‌ن یاغمور یاغمایور ، یرده اوت بیتمیوردی ، بویله
کوریورلردی . ویاخود ارضده ، ظلمت ایدی سزه بکپاره ، ابعاد سماده شمس وقمر ، اجرام وکواکب
یوقده بکپاره ایدی ، ویاخود ارضده ، اجرام سماویه‌یه بتیشیك هپسی بر شیدی ، او متنوع اجرام واجسام
یوقده هپسی متماثل بر ماده ایدی . ویاخود هپسی ابتدا معدوم اولمقده مشترك ایدی ، خارجده موجود
ومتمایز دکل ایدی ، بونلرده احوال مشهوده‌دن رأی واستدلال ایله ویا نقل وسمع ایله بیلیرلر .

دیه بیلیرلر. باقلر [فَفَتَقْنَاهُمَا] اولر ایکن بز اونلری فتق ایتدک — قوپاردق، ایردک
[۱] بونلری یارا ایتدیک. برشی ایکن چوغالدیلر. ابتدا دومان کبی بر ماده ایکن متعدد اجرام و اجسام
اولدیلر، بر طبیعتده قالمایوب مختلف طبیعتده تنوع ایتدیریلدیلرده ایشته سماوات ده آیریلدی، یوقاریسنده
یاغمور یاغدیریلدی، ارضلرده ده اوت بتدیریلدی [وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ] و هر حی
شیئی صودن حصوله کتیردک — یعنی کرک نبات، کرک حیوان، کرک انسان ذی حیات اولان شیئک
حیاتنه صویی سبب قیلدق. بعضلری بورادن صودن مراد نطفه اولدیغنه قائل اولمشلردر. لکن بو صورتده
حیواناتدن برقسمی حی مفهومندن تخصیص اولنمق ایجاب ایده جکدر. حالبوکه صو ظاهری وجهله اصل
معناسنه اولدیغی تقدیرده «کل شیء حی» مفهومی عم العموم حیواناتدن باشقه نباتاتی ده شامل
اوله جقدر. فی الحقیقه کرک حیات حیوانیه نک و کرک حیات نباتیه نک صو ایله علاقه سی ده معلومدر.
صوک زمانلرده صویک ال مهم عنصرینی تشکیل ایدن مولد الحموضه بولونان عناصرک اساسی کبی مطالعه اولونمغه
باشلادیغنه نظراً قرآنک بو اخطاری دها شمولی بر حقیقته اشارتی ده احتواء ایتمش اولور. کرچه
کیمیای عضویده قاربون ده اساس اولارق ملاحظه ایدلمکده در. و حیاتک هوا ایله ده علاقه سی واردر.
فقط ذکر شیء ماعدایه منافی اولمادیغی کبی بوتون عموم اجزایه صو قدر بارز و مشهود ده اولمادیغندن بوندن
ال ظاهر دلیل ایری سورولمشدرکه اوده صودر. صویک رتق و فتق ایله مناسبتی باهر و هرکسجه بدیهی
ظاهردر. طبیعت ارضلرده بو رتق و فتق و بو تحویل ادوارلری کوروب دورورلری و بارأی وقتک
ایله بیلدکلری و یا حین الوقوعده بر فعل و تأثیر اولدیغی حالده [أَفَلَا يُؤْمِنُونَ] ینه ده ایمانه کلمزلرها!...

---

[۱] رتق، لغتده برشیئک برینه ضم و التئام صورتیله بتشدیکی، فتق ده فتق کبی قوپاروب آیرمقدر. بو آیتده کی رتق و فتق حقنده باشلیجه اوچ معنی بیان ایتمشلردر. ابن عمر و ابن عباس رضی الله عنهمادن بر روایتده سماء رتق ایدی یاغمور یاغدیرمزدی
و ارض رتق ایدی اوت بیتورمزدی. صوکره الله سمایی فتق ایتدی یاغمور یاغدیردی، ارضی فتق ایتدی اوت بیتیردی دیمشلردر.
بو صورتده رؤیت، بصری اولابیلیر. فقط رتق و فتق مجازیدر. و نظم «کانتا رتقا»، حیثیتده در. ایکنجیسی: ابن عباسدن
عکرمه، حسن، قتاده و ابن جبیر طریقیله بر روایتده: سماوات و ارض ایکیسی بتیشیک برشیدی، الله آرالرینی آیردی دیمشلردر. بو معنی
ساده اولی نظریه سنه توافق ایتدیکی کبی ارضک تکمیله آیرلمسی اولمسی حقنده کی صوک نظریه یه ده تماس ایدر. (سوره رعدده «وهو
الذی مد الارض» بانه) بو صورتده رتق و فتق حقیقتدر. فقط رؤیت، رؤیت علمیه یاخود رأیدر. اوچنجیسی: رتق، عدم

[١]. بر صودن یارادیلدیغنی بیلیرلر ده جالاالله‌ك صنع و تأثیرینه اینانمازلر، طبیعت طبیعت دیرلر طورورلر ها! ... ایسه طبیعة قالسه ایدی طبیعت کندی کندینه دکیشدیلی ایدی؟ ارضله سماء عدمدن وجوده کلیرلرمیدی؟ ویا ارض، سمادن آیریلیرمیدی؟ ویا قوری هواده بوخاریدن یاغمور یاغار، قوری طوپراقده اوت بیتر میدی؟ صوکره او جامد طبیعتده عینی بر صودن مختلف حیاتلر حاصل اوله‌رق ایدی، انسان اولورمیدی، کندیلری حیات بولورمیدی؟ اونی کندیلرینی یارچه‌لایامازلرمی فطه ایدیورلر؟ [وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِهِمْ] حالبوکه اونلری یاراتان بز، او ارضده کندیلرینی حارجه جبه دیه آغیر باصیقلیق یاپدق — یعنی سمادن آیردیغمز و اوزرنده کندیلرینه صودن حیات ویردیکمز انسانلری ارضله حرکتیله چالقالانوب مضطرب اولماسینه، ساکن اولاجه یر بولسونلر دیه او ارضده صوکره مقابل صلب اوطوراقلی قطعه‌لر، قائم حاصل کتیردك. بر دوشونمیکه ارضله، سایع برحالده قالسه ایدی واجهه حرکت ایتدکجه انسانلر چالقانوب طوره ایدی، بو بیوك اضطراب اولوردی. کتلهٔ ارضیه‌نك یارادیلیشی وقاعده قانونیه کبی اوطورتولمسی ایله بو اضطراب برطرف ایدیلوب ارضله، حیاتك یاشایجه قابل سکنا برحاله کتیرلدی. [وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا] واونده برطاقم میدانلر، یوللر یاپدق [لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ] که هدایت بوله‌بیلسینلر — مطلوبلرینه طوغری کیده بیلسینلر ویا حقه یولنی طوتسونلر [وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا] سمای ده اونلره برسقف یاپدق که محفوظ — «وحفظناها من کل شیطان رجیم» مظلوقیجه شیطانلرك تعرضندن محفوظ، ویا هر وقت سقوطدن قدر فساد واختلالدن محفوظ «ان الله یمسك السموات والارض ان تزولا ولئن زالتا ان امسکهما من احد من بعده»، [وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ] اونلر ایسه بونك آیتلرندن اعراض ایتمکده درلر — سمادن اللهك قدرت و وحدانیتنه دلالت ایتمکده بولنان بونجه دلیللر دلالتلرندن یوز چویروب کچیورلر.

اشتراك، فتق، ایجاد وتمییز معناسنه اولمقدر. بونده بعضی مفسرینك درایة اکلادقلری بر معنادر. بوندن روایت، روایت رتق وفتق مجازدر. بیو ماهیه کورستدیکی وجهله آیت اوجینده محقق واوج معنی ده صحیحدر. وجهلرنده منافات یوقدر.

---

[١] یعنی استفهام همزه‌سی انکار وتعجب ایچوندر.

[وَهُوَ الَّذِى خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ] حالبوكه الله اودركه
كيجه يى و كوندوزى، كونشى و قمرى خلق ايتدى [كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ] هر برى بر فلكده
يوزيورلر. — ديمك كه ظن ايتدكلرى كبى اونلرى فلك دوندوروب ديكل، اونلر فلكده و هر برى
بر فلكده يوزيورلر. فلك، دوران ايدن شى ديمك اولديغنه كوره بعضلرى فلكى بر جسم دوار عد ايتمشلردركه
بوكون زمانمزك فن تدقيقنه قابليت كورونيورلر. حالبوكه ضحاكدن روايت اولنديغى اوزره فلك
نجومك مدارى، يعنى دوران ايتدكلرى محل ديه تفسير ايتمشدركه صرف رياضى بر افاده در. حتى زمانمزده
لسانمزده بو مدار كلمه سى كبى محرك ديمك ده اصطلاح اولمشدر. بر دورده دين اسم مطاعه، بر دوره
حركته اسم مطاعدر. آيتده يالكز شمس و قمر مذكور اولديغى حالده ضميرده تثنيه كتيريلميوب ده ايكيدن زياده يى
افاده ايدن جمع صيغه سيله « يسبحون » بيورلمسى شايان دقت كورلمشدر. بوراده تفسيرجه بر قاچ وجه
سويلنمشدر. برى : « والشمس والقمر والنجوم » تقديرنده اولمسيدركه شمس و قمرك ياننده نجوم
حذف ايدلمش صوكره ده كل و جمع ايله هپسنه اشارت اولنمش ديمكدر. ايكنجيسى بونلره ايله شمس و قمرده
جنس نجوم قصد ايدلمش اولمسيدر. بونى بعضلرى مطالعك اختلافى اعتباريله شمس و قمرك بر كثرتى كبى
ملاحظه ايتمك و بناء عليه ديكر يلديزلرى سكوت عنه براقمق ايستمشدر. لكن بو وجه ملاحظه ايديلجك
اولنجه سائر يلديزلرده كيجه نك معناسنده اولديغنه اشارةً بو ايكيسى هپسنك جنسى كبى اخذ ايتمك
دها مناسبدر. صوكره «كل» تعميمى شمس و قمرله برابر مابعدنده ذكر كيجه ارض دخى احتوا ايده رك
هپسنه اشارة اولمق ده محتملدركه ارض، شمس، قمر بونلرك جمله سى هر برى بر فلكده يوزيورلر ديمك
اولور. و ديمككه نه قدر اجرام وارسه او قدرده فلك وار. حاصلى هانكيسى اولورسه اولسون شوراسى
محققدركه بوراده اسكى فن هيئت نظريه سنى بر ابطال واردر. زيرا اونلر شمس و قمرى، فلك حركت
ايتديريور ديورلردى. بوراده ايسه هر برينك بر فلكده كنديلرينك يوزدكلرى خبر ويريليوركه اوصورته
هر برينك فضاده بر محور ويا مركز اوزرنده حركت ايتدكلرينه قائل اولان يكى هيئت نظريه سنك اساسى ده
بودر. شبهه يوقدركه اسكيدن نظرده فنلرى شمدى يكيدكى كبى و بلكه دها قوتلى بر فنله تعقيب ايديور.

دیمك كه بو كونه بو وامثالی آیتلر ده قرآنك فنه قارشی بویوك بر فتحنی اوقویورز. او حالده بیلدیكمز فنه مخالف كوروننه نقطه‌لره تصادف ایدیلدیكی زمان قرآنی فنه اویدورمغه چالیشمالی، فنی قرآنه توفیقه اتكه اوغراشمالیدر. شمدی تأمل ایتملی كه كیمی كونشه، كیمی قمر، كیمی ضیا، كیمی نور، بونلر اجرامدن هر بری بر فلكده كندینه مخصوص بر دائره‌ده یوزدیورده یوزدیور. هیچ بری ساكن دكل هپسی بر حركت دوریه‌ده، بر طوفانلری بونده، هپسی معلقده، هپسی یولنده، هپسی نظامنده، هپسی محفوظ یوزدیورده یوزدیورلر. بو بدیع صنعت نه بویوك قدرت ونه یوكسك آیتدر. بونلرك هپسنده اللهك عظمت ووحدانیتی اوقونور. لكن طاغلر بونلری كورسه‌لر ده حق دلالتندن اعراض ایدرلرده شونا بونا اسناد ایتمكه قالقیشیرلر. ذره‌جه انصافی اولانلرك اعتراف ایتمسی لازم كلیر كه اشبو "كل فی فلك یسبحون" قول كریمی الله تعالانك قدرت ووحدانیتی آیتدیغی عالم شهودده ارائه ایدركن زمانه عینه آیات الهیه دن بری ده نور محمدی اولدیغنی كوسترمك ایچون بعثت محمدیه‌یی آكلاتمقده بر دلیل مخصوص اولمقده اولوب ارضك سماده آیریلمسی اولسی كبی بر حقیقت علمیه ایله فنیه دخی اصحابنه درس ویردكدن صوكره بطلیموس هیأتی كوكلنده بیقالدی بو جهتله ایله هیأت اصحابنه ده یكی بر فن مبدأ اولمقده بر دستور علمی ویرمش بولونیور. كرچه قوپرنیك، نیوتن، لاپلاس كبی بو فنده ایلری اولانلر ایسه بر دستور بولدیلر حد ذاتنده هم بر موفقیت علمیه، بر دها اولمقدر ابر بر معجزه تشكیل ایتمزسه ده بونی عمومی بر فرقتك بوتون جهانه فنه قارشی بر مقام تحدیده حیز ویرمش اولسی اونك نبوتی میدانه قویان آیات الهیه دن بر آیت اولدیغنده ده شبهه یه محل براقماز.

[وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِنْ قَبْلِكَ الْخُلْدَ] بر ده بز سندن اول هیچ بر بشره مخلد قیلمادق — هركیم اولورسه اولسون بشر جنسندن هیچ بر فرده بو عالمده بقا نصیب ایتمدك [أَفَإِنْ مِتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ] او حالده صانكه سن اولورسك اونلر قالاجقلرمی؟ — یعنی سنك اولومكی كوزه‌تن "نتربص به ریب المنون" دینلر اولانلر باقی قالاجقلر كه سنك موتكله تسلی اولمه ایسته‌یورلر. [كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ] هر نفس اولومی طاتاجقدر. — اولامیه

دیه جکدر. (سورهٔ آل عمران: باقه). [وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً] دیه
سزی بر امتحانه اوغراتمق ایچون شر وخیر ایله مبتلا قیلاجغز — بو عالم بویله بر دار ابتلاء
وامتحاندر که هر خیرك ایچنده بر شر واردر. بونلره راضی اولمق لازمسه بتون بونلرده جلال ده
دکلدر. [ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ] صوکره هپ بزه ارجاع اولنه جقسکز — ده حشردن
اولونوب حساب کوروله جك، امتحانك خیر ویا شر مجازات ویا مکافاتی ویریله جك.
[وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا] الخ...

قُلْ مَنْ يَكْلَؤُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمٰنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ
رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ● اَمْ لَهُمْ اٰلِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَ اَنْفُسِهِمْ وَلَا هُمْ مِنَّا يُصْحَبُونَ ● بَلْ مَتَّعْنَا هٰؤُلَاءِ وَاٰبَاءَهُمْ حَتّٰى طَالَ
عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ اَفَلَا يَرَوْنَ اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا اَفَهُمُ الْغَالِبُونَ
● قُلْ اِنَّمَا اُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ اِذَا مَا يُنْذَرُونَ
● وَلَئِنْ مَسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا اِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ●
وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَاِنْ كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ اَتَيْنَا بِهَا وَكَفٰى بِنَا حَاسِبِينَ ●

مآل شریفی

دیکه سزی: کیجه وکوندوز اورحماندن کیم قورویه بیلیر؟ فقط اونلر ربلرینك ذکرندن
صرف نظر ایتمشلردر. ● یوقسه اونلری بزه قارشی کندیلرینی اوکوندن منع ایده جك الهه‌لری وار؟ اونلر
کندی نفسلرینی بیله قورتاره‌میه جقلری کبی بزدن صحابت ده اولونمازلر. ● طوغروسی بز، اونلری

وآتالرینی یاشاتدقده حتی عمر اونلره اوزون کلدی ، فقط شمدی کورمیورلرمی اراضی اطرافندن
اکسیلتوب طوروپورز ، او حالده غالب اونلرمی ؟ ● دی که : بن سزی انجق وحی ایله انذار ایدیورم
اما نه قدر انذار ایدیلسه لر صاغرلر دعوتی ایشتمزلر ● یمین اولسون که ربکک عذابندن اونلره
بر نفحه دوقونورسه محققا دیه جکلردر که : وای بزلره ! بزلر جداً ظالملر ایدك ● بز ایسه قیامت
کونی ایچون میزانلر عدالت قوروزده هیچ بر نفسه ذره جه ظلم ایدلمز ، بر خردل دانه سی آغیرلغنده ده
اولسه اونی کتیریر قورورز ، حسابجی ده بز یتریز ●

[اِنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا] - سورهٔ رعده باقه .
اوراکی بیانلرده نه دیدیکمزه باقلم :

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسٰى وَهٰرُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاۤءً وَذِكْرًا لِلْمُتَّقِينَ ● ﻻ
اَلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ●

مآل شریفی

جلالم حقیچون بز موسی ایله هارونه فرقانی و بر ضیاء و بر ذکر ویردك ، متقیلر ایچون ●
او متقیلر ایچون که ربلرینه غیابده خشیت بسلرلر و او ساعتدن تیترر طورورلر ●

[اَلْفُرْقَانَ وَضِيَاۤءً وَذِكْرًا] - یعنی موسی وهارونه ویردیکمز آیات ومعجزات ایچنده
الا اهم والا مفید اولاراق تورات ویردك که حق ایله باطلی فارق اولماسی ، تنویر وتذکیر افاده ایدن
ارشادات ومواعظی محتوی ایدی . بو بویله :

وَهٰذَا ذِكْرٌ مُبَارَكٌ اَنْزَلْنَاهُ اَفَاَنْتُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ •

مآل شریفی

ایشته بو - قرآن - ده بزم ایندیردیکمز مبارک ذکردر. شمدی سز بونی می انکار ایدیورسکز •

[وَهٰذَا] ایشته بو ده - یعنی قرآنده [ذِكْرٌ مُبَارَكٌ] اویله مبارک بر ذکردر که [اَنْزَلْنَاهُ] اونی بز ایندیردک - اول کی پیغمبرلره ویریلدیکی آیتلر ایسه بیلد [اَفَاَنْتُمْ لَهُ مُنْكِرُونَ] شمدی سز بونی می انکار ایدیورسکز .

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا اِبْرٰهٖيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عَالِمٖينَ • اِذْ قَالَ
لِاَبٖيهِ وَقَوْمِهٖ مَا هٰذِهِ التَّمَاثٖيلُ الَّتٖٓى اَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ • قَالُوا وَجَدْنَا
اٰبَٓاءَنَا لَهَا عَابِدٖينَ • قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ وَاٰبَٓاؤُكُمْ فٖى ضَلَالٍ مُبٖينٍ •
قَالُٓوا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ اَمْ اَنْتَ مِنَ اللَّاعِبٖينَ • قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ
السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ الَّذٖى فَطَرَهُنَّ وَاَنَا عَلٰى ذٰلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدٖينَ • وَتَاللّٰهِ
لَاَكٖيدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرٖينَ • فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا اِلَّا كَبٖيرًا
لَهُمْ لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُونَ • قَالُوا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَٓا اِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمٖينَ
• قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُٓ اِبْرٰهٖيمُ • قَالُوا فَاْتُوا بِهٖ عَلٰٓى
اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ • قَالُوٓا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يَٓا اِبْرٰهٖيمُ •

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ اِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ● فَرَجَعُوا اِلٰى
اَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ● ثُمَّ نُكِسُوا عَلٰى رُؤُسِهِمْ
لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ● قَالَ اَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ
شَيْـًٔا وَلَا يَضُرُّكُمْ ● اُفٍّ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَفَلَا تَعْقِلُونَ
● قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانْصُرُوا اٰلِهَتَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ● قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي
بَرْدًا وَسَلَامًا عَلٰى اِبْرٰهِيمَ ● وَاَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْاَخْسَرِينَ
● وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ● وَوَهَبْنَا لَهُ
اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ● وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً
يَهْدُونَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَا اِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ وَاِيتَاءَ
الزَّكٰوةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ ●

مآل شريفى

شانم حقيقيله بوندن اول ده ابراهيمه رشدينى ويرمشدك ● او وقت كه باباسنه وقومنه : بو
باشنه طوپلانوب طورديغكز تماثيل نه در ديدى ● آتالريمزى بونلره عبادت ايدر بولدق ديديلر ● قسم
اولسون كه ديدى ، سز ده آتالريكز ده آچيقدن بر ضلال ايچنده سكز ● ديديلر : بزه جدى سوز مى كتيردك
يوقسه شاقاجيلردنميسك ● طوغريسى ، ديدى : ربكز او كوكلرك و يرك ربيدر كه اونلرى
ياراتمشدر ، و بن بوڭا شهادت ايدنلردنم ● و تالله سز دونوب كيتدكدن صوڭره پوتلريكزه لابد بر
تدبير ياپه جغم ● دركن اونلرى پارچه پارچه ايتدى ، آنجق بر بيوكلرينى براقدى كه بلكه اوڭا رجعت
ايدرلر ● بونى بزم الهلريمزه كيم ياپمش ؟ هر حالده او ظالملردن بريدر ديديلر ● بر دليقانلى
ايشيتدك بونلرى آڭيور ، آدينه ابراهيم دينيلرمش ديديلر ● هايدى ديديلر : كتيرك اونى ناسه

گوزلری اوكنه بلكه شهادت ایدرلر ● دیدیلر: سنمی یاپدك بونی الهه‌مزه یا ابراهیم! ● بلكه
دیدی بو بویوكلری یاپمشدر، صوروڭ بونلره اگر سویلرلرسه ● بونك اوزرینه وجدانلرینه مراجعت
ایتدیلرده دیدیلر: طوغریسی سز ظالمسڭز ● صوڭره ینه تپه‌لری اوستی ترس دوندیلر، سن
جداً بیلیرسڭكه بونلر سویلمز دیدیلر ● او حالده دیدی: اللهی براقوب ده سزه هیچ بر فائده
ویرمیه‌جك، ضرر ده ایده‌میه‌جك نسنه‌لرمی طاپیورسڭز؟ ● یوف سزه و اللهدن باشقه طاپدیقلریڭزه
حالا عقللانمیه‌جقمیسڭز؟ ● سز بونی دیدیلر: یاقڭ ده الهه‌لرڭزه اوجنی آلڭ، بر ایش
یاپه‌جقسڭز ● ای نار، سرین و سلامت اول ابراهیمه دیدك ● اوكا بر دولاب قورمق ایستدیلر
بز ده داها زیاده كندیلرینی خسارانه دوشوردك ● و اونی لوط ایله برابر قورتاروب جمیع عالمینه
بركتلر ویردیكمز ارضه چیقاردق ● و اوكا اسحاقی احسان ایتدك، فضله اولرق یعقوبی ده. وهربرینی
صالحلرده قیلدق ● وهپسنی امریمزله یول گوسترن امام ایتدك وكندیلرینه خیرلر ایشلمكی، نماز قیلماغی
زكات ویرمكی وحی ایلدك وهپ بزه عابد ایدیلر ●

وَلُوطًا آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ تَعْمَلُ الْخَبَائِثَ
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسِقِينَ ● وَأَدْخَلْنَاهُ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ●

مآل شریفی

لوطه، اوكا ده بر حكم، بر علم ویردك و اونی خباثت ایشلین اوقریه‌دن قورتاردق
حقیقت اونلر كوتو، فاسق بر قوم ایدی ● اونی ده رحمتمزه ادخال ایلدك، حقیقةً او جداً صالحلرندن
ایدی ●

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ
• وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَاهُمْ
أَجْمَعِينَ •

مآل شريفى

نوحى ده ، زيرا مقدما ندا ايتمشدى ، بز ده دعاسنى قبول ايتدك ده كنديسنى و اهلنى بيوك
بر صيقنتيدن قورتاردق • و آيتلريمزى تكذيب ايدن قومه قارشى ياردمجى اولدق ، حقيقت اونلر كوتو
بر قوم ايديلر ، بز ده هپسنى بردن غرق ايتدك •

وَدَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ
الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ • فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا
وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ • وَعَلَّمْنَاهُ
صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ •
وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِي بِأَمْرِهِ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا
بِكُلِّ شَيْءٍ عَالِمِينَ • وَمِنَ الشَّيَاطِينِ مَنْ يَغُوصُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ
وَكُنَّا لَهُمْ حَافِظِينَ •

مآل شريفى

داود ايله سليمانى ده ، او وقت كه ايكيسى ده حرث حقنده حكم ويريورلردى ، او وقت كه اكينه

کیمه لریله قوملک داوالری باقیلمشدی ، بزده حکملرینه شاهد ایدک • دیمک اولدی سلیمانه آکلاتدیغده

بونلرله برابر هر برینه بر حکم ور علم ویرمشدک . داودک سسینده طاغلری مسخر قیلمشدق ده ، قوشلرله برابر

تسبیح ایدیورلردی . وبز بونلری یاپاریز • بزده اوکا سزک ایچون ، سزی ، حربک شدتنده قوروسون

دیه کیمه جبه صنعتی تعلیم ایتمشدک ، شیمدی سز شکرینی ادا ایدیورمیسکز ؟ • سلیمانه ایچونده شدتلی

روزکاری که اونک امریله برکتلر ویردیکمز ارضه امریله جریان ایدیوردی ، وبز هر شیئی بیلیرز • شیطانلردن ده

اونک ایچون دالغیچلق ایدنلری ده ، دها باشقه عمل ایچون چالیشانلری تسخیر ایتمشدک وهپ بونلری ضبط ایدن

بز ایدک •

[اِذْ يَحْكُمَانِ فِى الْحَرْثِ] هانکی مرعه ایچون ده حکم ایدیرلر [اِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ] یعنی اونده قومک قویونلری یایلمشدی — روایت اولندیغنه کوره داود علیه السلام قویونلرک عینیله مرعانک تضمیننه حکم ایتمشدی ، سلیمان علیه السلام ایسه قویونلرک منفعتیله تضمینی مرعانک حالنه ارجاعنه کورمشدی . [وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ] .

وَاَيُّوبَ اِذْ نَادٰى رَبَّهُ اَنّ۪ى مَسَّنِىَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِم۪ينَ • فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِه۪ مِنْ ضُرٍّ وَاٰتَيْنَاهُ اَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعَابِد۪ينَ •

مآل شریفی

ایوبی ده . زیرا " انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین " دیه ربنه ندا ایتدی • بزده دعاسنی

قبول ایتدک ده حمایه کندیسنده کی ضرری آچدق ده اوکا اهلنی ده برحمت وعابدلر ایچون بر تذکار اولمق اوزره

صلحی دیارلرنده اولانلرك بر مسلكی ده وردك •

وَاِسْمٰعِيلَ وَاِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ • وَ
اَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا اِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ •

آل شریفی

اسمعیلی ده، ادریسی ده، ذا الكفلی ده، هپسی صابریندر • بونلری ده رحمتمزه ادخال
ایلدك، چونكه جداً صالحیندندرلر •

وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ
اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ • فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ
نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ •

آل شریفی

ذا النونی ده، هانی اوفكه‌لنرك كیتمشدی ده بز كندیسنی اصلا صیقشدیرمایز ظن ایتمشدی
درکن ظلمتلر ایچنده «لا اله الا انت سبحانك انی كنت من الظالمین» دیه ندا ایتدی • بز ده دعاسنی
قبول ایله اجابت ایتدك ده كندیسنی غمدن قورتاردق واشته مؤمنلری بویله قورتاریرز •

[لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنّ۪ي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ] سندن باشقه الله یوقدر،

سکا عرض تسبیح ایده‌رم، بن طوغروسی ظالملردن اولدم. (۱)

وَزَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ • فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَى وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ •

مآل شریفی

زکریایی ده؛ هانی ربنه «رب لا تذرنی فردا وانت خیر الوارثین» دییه دعا ایتمشدی • بز ده دعاسنی قبول ایله اجابت ایتدک ده کندیسنه یحیایی ویردک و اونک ایچون زوجه‌سنی اصلاح ایلدک. حقیقت بونلر خیراتده سارعت و بزه رغبت و رهبتله دعا ایدرلردی و بزم ایچون خاشعلردی •

(رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ) ربم! بنی تک براقمه، کرچه سن وارثلرک اک خیرلیسی سک.

وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ •

مآل شریفی

---

(۱) ذاالنونده، حضرت یونس قصه‌سی ایچون والصافات سوره‌سنه باقه.

داود ديشى لى ده كه عرضنى محكم قورودى ده كنديسنه روحمزدن نفخ ايتدك وكنديسيله
اوغلنى عالمينه بر آيت قيلدق •

[وَالَّتِىٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا] اوقادينى ده كه عرضنى محكم قورودى [فَنَفَخْنَا
فِيهَا مِنْ رُوحِنَا] ده كنديسنه روحمزدن نفخ ايتدك — يعنى «قل الروح من امر ربى» منطوقنجه
امريمزده اولان و آدمه نفخ ايديلن روح جنسندن اولان، ايچنده عيسانى احيا ايدن، ياخود
روحمزدن ديمك روحمز طرفندن ديمكدر كه جبريل، نام ديگر روح القدس واسطه‌سيله نفخ ايتدك ديمك
اولور. تكريم سورهٔ مريمده «فارسلنا اليها روحنا» بويلده مذكوردر. سورهٔ تحريمده بابنده.
[وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَآ اٰيَةً لِلْعَالَمِينَ] — سورهٔ مريم بابنده.

اِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ •
وَتَقَطَّعُوٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلٌّ اِلَيْنَا رَاجِعُونَ • فَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهٖ وَاِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ • وَحَرَامٌ عَلٰى قَرْيَةٍ
اَهْلَكْنَاهَآ اَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ • حَتّٰٓى اِذَا فُتِحَتْ يَاْجُوجُ وَمَاْجُوجُ وَهُمْ
مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ • وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَاِذَا هِىَ شَاخِصَةٌ اَبْصَارُ
الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ •
اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ • لَوْ كَانَ
هٰٓؤُلَٓاءِ اٰلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ • لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ
فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ • اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰٓى اُولٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ
• لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِى مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ • لَا يَحْزُنُهُمُ
الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ هٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِى كُنْتُمْ تُوعَدُونَ •

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْدًا
عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ● وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ
الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ●

مآل شریفی

ایشته سزك امتكز بر تك امت، ربكز ده بن بنم اوندن ایچون هپ بكا قوللق ایدك ● اونلر قوماندالرینی بینلرنده پارچه‌لادیلر، فقط هپسی بزه رجوع ایده‌جكلر ● ایمدی هر كیم مؤمن اوله‌رق صالحاتدن بر عمل ایشلرسه اونك سعینه كفران یوقدر وهر حالده بز اونی حسابنه یازارز ● اهلاك ایتدیكمز قریه‌یه دخی حرامدر كه رجوع ایتمیه‌جك اولسونلر ● نهایت یأجوج ومأجوج آچیلوب ده هر تپه‌دن صالدیره‌رق وحق وعد یاقلاشدیغی وقت، اوزمان ایشته او كفر ایدنلرك درحال گوزلری برلره‌جك «ایواه بزلره بز بوندن غفلتده ایدك، خیر كندیمزه ظلم ایتمش اولمشز» دیه‌جكلر ● حقیقت اولسونكه سز واللهدن باشقه تاپدیغكز نسنه‌لر هپ جهنم چیرپیسیسكز سز اوراده وارد اوله‌جقسكز ● اوغرالر اولسه‌لردی اورایه وارد ایتمزلردی، حالبوكه هپسی اوراده مخلد قاله‌جقلر ● اوتوكه اونلرك اوراده بر زفیری وار، اونلر ده اوراده اكله‌یشمیه‌جكلر ● شبهه یوقكه حقلرنده بزدن حسنی سبقت ایدنلر، اونلر اوندن اوزاقلاشدیرلمشلردر، وبونلر جهنمك ایسته‌دكلرنده مخلد قاله‌جقلردر ● او فزع اكبر بونلری محزون ایتمیه‌جك وبونلری ملكلر شویله قارشیلایه‌جقلر: بو ایشته سزك اوگونكزكه وعد اولونیوردیكز ● اوگونكه سمایی كتاب ایچون دفتر دوره‌ر كبی دوره‌جكز، اول باشلادیغمز كبی خلقی اعاده ایده‌جكز، عهده‌مزده بر وعد، شبهه یوقكه بز یاپارز ● شانم حقیچون ذكردن صوكره زبورده ده یازمشدق: كه هر حالده «ارضه بنم صالح قوللرم وارث اوله‌جقلر ●

[إِنَّ هٰذِهِ] ایشته شو — یعنی شو اوکوکزده دین ، بو قرآن ایله دیرلیلن توحید
و اسلام دینی [أُمَّتُكُمْ] سزك امتکزدر . — سزك نامونه اولدیغکز ملتدر [أُمَّةً
وَاحِدَةً] امت واحده اولارق — بوتون پیغمبرلرک کبی اصلی بر ، شریعتی بر ، قبولسی بر اولارق
اوکا دوشمه‌یه بر جماعت حالنده [وَأَنَا رَبُّكُمْ] بنده ربکزم [فَاعْبُدُونِ] بنا عبادتله
عبادت و عبودیت ایدیکز . — یعنی امت واحده اولارق بیلیجی مجموعه اکجه بنی معبود بیلکز ، بکا عبادت
ایدیکز . [وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ] حال بوکه اونلر ارلرینی یعنی حکومتلرینی آرالرنده
پارچه‌لادیلر — وحدتلرینی بوزدیلر [كُلٌّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ] فقط هپسی بزه راجعدرلر
— یعنی او مختلف فرقلر ، مذهبلر ، ملتلر طایفه‌لر ، اویه وقری مختلف معبودلر ، مشربلر
هپدر ، هپسنك انتهات دونوب کله‌جکلری مرجع بزدر . [فَمَنْ يَعْمَلْ] الخ...
[وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ] اهلاك ایتمش اولدیغمز
هر هانکی بر قریه‌یه بزه رجوع ایتمه‌مك حرامدر . — یعنی سوره‌نك باشنده کچدیکی اوزره هلاکه
محکوم ایتدیکمز بر مملکت اهالیسنده ده دونوب باقلم دینلدیکی زمانه انطالرنده دونه‌جکلر ، اودیمه بزه
تمکنه دکلدر . ایواه بز ظالم ایدك دیه اعتراف ایده‌رك فریاد ایده ایده بیچیلوب سونه‌جکلردر .
[حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ] تا که یاجوج و ماجوج اچیلدیکی — یاجوج
و ماجوجی طوتان دیو رحمت ربانیه اولان او آهنین سد ، دینه توحید سدی آچیلوب ده ، یا ایکی
جنوبده علمه یوشاندیغی (سوره کهف باده) [وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ]
و اونلر هر تپه‌دن آقینه ایده‌رك چیقدیقی [وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ] و حق وعد یاقلاشدیغی
وقت — یعنی قیامت علامتلری ظهور ایدوب حساب کوننك تقرب ایتدیکی وقت [فَإِذَا هِيَ]
آرتق او ایشده بر حالده که [شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا] او کفر ایدنلرك
— بونده اینانمایوب بیناده و حق رحمة دار ایده اونانکوزلرك کوزلری قیرپلامیه [يَا وَيْلَنَا

قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا] واه بزلره بز بوندن حقيقةً غفلتده ايدك [بَلْ كُنَّا
ظَالِمِينَ] خاير بزلر ظالم ايدك ديه چيريشه‌جقلر . او وقت [اِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ] محققه كه سزلر والله دن باشقه طاپديغڭز شيلر [حَصَبُ جَهَنَّمَ]
جهنم چيراسيسڭز [اَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ] سز اوڭا واره جقسڭز . [لَوْ كَانَ هٰؤُلَاءِ
اٰلِهَةً مَا وَرَدُوهَا] اگر اونلر اله اولسه‌يدي اوڭا وارمزلردي [وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ]
حال بوكه هپسي — طاپانلر و طاپيلانلر اوراده مخلددرلر . [لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ] اونلرك ، اوطاپانلرك
اوراده اوزون زفيرلري — اوزون اوزون ايچ چكيشلري واردر كه [وَهُمْ فِيهَا] بونلر : طاپيلانلر ،
اوراده درلر ده [لَا يَسْمَعُونَ] ايشيتمزلر .

[اِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنٰى] اما حقلرنده بزدن حسنى سبقت ايتمش اولانلر
— يعنى حقلرنده ازلده « عباد مكرمون ، لا يسبقونه بالقول وهم بامره يعملون »
« فمن يعمل من الصالحات وهو مؤمن فلا كفران لسعيه وانا له كاتبون » كبى الك گوزل مدح و تبشير
كلمه‌لري سبقت ايتمش ، سعادتلري مقدر بولنانلر [اُولٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ] بونلر اوندن اوزاقلشديريلشلردر
— بناءً عليه عيسى و عزير و ملائكه كبى عبادِ مكرميه « انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم »
حكمنده خارجدر . اگر بونلر ايچنده اوڭا زلرك ادعا ايتدكلري كبى الوهيت ادعا ايدن بولونسه ايدى بالاراده
گيديكي اولوردى « ومن يقل منهم انى اله من دونه فذلك نجزيه جهنم » منطوقنجه بونلرك ده جزاسى
جهنم اولاجغى مشتبه سزدر ، فقط اونلرك قوللر اوڭا زلرك اسنادلرندن برادر . كذلك الا اتحاذ
ايله راضى اولمه‌سي و طوبسوء نوبه بوقاريده بر ايضاح ايلديكى وجهله بونلر محضا توحيد ايچون گونديلمه
توحيد ايچون مجاهده ايتمشلر و بو صورتله اكرام الهي يه مظهر اولمشلردر . بو يلهِ كذلك ده الك گوزل مغفرت
بقدر اولمسه ممدوح قوللر جهنمده اوڭا اوزاقدرلر كه [لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا] حيشلتيسنى
بيله دويمازلر [وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ خَالِدُونَ] و بونلر جانلرينڭ ايستديكى شيلر
ايچنده مخلددرلر . [لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ] واه بويوك فزع و دهشت اونلري محزون ايده

ایشته [وَتَتَلَقّٰيهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ] و اونلری ملائکه شویله قارشیلار : [هٰذَا يَوْمُكُمُ
الَّذ۪ي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ] ایشته بو اوکونکزکه وعد اولونویوردیکز — دیه مژده لرلر.

[يَوْمَ نَطْوِي السَّمَٓاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ] او کونی که سمایی کتابلر ایچون
دفتر دوره ر کبی دوره جکز [كَمَا بَدَأْنَٓا اَوَّلَ خَلْقٍ نُع۪يدُهُ] اول خلقه باشلادیغمز کبی اعاده
ایده جکز [وَعْدًا عَلَيْنَا] اوزریمزه آلدیغمز بر وعدکه [اِنَّا كُنَّا فَاعِل۪ينَ] محققا یاپه جغز.

— اول خلقه، بوراده اعاده مقابلی اولمه اعتباریله ایلک خلقت دیمک اولدیغی ظاهردر. مع ماقیه
شونی ده ملاحظه ایتملیدر. « اول ما خلق الله نوری، اول ما خلق الله القلم، اول ما خلق الله
العقل » دیه اوچ حدیث شریف روایت اولدیغنه و بناءً علیه عقل اول، قلم اول، نور محمدی دیمک
اولدیغنه نظراً اعاده ده نور محمدی ایله باشلایه جقدر.

[وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ] فی الحقیقه ذکردن صوکره زبورده
یازدق — تورات دن صوکره زبورده، یاخود بونده بعض اخطارات دن صوکره زبورده یازدقه
[اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ] که ارضه، اوکا صالح قوللرم وارث اولور.

— ارضه فساد ایتدیرمه‌یه آلتینی، وراثته لایق، خلافته اهل، صلاحیتلی صالح قوللرینه ویریر. یعنی
ربقاء، صلاح قانونه مرتبدر. بو دیکرلری صالح بقاسی دیمکدر. فرعونلر و جبابره نک غرضه و دفعیله
اونلرک ضعیف کوردکلری قوللرک ارض مقدسه ده شرقنه و غربنه وارث قیلنماسی، داودک جالوتی قتل
ایدیب « یا داود انا جعلناك خليفة في الارض فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى » امریله
مظهر خلافت اولمسی کبی وقایع ایله فعلاً اخطار اولندقدن صوکره زبورده ده بو قانونه تنصیص ایلمسیله
و بونلرک آخر زمانده امت محمدک وراثته اشارت اولونمشدر. اصلح قانونی یاخود الیق قانونی دینیلن بو
قانونک حکمی درکه اولاً صورت عمومیه ده نوع بشر ایچنده اهل کتاب اولانلر ملتلره دیکرلری آراسنده کی
مبارزه ده نهایت اهل کتاب غلبه ایتمه، ثانیاً اهل کتاب ایچنده ده ابتدا یهود غلبه ایتمه، بعده
نصاری غلبه ایتمه، بعده مسلمانلر غلبه ایتمه و صلاحنی محافظه ایتدکجه ایده جکدر. و زبورده اخطار

اولدیغی کبی بوراده قرآن ایله ده خبر ویریلیورکه بعثت محمدیه دن صوکره وراثت ارضه، ایمانه توحید ایله ظهور ایده جك وشرك وتفرقه دن، عصبیت واختلافدن قورتوله رق اك كوزل عمللری ومجاهده ایله جك صالح قوللردر. نهایت کوکه دوروب ارضه کیرندکدن صوکره ارضه جنتك وراثتی ده بونلردر. «وتقطعوا امرهم بینهم» ایله اشارت ایدیلدیکی واحادیث صحیحه ده وارد اولدیغی اوزره بوآرالقده ده تفرقه چیقه جق، آراده اس پارچه لانه جق، مملکت ضایع اوله جق سن مافیه نه پیغمبر واصحابنك یولنده کیدن بر فرقه قاله جق، زمرهٔ صالحه اکسیك اوله جق، زمانك کله جك دینك غریب اوله جق، صالحه غریب قاله جق، صوکره نه دین بدأ ایتدیکی کبی دونوب ظهور ایده جك، پیغمبرلك ادعاسنده بولنه جق اولانلر اوتوز قدر دجاللردن صوکره الوهیت ادعاسنه قالقیشه جق اولان قوجه دجال، مسیحك نزولیله هلاك اوله جق، دیرکن یأجوج ومأجوج چیقه جق یریوزنده کورولمدك فسادلر، تصویره صیغماز خرابیلردن صوکره بار الله محو اوله جقلر، آرتق صلیب قیریله جق، خنزیر اولدریله جك، صالحه حاکم اوله جق، شرع محمدینك تجدیدیله بتیتا بر دور سعادت کیره جك. والحاصل صغری ووسطی بنجه قیامتلردن صوکره دابة الارضك ظهوری وکونشك مغربدن طلوعی وصورك نفخیله بویوك قیامت قوپه جق ونفخهٔ ثانیه ایله حال کالاول باشلادیغی کبی اعاده اولنه جق حشر ونشر اولوب یوم دین، صورت مطلقده کله جك، عاقبت جنت صالحلرك اوله جقدر.

إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ ● وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ●

مآل شریفی

شبهه یوقدرکه بونده عابد بر قوم ایچون کافی بر ابلاغ واردر ● وسنی ساده عالملره رحمت اولارق

کوندرمشدر •

[إِنَّ فِي هَٰذَا] محفوظ بونده - بو قرآنده و بالخاصه بو سوره‌نك مضمونده لَبَلَاغًا
لِقَوْمٍ عَابِدِينَ] عابد بر قوم ایچون هر حالده بر بلاغ واردر. - یعنی همتی حقیقةً
عبادته مصروف اولان افراد و جماعت ایچون بالغاً مابلغ بر نصیحت، مقصده ایصال ایتمکه کافی بر تبلیغ
واردر. و حق یوصول خطاب، بلکه بالکز وصول قانونه باشلی باشنه بر بلاغدر که عبادتك حقیقی
معبودی، نبوتك غایهٔ مقصوده‌سی تبلیغ ایدر.

[وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ] و سنی انجق عالمینه رحمةً گوندردك
- یعنی یا محمد باشقه بر سبب ایچون دکل انجق بوتون عالملره و بالخصوص ذوی العقول عالملرینه رحمت
ایتدیکمز ایچون. و یا باشقه بر حالده دکل انجق عالمینه بر رحمت اولارق رسول گوندردك. رسالتك عمومه
بر رحمت الهیه و یا سنده بر رحمت عامه سن که بوتون ذوی العقول عالملرینه اصلاح و خلاص یولنی گوستره جکسك
دارینده سعادت اولان دینی سن تعلیم ایده جکسك و بوتون عالم بوندن مستفید اوله جقدر. آرتق ولی
ادبیحتیده که بو رحمتدن قاچینیرلر و بونوز فارشی گوز یومارلر.

ای رحمة للعالمین:

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ •
فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ
• إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ • وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ
لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ •

آل شریفی

دیکه: بڭا ساده وحی اولونیورکه: الهکز آنجق بر الهدر، شمدی سز مسلمان اولیورمیسکز؟
● بونك اوزرینه آلدیرمازلرسه او حالده ده دیکه: سزه دوپ دوز اعلان ایتدم و بیلمم
بو سزه ایدیلن وعد و وعید یاقینمی یوقسه اوزاقمی؟ ● شبهه یوقکه او، سوزڭ آچیغنی
ده بیلیر گیزله دیککزی ده بیلیر ● و بیلمم بلکه بو ـ مهلت ـ سزڭ ایچون بر امتحان
و بر وقته قدر بر استفاده‌در ●

[قُلْ] دیکه ـ هپ دینلرك اساسی و هر صلاحك ماهیتی اولان معبود مسئله‌سنده [اِنَّمَا
يُوحٰى اِلَيَّ] بڭا آنجق شویله وحی اولونیور: [اَنَّمَا اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ] هپ‌کزك
الهی آنجق بر الهدرکه ـ الله‌در. ـ بالاده اثبات اولندیغی اوزره ماعداسی باطلدر. [فَهَلْ
اَنْتُمْ مُسْلِمُونَ] بناءً علیه سزڭ بوڭا اسلامکز واری؟ ـ بو وحیی تسلیم ایدوب کمال اخلاص
ایله هپ‌کز بر اله انقیادی قبول ایدیورمیسکز؟ فقط بو تبلیغات [فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ]
قبول ایتمه‌دکلری تقدیرده شویله دی: [اٰذَنْتُكُمْ عَلٰى سَوَٓاءٍ] سزه هپ‌کزه مساویاً ایذان
ایتدم ـ امری بیلدیردم، تهلکه‌یی اعلان ایلدم ـ ایذان، حال حرب اعلان ایتمك معناسنه ده
گلدیکنه گوره بو آیتك نزولیله رسول الله مکه‌دن هجرته قاریشق وضعیتك حال حرب اولدیغنی آکلاتمسه
دیمك اولورکه شو حالده ایلریده واقع اولاجق بر محاربه سزڭ اعلانی ده بو آیتده اعتبار ایدیلمیه
دیمکدر. [وَاِنْ اَدْرٖٓى اَقَرٖيبٌ اَمْ بَعٖيدٌ مَا تُوعَدُونَ] و سزه یاپیلان او وعید یاقینمی
اوزاقمی بیلمم ـ یعنی دینك حقك ظهوری، مسلمانك غلبه‌سی و یاخود قیامتك قوپماسی لابد
اولدیغنده شبهه یوقسه ده یاقینمی اوزاقمی بیلمم. شو حالده سوره‌نك باشنده «اقترب للناس
حسابهم» بیورولمسی تعالی قریب اولمق اعتباریله‌در. [اِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ
وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ] شبهه یوقکه او ـ الله ـ سوزڭ اعلان ایدیلنی ده بیلیر، سزڭ
کتم ایتدیکلریکزی ده ـ بناءً علیه جزانڭ وقتنی ده بیلیر [وَاِنْ اَدْرٖى لَعَلَّهُ]

دیلیم بلكه او — او ایچون شو یعنی وعیدك اوزاماسی، جزاكزك تأخیری [فِتْنَةٌ لَكُمْ] سزك ایچون بر فتنه‌در. — جزا و محنتكزی بو یوتمك ایچون بر استدراج [وَمَتَاعٌ اِلٰى حِينٍ] بر زمانه قدر بر متاعدر. — بر استفاده ایچون یالانشدر.

بو اوامری تبلیغ و بو ایذاری اجرا ایتدكدن صوكره رسول اللهك یاپدیغنه كلنجه:

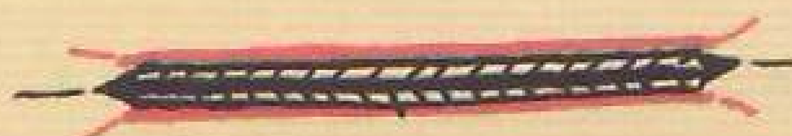
شویله دعا ایت:

قَالَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّ وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ •

مآل شریفی

دیدی: یارب! حقله حكم ایت و ربمز رحماندر. انجق اسناد ایتدیككز وصفلره قارشی صیغنیله‌جق مستعاندر •

[قَالَ] دیدی [رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّ] ربم! حقله حكمكی ویر. — عدالتك كیدكره‌سیله [وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ] و ربمز او رحماندر كه [الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُونَ] اسناد ایتدیككز وصفلریكزه قارشی مستعاندر. — ای ظالملر! سحردر، اضغاث احلامدر، افترادر، شعردر كبی اسنادلریكزه، دین اسلام و مسلمین علیهنده‌كی كفریاتكزه قارشی عون و نصرتی مطلوب اولان انجق اودر.



سورة الحج مدنية وهي ثمان وسبعون آية

سورهٔ حج، اساس اعتباریله مکیه‌در. نزولی مکه‌ده باشلامشدر. مع هذا مدنی اولان آیتلری واردر. انجق بونلرك تعیینده اختلاف ایدلمشدر. بعضلری اوچ، بعضلری درت، بعضلری ده آلتی آیتك مدنی اولدیغنی سویلمشلردر.

آیتلری — کوفه تعدادنده طقسان سکز، مکیین قراسنه طقسان یدی، بصریه قراسنه طقسان بش، شامیه قراسنه طقسان درتدر.

کلمه‌لری — بیك ایکی یوز طقسان بردر.

حرفلری — بش بیك ایکی یوز بشدر.

فاصله‌سی — «ز، ق، ء، ظ، ن، ج، ر، د، م» وغیریدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ •
يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ
حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارٰى وَمَا هُمْ بِسُكَارٰى وَلٰكِنَّ
عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيدٌ •

مآل شریفی

ای او بوتون انسانلر! ربکزدن قورقوڭز، چونکه او ساعت زلزله‌سی چوق بیوك بر شیدر.

• اونی کوره‌جککز کون هر امزیکلی امزیردیکندن کچر، و هر یوکلی قادین حملنی وضع ایدر، و ناسی

هپ سرخوشه كوروررسك ، حال بوكه سرخوشه دكللردر ولكن الله عذابي شديددر •

[انّ زلزلة السّاعة] — «اذا زلزلت الارض زلزالها» سوره‌سنه باقه .

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ
كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهُ يُضِلُّهُ وَيَهْدِيهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيرِ •

مآل شريفي

ناسده كيمي ده واردر الله حقنده بغير علم مجادله ايدر ده هر خايايه شيطانك اردينه دوشر •
كه اونك اوزرينه شو يازيلمشدر : هركيم بوكا دوست اولورسه محققه اوني شاشيرتير و طوغري سعير عذابنه
كوتورر •

يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ
تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ
لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَاءُ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا
ثُمَّ لِتَبْلُغُوا اَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰى اَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَا اَنْزَلْنَا
عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ • ذٰلِكَ
بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتٰى وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ • وَاَنَّ السَّاعَةَ
اٰتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ •

مآل شریفی

ای انسانلر! اگر بعثده شبهه‌ده ایسه‌ڭز شو محققدرکه بز سزی بر طوپراقدن خلق ایتمشدز صوڭره بر نطفه‌دن، صوڭره بر علقه‌دن صوڭره خلقتی بللی بلیرسز بر مضغه‌دن که سزه آڭلاتالم دیه هم مسمی بر اجله قدر، دیلدیگمز مدت رحملرده طوردیرویورزده صوڭره سزی بر بیبك اولارق چیقاریورز صوڭره قوتڭزه ایرمڭز ایچون، بوڭلردن ایچیڭزده کیمیسی وفات ایتدیریلیور، ینه ایچیڭزده کیمیسیده بیلدیکدن صوڭره برشی بیلمه‌سین دیه اراذل عمره طوغری گیری ایتیلیور، ارضی ده گوررسڭ کوکش کل حالنده، درکه اوزرینه صویی ایندیردیگمز زمان اهتزاز ایدر، قباریرده هر دلبر چیفتدن نبات بیتیریر ● ایشته بونلر هپ اللهڭ شبهه‌سز حق و او محققه اولولری دیریلتیور و حقیقة هر شیئه قادر اولماسندندر ● و حقیقت او ساعت گله‌جکدر، اونده هیچ شبهه یوقدر. و حقیقت الله قبرلرده‌کی کیمسه‌لری بعث ایده‌جکدر ●

[يَآ اَيُّهَا النَّاسُ] – [اِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ]

بعثدن دولایی ریبده ایسه‌ڭز – اولولرڭ دیریلمه‌سی مسئله‌سی حقنده شبهه ایدیورسه‌ڭز ایچیڭزك زیرا او انفسی و آفاقده دلیلی گوردن طورمیکز بر حقیقتدر. اولا نفسڭزده [فَاِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ] محققه که بز سزی ابتدا بر طوپراقدن (سوره حجره باقڭ) اولوی دیریلتمك، حیاتی اولمایان بر شیئه حیات ویرمك دیمك اولدیغی جهتله جامد طوپراقدن بر ذی حیات یاراتمق بر اولوی دیریلتمکدن دها بیوك بر قدرت اولدیغنده شبهه‌ڭز اولمیه [ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ] صوڭره بر نطفه‌دن – بر منیدن، دها طوغروسی منیده‌کی تخمدن [ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ] اوکه نطفه‌سڭ قادینه یومورطه‌سنی تلقیحندن صوڭره بر علقه‌دن – منکوح بر قان طوتوغندن

[ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ] صوڭره ده مخلّقه وغیر مخلّقه بر مضغه دن خلق
ایتدك — او مضغه ده متنوعدر قسماً خلقتی بتمش قسماً ده بتمامش بر چیكنم اتدن یاراتدق
[لِنُبَيِّنَ لَكُمْ] كه سزه تبیین ایده لم ایچون — یعنی قدرتمزك بعض شیئی اظهار ایده لم
سزی بیانه نقل ایده لم ده شبهه ایتمه یكز ایچون. بو سلسلهٔ تطوّرده هر بری حیاتك بر صورت
مخصوصه سنی افاده وهر برنده سزه بر نوع احیانی تفهیم ایدییور. شو تدریجی مراتب خلقتی تأمّل ایدن كیمسه
او قدرت خالقه نك اولوری احیا ایده بیله جكنده وحق ایتدیكنده ناصل شبهه ایده بیلیر؟ بو ده بو كره
قدرت دلیلنه یالڭز بر اراده ومشیئت دلیلی بولندیغنه ده غفلت ایتمه ملیدر. زیرا:
[وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى] بونلر برابر دیلدیكمزی بر
اجل مسمّایه قدر رحملرده قرار ایتدیرییورز. — بعضنده سقط واقع اولییور. دوشییور ده دیكر بعضلری
ازلده تقدیر اولونمش بر مدت حمل قدر رحملرده طورییور. دیمك كه خالقه دیدیكنه حیات ورییور.
[ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا] صوڭره سزی بر طفل اولارق چیقارییورز [ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ]
صوڭره ده اشدكزه بالغ اولهكز ایچون — یعنی قوتده، عقل وتمیزده كمالكزه ایرمكز ایچون
بویوتورز [وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى] وسزدن كیمكز وفات ایدییور — بلوغدن
صوڭره ویا اول ویا تام اوصره ده روحی قبض اولنور [وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ
الْعُمُرِ] كیمكزده عمرك ارذلنه رد ایدیلیر — كیرلیسه كیری قوتدن دوشورولوب قوجالیغیله
بیلدیكنی ده چالكندیریر [لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا] تا كه بر چوق علمدن صوڭره
هیچ بر شی بیلمز اولسون ایچون. — بو صورتله طفولیت حالنده كی ضعف وعجز وادراكسزلك طوغریدن دونه رك
مبدئی اولان ترابه یاقلاشیر. ایشته انفسده اولان بو قوتله بو تحولات هر دیلدیكنی یاپمغه قادر اولان
خالق تعالینك قدرت واراده سیله بعثك صحتنه دلالت ایدییور بینالدر. آفاقده كلنجه:
ای انسان [وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً] ارضی ده یانمش كول اولمش كورورسك
— بو خطاب گرچه ایلك نظرده یالڭزیه كونشك وارلغی قارشیسنده ارضك طوردیغی حالی ارائه

ایدر. مع مافیه بونی تشبیه طریقیله دکل، حقیقی اوله رق اکلامق مقصودینی اثباتده دها واضحدر. هم ده زمانمزك نظریات علمیه‌سی بو معنایه موافقدر. یعنی ارض وقتیله یانار بر آتش اولدیغنده طوپراق اساسی اعتباریله یانوب سونمه بر آتشك کول حالنده تقلب و ترسبیدر که حیاتك حصوله درجه ضعیفدر. [فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ] بویله‌ایکن اوزرینه صویی ایندیردیکمز وقت — اویانیور ایسه [اهْتَزَّتْ] اهتزاز ایتمکده — یعنی ذرات و اجزاسی قوه حیاتیه ابراز ایدرك بر حرکت اهتزازیه ایله تیترمکده [وَرَبَتْ] و قاباروب نما بولمقده [وَاَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ] و هر دلبر جفتدن نباتات بیتیرمکده در. بونه نه سببله اولیور؟

[ذٰلِكَ] او — بیان اولنان خلق و تحویل و تهذیب و انبات [بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ] شو سببله در که الله حقدر — یعنی حقیقةً الله وار و هیچ دکیشمه‌ین حقیقة ثابت اولان انجق او [وَاَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتٰى] و حقیقةً او، اولولری دیریلتیور [وَاَنَّهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ] و حقیقةً او «علی کل شیء قدیر».

[وَاَنَّ السَّاعَةَ] و حقیقةً او ساعت — زلزله‌سی عظیم بر شی اولان او دهشتلی وقت، اهل دنیانك دنیاسنی باشنه ییقاجق اولان او قیامت [اٰتِيَةٌ] کلمکده‌در. [لَا رَيْبَ فِيهَا] بونده شبهه یوقدر. — یعنی شبهه‌یه محل یوقدر. [وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ] و حقیقةً الله، قبرلرده‌کی کیمسه‌لری بعث ایده‌جکدر.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ
• ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
عَذَابَ الْحَرِيقِ • ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ •
وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَنَّ بِهِ وَاِنْ اَصَابَتْهُ

فِتْنَةٌ اِنْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖ قف خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَ ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ •
يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُ وَمَا لَا يَنْفَعُهُ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ •
يَدْعُوا لَمَنْ ضَرُّهُ اَقْرَبُ مِنْ نَفْعِهٖ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ •

مآل شريفى

ناسدن كيمى ده واردر كه نه بر علمه ، نه بر هدايه ، نه ده تنوير ايدن بر كتابه استناد ايتمكسزين الله حقنده مجادله ايدر • الله يولندن شاشيرمق ايچون يان باقوب كوكرك : دنياده اوكا بر رسوالق واردر ، قيامت كونى ده كنديسنه اود يانغيسى عذابنى طاتديره جغز در • بو ، ديه : سنك ايكى اليكك تقديم ايتديكى واللهك قوللرينه ظلمكار اولماديغى ايچوندر • ناسدن كيمى ده اللهه قييسنه قيى بر عبادت ايدر ، اكر كنديسنه بر خير اصابت ايدرسه اوكا باغلانير ، واكر بر محنت اصابت ايدرسه يوز اوستى دونوويرر ، خسر الدنيا والآخرة اولور ، ايشته خسران مبين اودر • اللهى براقوب كنديسنه نه ضرر ، نه منفعت ويرهمين شيلره يالواريرر ، ايشته ضلال بعيد اودر • هر حالده ضررى نفعندن دها ياقين اولان ذات ديه يالواريور ، او نه فنا افندى ، او نه فنا يار در •

[وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللّٰهِ] — بو آيت ، نضر بن حارث و ابو جهل كبى شيطنتلى رؤساى مجادليه حقنده يوقاريده كچن نظيرى ده بونلرك آرقه سنه دوشن مقلدين حقنده در . [بِغَيْرِ عِلْمٍ] — يعنى يقينى بر علم ايله دكل ، مجرد ظن و حسبانه تبعاً [وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍ] ناسدن كيمى ده اللهه على حرفٍ عبادت ايدر . — يعنى جاندن كوكلدن دكل ده بر كناردن ، بر مقصد مخصوص ايچون ديندار كچينير ، ويا دل اوجيله مسلمان اولور . [فَاِنْ اَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَاَنَّ بِهٖ] ده كنديسنه بر خير اصابت ايدرسه اوكا مطمئن اولور . [وَ

إِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ] و اكر بر محنت اصابت ايدرسه [اِنْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهِ] يوزى اوستنه دونويرر. — يعنى چويريويرر.

بونك سبب نزولنده بر روايته كوره مؤلفة القلوبدن عيينة بن بدر، اقرع بن حابس عباس بن مرداس بربرلرينه "محمدك دينه كيره‌رز، اكر بزه بر خير اصابت ايدرسه حق طانيرز يوقسه باطل طانيرز" ديمشلردى.

إِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ • مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَاۤءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ • وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَاهُ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَاَنَّ اللّٰهَ يَهْدِي مَنْ يُرِيدُ •

مآل شريفى

شبهه يوقدر كه الله، ايمان ايدوب صالح عمللر ايشله‌ينلرى آلتلرندن ايرمقلر آقار جنتلره قويه‌جقدر شبهه يوقدر كه الله ايسته‌ديكنى ياپار • هر كيم، الله دنياده و آخرتده اصلا يارديم ايتمز ظن ايديورسه همان سمايه بر ايپ اوزاتسين، صوكره نفسنى كسسين ده باقسين كيدى غيظنى كيدره‌جكمى؟ • واقعا بز اونى بويله "آيات بينات" اولارق انديردك و چونكه الله ايسته‌ديكنه هدايت ايدر •

[مَنْ كَانَ يَظُنُّ اَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ] هر كيم اوله — يعنى پيغمبره — الله دنيا و آخرتده قطعياً نصرت ايتمز ظننده بولونيورسه [فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ

الى السماء] سمايه برايپ اوزاتسين [ثم ليقطع] صوكره انتحار ايتسين —
يعنى كنديني بوغوب نفسنى كسرك انتحار ايلسين [فلينظر] ده باقسين — يعنى اونك
اوفكه‌سى، بولونمسى بغضه حسدندن. پيغمبرك دنيا و آخرت نصرت الهيه، نصرت و موفقيتنى كورمك ايسته‌ميه‌نلر
حال بوكه اللهك پيغمبره دنيا و آخرت نصرتى اولدقجه. اوده محققدر كه اونى ايسته‌ميه‌نلر حقى، قهرندن
كندى كنديني بوغمقدر. بناءعليه پيغمبرك دوه‌لاپيله دينك منصوريتنى ارزو ايتميه‌ن هركيم ايسه اونى
دنياده كورمك ايسته‌مديكى ايچون انتحار ايتسين ده اوزاته باقسين [هل يذهبن كيده
ما يغيظ] كيدى غيظ بسله‌ديكى شيئى لابد كيدره جكمى ؟ — دينه منصور اولماسينه دين قوريقى
حيله، جوره ديكى دسيسه محقق اولان او نصرته صانكه مانعمى اوله‌جق ؟ خاير. اللهك پيغمبرينه وعد
ايتديكى او نصرت دنياده و آخرتده لابد تحقق ايده‌جكدر.

[وكذلك] داخى بويله — هر درلو شك و شبهه‌دن عارى پك قطعيد [انزلناه
آيات بينات] برچوق بينه‌لر ده عبارت آيتلر اوله‌رق اينديردك اونى — اوقرآنى يا محمد
[وان الله يهدى من يريد] و حقيقت شودركه الله هر كيمه ديلرسه هدايت ايدر.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئِينَ وَالنَّصَارَىٰ وَالْمَجُوسَ
وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ
• أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ سجده
وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ
وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ •

آل شريفى

اونلر كه ايمان ايتديلر، و اونلر كه يهودى اولديلر، و او صابئيلر، و او نصارى و مجوسى و او مشرك

ایدر. هر حالده الله قیامت کونی بونلرك بیننی شبهه‌سز فصل ایده‌جکدر. چونکه الله هر شیئه شاهددر

● کورمه‌دکمی که الله، سجده ایدیور کوکلرده کیملر، یرده کیملر، کونش، آی، ییلدیزلر، طاغلر، آغاجلر، بتون حیوانات و انسانلردن بر چوغی. بر چوغنه ده اوزرینه عذاب حق اولمش. هر کیمی الله تحقیر ایدرسه آرتق اوڭا اکرام ایده‌جك یوقدر. شبهه‌سز الله نه دیلرسه یاپار ●

[اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا] اونلر که ایمان ایتدیلر — یعنی بو انزال اولنان آیات بیناته و نتیجه وحدانیت الهیه و رسالت محمدیه کبی ایمان ایدلمسی لازم کلن اساساته ایمان ایتدیلر [وَالَّذِينَ هَادُوا] واونلر که یهودی اولدیلر [وَالصَّابِئِينَ] و صابئیلر (سوره‌ٔ مائده‌ده «ان الذين امنوا والذين هادوا والنصارى والصابئون» بانده). آنجق بوراده صابئیلر سوره‌ٔ بقره‌ده اولدیغی کبی یهود ایله نصاری آراسنده و منصوب اولرق ذکر ایدلمش، بر ده مجوس و مشرکلر دخی تقابل ایتدیرلمش اولدیغی جهتله معنای خاصی ایله تلقی ایدلمك اقتضا ایده‌جکنده ده غفلت ایدلمملیدر. [وَالْمَجُوسَ] و مجوسیلر [وَالَّذِينَ اَشْرَكُوا] واونلر که شرك قوشدیلر — یعنی متعدد معبودلر اتخاذ ایتدیلر. کوریلیورکه بو آیتده آلتی دین ذکر اولونمش و بونلردن یالکز بر جنسنك اهل ایمان اولدیغی کوسترلمشدر. دیمك که متباقی بشی اهل کفردر. صوڭره بونلرده یالکز صوڭ جنسنده شرك تصریح ایدلمشدر. حالبوکه دیکرلرنده ده شرك یوق دکلدر. ازجمله مجوسك آتشپرستلکی معلومدر. شو حالده بوراده «والذين اشركوا» تعمیم بعد التخصیص قبیلندن اولرق «و سائر مشرکلر» دیمك اوله‌بیلیرسه ده بوراده تصریح اولنان شرکدن مراد هیچ بر وجهله توحید ادعاسی و یا تأویلی قالمیه‌رق بیان شرك اولمسی تقابل قرینه‌سنه داها موافقدر. زیرا نصاری اوچ بردر دیه توحید ادعاسنده بولندیغی کبی مجوس و از جمله زردشتیلر ده بر معبود طانیدقلری ادعاسنده‌در. بو صورتده «والذين اشركوا» محضا ثنویت ادعاسیله مانویه ایله عبده‌ٔ اصنام کبی محضا تعدد ادعاسیله شرکلری اشتهار ایتمش اولنلر. و بنا علیه صابئیلر ده نصاری کبی صراحةً شرك ادعاسنده بولونمایانلردر.

بونلره بونلر [إِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ] الخ...

ای مخاطب [اَلَمْ تَرَ] کورمدکمی — یعنی قلب کوزیله ادراک ایله مدکمی ویاخبرک
یوقمی؟ [اِنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهُ] حقیقتده الله، اوکا شونلر سجده ایدیور : — یعنی حکم
وتدبیرینه تماماً انقیاد ایدیور. (سوره رعده باقیکز) [مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي
الْاَرْضِ] کوکلرده کیلر و یرده کیلر — یوقاریده و آشاغیده کیم و هرنه وارسه . ملائکه
ونفوس، جسمانی و جانلی هرشی اینجه [وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ
وَالدَّوَابُّ] شمس وقمر و نجوم، طاغلر و اغاجلر و بوتون حیوانات [وَكَثِيرٌ مِنَ
النَّاسِ] و انسانلردن برچوغی — یعنی انسانلرک کلیسی دکل، اکثریسی ده دکل، برقسمی، مقابلنده
دها چوغی دکلسه ده حد ذاتنده بر کثرت تشکیل ایدن بر قسمی سجده ایدیور. کرچه الله تعالینک تأثیرات جبریه‌سنه
بوتون انسانلرده ایستر ایسته‌مز انقیاد ایدر. بو جهتله «من فی الارض» ك عمومنده داخلدر. فقط اختیار
ایله علاقه‌دار اولان انقیاد ارادی و سجده طاعتی یاپان انسانلرک آنجق بر قسمیدرکه مؤمنلردر. بوندن
طولایی بعضلری بو سجده طاعت معناسنی ابراز ایچون «وکثیر من الناس» قیدینك معطوف جمله قبیلندن
اولمه‌سنی ده «و یسجد کثیر من الناس» تقدیرنده اولدیغنی سویلمشلردر. [وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ]
برچوغی ده اوزرینه عذاب حق اولمشدر. — چونکه الله ارینه قارشی کفر و عصیان ایله سرکشلک ایدوب
سجده طاعتدن استنکاف ایتمشدر. که بونلر شیطانلر و شیطانلره اویان انسانلردر.

هٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ
ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ ۝ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ
وَالْجُلُودُ ۝ وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ۝ كُلَّمَا اَرَادُوا اَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
مِنْ غَمٍّ اُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝ اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا

وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ • وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ ۚ وَهُدُوا إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ •

مآل شریفی

شو ایکیسی ربلری حقنده محاکمه‌یه طوروشمش ایکی خصمدرلر . بناءً علیه او کفر ایدنلر ایچون آتشدن جامه‌لر بیچیلمشدر . باشلرینک اوستندن قاینار صو دوکولور • بونکله قارینلرنده‌کی و دریلری اریتیلیر • بر ده بونلره دمیردن قامچیلر واردر • هر نه زمان آتشدن ، اوندن بر غصه‌دن چیقمق ایسترلرسه ینه ایچینه اعاده اولونورلر . هایدی طادینک یانغین عذابنی • شبهه‌سز الله او ایمان ایدنلری و صالح صالح عمللر ایشله‌ینلری آلتندن ایرماقلر آقان جنتلره قویاجق ، اورادا آلتوندن بیلزیکلردن و اینجی سوسلنه‌جکلر ، البسه‌لری ده اورادا ایپک • هم سوزک خوشنه هدایت ایدلمشدر ، هم حمیدک یولنه هدایت ایدلمشدر •

[هٰذَانِ] بو ایکیسی — یعنی انسانلردن بحث اولنان قسم ایله اولمایان قسم ، مؤمنلر ایله کافرلر [خَصْمَانِ] ایکی خصمدرلر [اِخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ] کندیلرینک ربی حقنده مخاصمه ایتمکده درلر . — ربلری حقنده بربرلرینه قارشی دعوایه طوروشمش محاکمه حالنده درلر . دائما سویلندیکی وجهله آرالرینی الله تعالی یوم قیامتده فصل ایده‌جک ، حقی آیرد ایدوب ظالمی کرجک و هر برینک مستحقنی ویره‌جکدر . [فَالَّذِينَ كَفَرُوا] شویله که او کفر ایدنلر [قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ] ایچون آتشدن البسه‌لر بیچیلمشدر . [يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُؤُسِهِمُ الْحَمِيمُ] باشلرینک اوستندن او حمیم دوکوله‌جک . الخ...

ابن عباسدن روایته کوره اشبو « هذان خصمان » دن اعتباراً اوچ ویا درت آیت ، مدینه‌ده نازل اولمشدر . ابوذر رضی الله عنهدن روایت اولندیغنه کوره ده بدر کونی حضرت حمزه ، حضرت علی

وحضرت عبيدة بن الحارث رضي الله عنهم اوچنك قريشدن عتبه وشيبه ابنا ربيعه و وليد بن عتبه ايله
مبارزه لرنده نازل اولمشدر.

مع العموم كافرلر عموم بو آيتلر حقنده كى انذار وتبشيردن صوكره كافرلردن بر صنفك
انذارينه اركان اسلاميه دن حج ترغيبى ايچون بيوريلويوركه:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي
جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ
مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ • وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي
شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ • وَأَذِّنْ فِي
النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ •
لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ
مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ • ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ
وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ • ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ
اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا
الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ • حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ
وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ
مِنْ مَكَانٍ سَحِيقٍ • ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ
• لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ • وَلِكُلِّ أُمَّةٍ
جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ
فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ • الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ •

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ
عَلَيْهَا صَوَافَّ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ
كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ● لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا
دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ
عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ●

تأمل شريفي

اما شونلرکه کفر ایدیورلر هم الله یولندن و مسجد حرامدن منع ایدیورلرکه بز اونی مقیم و مسافر
ایچنده مساوی اولمق اوزره ، عموم انسانلر ایچون یاپدق و هرکیم اورانک ایچنده ظلم ایله الحاد ایله برابر ارادهٔ
ایدرسه اوکا الیم بر عذاب طاتدیررز ● هم اونوتمه او وقتکه او بیتک یرینی ابراهیمه شویله
دیه حاضرلامشدق : صاقین بکا هیچ بر شی شریک قوشما ، و بیتمی دولاشانلر و طورانلر و رکوع و سجود
ایدنلر ایچون تمیز ایت ● و عموم ناسی ایچون ده حجی اعلان ایله ، کلسینلر ، کرک یایا و کرک هر
دره و وادی‌یه کلرک ایجلمش هر بینک اوزرنده ● کلسینلر کندیلرینه عائد بر طاقم منفعته شاهد
اولسونلر و انعام بهیمه‌لردن کندیلرینه رزق ویه بویوردیغی قربانلقلر اوزرینه معلوم کونلرده اللهک اسمنی
آکسینلر ده اونلردن یه‌یک و یوقسول ، فقیره ده یدیرک ● صوکره کیرلرینی آتسینلر و اداقلرینی
یرینه کتیرسینلر و او بیت عتیقی طواف ایتسینلر ● امر بودر ، هرکیم ده اللهک حرمتلرینه تعظیم ایدرسه
بو کندیسی ایچون ربی عندنده بر طاقم خیر در ، سزه ایسه قارشیکزده تلاوت اولنوب طورانلر مستثنی اولمق
اوزره بوتون انعام حلال قیلندی ، او حالده او اوثانلردن ، او پیسلکدن قاچینک و تزویر سوزلردن
قاچینک ● الله ایچون ، اوکا شریک قوشمایان حنیفلر اولک ، هرکیم الله شریک قوشارسه
اویله اولورکه صانکه سمادن دوشمش ده کندیسنی قوشلر پارچه‌لایور و یا روزکار اونی اوزاق بر یره سوروکلیور ●

بو بودر . هر کیم ده اللهك شعائرینه — قربانلقلرینه — تعظیم ایدرسه شبهه سز اونلرك
تقواسندندر ● سزك ایچون اونلرده معین بر زمانه قدر بر طاقم منفعتلر واردر . صوکره
واره جقلری یر بیت عتیقه منتهیدر ● وهر امت ایچون ، اللهك کندیلرینه رزق ویردیکی انعام
بهیمه‌سی اوزرینه اسمنی ذکر ایتسینلر دییه بر معبد یاپمشدر . ایمدی هپیکزك تاکریسی بر تك تاکریدر
اونك ایچون یالکز اوکا تسلیم اوله‌رق مسلمان اولیك . وبشارت ویر او مطیع متواضعلری ● که الله آکلدیکی
وقت قلبلری اوینار . وکندیلرینه اصابت ایدنه صبرلی ونمازی دوام ایلیدلر . وقسمت ایتدیکمز شیدن انفاق
ایدرلر ● هم او بدنه‌لره ، او کوده‌لی حیوانلر وار آ ، بز اونلری الله شعائرندن قیلدق ، سزك
ایچون اونلرده خیر واردر . بناء علیه اول آیاقلرینك بری باغلی اوله‌رق بر دوروده اونلرك اوزرینه الله
اسمنی آکیك ، یانلری یره یاصلاندیغی وقت ده اونلردن ییك ، قناعتلی واستیه‌نه اطعام ده ایلیك
او بویله اونلری سزه مسخر قیلدق که شکر ایده‌سکز ● البته اونلرك نه اتلری ، نه قانلری الله ایرشز ، ولکن
اوکا سزده اوله‌رق تقوی ایرشه‌جکدر . بویله اونلری سزه مسخر قیلدی که سزه یولنی کوسترمه‌سندن طولایی
اللهی تکبیر ایده بویوکلیه‌سکز . ومژده له او خلیفه‌لری کوزل یاپانلره ●

[إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ]
اونلر که کفر ایتدیلر والله یولندن ومسجد حرامدن منع ایلیورلر — بو آیتك حدیبیه سنه‌سی رسول الله
واصحابنی مسجد حرامدن منع ایتدکلری زمانده نازل اولدیغی روایتدر . (سوره بقره‌یه باقه).
[الَّذِي] اویله بر مسجد دیدکه [جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ] بز اونی ناس ایچون [سَوَاءً
الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ] اوراده عاکف وبادی مساوی قیلدق — یعنی مقیمی مسافری مساوی اوله‌رق
اوراده کرك یکی وکرك آفاق عموم ناس ایچون مسجد قیلدق . [وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ]
وهر کیم که بونده ظلم ایله الحاد اراده ایده — یعنی حقدن نقطه استقامتدن عدول ایتمک ایسته ،
[نُذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ] اکا بر الیم عذابدن طاتدیررز . — بو آیتك ظاهرینه نظرا

تكرره بجوده اراده ، يعني فعل حيثيتيله نيت ايله دخي عندالله مسئوليت واردر . [وَإِذْ بَوَّأْنَا
لِإِبْرٰهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ] حتى آن اوده كه ابراهيمه بيتك يريني تبوئه ايتمشدك —
يعني كعبه نك بنايه سني تأسيسه ايتمك اوزره اول يرده يريني احضار ايتمشدك ، عبادت وعبادت ايجون
راجعت ايده جكي بر مرجع قيلمشدك [أَنْ] شويله ديه رك [لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا] بكا هيچ بر
شريك طوتمه — عبادتده بكا هيچ شريك قوشما وبيتك بناسنده بكا اخلاص ايله باشقه بر غرضه بسلمه
محضا بنم رضام وبكا خالص عبادت ايجون ياپه . واشته بو سبيله طولايي اوله بيت الله اطلاقه اولنور كه
الله ايجون عبادته مخصوص خانه ديمكدر . [وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ
السُّجُودِ] وبيتي طواف ايدنلر وقائم اولانلر وركوع وسجود ايدنلر ايجون تطهير ايله — طهارت
نظافت حسيه ومعنويه بي شاملدر . بناءعليه « رجس من عمل الشيطان » اولان اصنام واوثاندن تطهيرده
بونده داخلدر . يعني بيتك ايچني قيشني كرك حسي وكرك معنوي پيسلكلردن تميزله ، هيچ بر تميز طوت
طولاشانلر طورانلر ، طواف ايدن ونماز قيلانلر تميز عبادت ايتسينلر [وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ
بِالْحَجِّ] وناسي ايچنده حجي اعلان ايله — حسن بصري كبي بعضلري بو امرك رسول الله خطاب اولديغنه
قائل اولمشلردر . زيرا تطهير امري بويله انسبدر . بو صورتده رسول الله وامتنه حجك فرضيتي بو آيتدن
نزولنده اعتبارا باشلامسه اولور . لكن ظاهر اولان حضرت ابراهيم اولان خطابك تذكير اولنمسيدر .
بو صورتده رسول الله وامتي حقنده فرضيت بوندن ثابت اولماز ، ندب وترغيب افاده ايده بيلير .
بوندن ايجون حجك فرضيتي قطعي اولهرق افاده ايدن دليل « ولله على الناس حج البيت من استطاع
اليه سبيلا » آيتي اولمشدر . [يَأْتُوكَ رِجَالًا] سنكا ياياده اولرق [وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ
يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ] دره دره يه وادي يه دره كه ايريه ايريه دوه لر اوزرنده
كلسينلر [لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ] كه كنديلرينه عائد بر چوق منفعتلره شاهد اولسونلر .
— حجك حكمتي اولان بو منفعتلر ، سورهٔ مائده ده « يبتغون فضلا من ربهم ورضوانا »
و « جعل الله الكعبة البيت الحرام قياما للناس » بويورلديغي وابن عباسدن ده روايت اولنديغي اوزره

هم دینی هم اخرویدر. اخروی منفعت، مغفرت و رضوان‌در، دنیوی اولانلرنده ده مشاهده، شعائر ایله عرفانی، اخلاقی، تجاری، اجتماعی بر طاقم منافع واردر. بو منافعه حاضر اولسونلر. [وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِي اَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْاَنْعَامِ] وکندیلرینه رزق ویردیکی انعام بهیمه‌سی اوزرینه معلوم کونلرده الله‌ک اسمنی ذکر ایتسینلر ایچون — یعنی «بسم الله الله اکبر» دییه‌رک الله ایچون قربان کسسینلر.

بهیمة الانعام، دوه، صغیر، قویون، کچیدر. (سورۀ مائده‌نک اولنه و سورۀ انعامک اواخرینه باقه). حج آیتنده ایام معدودات، ایام تشریقدر (سورۀ بقره‌ده «واذکروا الله فی ایام معدودات» باقه). ایام معلومات، عشر ذی الحجه ویا ایام نحردر. زیرا ذی الحجه‌نک اون کونی اوزنده وقت حج، عرفه و قربان بایرامی اولدیغندن دولایی خلقک بو کونلری بیلمکه شوقی واردر. و بناءعلیه بیلینه‌نده معلومدر. بو سببله امام اعظم ابو حنیفه و امام شافعی بو معلوم کونلرک عشر ذی الحجه اولدیغنه قائل اولمشلردر که مجاهدک، عطانک، قتاده‌نک، حسنک قوللری و سعید بن جبیرک ابن عباسدن روایتیدر. بو صورتده بو ایام معلوماتک قربانه ظرف اولمسی یوم نحر یعنی قربان بایرامی کونی اولان اونونجی کون اعتباریله‌دیکدر. حال بوکه قربان، بایرامک بالکز برنجی کونی دکل ایکنجی و اوچنجی کونلرده ده کسیلمک بیلدیکندن بو اوچ کونه ایام نحر نامیله معروفدر. و شو حالده قربان کسیلمک ایچون معلوم اولان کونلر بو ایام نحر ایله تفسیر ایدلمک لازم کلیر. بونک ایچون امام ابی یوسف و امام محمد ایام معلوماتک ایام نحره عبارت اولدیغنه قائل اولمشلردر که مختار اولان ده بودر.

[فَكُلُوا مِنْهَا] — کوریلیورکه بوراده غیابدن خطابه التفات واردرکه بو نکته خصوصی رسول الله و امتنه توجیه اولونمشدر. شبهه یوقدر که حضرت ابراهیم زماننده کسیلن قربانلرده امت محمدک بر کی دییه‌رک تصور اولنه‌ماز. شو حالده بوراده کی «خا» نک بر ایجاز حذف ایله خاص خصوص اولدیغی آکلاشیلیر. و بناءعلیه معنی شو اولور: ایدی یا محمد! و امتی سزده او کونلرده قربانلریکزه اسم اللهی ذکر ایدیکزده اونلردن ییکز [وَاَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ] و محتاج اولان صیقلمشه اطعام ایدیکز.

يمك امری اباحه، اطعام امری وجوب ایچوندر. یعنی قربانه بارامی قربانده صاحبنك یمسی جائزدر

بر مقدارینی فقرایه اطعام واجبدر. مندوب اولان بر ثلثنی کندیسی ایچون آلیقویمق، بر ثلثنی احبابنه، بر ثلثنی ده

فقرایه ویرمکدر. انجق ذکری کچن اولان نذر قربانلرنده صاحبنك یمسی جائز اولماز.

[ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ] صوکره کیرلرینی ازاله ایتسینلر - مناسکی ادادن صوکره

طرناقلرینی کسمك، بیغنی وصقالنی دوزه لتمك، قولتوقلرینی یولمق، باشنی وخاصیقنی طراش ایتمك

کبی تمیزلکله متعلق احتیاجلرینی قضا ایتسینلر [وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ] ونذرلرینی ایفا ایتسینلر

[وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ] و بیت عتیقی طواف ایتسینلر - یعنی کعبه‌یی تکرار تکرار

طولاشسینلر. بر طواف یدی شوط، بر شوط بر دولاشمقدر. یدی شوطك دردی فرض، اوچی واجبدر.

جمهور مفسرین دیمشلردرکه بوراده‌کی طوافدن مراد، حجك ارکاننده اولان طواف افاضه نام دیکرله

طواف زیارتدرکه تحللك تمامی بوکادر. یعنی بو طواف یاپیلمادن احرامدن چیقیلماز. کیرلرك ازاله‌سی

معناسنه قضاء تفث، بوکا مقارن اولور. واو ترتیبه دلالت ایتمه‌دیکی ایچون بونك قضاء تفثدن

صوکره یاپیلمسنی اقتضا ایتمز. لکن ذکرده‌کی ترتیبه نظراً بو طوافك قضاء تفثدن صوکره اولمسی

ذهنه تبادر ایدیکی و طواف زیارت احرام ووقوف کبی حج مفهومنده داخل بولندیغی ایچون بعضلری بونی

طواف صدر دینیلن وداع طوافنه حمل ایتمشلردرکه آفاقی ایچون واجبدر. بونك تمام معناسی ده طواف

قدومدرکه ایلك واردیغی وقت یاپیلیر. بو اوچ طوافك شرفی او درجه‌ده‌درکه زمانه ارزو ایلدیکی

قدر نافله طوافده یاپیله‌بیلیر.

کعبه‌یه بیت عتیق دینیلمسنك وجهنه کلنجه: بونده بر قاچ معنی واردر:

١ — عتیق، لسانمزده ده مشهور اولدیغی اوزره، قدیم معناسنه کلیر. اول زمانده قالمه

دیمکدر. کرچه بعضاً بو معناده «اسکی» تعبیرینی ده قوللانیرز. لکن اسکی دها زیاده «خَلَقْ»

یعنی کهنه وخراب مفهومنی افاده ایدر. حالبوکه عتیق وقدیم کهنه دیمك دکلدر، آنتیقه دیمکدر.

«ان اول بیت وضع للناس للذی ببکة مبارکا» آیتی منطوقنه نظراً کعبهٔ معظمه روی زمینده موجود

معبدلرك اك قديمى اولمه اعتبارييله «عتيق» تسميه ايدلمشدر. بو معنى حسن بصرى يه منقولدر.

٢ — عتيق، سوره اسرانك آخرنده بيانه اولنديغى اوزره، عتاقه كبى جيد و منتخب معناسنه كلركه برنجى معنانك لازميدر. بو معنايه بيت عتيق، بيت شريف و مكرم ديمكدر. نته كيم بيت الحرام دخى دينيلير. بو معنى سعيد بن جبيرده منقولدر.

٣ — عتيق، آزاد و معناسنه كلير. كعبه معظمه ده جبابره نك تسلطندن آزاده اولديغى ايچون عتيق تسميه ايدلمشدر. بو معنى برحديث شريف ايله رسول اللهدن ده مرويدر. بيورمشدركه: «انما سمى الله البيت العتيق لانه اعتقه من الجبابرة فلم يظهر عليه جبار قط = يعنى الله تعالى بيته «العتيق» تسميه ايتدى. چونكه اونى جبابره دن آزاده قيلدى ده اوكا اصلا بر جبار غلبه ايده مدى». بو حديثى بخارى تاريخنده و ابن جرير و طبرانى و دها باشقه لرى ابن الزبيردن تخريج ايلمشلر، ترمذى حسن ديمش، حاكم صحيح ديمشدر. ابن ابى نجيح ايله قتاده ده بو معنى ايله تفسير ايتمشلردر. فى الحقيقه بر زمانلر، تبع هدم ايتمك ايسته مش فلجه اوغرامش و آنلرى توجيه ايلمش، بالعكس بر حرمت ايديكشى تعظيما بر اورتو ايله اكسا ايتمش ايدى كه ايلك كعبه اورتوسيدر. صوكره لرى ابرهه ده فيل وقعه سيله مصاب اولمشدى. كرچه حجاج بيقديسه ده اونك قصدى بيته تسلط دكل ابن زبيرى چيقارمقدى، صوكره بنا ايتدى. قرامطه نك حجر اسودى بر قاچ سنه آلوب كوتورمش اولملرى ده بو قبيلدن اولمق كركدر. آخر زمانده حبشه طرفندن هدم ايديلوب طاشلرى دكزه آتيله جغنه دائر روايت ايديلن برحديث ثبوتى ده صحيح اولديغنه كوره قيامت علامتلرندندر.

مجاهد، كعبه نك ملكى اولمادیغندن طولايى «والاصل» معناسنه عتيق تسميه ايدلديكنى سويلمشدر. بعضلرى ده عتيق، معتق معناسنه در ديمشلردركه حج ايدنلرى رقبه لرينى ذنوبدن آزاد ايدر ديمكدر. ايشته بو ايضاحاتدن آكلاشيلوركه «بيت عتيق» عنوانى بو معنالرك هپسنه قابل بر صورتده ترجمه ايدلمك جهتله عينا محافظه ايدلمك اقتضا ايدر.

[ذٰلِكَ] ايشته اويله — يعنى امر بويله يا بويله لازم كلير. [وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللّٰهِ]

هر كيم ده اللهك حرمتلرينه تعظيم ايدرسه — يعنى اللهك احكامنه، امرلرينه، نهيلرينه وبيت حرام، مسجد حرام، بلد حرام، مشعر حرام، شهر حرام وسائره كبى محترم قيلديغى شيلره رعايتك وجوبنى بيلرك وموجبنجه عمل ايدرك احترام ايدرسه [فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ] ربى عندنده او اونك خيريدر. — آخرتده اونك تعظيمك خيرينى كورور.

[وَاُحِلَّتْ لَكُمُ الْاَنْعَامُ] سزه ايسه انعام هپ حلال قيلندى — حرمتلى دكلدر. سورهٔ انعامده بيانى اولنديغى اوزره بحيره، سائبه، وصيله، حام نوعندن، ثمانية ازواج هپسى حلال [اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ] انجق اوزريكزه تلاوت اولنان مستثنى — كه بوده سورهٔ مائده نك باشنده تفصيل اولنديغى اوزره ميته، دم، «وما اهل لغير الله» در. [فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْاَوْثَانِ] بنابرين پيسلكدن، اوثاندن اجتناب ايدكز — يعنى ميته كبى حسى ومادى پيسلكلردن اجتناب ايدرك نُصُب واصنام كبى معنوى پيسلكلردن ده صاقينكز. اوانعامى اسم الله ايله كسيكز ده اللهدن باشقه سنك نامنه كسوب پيس ايتمه يكز وبتلره ده يوترديغلر ايكز. [وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ] تزوير سوزلردن ده اجتناب ايديكز — يالان سويله مه يكز كبى ترويج ده ايتمه يكز، تزوير اثرنه اوزانمه اوليكز. يعنى اوثانه خاصيه ده يالانجى شاهدلك قيلنديه تزوير ايدر. حتى تزوير اتك باشيدر. بر ده اللهك حرام قيلماديغى شيلره حرام ديمكدر، بحيره، سائبه، وصيله، حام حرامدر ديمك كبى بالاتله سوزلردن وعقيده لردن صاقينك وبونلر پيسلكلردن صونك درجه احتراز ايتمك لازمدر. شويلكه:

[حُنَفَاءَ لِلّٰهِ] الله ايچون حنفاء اولمه — هر دينه چيكيلوب احمدى اوتوحيد حقه صاريلمه بر جماعت اولمه [غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ] اوكا هيچ شريك قوشماين موحدلر [وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ] وهر كيم الله شرك قوشارسه [فَكَاَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ] صانكه سماده سقوط ايتمه [فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ] ده اونى قوشلر ديده كوبور [اَوْ تَهْوِى بِهِ الرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ] ويا خود روزكار اونى اوزاقده بر يره كوتوروب كبيدر. —

شرك بويله بر شيدر . انسانی قيمتينی ديله ديله ديكلر ، اوچوروملره سوروكلر .

[ذٰلِكَ] بو بويله [وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَٓائِرَ اللّٰهِ فَاِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ]
حال بوكه هركيم الله‌ك شعائرينه – محترم قيلديغی علامتلره – تعظيم ايدرسه [فَاِنَّهَا ...] محققا او
تعظيمات قلبلرك تقواسندندر . – اسباب وقايه‌سندن و قورونمه‌سندندر . بناءً عليه شعائردن اولان
حج هديه‌لرينه ، او بويوك قربانلره تعظيم ايتملی ، حرمتله باقملی و اونلری كسركن الله‌ك اسمنی ذكر ايده‌رك
قربان ايتمليدر . [لَكُمْ فِيهَا] سزك ايچون اونلرده – يعنی او شعائرده ، او هديه‌لرده [مَنَافِعُ
اِلَىٰ اَجَلٍ مُسَمًّى] معين بر زمانه قدر بر طاقم منفعتلر وار – صاغيملرندن ، دوللرندن ، يوكلرندن
خدمتلرندن و سائره‌سندن بر وقته قدر بر چوق استفاده‌لر ايدييه‌- [ثُمَّ مَحِلُّهَا اِلَى الْبَيْتِ
الْعَتِيقِ] صوكره ده اجللرينك يتيمی بيت عتيقه قدر واريردر – «منا» ده قربان اولورلركه
بو ده منفعت اخرويه‌لريدر . بناءً عليه بويله مبارك شيلره تعظيم ايدلزمی ؟ بونلر ، يارادانی الله‌ه
باشقه سنك نامنه كسيلير ، باشقه‌لره بونلرك بر قيلنی بيله آتارلرمی ؟ بوراده بيت عتيقه خاصلسنك
ترجيحی كعبه‌نك مذكورده تخصيصی يوقرده تطهيری قضيه‌سنی تأكيددر . بونلرك بيت عتيقه قدر
وارمالرينك حكمتنه كلنجه : [وَلِكُلِّ اُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا] بز هر امت ايچون بر منسك يعنی
بر عبادت و قربان يری يابديق كه [لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ
الْاَنْعَامِ] كنديلرينه رزق اولارق ايتديكی انعام بهيمه‌لری اوزرينه الله‌ك اسمنی ذكر ايتسينلر ايچون
[فَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ] ايشته هپكزك الهی بر الهدر . – هر امت ايچون بر منسك يابديغی
كبی سزك ايچون ده يابمشدر . [فَلَهُ اَسْلِمُوا] بناءً عليه انجق اوكا – او واحد اولان الهه –
اسلام ايدك – اخلاص ايله عبادت ايدك ده ذكر ايدك ، قربانكزی شرك ايله شائبه‌دار ايتمه‌يك [وَ
بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ] بر ده او متواضعلری مژده‌له – يا محمد ! [اَلَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ
وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ] كه الله ذكر ايديلنجه قلبلری چارپار – جلال كبريانك جمالی يوره‌كلرنده
يارالر يعنی حس ايدرلر [وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا اَصَابَهُمْ] كنديلرينه اصابت ايدن محنتده

قارشی ده صبر ایدرلر [وَالْمُقِيمِي الصَّلٰوةِ] و نمازه مداوم ایدرلر [وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ] و نصیب ایتدیکمز رزقلردن انفاق ایدرلر . ـ زکات ، صدقه ویررلر ، قربان کسرلر ، اطعام ایدرلر .

[وَالْبُدْنَ] بدنه‌لری ده ـ او بدنه‌لری یعنی انعامدن اولان کوکده‌لیلری که حرمه اهدا اولنان دوه‌لردر . « البدنة عن سبعة و البقرة عن سبعة » حدیث شریفی موجبنجه صیغیر ده دوه کبی یدی کشیدن قربان ایدیلمک جائز اولدیغی جهتله شرعاً صیغیرلر دخی بدنه جنسنده معدوددر . [جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ] سزک ایچون الله شعائرندن قیلدق ـ یعنی الله سزه تشریع ایتدیکی دینک تجلیاتی اشعار ایچون علامتلردن قیلدق [لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ] سزک ایچون اونلرده خیر واردر . ـ بالاده اشعار اولندیغی اوزره دینی دنیوی منفعت واردر . [فَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ] بناء علیه اونلر دیکیلی ایکن اوزرلرینه اسم اللهی ذکر ایدیکز ـ یعنی اسم اللهی ذکر ایدرک قربان ایدیکز ـ بو صورتله قربان دوه‌یه مخصوصدر . دوه ایاقده ایکن الندن بری باغلانوب کردانندن بوغازلانیر که بوکا نحر تسمیه ایدیلیر . بر یانیه حالنده ذبحی ده جائزدر . صیغیر و قویونده ، کچی ایسه یاتیریلوب اوچ ایاغی باغلانارق ذبح اولنور . نحر ویا ذبحده اسم اللهی ذکری ده « بسم الله و الله اکبر ، اللهم منک و الیک » دینلمکدر که « اللهک اسمیله ، الله اک بیوکدر ، یا الله سندن و سکا » دیمکدر . [فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا] بناء علیه یانلری یره دوشدیکنده ـ که روحی چیقدیقده . [فَكُلُوا مِنْهَا] آرتق اونلردن ییکز ـ یعنی ییمه‌لیسی دکل ، ییلمه‌سی جائز اولدیغندن بعضی اقسامندن ییکز [وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ] قانعلره و دیلنه‌نه اطعام ده ایدیکز . [كَذٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ] بز اونلری سزه اویله تسخیر ایتدک ـ او ایری حیوانلری بویله سزه مسخر قیلدق [لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ] تاکه هدایته دیگیزه باپاسکز دیه دکل ، شکر ایده‌سکز دیه در . بو ده حیوانلرک ایریلکلرینه ، بو ده انسانک کوچوکلکنه باقملی ده معنویتک قارشیسنده مادیتک ناصل زبون قالدیغنی کورملی و الله تعالینک انسانه

ویردیکی نعمت وقدرتک قدرینی بیلملی ده الله‌ه شکر ایتملیدر.

محیی الدین عربی حضرتلری دیمشدرکه: شو قربانه محلی تکلیفدر. تحت سیادنده اولور، مقاماتیه ایرکندر. زیرا شرع شانیه ایرشمه غایه‌یه ایرسه دیمکدر. و قربانی تحرده انسانی اجسامک تقدیسی ایچوندر حیوانی جسدلری تدبیرده روحلرینی اتلاف وارد که اونلر تقدیمه اولنورکه روحلر نقل ایدر. او بونلری ده، صفیه اولورده تدبیر ایتدکلرنه صوکره انسانی اولورده تدبیر ایلر. بو بر دقیقه مسئلدرکه الله بصیرتینی تنویر ایتمیش اولان اهل الله‌دن ماعداسی تفطن ایده‌مز. اه.

بونلری ناصل شکر ایتملی: [لَنْ يَنَالَ اللّٰهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا] اونلرک نه اتلری نه قانلری الله‌ه ایرمز — رضاسنه نائل اولامازلر. [وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ] ولکن اوکا سزدن اولان او تقوی ایرر. — سزک معنویتکزدن کلن، تحیدکزی الله امرینه امتثال وتعظیم داوه اخلاص ایله تقربه دعوت ایدن تقواکزدرکه عندالله قبوله قرین و رضاسنه نائل اولور.

[كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ] اونلری بویله تسخیر ایتدی که [لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰيكُمْ] سزه ویردیکی هدایت و توفیقیدن دولایی اللهی بویوکلیه‌سکز — اونلری تسخیر ایتمک یولینی اوکره‌تو، اسبابنی تهیئه ایدن و تقربک کیفیتنه ارشاد ایدن نعمتک جلالتی و قدرتنک عظمتنی طانیوب بویوکلکده بیکتی هم قلباً هم قولاً هم فعلاً تکبیر ایله اعلان ایده‌سکز.

[وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ] برده محسنلری مژده‌له یا محمد!

زیرا:

إِنَّ اللّٰهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ اٰمَنُوا إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ٤

● أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللّٰهَ عَلٰى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ● ٧

الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُ وَلَوْلَا

دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ

وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ● اَلَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَآتَوُا الزَّكٰوةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ●

مآل شريفي

خبریكز اولسون كه الله ایمان ایدنلر طرفنده مدافعه ایده جكدر، چونكه الله هیچ بر خائنی، نانكوری سومز ● اونلره ده ویریلدی او كندیلرینه قتال ایدیلنده، چونكه اونلر ظلم اولندیلر، و شبهه سز كه الله اونلری نصرته قطعیا هر حالده قادردر ● اونلر كه ربمز الله در دیدكلرندن باشقه بر سبب، بر حق اولمقسزین دیارلرندن چیقاریلدیلر، الله ده ناسك بر قسمنی بر قسمیله دفع ایتمسی اولماسه ایدی هر حالده مناستیرلر، كلیسالر، حاورالر، مسجدلر ییقیلیردی كه بونلرده الله اسمی چوقچه ذكر اولنور. والبته الله كندینه نصرت ایدنی منصور قیلاجقدر، شبهه یوقدر كه الله چوقچه قوتلی، چوقچه عزتلیدر ● اونلر كه شایت كندیلرینی ارضده مقام اقتداره كتیررسك نمازی قیلارلر، زكاتی ویررلر، معروفی امر و منكردن نهی ایدرلر، بوتون امورك عاقبتی ده صرف الله عائددر ●

[إِنَّ اللّٰهَ] محققدر كه الله [يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا] ایمان ایدنلردن مدافعه ایدر. — مؤمنلردن كافرلرك تعرضلرینی دفع ایدر. بناء علیه بالاده سویلندیكی اوزره الله یولنده وجهیله منعه قیام ایدن، دائما جهاد اولان كافرلره قارشی مدافعه یه جسورانه صورتده حاضرلانسینلر.

[إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ] شبهه یوقدر كه الله هیچ بر خائنی، نانكوری سومز. — یعنی امانته خیانت، نعمتنه نانكورلك ایدنلری هیچ بر زمان سومز. جمعیتلرینی مدافعه ایتمز،

بالعكس فعلنه جزا ويرر . اونك ايچون :

[أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ] مقاتَل اولنلره اذن ويريلدى — خائن كافرلر طرفندن قتاله معروض قالان مؤمنلر اونلره قارشى حرب وقتاله مأذون قيلندي . [بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا] چونكه ظلم اولندير — رسول الله واصحابنه مشركلر اذا ايديورلردى . اصحاب كيمى ضرب اولنمش كيمى يارالانمش بر حالده كليرلر ، عليه الصلاة والسلام تظلم ايدرلردى . « صبر ايديكز ، چونكه قتال ايله امر اولنمادم » بيورورلردى . نهايت هجرت ايتديلر ، بو آيت نازل اولدى كه قتال حقنده ايلك نازل اولان آيتدر . (سورهٔ بقره ده «قاتلوا الذين يقاتلونكم» بامره) . [وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ] وشبهه يوقدركه الله اونلره ، او مؤمنلره نصرت ايتمكه ، مظفر قيلمغه البته قادر چونكه قادردر . — بنا عليه كافرلر چوقده ، مؤمنلر آز اولسه مقاتله ايده بيلرلر كى شبهه يه دوشمه مليدر.

[الَّذِينَ] او مظلوملر كه [أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ] ربز الله ديملرندن باشقه برسبب اولمقسزين مالرندن ودياررندن بغير حق چيقاريلدير [وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ] واكر الله ناسك بر قسمنى بر قسميله دفع ايتمسه ايدى — مثلا ظالملرى ، مفسدلرى ، كافرلرى عادللر ، صالحلر ايله مؤمنلر ايله دفع ايتمسه اولماسيدى [لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا] صومعه لر ، بيعه لر ، صلوتلر ، واچلرنده اسم الله چوق اولنان مسجدلر ييقيليردى — نتكيم او دفع يابيلمايان يرلرده الحاد كورولمكده در. صومعه ، اساساً تپه سى سيورى ، مرتفع بنا ديمكدر كه اسلامدن اول نصارى زاهدلرينك مناسترلرينه وصابئه صوفيلرينك زاويه لرينه اطلاق ايديليردى . صوكره مسلمانلرك اذان يرلرى اولان مناره لرده ده قوللانلمشدر فقط بوراده مراد نصارانك مناسترلرى ويا صابئه نك زاويه لريدر. بيعه ، نصارى عبادتخانه سى اولان كليسا ديمكدر. صلات ، بوراده عبرانيجه صلتا معربيدر كه يهوديلرك نماز قيلدقلرى ، يعنى حاورا ديمكدر. كورولويوركه مسجدلر ، ايچلرنده اسم الله كثيراً ذكر ايديلير اولمسيله توصيف ايدلمشدركه

بونده ایکی نکته واردر. بریسی اسلام عبادتنده اسم اللهك چوقچه ذکر ایدیلمسی مقصود اصلی اولدیغنی تصریح، ایکنجیسی ده دیگرلرینك وضع اصلی اولارق ذکر الله ایله معمور ایکن باشقه مقصدلرده استعمال اولندیغنه اشارتدر.

حاصلی، الله، دیندار اولانلری تجاوزلرك دفعنه سوق ایتمسه، اهل ایمانه حرب جهاد مصلحتی ویرمسه ایدی، مناستلر، دیرلر، کلیسالر، چودرلر، و ایچلرنده الله اسمی کثیراً ذکر ایدیلن مسجدلر بوتون هدم اولنوردی، دینسزلرك تعرضی هیچ بر شیئ براقمازدی، سورهٔ بقره ده گچدیگی اوزره ارض فساده اولوردی. بوتون بونلرك محفوظیتی و سلامتی مدافعه‌لریله متناسبدر. او حالده بوتون بونلرك حمایه‌سنی استهداف ایدن اسلامك جهد مدافعه‌سی اولویتله ثابتدر. [وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَنْصُرُهُ] والبته الله، اوکا نصرت ایدنی منصور قیلار. — الله‌ه نصرت دینه نصرت دیمکدر. زیرا دینه افعال اختیاریه‌یه تعلق ایتدیگی جهتله اولبابده مقصودك حصولی ایچون ارادهٔ الهیه‌نك تعلقی عبدك ارادهٔ جزئیه‌سنه معلق اولدیغندن قوللرك ارادهٔ جزئیه‌لرینی صرف ایله سعیلری ارادهٔ الهیه‌نك ایجابنه وسیله اولمق اعتباریله بر نصرت کبیدر. اونك ایچون مؤمنلره مدافعه وعد ایدن الله تعالی، نصرتنك قطعی تحققی اونلرك نصرتنه، یعنی چالیشمه‌لرینه ربط ایلمشدر. [اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ] محققدر که الله هیچ شبهه‌سز قویدر، عزیزدر. — نصرته احتیاجی یوقدر. و نصرت ایتدیگی معزز و غیر مغلوبدر.

[اَلَّذِينَ] اونلر — اول نصرت ایدنلر که [اِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْاَرْضِ] بز اونلری ارضده تمکین ایدرسه‌ك — یعنی مقام اقتداره گچیریر، اجرای حکومت ایتدیررسه‌ك [اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ] نمازی اقامه و زکاتی اعطا ایدرلر [وَاَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ] امر بالمعروف و نهی عن المنکر یاپارلر. — مشروع مستحسن طاعته جمله شدتله امر، نامشروع، چیرکینه، مردوده شدتله نهی ایدرلر. — موقع اقتداره گچینجه اخلاقلری بوزلماز، دینده، عدالتده انحراف ایتمز اولیای امور اولورلر. فی الحقیقه ضعفای اشیه

بويله اولمشدر. سوڭيه [وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ] در.

وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ
● وَقَوْمُ إِبْرٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ● وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ وَكُذِّبَ مُوسٰى
فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ● فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ
مَشِيدٍ ● أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا
أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي
الصُّدُورِ ● وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا
عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ● وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا
وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ●

مآل شريفى

واگر سنى تكذيب ايدرلرسه، بيله اول اونلردن اول قوم نوح ده تكذيب ايتدى، عادده، ثموده ده
● قوم ابراهيم ده، قوم لوط ده ● اصحاب مدين ده. موسى ده تكذيب اولندى. بن ده او كافرلره
بر مهلت ويردم. صوڭره ده كنديلرينى طوتدم آليويردم. ناصل اولدى او وقت بنم انكارم؟ ● اوت
نيجه مملكتلر واردر كه بز اونلرى ظلم ايتدكلرى حالده هلاك ايتدك ده شمدى اونلر داملرينك اوزرينه چوكمش
ايپ ايپسز، هم نيجه معطل قويو، مشيد كوشك ● يا اونلرده ير يوزنده سير ايتميورلركه كنديلرى ايچون عقللانديراجق
سبب اولاجق قلبلر، وايشيتمه‌لرينه سبب اولاجق قولاقلر اولسون. زيرا حقيقت بودركه كوزلر كورمز،
ولكن سينه‌لرده‌كى قلبلر كورمز ● بر ده سندن عجله عذاب ايستيورلر. البته الله وعدينه خلف ايتمز.

بونکله برابر ربکک عندنده بر کون سزک صایه جغکز بیک سنه کبیدر ● ظلم ایتمکده ایکن نه کندیلرینه مهلت ویردیکم نیجه مملکت واردر که بعده اونی طوتمشم الیورسندم . بوتون انقلاب نهایت بکادر ●

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ● فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ● وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ●

مآل شریفی

دیکه : ای اوبوتون انسانلر : بن سزه آنجق آچیق آکلاتان بر نذیرم ● ایمدی ایمان ایدوب صالح صالح ایشلر یاپانلر ، اونلر ایچون هم بر مغفرت وار هم بر رزق کریم ● آیتلریمز حقنده عاجز بیراقمق ایچون قوشانلر ایسه ایشته اونلر اصحاب جحیم ●

بوکا دخی واسنه تعقیب ایتمه . زیرا :

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنْسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ● لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ● وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ

آمَنُوا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَق۪يمٍ • وَلَا يَزَالُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ف۪ي مِرْيَةٍ مِنْهُ
حَتّٰى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً اَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَق۪يمٍ •

مآل شریفی

هم بن سندن اول نه بر رسول ونه بر نبی کوندرمدکه بر تمنی قوردیغی وقت شیطان اونک امنیه سنه بر القا یاپمسین اولماسین . بونک اوزرینه الله شیطانک القا ایتدیکنی درحال نسخ ایدرده صوکره الله ، آیتلرینی محکملر . والله علیمدر حکیمدر • شونک ایچون که شیطانک القا ایتدیکنی قلبلرنده قاتی اولانلر وقلبلرنده بر مرض بولنانلر ایچون بر فتنه قیلاجقدر . وچونکه ظالملر اوزاقده بر شقاق ایچنده درلر • بر ده کندیلرینه علم ویرلمیش اولانلر اونک محققا ربکدن کلمه حق اولدیغنی بیلسینلر واوکا ایمان ایتسینلرده قلبلری اوکا خاشع اولسون دییه . وچونکه الله ایمان ایدنلری طوغری بر جاده یه چیقاریر • او کفر ایدنلر ده کندیلرینه او ساعت بغتةً کلنجیه یا دا عقیم بر کونک عذابی کلنجیه قدر اوندن بر شک ایچنده قالیر کیدرلر •

[وَمَا اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ] سندن اول نه بر رسول نه ده بر نبی باشقه بر حالده کوندرمدک — بو آیت رسول ایله نبینک سنالرنده فرق اولدیغنی اشعار ایتمکده در . نبینک رسولدن اعم اولدیغنی افاده ایدن بعضی حدیثلرده نقل ایدلمکده در . عرفده مشهور اولدیغنه کوره رسول ، کندیسنه وحی اولنان وتبلیغه مأمور بولنان ذات . نبی ایسه تبلیغه مأمور اولسون اولماسین وحی اولنان . بنا علیه هر رسول نبیدر ، هر نبی رسول دکلدر . فقط معلوم که عام خاصه مقابل ذکر اولندیغی زمان او خاصک ماوراسنه مصروف اولور . بوراده ده نبی رسوله مقابل ذکر ایدلمسی بولندیغنده رسول اولمایان یعنی تبلیغه مأمور ایدیمیه نبی قصد ایدلمک اقتضا ایدر . حال بوکه آیتک باشنده

ارسال فعلی اکثریسنده تعلق ایتمکده‌در. تبلیغه مأمور اولمیینه ایسه ارسال ایدلسه اولمسی اکلاشلات
بونک ایچون دینلمشدرکه: رسول، الله تعالانک ناسی دعوت ایتدکی اوزره یعنی بر شریعتله کوندردیکی
وارکلکدر. نبی ایسه بوڭا دائمه بر شریعتی تقریر ایچون کوندرلنه شاملدر. نته‌کیم بنی اسرائیل انبیاسی
هپ شریعت موسایی تقریر ایچون کوندریلمشدر. لکن بوکاده سؤال ایراد وارددر: اسماعیل
علیه السلام حقنده «وکان رسولا نبیا» بیورلمشدر. بناء علیه هم نبی هم رسولدر. حال بوکه شرع جدید
ایله دکل حضرت ابراهیمک شریعتی ایله کوندرلمشدر. بوڭا جواباً ده کوندریلدیکی ناسه نسبتله شرع جدید
اولمسی کافیدر دینلیور. بر ده رسول معجزه‌سی ومنزلی و بر کتابی اولاندر، نبی ایسه کتابی اولمیاندر دیه
تعریف اولنسه ایسه ده اسماعیل علیه السلام ایله اعتراضله بو تعریفه دخی زیاده واردر. او حالده اك
طوغروسی اولکی تعریفدر. «ارسلنا» فعلنك تعلقنه کلنجه: بونی «قلدتها سیفا ورمحا»
قبیلندن اولارق «وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا انبأنا من نبی» تقدیرنده اکلامق اقتضا ایدر.
یعنی سندن اول باشقه حالده نه بر رسول ارسال نه ده بر نبی انبا ایتدك [إلّا] ایچون — او حالده که
[إذا تمنّى] تمنی ایتدیکنده — تمنینك اساسی کوکلك ارزو ایتدیکی شیئی نفس وخیالده تقریر وتصویر
ایلمکدر. و بونکله نفسده حاصل اولان صورته امنیه و یا منیه دینیرکه فرانزجه «ایده‌آل» تعبیر اولنور.
صوك زمانلرده بوکلمه فلسفه‌ده اهمیت کسب ایتمش و ایده‌آلیزم نامیله بر مسلك فلسفینك تشکلنه منشأ اولمسه
وصانکه ادیبلرده او لفظی بیلمیی اولمق ایچون لسانمزده ترجمه‌سنده «مفکوره» کلمه‌سی ایجاد ایدلمسه و شیوع
بولمشدر. شو حالده تمنی، بر امنیه بسلامك، بر مفکوره قورمق دیمك اولور. ایده‌آلیستلر بو توتیه حقیقتك
اصلی «انا»ده اولدیغنی فرض ایتدکلرندن نفسك منیه‌سنی هر حقیقتك منشأی کبی فرض ایدرلر و بونونه دلش
بریولده ادعاده هپ ایده‌آلی حقیقی ایدرلر. بونکله الوهیت و نبوت مسئله‌سنی ده حل ایتدکلرینه ذاهب اولارق
پیغمبرده بر ایده‌آل قورمسه، بر زمانه یر ویرمانی یا بعضا اوغراشمه، صوکره ده نبوت دعوسیله اورته‌یه آتیلمسه
بر ایده‌آلیست کبی کوسترمك ایسترلر. فقط قرآن بالخاصه بو آیتله اکلاتیورکه نبوت و رسالت بر امنیه اثری دکلدر.
«وما ینطق عن الهوى ان هو الا وحی یوحی» اولان پیغمبره تمنی یاقیشماز. چونکه وحی تماماً ارمقدر.

امنیه‌یه شیطانه قاریشیر. باشقه‌لری شویله طورسون نبی و رسول بیله حسب البشریه تمنیده بولندیغی وقت
[اَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي اُمْنِيَّتِهِ] امنیه‌سنه شیطان القاآت یاپار — حتی اولمیانه شبهه‌لر قاریشدیرر.
امنیه، هوا و خیالده، اصابتسزلکدن خالی قالماز. دیمک که پیغمبرلرک عصمتی، یقینی وحی جهتیله‌در.
یوقسه اجتهادده و کندی ایسته‌دیکی زمانده خطا ممکندر. [فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ] اوندن صوکره
الله، شیطانک القاسنی نسخ ایدر — ازاله ایدر [ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ اٰيَاتِهِ] صوکره ده الله
آیتلرینی محکملشدیرر. — هیچ بر وجهله ردی قابل اولمیه‌جق، خطا احتمالی بولونمیه‌جق صورتده
قونمشدیرر. بوراده "ثم" زمانده دکل، رتبه‌ده تراخی ایچوندر. چونکه احکام نسخدن اعلا
رتبه‌ده‌در. [وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ] والله، بیلن علیم، یاپان حکیمدر. — هر شیئی
حقیقیله بیلن اولدیغی کبی شیطانک القاسنی ده بیلیر. و هر یاپدیغی حکمتله یاپدیغی کبی پیغمبرلرده بیله
امنیه‌لری شیطانک القاسیله علاقه‌دار قیلمه‌سی و اونی نسخ ایدوب صوکره آیتلرینی احکام ایتمسی ده حکمتلیدر.
شویله‌که:

بونی [لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ] شیطانک القا ایتدیکنی [فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي
قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ] قلبلرنده مرض اولانلر، قلبلری قاتی بولنانلره
بر فتنه یعنی قاپیلاجقلری بر محنت و عذاب قیلمق ایچوندر. — زیرا بونلر هپ امنیه‌یه قاپیلیر و تمنی پشنده
طولاشیرلر. [وَاِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ] و حقیقةً او ظالملر اوزاق بر شقاق
ایچنده‌درلر. — آرالری اویله آچیلمشدر که التئام قبول ایتمز. هر بری بر امنیه ایله حقدن اوزاقلاشمش
عداوت شدیده و مخالفت تامه ایچنده‌در. [وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ] بر ده علم ویریلمش
اولانلر شونی بیلسینلر ایچوندرکه [اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ] او حقیقةً حقدر، ربکدندر. —
قرآنه ویا او نسخ و احکام ربک طرفندن نزلدر.. یعنی پیغمبر بر امنیه تعقیب ایتدیکی وقت شیطانک
القاسنه اصطدام ایتمه‌سی ویا او القانک اولنوبده آیات الله احکام ایدیلمه‌سی ایله وحی ایله امنیه‌نک
فرقی اولمازدی. و او وقت اهل علم قرآنک و بنا علیه نبوت و رسالتک من طرف الله حق و ثابت اولدیغی

بیلسونلر دیو . فقط الله حكمتیله اویله یاپیلدی كه اهل علم بیلسنلر [فَيُؤْمِنُوا بِهِ] ده اوكا — او قرآنه ویا الهامه — ایمان ایتسینلر [فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ] یاخود تعبد اوكا مطمئنه اولسون . [وَاِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِينَ اٰمَنُوا اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ] و شبهه یوق كه الله ایمان ایدنلری البته بر طوغری یوله هادیسیدر . — بو آیتك نزولی غرانیق دیه دیدیكری اویدنلار اولدیغنه دائر بر سوز واردر . اونك ایچون ده والنجم سوره سنه باقه .

[وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ] — الآية .

اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِلّٰهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ • وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِاٰيَاتِنَا فَاُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ • وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ قُتِلُوا اَوْ مَاتُوا لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللّٰهُ رِزْقًا حَسَنًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ • لَيُدْخِلَنَّهُمْ مُدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ • ذٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ • ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَاَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ • ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ •

مآل شريفی

ملك او كونده بر اللهكدر . بینلرنده حكمی ویریر . ایشته ایمان ایدوب صالح ایشلر ایشلیینلر نعیم جنتلرنده در • كافر اولوب آیتلرمزه یالان دییینلر اولنلر ایسه انلره خور ایدیجی بر عذاب واردر • الله یولنده هجرت ایدوب ده صوكره قتل اولنان ویا اولن اولنلر ایسه البته الله انلری گوزل بر رزقله

کوزل بر رزقله البته رزقلندیره جکدر. وچونکه الله البته رزق ویرنلرک ان خیرلیسی اودر ● او
البته اونلری خوشنود اوله جقلری بر محله قویه جقدر، وچونکه الله غایت علیم، غایت حلیمدر ● بو بویله
بر ده هر کیم کندینه ایدیلن عقوبتك مثلیله مقابله ایدرده صوکره ینه اوکا بغی اولونورسه البته الله اوکا
نصرت ایدر. چونکه الله عفوو چوق، مغفرتی چوقدر ● چونکه الله، کیجه‌یی کوندوزك ایچنه
صوقار، کوندوزی ده کیجه‌نك ایچنه صوقار. والله، سمیعدر علیمدر ● چونکه اللهدر انجق ذاتاً حق
اونك اوندن باشقه دعوت ایتدکلری ایسه هپ باطلدر. واللهدر انجق یالکز یوکسك، یالکز بیوك ●

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ
خَبِيرٌ ● لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ●
أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ
السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ● وَهُوَ
الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ●

مآل شريفي

کوردکمی الله، سمادن بر صو ایندیرمکله ارض نه یم یشیل اولو ویریور. حقیقت الله چوق لطیف
بر خبیردر ● کوکلرده کی و یرده کی هپ اونکدر. و حقیقت الله، حمد اولنه جق یالکز غنی انجق اودر
● کوردکمی الله، حقیقة بوتون یرده کیلری سزك ایچون مسخر قیلدی، سمایی ده اذنی اولمقسزین
یره دوشمکدن طوتیور. حقیقة الله، انسانلره چوق رأفتلی بر رحیمدر ● سزه حیات ویرن
اودر، صوکره سزی اولدورر، صوکره سزی ینه دیریلتیر، حقیقت انسان چوق نانکوردر ●

لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ
وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُسْتَقِيمٍ • وَإِنْ جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ • اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ
• أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ
عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ • وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُمْ
بِهِ عِلْمٌ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ • وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ
فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنْكَرَ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ
آيَاتِنَا قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَٰلِكُمُ النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَبِئْسَ الْمَصِيرُ •

مآل شريفى

بز هر امته بر عبادت یولی یاپمشزدر که اونلر اونک عابدلریدر . بناءً علیه اونلر ده سکا اصلا نزاع ایتمسینلر و ربکه دعوت ایت . چونکه سن جداً حقه کوتورن طوغری بر یول اوزرنده سک • واکر سکا مجادله ایدرلرسه دیکه : نه یاپیورسکز الله ایی اعلا بیلیور • مخالفت ایدوب طورد یغکز شیلر حقنده قیامت کونی الله آرهکزده حکمنی ویره جک • بیلمز میسک که الله کوکده ویرده نه وارسه بیلیر . محققا او بر کتابده در . هر حالده او الله کوره قولایدر • اونلر اللهک غیرسنه بر شیئه طاپیلیورلر که او اوکا اونلر بر فرمان اندیرمه دی و اونلر بر شی که اولسون . لهذا هیچ بر علملری یوقدر ظالملره ایسه یاردیمجی یوقدر • کندیلرینه قارشی آیتلریمز بر بینه اولارق اوقوندیغی زمانده ده او کافرلرک یوزلرنده منکر تکدیغی طانیرسک ، هماندن همانه قارشیلرنده آیتلریمزی تلاوت ایدنلره صالدیریورجه سینه کی اولورلر . دیکه : سزه بوندن دها شر اولانی خبر ویره‌یم‌می ؟ آتش ، الله اونی کافرلره

وعد بیوردیکر ، او نه فنا عاقبتدر ●

يا أيها الناس ضرب مثل فاستمعوا له إن الذين تدعون من
دون الله لن يخلقوا ذبابا ولو اجتمعوا له وإن يسلبهم الذباب شيئا
لا يستنقذوه منه ضعف الطالب والمطلوب ● ما قدروا الله حق
قدره إن الله لقوي عزيز ● الله يصطفي من الملائكة رسلا ومن الناس
إن الله سميع بصير ● يعلم ما بين أيديهم وما خلفهم وإلى الله ترجع
الأمور ●

مآل شریفی

ای انسانلر ! بر مثل ضرب ایدیلدی ، شمدی اوکا ایی قولاق ویرك . حقیقت اولسون دیه کز سزك اللهدن
باشقه طاپدیغکز بر سینك بیله یاراته‌مازلر ، هپسی اونك ایچون طوپلانسه‌لر بیله . و شاید سینك اونلردن
بر شی قاپارسه اونی اوندن قورتاره‌مازلر . طالب ده ضعیف مطلوب ده ● الله‌ی قدرینه کرکی
کبی تقدیر ایده‌مدیلر . حقیقت الله پك قوی پك عزیزدر ● الله هم ملائکه‌دن رسوللر
سچر هم انسانلردن . حقیقت الله پك سمیع پك بصیردر ● هپسنك اوکلرنده‌کنی و آرقه‌لرنده‌کنی
بیلیر . و بوتون ایشلر هپ الله‌ه ارجاع اولنور ●

يا أيها الذين آمنوا اركعوا واسجدوا واعبدوا ربكم وافعلوا
الخير لعلكم تفلحون ● وجاهدوا في الله حق جهاده هو اجتباكم
وما جعل عليكم في الدين من حرج ملة أبيكم إبراهيم هو سماكم

الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَآتُوا الزَّكٰوةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللّٰهِ هُوَ مَوْلٰيكُمْ
فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ●

مآل شريفى

ای او بوتونه ایمان ایدنلر، ركوع ایدك، سجده ایدك، ربكزه قوللق ایدك، خیر ایشله‌یك كه فلاح بوله‌بیله‌سكز ● والله اوغرنده حقیله جهاد ایله مجاهده ایدیك. سزی او سچدی، اوزریكزه دینده بر حرج ده یوكلتمه‌دی، هاده بابا‌كز ابراهیمك ملتنه. بوندن اول و بونده سزه مسلمان اسمنی او — الله — طاقدی، كه پیغمبر سزه قارشی شاهد اولسون، سزده بوتون انسانلره قارشی شاهدلر اولاسكز. هاده نمازی قیلك، زكاتی ویرك، والله صیقی طوتونك كه مولاكز اودر، او نه گوزل مولی، نه گوزل نصیر ●

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا] — یعنی ركوع و سجود ایله نماز قیلكز. ذكر ایدلدیگنه گوره اول اسلامده بو آیت نازل اولنجیه قدر نمازده گاه ركوع، گاه سجده یاپارلردی، بو آیت ایله ایكیسنك جمعی امر ایدلمشدر. شو حالده بوراده‌كی سجده، سجدهٔ تلاوت دگل صلاتیه‌در. فقط امام شافعی حضرتلری بو آیتده ده سجدهٔ تلاوتك لزومنه قائل اولمشدر. [وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ] و ربكزه عبادت ایدیكز — یعنی ركوع و سجودی ربكزه عبادت قصد و نیتیله یاپیكز. برده یالكز نمازی وظیفه‌كزك بیتدیگنه ذاهب اولمایوب امر اولنان دیگر عبادتلری یاپیكز، هم باشقه‌سنه دگل، آنجق ربكزه یاپیكز [وَافْعَلُوا الْخَيْرَ] و خیر ایشله‌یكز — نماز و دیگر عبادتلره ماعدا بر ده هر ایشكزده خیر اولانی تحری ایدوب نوافل طاعات، صلهٔ رحم،

صلهٔ رحم، اخلاص، ناسه منفعت، و الله‌ك مخلوقاتنه شفقت كبی كوزللكلره ده يتديكی خيری يابيكز
[لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ] كه فلاح اميد ايده بيله‌سكز. — يعنی بونلری يابيقله عمللريكزه كوره ده
فلاحكزك قطعی اولديغنه حكم ايتمكزين اميدله بكله‌يكز. چونكه اصل فلاح، فضل الهيدر.
فقط «لا يزال العبد يتقرب الی بالنوافل» حديث قدسيسی مضمونی اوزره، الله‌ه تقربده يالكز
فرائضله دكل، اونلره منضم اولان نوافل ايله‌در. «وافعلوا الخير» امرنده بالخاصه بو مضمونی
اشعار ايدر. و بالخصوص [وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ] الله اوغرنده حقيله جهاد ايديكز
ايديكز — جهاد، دشمنی مدافعه‌ده بوتون وسعی صرف ايتمكدر كه اوچ قسمدر. برسی ظاهر دشمن ايله
مجاهده، برسی شيطان ايله مجاهده، برسی ده نفس ايله مجاهده‌در. بعضيلری بوراده جهاد دنيلان
اولكيدر ديمش، بعضيلری ده هوا و نفسله مجاهده‌در ديمش. فقط اولی اولان اوچ قسمك اوچينه ده
شامل اولمسيدر. و بونك حقيقت ايله مجازك جمعی قبيلندن دكل، مجاهده مفهومنك بالذات شمولنده
شبهه يوقدر كه مجاهده مقاتله‌دن اعمدر. نته‌كيم روايت اولونوركه حضرت حسن بو آيتی اوقوسه
ديمشدركه: آدم، الله اوغرنده جهاد ايدر، و حال بوكه بر قليچ ده وورمامش بولنور. اه. صوكره الله
اوغرنده جهادك حقی ده جهد و اخلاصه مقارن بولونمسی حيثيتله‌در. اغراض فاسده‌دن، استطاعت
نسبتنده تقصير و تكاسلدن سالم اولمسيدر.

[هُوَ اجْتَبَاكُمْ] او سزی اجتبا ايتدی — يعنی ای محمد امتی، دشمنلرينه قارشی
جهاد ايچون سزی الله كنديسی سچدی [وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ]
و سزه اوزريكزه دينده هيچ بر حرج، يعنی بر تضييق يابمادی — يعنی سزه امر ايتديكی دينده
تكاليفی وسع ايله متناسب قيلدی (سورهٔ بقره‌نك آخرينه باقه). ديكر دينلردكی آغير، چكيلمز يوكلر
تحميل ايتمه‌دی. هركسك اضطرارينه، احتياجنه، معذرتنه كوره رخصتلر ويردی. مثلا اياقده
نماز قيلامايان اوطوروسته، اوطوره‌مايان ايما ايله قيلمسنه مساعده ايتدی، قولايلقلر كوستردی.
جهادی ده استطاعت ايله متناسب قيلدی. [مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ] كه باباكز ابراهيمك ملتی كبی

[هو سمّيكم المسلمين من قبل وفى هذا] بوندن اول ده بونده ده سزه مسلمين اسمنى تسميه ايتدى — يعنى كرك بو قرآنده وكرك حضرت ابراهيم واسمعيلك «ومن ذريتنا امة مسلمة» دعاسنده اولديغى كبى ماضيده ده سزه مسلم اسمنى الله طاقدى [ليكون الرسول شهيدا عليكم] كه رسول سزه شاهد اولسون [وتكونوا شهداء على الناس] سزده بوتون انسانلره شاهد اولهسكز — يعنى حقيله مجاهدهنك، ديانتك، سلامتك ناصل اولديغنى بيلميەنلره فعلا كوسترهجك حجة شاهدى بر نمونۀ امتثال اولسون، سزده اولا اتباع ايدرك بوتون انسانلره نمونۀ امتثال حجة شاهدلرى اولهسكز.

[فاقيموا الصلوة وآتوا الزكوة] بناء عليه نمازى دوست قيلكز، زكاتى ويريكز [واعتصموا بالله] والله صارلكز [هو مولاكم] او مولاكز اودر. — ايشلرى كورهجك ولى الامركز، خلاصى ويرهجك افنديكز، معينكز انجق الله در. [فنعم المولى ونعم النصير] او، نه كوزل مولى ونه كوزل نصيردر.

سورة المؤمنون مكية وهى مائة وثمانى عشرة آية

اشبو مؤمنون سورهسى بلا خلاف مكيهدر. آنجق «حتى اذا اخذنا مترفيهم — الى — مبلسون» قول كريمى استثنا ايدلشدر.

آيتى — كوفيده يوز اون سكز، ديكرلرنده يوز اون ييدى در.

كلمهلرى — بيك سكز يوز قرق.

حرفلرى — درت بيك سكز يوز سكساندر.

فاصلهسى — ن، م حرفلريدر.

ترمذى ونسائى وغيرلرينك تخريج ايتدكلرى وجهله عمر بن الخطاب رضى الله عنه ديمشدركه

رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرتلرینه وحی نازل اولدیغی زمان یانینده آری وزیلتیسی کبی بر شی
ایشیدیردك . بر کون ینه اوزرینه وحی نازل اولدی . بر ساعت بکلەدك . دیکلنه آچیلدی وجماله قبلەیه
دونوب اللرینی قالدیردی «اللهم زدنا ولا تنقصنا واکرمنا ولا تهنا واعطنا ولا تحرمنا وآثرنا
ولا تؤثر علینا وارضنا وارض عنا» دیه دعا ایتدی ، صوکره ده «بکا اون آیت ایندیریلدی که بونلری اقامه
ایدن جنته کیره جکدر» دیدی «قد افلح المؤمنون» دیه اون آیت قرائت بیوردی .

بو سورەنك باشیله اولکی سورەنك آخرینه کی مناسبت ده ظاهردر . زیرا اوراده
«یا ایها الذین امنوا ارکعوا واسجدوا واعبدوا ربکم وافعلوا الخیر لعلکم تفلحون» خطابیله ویریلن
فلاح امیدی بوراده تحقق ایتدیریلمشدر . اوراده امید ایله ختام ویرلمش ، بوراده وعد ایله
باشلانمشدر . شویله که :



بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ● اَلَّذ۪ينَ هُمْ ف۪ي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ● وَالَّذ۪ينَ هُمْ
عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ● وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ● وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ
حَافِظُونَ ● اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوم۪ينَ ●
فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ● وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ
وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ● وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ● اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ
الْوَارِثُونَ ● اَلَّذ۪ينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ ●

مآل شریفی

حقیقت فلاح بولدی او مؤمنلر ● که اونلر نمازلرنده خشوعلیدرلر ● اونلر که بیهوده ایشه

بوش لافه باقمازلر ● اونلركه زكات ويرمك ايچون چالیشیرلر ● واونلركه عرضلرینی قورورلر ● آنجق زوجه‌لرینه وكندیلرینك ملكی اولان جاریه‌لرینه قارشی مستثنی ، چونكه بونلردن لوم اولونمازلر ● كیم ده بونلردن اوته‌سنی آرارسه ایشته آنلر حددن آشانلردر ● واونلركه امانتلرینه وعهدلرینه رعایتكاردرلر ● اونلركه نمازلرینك اوزرینه محافظه ایدرلر ● ایشته بونلردر اووارثلر ● كه فردوسه وارث اولاجقلر ، اوراده مخلد قالاجقلردر ●

[قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ] حقیقت فلاح بولدی اومؤمنلر — فلاح ، مراده ظفر بولمقدر . خیرده بقا دییه ده تعریف ایدلشدر .

افلاح ، فلاحه نائل اولمق معناسنه گلدیگی كبی فلاحه گیرمك ، یعنی بزم تعبیریمزله فلاح بولمق معناسنه ده گلیر كه قرائت عمومیه‌سی بو معناده وارد اولمشدر . بوراده الله تعالی ، بو صفتلری جامع اولان كیمسه‌لر ایچون فلاحك تحققه حصولنی تبشیر بیورمقده‌در . بو وصفلرك اولكیسی ایماندر . (ایمانك تعریفی وتفسیری حقنده سورهٔ بقره‌ده تفصیلات گچمشدی باقه) .

ایكنجیسی شودر : [اَلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ] كه اونلر نمازلرنده خاشعدرلر . — خشوع ، بعضلری خوف ، رهبت كبی قلب فعللرندن اولمق اوزره تعریف ایتمش ، بعضلری ده سكون وترك التفات كبی جوارح فعللرندن گوسترمشدر . فخر رازی خشوع ، اصلی قلبده تفرعاتی بدنده اولمق اوزره ایكیسنی ده جامعدر . قلبه تعلقی ایله جهتی : عظمت وجلال ربانی قارشیسنده كندی كوچوكلگنی گوسترهرك نفسی ارجعه سرفراز ایتدیره‌جك وادب وتعظیمه باشقه خاطره‌یه التفات ایتمیه‌جك صورتده قلبك حضول درجه صاحبنی حسی دریاسیدر . ظاهره تعلقی ایله جهتی ده : اعضای بدنده بو حسك تفرعاتیله سكون وسكینت حاصل اولمسی وگوزلرینك اوگنه ، سجده موضعنه باقوب صاغه صوله ، شوراده بوراده التفات ایتمه‌مسیدر . بناءً علیه خشوعك اصلی ، نمازك شرطلرندن اولامدیغی كبی ، تفرعاتی ده نمازك آداب وتكمیلاتیله علاقه‌داردر . حسندن وابن سیریندن روایت اولندیغنه گوره

رسول الله واصحابی نمازده كوزلرینی سمایه قالدیرلردی، بو آیتك نزولی اوزرینه اوكلرینه اكدیلر واختصاری ترك ایتدیلر [۱]. بخاری ومسلمده حضرت عائشه دن ده روایت اولنورکه: رسول اللهه نمازده التفاتدن سؤال ایتدم، بیوردیلر که: او بر اختلاسدر که شیطان اونی قولك نمازندن اختلاس ایدر.

حکیم ترمذینك قاسم بن محمد طریقیله اسماء بنت ابی بکردن ده حضرت عائشه نك والده سی ام روماندن تخریج ایتدیکی بر حدیثده ده شویله‌در: ام رومان رضی الله عنها دیمشدر که نمازده صالانیوردم ابوبکر رضی الله عنه کوردی، بنی اویله بر آزارلادی که آز دها نمازدن چیقه‌جقدم، صوکره ده دیدی که رسول اللهی دیکلەدم، شویله بیوریوردی: هر هانکیکز نمازه طوردیغنده هر طرفه صالانماسون یهودیلر کبی صالانماسین. زیرا نمازده سکون اطرافك نمازك تمامندندر. اهـ.

[وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ] و اونلر که لغودن چکینیرلر — بیهوده قول وفعلدن صاقینیرلر [وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَاعِلُونَ] و اونلر که زكاتك فاعلیدرلر. — بوندن مراد اولان معنی مالارینك زکاتنی ویریرلر دیمکدر. فقط بعضلری بو افاده یه نظراً زکاتدن مراد تهذیب و طهارت نفسانیه اولدیغنی سویلمشلردر. مع ما فیه زکات ایستی یا پاك دیمك نفسی، بدنی، مالی زكاتك هپسنه ده شامل اولابیلیر. [وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ] و اونلر که عرضلرینی محافظه ایدرلر [إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ] انجق زوجه‌لرینه ویا ملك یمینلری اولان مملوکه‌لرینه قارشی مستثنی [فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ] زیرا اونلر لوم اولونمازلر. [فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ] آرتق بونك اوتسنی ایسته‌ین اولورسه [فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ] ایشته اونلر متجاوزدرلر. — بو آیتك ظاهری متعه‌نك دخی حرمتنی افاده ایدر. [وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ] و اونلر که امانتلرینه و عهدلرینه رعایت ایدرلر — امانت یالکز مال امانتی دکلدر، بتون تکالیف شرعیه

---

(۱) اختصار، الینی خاصره‌یه قویمق یعنی کوکسنه قویمقدر.

حقوق الله و حقوق عباد، وظائف، ولایت، مأموریت دخی امانت جمله‌سندندر. عهدده کرک الله ایله بنده و کرک ناس آره‌سنده اولان مقاولات و تعهداته شاملدر.

[وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ] و اونلر که نمازلری اوزرینه محافظه ایدرلر. — امانات الهیه جمله‌سندن اولان فرض نمازلری فوت ایتمه‌مك و یا کسللك ایله اخلال ایتمه‌مك ایچون دائما کوزه‌تیرلرده وقتی وقتنه شروط و آدابی ایله قیلمغه دوام ایدرلر و نمازلری محافظه ایتمك ایچون مجاهده ایدرلر. [أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ] ایشته اونلر — یعنی بو وصفلری حائز اولان مؤمنلر — در انجق او وارثلر. «تلك الجنة التي نورث من عبادنا من كان تقيا»، «ان الارض يرثها عبادي الصالحون» آیتلرینده بیان اولنان میراثه صاحبلر اوله‌جقلر [الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ] که فردوسه وارث اوله‌جقلر [هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ] اوراده مخلد قاله‌جقلردر.

— بعضلری فردوس، حبشه لسانجه دیار دیکه جنت دیمك اولدیغنی سویلمشلردر. رسول اکرم صلی الله علیه وسلمدن ابو موسی الاشعری رضی الله عنه روایت ایتمشدر که «فردوس، مقصوره‌لر، جماندر، انهار و اشجاری واردر.» ابوامامه رضی الله عنه ده شونی روایت ایتمشدر: «اللهدن فردوسی ایسته‌یك، چونکه او جنتك اعلاسیدر. اهل فردوس، عرشك غجیرتیسنی ایشیدرلر.».

بو صورتده سعود انسانك اوصافنی بیان ایدن سوکره خالق تعالانك صنع و قدرتنی دوشوندیرك و آخرتك حق اولدیغنی آکلاتمق ایچون ده عموم انسان جنسنك خلقتنك مبدأنی و طوردن طوره، فطرتده کیردیکی، اولدیغی تقلبات و تحولاتی خلقتك مرتبه اوزرنده کوسترمك بویوریلیورکه:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ۝ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ۝ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ۝ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ۝

ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ ●

مآل شريفى

شانم حقیقت بز انسانی چامورده‌ن، بر سلاله‌دن یاراتدق ● صوکره اونی اوطوراقلی بر قرارگاهده بر نطفه یاپدق ● صوکره او نطفه‌یی بر علقه یاراتدق، دیرکه او علقه‌یی بر مضغه یاراتدق دیرکه او مضغه‌یی بر طاقم کمیک یاراتدق، دیرکه او کمیکلره بر ات کیدیردک، صوکره اونی دیکر بر نشأت خلقتی ویردک، باخ نه شانلی اولدی الله، یاراتانلرک اک کوزلی «فتبارك الله احسن الخالقين» ● صوکره سز بونک آرقه‌سندن محققاً اوله‌جکسکز ● صوکره سز قیامت کونی محققاً بعث اولنه‌جقسکز ●

١ ـ [مِنْ سُلٰلَةٍ مِنْ طِينٍ] چامورده‌ن بر سلاله‌دن ـ سلاله کلمه‌سی سل ماده‌سندن مأخوذدر. سل، بر شیئی بر شیدن رفق و ملایمتله صیریلدوب چیقارمق دیمکدر. نته‌کیم لسانمزده ده معروف اولدیغی اوزره قلیجی قینندن صیریلدوب چکمکه «سل سیف» تعبیر اولنور. بو ده فعاله وزننده‌کی اسملر، مشتق اولدقلری فعلدن ناشی بعضاً غایه اولورلر، خلاصه کبی. سلاله بو قبیلدندر. بعضاً ده اولمازلر علاله، کناسه کبی. کشافک بیانه کوره بو وزنه بر چوق معنالرده علاقه واردر. لسانمزده بو وزنک مقابلی «نتی» لاحقه‌سیله یاپیلان کلمه‌لردرکه سوزنتی، قورونتی، قیرینتی، سوپورونتی کبی. لکن سل فعلنی بر کلمه ایله افاده ایده‌مدیکمزدن سلاله کلمه‌سنی بو صورتله ترجمه ایده‌مه‌مشزدر. شو حالده بر شیئک سلاله‌سی او شیدن صیریلوب چیقاریلان بر نتیجه دیمک اولور. اولاد و ذریته ده سلاله اطلاق اولونمه‌سی بو معنی ایلهدر. بو مناسبتله سلاله تعبیرنده بر نسل مفهومی تخیل ایدرز. لکن اساسنده بو مفهوم شرط دکلدر. چونکه سلاله اصلدن دکل، اوندن چیقاریلان خلاصه‌دن کنایه‌در.

ایشته انسانک رتبهٔ خلقتنده اولا بویله چاموردن صیزیلوب چیقاریلمش بر سلالهدن یاپیلمشدرکه بو رتبه ایله انسان اولان آدمک خلق اولندیغی و بناءً علیه انسان جنسنک، انسان عضویتنک ایلک باشلادیغی رتبه اولمقله هیچ بر انسانک تخیل مسبوقه دکلدر. بعضلری بوراده «طینه» آدمک بر اسمیدر دیمش، بعضلری ده سلالهدن مراد، آدمدر دیمشلر ایسه ده ایکیسی ده خلاف ظاهردر. زیرا آدم انساندر «لقد خلقنا الانسان» ده داخلدر. آیتک ظاهری بو سلالهنک آدمدن اول اولمسیدر. حتی بر قسم مفسرین، ابن عباس، عکرمه، قتاده ومقاتلدن نقل ایتدیکی وجهله بوراده «الانسان»ی آدم دیه تفسیر ایتمشلر، لامی عهده حمل ایتمشلردر. کرچه محققینک مختاری جنس اولمسیدر. سیاق کلام ده بونی مقتضیدر. نته کیم ابو السعود دیمشدرکه الانسان ایله مراد، جنسدر ومعنی شودر: بالله انسان جنسنی آدمک خلقی زماننده ضمننده بر سلالهدن خلق اجمالی ایله خلق ایتدک. اه. یعنی عهده اولدیغی تقدیرده ده ضمناً بو معنی لازم کلیر.

دیمک که خالق تعالی اولا چاموردن اصطفا ایله بر سلاله چیقارمش و انسانی ابتدا او سلالهدن خلق ایلمشدر. سورهٔ حجرده «حمأ مسنون» بیوریلمشدر. مسنون، بالحمأ دنیلمسی اولان بو چامور سلالهسی فخر الدین رازینک ده قید ایتدیکی وجهله بر حکم مفسرینک ایضاحنه نظراً انسانده غذا اولان عضویت انسانیهیی ایله تمثیل ایدن مواد ایله قابل تصوردرکه بو مواد چاموردن صیزیلمش چیقمش مواد معدنیه ویا نباتیه ویا حیوانیهدر. نته کیم سلاله، نطفهنک تکون ایتدیکی غذا موادی ایله ده تفسیر ایدلمشدر. بو معنی ایله آیت، ساده آدمده ویا آدم زماننده جنس متعلق اولمقله قالمیوب هر فردده ده طوغریدن طوغری‌یه اولور. زیرا مواد غذائیه ده هر انسانده عضویت انسانیه خلق ایتدیکی و بو صورتله انسانک خلقته بو موادک بالاصطفا بر نشأه تشکیل ایتدیکی معلومدر. بو ایسه لدی التشخیص ایلک انسانک مادهٔ خلقتی ادراک ایچون بر دلیل اولور. انجق صوکره کی انسانلرده بو مواد بر انسانک نطفهسی مسبوق اولان بدنده ایچنده تهضیم وتمثیل اولندیغندن بونی انساندن دها اول دیرلسه اولان قوهٔ حیاتیهنک بر اثری اولارق ملاحظه ایتمک غریب کورولور. حالبوکه ایلک انسانک بار ایچنده بویله بر ملاحظه یوقدر.

چونكه بو سولادن انسانى تمثيل ايتمك ايچون هنوز بر انسان عضويتى يوقدى.

بناء عليه، ادم عليه السلامك ابتداء خلقتى اولديغى ظاهردر. آيتك اخطار ايتديكى اساس نقطه ده بودر. شو ايضاحاته اكلاشلديغنه كوره ديمك اولويوركه انسان جنسنك ايلك يارتيلديغى چامور سلاله سى ايلك انسانك وايلك انسان عجيره سنك خلقه اولنديغى زمانه قدر چامورده استقرار ايتمش اولان و صوكره انسانك ارزاقى خلقتى [١] ايفا ايتديكى مواليد ثلثه خلاصه سيدر. الله تعالى چامورده معادنى، نباتاتى، حيواناتى سيرمديب چيقاردقدن صوكره بونلرك خلاصه سندن ده انسانى هيچ يوقكن يارتمش وانسان بونلرك آخرى اولمشدر.

آثار وارده يه نظراً انسانك خلقتى، مواليد ثلثه نك خلقتندن صوكره اولديغنده بر اتفاق كورولويور. شو حالده طوپراقدن انسانه قدر مواليد ثلثه نك بوتون انواع واجناسنك حقيقى بر تكاملى تماميله معلوم اولمايان قورى طوپراقدن ايلك انسان عجيره سى حالنه كلنجه يه قدر كچيرمش اولديغى خلقت واستقرار يرلرى صيره اولنه بيلمجكدر. بوندن طولايى اوته دن برى معادنك، نباتاتك، حيواناتك تصنيفنه چوق اهميت ويرلمش وزماندن زمانه مختلف نقطه نظرلردن مختلف تصنيفلر ياپيلمه وده لوسيله خطالر يوروتولمشدر. ازجمله ابن تركه الاصفهانى فصوص شرحنده ديمشدركه: "انجق اولا تكون ايله معادن، صوكره نبات، صوكره حيواندر. وحق تعالى بو مواليد اجناسنده هر صنفك آخرنى اوتكينك ايلك اولى قيلدى ده معادنك آخرى ونباتك اولى مانعدر، نباتك آخرى وحيوانك اولى خرما، حيوانك آخرى وانسانك اولى مايمون قيلدى كه وحدت اتصاليه خلل وانحرافدن فاصله وانقطاعدن محفوظ ومضبوط اولسون ايچون".

٢ — [ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ] صوكره ده بونى بر قرار مكينده بر نطفه قيلدق — يعنى او انسان جنسى ونسلى مطانتلى بر قرارگاه اولان رحمده تمكن ايدن بر نطفه ياپدق، اولا بر چاموردن، بر سلاله دن يارادلمش اولان انسانه بوندن صوكره "ثم جعل نسله من سلالة

---

[١] "وبارك فيها وقدر فيها اقواتها في اربعة ايام" سورهٔ فصلت بابده.

من ماء مهين » منطوقنجه حقیقه بر صو سلاله‌سی اولان نطفه ده تناسل طریقیله یارادیلدقده دیگر بر سلاله
اولدی. هم هر نطفه ده دگل، رحمه قرار ایدن نطفه ده. هر رحمه ده دگل، صاغلام، الدیغی
طوتان سالم بر رحمده. بوراده اکلاشیلیورکه قرآن، نطفه یالکز منینک اسمی دگل، دها زیاده
منی ایچنده‌کی تخمک اسمیدر. زیرا رحمده استقرار ایدن اودر. بوده « جعلنا » ضمیرینک سلول
معناسیله سلاله‌یه ارجاعی ده تجویز ایلمشدرکه او حیوان سلاله‌سی نطفه یاپدقده دیمک اولور.

ایشته نطفه یاپیلدقدن صوکره انسانک خلقتی طبیعی و قانونی دینیلن معتاد شکلنی المسی اولدی.
بو قسم ابتدا حیوانلرده، سلاله‌لرده، سلاله‌لرده انسان و یا نطفه‌سنک یارادیلیشی قوة الطبیعه‌در.
چونکه هنوز بر انسان و طبیعتی یوقدی. دیمک که انسانی یارادان قدرت خالق، انسان طبیعتندن باشقه‌در.
هر حالده بر شیئک طبیعتی ایسه او شیئک کندیسندن خارج اولماز. اونک ایچون بر شی کندیسنک غیری
اولامدیغی کبی طبیعتنک غیری اولمسی ده محالدر. اونک ایچون طبیعت ایچنده ثبات و لایتغیر اولدیغی اوزره
ملاحظه ایدیلیر. بر شی کندیسی دگیشمدکجه طبیعتنک دگیشمسنه امکان تصور اولنماز. بوندن طولایی
هر حالده بر شیئک طبیعتنده بر تحول گورولدیگی زمان او شیئک کندیسنده بر تغیر وقوع بولدیغی اکلاشیلیر.
داها خارجی بر تأثیر آرانیر. علوم طبیعیه نامی ویریلن علملرده هیچ بری یوقدرکه مطالعه ایتدیگی بر تحولک
آیری بر سببنی آرامایه ده کندی کندینه طبیعتیله اولوویرمش دیه بیلسین.

حتی بو نقطه، ایچون ملاحظه ایدیلمه « علوم طبیعیه » دینیلن علملر، طبیعتک کندی کندینه تحولنی
قبول ایتمیوب هر تحولک سبب خارجیسنی اثبات ایدن علملردر دیمکده تردد ایدیلمز. چونکه بر طبیعتک کندیسندن
خارج بر شیئدن تأثر المسینی ایضاح ایدیلمه مادتاً طبیعت دیمک تناقض اولور. اوت طبیعتده تحول
اصطفا، تطابق یوق دگلدر. لکن او اصطفا و تحولی یاپان طبیعت دگل، طبیعت اوزرنده حاکم اولان
خالقدر. اگر طبیعت، حاکم اولسه‌یدی حیوان طبیعی حیوان قالیر، اوندن بر سلاله چیقماز، انسان نطفه
تطابق و اصطفا اولمازدی. حتی نطفه یارادیلدقدن صوکره نطفه طبیعتنده ایدی کیرمزدی. ایدی بیلمک
لازمدرکه انسانک طبیعی عد ایدیلن نطفه ده تکونی رتبه‌لرنده ده انسانی یارادان نطفه طبیعتی دگل، نطفه‌یه

درجه او خلقت تحولی اضافه ایدن خالق تعالیدر. اونک ایچون ده بویوریورکه:

٣ — [ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً] صوکره نطفه‌یی علقه خلق ایتدک — رحمه ایلیشدیروب تلقیح ایله یره رحمه طوتندیروب، یعنی قانه کبی بر طوتونه حالنه تحویل ایتدک. علقه، اساساً علوق و تعلق کبی ایلیشمک و یاپیشوب طوتمق معناسندن مأخوذ اولارق ایلیشکن، یاپیشقان شی دیمکدر. طوتونه یعنی قان ده طلوع ایدیبه. (قاموس). مفسرلر، عمومیتله (دم جامد) دیه تفسیر ایتمشلردر. اصولاً رحمه تعلق و توسیع حصول کلمه موقوفدر. (سوره حج باقه).

٤ — [فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً] آرقه‌سندن علقه‌یی مضغه یاراتدق — بر چیکنم ات پارچه‌سی حالنه تحویل ایتدک.

٥ — [فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا] آرقه‌سندن مضغه‌یی عظام یاراتدق — یعنی بر چیکنم ات پارچه‌سندن بر طاقم کمیکلر یاراتدق که بونلر حکمتک مقتضاسی اوزره بدنک چاتیسنی تشکیل ایده‌جکلردر. نه لطیف حکمتدر که یومورطه‌نک قابوغی طاوغک قارننده ایکن یوموشاق ایکن قیشاره چیقنجه سرتشدیکی کبی کمیکلرده رحمده ایکن یوموشاق و چوجق طوغدقدن صوکره تصلب ایدر بر خلقتده یاراتلمشدر.

٦ — [فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا] آرقه‌سندن او کمیکلره بر ات گیدیردک — بونلرده او کمیکلر بربرینه مناسب بر ات ایله دونانیلرق هیأت مجموعه‌سی ظریف بر ات کسوه‌سیله گیدیریلوب قوشاتلدی.

٧ — [ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ] صوکره اونی بام باشقه بر خلق اولارق انشاء ایتدک — یعنی جهازیله، روحیله، قوه‌سیله، انسانیله اوکا اویغون بر خلقت نشأتی ویردک که هیچ بر مخلوقه بکزه‌مز، بام باشقه بر خلق، احسن تقویمده دلبر بر انسان اولدی. [فَتَبَارَكَ اللّٰهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ] ایشته یاراتانلرک اک گوزلی الله، نه یوجه بیوک، نه یوجه یوکسک. ——

یعنی بونلرده فیضه و برکتک اساسی اوزره، هر شیئک خالقی او، اونک خلقتندن صوکره وجوده گلن مبادی

و اسبابك هپ بری بر خالقه عائد ایسه و بو صورتله بر جهتده خالقك ذره اولونه الله، بوتونه او خالقدر ال کوزلی، ال کوزل یاراداندر. هر خلقتك، هر لطافتك، هر کمالك، هر حسنك ایلك ایجادی، ایلك نمونه‌سی انجق اونك ابداعی و دیکرلرنده‌کی فاعلیتك بوتونلکی اوندر. موجود اولمیانی طبیعتده وجوده کتیرن، وجوده کلنی طبیعتده دیدیکی کبی تحریك ایدوب دکیشدیرن ال کوزل نتائج ایچون قوانین قویان، جهانی بر جاپوردن یعنی بر سیالدن چیقاران، حقیر بر سیالدن بر فتنهٔ بالا دلبر بر انسانی یاراتان او الله، اوندن بویوك، اوندن بویوکسکده بر قدر خالقه ذره ایدیسه اوندن کوزل اوندن کوزل یاراتان تصور اولنه‌ماز.

زهی ذاتك زماندن داول زمانده ماسوی پیدا
بحار صنعنه امواج پیدا قعر ناپیدا
بلند و پست عالم شاهد فیض وجودکدر
دکل بیهوده اولمه بو غنیکه احد وکما پیدا
مآل حکمتك اظهار قدرت قیلمغه ایمسه
غبار تیره‌دن آیینهٔ گیتی نما پیدا
دمادم عکس آلیر مرآت عالم قند و لطفکدن
انکچون که کدورت ظاهر اید کاه صفا پیدا
کهی طوپراغه ایلر حکمتك بیر مه‌لقا پنهان
کهی صنعك قیلار طوپراقدن بیر مه‌لقا پیدا
جهان اهلنه تا اسرار علمك قالمیه مخفی
قیلور حکمتك کفار ایچنده انبیا پیدا

انسان بو بر بام باشقه بر نشأته، ال کوزل بر قوام ایله یارادیلمش اولدیغندن طولایی کندیسنی هر وارده ایسه، فلاح احتیاجنده مستغنی اولمه‌مغه خطه ایتملیدر. ای انسان!:

٨ — [ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ] صوڭره شبهه‌سز بوندن صوڭره محققا اوله‌جكسكز .

٩ — [ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ] صوڭره ده محققا يوم قيامتده بعث اولنه‌جقسكز . — بناءً عليه بالاده بيان اولنان اوصافی اكتساب ايله فلاحه چالیشمق لازم كلير .

انسانك مبدأ و معاديله مراتب خلقتنی احضار اولندقدن صوڭره حيات و بقاسی و انتباه و مسئوليتلری ايله علاقه‌دار اولان بعضی اسباب و نعم الهيه‌نك ده خلقته اشارةً بيوريليور كه :

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ ق وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ
غَافِلِينَ ● وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنَّاهُ فِي الْاَرْضِ ق وَاِنَّا
عَلٰى ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ج ● فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ م
لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ لا ● وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِ سَيْنَآءَ
تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِلِينَ ● وَاِنَّ لَكُمْ فِي الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ط
نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ لا ●
وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ع ●

مآل شريفی

فی الحقيقه بز ، سزك فوقكزده يدی قاتی ياراتدق و خلقتده غافل اولمادق ● و سمادن بر قدر ايله بر صو ايندیردك ده اونی يرده اسكان ايتدك ، حال بوكه بز اونی كيدرمكده ده شبهه‌سز قادرز ● او صو ايله‌در كه وجوده ده ، اونكله سزك ايچون خرما ، اوزوم قبيلندن باغلر ، باغچه‌لر ايجاد ايتدك سزك ايچون بر چوق ميوه‌لر وار ، اونلردن ده يه‌يورسكز ● و بر آغاج كه طور سينادن چيقار ، ياغ و يه‌ينلره بر قاتقله

بيت • انعامده ده سزك ايچون جداً بر عبرت واردر ، قارينلرنده كندنده سزه اسقا ايديورز ، سزك ايچون ده اونلرده هم برچوق منافع واردر ، هم ده اونلردن ييرسكز • هم اونلره وهم كمي يه يوكلنيرسكز •

[سَبْعَ طَرَآئِقَ] يدى طريقه — طرائق ، طريقه نك جمعيدر . بونك تفسيرنده بر قاچ وجه سويلنمشدر .

١ — طريقه ، قات معناسنه كلير . نتكيم "طارقت الثوب" ديديلركه بر برى اوستنه قات قات البسه كيدم ديمكدر . بو صورتده سبع طرائق يدى قات ديمك اولور و "سبع سموات طباقا" مفهومنى افاده ايدر .

٢ — طريقه كبى يول ديمكدر . او حالده سبع طرائق يدى يول ديمك اولور . بعضلرى ييلديزلرك يوللرى اولمق حسبيله سماواته طرائق اطلاق ايدلديكنى سويلمشسه ده ، لكن بو صورتده مراد "كل فى فلك يسبحون" منطوقنجه اجرامك يوزدكلرى افلاك و مدارات اولمسى اولوركه بو ايسه يدى يه عبارت دكل چوقدر . بناءً عليه اولى اولان ديكر برچوقلرينك اختيار ايتديكى وجهله ملائكه نك عروجنه يوللرى اولمق اعتباريله سماواته طرائق اطلاق ايدلمش اولمسيدر .

٣ — طريقت ، تعبير آخرله سيستم معناسنه دركه صوك زمانلرده لسانمزده منظومه ويا مسلك ديه ده ترجمه ايدلمشدر . نتكيم هيأت شمسيه ديمك اولان " sistem soler " منظومهٔ شمسيه ويا مسلك شمسى ديه معروف اولمشدر . بو صورتده سبع طرائق يدى هيأت ديمك اولوركه هيأت شمسيه بونلرك بريدر .

كوريليوركه بو اوچ معنانك اوچنده ده سبع طرائق ، سبع سماوات ديمكه راجع اولويور . بزجه بو وجهلرك الك كوزلى ملائكه نك عروج يوللرى اولمق اعتباريله يدى يول معناسنه اولمسيدر . آيتك آخرى ده بونده يوللرك علم ايله علاقه سنى اشعار ايتمكده در . بو قرينه ايله ده ، يدى سما ديمكله بو يدى طريقه نك فوقنده احاطه ايدن يدى ادراك يولنى آكلايورزكه بونلر حواس خمسه ايله عقل و وحى يوللريدر . زيرا بويوريليوركه:

[وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ] «وبز، خلقدن غافل دكلز. يعني خلقمزه نه‌لر
نه يابديغني بيلرز ويابديغمزده جاهل اولماز بر طبيعت دكلز. نه ياراتديغني ونه ياراتمق ايستديكني بيلير وياراتديغي
مخلوقاتك احوال واحتياجاتنه آكاهدر. هيچ بريني اهمال ايتمز. هپسني كوزه‌تير. هپسنك امورينی
تدبير ايدر. توپراقلرك توخمني، ياغمورلرك دامله‌سني دريالر. يرك كوكك، دريالرك اولونك
هر حال وطورده انجيلديكنی بوتون خصوصياتنی بيلير. بناءً عليه اولنلري فاصل بعث ايده جكني ده بيلير.
فخر الدين رازينك ده اخطار ايتديكي وجهله بو آيتك برچوق مسائله دلالتي واردر. از جمله :

١ — صانعك وجودينه وارادهسنه دلالت ايدر. چونكه خلقتك تحولاتی واجسامك برحقيقتدن
ضدی بر صفته انقلاباتی بر محول ومغيرك وجودينه واثرده‌كی تحولات مؤثرك اراده واختيارينه دليلدر.

٢ — طبيعت دعواسنك فسادينه دلالت ايدر. چونكه طبيعت، مؤثر اولسه‌ايدي برقرارده بقاسی
واجب اولور وبو تغيرات وتحولات حصوله كلمزدي. بوكا قارشی بو تحولات، طبيعتك كنديسنده واقع
اولان تغيرات ايله اولور دينمز. چونكه بويله ديمك طبيعتك خالقه وموجده احتياجني انكار ايتمكدر.

٣ — خالق مدبرك علمني وقدرتني ناطقدر. في الواقع عاجزك برشی ياپماسي محال اولديغي
جهلك علملی، شعورلی آثارك جاهلدن صدورينه استحاله اولماديغي كبی بوقدر افعال عجيبه وآثار بديعه‌ده
جهالت اثری اولماز.

٤ — خالق تعالینك قدرتی جميع ممكناته شامل، علمی جميع معلوماتی محيط وكلی جزئی
هر شيئ حفظ ونظارتی التنده بولنديغنه دلالت ايدر.

٥ — قدرت وعلمك شمولی ده بعثك وحشر ونشرك امكاننی اشعار ايدر.

٦ — خالقك خلقتدن غافل اولماسی مخلوقات ميانده موضوع بحث اولان انسانلرك
حيات ماديه‌لرينه عائد ارزاق وحوائجك تدبير وتسويه‌سندن ماعدا ارسال رسل وانزال كتب كبی هدايت وارشادلري
وحيات معنويه‌لرينه عائد اولان احتياجاتك ده تدبير وتسويه‌سني افاده ايدر. وبو صورتله بو آيه نبوت
ورسالت مسئله‌سنك ده اساسني بر اثبات واردر. وفي الواقع بوني متعاقب صوده نشأت ايله نباتات

حیواناتی کبی خلقی اولان نعم و منافع مادیه نک باشلیجه لرینه اشارت و بونک اوجنده انسانلرک سعی و کسبله بار اولمسی اولان کبی نعمتی احضار اولندقدن صوکره . رساله مستقله قدر تفصیل اوله جقدر . بناءً علیه سوره کلام شو اولور : احسن الخالقین اولان و انسانی خلق ایدن بر عظیم الشأن خلق ایتدیکی مخلوقاته غافل اولمادیغی جهتله فوقکزده یدی یول خلق ایتدک [وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ] و سمادن بر قدر ایله بر صو ایندیردک — یعنی تقدیر ایتدیکمز بر مقدارده یوکسکدن یاغمور یاغدیردق . انسانلرک و حیوانلرینک اعتباراً لوازم حیاتیه لرینک الکمهی تشکیل ایدن صویک کندیسی بر نعمت اولدیغی کبی بر چوق نعمتلرک حصولنه سبب اولدیغی ده معلومدر . فقط بونلر اولسی هر احتیاجه کوره بر مقدارله محدود فضله سی طوفان کبی محرب و هلاک اولور . اونک ایچون خالق یاغمورلرده زماندن زمانه مختلف احتیاجاته کوره مختلف مقدارده یاغدیرر . اویله که بونلرک یاغیشی و مقدارلری طبیعی بر صورتده کیتسه و سطرده کل اختیاری و علمی بر تصرفه دلالت ایدر . وجهله آزچوق متفاوت بر نظام ایچنده در .

و ایشته عنایت الٰهیه یی افاده ایدن بو نقطه یی بالخاصه افاده ایچون « بقدر » قیدی تصریح اولنمشدر . بر ده صویک بر عنصر بسیط اولمایوب ایکی غازدن متشکل بر جسم مرکب اولدیغی اجزاء کیمیاده معلوم اولمشدر . دیمک که صویک ترکیبی دخی صرف طبیعی بر شی اولمایوب خارجنده اجرای تأثیر ایدن بر فاعلک صنعیدر . بو حیثیتله ده صو ، سماوی بر تأثیرک محصولیدر . علم طبیعیده یاغمورلر حرارت شمس ایله دکزلردن و یردن تبخر ایدن بخاریه صعود ایدن صو بخارلرینک اجتماع و تکاثف و تمیعی ایله حاصل اولدیغنده بحث اولنور که یاغمورلرک طبیعی اولرق تکون ایدیویر دیکی فنه اتمام ملیدر . بو جهت یاغمورلرک کیفیت حصولنه بر نبذه اولسه ده تجلی دکلدر . فیزیقه علتک بوتونی دکلدر . زیرا حرارتده صویک تبخری برودتده بخارک تمیعی بر عادتدر . فقط ارکی حرارت وکرلک برودت صویک و بخارک بر طبیعتی اولمایوب خارجی بر عاملک تأثیری اولدیغی کبی محیطده کی Temperature) یعنی مزاج محوننک هرآن بر نقطه ده پیانه محولاتی ده صانع تعالانک ارادتیله دور ثابت تعینه ایله یاغمور مقدارینک تخصیصی و تثبیتی ده تقدیر خدانک حکمی دکلمیدر . و دیمک ایسته دیکی بر حیاته کوره بر مقدار مخصوص ایله کاه عن العاده و کاه فوق العاده اولرق او صویی سمادن ایندیرن اودر .

بر اجزاخانه ده نقطه نقطه انسانه مارسقطری طبیعی غدالره که کورولیور . چونکه بر اراده نك رخوتی
واردر . حالبوکه اونده طبیعتك نسقی باغمورده ده دها بارز . باغمورده صنعت و اراده تفوقی دها
بیوکدر . بناءعلیه خالقی خلقته عائد فله ایدن کبی باغمور دعاسی انظاره قالقیشمق و مجرب اولدیغی اوزره
دعالرله باغمور احسانه ایدلدیکی زمانه شاهدلردر . بیورلیورکه : خلقته عائد اولدقده و سمادن بر قدرله
صو ایندیردك [فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ] ده اونی ارضده اسکان ایتدك – ایرمقلرده
کوللرده ، منبعلرده ، قویولرده ، حوضلرده ، مخزنلرده ، طوپراغك ایچلرنده الخ ... طوریور .
[وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ] حالبوکه بز اونی کیده ریورمکده ده محققاً قادرز . – اونلر بزم
وطوردوروشمه ضروری و مجبور دکل . محضا فضل اولارق خلقك حیات و مصالحنه بر عنایت ربانیه در . بو تقدیر
قدرانه زمانزده کوردیکی وجهله اوصولر توردیه بیلیر . حرارت تزید ایدیلیورسه ارضده صودر ارتفاع ازلر
دوشونه‌لیکه اوزمانه حال نه اولوردی . فقط بز بونی لطف ایتدك [فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّاتٍ]
بونکله ایندیردك ، اسکان ایتدك ده اونکله سزك ایچون جنتلر انشا ایتدك – الك کوزل ، الك نافع
نباتات و اشجاره نشو و نما ویره رك درلو بناتار ، باغچه‌لر یتشدیردك که [مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ]
خرمالقلر و اوزوم باغلری قبیلندن [لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ] سزك ایچون اورالرده بیوك
یمشلر وار – خرما و اوزومدن باشقه دها نیچه یمشلر که درلو استفاده ایدرسکز [وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ]
و اونلردن یرسکز . – یعنی او باغلرده باغچه‌لرده کچینیرسکز . بونلرده بیك ایکی درلودر . برسی طوغریدن
طوغریه میوه‌لری یمکدر . ایکنجیسی اونلره کچینمکدر . بوراده باغ و باغچه‌لرك هم منافع حیاتیه‌سی ، هم
منافع اقتصادیه‌سی اخطار ایدلمش اولیور . برده بونلرك محصولاتی انسانك غداسنده بر قسم مهمنی تشکیل
ایتمك اعتباریله انسان خلقتنك ماده ابتدائیه‌سی اولان « سلالة من طین » ك بر قسمنی ایضاح ایتمش اولسی
ملحوظدر .

خرما و اوزوم کبی زیتونك ده حیات و اقتصادیاته اهمیت مخصوصه‌سی جهتیله بیورلیورکه :
[وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ] برده طور سینادن چیقان بر آغاچ –

نشأت ایدیردك [تنبت بالدهن وصبغ للآكلین] دهن یاغ بیتیریرهم ده

یه‌جكلره بر قاتیق — بوراده زیتونه آغاجنك طورسینادن چیقاسی بر آغاج تعبیریله افاده ایدیلمسی

شبهه یوقكه شایان دقتدر. دینیلیوركه: زیتونه ابتدا طورسیناده انشا اولنمش ویا اسلام قسمی اوراده

یتشدیكندن بویله دینیلمشدر. اه. ثانیاً بونده حضرت موسانك نفخ تكلیم اولدیغی مبارك طورسینانك

ذكریله زیتونك بركتنه اشارت بولندیغی كبی نور آیتنده كی «من شجرة مباركة زیتونة» تمثیلنه

بر ایماء ده یوق دكلدر. زیرا هدف بیان بو تجلیاتده فیضه الهی یه ارشاددر. زیرا عینی صو، عینی

هوا، عینی كونش، عینی طوپراقده بو متنوع نعمتلرك انشاسی خالق تعالانك غناسی بر طبیعت اولمادیغی

یا غیراندن عبرت برهانیدر. (سورۀ رعدك ایلك صحیفه‌سنه باقیكز). [وان لكم فی الانعام

لعبرة] سزك ایچون انعامده ده محققا بر عبرت واردر. — او آغاجده وچیچكلرده نصیب بر

عبرت اولدیغی كبی حیواناتده وبالخاصه ال ایچون انتفاع ایدیلن یعنی قویون وكچی وصغیر ودوه

مقوله‌سنده ده بر عبرت واردركه بونده غنا اولدقجه او انعام كبی دیكر دها شاشیلنلر.

[نسقیكم مما فی بطونها] سزی اونلرك قارینلرنده كیلرندن صو ویریرز.

— قان ایله كوبره آراسندن بم بیاض ودپتمیز سوت چیقاریویریز. بر كور طبیعت بونی یاپابیلیر؟

[ولكم فیها منافع كثیرة] سزك ایچون اونلرده دها بر چوق منفعتلر ده

واردر. — كه یاتوب كوزه‌تمك شرطیله انتفاع ایدرسكز [ومنها تأكلون]

وانلردن ییرسكز — منافع ومحصولاتندن انتفاع ایتدیكز كبی كندیلرندن ده انتفاع ایدر، اتلرینی

ییرسكز [وعلیها وعلی الفلك تحملون] اونلرك اوزرینه وكمی اوزرینه یوكلنیر

طاشینیرسكز — یعنی انعام ایچنده صغیر ویا نه ایده یوك چكدیریلیر. نقطه كمی كبی اونلرینه یوك

دوه ولاده دوه‌لردر. اونك ایچون دوه‌لره عرب شاعرلری «سفائن البریه» یعنی قاره كمیلری تعبیر

ایتمشدركه بزم تمثیللرده قاره وایورلری دیمزی اكدیریر. كورولیوركه خلقتده كی بو منافع افقار

اولنوركه صنع بشرده اعمال ایدیلن كمی تنزیل ایدبیوریسه دبو صورتده «والله خلقكم وما تعملون»

منطوقنجه معقولات بشریه نك رحمی خلقه الهی اولدیغنه تنبیه اولندیغی كبی بونلرك كسب فیضنی كوكلنه
وجمعیت بشریه نك تهذیب ونجاتنه منشأ اولان رسالت موهبه سنه قارشی كفران ایدنلرك بر درجه لك
قصه لرینه بر كره ده باقیلشدر..

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ● فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَٰذَا
إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ۖ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ
مَلَائِكَةً مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ● إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهِ جِنَّةٌ
فَتَرَبَّصُوا بِهِ حَتَّىٰ حِينٍ ● قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ● فَأَوْحَيْنَا
إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ
فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ۖ إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ● فَإِذَا اسْتَوَيْتَ
أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ●
وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ● إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ وَإِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ●

مآل شریفی

جلالم حقیچون بز نوحی قومنه رسول كوندردك ده دیدی كه: ای بنم قومم! الله‌ه عبادت
ایدك، اوندن باشقه بر تاكریز یوقدر، بنا علیه قورقمازمیسكز؟ ● بونك اوزرینه قومندن كفر ایدن
قودامانه كرده شویله دیدی: بو باشقه دكل، انجق سزك كبی بر بشر، اوستكزده كچمك ایستیور، اكر الله

دیلسه ایدی البته برطاقم ملكلر كوندریردی، بز اولكی آتالرمز ایچنده بونی ایشیتمدك • هر حالده او ایسه بر آدام كه كندیسنده بر جنت وار، بناءً علیه كوزه تیك بونی بر زمانه قدر • دیدیلر. یارب! بنی تكذیب ایتمهلرینه قارشی سن بكا نصرت ویر • بز ده اوكا شویله وحی ایتدك: بزم نظارتمزده و وحیمزله كمی یاپ، صوكره امرمز كلوب ده تنور فوران ایدنجه همان اوكا طوپلیه بر ایكی جفت و علیهنده سوز سبق ایتمش اولانلردن باشقه اهلكی صوق، و ظلم ایدنلر حقنده بكا خطابده بولونما، چونكه اونلر غرق اولنهجقدر • بناءً علیه سن معیتكده كیلر ایله كمیه یرلشدیكده ده دیكه: حمد او اللهه كه بزی او ظالم قومدن قورتاردی • و دیكه: ربم! بنی مبارك بر منزله قوندر، قوندیرانلرك ان خیرلیسی سنسك • ایشته بونده چوق آیتلر واردر، و حقیقت بز بر امتحانجی یزدر •

[وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ] قسم اولسون كه نوحی قومنه رسالتله كوندردك — سورهٔ اعرافده، سورهٔ هودده، و سورهٔ نوحده حضرت نوحك رسالتی و كیفیت دعوتی حقنده بعض تفصیلات واردر. بعض سورهلرده ده دها قیصه بر صورتده اخطار و اشارت یاپیلمشدر كه بونلر عینی بر قصهنك مجرد تكراری دكل، عینی موضوع اوزرنده باشقه باشقه برر وجهك ابرازیله آیری آیری فائدهلر ضمننده متنوع بر بیاندر. مثلا بوراده كی نعمتك منشأ و فائدهسی سیاقنده رسالت مناقشهسنك مهم بر نقطهسنی حل واردر.

فی الواقع خلقندن غافل اولمیان الله، نوحی قومنه رسول كوندردی [فَقَالَ] ده — نوح او رسالتله — دیدیكه: [يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ] ای قومم، اللهه عبادت ایدیكز، سزه اوندن باشقه هیچ اله یوقدر. [اَفَلَا تَتَّقُونَ] آرتق قورقمازمیسكز؟ — یعنی اللهی طانیمادیغكز و وحدانیتله عبادت ایتمدیككزدن طولایی باشیكزه كلهجك اولان بویوك بر كونك عذابندن كندیكزی قورومازمیسكز؟ زیرا دیكر سورهلرده كلدیكی اوزره «انی اخاف علیكم عذاب یوم عظیم» دیه تبلیغ ایتمشدی. [فَقَالَ الْمَلَاُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهٖ] بونك [illegible]

قومندن کفر ایدن ملأ ـ یعنی کوز طولدیران قوداملر کروهی رسالتی انکار ایدرك خلقه قارشی ـ دیدیلرکه [مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ] بو آنجق سزك کبی بر بشر [يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ] اوزریکزه تفضل ایتمك ایستیور. ـ یعنی بشرلك اوصافنده سزدن هیچ بر فرقی فضلی بر مزیتی اولمادیغی حالده پیغمبرلك دعواسیله سزك اوزریکزه چیقمغه، باشکزه کچمك ایستیور. بو سوزده ایکی معنی کوزه ییله بیلیر. بریسی، مشارالیهده فوق العاده انسانلرده فضلی بر مزیت وفضیلت بولونمادیغی ادعاسیله اونی عادی بر شخص واهلیتسز بر مدعی کبی کوسترمکه چالیشمه وبو صورتله اونی استخفاف ایتمکدرکه دنیا منصبی پشنده قوشان حریص وحسود کیمسه لرك اکثریا اهلیت واستحقاق اربابنه قارشی عادتیدر.

ایکنجیسی، رسالت دعواسی بوتون انسانلرك فوقنه چیقمغه کبی فضلی بر ادعا فرض ایتمك، رسالتی بشر جنسنده بولونمسی ممکن اولمایان بر فضیلت دعواسی حالنده کوسترمکدرکه الالری خلقته غافل بر طبیعت کبی فرض ایدن سلطانلرك ویا اللهك مجرد روحانیلردن باشقه سنه تبلیغاتده بولنه بیلمه یینی ظن ایدن جاهللرك زعملریدر. اونلر انجق پیغمبر دینیلدیکی زمان بونلری اونده ما فوق البشر بر الهیت بولونمسی یعنی بشر جنسنك اك فاضل بر فردنده بیله بولونمایان صرف لاهوتی بر جوهر وهویت بولونمسی لزومنی ادعا ایدرلر. خرستیانلرك حضرت عیسادن بر جوهر الوهیت بولندیغی ادعایه قالقیشمه لری وحتی نسطوریلرك بری لاهوتی بری ناسوتی ایکی جوهره قائل اولملرینه بیله راضی اولمملری او ادعایه صاپلانمقلقلرینك بر نتیجه سیدر. زمانمزده بر طاقم اوروپا محررلرینك رسالت محمدیه یی انکار وادیسنده «شبهه یوقدرکه حضرت محمد، فوق العاده بر شیء ایدی بیوك بر ذات، فقط فوق البشر بر وجود دکل، بونی کندیسی ده سویلیور. «انما انا بشر مثلکم» دیور» دیمه لری، یعنی الوهیت دعواسنده بولونمادیغندن طولایی رسول اللهك رسالتنی قبول ایتمك ایستمه مه لری اونلرك تبعیتله سویلنمش بر سفسطه دن باشقه بر شی دکلدر. بو زعمده بولنانلر ویا بو صورتله سفسطه یاپمق ایستینلر بر شیئك رسالتی موضوع بحث اولدیغی زمان اونی بوتون انسان جنسنك فوقنده بر هویت فاضله ادعا ایدییورمش کبی تصویر ایدرلرده اونك بر اله ویا بر ملك [1] اولدیغنی قبول ایدلدکجه رسول اولدیغنی تصدیقه

[1] که بو نقطه ده ملائکه جنسنك انسان جنسنه صورت مطلقه ده افضل اولدیغنه قائل اولانلرك زعملریله علاقه داردر.

اولنه مازمسه کبی کوستریرلر .

سورهٔ اسراده ده کچدیکی وجهله رسول الله قارشی قریش مشرکلرینک بر قاچی ده بو سفسطه‌یی درمیان ایتمشلردی . بوکا قارشی بوراده بونک منشأ غلطی خالقی خلقنه قیاس ظن ایتمک کفری اولدیغی ونوحدن عیسایه قدر کلن بوتون پیغمبرلره قارشی آزغینلرک ده هپ بونی سویلدیکلری وعلماً قانع اولمه ایسه‌لر بیله بونکله اونلرک نهایت صدق رسالت قارشیسنده قصداً عناد اولدقلری آکلاتیلمشدر . یعنی نوحک رسالتنه قارشی قومنک قودامانلری دیمشدی که « بو نه اولورسه اولسون سزک کبی بر بشردن باشقه برشی دکل ، بو بر ایکیسی بشریک فوقنه چیقمق ، استخفافده دها فاضل اولمق ایستیور ، الهیه رسالت دعوی ایدیور ، بشردن رسولمی اولور ؟ » کرچه پیغمبره ایلک نظرده اولکی معنی دها متبادر کلیر . فقط مابعدینه اوله‌رق سیاقنه دقت ایدیلنجه ده ایکنجی معنی یعنی بشرک رسالتنی انکاری معناسی دها واضح کورولور . زیرا اونلر بونک آرقه‌سنده شویله استدلال ایدیورلر :

[وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً] واکر الله ، دیلسه ایدی البته ملائکه ایندیریردی

— یعنی الله ، انسانلره رسول کوندرمک ایسته‌سه ایدی یرده‌کی بشردن دکل البته سماده ملائکه‌یی رسول یاپار ایندیریردی ده هرکس اونلردن الهی تبلیغاتی کندی آلیردی . بوکا « البته » دیه‌رک ایکی نقطهٔ نظرلردر . برکره زعم باطللرنده الهی بشرده بریه تبلیغات یاپوب رسالت احسان ایتمه‌سنی کلفه کوریورلر ، الله طوغرودن طوغری جسملیده تأثیر اجرا ایده‌ن زعم ایدیورلر . حالبوکه بو صورتله استدلاللرده بر مصادره علی المطلوب فسادی واردر . یعنی دلیل دعوانک عینیدر . بر ده جسمیت وجوب نقطهٔ نظرینه طوتونه‌رک دیمه اولیورلرکه اکر بعضی فرضلره ملائکه‌یی ایندیرسه ایسه هرحالده ایندیرمسی لازم کلیردی . چونکه جسمیت کلیدر . بو زعم ده الهی فاعل مختار اولدیغنی انکاردر .

سورهٔ ابراهیمده کچدیکی اوزره بوکبیلره قارشی پیغمبرلر « ان نحن الا بشر مثلکم ولکن الله یمن علی من یشاء من عباده » دیه جواب ویرمشلردی . که بوراده ده « وما کنا عن الخلق غافلین » اساسیله اونلرک کوکلرنده رد ایدلمش ونه کیم سورهٔ انعامده « الله اعلم حیث یجعل رسالته » بیورلمشدر . لکن

اللاهلك علم و ارادهسنی بیلمیه‌رك و فكرلری طبیعت، عادت و تقلید اطارلرینه طولمش اولان او كافرلر دیدیلركه

[ما سمعنا بهذا فی آبائنا الاولین] بز اوتكی آتالرمزده بونی ایشتمدك — یعنی نوحك

دیدیكی، اللهدن باشقه اله یوقدر كلامنی ایشتمدك. یاخود بعضلرینك قولنجه نوح كبی رسالت دعواسی

ایشتمه‌مشدك، جاهلیتده اولدی اولمسه كرك پیغمبر جنسی دویمامشدك. ثانیه بزجه بونك ملائكه اولنه

اشارت اولمسی ده محتملدر كه ملائكه ایندیرلدیكی هیچ ایشتمدك دیمش اولورلر. و بو معنی تاییدینك بطلانی

آكلاتمسه اولدوغی اعتباریله اخص نظر دها ملایم كلیر.

ایشته او كافرلر، بشرك رسالتنی بویله انكار ایده‌رك اولو العزمدن بر رسول اولان نوحی

جمیع بر فضیلتی جائز اولمیانه علی العاده بر حریص مدعی كبی كوسترمكله قالمیوب دها ایلری كیده‌رك خلقه

قارشی دیدیلركه [ان هو الا رجل به جنة] او باشقه بر شی دكل انجق كندیسنده بر نوع

جنت وار بر آدام — یعنی عجیب بر دلی و باجه طوتمسه [فتربصوا به حتى حين] بناءً علیه

اونی بر زمانه قدر كوزه تیكز — باقالم نه‌یه واراجقلر. نهایت بونلره قارشی نوح نه دیدی باقیكز:

[قال رب انصرني بما كذبون] ربم! دیدی؛ بنی تكذیب ایتملرینه مقابل بكا نصرت

ایت — اونصیحت دینكلریه، علمی، قولی جوابلره یول كسلمك احتمالی اولمیانه او كافرلره قارشی فعلاً

نظفر ایله صدقمی تحقق ایتدیرمه‌سنی ربندن دعا ایتدی كه بو دعا، اللهی حقنده عاقلانه ایله او كافرلرك

هلاكی دیمكدی. آكلاشیلدی كه بر پیغمبرك قومی علیهنده كی دعاسی نه دهشتلی و الله تعالی نه اجل بر غضبله خسدر.

[فاوحينا اليه ان] بونك اوزرینه اوكا شویله وحی ایتدك: [اصنع
الفلك باعيننا ووحينا] الخ...

ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَۚ ● فَاَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ
اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُۜ اَفَلَا تَتَّقُونَ ● وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَاۙ مَا هٰذَا اِلَّا بَشَرٌ

مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ۝ وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا
مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَخَاسِرُونَ ۝ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ
تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ۝ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ۝
إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ۝ إِنْ هُوَ إِلَّا
رَجُلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ۝ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي
بِمَا كَذَّبُونِ ۝ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ ۝ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ
بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝

مآل شریفی

صوكره آرقه‌لرندن باشقه بر قرن انشا ایتدك ● اونلرك ایچنده ده كندیلرندن بر رسول
گوندردك شویله كه: الله‌ه عبادت ایدك، اوندن باشقه بر تاڭریڭز یوقدر، آرتق قورقمازمیسڭز؟ ●
دنیا حیاتنده كندیلرینه رفاه ویردیگمز حالده كفر ایدن آخرت لقاسنی تكذیب ایدن قومندن او (ملأ)
قوداماكرده شویله دیدی: «بو باشقه دگل انجق سزك گبی بر بشر، یدیگكزدن ییور، ایچدیگكزدن
ایچیور ● و شاید سزك گبی بر بشره اطاعت ایدرسه‌كز محققاً كه او حالده قطعیاً خسارده‌سڭزدر ●
سز اولدیگڭز و بر طوپراق، بر یغین كمیك اولدیغڭز وقت محققاً چیقاریلاجقسڭز دییه‌می وعد ایدیور؟
● حیات او وعد اولندیغڭز شی نه قدر اوزاق ● او بزم دنیا حیاتمزدن باشقه بر شی دگلدر، اولورز
دیریلیرز، فقط بعث اولونمایز ● او انجق اویله بر آدام كه بر یالانی الله‌ه افترا ایتدی، بز
اوڭا اینانجه دگلز ● یارب! دیدی: بنی تكذیب ایتدكلری جهتله اوجمی آل ● بیوردی كه:
آز بر زمانده نادم اولاجقلر ● دیركن اونلری صیحه بحق آلیوردی ده كندیلرینی بر سیل سوپرونتیسی
یاپیوردك، ایشته اویله بر دفع اولسه اولدی كه او قوم، او ظالملر! ●

[ثُمَّ اَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ] صوكره اونلرك آردنده ديكرلرى

بر قرنه اولادوه انشا ايتدك — بوراده بو قرنه تعيين ايديلمشدر. فقط قوم نوحدن صوكره اكثريا

عاد وثمود قوملرى ذكر اولنديغنه نظراً بو قرندن مراد، عاد، رسولك ده هود اولسى ملحوظدر.

ثمود وصالح ده دينلمشدر. [وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا

بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا] — قوم نوحده يالكز كفرلرى

ذكر ايله اكتفا اولنمشدى. بونلر حقنده ايسه كفرلريله برابر آخرت لقاسنى تكذيب وحيات دنياده

نعمت ايچنده يشايشلرى حصصندن ده بالخاصه ذكر ايدلمشدر. بو وصفلر عصرى كافرلرده ال بارز

وصفلرينى تشكيل ايتديكى كبى سويلدكلرى سوزلرده تماميله شمديكى كافرلرك ده دلرنده ايشيتديكمز سوزلردر.

بونلرده بشرى رسالتى قبول ايتمكله برابر پيغمبرى خارق العاده بر شى سويلمزسه كوسترمك ايسته‌ين بشرى پيغمبر

ايتديكى شيئلره مقابل ايديور وجمعيت بشريه‌يى كوكلنده يشقه‌جه اولمه‌سى بر دياناتى انكار ايدرك

سويليورلر: [وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ] قسم اولسونكه اكر سزك كبى بر بشره

اطاعت ايدرسه‌كز [اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ] او تقديرده سز هيچ شبهه سز خسرانده‌سكزدر.

— اخطاره حاجت يوقدركه بشرك بشره اطاعتى بلا قيد وشرط انكار ايديه بيلمز. فقط جبلت

دائما شيئللك دعواسيدر. هر رئيسك رياستى آلتنده طوپلانمايان بر جمعيت بشريه يوقدر. جمهوريتلر

بيله بر رئيسك رياستى آلتنده بولنمق احتياجنده‌در. فقط كندى حيات دنيالرنده ايرلرينى هيچ حساب

آلمه‌يانلرده احتلالجى كافرلر كندى غرضه ومنفعتلرينى اله ايتمك ايچون حريت دعواسى آلتنده اطاعت

عهدلرينى بيقه‌رق مستندك نظام اجتماعيينى تخريب ايتمكده ذوق آليرلر. بونلر كبى حيات دنيا رفاهيى

يشايسه وآخرت لقاسنه بالانه اولديغنى ديه‌نر دولابسه اولانه او كافرلرده الالعهلرينه پيغمبره

اطاعتى حمق قيتسه ايديه بشرك بشره مشروع اولانه اطاعت اساسنى يا سارت وخسارته بالنده كوسترلك

كوكلنده بالطبيعه چاليشيورلردى، قوملك بقاسنه ال بو يولك عنده اولانه بو بو يولك جنايتك اوزرى

سوزلرینی موضوع بحث ایتدیکی زمانده ده دیورلردی که [أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ] سز جداً اولدیکز طوپراق وکمیك اولدیغکز وقت محققاً چیقاریله جقسکز دیه می وعد ایدیور ؟ [هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ] هیهات هیهات نه اوزاق وعد !... [إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا] حیات آنجق بزم دنیا حیاتمزدر. [نَمُوتُ وَنَحْيَا] اولور دیریلیرز. — کیمز بریرده اولور، کیمز ده یکی طوغار حیاته کلیرز، بویله کیدر. [وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ] دیریلوب بعث اولنه جق دکلز. — اولدکدن صوکره دیریلمه یه جکز، او حالده بو الیوم حیات حسابیله کیفمزه باقالم [إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ] او — پیغمبر — آنجق اویله بر رجل که [افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا] الله فارشی بر یالان اویدوردی [وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ] بز اکا اینانه جق دکلز. — ایشته کورولیورکه زمانمز کافرلرینک وبالخصوص منورلرک فاسدلرینه عصری زندیقلرک دینه فارشی سویلدکری سوزلرده اک اسکی کافرلرک بو سوزلرینه ارتجاعدن باشقه برشی دکلدر.

بونلر بویله سویلدیکلرده نه اولدیلر؟ او رسول، یعنی هود علیه السلام [قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ] ربم! بنی تکذیبلرینه مقابل بکا نصرت ویر دیدی. — جنلقمنده غافل اولدیلر. الله تعالی ده نه دیدی بیلیرمیسکز؟ [قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ] براز دها، دیدی: مطلقا نادم اوله جقلر [فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ] دیرکن اونلری صیحه حقیله یاقالایویردی [فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً] ده بز اونلری بر غثا حالنه کتیریویردك — یعنی بر سیل کوپوکی کبی صاوروویردك [فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ] اوزاق دفع اولسونلر او ظالملر.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ● مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا
وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ● ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا

كَذَّبُوهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ
• ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ • اِلٰى فِرْعَوْنَ
وَمَلَائِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ • فَقَالُوا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ
مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ • فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ •
وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ • وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ
وَاُمَّهُ اٰيَةً وَاٰوَيْنَاهُمَا اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ •

مآل شريفى

صوكره آرقه لرنده باشقه قرنلر انشا ايتدك • هيچ بر امت، اجلنى سبقت ايده مز وگری قالمزلر • صوكره آردى آردينه رسوللريمزى كوندردك، هر امته رسولى كلدكجه اونى تكذيب ايتديلر، بز ده اونلرى بربرى آردنجه يوقلادقده وهيچ بر افسانه يابدق. آرتق دفع اولسون ايدير بر قوم كه ايمانه كلمزلر • صوكره بر طاقم آيتلريمز و آچيق بر زمانه ايله موسايى و قرداشى هارونى كوندردك • فرعونه و جمعيتنه ده. بونلر كبرلرينه يديرمديلر ودييه باشلى بر قوم ايديلر • اونلر ايچون بز ديديلر بزم كبى ايكى بشره ايمانمى ايده‌رز؟ حال بوكه اونلرك قومى بزه قوللق ايديور • بو صورتله اونلرى تكذيب ايتديلر ده هلاك ايديلنلردن اولديلر • شايد حقيقته بر كيدك طوغرى يولى طوتا بيلسينلر دييه موسايه او كتابى ده وردك • ابن مريمى ده آناسيله بر آيت قلدق و ايكيسنى ده اوطورالق و تميز صولى بر تپه يه يرلشديردك •

يَا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا اِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ •
وَاِنَّ هٰذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ •

مآل شریفی

ای رسوللر ! حلال وخوش شیلردن ییك وكوزل ایشلر یاپیك ، چونكه نه یاپارسه‌كز تماماً بیلیرم ● وایشته بو سزك امتكز بر تك امت و ربكزده بن ، آرتق هپ بندن قورقوك ●

[یا ایها الرسل] ای رسوللر [كلوا من الطیبات] طیباتدن ییكز [واعملوا صالحا] وایی عمل ایشلیكز [انی بما تعملون علیم] هر حالده بن سزك بوتون عمللریكزی بیلیرم — یعنی اجریكزی احسان ایده‌رم . هر پیغمبره زماننده بویله خطاب ایدلمش وآن صوكره هپسنك مقصدیتی جامع اولمه حیثیتیله بو خطاب بالخاصه خاتم الانبیایه توجیه ایدلمشدر . بوراده پیغمبرلره قارشی « ایه ییكز دییور ، وایچیكز دیه ایچیور » دیه‌نلرك سوزلرینه قارشی بر جواب واردر . یعنی پیغمبرلرده ییمك ایچمكله مأذوندرلر . فقط اونلر اعتراض ایده‌نلر قدر آیه كافرلر كبی حرام وحلالی آیرمادن ، ایسه تمیزینی سچه‌رك یرلر . حقوق ناسه تسلط ایتمزلر . حقلرینی ایستدكجه یمزلر . حلال وپاك اولدرق خوش وتمیز اولان شیلردن یرلر . صوكره ییدكلرده اونلر كبی بر كیف و ذوق ایچون دكل ، كوزل چالیشوب ایی عمل یاپه‌رق الله عبادت ایدوب شكرینی ایفا ایتمك حكمتیله‌در . اونلرك ایچون مقصدلری هرچ باد آباد حیات دنیا رفاهی یاشامقدن عبارت اولان كافرلره ، فرعونلره ، ظالملره اطاعت وانقیاد ایتمك اسارت وخسرانه اولدیغی حالده پیغمبرلره واونلرك یولنده كیدن رجال اللهه اطاعت واتباع ایتمك دنیا وآخرتده حیات طیبه یاشامانه بر نعمت سعادتدر .

[وان هذه] والبته بو — یعنی طیباتدن ییوب عمل صالح ایشله‌مك اوزره اسلام توحید اساسنده طوپلانمه [امتكم امة واحدة] هپكزك امت واحده اولرق امتیندر . — یعنی بوتون پیغمبرلرك دین وشریعتنك اساسی بودر . [وانا ربكم] ربكز ده بنم

[فاتقونِ] بنا رعیه بلا انقیاد ایدیز . — بنده باشقه سنده قورقمایکز .

بویه ایکه

فتقطعوا امرهم بينهم زبرا كل حزب بما لديهم فرحون ●
فذرهم في غمرتهم حتى حين ● ايحسبون انما نمدهم به من مال وبنين
نسارع لهم في الخيرات بل لا يشعرون ● ان الذين هم من خشية ربهم
مشفقون ● والذين هم بايات ربهم يؤمنون ● والذين هم بربهم
لا يشركون ● والذين يؤتون ما اتوا وقلوبهم وجلة انهم الى ربهم
راجعون ● اولئك يسارعون في الخيرات وهم لها سابقون ● ولا
نكلف نفسا الا وسعها ولدينا كتاب ينطق بالحق وهم لا يظلمون ●
بل قلوبهم في غمرة من هذا ولهم اعمال من دون ذلك هم لها عاملون
حتى اذا اخذنا مترفيهم بالعذاب اذا هم يجأرون ● لا تجأروا اليوم
انكم منا لا تنصرون ● قد كانت اياتي تتلى عليكم فكنتم
على اعقابكم تنكصون ● مستكبرين به سامرا تهجرون ● افلم
يدبروا القول ام جاءهم ما لم يأت اباءهم الاولين ● ام لم يعرفوا
رسولهم فهم له منكرون ● ام يقولون به جنة بل جاءهم بالحق واكثرهم
للحق كارهون ● ولو اتبع الحق اهواءهم لفسدت السموات والارض
ومن فيهن بل اتيناهم بذكرهم فهم عن ذكرهم معرضون ● ام
تسئلهم خرجا فخراج ربك خير وهو خير الرازقين ● وانك لتدعوهم
الى صراط مستقيم ● وان الذين لا يؤمنون بالاخرة عن الصراط لناكبون
ولو رحمناهم وكشفنا ما بهم من ضر للجوا في طغيانهم يعمهون ●

وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ۝ حَتَّى إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ۝

مآل شريفي

دیرکن قوملری آرالرنده کتاب کتاب پارچه‌لاشدیلر ، هر حزب کندیلرندکنه کووه‌نیور
• شمدی سن اونلری براق ضلالتلری ایچنده تا بر دمه قدر • کندیلرینه امداد ایتدیکمز مال
و اولاد ایله صانیورلرمی که • اونلرک حقیقةً خیرلرینه مسارعت ایدیورز ، خیر ، شعورلری یوقده
• هر حالده ربلرینک خشیتندن تیتره‌ینلر • و ربلرینک آیتلرینه ایمان ایدنلر • و ربلرینه هیچ
شریک قوشمایانلر • و ربلرینک حضورینه واره‌جقلرندن یوره‌کلری چارپاره‌رق ویرکیلرینی ویرنلر
• ایشته بونلر خیرلرده سرعت یاریشی یاپارلر وهم اونلک ایچون ایلری کیدرلر • هیچ بر کیمسه‌یه[٥]
وسعندن باشقه تکلیف ایتمیز ، و نزدیمزده بر کتاب واردر حقی سویلر ، اونلرده ظلم ایدلمزلر •
فقط اونلرک قلبلری بوندن بر ضلالت ایچنده در . هم اونلرک اوندن باشقه بر طاقم ایشلری واردر که
هپ اونلر ایچون چالیشیرلر • نهایت رفاهلی اولانلرینی عذابه چکدیکمز زمان همان فریاده باشلادیلر حقدر
• فریاد ایتمه‌یک بوکون ، چونکه سز بزدن قورتولامازسکز • قاریشکزده آیتلرم اوقونیوردی ده
سز آردکزه دونیوردیکز • اوکا قفا طوته‌رق ، ساره یاره هذیان ایدیوردیکز •
یا حالا او کلامی تدبر ایتمزلرمی ؟ یوقسه اونلره اولکی آتالرینه کلمه‌مش بر شیمی کلدی ؟ • یوقسه
پیغمبرلرینی طانیمادیلرمیده اوندن ایچون انکار ایدیورلر • یوقسه اونده بر جنت واردر دیورلر ؟
خیر او اونلره حق ایله کلدی فقط اکثریسی حقی خوشلانمایورلر • اگر حق اونلرک کیفلرینه تابع
اولسه ایدی سماوات و ارض و بونلرده کیلر قطعیاً فاسد اولوردی ، خیر بز اونلره اونوتلماز
درسی اولاجق ذکرلرینی کتیردک ده اونلر ذکرلرندن اعراض ایدیورلر • یوقسه سن اونلردن بر خرجمی

ایسته‌یورسك ؟ ربّك خراجی دها خیرلیدر، هم او رزق ایدنلرك اڭ خیرلیسیدر ● طوغروسی سن
اونلری طوس طوغری بر جادّه‌یه چاغیریورسك ● فقط آخرته اینانمایانلر جدّاً صاپیقده‌درلر
● اگر بز اونلره آجیوب‌ده باصقیلری آچیورسه‌ك مطلقا طغیانلرنده عناد ایدر، هیچ برشی
گورمزلر ● فی الحقیقه بز اونلری عذابه طوتدقده‌ده نه ربّلرینه قارشی اوصلانمادیلر و یالواریورلر
● نهایت اونلره شدید عذابلی بر قاپی آچدیغمز وقت‌ده اونلر ایچنده یأسه دوشه‌جکلردر ●

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا
مَا تَشْكُرُونَ ● وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ
● وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
● بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ● قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا
أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ● لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ● قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ● سَيَقُولُونَ لِلَّهِ
قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ● قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ
● سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ● قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ
وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ● سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى
تُسْحَرُونَ ● بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ● مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ
سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ● عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ●

مآل شریفی

حالبوکه سزك ایچون او قولاغی، او کوزلری، او کوکللری انشا ایدن او، سز، پك آز
شکر ایدیورسکز ● و سزی ارضده یاراتوب یایان او، هپ اوکا حشر اولنه‌جقسکز ● و او
اولدیرن و دیریلتن او، کیجه و کوندوزك اختلافی ده هپ اونك ایچون. آرتق عقللانمیه‌جقمیسکز؟
● خایر، اولکیلرك دیدکلری کبی دیدیلر ● "اولدیکمز و بر تراب، بر ییغین کمیك اولدیغمز وقتمی
جداً بزمی مطلقا بعث اولنه‌جقز؟ ● یمین ایدرزکه بزه ده آتالریمزه ده بو، بوندن اول
وعد اولندی. بو اسکیلرك ماصاللرندن باشقه برشی دکل" دیدیلر ● کیمك او ارض و اونده کی
کیمسه‌لر، اکر بیلیورسه‌کز؟ دی ● کیم او یدی سمانك ربی و او عزتلی عرشك ربی؟ دی ● اللهك
دیه‌جکلر، او حالده قورقمازمیسکز؟ دی ● کیم او هر شیئك ملکوتی یدنده و او قایرر ده اوکا
قارشی قایریلماز اولان، اکر علمکز وارسه؟ دی ● الله دیه‌جکلر، او حالده نره‌دن بویولنیورسکز
دی ● طوغریسی بز اونلره حقی کتیردك و شبهه‌سز اونلر یالانجیلر ● الله هیچ ولد اتخاذ ایتمدی
یانینده بر تاکری ده یوقدر ● او صورتده هر تاکری کندی یاراتدیغنی الوب کیدردی و البته بری دیکرینه
کبر ایدردی. او اسناد ایتدیکلری وصفلردن سبحان اولان الله ● او غیب و شهادتك عالمی، بناءً علیه اونلرك
قوشدقلری شرکدن ده چوق یوکسك ●

[إِنْ هٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ] - اساطیر، کلمه‌سی حقنده سورهٔ انعام بابنه -
بوکونکی کافرلرك ده دینه واقف عقیده‌لرینه قارشی یالان سوزلری اساطیر و خرافه دیمکدن باشقه
برشی دکلدر. حتی اساطیر و خرافه قارشیمه بونی اصلاح ایتملی دیه‌رك دینلرینه کسوه‌سی آلتنده
دینسزلك اعلان ایدن نیجه کافرلر و شبهه‌لر کوریورز. حالبوکه اسلام، اساطیردن نه قدر اوزاقدر.
باقیك بونده بونره قرآن، کوزك، قولاغك، قلبك خلقتی اخطار ایدرکن نه کوزل بر مناظره
تعلیم ایدیور.

[قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ] الخ...

[إذاً لذهب كل إله بما خلق ولعلا بعضهم على بعض] - بوراده اثبات وحدانيت ايچون برهان تمانعك واضح بر تقريري واردر. سورهٔ انبياده «لو كان فيهما آلهة» بابنده.

قل رب إما تريني ما يوعدون ● رب فلا تجعلني في القوم الظالمين
● وإنا على أن نريك ما نعدهم لقادرون ● ادفع بالتي هي أحسن السيئة
نحن أعلم بما يصفون ● وقل رب أعوذ بك من همزات الشياطين ● و
أعوذ بك رب أن يحضرون ● حتى إذا جاء أحدهم الموت قال رب ارجعون
● لعلي أعمل صالحا فيما تركت كلا إنها كلمة هو قائلها ومن ورائهم
برزخ إلى يوم يبعثون ● فإذا نفخ في الصور فلا أنساب بينهم يومئذ ولا
يتساءلون ● فمن ثقلت موازينه فأولئك هم المفلحون ● ومن خفت
موازينه فأولئك الذين خسروا أنفسهم في جهنم خالدون ● تلفح وجوههم
النار وهم فيها كالحون ● ألم تكن آياتي تتلى عليكم فكنتم بها تكذبون
● قالوا ربنا غلبت علينا شقوتنا وكنا قوما ضالين ● ربنا أخرجنا
منها فإن عدنا فإنا ظالمون ● قال اخسئوا فيها ولا تكلمون ● إنه كان فريق
من عبادي يقولون ربنا آمنا فاغفر لنا وارحمنا وأنت خير الراحمين ●
فاتخذتموهم سخريا حتى أنسوكم ذكري وكنتم منهم تضحكون ●
إني جزيتهم اليوم بما صبروا أنهم هم الفائزون ● قل كم لبثتم في
الأرض عدد سنين ● قالوا لبثنا يوما أو بعض يوم فاسأل العادين ● قل
إن لبثتم إلا قليلا لو أنكم كنتم تعلمون ● أفحسبتم أنما خلقناكم
عبثا وأنكم إلينا لا ترجعون ● فتعالى الله الملك الحق لا إله إلا هو رب العرش

الْكَرِيمِ • وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ
عِنْدَ رَبِّهِ اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ • وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ •

مآل شريفى

دی كه: ربم! اكر اونلره ایدیلن وعیدی بكا بهرحال كوستره‌جكسه‌ك • بنی او ظالملر كروهنه
بولندیرمه ربم • شبهه‌سز كه بز، اونلره ایتدیكمز وعیدی سكا كوسترمكه البته قادرز • سن او كوتولكی
الك كوزل اولان خصلتله دفع ایت، بز، اونلرك: خلط ایده‌جكلری شیئی داها ایی بیلیرز • و دی كه: سكا
صیغینیرم ربم! او شیطانلرك دورتوشدیرمه‌لرندن • و سكا صیغینیرم ربم! حضوره كلمه‌لرندن •
نهایت هر برینه اولوم كلدیكی وقت دیه‌جك كه: ربم! دوندرین، دوندرین بنی دوندرین • بلكه بن
اورایه براقدیغمده صالح بر عمل ایشلرم، خایر خایر! او بر كلمه‌در كه اونی او سویلر، اوته‌لرنده ایسه بر برزخ
واردر، قالقاجقلری كونه قدر • او وقت صور اوفورولدیغی آرتق بینلرنده او كونده نه انساب
واردر، نه ده صوروشورلر • او زمان هر كیمك طارتیلری آغیر كلیرسه ایشته اونلر او فلاح بولانلردر •
هر كیمك ده طارتیلری یكنی كلیرسه ایشته اونلر كندیلرینه یازیق ایدنلر، جهنمده قاله‌جقلردر • آتش
یوزلرینی یالار، او حالده كه ایچنده دیشلری صیریتیر • دكلمی ایدی آیتلرم سزه اوقونیوردی ده سز
اونلری تكذیب ایدیوردیكز؟ • ربمز! دیدیلر: بزه شقاوتمز غلبه ایتدی و بز صاپیقلر بر قوم ایدك •
ای بزم ربمز! چیقار بزی بوندن، دونر بر داها ایدرسه‌ك هر حالده بز ظالمز • بیوردی كه: سینك
اوراده، سویله‌میك بكا، چونكه قوللرمدن بر فرقه واردی «ربنا آمنا فاغفرلنا وارحمنا وانت
خیر الراحمین» دیورلردی ده • سز اونلری مسخره‌یه طوتدیكز، حتی سزه بنم یادیمی اونوتدیردیلر
اونلره اویله كولیوردیكز • ایشته اونلره بو صبر ایتدكلرینه مقابل بو كون بو سعادتی ویردم، اونلردر اونلر
مراده ایرنلر • ارضده سنه‌لر حسابیله نه قدر قالدیكز؟ بیوردی • بر كون ویا بر كونك برازی، صایانلره

حور دیرلر ● بویوردیکه بیلسه ایدیکز جداً پک آز قالدیکز ● یاخود ظن ایتدیکزمی که بز سزی صرف بر عبث یاراتدق؟ و سز بزه ارجاع ایدیلمیه‌جکسکز؟ دیمک که الله او حق پادشاه، یوکسک جیدن یوکسک، باشقه تاکری یوق انجق او، عرش کریمک ربی ● و هر کیم الله ایله برابر دیکر بر تاکری دعوی ایدرسه اونک اوکا هیچ بر برهانی یوقدر. و انجق ربنک عندنده حسابی واردر. حق بوکه کافرلر فلاح بولمازلر ● هم شویله دی: «رب اغفر وارحم وانت خیر الراحمین» ●

[رَبِّ اغْفِرْ] الخ... ربم! بکا مغفرت، رحمت بیور، سن رحمت ایدنلرک خیرلیسک.

سُورَةُ النُّورِ مَدَنِيَّةٌ وَهِيَ اَرْبَعٌ وَسِتُّونَ آيَةً

نور سوره‌سی هپسی مدنیدر. نور آیتی دینلن «الله نور السموات والارض» آیتی مناسبتیله بو اسمی آلمشدر.

آیتلری — آلتمش ایکی ویا آلتمش دردر.

کلملری — بیک اوچیوز اون آلتی.

حرفلری — بش بیک اوچ یوز اوتوز.

فاصله‌سی — ن، م، ل، ر، ب حرفلریدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

سُورَةٌ اَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَاَنْزَلْنَا ف۪يهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ●

تأمل شريفى

بر سوره كه اينديردك و فرض قيلديق هم ايچنده آچيق آچيق آيتلر اينديردك كه بلكه
طوتارسكز •

[وَفَرَضْنَاهَا] و فرض قيلديق — يعنى بو سوره صورت قطعيه‌ده فرض قيلنان بر طاقم
احكام اساسيه‌يى و بونلرك دلائلنى تشكيل ايدن بر طاقم بينه و واضح آيتلرى محتويدر . اوت بو سوره
مدنيت اسلاميه‌نك حقوقده‌كى وظائف اساسيه‌سنى كوسترن خطوط اصليه‌يه دلالتى وضوح ايله مطالعه ايديليبيلير.
اول امرده عفت و عرض و حقوق عائله مسئله‌سنه باشلانه‌رق بويوريليوركه :

اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ • اَلزَّانِي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً
وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ •
وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِاَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً
وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً اَبَدًا وَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ • اِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ
ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ • وَالَّذِينَ يَرْمُونَ اَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ
لَهُمْ شُهَدَاءُ اِلَّا اَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ
• وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ • وَيَدْرَؤُا
عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ تَشْهَدَ اَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ • وَالْخَامِسَةَ
اَنَّ غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَا اِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ • وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

وَرَحْمَتُهُ وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ●

مآل شریفی

زانیه و زانی، ایکیسنك ده هر برینه یوز دکنك اورك. الله دیننده بونلره بر
اجیمق طوتماسین، الله و آخرت کوننه کرچکدن اینانیورسه‌کز. هم سوسنده ده بر طائفه عذابلرینه
شاهد اولسون ● زانی بر زانیه و یا مشرکه‌دن باشقه‌سنه نکاح ایتمز، زانیه، اونی ده بر زانی
و یا مشرکدن باشقه‌سی نکاح ایتمز، مؤمنلره ایسه بو حرام قیلندی ● عفیفه قادینلره اتهام ایدوب صوکره
درت شاهد کتیرمه‌ینلره ده سکسانر دکنك اورك و ابدا بونلرك شهادتنی قبول ایتمیك،
بونلر اوته فاسقلردر ● آنجق اوندن صوکره توبه ایدوب اصلاح حال ایدنلر باشقه، زیرا الله
غفور و رحیمدر ● زوجه‌لرینه اتهام ایدوب کندی نفسلرندن باشقه شاهدلری ده اولمایانلره کلنجه بونلرك هر بری
شویله شهادت ایتملیدر: درت شهادت "بالله کندیسی شبهه‌سز صادقلردندر" دیه ● بشنجیسی ده
اکر یالانجیلردن ایسه محققا اللهك لعنتی اوزرینه ● قادیندن عذابی درت کره شویله شهادت ایتمسی
دفع ایدر: "بالله او محققا یالانجیلردندر" ● بشنجیسی ده اکر او صادقلردن ایسه محققا اللهك غضبی
کندیسنك اوزرینه‌در ● یا اولماسه ایدی اوزریکزده اللهك فضل و رحمتی!.. و حقیقت اللهك
حکیم بر تواب اولماسی!.. ●

[اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِي] زانیه و زانی — زانیه، زنا ایدیجی قادین، زانی، زنا
ایدیجی ارکك دیمك اولدیغی بللی. آنجق زانیه ایله مزنیه‌یی فرق ایتمك لازمدر. هر زانیه مزنیه‌در
لکن هر مزنیه زانیه دکلدر. چونکه مزنیه زنا ایدیلمش قادین دیمکدر که جبر و اکراه ایله ده اوله بیلیر.
اکراه ایله زنا ایدیلمش قادینه ایسه مزنیه دینیلیرسه ده زانیه دینیلمز. زیرا او آنجق کندی طوعی و رضاسیله

زنايه تمكين ايدن قادينه دينير. مطاوعتى حسبيله زنا فعلنده فاعله شريك اولور. اكراه ايديلن قادين ايسه هيچ بر وجهله فاعل دكل، يالكز مفعولدر. ايشته بوراده اكراه اولنانه حد لازم كلميه جكنى آكلاتمق ايچون زانيه دينلمسه مزنيه دينلمشدر. شونده ده غفلت ايديلملىدر كه مراد، زنانك ثبوته شرعاً حكم لاحق اولمسه اولان زانى و زانيه در. زنانك ثبوتى ايسه «فاستشهدوا عليهن اربعة منكم» منطوق و مدلولنجه درت شاهد ويا درت كره اقراره متوقفدر. حاصلى زنا ايتدكى بو صورتله ثابت و ثبوته حكم لاحق اولان قادين و ارككه [فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ] ايكى لوكزده هربرينه يوز دكنك اورك. —

جلد، درى يه اورمقدر كه اوروش جلده تعبير اولنور. كشافده ديركه «جلد» لفظنده شوكا اشارت واردر كه الم، لحمه تجاوز ايتديرلمملى كركدر. چونكه جلد، جلده اورمقدر. نته كيم «ظهره» صيرتنه اوردى، «بطنه» قارننه اوردى «رأسه» باشنه اوردى ديمك اولديغى كبى درسنه اوررى معناسنده ده «جلده» دينير. اه. ديمك كه درى يه اورولجق قدر قابا الپسنك اوزرندن اورمقده ده جلد اطلاق اولونماز. يعنى زنانك مسئله سنده تأثر اولنديغى زمانده مقصد بر اكلنجه اولماديغى كبى بر اشكنجه ويا اتلاف ده دكل، محضا زجر و تأديب اولديغى ظاهردر. شو حالده مراد شدتلى بر جلد دكل، اكى جوردك ياره جلد و تهلكه يه سبب اولميه جق وجهله خفيف باقيه معتدل بر جلددر كه كيفيتى كتب فقهيه ده تفصيل اولونمشدر.

اولا دكنك ايرى اولميه جق، چبوق كبى ده اولميه جق، يارم قدر دوز و بوداقسز اولاجق.

ثانيا اوره جق اوروركن نهايت اومزى آشمه قدر قالديره جق و اوموزندن ياقوسنه آشيرميه جق.

ثالثاً، چيپلاقدن اوره جق، فقط كورك كبى قالين البسه وارسه چيقاره جق.

روايت اولونور كه ابو عبيدة بن الجراح رضى الله عنه حضرتلرينه حد ايچون بر آدم كتيرديلر، آدم

كوملكنى چيقارمغه باشلادى ده « بنم شو كنالرمه جسدم جذب اولنوركه اوزرنده كوملك بولونمسى لايقيله
دكلدر » ديدى. ابوعبيده كوملكنى چيقارمسنه مساعده ايتمه‌يك ديه‌رك داوحوريته وورديردى.

رابعاً، يوز، فارجه واوت يركبى نازك ونهايتلى اعضايه وورولماز.

خامساً، هپسى بر موضعه ده وورولميوب ديكر مختلف اعضاره لايقى وجهله تفريق اولنور
الخ... آيتك ظاهرينه نظراً زانى وزانيه محصنه وغير محصنه‌ده اعم وبناءعليه جلد ايكيسنه‌ده شامل
كورولور. فقط سعيد وقتاده‌يه حقلرنده مشهور اولان فعل پيغمبرى يعنى سنت مشهوره ايله بو آيتك
حكمى محصنه اولميانه يعنى اولنمسه اولانلر حقنده اولمق اوزره معمول به اولمشدر. [وَلَا تَأْخُذْكُمْ
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ] الهك جزاسنده اونلره آجيه‌جقدر طوتمسين [إِنْ كُنْتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ] الله وصول كونه ايمان ايديورسكز اويله ياپايكز. —
الهك محترم طوتديغى حقوق لهتك ايدن زانى ايله زانيه‌يه آجيمه‌جسنه متغلب اولوب ده اونلرى التماسيله
الهك ارايتديكى جزالى اهمال ايتمزسكز. الهده وآخرت مسئوليتنده قورتاريسكز. زيرا اونلره
آجيمه زنالرينه مسامحه ايتمكده دكل، توبه‌لرينه سبب اولمق اجيمه جزالرى يرينه كتيرمك وبوصورتله عفتى
محافظه وزنانك تعميمى منع ايده‌رك نكاحك تشويقنه چاليشمقده‌در. چونكه زنا « انه كان فاحشة
ومقتا وساء سبيلا » منطوقنجه بويوك بر فحشدر، بر مقتدر، فنا بر يولدر كوتودر.

كرك صحى، كرك طبيعى، كرك اخلاقى، كرك حقوقى، كرك اجتماعى هانكى جهتدن ملاحظه ايديلير
ايديلسين زنا چوق منفور ومحوب بر سيئه‌در. ارككله قادينك خلقى احتياجاتندن بولنان مناسبت جنسيه‌لرينك
مشروع ومستحسن يولى زنا دكل، نكاحدر. نكاحده حياتك رفيقى، زناده سفاحده ايسه اونك اتلاف
وتعقيمى واردر. نكاحك سهولت صحيه وسلامتى وكثرتى بنيۀ اجتماعيه‌نك صحتنده اولديغى كبى اونك ضدى
اولان زنانك شيوعى ده بالعكس بنيۀ اجتماعيه‌يى كيره‌رك چوروتن، هادريسيۀ اخلاقيه‌يه سوروكليه‌يه
سبب اولان باشيدر. طبى تعبير ايله افاده ايدلك اولورسه زنا بنيۀ اجتماعيه‌نك فرنكيسيدر. بر
حديث شريفده نبى اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرى ديورلركه: اى معشر ناس! زنادن توقى ايديكز. چونكه

اونده آلتی خصلت واردر. اوچی دنیاده، اوچی آخرتده در. دنیاده کیلر: بهاسنی کیدریر، فقر
ایراث ایدر، عمری قیصالتیر. آخرتده ده سخط، حسابك کوتولکی، نارده خلودی موجب اولور.
بنابرین انسانلره رأفت ورحمت اوله‌رق تشویقده دکل، اونلری منع وزجر ایچون قورقوتمقده در.

بو آیتده اراده اولنان بو جلده ایسه اونی منع وزجرك غایت بسیط وساده وهر درلو تکلفات و
محذوردن عاری اسلم بر طریقدر. بو آیتك نزولندن اول اسلامده زنانك جزاسی «والتی
یأتین الفاحشة من نسائکم فاستشهدوا علیهن اربعة منکم فان شهدوا فامسکوهن
فی البیوت حتی یتوفیهن الموت او یجعل الله لهن سبیلا . واللذان یأتیانها منکم فآذوهما»
آیتلری منطوقنجه قادینلر ایچون وفات ایدنجه‌یه ویاخود الله بر یول آچنجه‌یه قدر اولرده حبس، ارککلر ایچون ده
حاکمك رأی وتقدیرینه مفوض بر اذا ایله تعذیب ایدی، بر حد معین یوقدی. بو آیتك نزولیله بونلر
حقنده ایکیسی ده بو جلده ایله تحدید ایدلدی، وعد اولنان یول کوستریلمش اولدی. بونده ایکی طرف
ایچونده ذوق زنایه مقابل عین السویه زجر آلامی افاده ایده جك بر تأثیر عادل موجود اولدیغی کبی
حدودده آزاده ومصدقنده وارسته اولمق اعتباریله ده بالوجوه محسناتی واردر. حبس جزاسنك اخلاقی
بر صورتده تطبیقنده‌کی مشکلات ایله برابر بر طرفدن سعی وعملی تعطیل، دیکر طرفدن بیت المالی بر چوق مصارفه
تحمیل ایتدیکی حساب اولنورسه بو بابده سعیده بو جلده‌نك کرك اخلاقی، کرك اقتصادی وکرك
سهولت تطبیقیه ایله عدلی نقطهٔ نظردن مفید ومثمر بر تربیه اولدیغی تسلیم ایتمك قابل دکلدر. سوقدرکه
سوء تطبیق ایدیلمك شرطدر. اونك ایچون بویوریلیورکه: [وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ] مؤمنلردن بر طائفه اونلرك عذابنه شاهد اولسون. — یعنی کیزلی دوکولمه‌سین،
مؤمنلردن بر طائفه‌نك حضوریله مشاهده ومرأیلری تحتنده دوکولسونلر.

کشافك بیانی وجهله طائفه، بر حلقه اولشی ممکن اولان فرقه درکه بر شیئك اطرافنی چویرن
جماعت دیمك کبیدر. اقلی اوچ ویا درت اولمق کرکدر. ابن عباسدن بونك تفسیرنده درتدن قرقه قدر دیه نقل
ایدلمشدر. فی الواقع جمعك اقلی اوچ ایسه ده زناده نصاب شهادتك درت اولمسی نظراً بونك ده لااقل درت

اولمسی اقتضا ایدر. چونکه «ولیشهد» بیورولمشدر. بنا علیه ایکی کفایت ایتمز. حتی حسندن روایت اولنان اون اولملیدر. حاصلی گیزلی ضرب یاپیلمیه‌جق میدانه ویریله‌جك قدر بر طائفه‌نك حضوری لازمدر. بو ایسه بر ایکی کشی ایله اولماز، صوکره یالکز کمیت دکل، کیفیت ده شرطدر. اونك ایچون مؤمنلردن بر طائفه بیورلمشدر که شهادته اهل، خالص مؤمنلردر. زیرا شهادته اهل اولمایانلر حدلرك شرعی اولدیغنی کافرلر کبیدر. ابن عباس حضرتلری ده «اللهی تصدیق ایدنلردن قرق کشی قدر» دیمکله بونی آکلاتمشدر.

بو امرده باشلیجه ایکی حکمت واردر.

برنجیسی؛ انتقام طرزنده بر سوء استعمال میدانه چیقمامه‌سی ایچون تأمیناتدر. چونکه گیزلی ضربلرك سوء حد اشکنجه حالنی آلمسی و یا بر التماسه اوغرامسی ملحوظدر. نته‌کیم تاریخك شهادتیله گلدیکی ظالمانه اشکنجه‌لرده هپ گیزلیلرده یاپیلمشدر. بوندن طولایی اوروپا جزائیونك ضرب گبی مجازات جسمانیه‌یی خصوصیه گوره‌مزلری ده هیچ سبب دکلدر. کرك حبس گبی عمومیتله تجویز ایتدکلری جزالرك چوغی جسمانی اولمقله برابر قورتوله‌میه‌جغی گبی گیزلی ضرب قدر سوء استعماله مساعد بولندیغی ده انکار اولنه‌ماز. بر محبوس وهله منفرده بر محبوسه قارشی نه یاپیلماز. حالبوکه عامه‌نك مشاهده‌سی اوکنده‌کی بر ضرب، مؤثر اولمقله برابر تجاوزه مساعد دکلدر. ایشته ضرب یاخود بو مشاهده و مراقبه تحتنده علنی اولمه‌سی شرط مشروع قیلنمشدر.

ایکنجیسی، بوندن مقصد قسمتی، عبرت و تربیه‌نك تعمیمی افاده ایدن بر اعلان و تشهیردر. گرچه بو تشهیر مجردن صرف علینه دکلدر. بیان اولندیغی اوزره لهنده بر تأمیناتی ده تضمین ایده‌ر اعلاندر. اعلان محکمه‌نك و حکمك علنی اولمسی کبیدر. حکمك علنیتی ایسه بر تشهیری تضمین ایتسه ده عمومیتله بر جزا ماهیتنده تلقی ایدیلمز، اجرانك علنیتی ده اویله اولمه لازم گلیر. بالخصوص که حدودده اجرا تمام اقتضا ایدر.

ثانیه ادراکی اولانلرك وجداننده الم جزائی بر تشهیرك بیوك بر عذاب روحانی حصوله گتیره‌جکنده شبهه یوقدر. بو جهتله بو اشهاد، صرف جسمانی اولان حد جزاسنك روحی بر متممی اولمش اولور. بوجهتله

«عذابهما» بیورلمسی ده بوڭا اشارتدر. بورده بو اشهادڭ حقوق عامه‌یه علاقه‌سی واردر. شو جهتله که [اَلزَّانِي لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً] زانی بر زانیه ویا مشرکه‌دن باشقه‌سنی نکاح ایتمز — زناکار بر حریف اولدیغی ایچون اولورسه الاچیغی قاری یا بر زانیه ویا بر مشرکه‌در. چونکه ایمانه وعفته اولان تمیز صالحه قادینلر نفرت ایدر. اوڭا تنزل ایتمز وایتممه‌لیدرلر. او بر وقتده اولسه اولسه یا کندیسی کبی زناکار ویا مشرکه بر قاری رغبت ایدر که مشرکلرده عفتسزلکدر. ذاتاً زنا شرکدر، شرك زنایه یول آچیقدر.

بورده نفسنده زناکار اولان بر ارکک، عفتلی قادینلره علاقه‌دار اولور، اونلرده نیکلیسنی، بالعکس شهوتنی تحریک ایدوب اوغراشه اویه قربنده طولایی اونلره منجذب اولور. ولوجه اوندن اولمز خصوصنده‌کی فکرینی ومحاکمه‌سنی بوزاردر. نکاحه رغبت ایتمز وشاید اولنه‌جق اولورسه الاچیغی اویله برسی اولور. زیرا عفتك قدرینی بیلمز، اصل عفتی تقدیر ایتمز. کندی حصارینی آرار. بوصورتله ارککلك عفتسزلکی عفتلی قادینه دوشمه‌سنه سائقه اولدیغی کبی نهایت نکاح ایده‌جکی قادینڭ عفتسز اولمسنه ده باعث اولور. بونکته ایله بو آیتده ارکك دیشی‌یه تقدیم ایدلمشدر. حالبوکه اولکی آیتده دیشی تقدیم اولونمشدی. چونکه دیشینڭ کورونمه‌سی، طمعه دوشورمه‌سی، تمکینه ومطاوعتی اولدقچه ذکر اولنان زنا فعلی باشلایه‌مدیغی جهتله اوراده جنایتك باشی، زنانڭ ماده‌سی قاری اولدیغنه اشارت قیلنمشدی. فقط نکاح مسئله‌سنه گلنجه بوراده ارکک رغبت وطلبی اصل ومقدم اولدیغندن ارککڭ اخلاقنده عفت نقطۂ نظرندن قادینه اونلرده‌کی دخل وتأثیرینه اشارت نکته‌سی گوستریلمشدر.

[وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ] زانیه، بونی ده بر زانی ویا مشرکدن باشقه‌سی نکاح ایتمز — یعنی عفت وناموسی اولانلر زانیه‌دن نفرت ایدر. نکاحنه تنزل ایلمزده اونی نکاح ایتسه بر زناکار، یاخود زناده صاقینمه عادتی اولدیغی جهتله بر مشرك نکاح ایدر. چونکه «الخبيثات للخبيثين والخبيثون للخبيثات» در. [وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ] واو — یعنی او نکاح — او مؤمنلره حرام قیلندی. سورۂ بقره‌ده «ولا تنكحوا

المشركات حتى يؤمن ولامة مؤمنة خير من مشركة ولو اعجبتكم ولا تنكحوا المشركين حتى يؤمنوا ولعبد مؤمن خير من مشرك » آیتی منسوخنجه مشرك و مشركه نكاحنك منهی اولدیغی معلوم. زانیه‌لی نكاحه كلنجه: بو آیتك ظاهرنده بونك ده مؤمنلره حرام و مشرك نكاحنه قریب اولدیغی آكلاشیلیور. مع مافیه اختلاف جهاتی بونده دكلدر.

١ — بعضلری « بو آیتده مقصد نكاحك حكمی بیان دكل، زنانك شناعتنی بیاندر. بوراده نكاح، وطئ معناسنه‌در. و بناءً علیه حرمت ده زنانك حرمتیدر. » دیمشلرسه ده صفاسزدر. چونكه قرآنده نكاح، هپ عقد معناسنه وارد اولدیغنده وطئ معناسنه حملی طوغری اولماز. بر ده بو معنا ایله آیتك هیچ بر فائده افاده ایتمسه اوله‌جغنی كوسترمشدر.

٢ — حضرت عائشه رضی الله عنهادن منقولدركه « بر ارككك بر قادینه زنا ایتسه اونی تزوج ایده‌مز. بو آیتده واردر. مباشرت ایتدیكنده زنا ایتمش اولور. » اهـ. ابو حیان تفسیرنده اصحابدن ابن مسعود و براء بن عازب رضی الله عنهما حضرتلرینك ده بو قولده اولدیغنی ذكر ایلمشدر. فقط ابو سقایه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمدن بو مسئله سؤال ایدلسه « اولی سفاح آخری نكاحدر، حرام حلالی تحریم ایتمز » بیورمش اولدیغنی نقل ایلمشدر. ابوبكر صدیق، ابن عمر، ابن عباس و جابردن و طاووس، سعید بن المسیب، جابر بن زید، عطا، حسن و ائمهٔ اربعه‌دن منقول اولان ده جوازدر. انجق فخر رازی تفسیرنده مذكور اولدیغی اوزره زانی و زانیه‌نك عفیف و عفیفه ایله و عفیف و عفیفه‌نك زانیه و زانی ایله تزوجی حرام اولمه، حضرت عائشه و ابن مسعود كبی حضرت ابی بكر و حضرت عمر و حضرت علینك مذهبلریدر دینیلیور.

٣ — حسنك قولنجه بو حرمت، محدود اولان زانی و زانیه حقنده‌در. محدود اولمیان زانی انجق بر زانیه‌لی تزوج ایده‌بیلیر. بر محدود، محدود اولمیان بر قادینی تزوج ایتمشدی، حضرت علی اونك نكاحنی رد ایتدی دیه روایت ایتمشدر.

٤ — بعضلری بو حكمك مدینه‌ده اسلامك بدایتنده وارد اولوب بعده منسوخ اولدیغنی

سویلنمشدر. سعید بن المسیبدن بو سورهدهکی «وانکحوا الایامی منکم» و سورهٔ نسادهکی «فانکحوا ما طاب لکم من النساء» آیتلرینک عمومیله منسوخ اولدیغی روایت ایدلمش دیو شایع اولمشدر. معتزلهدن جبائی ده اجماع ایله منسوخدر دیمش، لکن فخر رازی تفسیرنده تفصیل اولندیغی اوزره، محققینه بو ایکی وجهک ایکیسنک ده ضعیف اولدیغی آشکاردر. زیرا ناسخی اجماعدر دینلیرسه اجماعک ناسخ اولهمیهجغی علم اصول فقهده ثابتدر. بونده ابوبکر، عمر، علی کبی ذواتک مخالفتلری سبعه ایله بیلندکده اجماع صحیح اولماز. بناءعلیه اجماع ایله نسخ ایدلمشدر دینلمک دوغری اولهمیهجغی کبی منسوخ اولدیغنه اجماع ایدلمش دینلمک ده طوغری دکلدر. چونکه بیان اولندیغی اوزره خلافی ثابتدر. کرچه «فانکحوا ما طاب لکم»، «وانکحوا الایامی منکم» امرلری عامدر. فقط بونلرده زنانک شرعی بولونمیانلره عائد اولدیغنده ده شبهه یوقدر. بناءعلیه دیکر محرمات کبی بورادهکی تحریمک ده بونلرده اولمسی ملحوظدر. بویله بر احتمال قارشیسنده ایسه نسخ حکمی ایله طوغری اولماز. بالخصوص سورهنک باشندهکی «وفرضناها» بو سورهده منسوخ بر حکم بولونمادیغنی استشعار [illegible] کافیدر.

٥ — عبدالله بن عمردن، ابن عباسدن (رضی الله عنهما) مجاهددن، سعید بن جبیردن وارد اولان روایته کوره، بو آیتک سبب نزولی شودر: جاهلیهده فاحشهلر ایشلدن کرخانهلر (کرخانهلر)، کرخانهجیلر واردی. اسلام کلدیکی وقت مدینهده بونلردن ام مهزول کبی مشهور قاریلر قاپیلرینه بایراق آچمش، علامتلی دوقوز قدر کرخانه بولونیوردی. بو قاریلر، بو کرخانهجیلر هپ مشرکه ایدی. ایچلرنده ثروت ایدنمه اولانلری واردی. اسلامده زنا حرام اولدیغندن بو فاحشهلردن بعضیسی یکی مسلمان اولان فقرادن بعضیسنه نکاح تکلیف ایتمش، قبول ایدرلرسه نفقهلرینی تعهد ایتمک ایستهمشلر. اونلرده فقر و احتیاجلری حسبیله رسول اللهدن استیذان ایتمشلر، بونک اوزرینه بو آیت نازل اولمش اونلره حلال اولمدیغی، حرام اولدیغی آکلاتلمشدر. بوندن طولایی بعض مفسرین بو وجهله سبب نزولی [illegible] مخصوص اولدیغنه قائل اولمشلردر که «الف لام» عهدیدر دینلمش اولور. کرچه قرینه قائم اولدیغی زمان حکم،

سبب نزولله تخصیص اولنه بیلیر. لکن بوراده حکم، وصف عام اوزرینه وارد اولمش و بو صورتله سبب تحریم اولانلرك تشخصلرینه دگل، اونلرده زنا قارلرینه، برده ایمان وصفلری آراسنده‌کی مباینته گوسترلمشدر. بو ایسه تعمیم قرینه‌سیدر. اویله‌که «لام» عهده حمل ایدیلسه بیله حکمك قیاس ایله تعمیمی اقتضا ایده‌جکدر. بنا علیه سبب نزولله تخصیص ایدیلدیك صورتده ده بو تحریمك بالخاصه زنا فاحشه‌لری مقوله‌سی حقنده اولدیغنی سویلیه‌جکدر. و بو فاحشه‌لرك وصف بارزلری ایسه زنایی استحلال و یا استخفاف ایتمکده‌کیلردر. اسلامیتك حاکمیتی ایله اوجاقلیت بقیه‌سی اولان زناکارلرك قلعسه و حدودك اقامه‌سی ممالك اسلامیه‌ده آیتده اولیلرینك ظهورینه میدان براقماسی اولدیغی نتیجه بونلرك نوعی تشخصلرینه منحصر قالمسی اولیلی حسبیله بو، اونلرك تشخصلرینه مخصوص قالدی دینلسه ده اولمشدر. متافیه:

٦ — جمهورك بیانه گوره بو تحریم، زنا ایدنلره نکاح ایتمکده مؤمنلری زجر و تحذیرده مبالغه ایچوندر. چونکه دیورلر، زنا دنیاسی یا صیلمه فسق سلکته قاتیلمه جائز دگل محذوردر. فاسقده ایکی ده سنه، تهمت موقعنده بولونسنه، حقنده گوتی لاقیرلر ایدیلمسنه ده‌ها برچوق مفسده‌لره سببدر. گناهکارلر مجلسنه اوتورمقده بیله گناهه ارتکابه معروض قالمه تهلکه‌سی نه قدر چوقدر. آرتق زانیلر، قحبه‌لرله ازدواج ایتمك ناصل اولور؟ «وانکحوا الایامی منکم والصالحین من عبادکم وامائکم» آیتنده‌کی «صلاح» قیدنده ده بو معنایه تنبیه واردر. آنجق بر مؤمنه احتراز ایدیلمسی لازم گلن بویله حرام بر نکاحی بالفرض ارتکاب ایتمسه اوله او نکاح منعقد اولورمی؟ یوقسه اوده بر زنامی اولور؟

اولا، هر حالده بر مؤمنه و یا مؤمنه‌نك بر مشرکه و یا بر مشرك ایله نکاحی منعقد اولماز قطعیاً حرامدر، او بر زنا اولور.

ثانیاً، زانی و زانیه سبب نزول اولان زناکارلر چیلر و سرمایه‌لری کبی زنایی استحلال و یا استخفاف کفر اولمقله بو مشترك حکمنده اولدقلرندن نکاحلری، نکاح اولماز. قطعیاً حرامدر. بر زنا نکاحی گبیدر. اونك ایچون آیتده الزانی والزانیه مشرك و مشرکه ذکر اولونسه «وحرم ذلك

على المؤمنين » بیورلمشدر. آیت، بو ایكی قسمك نكاحنی تحریمده نصدر. مگر كه توبه‌لری تحقق ایتمش بولونسون.

ثالثاً، استحلال و استخفاف گبی كفری ایجاب ایتمیه‌رك زناسی واقع اولسه، اولجه‌ده تشنیعده هیچ نكاح گیرمسه ایسه عفیف مؤمنلر بونلرك نكاحی تحریماً مكروه و مع ما فیه منعقد اولور. آنك تحریمنك بو قسمه درجه‌سی گولسنده بر نوع شبهه واردر. اونك ایچون بوراده اجتهاد اولمشدر. و ایشته ذكر اولنان اختلاف آنجق بو قسم حقنده‌در. یالكز حضرت عائشه و ابن مسعود و براء بن عازب هیچ برده انعقادی تجویز ایتمسه، بو قسمك وصفی ده دیگر ایكی قسم درجه‌سنده طوتمشدر.

ایشته زنانك نتیجه‌سی اولان عذاب، بونلر ایچون ویریلیور. مؤمن اولانلر زنادن توقی ایتدكلری وحدی اجرا ایدرلر فرض اولدیغی گبی زانی و زانیه نكاحندن اجتناب ایتملری و بیكدیگری اولیه‌تمامیله قورومالری ده لازمدر. بوقده اجتناب بهانه‌سیله شوكا بوكا زنا اسناد ایدرك اهل عفتك ناموسنه طوقونمقده ده بویوك بر جنایتدر كه بونلر ده باقذف تعزیر اولنور. بو تعبیر ناموسی اولانلره بیله اویله بر اسناده بولونمق، كیفما اتفق غیب فاحشه قبیلنده اولمقله برابر اولدرمك ایچون شدتلی اولمه اتمك گبی حد حیاته بر هجوم اولدیغنه اشارتدر. بو وجهله حد زنانك بیاننه ردیفاً حد قذف بیانه اولنه‌رق بیورلیور كه:

[وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ] محصنه‌لره رمی ایدنلر — محصنه، نزولجه عفتلی قادین، برده نزولجه اولسون اولماسین مطلقا عفتلی عرضی صاغلام اولانه اطلاق اولنور. كه قذف ایتدكلری احصانده بو معنی مراد اولندیغنده اتفاق واردر. یعنی بوراده نزولجه اولمه شرط دگل زنادن عفت شرطدر. بناءً علیه بتشكیلده قیزلره ده شاملدر. فقها بو احصانده اسلام، عقل، بلوغ، حریت، عفت بش شرط صایمشدر. ارككلره قذف ده عینی حكمده دلالةً داخلدر. لكن قادینده سوز اتمك دها شایع اولدیغندن جمع مؤنث صیغه‌سیله اونلر تصریح و یا تغلیب اولمشدر.

حاصلی عرضی صاغلام اولانلره اتهام، زنا اسناد ایدنلر [ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ]

صوكره‌ده درت شاهد كتيره‌ميه‌جكلر — ديمكدر كه افترا بولنماز ايسه بر زنايي اثبات ايچون شهادت
نصابي لازم درتدر. حالبوكه ايكي شاهد عادل ايله قصاص بيله ثابت اولور. ديمك كه ناموسلي
بر كيمسه‌يي، بالخصوص عفيفه اهلي بر قاديني زنا ايله اتهام ايتمك جاني الحقه آغيردر. بنا عليه اونلره
آتوب‌ده اثبات ايده‌مه‌ينلري [فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً] بونلره ده اتديشر
طولاني سكسانر جلد اورونكز [1]. [وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا] هم ده
بونلرك ابدا هيچ بر شهادتلريني قبول ايتميكز. — او قذف جرمي قبولاتنه ديمك الى الابد. يعني
اولنجه‌يه قدر. بو صورتله حكمي اسقاط ايتمك بوده بو جهله تتمه‌سيدر. جلد الم جسماني، بونده
المعايه روحانيدر. زناده جسماني جهت، قذفده روحاني جهت غالب اولديغنده قذفك جلدي
حد زناده دونده ولكن بو معنوي جزا اونده افزوندر. چونكه مؤبددر. [وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ] بونلر فاسقلر زمره‌سندن عبارتدر. — فسق ايله محكوم كيمسه‌لردر.

[إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا] انجق اوندن صوكره توبه ايدوب
كنديلريني اصلاح ايدنلر مستثنى — يعني او قذف جنايتي يابدقدن صوكره ندامت ايده‌رك سوزيني گري
آلان و دوني نيزاني ايتمك ايچون حدينه تسليم اولمه و قذف ايتديكي كيمسه ايله حلاللاشقدن باشقه‌ده
حال و عملي دوزلتن كيمسه‌لر فسق حكمندن مستثنى اولورلر. توبه ايله حدك ساقط اولماديغنده اجماع واردر.
انجق شافعي مذهبنده بو استثنانك بو فقره‌دكي جمله‌لرده ايكيسنه راجع اولديغنده بنا عليه بوكه توبه ايتديكلري
تقديرده حد ساقط اولمازسه‌ده فسقلري زائل اولديغي كبي شهادتلري ده قبول اولنه بيله‌جكنه قائل اولمشدر.

لكن حنفي مذهبنده بو، يالكز صوكنده‌كي "فاسقيه" جمله‌سندن استثنادر. حد قذف
ايله محدود اولانلر توبه ايله حددن قورتولديه‌جقلري كبي شهادتلرينك قبول اولونماسي ده ابدًا قيديله
مقيددر. تأبيد ايسه استثنايه منافيدر. بنا عليه بو حكمده استثنانك فائده‌سي حقوق عباد تعلق
ايتميه‌ن محضا حقوق الله اولان جهتده اولور. [فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ] چونكه الله غفوردر

(1) محصنه اولميانلره قذف، حد موجب اولماز، فقط تعزير ايجاب ايدر. اگر مقذوف، قذف اولنديغي ايله سيندن اولسه
(فخر رازى).

رحیمدر. — مغفرتی چوقدر، رحمتی چوقدر. بنابرین توبه و اصلاح حالنده مؤاخذه ایتمز. فقط قذفده حد و شهادت باکلیه ممنوعیت ایله دکل عینی زمانده حد عبارتدر. قذف اولنانک دعواسی اوزرینه جریان ایدر. بنابرین حد عبده تعلق ایدر، رد شهادت حکمی توبه ایله ساقط اولمازسه ده مجرد معنا اولارق کناه مغفرت اولنه بیلیر. و بو جهتله بو جرائمده ستر اولادر.

زنانک اثباتنده درت شاهد شرطی ده بونکله علاقه داردر. حتی بوراده بیله سالم بر نقطه واردر. برکیشی بر زنایی کوره جک اولورسه او یابانجینک زناسی اولدیغی تقدیرده کندیسنه عار تعلق ایتمه جکندن ستری اولی اولور. فقط زوجه سی اولدیغی تقدیرده عار کندیسنی بولنور، صبر ایدمز. او حالده باشقه شاهد بولمقده متعذر کبیدر. بوندن طولایی بوراده شویله بر سؤال واقعدر:

روایت اولندیغی اوزره قذف آیتی نازل اولوب قرائت بویورلدیغی زمان انصاردن سعید ابن عباده و عاصم بن عدی، برینی آیاغه قالقوب "بر آدم قاریسیله برینی کورسه نه اولاجق، دعوا ایتسه سکسان دکنک اورولاجق و شهادتی رد اولنه جق، فسقنه حکم اولنه جق، اوروب اولدیرسه قتل اولنه جق، سکوت ایتسه غیظا ایده جک شیئه سکوت ایتمش اولاجق، درت شاهد بولوب کتیرنجه یه قدر ایسه ایشی بیتیره جک. فتح ایت اللهم! دیدی" چیقار چیقماز داماد هلال بن امیه ویا عویمر کلدی قاریشیلدی، نه وار دیدی، شر وار، زوجه می شریک بن سحما ایله بولدم دیدی که عمی زاده سی ایدی. والله دیدی بو بنم سؤالم، نه چابوقده مبتلی اولدم. بنابرین ایکیسی بر رسول الله واردیلر، خبر ویردیلر، رسول الله قاریسنی جلب ایدوب استنطاق ایتدی، قادین انکار ایتدی. اصحاب طوپلانمشدی، زوج دیدیکه آیت بوجهله حد قذفه محکوم اولاجقدی، کوزلرمله کوردم، قولاقلریمله دیکلدم، الله بیلیورکه بن صادقم اتهمه حقی سویلیدم. او حالده اللهک بو کا بر آچیقلق بخش ایده جکنی امید ایدیورم دیوردی.

دیرکن رسول الله وحی کلمکه باشلادی. اصحاب بونی علامتلرندن طانیورلردی، هپسی صوصدیلر، بکلدیلر. او وقت شو "لعان"[1] آیتی نازل اولدی که قذف آیتنک عمومنه بر استثنا ماهیتنده

[1] لعان یاخود ملاعنه، لعنلشمه دیمکدر.

وبالخاصه زوجلرك كندى زوجه‌لرينه قذفى حقنده در: [وَالَّذِينَ يَرْمُونَ اَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ اِلَّا اَنْفُسُهُمْ] كندى زوجه‌لرينه رمى ايدوب ده كندى‌لرندن باشقه شاهدلرى اولمايانلره گلنجه [فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ] ايچلرندن برينك شهادتى — يعنى اونلردن هرهانگى برينك حد قذفدن خلاصى ايچون شرعاً نفاذ اعتبارى الله ايله درت شهادتى [اَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللهِ اِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ] هيچ شبهه‌سز كندىسى قطعياً صادقلردندر ديه الله‌ه قسم ايله درت شهادتدر. — يعنى شهادت ايدرم بالله هيچ شبهه‌سز او اتهامده سوزنده قطعياً صادقم ديه تكرار تكرار درت كره يمين ايتمسيدر. [وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللهِ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ] بشنجيسى ده: اگر يالان سويلين‌لردن ايسه الله‌ك لعنتى محققاً اونك اوزرينه — يعنى بشنجى دفعه ده بويله شهادت ايده‌جك: "اگر اوده بو شهادتده يالان سويلديسه الله‌ك لعنتى محققاً اوزرينه اولسون" ديه‌جك كه بو، بر يمين مغلظه در. بو آيتده نظمك اسلوبى، دقت اولنورسه زوجك كذبى تقديرنده طرف الهيدن تلعينك ورودينى افاده ايدر بر صورتده در. نته‌كيم رسول الله ده بو بشنجى "موجبه‌در" بيورمشدر.

زوج بويله‌جه كره شهادتله اعلانه يا بشنجى حد قذفدن قورتولور، فقط زوجه يه توجه ايدر. [وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ تَشْهَدَ] زوجه‌دن ده عذابى — يعنى اونك دنيوى عذابى كه صوكى اولسيد حقنده حد زنانك مشهودى اولماسيدر. بونى اوزرينه زوجك — كذبنك شويله شهادت ايتمسى دفع ايدر: [اَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللهِ اِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ] هيچ شبهه يوقكه او زوج قطعياً يالان سويلين‌لردندر بالله ديه الله‌ه درت شهادت — كه درت يمين [وَالْخَامِسَةَ] بشنجيسى ده: [اَنَّ غَضَبَ اللهِ عَلَيْهَا اِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ] اگر او، صادقلردن ايسه الله‌ك غضبى محققاً اونك اوزرينه — يعنى زوج، سوزنده صادق ايسه الله‌ك غضبى زوجه كندى اوزرينه اولسون. ايركك طرفنده لعنت، قادين طرفنده غضب اوزرينه يمين ويرلمسى قادينك اوزرنده غضبك لعنتدن داها مؤثر اولمسندندر. ايمدى زوجه‌ده بويله يمين ايله شهادت ايدرسه

حد زنانی كندیسندن دفع ایدر. و آرتق زوج ایله زوجه آراسنده افتراق حصوله كلیر.

لكن زوج، یوقسه شهادتی یاپمازده لعاندن امتناع ایدرسه عذابی دفع ایده‌من.

او حالده نه یاپیلیر؟ بوراسی آیتك مفهوم مخالفنه عائددر. شافعی لعانه حدك اجراسنه حكم ایدرسه لكن حنفیه، قطعیت لازم اولان بویله مواقعده ساده مفهوم مخالف ایله عملی تجویز ایتمدكلرندن درت شهادت یوقسه ایكی اقرار ده. بولونمایجه زنانك ثبوتیله حدك اجراسنه حكم اولنمیه‌جغنی و بناءً علیه بالعانی قبول و یا حد اجرا ایدلمك اوزره اقرار ایدنجه‌یه قدر حبسه حكم ایتمشلردر. حاصلی قذف زنانی حیوه حیرتكه، زوجیت ناموسی ده غایت مهم اولدیغندن برقاچ نقطه نظردن ده حد زنا مقامنه قائم اولدیجه اولان لعانده ده بویله مهم بر مصلحت واركه بونی الله تعالی شو بویوردی [وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ] اوزریكزده اللهك فضل و رحمتی بولونماسیدی ده كندیكز. فنا ایدیكز [وَاَنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ] و الله بر تواب، حكیم اولماسه ایدیده ده توبه‌لریكزی قبول ایتمه، حكمتیله حكم ایله، نظامات اولمه بر چوق ... ایدیله‌جكدیكز زلر!!...

اِنَّ الَّذ۪ينَ جَٓاؤُ۫ بِالْاِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْۜ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْۜ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْۜ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْاِثْمِۚ وَالَّذ۪ي تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظ۪يمٌ • لَوْلَٓا اِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِاَنْفُسِهِمْ خَيْرًاۙ وَقَالُوا هٰذَٓا اِفْكٌ مُب۪ينٌ • لَوْلَا جَٓاؤُ۫ عَلَيْهِ بِاَرْبَعَةِ شُهَدَٓاءَۚ فَاِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَٓاءِ فَاُو۬لٰٓئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ • وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ لَمَسَّكُمْ ف۪ي مَٓا اَفَضْتُمْ ف۪يهِ عَذَابٌ عَظ۪يمٌۚ • اِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِاَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِاَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِه۪ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًاۗ وَهُوَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظ۪يمٌ • وَلَوْلَٓا

إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهٰذَا سُبْحَانَكَ هٰذَا بُهْتَانٌ
عَظِيمٌ • يَعِظُكُمُ اللّٰهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ • وَ
يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ • إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ
الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ • وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللّٰهَ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ٤

آل شریفی

خبریکز اولسون که افکی کتیرنلر ایچکزده بر طاقمدر ؛ اونی حقکزده بر شر صانمایك ، بلکه او، حقکزده بر خیردر . اونلردن هرکسی یه اوه بالدیغی قازانیلدیغی ، بونك کبرینه تصدی ایدنه ، اونلرده بویوك بر عذاب واردر • نه اولدی اونی ایشتدیککز وقت ارکك وقادین مؤمنلر کندی کندیلرینه حسن ظن ایتسه‌لردی ده بو آچیق بر افترا دیسه‌لردی یا • اونلار درت شاهد کتیرسه‌لردی یا ، مادام که شاهد کتیره‌مدیلر او حالده اونلر الله عندنده یالانجیلرك تا کندیلریدرلر • اگر دنیا و آخرتده اللهك فضل و رحمتی اوزریکزده اولماسه‌ایدی او طالدیغکز یایغاره‌ده سزه مطلقا بویوك بر عذاب طوقونوردی • او صره‌ده که بونی دیللریکزله تلقی ایدیوردیکز و آغزلریکزله هیچ بر علمکز اولمایان بر شیئی سویلیوردیکز و اونی قولای صانیوردیکز ، حالبوکه او الله یاننده بویوك بر وبال • اونی ایشتدیککز وقت : بونی سویلمك بزه کرکمز ، حاشا بو بویوك بر بهتاندر دیسه‌دیکز یا • بویله بر شیئه ابدا عودت ایتمیه‌سکز . اگر مؤمن ایسه‌کز دیه الله سزه وعظ ایدیور • و سزه آیتلری بیان بویوریور که الله علیمدر ، حکیمدر • مؤمنلر ایچنده بو ادبسزلك شیوع بولمسنی آرزو ایدنلر ایچون محققا دنیا و آخرتده الیم بر عذاب واردر ، و سز بیلمدیککز حالده الله بیلیر • یا اولماسه‌ایدی اوزریکزده اللهك فضل و رحمتی و حقیقت اللهك بر رؤف رحیم اولمسی •

[إِنَّ الَّذِينَ جَاؤُا بِالْإِفْكِ] شونلر که افك ایله گلدیلر . – افك ، اصل لسانده

چویرمه ، حقیقتی تحریف ایلمه سوزی ، یعنی یالان ، افترا ، بهتان دیمکدر . بهتان ده اکسزیه

ایتمیوب انسانی مبهوت ایدن افترا دیمکدر . عموماً تفسیر وحدیث کتابلرنده روایت اولندیغی اوزره ، بو آیتك

سبب نزولی شویله‌در .

حضرت عائشه رضی الله عنها دیدی که : رسول الله صلی الله علیه وسلم ، بر سفره اراده بیوردیغی وقت

قادینلری آراسنده قرعه چکر ، هانکیسنك سهمی چیقارسه اونی کوتورردی . بنی مصطلق غزاسنده اول یاینی غزاده

آرامزده قرعه چکدی ، بنم اسمم چیقدی ، بناءً علیه رسول الله ایله برابر چیقدم . و بو حجاب آیتنك نزولندن صوکره

ایدی . اونك ایچون بر هودج – محفه – قونولدم ، عودتده رسول الله مدینه‌یه یاقلاشنجه بر منزلده قوناقلادی

رحیل ، ندا ایتدی ، رحیل ندا ایتدکلری صره‌ده بن قالقدم ، و یورویوب اوردویی کچدم ، دفع حاجت ایتدم ،

یریمه دوندیکمده کوکسمی یوقلادم ، باقدم ظفار بونجغندن بر دیزیم واردی قوپمش دوشمش ، بونی آرایه‌رق

دوندم ، دیزیمی آرادم ، بونی آرامه بنی آلیقودی .

بنم یوك تحمیلاتمی یاپمقده اولانلر قالقمش ، وارمشلر ، هودجی یوکلتمشلر ، و بنی ایچنده ظن ایتمشلر ، چونکه

خفیف ایدم ، هنوز کوچك یاشلی بر تازه ایدم ، بنی هودجده صانمشلر ، دوه‌یی چکمشلر کیتمشلر ، عودت

ایتدیکم وقت اورتالقده کیمسه‌یی بولمادم ، بناءً علیه بکا بنی آرامق ایچون دونرلر دیدم ، اوطوردم ، دیرکن اویومشم

صفوان بن المعطل اوردونك آرقه‌سنده قالیر ، ناسك اونوتدقلرینی آراشدیرر ، بر شی قالمش ایسه ضایع اولماسی ایچون

دیکر قوناق محلنه کوتوروردی ، بنی کوروب طانیمش « انا لله وانا الیه راجعون » دیمسیله اویاندم ، همان

ساچمله یوزیمی اورتدم ، دوه‌سنی ایندردی ، بن بیننجه یدرك چکدی ، بیندم ، صوکره دوه‌یی چکدی ، یوردی

اوکله صیجاغنده اوردویه یتیشدك ، ایشته باغیرشیورلردی ، ایتدکلری زمان بنی بولمادقلرندن ناسی

چالقالامش ، اوصره‌ده ایمش ، بن اونلرینه واریوردم ، آرتق هرکس بنی قونوشمش ، بنی لاقیردی‌یه

طالمش ، هلاك اولان هلاك اولمش .

رسول الله مدینه‌یه قدوم ایتدی ، و بنده بر وجع عارض اولدی ، فقط راحتسز اولدیغم زمان علیه الصلاة

والسلام. مدینه‌یه گلدیکم لحظه بو دفعه کورمه‌دم. "ایچه‌ری یانیمه کیریور، ناصل او؟" دیوردی. بونی اشکللنیردم. هنوز ماجرایه وقوفم یوقدی. نهایت نقاهت حالنده ایدم. بر گیجه مسطحک آنه‌سیله حاجتمز ایچون طیشاری‌یه چیقدم. ایشته بیت بیتمز بن مسطحک آنه‌سیله اوطوروب دونرکن، دیرکن مسطحک آنه‌سی مرطی یعنی یون چارشافی ایچنده سورچیدی. "تعس مسطح" دیدی (۱). بن بوکا اعتراض ایتدیم. "بدرده بولونمش بر ذاته سوکمی ایدیورسک" دیدم. "خبرک یوقمی؟" دیدی. "نه وار؟" دیدم. بنه دیدیکی شهادت ایده‌رم که سن حقیقةً مؤمنات غافلاتدنسک. صوکره اهل افکک دیدیکلرینی آکلاتدی. درحال رحمته دوشنده مرضم آرتدی. حمامه کیتمه‌دن دوندم.

صوکره رسول الله کیردی و "ناصل او؟" دیدی. "بکا اذن ویر، ابویمه کیده‌یم" دیدم. اذن ویردی. بنده آنامه بابامه گیتدم. آنامه "ای آنه" دیدم، "ناس نه سویلیورلر؟" "قیزجغزم!" دیدی، "کندیکی اوزمه. والله بر ارککک یاننده سوکیلی یارلانه بر قادین اولسون ده اونک اورتاقلری بولونسون ده علیهنده چوق لاف ایتمه‌سینلر بک نادردر." "دها دیدی بو آنه قدر سویلننلر سزه معلوم اولدیمی؟" بن آغلامغه باشلادم. بوتون گیجه صباح ایتدم. نه آغلایوردم. آغلارکن بابام یانمه گلدی. "والده‌ک بونی نه آغلایور" دیدی. "بو آنه قدر سویلننلردن معلوماتی یوقسه" دیدی. بابام ده آغلادی. "صوص قیزم" دیدی. اوگون طوردم گوز یاشم دینمیوردی. ابویم آغلامقدن جگریمی پارچه‌لایه‌جق کبی گلیوردی. ایکیسی ده یانمده اوطوررکن بن آغلایورکن رسول الله صلی الله علیه وسلم اذن ایسته‌یه‌رک گلیوردی. سلام ویردی بعده اوطوردی. حقمده سویلننلدن بری یانمده اوطورمامشدی. و بر آی اولمشدی الله تعالی اوکا بنم شانمده بر وحی ایندیرمه‌مشدی.

صوکره دیدی که "اما بعد یا عائشه! حالسم سنده بکا شویله بویله سوزلر ایشیتدم. ایدی سن بری ایسه‌ک الله حقیقتنی بیلدیره ایده. و اگر بر گناهه دوشدکسه الله‌ه استغفار ایله توبه ایت. زیرا قول توبه ایدنجه الله تعالی توبه‌سنی قبول ایدر." وقتاکه رسول الله مقالاتنی بیتیردی، گوز یاشلرم بوشاندی. صوکره بابامه "طرفمدن رسول الله‌ه جواب ویر" دیدم. "والله نه دیه‌جکمی بیلمیورم" دیدی. بونک اوزرینه والده‌مه دیدم

(۱) مسطح هلاک اولسون دیا اولسون معناسنه کلمه.

طرفمده رسول الله جواب ويره، والله نه دييه جكمى بيلميورم ديدى. بن هنوز كوچوك ياشده بر قادين ايدم، قرآندن چوق اوقوياميوردم، يعنى استشهاد ايده بيلهجك حالده دكلدم. ديدم كه والله بن اكلادم، سز بونى ايشيتمشسكز، حتى كوكلكزده يرلشمش اينانمشسكز، شمدى بن سزه برئيم ديسهم اينانميه جقسكز. واكر بن محققا بريئه اولديغمى الله بيليور طورركن سزه قارشى اعتراف بولونسهم همان تصديق ايده جكسكز. والله بنجه سزه باشقه بر مثل بولاميورم، انجق يوسفك باباسى اوصالح قولك ـ كه اسمنى ذكر ايده‌مدم ـ ديديكى كبى "فصبر جميل والله المستعان على ما تصفون" بويله ديدم، صوكره دونوب ياتاغمه ياتدم.

اوحالده بن والله بيليوردم كه الله تعالى محققا بنى بريئه ايدر. لكن والله شأنمده بر وحى متلو ايندیره جكنى ظن ايتميوردم، شأنم نفسمده الله تعالى نك ايله تلاوت اولنه جق بر امرله تكلم بيوره جغى مرتبه ده چوق حقير ايدى. ولكن اوموييوردم كه رسول الله اويقوده بر رؤيا كوره‌رده الله بنى اونكله بريئه ايدر. حالبوكه رسول الله مجلسنده قالقمامشدى، اهل بيتدن بركيمسه ده طيشارى چيقمامشدى، الله تعالى پيغمبرينه وحينى ايندیرييوردى. اوكا وحى ايندكه اولكلدىكى حال همان كليوردى كه قيش كوننده بيله جبيننك ثقلتندن دولو دانه سى كبى تر دوكوليوردى. بناءعليه بر اورتو اورتولدى وباشنك آلتنه بر يصديق قونولدى. والله بن تلاشه ايتمدم واكدرمدم، چونكه بريئه اولديغمى بيليوردم. فقط رسول الله آچيلنجيه قدر، ناسك ديدكلرينه محمد ويره جك بر وحى كليوريك قورقوسندن آنامك باباملك جانلرى چيقاجق ظن ايده ايدم.

وقتاكه رسول الله آچيلدى كولويوردى، ايلك سويديكى كلمه شو اولدى "بشرى يا عائشة اما والله لقد برأك الله = مژده يا عائشه، آكاه اول، والله الله سنى قطعيا بريئه ايتدى" ديدى "الحمد لله لا بحمدك ولا بحمد اصحابك = حمد الله نه سزه نه اصحابكزه" ديدم، والدهم ديدى قالق اوكا، بن والله نه اوكا قالقارم نه ده براءتمى انزال ايدن الله دن باشقه سنه حمد ايدرم ديدم. ايشته الله تعالى "ان الذين جاؤا بالافك عصبة منكم" اون آيت انزال بيورمشدى. بناءعليه ابو بكر "والله بوندن صوكره

مسطحه انفاق ایتمم دیدی، چونکه اقرباسی و فقیری حسبیله نفقه ویریوردی. بو سببله ده الله تعالی
شونی انزال بیوردی «ولا یأتل اولوا الفضل منکم - الی - الا تحبون ان یغفر الله لکم»
ابوبکر ده بلی والله = الله بنی مغفرت ایتمسنی سوررم دیدی، مسطحه نفقه سنی عودت ایتدی.
حاصلی عذرم (یعنی عذرم) نازل اولنجه رسول الله قالقدی، منبره چیقدی، بونلری اکلاتدی و قرآنی
تلاوت بیوردی، منبردن ایندیکی وقتده عبدالله بن ابی، مسطح، حمنه، حسانه حد وردی. اه.
[عُصْبَةٌ مِنْكُمْ] ایچیکزده بر عصبه در. — محدود بر زمره. عصبه
اوندن قرقه قدر بر جماعت، صایجی بر گروه دیمکدر. او افکه معروض اولانلر [لَا تَحْسَبُوهُ
شَرًّا لَكُمْ] اونی سزك ایچون بر شر صانمایکز. [بَلْ هُوَ] بلکه او افك [خَيْرٌ
لَكُمْ] سزك ایچون بر خیردر. — بویله ثواب قازانمغه سبب، الله عندنده کی کرامتکز
ظهورینه، عاقبت قدر و رتبه‌کزك یوکسلمکنه وسیله اولور. فی الواقع افك، او افترا یالانی بیوك
بر شردر. فقط حقیقتده اونك شری اونی ایدنلره، سویلینلره عائددر. [لِكُلِّ امْرِئٍ
مِنْهُمْ] اونلردن — او گروهدن — هر برینه [مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ] قازاندیغی
وبالی کندیسنکدر. — کیمی صوصمه، کیمی گولسه، کیمی سویلمسه [وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ]
ایچلرندن اونك — او وبالك — بیوکنه متولی اولان — او گناهك ایچنده او افترانك عمده قصداً اتانه
واشاعه سنی آرزو ایدرك وبالك بیوکنی التزام ایدن [لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ] ایچون ده بیوك
بر عذاب واردر. — بو عبدالله بن ابی حقنده درکه منافقلرك رئیسی ایدی. او افکی ابتدا اوتمه
ایلك اول او تصریح ایتمه‌دن فقط آستنده بر دیاغانده ایامیه ایدی. قورناز منافق جناسلی لافلرله
مؤمنلری کیزلیدن کیزلی هیجانه گتیرمکه چالیشمه و بو بر دیاغانه ایه الداناتق شاعر حسان و فقیر مسطح گبی
بر ایکی ساده دل ده او ایل افکك تصریحنه قاپیلوب حد قذفه مستحق اولمشلردی. صفوانه حسانه
هجوم ایدوب ووردیغی بر قلیچ ضربه‌سیله بر گوزلری سوندرسه ده دیمشدر که:

توقه ذباب السیف عنی فانی   غلام اذا هوجیت لست بشاعر

ولكني احمي حماي واتقي   منه الباهت الرامي البريء الظواهر (١)

[وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ] : واردی اولی – او یالانی – ایشیتدیککز وقت
[ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا] مؤمن ومؤمنه‌لر کندی نفسلرینه
حسن ظن ایتسه‌لر – کندیلرینه ویا کندیلرینک مثابه‌سنده خاطره‌لری لازم کله‌جک همجنسلرینه حسن ظن بسلسه‌لر
[قَالُوا هَٰذَا إِفْكٌ مُبِينٌ] ده بو آچیق بر افك دیسه‌لردی یا – ظن مثالی نفسده
بر قیاسدر. بر کیمسه نفسنده کندی حقنده تجویز ایده‌بیلدیکی نسبتده درکه کندیسی غیره ده تدبیک کیمسه‌لر حقنده
قیاس نفس ایله بر ظنده بولنور. حال بو که مؤمن، مؤمنه‌لر کندی نفسلرنده فناشیده جواز ویره‌مک
تنزیه اولنمه‌لری لازم کلیر. بنابرین کو کو بر سوزی ایشیتدیکلری زمانده کندیلرنده شبهه‌لر اولنمه‌لری لازم کلدیکی
قدر کندیلری کبی حامیلری اقتضا ایدن مؤمنین ومؤمنات حقنده ده حسن ظن ایتمک، برائت ذمت
اصل اولدیغنی بیلمک، فی الحال خلافنه اولان یقینی بولمایش دیره آچیق بر افترا ایتمک اقتضا ایدر.
[لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ] – دنیاده کی عذاب حد قذف
دنیوسیدر. نتکیم مسطح، حسان، حمنه حقلرنده حد قذف اجرا ایدلدی وصفوان بر قلیچ ضربه‌سیله
حسانی ووروب بر کوزینی سوندوردی.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَى مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ
وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ● وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ
يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا

---

(١) بونه قلیچ قیلانجسنده صافیه، حیوز بیه بر قولم، الحمد، فالقصیدده‌نیم وقت شاعرلکم ولکنه بیه قوروجی ایدرم وظواهره دکیه اتانه بهتانجیده قورودرم.

وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ● إِنَّ الَّذِينَ
يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ● يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ● يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللّٰهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللّٰهَ
هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ● اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ
لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولٰئِكَ مُبَرَّؤُنَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ●

مآل شریفی

ای ایمان ایدنلر! شیطانك آدیملرینه اویمایك. هر كیم شیطانك آدیملرینه اویارسه شبهه
یوق كه او چركینی و ردی سویلر. اگر اوزریكزده اللهك فضل و رحمتی اولماسه ایدی ایچیكزدن ده
هیچ بری ابدا تمیزه چیقامازدی. لكن الله دیلدیكنی تمیزه چیقارر. والله سمیعدر علیمدر ● بر ده ایچیكزدن
فضل و وسعت صاحبی اولانلر قرابت صاحبلرینه، مسكینلره، و الله یولنده مهاجرلره ویرمكی دییكده قصور ایتمسینلر
آلدیرماسینلر. اللهك سزه مغفرت ایتمسنی آرزو ایتمزمیسكز؟ الله غفوردر رحیمدر ● شبهه یوق كه
عرضه اهلی بی خبر مؤمنه قادینلره آتانلر دنیاده و آخرتده ملعوندرلر. و اونلره بیوك بر عذاب واردر ●
او گون كه علیهلرینه دیللری و اللری و آیاقلری یاپدقلرینه شهادت ایده جكدر ● او گون الله، اونلره حقیله
جزالرینی ویره جك و اللهك آشكار حق اولدیغنی بیله جكلردر ● خبیثات خبیثلر ایچوندر، خبیثلر خبیثات
ایچوندر. و طیبات طیبلر ایچوندر، طیبلر طیبات ایچوندر. بونلر اونلرك دیدكلرندن بریدرلر. كندیلرینه بر مغفرت
و بر رزق كریم واردر ●

[إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ]

— بوراده غافلات وصفی مدح صفتدر. یعنی ازواج طاهرات کبی فنالقدن علی الاطلاق غافل اویله بر شی اوله‌جغی خاطرلرینه کلمین ایمانلی قادینلره آتان بهتان [لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ] دنیاده و آخرتده لعنت اولندیلر [وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ] و اونلره اویله بر عذاب واردرکه عظیم. [يَوْمَ تَشْهَدُ] الخ.... سوره یاسینه باقه. [يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ] او کونده الله، اونلرك حقه دیندیکی، یعنی جزالرینی تام ویره‌جك [وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ] و بیله‌جکلرکه الله، حقیقةً وجود مبیندر. — یعنی لاهوتی حقیقتی اظهار ایدن و دولتنده هیچ شبهه جائز اولمیان حق تعالی در.

بوراده توبه ایدنلر استثنا ایدلمشدر. چونکه بونده ازواج طاهراتك حقوقنه مخصوصه‌جك اعتباریله بر خصوصیت واردر. مع مافیه مفهوم عامدر. بناءً علیه عام اولان قذف آیتنده کی استثنانك اخروی نقطهٔ نظردن بوراده دخی جاری اولمسی ملحوظدر. حسان بن ثابت مسطح اولملقدراب توبه‌کار اولدقلرنده سوز یوقدر. نته‌کیم حسان دخی صوکره انشاد ایتدیکی شو بیتلرله تبرئه‌سنی عرض ایتمشدر:

حصان رزان ما تزن بريبة — وتصبح غرثى من لحوم الغوافل
حليلة خير الناس ديناً ومنصباً — نبي الهدى والمكرمات الفواضل
عقيلة حي من لؤي بن غالب — كرام المساعي مجدها غير زائل
مهذبة قد طيب الله خيمها — وطهرها من كل شين وباطل
فان كان ما بلغت عني قلته — فلا رفعت سوطي الي اناملي
وكيف وودي ما حييت ونصرتي — لآل رسول الله زين المحافل
له رتب عال على الناس فضلها — تقاصر عنها سورة المتطاول

(ابو حيان)

حضرت عائشه رضی الله عنها دیرکه: «حسانه چوق اعتبار ایدردم. رسول اللهك مدحنه دائر شعرینی ایشتدیکم ایچون»

اوكا جنتى اميد ايدرم» دمشدر. (رازى).

[اَلْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ] خبيثه‌لر خبيثلر ايچوندر — خبيثات، مردار كوتو قاريلر، مردار لقيردىلر، مردار فعللر. وعلى العموم مردار شيلرده حقيقت اولارق ارادة اولنه بيلير. لكن خبيثينك جمع مذكر اولماسنه باقيلرسه ارككلرده حقيقتدر. مع هذا خبيث كشيد معناسنه اولارق ذكور ايله اناثه تغليباً شامل اوله بيلير. بونلرك ضدى اولان طيبات ايله طيبينده ده قرينه بونلردر. آيتده كى تقابلده ايلك نظرده ظاهر اولان ديشى ايله اركك تقابليدر. بونلر ايله ايكنجى معنى ده بعيد دكل منقولدر. بناءعليه معنى شو اولور: مردار يعنى اتكى كيرلى، خيانتكار قاريلر مردار ارككلركدر. مردار اركك كلرده. بناءعليه مردار قاريلرك قوجه‌سى ده مردار اولور، اولمالى. مردار قارى يه طوتولماز. ياخود مردار سوزلر، مردار فعللر مردار كيشيلركدر. بناءعليه قذف، افك، بهتان، سب وشتم كبى لافلر زناكبى پيس فعللر، مردار كيشيده، مردارلره ياراشير اولور. وانجق مردارلره نسبت اولنه بيلير. [وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ] خبيثلرده خبيثه‌لر ايچوندر. — مردار ارككلر مردار قاريلر ايچوندر. «الزانى لاينكح الا زانية او مشركة والزانية لاينكحها الا زان او مشرك» كبى. ياخود مردار كيشيلر، مردار سوزلر ومردار ايشلر ايچوندر. پيسلكلر پيسلرك خاصه‌سى، پيسلرده پيسلكلرك خاص محليدر. [وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ] طيباتده طيبلر ايچوندر — خوشسه، پاك قادينلر پاك ارككلر ايچوندر. تميز اولانلركدر. پاك اولميانلر بولاشديرمازلر. ياخود ايكنجى معنى ايله كلمات طيبه واعمال طيبه خوشسه وتميز كيمسه‌لرك شعارى، تميزلرك كارى، تميزلرك كاريدر. [وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ] طيبلرده طيبات ايچوندر — تميز پاك آدملر، تميز پاك قادينلر ايچوندر. پاك اولميانلرى آلمازلر، طوتمازلر. ياخود تميز پاك انسانلرده تميز پاك سوزلر، تميز پاك ايشلر، تميز پاك شيلر ايچوندر. اونلر اونلره ياراشير، اونلرده بونلره بونلرده. حاصلى پاك خوشلق پاك خوشسه اولانلرك خاصه‌سى، پاك خوشسه اولانلرده پاك خوشلقلرك خاص صاحب خاص محليدر. [اُولٰئِكَ] اوئيكلر — اويله‌لر تميزلر اوطيبه وطيبات اك گزيده‌سى اولان اهل بيت مصطفى [مُبَرَّؤُنَ مِمَّا يَقُولُونَ] اونلرك ديدكلرندن بريدرلر. —

اوخبيثدر . او اهل افكك اسنادلرينه اولدقلرى شايعه‌دن ده هيچ ده برى و منزهدرلر . [لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ] اونلر ايچون بر مغفرت وكريم بر رزق واردر . — اونلر ايچون عند الحساب لهم باشقه بر مغفرت وكرامتى نامتناهى بر رزق واردر كه او جنتدر .

اسلام حقوق اساسيه سنده عفت وعرض وناموس حقوقنك بر هيچ اساسنده اولديغى تثبيت بيورلدقدن صوكره بو حقوقه لكثر الله زياده علاقه دار اولان مسكونيت مسكنه ، حقوق اختلاطه (معاشرت) تستر نسوانه كبى لوازمنه كچيلرك بيورلييوركه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ● فَإِنْ
لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمُ ارْجِعُوا
فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ● لَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ● قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا
فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ● وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ
يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا
ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ
أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي
إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ
غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ
وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا
أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ●

مآل شریفی

ای او بولونه ایمان ایدنلر! کندی اوطاریکزدن غیری اوطالره صاحبلرینه استیناس ایدوب سلام
ویرمدکجه گیرمه‌یکز. بو سزک ایچون خیرلیدر. گرکدر که دوشونه‌سکز ● بونلرده اورالرده کیمسه
بولامازسه‌کز سزه براز ویریلمدکجه ایچری گیرمه‌یک. واگر سزه «دونوک» دیرلرسه دونوک. او سزک
ایچون داها تمیزدر. والله بوتون عمللریکزی علیمدر ● مسکون اولمیان و ایچنده بر انتفاع صلاحیتی اولان
اولان اوطالره گیرمه‌کزده سزه بر گناه یوقدر. نه‌یی آچیقلار و نه‌یی صاقلارسه‌کز الله بیلیر ●
مؤمن ارککلره سویله: گوزلرینی صاقینسنلر و عرضلرینی (آیشلرینی) محافظه ایتسینلر. بو کندیلری
ایچون داها تمیزدر. هر حالده الله نه یاپارلرسه خبیردر ● مؤمنه قادینلره ده سویله: گوزلرینی
صاقینسینلر، عرضلرینی محافظه ایتسینلر، زینتلرینی آچماسینلر. فقط اولان باشقه. دباسه اورتولرینی
یاقالرینک اوزرینه دورسونلر. زینتلرینی آچماسینلر. آنجق کندی قوجه‌لرینه یاخود کندی بابالرینه یاخود
قوجه‌لرینک بابالرینه یاخود کندی اوغوللرینه یاخود قوجه‌لرینک اوغوللرینه. یاخود کندی برادرلرینه. یاخود
کندی برادرلرینک اوغوللرینه. یاخود همشیره‌لرینک اوغوللرینه یاخود کندی قادینلرینه یاخود کندی الالرنده‌کی
مملوکلرینه. یاخود احتیاجی اولمیان ارککلردن اویونتولره. یاخود هنوز قادینلرک عورتلرینه مطلع اولمیان
چوجقلره مستثنی. گیزلدکلری زینتلری بیلنسین دیه آیاقلرینی ده وورماسینلر. هپکز الله‌ه توبه ایدک
ای مؤمنلر که فلاح بولابیله‌سکز ●

رسول الله‌ه انصاردن بر قادین کلوب «یا رسول الله بن اوده بر حالده بولنورم که او حالده هیچ
کیمسه‌نک بنی گورمه‌سنی ایسته‌مم. فقط همه بر آدام اوزریمه کلوب گیدیور، بری اکسیک اولماز» دیمشده
اشبو «یا ایها الذین امنوا لا تدخلوا» آیتی نازل اولدی.

[لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ] كندی بیوتكزدن غیری بیوته — اولریكزدن غیری اولره ، اوطه‌لریكزدن غیری اوطه‌لره [حَتّٰى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلٰى اَهْلِهَا] صاحبنه استیناس ایدوب سلام ویرمدكجه كیرمه‌یكز . — اذن مالكه اذنسز كیرمك غصب قبیلندن بر تعدی اولمق حسبیله مطلقاً وقضاءً حرام اولدیغی كبی كندی ملكی اولانه ، دیناً حرمه دخولی بولنانه خانه‌یه داخلنده‌كی اولسه كرك كندیلرینه باشقه‌سنه مخصوص اولانه اوطه‌لره خبرسز وسلامسز كیرمك ده ابداً ودیانةً منهیدر .

بوراده استیناسی استئذان دیه تفسیر ایدنلر اولدیغی كبی استكشاف حال ایله استعلام یعنی استئذاندن اول حالك كیرمكه مساعد اولوب اولمادیغنی بیلمكه چالیشمه و یا انساندن بولنوب بولنمادیغنی اوكرنمك ایسته‌مك معنالریله تفسیر ایدنلر ده اولمشدر . ظاهر اولانه بوراده استیناس ایحاشه مقابلی اولمسیدركه یا صفیه ایدر كبی وحشیجه‌سنه كیرویرمیوب انسانیته لایق وحاله موافق بر انسیت ابراز ایتمك دیمك اولور .

ابو ایوبدن مرویدركه یا رسول الله استیناس نه‌در دیدك ، بویوردی كه : اوكسوره‌رك تسبیح وتكبیر ایله اهل بیتی خبردار ایتمكدر . تسلیم ده "السلام علیكم" دیمكدر . شو حالده استیناس صراحةً استئذان ایله سونسانه اخبار واحساسه اعم اولور . استئذانه دینلمیوب ده استیناس بویورلمسی بوندن طولایی اولمق كركدر . بناءً علیه ملكی اولمایان وهیچ بر وجهله حرمه دخولی بولونمایان خانه‌لره كیرمك ایچون هر حالده استئذان شرطدر . یوقسه بر تعرض وتجاوز اولور . وخانه صاحبنك اوكا قارشی هر درلو مدافعه‌یه حقی بولنور . حرمه دخولی بولونمقله برابر باشقه‌سنك ساكن بولندیغی اوطه‌یه كیركده‌ده مطلقا استیناس شرط وفقط بو استیناسك استئذان صورتنده اولمسی سنت و یا ادب اولمقله برابر فرض دینلمز . بناءً علیه بر حاكم طرفندن بر مجرم و یا متهمك مسكننه كیرمك اقتضا ایتدیكی زمانده استئذان دینلمزسه ده عرفه بر تجاوز حقیقتنه دوشولمك ایچون ده استیناس ایدلملیدر .

حاصلی مسكنك تعرضدن وادبسزلكدن مصون طوتولملیدر . هیچ كیمسه‌نك مسكننده امنیت وحضورینی اخلال ایدیلمه‌ملی واوراده ادب واركانیله كیرلملیدركه بوده استیناس وسلام ایلهدر . استئذانك كیفیتی حقنده روایت اولنوركه بریسی رسول الله‌دن استئذان ایدوب " أَلِجُ = ولوج ایده‌یمی ؟ " یعنی

صوقولمی؟ دیمشدی. علیه الصلاة والسلام ده روزنامسنده برخادمنه "قالقده شوكا اوكرت
استئذانی كوزل یاپمیور، سویله "السلام علیكم أأدخل" یعنی كیره‌بیلیرمیم؟ دیسین" بیورمشلر.
آدام ده بونی ایشیتمش ده سویلمش، بونك اوزرینه "كیر" بیورمشلر. رسول الله‌یه برچوق شیلر
سؤال ایتمش، جوابلر آلمش. نهایت "علمده سنك بیلمدیككك وارمی؟" دیمش. علیه الصلاة والسلام
"الله تعالی بكا برچوق خیر احسان ایتدی. فقط هیچ شبهه یوق كه علمده اویله‌سی واردر كه اونی الله‌دن باشقه‌سی
بیلمز" بیورمشلر و "ان الله عنده علم الساعة" آیتی آخرینه قدر تلاوت ایتمشلر.

جاهلیه اهالیسی بربرینك اوینه واردقلرنده حرم حیاتنی كوزه‌تمه‌دكلری كبی دنیا و آخرت سلامتنه
شامل اولان سلام دعاسنی بیلمزلردی. "صباحكز خیر اولسون" "ویا خیر اولسون"، "آقشامكز خیر اولسون"
كبی محدود برصورتده تحیه ایله صاغلق دیلرلردی. كرچه بونده فنا برشی دكلدر. فقط بو تحیه‌لر یالكز
دنیانك برصباح ویا آقشامیله مقید اولان جهت و تمنیات اجتماعیه‌سی بركونه ایری كیتمك ایسته‌ین برقامه
برمدنیتك شعاری اولمدیغنده ده شبهه یوقدر. الله تعالی استیناسی شرط قیلدیغی كبی مؤمنلره نامحدود
برسلامت حسی وعد و تلقین ایدن سلامی تعلیم ایله لفظی وجیز، معناسی واسع و هركسی ایجه‌یه غایه مطلوب اولاجق
الك كوزل برشعار اجتماعی تشریع بیورمشدر. بناء علیه بونی ترك ایده‌رك تحیه‌لره اكتفا ایتمك برجاهلیت
اثری اولدیغی جهتله تك دكلدر.

برده استئذان قاچ قره اولملیدر. رسول الله‌دن روایت اولندیغنه كوره استئذان اوچدر.
برنجیسنده قولاق ویریلیر، ایكنجیسنده حاضرلانیلیر، اوچنجیسنده ده اذن ویریلیر ویا رد ایدیلیر. بو اوچ
استئذان بربری آردی صره ولی ایدیلمیوب آرالرنده براز فاصله ایله یاپیلملی و اوچنجیسنده جواب
ویریلمزسه دونملیدر. شدتله قاپی چالمق، خانه صاحبنه باغیرمق عیب حالدر. زیرا ایذا و ایجاشی تضمن
ایدر. بو روك ادبانیدر. بو بابده نازل اولان "ان الذین ینادونك من وراء الحجرات اكثرهم
لایعقلون" آیتی زجر ایتمكده‌در. هم ده استئذان ایدركن یوزینی قاپویه قارشی طوتوب طوریلملی اعلام
ویاخود صولیه توجه ایتملیدر. رسول الله بویله یاپاردی.

دیکرده ابو سعید خدری رضی الله عنه قاپویه متوجهاً استیذانه ایتمشدی. علیه الصلاة والسلام:
«لا تستأذن وانت تستقبل الباب = قاپویی استقبال ایدرك استیذان ایتمه» بویوردی.
[ذلكم] بو — استیناس ایله سلام ویروب ده کیرمك [خیر لكم]
سزك ایچون خیردر. — بر تهمته دوشمکدن سالم قیلار. امنیت وسلامتی تقویه، عفت ونزاهتی تزیید
ایدر. [لعلكم تذكرون] کرك که تذکر ایده‌سکز. — دوشونور، اکلار،
اونوتمازسکز. روایت اولنورکه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه بر آدم «آنامه ده استیذان
ایده‌جکمی یم؟» دیدی، «اوت» بویوردی، «اونك بندن باشقه خدمت ایدنی یوقدر، اوکا کیرشده
استیذانمی ایده یم؟» دیدی، علیه الصلاة والسلام «آنانی عریان کورمك آرزو ایدرمیسك؟»
بویوردی «خایر» دیدی «اویله ایسه استیذان ایت» بویوردی.
[فان لم تجدوا فیها احدا] ایچنده اوولرده بر کیمسه بولامازسه‌کز — یعنی
اذن ویرمکه صلاحیتی حائز بر کیمسه بولونمازسه ویا هیچ کیمسه اولمازسه [فلا تدخلوها] اونلره
اوره کیرمه‌یکز [حتی یؤذن لكم] تا سزه اذن ویریلنجه‌یه قدر — صبر ایدیکز.
اذن دینجه اذنی معتبر اوله بیله‌جك کیمسه طرفندن اذن دیمك اولدیغی ده اخطاره حاجت یوقدر.
[وان قیل لكم ارجعوا] واکر سزه دونوکز دینیرسه — او اوده کیم ده کرك
اذن مالك وکرك غیر مالك هر کیم طرفندن دینیرسه دینیلسون [فارجعوا] همان دونوکز.
— استیذانی تکرار ایله کیرمکده اصرار والحاح ایتمه‌یکز [هو ازكی لكم] او —
دونوب کیتمك — سزك ایچون دها تمیزدر. — صبر وتوقفدن دها صالحدر. زیرا بر زوربا ویا
عارسز بر دیلنجی کبی عناد واصرار ایله قاپیده بکله‌یوب طورمقدن خالی قالمیجغی الجه وناخوش شایعه‌لردن
منزهدر. مکرکه بوکا مقابل ترکی جائز اولمیه‌جق بر وجیبه بولونسون [والله بما تعملون علیم]
والله هر عملکزی علیمدر. — بناءً علیه بو بابده مکلف بولندیغکز ایشلرده، یاپدیغکز و براقدیغکز
خصوصلری ده بیلیر. اجر وجزاسنی ویرر.

[لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ] ایچنده بر متاعکز بولنان غیر مسکون بیوته کیرمکزده اذنسزده بر کناه یوقدر.

— روایت اولندیغنه کوره ابوبکر الصدیق رضی الله عنه «یا رسول الله بز تجارتمزده مختلف یرلره کیدر، و خانلره قونارز، اذن ویریلمدکجه اورالره کیریلمزمی؟» دیمشدی، بنا علیه بو نازل اولدی.

غیر مسکون، دیمک ساکنی ایچنده بولونمایان ویا ایچنده کیمسه ساکن اولمایوب خالی اولان ویا مسکن اتخاذ ایدلمه‌ین دیمک اوله‌بیلیر.

متاع، تمتع و انتفاع دیمکدر. انتفاع اولنان هرهانکی بر شیئه ده اطلاق اولنور. بنا علیه «فیها متاع لکم» ایچنده هرهانکی بر صورتله بر انتفاع صلاحیتکز ویا بر نوع حق دخولکز بولنان اولر، اوطلر دیمکدر که خان، حمام، دکان وسائره کبی عمومه کشاده اولان یرلر ویا مثلا اولدیغی کبی خراب اولمش دکانلی خانه‌سی داخلنده دیکرلرینک سکناسنه مخصوص اولوب ده ساکنی ایچنده بولونمایان اوطلره دخی شامل اولور. زیرا ساکنی ایچنده ایکن بو اوطلره ده استیناس و سلام کیرمک اقتضا ایدرسه ده ساکنی ایچنده بولونمادیغی تقدیرده اذن و استیناس اولمقسزین کیرمکده کناه یوقدر. زیرا کندیلرینک متاعی، حق انتفاعی واردر. انجق ایجار ایله حق انتفاعی موقت اولسون تملیک ایتمش ایسه‌لر بو اولکی آیتدن حکمی جاریدر. اذن اولمادقچه کیره‌مز. [وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ] والله بیلیر تذکر ایتدیکزده کتم ایتدیکزده بیلیر — بنا علیه هرهانکی بر اوه بر فساد فکریله ویا بر عیب، بر کیزلیلکه مطلع اولمق مقصدیله کیرمملی، اللهدن قورقملیدر.

[قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ] سؤیله ده — یعنی مؤمن ارککلره — سویله [يَغُضُّوا مِنْ اَبْصَارِهِمْ] کوزلرینی ایندیرسینلر. — کرک خارجده کرک داخلده کرک باشقه‌لرینک اولرینه کیررکن چیقارکن، اوطوروب قالقارکن کوزلرینی دیکمه‌سینلر، حرام باقمقدن، عیب بر شی کورمکدن صاقنسینلر. صوفیه‌دن شبلی قدس سره‌یه «یغضوا من ابصارهم» نه دیمکدر؟ دیه صورمشلر، دیمیشکه باش کوزلرینی محرماتدن، قلب کوزلرینی ماسوی اللهدن چکسینلر. اه.

[وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ] فرجلرینی تماماً حفظ ایتسینلر — ایپه‌لرینی
تماماً محافظه ایدوب حرامدن، نظردن صاقلاسینلر، عورتلرینی اورتوب عرضلرینی قوروسونلر.

فروج، فرجک جمعیدر. فرج، اصل معناسنده ایکی شی آراسنده‌کی آچیقلق دیمکدر. بو صورتله
کرک ارککک کرک دیشی انسانک باجاقلری آراسنده‌کی آچیقلغه ده حقیقت اولارق اطلاق اولونورکه لسانمزده
ایپه آراسی دینیر. و بو تعبیر ایله عورت محلندن کنایه ده ایدیلیر. که قرآنده بو معنی ایله وارد اولمشدر. و ادبیک ایچون
ارککده دیشی‌یه ده مضاف قیلنمشدر. صوکره بالخاصه قادینک قبلنده کنایه اولارق استعمالی غلبه ایتمسیله
صریح دینیلجک درجه‌ده مصروف اولمشدر. «احصنت فرجها» بو معنادندر. «حفظ فرج» ایسه
حرامدن کمال تحفظ ایله عرضی محافظه‌دن کنایه‌در. و بو تحفظی افاده ایدرکن دها اول دلالت تضمنیه‌سیله
ستر عورتی ده تضمن ایدر. بوندن باشقه کنایه مفهومنک لازمی افاده ایدرکن حقیقی اراده‌یه مانع
اولمادیغندن فرج کنایه‌سی عورت محلنک حدودینه ده اشارت ایدر. یعنی انسانک عورت محلی عضو مخصوصدن
عبارت دکل ایپه آراسی دینیلن آچیقلغه بویونجه امتداد ایدرکه بونک اعظمی طوبوقلره قدر واریرسه ده
اقل مسیقی دیز اوستی اوطوردیغی زمان تقیه ایده‌جکی وجهله کوبک آلتندن دیزلره قدردر. بونک
ایچون ارککده حفظی و ستری فرض اولان عورت محلی اقل مسیقه مقداریدر. فضله‌سی مستحبدر. قادینلرده
بوندن صوکره‌کی آیتک دلالتیله ییه ده طوبوغه‌در. دیمککه ایکی دیز آراسنده‌کی آچیقلغی اورته‌جک لباس
ستر عورته کافی دینیلمیه‌جکدر.

[إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ] شبهه یوقدر که الله هر صنعتکزه خبیردر. —
رجاللک نره‌یه کوز کزدیردکلرینی و هواسنده نره‌یه ایسته‌دکلرینی، اعضالرینی نه کبی حسلرله تحریک
ایتدکلرینی، نه مقصدله بدکلرینی، نه دوزن قوردقلرینی، نه صنعتلر نه حسنلر یاپدقلرینی بیلیر. هیچ
بری اوکا خفی قالماز. بناءً علیه اللهک راضی اولدیغی حفظی شیدده حذر ایتمک لازم کلیر.

اولا ارککلر حقنده‌کی بو امر و اخطاردن صوکره مسلمان، شمدی ده قادینلر حقنده‌کی شو
امره دقت ایتسینلر [1]

[1] که تستره متعلق اولان بو آیتک سوره احزابده ده نظیرلری کچه‌جکدر.

[وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ] سوزنده ده — يعنى مؤمنه قادينلره ده سويله:
[يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ] كوزلريني ايندرسينلر — حلال اولميان ارككلره باقمقدن
صاقينسينلر. زيرا نظر زنانك پوسته جيسيدر ديرلر (١) [وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ]
و فرجلريني حفظ ايتسينلر — خصوصيله زنادن تحفظ ايتسينلر [وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ]
و زينتلريني اظهار ايتمسينلر — قادينك زينتى ديلنجه عرفده تاج، كوپه، كردانلق، بيلزيك و امثالى
حليات، سورمه، قينه و امثالى و البسه سوسلرى كبى شيلر تبادر ايدر. سورهٔ اعرافده "يا بنى آدم خذوا
زينتكم عند كل مسجد" آيتنده زينت، البسه ديمك اولديغى ده كچمشدى. او حالده بو زينتلرى
آچمه بيله منهى اولنجه بونلرك محلى اولان بدنى آچمه اولويتله نهى ايدلمش اولور. يعنى بونلرى آچمه سويله طورسون
اوزرلرنده كى زينتلرى بيله آچمسينلر. مع مافيه بر قسم علما، بوراده زينتدن مراد زينتك محلى اولديغنه
قائل اولمشدر. كه يوز، سورمه و سوركى موضعى، باش، تاج موضعى، صاچ اورگو و بوكلوم موضعى، قولاق
كوپه موضعى، بويون و سينه كردانلق موضعى، ال، بوزوك و قينه موضعى، بيلك بيلزيك موضعى، بازولر
بازوبند موضعى، بالديرلر خلخال موضعى، آياقلر ده الا كبى قينه موضعيدر. بونلردن ما عدا بدن اقسامى ايسه
اساساً آچيلماز.

بونلرده بعضلرى حذف مضاف و يا ذكر حال اراده محل ايله "موقع زينت" تقديرنده بر مجاز
كورمشلردر. بر قرينه اولورسه ده، قادينك بدننده آيرى اولورسه او زينتلره حد ذاتنده نظر ايتمك و آلوب
صاتمق بالاتفاق جائز و مباح اولديغى درپيش ايتمشلردر. بعضلرى ده بو قرينه ايله قادينك اساس زينتى
وجودينك محاسن خلقى و صنعى زينتلره غايه ده بدنك تزيينى اولديغنه نظر اعتباره آلارق بو زينتدن مراد
بدن ديمك اولديغنه قائل اولمشلر و قادينلرك بر چوغى صنعى زينتلره وارسه بونلرك محتاج اولدقلرى حالده زينت
خلقيه نك عمومنده بولونمسى و هر قادينك بدنك نفسنده بر زينت اولمسى حسبيله عموميتى حققى ايفا نقطهٔ نظرندن
بو تخصيصك بر تأييد اولديغنى سويلمشلر و بو صورتله شو معنايى ويرمشلردر: قادينلر خلقةً زينتلرى ديمك
اولان بدنلرينك هيچ بر طرفنى آچمسينلر!.

(١) اولاً غض بصر امرينك تقديم اولونمسى بو نكته يه اشارتدر.

طوغروسی خلقی اولان محاسنه زینت تعبیرندن زیاده جمال اطلاقی متعارف و زینت تعبیری صنعی تکلفات ایله تزیینه اولنان لواحقده مشهور ایسه ده «زين للناس حب الشهوات من النساء والبنين والقناطير المقنطرة من الذهب والفضة» دلولنجه زینت مفهومنك خلقی یه ده صنعی یه ده شامل اولدیغنده شبهه یه محل یوقدر. زینت و جمالك حقی ده بخیلانه حصر ایدوب اغیاره کیزلتمکدر.

حسن اولسه ده واجب التجلی　　کیزلر اولی جهره نقاب ایچنده

اغیاره کوسترمی خورشید　　دیداری هیچ اوناب ایچنده

[إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا] انجق ظاهر اولان باشقه — اوزنیندن طیشه کلمه اورتولمه بیله ظهوری طبیعی اولان حکمندن مستثنا و باشقه بر حکمه تابعدرکه یوز اورتوسنك طیشنه قرشیو ال و یوز زینتیدر. زیرا اورتونك کندیسی ده قادینك بر زینتیدر. طبیعیدرکه یوزك طیشی ظاهر اولمجقدر، ال و یوزك نمازده ظهوری عادتدر. سنن ابو داودده روایت ایدلدیکی اوزره علیه الصلاة والسلام حضرت اسماء'یه «یا اسماء، قادین بلوغه ایرنجه اوندن کوروله بیله جك اولان انجق شودر» بیوررسه و کندی وجه مبارکنه و کفلری سعادتلرینه اشارت ایلمشدر. ایسه بیا یارکه، لازم اولان ثیابی طوناركسه و حتی اورته حکمی اولدرکه بیله الك آچیلمسی لابد اولدیغی کبی ضروری اولان دیدن و تنفس حسبیله یوزك دیکرلری کبی سترنده حرج واردر. بر ده شهادتده، محاکمده، نکاحده یوزك آچیلمسنه احتیاج واردر. بنا علیه ضرورتلرنك مقداریله تقدیر اولونمه اوزره بونلرك ظهورنده بأس یوقدر. فقط بونلرده آچیلمسی، کورونمک باقیلماسی حرام، نامحرمده ستری لازمدر.

بیوریلیورکه: [وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ] [1] دباشه اورتولری یاقالرینك اوزرینه دوروسونلر — باشلری، صاچلری، قولاقلری، بویونلری، کردانلری، سینه لری آچیق طورمایوب بوصورتله صیم صیقی اورتونسونلر، وارجالده بوامری ایفا ایدیله بیله جك باشه اورتوسی قوللانسینلر. مفسرینك نقلنه کوره جاهلیه قادینلرنده هیچ باشه اورتوسی قوللانمازلر ددی.

[1] خمر، خمارك جمعیدرکه باشه اورتوسی دیکدر، جیوب ده جیبك جمعی، جیب ده لباسك یاقاسیدر.

فقط یالکز اکسه‌لرینه باغلامه ویا آرقه‌لرینه براقیرلردی ، یاقه‌لری اوکده ده آچیق ، کردانلری و کردانلقلری منکشف اولوردی ، زینتلری کورولوردی . دیمک که صوک زمانلرده عصریه‌مه‌نه صاییلان کردن کشالغی بونده اسکی بر جاهلیت شعاری ایدی . اسلام بونی آچیقلغی نهی ایدوب باش اورتولرینی یاقالرینه قدر دوشورلمسنی امرایله تستری فرض قیلمشدر . کوریلیور که بو امرده تسترک یالکز وجوبی دکل بر صورت مخصوصه‌سی ده کوستریلمشدر که قادینه ادب و نزاهتک الک دلنشینه افاده‌سی بونده‌در .

کوریلیور که بو امر ، خانه خارجنده ویا داخلنده دیه تقیید ایدلممشدر . بو جهتله مطلقدر . انجق صوکره استثنا ایدیله‌جک کیبی کیزلنه‌جک زینتلرده نظراً حلال اولانلری ده استثنا ایله بو تسترک وجوبی نامحرمه قارشی اولدیغنی آکلاتمق ایچون ده بو وجوبک قوت و اهمیتنی کوسترمک اوزره بر دها تأکید ایدیلیورده بیورلمشدر که ادیب اورتونسونلر [وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ] و زینتلرینی اظهار ایتمه‌سینلر - آچیغه براقمسینلر [إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ] انجق قوجه‌لرینه [أَوْ آبَائِهِنَّ] ویا کندی آتالرینه - یعنی بابالرینه دده‌لرینه که عموجه ایله دایی ده نکاح دوشمدیک اعتباریله بونلره ملحقدر . [أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ] ویاخود قوجه‌لرینک آتالرینه [أَوْ أَبْنَائِهِنَّ] ویا کندی اوغوللرینه [أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ] ویا قوجه‌لرینک اوغوللرینه [أَوْ إِخْوَانِهِنَّ] ویا کندی برادرلرینه [أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ] ویا برادرلرینک اوغوللرینه [أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ] ویا همشیره‌لرینک اوغوللرینه [أَوْ نِسَائِهِنَّ] ویا کندی قادینلرینه — مؤمناتک قادینلری یعنی مسلمان قادینلر ویا خدمت ویا صحبتلرنده اختصاصی بولنان قادینلردر .

دیمک که خصوصیتی اولمیان قادینلره ، یاباجی قادینلره ده آچیلمه‌لری جائز اولمیه‌جقدر . اسلاف مفسرینک اکثریسی دیمشلردر که : مؤمناتک کندی نساسی دیمک کندی دیننده اولان مسلمان قادینلر دیمکدر . بنا علیه مسلمان قادینلر غیر مسلم قادینلره آچیلمامه‌لیدر . فقط بر قسم ده بونی استحسانه حمل ایدرسه ده مؤمناتک نساسی ، خدمت ویا صحبتلرنده بولنان کرک مسلم و کرک غیر مسلم قادینه جنسی دیمک اولدیغنه ذاهب اولمشدر که فخر الدین رازی بوکا « مذهب بودر » دیمشدر . اولکی احوط بو ایسه اوفقدر .

[أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ] ويا اللرينك مالك اولديغى جاريه‌لرينه [أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ] ويا رجاللردن ارب صاحبى اولمايان تابعلره — يعنى قادينه احتياج طويماز اولمسى، شهوتى قالماسى، صلاحته اختيارلر ويا معتوهلر ويا قادين ايشنى بيلمز ساده‌دل بيچاره‌لرك قفه‌سنده يمك ايچون سونك بونك آرقه‌سنه طاقيليركزر مسكينلر وياخود ارككلكى بويله خلقةً عنين اوشاقلر، بونده ايكيسى ده مجبوب يعنى ارككلك عضوى قطع ايديلمش اولانلرده داخل اوله‌جغى خلق ايتدى اولمسى ايسه ده تفسير كشافده وابو حيانده ذكر اولنديغى اوزره امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرى عندنده بونلرى استخدام ايتمك، طوتمق، آلوب صاتمق حلال اولماز. بونلرى امساك سلفدن هيچ برنده منقول دگلدر. انتهى. چونكه بونده جب واخصايه تشويق واردر. حال بوكه مثله قبيحدر.

[أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ] ويا قادينلرك عورتلرينه واقف اولمايان ويا كوچلرى يتمه‌يان چوجقلره مستثنا — بورايه قدر ذكر ايديلن اون ايكى مستثنايه دخى بو درجه‌يه قدر زينتلرينى اظهار ايده‌بيليرلر.

اولا، قوجه‌لرندن بشقه‌سنك جميعنه نظر حلالدر. چونكه زينتده مقصود اونلردر.

ثانياً، ذكر اولنان محرملرينه معتاد اولان زينت موقعلرنده يوز، ال، ويا قادين ايسه وخدمت اثناسنده آچيلان باشى، صاچى، قولاقلرى، بوينى، قوللرى، اينجكلرى آچيلير. اونلرده بونلره نظرلرى حلالدر. چونكه يانلرنده حسب الاقتضا اختلاطلرى چوقدر. وفتنه ملحوظ دگلدر. فقط قارنى وسينه‌سنى كوسترمك جائز دگل، عيبلقدر.

ثالثاً. اركككه قارشى اولديغى كبى قادينك قادينه قارشى عورتى ده كوبكدن ديزه قدردر ماعداسنه نظرى جائزدر.

رابعاً، رجاللرده ارب تابعلره تأثر طويمايان وفتنه ملحوظ اولمايان اعتباريله نظرلرى محارمه شبيهدر.

خامساً، چوجقلر غير مكلفدر. انجق ادراكى نسبتنده ادب اوكرتمك كركدر.

سادساً، بو ايكى قسم، اسير جاريه‌لر حقنده دگل، حر اولان مؤمنات حقنده‌در.

ایشته بو بر قادینك بو شکللرده باشقه‌سنه زینتلرینی کوستهرلری کندی عفت و حیثیتلرینی
جریحه‌دار ایدرلر . اقتصاد نقطهٔ نظرندن غایت مهم اولدیغی کبی یابانجی رجالی تحریک ایتمك ، کناهه صوقمامق
ادب و عفت تعلیمه ایدن نقطهٔ نظرندن ده حیوی حکم اولدیغنده بالخاصه بو نقطه‌یی ده اشعار و تنبیه
ایدن توتون و شکولی بر دها احتیاط سیاقنده بر رویسه طورلرینك دخی اصلاحی ایچون بیورلیورکه

[وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ] دیرك دیکری زینتلری بیلنمك

ایچون آیاقلرینی ده وورماسینلر . — یعنی باشقه آیاغ اورتونه باشق یورورکن ده ادب و وقارایله
یورویسونلر . اورتولی کیزلی دیکری حسنی و خلقی زینتلری بیلنسین دیه یاپاجقلری حرکتلر ایله چالماسینلر ،
جالبیت یوروشله نظرلری جلب ایتمسینلر . چونکه ارککلری تحریك ایدر ، شبهه اویاندیرر . فقط اونوتمامق
لازم که قادینك بو بابده موفقیتی دها اول ارککلرك عفتی و وظیفه‌لرینه دقت و جمعیتده اولانلرك
همت ایله تناسب ، بونلرده الهك عنایتی ایله قائمدر . اونك ایچون بو نقطه‌ده رسول اللهه عمومیتله توبه خطابی
رجالی نساء تغلیب طریقیله بیورولیورکه :

[وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ] دیه بیورلدی :

الله توبه ایدیکز که فلاح بوله‌بیله‌سکز . — دیمك که بو نوعده بر جمعیتده فلاح امیدی اولونماز . جمعیتك بوزوقلغی
قادینلرده اول ارککلرك قصورندندر . بناءً علیه باشده ارککلر اولمق اوزره ، ارکك دیشی بوتون مؤمنلر اجماعاً
یاراماز یه و جاهلیت آثاری اولان قصورلرندن توبه ایله الله دونوب الهك عنایتنه التجا و اوامرینه اعتنا
ایتملیدرلر که مجموعی فلاح بوله‌بیلسینلر . او حالده عمومك فلاحی نقطهٔ نظرندن اولیالر و علاقه‌دار
افراد شونلره ده اعتنا ایتملیدر :

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ
إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ● وَلْيَسْتَعْفِفِ
الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ

الكتاب مما ملكت ايمانكم فكاتبوهم ان علمتم فيهم خيرا واتوهم
من مال الله الذي اتيكم ولا تكرهوا فتياتكم على البغاء ان اردن
تحصنا لتبتغوا عرض الحيوة الدنيا ومن يكرههن فان الله من بعد
اكراههن غفور رحيم ●

مآل شريفی

بر ده سزده اولان دوللری و کوله‌لریکزدن، جاریه‌لریکزدن صالح اولانلری ده. اگر فقرا ایسه‌لر الله اونلری فضلندن غنا ویرر، الله واسعدر علیمدر ● بر نکاح چاره بولامیانلر، الله کندیلرینی فضلندن بر غنا ویرنجه‌یه قدر عفتلی قالمایه چالیشسینلر. ملکیتکزده مکاتبه ایسته‌ینلری ده اگر اونلرده بر خیر بیلیورسه‌کز همان کتابه کسیک و اونلره اللهک سزه ویردیکی مالندن ویرک. و دنیا حیاتک کچیجی متاعنی قازانه‌جقسکز دیه جاریه‌لریکزی فحشه اکراه ایتمیک، هله عفتلی اولمق ایسترلرسه؛ هر کیم ده اونلری اکراه ایدرسه شبهه‌سز الله، اونلره اکراهلرندن صوکره غفوردر رحیمدر ●

[وانكحوا الايامى منكم] - ایاما " ایایم "دن مقلوب اولارق "ایم"ک جمعیدر. ایم، کرک ارکک کرک قیز ثیب اولسون زوجی اولمایان دیشی‌یه و زوجه‌سی اولمایان ارککه دینیلدیکی کبی بزده بوکا دول دیورز. بوندن باشقه ایم، حرفاده و ارککک قیزی، همشیره‌سی، تیزه‌سی کبی یاقینه جبلتنده ده اطلاق اولنور ایدیلیرکه بو ایکی معناجه لسانمزده ده مقابلنی بیلمیورز. ایشته بو معنالره ده دلالت بولنمدیغندن. "منکم" قیدی العباد و اماء تقابلی بو وجهله خاص ایدی. فقط بونلر آریجه تصریح اولدیغندن هیچ شبهه‌سز "ایامی" لفظنده اساس و اعم اولان اوللکی معنایی اخذ ایتمشدر. او حالده مآل شو اولور: سزدن مؤمن دوللری، و تأنیثه ارکک و بکارلری [والصالحين من عبادكم وامائكم] و کوله‌لریکزدن، جاریه‌لریکزدن صالحلرینی ده

صالحلرینی ولایت خاصه و عامه‌کز حسبیله اولنلریکزی — نکاحلرینه مساعده ایدیکز که احتمال یوزنده فنالغه دوشمسینلر.
زیرا نکاح بقای نوعک مناطی اولمق حیثیتیله بالذات مقصود اولدیغی کبی جمعیتی افساد و نسلی افنا ایدن سفاحدن زجر ایدن بر عفتدر، بر احصاندر. بنا علیه بونی تسهیل و تکثیر ایتمک ده هم بر فرد و اولیای امورک هم بر وظیفه‌در. کوریلیور که بوراده مملوکلر قسمنده صلاح قیدی تصریح ایدلمش، حر قسمنده ایدلمامشدر.
زیرا انلرده باقیسانه، اصل اولان صلاحدر. بوراده صلاحک معناسی، اخلاقی صلاح ایله برابر نکاح و حقوقده نکاح قابلیتدر.

بو خصوصده ایلک اول مالی قدرتی ایرشه سورلرک ایسه بیله خارشی بویورلیور که: [إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ] اگر فقرا ایسه‌لر الله، اونلری فضلندن اغنا ایدر. — بنا علیه ایکی طرفدن بری یالکز فقری بهانه ایدرک امتناع ایتمسین، الله‌ک فضلندن امیدی کسمسین، نکاح ایله بلکه کلی احتیاجلرک هم قسمندن خلاص اولور. [وَاللَّهُ وَاسِعٌ] والله واسعدر. — کرمی چوقدر، قدرتی کنیشدر، غنیدر. دیلدیکنه امید ایدلمک یردن فضل و کرمیله رزقده وسعت ویرر. [عَلِيمٌ] علیمدر. — کیمه چوقده، کیمه آز ویردیکنک حکمتنی ده بیلیر.
[وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا] نکاحه استطاعت بوله‌میانلرده — نشئت ایتدیکی حالده نکاح ایجون لازم اولان اسبابی تدارک ایده‌میه‌ن و سعادت کوره‌میه‌ن بکارلرده [حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ] الله کندیلرینی اغنا ایدنجه‌یه قدر عفتنی محافظه‌یه چالیشسین [وَ] و — بو جمله‌دن اولارق [الَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ] مملوکلریکزدن کتابت کسمک آرزو ایدنلری [فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا] اگر کندیلرنده بر خیر بیلیرسه‌کز همان مکاتبه ایدیکز. — مکاتبه، کتابت کسمک، و مملوکک تأدیه‌سنی تعهد ایتدیکی بر بدل مقابلنده آزاد اولمق اوزره، کندیسنی افندیسندن صاتون آلماسی عقد و مقاوله‌سیدر که بدلی تأدیه ایدنجه آزاد اولور. [وَآتُوهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ] و اونلره الله‌ک مالندن سزه ویردیکی مالندن ویریکز. [وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِتَبْتَغُوا

عَرَضَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا] دکی جاریه‌لریکزی فحشه ایسترکن حیات دنیا عرضنی قازانمق ایچون الوفته‌لکه اکراه ایتمه‌یکز. — یعنی عفت ایسترلرکن فانی دنیا متاعی، یا بر اولاد قازانمق ایچون زورله فحشه سوق ایتمه‌یکز. — روایت ایلدیکنه کوره منافق عبدالله بن ابی ابن سلول آلتی جاریه‌سنی اکراه ایله زنایه سوق ایدیوردی. ایکیسی کلوب رسول الله‌ه شکایت ایتدیلر، بو آیت نازل اولدی. اه.

بو جمله‌نک ماقبلنه اولان ارتباطی نحوسی ده شو معنایی اشعار ایدر:

ایشته بوقاریکی ارلری احصان ایتمک اهل عفتی بویله کرهاً زنایه سوروکلمکدن باقیه نجاته نیجه اولور. او حالده کناه کیمک؟ اکراه ایدنلرک؟ اکراه اولنانلرک؟ ایکیسنکده‌می؟ [وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ] اونلره هرکیم اکراه ایدرسه [فَاِنَّ اللّٰهَ مِنْ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ] شبهه یوقدر که الله، اونلر اکراه اولندقدن صوکره — یعنی او جاریه‌لر راضی اولمایوب کرهاً سوروکلندکدن صوکره بو بیچاره‌لره [غَفُورٌ رَحِيمٌ] غفوردر رحیمدر — یعنی یاپیلان فعلک اکراه ایدنه ایچوندر، ایدنه ایچوندر کناه اولدیغنده شبهه یوقدر. فقط اکراه اولنان بیچاره‌لر بو کناهه راضی اولمایوب کرهاً سوروکلندکلرندن طولایی معذوردرلر. و غفور رحیم اولدیغنده شبهه اولمیان الله عندنده مغفرت و رحمته شایاندرلر. بناءعلیه بو بیچاره‌لره آجیمالی، خلاصلری ایچون یاردیم ایتملیدر. لکن اکراهی طوعاً یاپانلر سوره‌نک باشنده کچدیکی اوزره آجینمغه لایق اولمایوب راضی اولدیغی عذابک کناهنه مستحق اولدقلری کبی اکراه ایدنلرده بولونه وبالی بو کناهلرک عظیم عذاب و لعنته مستحق اولدیغی اخطاره حاجت یوقدر.

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَٓا اِلَيْكُمْ اٰيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ع ●

مآل شریفی

قسم اولسون که سزه بیانه ایدیجی آیتلر و سزدن اول کچنلرک قبیلندن بر مثل و متقیلر ایچون
بر موعظه ایندیردک ●

بو آیت ، ماقبلی ایله مابعدینه بر بند اولیور. که سورهنک اولنی خاطرلاتان بو جمله بر دها تذکره دعوتدن صوکره مابعدینه بر تمهیددر. مضمونی بوتون قرآنه شامل اولمقله برابر اولا بو سورهیه عائددر. فی الواقع سورهنک بدایتنده تبیین بیورلدیغی اوزره بورایه قدر الاهی اراءه ایدیجی بر چوق احکام ایله حدود و حقیقتی تبیین ایدن آیتلر و عبرت آلنهجق عجایب بر قصه و متقیلر ایچون خیلی نورلی صحیفهلر بولنان بر نصیحت و موعظه انزال بیورولمشدر. [وَمَثَلًا مِنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ] سزدن اول کچنلرک قبیلندن بر مثل — عبرت ایچون تمثیل اولنهجق عجیب بر قصه بر داستان عبرت ، بونکله قرآنک بر مثال عبرت اولان عجایب قصهلرینه و تمثیلات بلیغهسنه اشارت اولونمقله برابر بالخاصه افک قصهسنک عالمده ایلک واقع اولمش بر حادثه اولمادیغی و مثلا حضرت یوسف و حضرت مریم قصهلرنده سبق ایتدیکی وجهله ماضیده کچمش بولنان ذواتک ده بو کبی افتراءلره اوغرادیغی معروض اولمسی بولندیغی و بو ابتلالرک اونلرک حقنده بر شرف و تکریم بولندیغنه بر چنبر اولدیغی متقیلره بر موعظه اولمق ایچون اخطار ایدیلدی ذهندی ، نورلی تنویر ایدلمسی و افهام ایچون بو الاهی تنویر و تبیینک رتبهسنه نورانیت بر وجه اتی نور آیتنک تمثیلنه بر آیینهٔ تجلی قیلنمشدر.

آکلادیکز یا ؛

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ
فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ
مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا
يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ

اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۙ ● فِي بُيُوتٍ اَذِنَ اللّٰهُ اَنْ
تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ۙ ● رِجَالٌ
لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيتَاءِ الزَّكٰوةِ ۙ
يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْاَبْصَارُ ۙ ● لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُمْ
مِنْ فَضْلِهِ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ●

مآل شريفی

الله، سماوات و ارضك نوريدر. او نورينك تمثيلی مانند بر مشكاة، ایچنده بر مصباح، مصباح بر زجاجه، صیرچه مانند بر كوكب دری (ابراجی یلدیز) مبارك بر آغاجده طوتوشديريلير: بر زيتونه كه نه شرقیده، نه غربی، یاغی هماندهمان آتشه طوقونماسه بیله ضیا ويرير، نور اوزرينه نور. الله نورينه ديلديگنی هدایت بیورور، و انسانلر ایچون مثللر ضرب ایدر. والله، هر شيئی عليمدر ● او اولرده كه: الله اونلرك یوكسلديلمه سنه و ایچلرنده اسمنك ذكر ایدلمسنه اذن ويرمشدر، اورالرده صباح و آقشام اونی تسبيح ايدرلر ● بر ذاتلر كه نه تجارت نه بيع، كنديلريني ذكر اللهدن، نماز قيلمقدن، زكات ويرمكدن اليقويامز. قلبلرك و گوزلرك قیورانه جغی كونده قورقارلر ● چونكه الله كنديلرينه ایشلدكلری عمللرك اك گوزليله اجر ويره جك، فضلندن ده زیاده سنی نعمت ايلیه جكدر. والله ديلديگنه حسابسز رزق ويرر ●

[اللّٰهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] الله، سماوات و ارضك نوريدر. — بو نور عالی سپاه نوریله، كائناتی گوسترن، حقیقتی بیلدیرن، گوزلری، گوكللری شنلنديرن اودر. او اولماسه ایدی هیچ بر شی اولماز، هیچ بر حقیقت سزيلمز، هیچ بر شيء ده اولمازدی.

عالمده كی آیات تجليسنك اك حسی حسی و ادراكی اك حیوانه استيلا ايدن رؤيتده بر شامل اولان ضیا

حادثه‌سیدر. ضیانك كوزیمزه تماسی آنی آفاقیت ایله انفسیتك تداخلی حالنده یارلایان و انبساط ایدیكی اجسامك سطوحنی احضار رائیه صافی و لطیف تجلیسنه ده نور اطلاق اولنور كه ضیانك بر نوع خصوصی اولمق اعتباریله ضیادن فرقلی و بعضاً اوكا مقابل اولارق قوللانیلیر. بناءعلیه نور، حسی تجلی ایتی اولان لطیف بر ضیا تجلیسیدر. و بوندن طولایی دائما مقام مدحده استعمال اولنور.

مع مافیه اساسی، بصری ظلماتك ضدی اولان نور مفهومی، راغبك مفرداتنده دیدیكی كبی ضیا مفهومندن اعمدر. ضیایه و ضیانك شعشعه‌ٔ انكسارینه و عكس ضیایه اطلاق ایدلدیكی كبی كرك حسی و كرك عقلی هر نوع ظلمتك ضدی اولارق وجدانه و بصیرته انكشاف ایدن آفاقی و انفسی تجلیاتك عمومنه ده اطلاق اولنور. حق الله تعالییه ولو مجازاً اولسون ضیا اطلاقی جائز اولمادیغی حالده نور اسم شریفی وارد اولمشدر. حال بوكه سوره‌ٔ انعامك باشنده «الحمد لله الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور» ایتی، الله، نورك كندیسی دكل جاعلی و مقابلی اولان هر نوع ظلمات ایله نورك مجعول، احداث ایتدیكی اثری اولدیغنی بیلدیرمشدی و نوری الله دن طوتانلری «ثم الذین كفروا بربهم یعدلون» عتابیله انذار ایتمشدی. بناءعلیه الله نور اطلاق ایدیلیركن بو نقطه‌دن غفلت ایدلمدن متشابه بر معنی مراد اولندیغنی بیلمك لازم كلیر.

اولا اردن بو آیتك مقابله‌سنده متبادر اولان معنی «الله نور السموات والارض» «جاعل نور السموات والارض» مآلنده اولمسیدر. اونك ایچون بعضیلری بر قسمی بونی اسم فاعل صیغه‌سیله «منور السموات والارض» یعنی سماوات و ارضی تنویر ایدن، كرك جسمانی و كرك روحانی انوار ایله نورلاندیران دیه افاده ایتمشدر. چونكه نور، منوردر. بو افاده آیتده كی نورك حادثه معناسنه دكل فاعل معناسنه و سموات و ارضه اضافتی مفعوله اضافت اولدیغنی كوسترمك اعتباریله مفید ایسه ده منور، نورك جاعلی اولمسی لازم كلمدیكی جهتله ناقصدر. حالبوكه الله، نورك جاعلی اولدیغی منصوصدر. بوندن طولایی بعضیلری بوراده داها چوقده وجه بیان ایتمشدر. فلاسفه و صوفیه‌ده اشاره نظریه‌سنه تماس ایدر كبی كوردكلری بو آیت حقنده اوزون اوزون بحثلر یاپمشلردر. حجة الاسلام غزالی بو آیتك تفسیری ایچون «مشكاة الانوار» نامنده

براث تصنیف ایتمشدر که بعضی نقطه‌لرینی خلاصه ایده‌لم شویله‌که:

«نور اسمی لغتده کونشده، آیده، آتشده، شو اجسام کثیفه‌نک ظاهرلرینه فیضان ایدن کیفیته موضوعدر. و معلومدرکه بو کیفیتک شرف و فضیلتی اختصاصی رؤیتک بو سببله ظاهر و منجلی اولمسی سببیله‌در. صوکره شوده معلومدرکه اشبو رؤیتی ادراک ایتمک اونلرک مستنیر اولملرینه توقف ایتدیکی کبی کورن کوزک وجودینه ده توقف ایدر. چونکه رؤیت، مستنیر اولدقدن صوکره کورلن ظاهر اولماز. او حالده روح باصره ظهور و تجلی ایچون لابد بر رکن اولدقده نور ظاهره مساویدر. صوکره شو جهتله اولا راجحدر ده. چونکه روح باصره مدرکدر. ادراک اونکدر. نور خارجی ایسه مدرک دکلدر. ما به الادراک دکل، بلکه ما عنده الادراکدر. و او حالده انظار و صفی کورولمه نورده نه زیاده کورن نوره حقیدر.

بونک ایچون نور اسمی کورن کوز نورینه بلا تردد اطلاقده «نور عینم»، «فلانک نور باصره‌سی ضعیفلدی» و اعمی اولان حقنده «نور باصره‌سی غیب ایتدی» دیریز. بو ثابت اولنجه شونی ده سویله‌یه‌لم که انسانک بر بصری، بر ده بصیرتی واردر. بصر، ضیایی و الوانی ادراک ایدن ظاهری کوزدر. بصیرت ده قوه عاقله‌در. بو ایکی ادراکدن ایکیسی ده مدرکک ظهورینی اقتضا ایدر. بناء علیه ایکیسی ده نوردر. فقط نور عینده بعضی قصورلر حاصلدر که نور عقلده یوقدر. او جمله قوه باصره کندیسنی و ادراکنی و دیکر محسوسات جزئیه ایله معقولات و کلیاتی، ماضی و استقبالی کورمدیکی حالده قوه عاقله هم کندینی، هم ادراکنی، هم آلاتنی، هم کلیاتی ادراک ایدر. و باصره ادراکاتنده حیوانه بربره و درنده‌لره کیدر.

بناء علیه نور اسمی ادراک بصردن زیاده ادراک عقلی‌یه اولویتله ثابت اولور. بونکله برابر انوار عقلیه ده قصوردن تماماً سالم دکلدر. اولا احوالک سلامتی عندنده حصولی واجب اولان فطری تعقلات انسانک جوهرینک لوازمندن دکلدر. برابر طوغماز، بلکه بوندن البته عالم بولنماز. «هو الذی اخرجکم من بطون امهاتکم لا تعلمون شیئا». بو انوار فطریه صوکره‌دن حاصل اولمقده‌در. بو حالده البته بر سبب لازمدر.

بونوده اسباب ده نهايت الله طايانيه. نظرا تعقلاته كلنجه بونده ده انسانك فطرتنه اكثريا خطاء
عارض اولديغى محققدر. وبناء عليه عقل، بر هادى ورهنمايه محتاجدر. اك يوكسك رهنما ايسه الله
كلاميله انبيا ارشاديدر. فى الحقيقه عقل وبصيرت كوزنده قرآنه آيتدى، بصر كوزنده كونشه نورى
مثابه سنده در. كونشك ضياسنه نور دنيلديكى كبى قرآنك نور تسميه سى اولويده در. واشته بونكله
«فآمنوا بالله ورسوله والنور الذى انزلنا» و «قد جاءكم برهان من ربكم وانزلنا اليكم نورا مبينا»
آيتلرينك معناسى ظاهر اولور.

بو حقيقته رسولك بيانى شمسك نورندن دها قوتلى اولديغى تجهه ايجه اولك نفس قدسيسى نورانيتجه
شمسدن دها يوكسك اولمه ايجاب ايدر. نته كيم الله تعالى «وجعل فيها سراجا وقمرا منيرا» ديه كونشى ساده
بر سراج اولمقله توصيف ايتديكى حالده، رسول اكرم محمد مصطفى صلى الله عليه وسلم حضرتلرينى ده «سراجا منيرا»
ديه توصيف ايتمشدر. ديمك كه عوالم اجسامده كونشك ديكر جسملره استفاده ايتمكسزين غيرينه نور افاده
ايتمك خاصه سى پيغمبرده دها قوتليدر. نور نبوت، ديكر نفوس بشريه ده مستفيد اولمقسزين سائرلرينه نور افاضه
ايدر. فقط كونشك سماده كى ديكر قوتلرله علاقه سى بولنه اولديغى كبى شود، شواهد عقليه ونقليه ايله ثابتدركه
انبيانك روحلرنده حصوله كلن انوار، دخى ملائكه نك ارواحندن حاصل اولان انوار ايله علاقه داردر. نته كيم
«ينزل الملئكة بالروح من امره على من يشاء من عباده» «قل نزله روح القدس من ربك بالحق»
«نزل به الروح الامين على قلبك»، «ان هو الا وحى يوحى علمه شديد القوى» بيورلمشدر.

ينه ثابتدركه اجرام سماويه مختلف اولديغى كبى ارواح سماويه ده مختلفدر. بعضيسى مفيد وبعضيسى
مستفيددر. نته كيم حق تعالى جبريل عليه السلامك وصفنده «مطاع ثم امين» بيورمشدر. او، ملائكه نك
مطاعى اولنجه شبهه يوقدركه مطيع اولانلر اونك تحت امرنده در. «وما منا الا له مقام معلوم» قول كريمنجه
هر برينك بر مقام معلومى واردر. بناء عليه عينى سببله بونلرده ده مفيد اولان مستفيد اولانلره زياده نور
اسمنه مستحقدر. وبو صورتله عالم ارواحده كى انوارك مراتبنه عالم اجسامده بر مثال ده واردر. مثلا كونشك
ضياسى قمره واصل اولور، اوندن بر اولك ايچنه داخل اولورده ديوارده كى بر آينه يه دوشسه صوكره بوندن ديكر

دیوارده‌کی بر آینه‌یه عکس ایتسه صوکره اوندن بر ده صو دولو بر چاناغه عکس ایتسه، دها صوکره بوندن
اودن طاوانه عکس ایتسه بونلرك اك بیوکی معدن اولان کونشده‌کی نور، ثانیاً قمرده‌کی، ثالثاً
برنجی آینه‌ده‌کی، رابعاً ایکنجی آینه‌ده‌کی، خامساً صوده‌کی، سادساً طاوانده‌کیدر. وهپسنده منبعه
اقرب اولان، ابعد اولاندن اقوادر. بونك کبی انوار سماویه‌ده دخی مرتبه مرتبه مفید اولان نورك
اشراقی مستفید اولاندن دها شدیددر. وبونلرده بو نورلر متتابعاً ترقی ایده‌رك نور اعظمه منتهی اولورکه
بو ده عندالبعض کلی مقامی حیثیتیله ارواحك اعظمی اولان روحدرکه «یوم یقوم الروح والملئکة صفا»
قول سبحانیسنده‌کی روحدن مراد بودر. کرهٔ ناریه‌ده‌کی آتشدن انوار کبی سفلی وکرك یوقاریده‌کی
شمس وقمر وکواکب انوارکبی علوی اولسون بونلرده بو انوار حسیه کذلك کرك یرده‌کی انبیا و اولیانك
ارواحی وکرك انوار سماویه اولان ملائکه اولسون بونلرده بو انوار عقلیه، هپسی لذاتها ممکنات جمله‌سندندر.
ممکنه لذاته ده کندیسنه قالنجه عدمه مستهلکدر، وجودده غیرلسندندر. حال بوکه عدم ظلمت، وجود نوردر.
بناءً علیه ماسوی الله هپسی لذاته مظلمدر. وانجق الله تعالینك انارهسیله مستنیردر. موجودیتلرندن
صوکره حاصل اولان معارفلرینك جمیعی ده الله‌ك وارلغندن حصوله کلیر. ظلماتی عدمده ایکن اونلری وجود
ایله اظهار ایدن وظلمات جهالتده ایکن اونلره انوار معارفی افاضه ایدن انجق حق تعالیدر.

حاصلی هرشیئك ظهوری انجق اونك اظهاریلهدر. نورك خاصه‌سی ده اظهار وتجلی وانکشافدر.
او حالده تبین ایدرکه حقیقةً نور مطلق الله سبحانه وتعالیدر. واوندن باشقه‌سنه نور اطلاقی مجازدر.
فقط الله حقیقةً نور ایسه اثباتنده دلیله نه‌دن محتاج اولونیور؟ بونك جوابی اولا بلری اولان
نور ظاهره نسبتله آکلاشمه قولایدر. برکوندوز ضیاسنده بهارك خضارتنی کوردیکك وقت شك
ایتمزسك که سن الوانی کورویورسك وظن ایدرکه الوان ایله برابر باشقه برشی کورمیورسك فقط ایرده
یشیللکك معیتنده یشیللکدن باشقه برشی کورمدم دیرسك، ضیایی فرق ایتمزسك. لکن کونش غروب
ایدرکه اورنکك اوزرینه ضیانك دوشدیکی حال ایله دوشمدیکی حالی فرق ایدرك فرقه ایدرسك
شبهه‌سز طانیرسك که نور، بونك غیری برمعنادر. الوان ایله برابر ادراك اولنور. شدت اتحادندن

طولانی قره ایلن وشدت ظهوردن طولانی خفی قالیر. ظهوری بعضاً بو یوزدن سبب خفاء اولور.

بو معلوم اولنجه شمدی شونی ده بیلمک لازمدرکه هرشی، بلکه نورلر ایله ظاهر اولدیغی گبی نیابته (بعینه) هرشی الله ایله ظاهر اولور. الله نوری هرشی ایله برابر بولنور ده فرقه اولونماز. انجق بونده ایرنده شویله بر تفاوت واردر: نور شمسک غروب شمس ایله غائب و محجب اولدیغی تصور ایدیلیر. لکن هرشیئک سبب الظهوری اولان نور الهینک زوال و غیبوبتی تصور اولونماز و تغیری تحقق اولدیغنده اشیا ایله دائماً قالیر. تفریق ایله استدلال طریقی منقطع اولور. اونک غیبتی تصور ایتسه‌ک سماوات وارض منهدم اولور. لکن ده کوریلسه، او وقت علم ضروری حاصل اولاجق بر فرقه ادراک اولونور [1]. و لکن اشیانک هپسی خالقنک وجودینه شهادت ایتمکده بر مساوی اوزره یکسان اولدقلرندن و بعضیسی دکل، هرشی، بعض وقت دکل، جمیع اوقاتده اوطاجه ایله تسبیح ایدکلرندن تفرقه قالقمش طریقی خفی قالمشدر. بنا علیه هیچ ضدی اولمایان و هیچ تغیر ایتمیه‌ندن خفی قالمسی استبعاد اولونمز بیلیرسه. اونک خفاسی شدت ظهورندندر. اه. «فسبحان من اختفی عن الخلق لشدة ظهوره واحتجب عنهم باشراق نوره».

غزالینک بو نورلی سوزلری خوشدر. فقط عند التحقیق حالی شو اولیورکه: الله‌ک نور اولمسنک معناسی بوتون عالمک و عالمده‌کی بوتون انواع و اجناس و قوای مدرکه‌نک خالقی و موجدی، یعنی جاعل النور اولمسی و بنا علیه نوردن اصل مطلوب اولان تنویر و اظهار و تجلی و انکشاف معنالرینک حقیقی نوردن ده و نوری بولاندن زیاده نوری یاپان خالق اولدیغی جهتله نور اسمنک الله احق بولونمسیدر. یالکز بو صوک نقطه‌ده غزالی اضافی مقابلی اولان حقیقت ایله مجاز مقابلی اولان حقیقی قاریشدیرمشدر. شبهه یوقدرکه نوری یاپان نورک فوقنده در. لکن بوندن طولانی نوری یاراتان نور اطلاقی اولمسی لسان نقطهٔ نظرندن حقیقت لغویه دکل مجاز اولور. حقیقی او نورک صاحبی اولمسیدر. حمل مواطئه دکل حمل ذودر.

---

[1] یعنی الله‌ک غیبی، اشیادن قطع نظرله، وجود انجق اشیانک زوال و فناسیله تصور اولونه بیلیر. او وقت «کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام» سری تبین ایدر. صوفیه بو حالی انسلاخ و یا فنا تعبیر ایدرلرکه «موتوا قبل ان تموتوا» رمزیدر. بو عبارت غزالیکه نظیره ایتمسیدر. رسول الله قرآن وحی اولونورکن کلمه‌سی سنا اولدیغندن استغراقنک حکمی بو ایدی و بو حقیقت بر انسلاخ ایدی و بوندن دها یوکسکنده معراج واقع اولدی. تلقی ده موت ایله آخرتده در. «واعبد ربک حتی یأتیک الیقین». لکن فیلسوفلر بونی انجق فرضی بر صورتده ملاحظه ایده بیلیرلرکه بونلرده خیالی بر فنا اولور. یا خود فرا کلمه کیبی، کوز یوموب بر اینه ظلمتک غیب حسی ملاحظه ایله بر رمزی واردر. «واللیل اذا یغشی واللیل اذا سجی» «تحدیثلوک تحمیلی» «والله کبیرلرینکی دنیایه اینه» حدیث شریفی ده بو حاله دلالت ایدر.

حمده بودرکه بو کلمه بر تعظیم برمیدانه برانجله ایجویه ایتدن کندیسی بونك برتشبیه بلیغ ایله تمثیلی برافاده اولدیغی

تصریح ایتمکده در. شویله که [مَثَلُ نُورِهِ] نورینك مثلی — بوراده نورك الله‌ه مضاف قیلنمسی ده کوستریرکه

اولکنده الملائی ظاهریه محمول اولمادیغی کبی سماوات وارضه اضافتی ده حقیقی صاحبنه اضافت دکلدر. یعنی

سماوات ارضی تنویر ایدیجی و حقیقی صاحبی الله، اولدیغی نورك، نور وجودك، نور هدایتك، نور نبوتك

نور قرآنك، نور ایمانك اوصاف عجیبه سنك تمثیلی شودر:

[كَمِشْكَوٰةٍ] حائط برمشکاة — یعنی آرقه‌سنه نفوذ ایتمیز مدور ویا

مستطیل برپنجره — دقت ایدیلیرسه فضاده هرجسمك وجودی بویله آرقه‌سی قاپالی، اوکی بربعد محسوس

ایچنده منکشف برپنجره، برحجره حالنده تمایز ایدر. [فِيهَا مِصْبَاحٌ] که ایچنده بر مصباح —

مصباح، صباح وصباحت ماده‌سنده اسم آلتدر که صباح کبی لطیف وقوتلی آیدینلق ویرن لامبه دیمکدر.

قرآنده کونشه سراج دینلمسی اولدیغی حالده بوراده مصباح دینلمسی بونکا نظراً کونشك علی العاده

برقندیل مثابه‌سنده قالدیغنی ایما ایدر. [الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ] اومصباح، برزجاجه

[الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ] شیشه‌ده که کأنه بر کوکب دری

— اینجو کبی بیلدیز، زهره ومشتری کبی اینجی صفوت ولطافتیله لمعان ایدن بر بیلدیز، اویله صاف اویله

پارلاق، اویله کوزل، اویله هم سماوی، هم ارضی محاسنی جامع بر جام، مشکاتده بو جامك ایچنده کی اومصباح

[يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ] مبارك براغاجدن اویله بر زیتوندن طوتوشدیریلیرکه

[لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ] نه شرقیدر نه غربی — بونده باشلیجه ایکی معنی واردر:

بریسی، یالکز اوکلرده اول کونشه کورنه شرقده طرفنده دکل، یالکز اوکلردن صوکره کونشه

کورنه غرب طرفنده ده دکل، هم شرقه هم غربه باقان تپه‌نك تام اورته‌سنده. چونکه بویله بر موقعده بولنان

زیتونك یاغی غایت صاف و رعنا اولور.

ایکنجیسی: جهت شانیه‌لرندن عاری، یعنی بیلدیکمز دنیا زیتونلرندن دکل، لاهوتی بر زیتون دیمك

اولور. اوایکی معنی مشتبه بولنان هرکسجه ملاحظه اولنه بیلجك بروصفی اولدیغنی اعتبار ایله تمثیلده ترشیح، ایکنجی

معنا ایسه مشبهك خاصه سنی استعاره ایتمك حیثیتیله بر تجرید افاده ایدر. ترشیحك فائده سی تشبیهی بر توضیح ایله تقویه در. تجریدك نكته سی ده مشبهك بر وجه امتیازینی اشعار ایله مشبه به رجحانی و بناء علیه تشبیهك یالكز سائقه حسنی بر حقیقت نقصانی اظهاردر.

حاصلی اویله بر زیتدر كه [يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ] یاغی هیچ هیچ بر آتش طوقونماسه بیله ضیا ویرر. ــ بو انكلزینه كبی هیچ اشتعاله بیله، او درجه صافی و پارلاقدر. حاصلی الله نوری [نُورٌ عَلَى نُورٍ] نور اوزرینه نوردر. ــ یعنی تمثیلده افاده اولندیغی كبی محدود بسیط فقط دكل، بسیط و یا مجموعی ده دكل، غیر محدود اولارق هر نورك فوق فوقنده، تحدیده رتبه سی نا قابل بر نوردر. او حالده اونی هركس نه ایچون بوله میور؟ مطلوبی نه ایچون بولمیور؟ دینه جك اولورسه، [يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ] الله، او نورینه و یا او نوریله دیلدیكی كیمسه یی هدایت ایدر. ــ ده هركس دلیل حقی كوره من، آیت حقی بیله من، مطلوب حقه ایره من، هركس پیغمبر و یا ولی و یا مؤمن و یا عارف و یا صالح اوله ماز. واركن ایچون نور بولونده، نور قرآنده هركس استفاده ایده من.
[وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ] و الله ناسه مثللر ضرب ایدر. ــ طوغرودن طوغرو ادراك ایده میه جكلری حقائقی حسی مثللر ایله تصویر و تمثیل ایده رك آكلاتیر. بوده هدایتك جمله سندندر. نته كیم حسدر، خیالدر، لسانیدر، تشبیهدر، مجرد حقی آكلاتمق ایچون بر رتبه اولدیغی كبی بو آیتده كی تمثیل ده بویلهدر. بناء علیه مثللری حقیقت دییه بالعكس قالمالی، اونلرده كی اسراری حقیقتی سزملیدر. [وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ] و الله هر شیئه علیمدر. ــ معقولی ده بیلیر، محسوسی ده، ظاهری ده باطنی ده، تحقیقی ده تمثیلی ده بیلیر. بناء علیه هركسك حس و ادراكی درجه استفاده سنی و تعقیب ایتدیكی مطلب و مقصدینی و تلقینه و تشریعه لایق اولوب اولمادیغنی دینی هدایتی واره كوره هر برینه یاپه جغنی معامله یی ده بیلیر.

شمدی الله نورینك تمثیلی اولان او مشكات و مصباح نه ده بولنور؟ و یا نه ده ایقاد اولنور؟

[فی بيوت] برطاقم اولرده ـ يعنی جامعلرده كه [اذن الله ان ترفع
ويذكر فيها اسمه] الله اونلرك رفعتلرينه ـ يعنی بنالرينك ديكر اولردن
زياده ارتفاعی وقدرلرينه تعظيم ايله يوكسلك طوتولمسنه و ايچلرنده اسمنك ذكر اولونمسنه اذن ويردی
ـ كه بونلر مسجدلر، جامعلردر. او مشكاة، او مصباح، او زجاجه، او مبارك آغاج، او ميوه، او
ياغ، او ايقاد، او نور، او نور اوستنه نور، او هدايت بونلرك ايچنده تمثل ايدر [يسبح له فيها
بالغدو والآصال] ايچلرنده صباحلری و آقشاملری اونك ايچون تسبيح ايدر. ـ الله اسمنی
تنزيه و تقديس ايدر. [رجال] اويله رجال كه [لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن
ذكر الله واقام الصلوة وايتاء الزكوة] نه بر تجارت، نه ده بر بيع ـ نه آليم
نه صاتيم ـ الله ذكرندن، نماز قيلمقدن، زكات ويرمكدن اونلری اليقويامز. [يخافون يوما
تتقلب فيه القلوب والابصار] قلبلرك و كوزلرك دونه جكی كوندن قورقارلر ـ
[ليجزيهم الله احسن ما عملوا] كه الله، كنديلرينی عمللرينك دها كوزليله مكافاتلانديره سيه
[ويزيدهم من فضله] فضلندن ده زياده سنی ويره سيه. ـ بوراده الی يدی يوز كبی
خصوصيت و كميتله عمل مقابلی موعود اولان اجر و ثوابدن باشقه خصوصيت و مقداری بيان ايديلميه‌ن و
كيفيت و كميتی خاطره بيله كلميه‌ن نعم سبحانيه‌سنی ده زياده اولرق فضل و كرمندن احسان ايده سيه.
[والله يرزق من يشاء بغير حساب] و الله، ديله ديكنی حسابسز مرزوق قيلار
ـ ايشته الله‌ك نورينه هدايت ايتديكی مؤمنلرك حالی بويله.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ
مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ
وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ
فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ

لَمْ يَكَدْ يَرٰيهَاۜ وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ٤ ●

مآل شريفى

كفر ايدنلرك ايسه عمللرى بر انكين چولده سراب كبيدر، صوسايان اونى بر صو ظن ايدر، نهايت اوكا واردیغى وقت اونى بر شى بولمازده يانينده وجدانى اللهى بولور، او ده اوكا تماميله حسابنى كوروويرر، والله سريع الحسابدر ● ياخود درين بر دكزدهكى ظلمت كبيدر، اونى بر طالغه بورويور، اوستنده بر طالغه، اوستنده بر بولوت، اوست اوسته ظلمتلر، الينى چيقارديغى وقت اونى كورمەسى احتمالى يوقدر، هر كيمه ده الله بر نور ياپمامشسه آرتق اونك ايچون هيچ نور يوقدر ●

[وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ] كفر ايدنلرك ده عمللرى ـ كوكلره ايلك ديه ياپدقلرى بولوت ايشلرى، اعتقادلرى بوزوق و غايهلرى هوا اولديغندن طولايى [كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ] بر چولدهكى سرابه بكزر ـ اوزاقدن پاريلدار [يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً] صوسايان اونى بر صو ظن ايدر. ـ بناءً عليه حرارتنى ايچون نيز، احتياجى ايله قوشار [حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا] وقتاكه اوكا وارير، اونى هيچ بر شى بولماز ـ ايچنى ياقمقده اولان حرارتى تسكين ايدهجك صويى بولامديغى كبى اوزاقدن توهم ايتديكى پاريلتى ده قالماز. قورقديغى اهلاك باليه اولديغى تحقق ايدر. فقط بونكله ده قالماز [وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ] ديانته اللهى بولور ـ او صوسزلقله و بوشلقله ايچنده مقتنك چكشتى كورور، فورتهر ايسه بديكى حالده جهد و غضبى بورهكنه ايدوب بتون وجدانى صارار [فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ] و حسابنى كوروويرر.
[وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ] والله سريع الحسابدر. ـ بناءً عليه او حسابى اوزاقده صانمامليدر.
ايشته كافرلرك نورلى ظن ايتدكلرى ايلك ديه قوشدقلرى عمللرينك عاقبتى بودر.

حسيات و اعتقادلرينه ، فكر و ذهنيتلرينه ، دكز قورد وغلدينه بكزر [أو كظلمات
في بحر لجي] دريا درينه بر دكزده كي ظلمتده بكزه‌ر [يغشيه موج من فوقه
موج] اوني طالغه اوستنه طالغه [من فوقه سحاب] دها اوستنده بر بولوت قاپلار
— بو اوستنه بوزلر تام ظلمتده اولورلر [ظلمات بعضها فوق بعض] بر برى اوستنه
برچوق ظلمتلر — اويله كه كافى بر نور نشانه سى كوره‌مز صونكره‌ده [إذا أخرج يده لم يكد
يراها] الني چيقارسه يعني وقت اوني بيله كوره‌مز — اوقدر كلفقده چيرپينر ، شورايه بورايه
چارپار . فقط او ذات يعني كندي الني بيله كورمسي احتمالي يوقدر . نه ده قالدي كه خارجده حقيقت
كورسون ده [illegible] اوزاتيني بيلسين . في الواقع كافرلر كفر تعصبي ايچنده اويله بوغولورلر ، اويله قاپلارلر .
هيچ بر حقيقي قبول ايتمه‌مك ايچون عناد ايده‌رلر ، اويله [illegible] ايدركه نه خلط ايتديكنك فرقنه وارماز . [و
من لم يجعل الله له نورا فما له من نور] [١] في الواقع هر كيم كه الله اوكا بر نور
تقدير ايتمه‌مشدر ، آرتق اونك ايچون نور يوقدر . — اونك ايچون كورلر كورمز ، صاغيرلر ايشيتمز ، وجدانسزلر
دويماز ، كافرلر حقي قبول ايتمز . يوقسه :

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ
صَٓافَّاتٍ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ • وَلِلّٰهِ
مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللّٰهِ الْمَصِيرُ • أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُزْجِي سَحَابًا
ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ
مِنَ السَّمَٓاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَٓاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنْ مَنْ يَشَٓاءُ
يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ • يُقَلِّبُ اللّٰهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ • وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَٓابَّةٍ مِنْ مَٓاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ

[١] بو جمله‌ده كوستريركه الله‌ك نور اولمسنك معناسى جاعل النور اولمسيدر .

يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى اَرْبَعٍ يَخْلُقُ
اللّٰهُ مَا يَشَاءُ اِنَّ اللّٰهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ● لَقَدْ اَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ
وَاللّٰهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ●

مآل شريفى

باقسەڭا حقيقت الله ، او سموات و ارضدەكى كيمسەلر و او قناد چيرپە چيرپە صيرەلە دیزیلن
قوشلر هپ اونى اجوبە تسبيح ايديور ، هر برى جدًا صلاتنى و تسبيحنى بيلمش ، الله دە نە ياپيورلرسە
هپ بيليور ● و بوتون او كوكلرك و يرك ملكى ، الله‌ڭ ، هم بوتون كيديش اوڭا ● باقسەڭا
شو حقيقت : الله ، بر بولوتى سوروب ايديور صوڭرە اونڭ آرەلغنى تأليف ايديور ، صوڭرە اونى
تراكم ايتديريور دە باقارسين كوروب يورسك ياغمور آرالرندن چيقيور ، بردە او سمادن ، اوندەكى طاغلردن
بر طولو ايندريور دە ديلەدىكنى اونڭلە اصابت قيليور و ديلەدىكندن اونى برطرف ايديور ، شمشكنڭ
پاريلتيسى هماندە كوزلرى آليور كيدەجك ● الله كيجەلى ، كوندوزى تعقيب ايديور ، البتە بونده كوزى
اولانلر ايچون محققا بر عبرت واردر ● هم الله هر حيوانى بر صودن ياراتدى ، اونلر ايچندە
كيميسى قارنى اوستى يورويور ، كيميسى ايكى آياق اوزرينە يورويور ، كيميسى دە درت آياق اوزرينە
يورويور ، الله نە ديلرسە ياراتير ، حقيقت الله هر شيئە قادر ، هر شيئە قادر ● قسم اولسون كە جدًا
بيان ايدیجى آيتلر ايندیردك و كيمى ديلرسە الله ، طوغرى بر جادەيە هدايت ايدر ●

[اَلَمْ تَرَ] كورمەدڭمى ؟ — كافرلرڭ كوزلرينە رغمًا [اِنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهُ
مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] سماوات و ارضدە هر كس حقيقةً الله‌ى اجوبە تسبيح ايديور
— بوتون خلقتلرى و حركات و سكناتلريلە الوهيت و الوهيتنە و نقصان صفتلردن تنزيه سبحانيسنە فعلًا

دلالت ایدوب طورویورلر، هپسی سبحان الله دیورلر، حیا غیرتشورلر [وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ]
صف صف — قناتلر کروب — اوچارکن قوشلرده [كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ]
هپسی صلاتنی و تسبیحنی بیلمشدر. — حرکات وسکناتنده، التجاء ونثرنده حکمت خالقه اولان
وظیفه سنی شاشیرماز. هپسی اونده دیمك دیلر. هپسی اونی کندینه کوره تقدیس ایدر. [وَ
اللّٰهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ] الله ده لرینفلرینه علیمدر. هپسنی بیلیر. هپسنی اداره ایدر.
[وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ] — الآيات.

وَيَقُولُونَ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُولِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ
مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَمَا اُولٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ● وَاِذَا دُعُوا اِلَى اللّٰهِ
وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ ● وَاِنْ يَكُنْ
لَهُمُ الْحَقُّ يَأْتُوا اِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ● اَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ اَمِ ارْتَابُوا اَمْ يَخَافُونَ
اَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ اُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ● اِنَّمَا كَانَ
قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ اِذَا دُعُوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَقُولُوا
سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ● وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ وَ
يَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ● وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ
اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا تُقْسِمُوا طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ اِنَّ اللّٰهَ
خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ● قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا
عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَاِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى
الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ●

مآل شریفی

برده الله و رسولنه ایناندق و اطاعت ایتدك دیورلرده صوكره بونك آرقه سنده

یاه چیقیورلر . بونلر مؤمن دكلدرلر ● آرالرنده حكم ایتمسی ایچون رسولی ایله الله دعوت اولندقلری

وقتده یا فارسدن بونلردن بر قسمی چكینیرلر ● و اكر حق كندیلرینك اولورایسه منقاد اولرق

اوكا كلیرلر ● قلبلرنده بر مرضمی وار ؟ یوقسه الله ایله رسولنك اونلره حقسزلق ایده جكندن قوشقولانیورلر

ویا قورقیورلرمی ؟ خایر كندیلری ظالملر ● آرالرنده حكم ایتمسی ایچون رسولی ایله الله دعوت اولندقلری

زمانده مؤمنلرك سوزی انجق «سمعنا واطعنا» دیمكلریدر . ایشته بونلر فلاح بولاجق اولانلردر ● و كیم

الله و رسولنه اطاعت ایدر و الله دن خشیت بسلر و اوكا قورقارسه ایشته مراده ایره جك اولانلر بونلردر

● اونلر كه الله اك قوتلی یمینلریله قسم ایتدیلر و الله كندیلرینه امر ایدرسه ك یورد یوالرندن چیقار

كیدرلرسه ، دی كه : یمین ایتمیك انجق بر طاعت معروفه . الحاصل الله یاپدیغكزه ویاپاجقلریكزه

خبیردر ● دی كه : الله اطاعت ایدك و رسوله اطاعت ایدك ، یوز دوندیررسكز آرتق اونك اوزرینه

انجق اوكا یوكلتیلن ، سزك اوزریكزه ده سزه یوكلتیلندر . و اكر اوكا اطاعت ایدرسكز هدایته

ایرسكز . رسولك اوزرنده كی ایسه انجق آچیق بر تبلیغدر ●

[وَمَآ اُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ] واونلر مؤمن دكلدرلر . یعنی ایماندن لافدن

عبارت دكلدر . یالكز دیلیله الله و رسولنه ایمان ایتدم دیمكله حقیقةً مؤمن ، مسلمان اولنمویورمز .

اونكله برابر صمیم قلبدن ایناملی و صداقتو ثبات ایتملی و آثار فعلیه سیله اثبات و تأیید ایتملیدر . بوكا

اثبات ایده جك دلیللردن بریسی ده حقه راضی اولمق و بر اختلاف حالنده الله و رسولنك حكمنه دعوت

ایلدیكی زمانده اجابت و اطاعت ایتمكدر . حالبوكه الله و رسولنه ایمان ایتدك مسلمانز دیینلر ایچنده

اویله لری اولوركه ایمانی یالكز دیلیندهدر . بونلر مؤمن دكل منافقدر . حقه راضی اولمازلر بر قسمی

اوندن دونر دونوویرر .

بر قسمی ده سوزده دونمسه بیله اولحالده بر نزاعده الله و رسولنك حكمنه دعوت ایلدكلری زمانده

اعراض ايدر، فقط حين [وَاِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْحَقُّ] واگر حق كنديلرينك اولورسه —
عليهلرينه دگل، لهلرينه ايسه [يَأْتُوا اِلَيْهِ مُذْعِنِينَ] اوڭا — يعنى رسول اللهك محكمه‌
— سنه كمال انقياد و اعتماد ايله گلورلر. — زيرا رسول اللهك حكم و حكومتنك حقانيتنده
شبهه ايتمزلر. نته‌كيم بشر نامنده‌كى منافق، بر يهودى ايله بر اراضى حقنده نزاع ايتمشدى، منافق
حقسزدى، اونك ايچون يهودى اونى رسول اللهه محاكمه‌يه گيده‌لم ديه اللهك محكمه‌سنه دعوت ايتدى، چونكه
اونك حقسزلغنى ميدانه چيقه‌جق حكمى بيليوردى، منافق ايسه يهوديلرك حاخام باشى كعب بن اشرفه گيده‌لم
ديدى، چونكه حقه راضى اولمايوردى، دالاوره ايله حقنى بر حكم آلاجغنى اميد ايديوردى.

روايت اولندیغنه گوره بو آيتك سبب نزولى بو اولدى كه حالا زمانمزده اسلام حيات اجتماعيه‌سنى
افساد ايدنلرده اويله نفاقلر ميدانه آلمشيدر. بونلره نه اولويور؟ [اَفِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ]
قلبلرنده بر مرضمى وار؟ — كفر و ظلم ميل ايله روحلى بر مرض، بر وجدانى بوزوقلقمى وار؟ [اَمِ
اِرْتَابُوا اَمْ يَخَافُونَ اَنْ يَحِيفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ] يوقسه اللهك و رسولنك
اونلره بر ظلم ايده‌جگنده اشكللنديلر و يا قورقويورلرمى؟ [بَلْ] خاير — اونلر بر ريبتلرى
وار، نه ده قورقولرى، الله و رسولنك حكمى محض حق و عدالتدر و اويله اولدیغنى بيليرلر. فقط
[اُولٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ] اونلر كنديلريدر كه صرف ظالملردر. — حقوقه تجاوز ايتمك
ايسته‌ين حقسزلردر. بناءً عليه سبب امتناع بونلرك شقدر، يعنى قلبلرنده‌كى مرض، وجدانلرنده‌كى
بوزوقلقدر كه بوده هدايتسزلكدر.

[اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ اِذَا دُعُوا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ
بَيْنَهُمْ] يوقسه بينلرنده حكم ايتمك ايچون الله و رسولنه دعوت اولندقلرى زمان مؤمنلرك سوزى
انجق [اَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا] سمعنا واطعنا ديمك ايدى — يعنى ديكلدك و اطاعت
ايتدك باش اوستنه ديه حمله دعوته اجابت ايتمكدر [وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ] و ايشته آنجق
بونلردركه اوفلاح بولانلردر. — مراد ايرنلردر. [وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ] و هركيم

الله و رسولنه اطاعت ایدر — یعنی یالکز محکمه ایشنده دکل هر خصوصده اللهك کتابنه و رسولنك سنتنه اطاعت ایدر [وَيَخْشَ اللّٰهَ] و اللهدن قورقار — عصیاندن صاقینیر [وَيَتَّقْهِ] و اوكا صیغینیر، قورونورسه [فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَآئِزُونَ] ایشته انجق بونلر اوفائزلردر. — فوز بولانلر، فلاح میداننده غایه مراده ایرنلر، ابدی سعادتك قپوسنه نائل اولانلر اونلردر.

لکن او منافقلر، او تعهدی بوزوجقلر، اویله اطاعت ایتمه دکدن باشقه [وَاَقْسَمُوا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ] هم ده الك اغیر یمینلریله الله قسم ایتدیلر — یمینك الك اغیری الله یمینیدر. [لَئِنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ] اکر سن قطعی امر ایدرسك چیقارلر — دار و دیارلرندن چیقوب کیدرلر، کویا او درجه اطاعتلی ایمشلر [قُلْ لَا تُقْسِمُوا] قسم، یمین ایتمه یکز ده [طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ] معروف بر طاعت — یعنی طاعتکز بللی، ماهیتی معلوم، بناءعلیه یالان یره یمین ایتمه یکز. یاخود سزدن مطلوب اولان اویله یالان یره یمینله منافقانه بر طاعت دکل، ظلم، فتنه طاعتی ده دکل، عدالت دائره سنده خالصانه بر طاعتدر. [اِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ] شبهه یوقدر که الله، هر نه یاپیورسکز خبیردر. — بونلری ایکیزه ده دوقنور. بناءعلیه اوكا قارشی یالانله حیله کارلقده طاعتسزلکدن صاقینیکز.

اى پیغمبر [قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ] دیکه الله‌ه طاعت ایدیکز، رسوله ده طاعت ایدیکز — یعنی پیغمبره ده طاعت بالخاصه اللهدر. اوكا طاعت ایتملیکه الله‌ه طاعت ایتمش اولاسکز. بناءعلیه کتاب اللّٰهه تمسك بر واجب اولدیغی کبی پیغمبرك سنتنه تمسك ده بالخاصه واجبدر. [فَاِنْ تَوَلَّوْا] یه قفا بوکرلرسه — یعنی اویمزلر یه اکریلرلرسه [فَاِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ] آنجق اونك اوزرینه انجق اوكا تحمیل اولنان در. — یعنی پیغمبره عائد اولان وظیفه انجق اوكا یوکلنلن تبلیغ بوکیدر. [وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ] سزك اوزرکزه ده سزه تحمیل اولنان در. — که طاعت وظیفه سیدر. بوراده تحمیل تعبیر اولونمه سی طاعتسزلرك چوغالمه سی پیغمبرك و مؤمنلرك وظیفه سی ده اونسبتده زیاده‌لشه جکنه اشارتدر. [وَاِنْ تُطِيعُوهُ] و اکر سز اوكا طاعت ایدرسکز — یعنی پیغمبره طاعت ایدرده تحمیل

اولسه‌ڭز وظیفه‌ڭزی یاپارسه‌ڭز [تَهْتَدُوا] هدایت ایدرسڭز. حق یولده اولورسڭز [وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ] رسولك وظیفه‌سی ده آنجق بلاغ مبیندر. تبلیغ بلیغدر. که او اونی ایفا ایتدی، سزه ده اطاعت وظیفه‌سی قالدی.

شمدی دیڭلیڭز، بو تبلیغ مبینه ایشته وعد الهی‌یه دقت ایتملیسڭز که شویله‌در:

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ اَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْـًٔا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ • وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ • لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْاَرْضِ وَمَاْوٰيهُمُ النَّارُ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ •

مآل شریفی

سزدن ایمان ایدوب صالح عمللر ایشلیانلره الله شویله وعد بیوردی: قسم اولسون که اونلردن اولکیلری استخلاف ایتدیکی کبی کندیلرینی ارضده سلطنت و حکومته استخلاف ایده‌جك و بهمه حال اونلره کندیلری ایچون رضیسی اولان دینلرینی قوتله اجرا قدرتی ویره‌جك و بهمه حال اونلری قورقولرینك آرقه‌سندن امنه ایریره‌جك، حقمده هیچ برشیئی شریك قوشمیه‌رق هپ بڭا عبادت ایده‌جکلر، کیم ده بوندن صوڭره کفران ایدرسه ایشته اونلر هپ فاسقلردر. • هم نمازی قیلڭ، زکاتی ویرڭ و پیغمبره اطاعت ایدڭ که رحمته ایریله‌سڭز • صاقین او کفر ایدنلری ارضده عاجز براقیرلر صانمه، اونلرك واره‌جقلری آتشدر. و هر حالده او نه فنا کیدیشدر •

الهیانه متعلق تنویرات ایله طاعتك وجوبنی تثبیت ایدن تبلیغ وادلا متعلق وعد ووعید ایله
وعظ وارشاددن صوکره بینه بو خارجه کی احکامك تتمه‌سی ایچون بویوریورکه :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ
ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ
لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلٰى بَعْضٍ
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ • وَإِذَا بَلَغَ
الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذٰلِكَ
يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ • وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي
لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ
بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ • لَيْسَ عَلَى الْأَعْمٰى
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلٰى أَنْفُسِكُمْ
أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُمْ مَفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلٰى أَنْفُسِكُمْ
تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ • ٤

مآل شریفی

الا بو قوشه اجابه ایدر ! الا کیزده کی مملوککز و سزدن هنوز بلوغه ایرمیینلر اوچ وقتده سزه
استیذان ایتسینلر : صباح نمازندن اول و اوکله صیجاغنده البسه‌کزی چیقاردیغکز صیره‌ده ، برده یاتسو
نمازندن صوکره که سزك اوچ اکسیکلی وقتکزدر ، بونلرك ماعداسنده نه سزه ، نه اونلره کناه یوقدر ،
اونلر کزه طولاشیرلر ، بربریکزه باقارسکز ، ایشته بویله سزه الله آیتلری بیان ایدیور ، والله علیمدر
حکیمدر ● سزدن اولان چوجقلر دخی بلوغه ایرنجه کندیلرندن اولکیلرك استیذان ایتدکلری کبی
استیذان ایتسینلر ، ایشته بویله سزه الله آیتلرینی بیان ایدیور . والله علیمدر حکیمدر ● نکاح امیدی
قالمایان اوطورمش قادینلره ایسه بر زینت ابراز ایتمکسیزین چیقملری شرطیله چارشافلرینی براقملرنده کندیلرینه
برکناه یوقدر ، مع مافیه عفیفانه صاقینملری کندیلری ایچون دها خیرلیدر . والله سمیعدر علیمدر ● اعمایه
حرج یوقدر ، طوپاله حرج یوقدر ، خسته‌یه حرج یوقدر ، کندیکزه ده کندی اولرکزدن ویا باباکزك
اولرندن ویا آنه‌لریکزك اولرندن ویا برادرلریکزك اولرندن ویا همشیره‌لریکزك اولرندن ویا عموجه‌لریکزك
اولرندن ویا خاله‌لریکزك اولرندن ویا دایپلریکزك اولرندن ویا تیزه‌لریکزك اولرندن ویا آناختارلرینه
مالك اولدیغکز یرده ویا صدیقکزك اوینده یمکزده حرج یوقدر ، کرك طوپلو و کرك متفرقه یمکزده ده بأس
یوقدر ، بناءً علیه اولره کیردیککز وقت الله طرفندن مبارك ، خوش بر صاغلق اولمق اوزره کندیکزه سلام
ویریکز ، ایشته بویله سزه الله آیتلری بیان ایدیور ، کرکدرکه عقل ایده‌سکز ●

[يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا] کرك ارکك و کرك دیشی علی العموم مؤمنلر [لِيَسْتَأْذِنْكُمُ
الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ] ملك یمینکز
اولانلر و سزدن احتلامه بالغ اولمیانلر اوچ کره ، کیرمك ایچون استیذان ایتسینلر ـ یعنی اونلره بویله
تعلیم و امر ایدیکز . بالاده کی استیذان امری حد بلوغ اولانلر حقنده ایدی . بوراده کی استیذان امری
ایسه ملك اولان کوله و جاریه‌لرله هنوز بالغ اولمیان چوجقلر ، یعنی صبیلر حقنده‌در . برده

بونلر کلی هر دفعه سنده دکل [ثَلٰثَ مَرَّاتٍ] اوچ کره – یعنی اوچ وقتده کی برنجیسی [مِنْ
قَبْلِ صَلٰوةِ الْفَجْرِ] صباح نمازندن اول – چونکه یاتاقدن قالقوب کیینمک زمانیدر. ایکنجیسی
[وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ] و اوکله صیجاغنده البسه کزی صویونقده کزده
– که قیلوله یعنی کوندوز اویقوسی وقتی. اوچنجیسی [وَمِنْ بَعْدِ صَلٰوةِ الْعِشَاءِ] و یاتسی
نمازندن صوکره – یاتمق ایچون صویوندیغی زماندر. [ثَلٰثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ] سزک
ایچون اوچ عورتدر. – سترکزک مختل اولدیغی، آچیقلق بولندیغی اوچ کره وقتدر. بونلرک غیری
اولماسیله عمومی نقطهٔ نظردن ده بولیدر. بو اخطار استیذانک سببنی بیان ایدر. بوندن طولایی
استیذان ایتملیدرلر. یوق الحاصل، بونلرک هر زمان استیذان ایتمسینلر. چونکه [طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ]
اوزریکزده چوق دولاشیرلر [بَعْضُكُمْ عَلٰى بَعْضٍ] بربریکز اوستنه سکزدر. —
بناءً علیه هر زمان استیذانده حرج اولور. [كَذٰلِكَ] الخ...
[وَاِذَا بَلَغَ الْاَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَاْذِنُوا] سزدن اولان
چوجقلر ده بلوغه ایردکلرنده – که اصل دلیلی احتلامدر. یاشنک ده اصغریسی قیزده طقوز،
اوغلانده اون ایکی، متوسط و معتدل اون درت، اون بش، منتهاسی اون یدی، اون سکزدر. استیذان
ایتسینلر [كَمَا اسْتَاْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ] نته کیم کندیلرندن اولکیلر استیذان ایتدکلری
کبی – یعنی کندیلرندن مقدم اولان سن بلوغه ایرمشلرک اوزرلرینه کیرمک ایچون بالاده کی «لا
تدخلوا بيوتا غير بيوتكم حتى تستأنسوا وتسلموا على اهلها» موجبنجه هر وقت استیناس و سلام ایله
استیذان ایتمکلری لازم اولدیغی کبی اونلرده یالکز او اوچ وقتده دکل، هر وقت یانکزه کیره جکلرنده استیذان
ایتسینلر. [كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ] – بو ایکی آیتده بو اخطارک تکراری استیذان امرینی
کمال وضوح ایله تأکیددر. زیرا یابانجی بیوکلرده احتیاج هیچ، بونلرده ایسه سالم شبهه سی غالب اولدیغنده
بوراده او شبهه یی کسمک ایچون دخی، تنبیه و تأکید ایدلمشدر. مع التأسف بو نقطه ده ذهول و غفلت چوقدر.
[وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ] و اوطورمش قادینلر [اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا]

که بر نکاحه امیدی بسلامزلر [فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ اَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ] [1] بر زینت ایله تبرج ایتمکسزین اوست اورتولرینی براقمرلرنده بأس یوقدر. — یعنی جیبلرینی و نقابلرینی کیسلمه‌لرینی یوقاریده کچن « ولیضربن بخمرهن علی جیوبهن ولایبدین زینتهن » امری موجبنجه کیزلمه‌لری لازم اولان زینتلرندن هیچ برینی اظهار ایتمه‌مک شرطیله اوزرلرنده‌کی چارشاف فراجه کبی قیسه البسه‌لرینی براقوب یالکز باشه اورتوسیله چیقه‌لر بر بأس یوقدر. کناه اولماز. لکن تبرج کنجلر ایچون کناه اولدیغی کبی اختیارلر ایچون ده کناهدر. سوسلنمه‌لری کناه دکل سوسله یاباغی آرتقده چیقمه‌لری کناهدر. اختیار قادینک سوسلنمه‌سی دیمکمی؟ نه عجوزه‌لر واردرکه کنجلردن زیاده کوزل کورونمک آرزوسنده‌لر. [وَاَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ] بونلرینه استعفافلری کندیلری ایچون دها خیرلیدر. — یعنی سوسلی اولمادقلری حالده عفت آدابنه رعایت ایده‌رک کنجلر کبی صاقنمه‌لری، اوست اورتولرینی براقمزلری حقلرنده دها خیرلیدر. چونکه تهمتدن دها سالمدر. [وَاللّٰهُ سَمِيعٌ] والله سمیعدر. — کیزلیده، آچیقده نه سویلدکلرینی ایشیدیر. [عَلِيمٌ] علیمدر. — مقصدلرینی ده بیلیر. صوکنده اوکا کوره جزالرینی ویریر. بناء علیه سلامت دیدیه زمانه قادینلری بو آیتی دیکلسنلرده دوشونسونلر.

« لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل » آیتی نازل اولدقدن صوکره کور، طوپال، عذرلی فقیر مسلمانلر، صاغلام کیمسه‌لر تیکسینیرلر و رضالری اولماز دیه برابر یمک یمکدن صاقینیر و بعضی کیمسه بونلری کندی اوندن باشقه اقربا و یا احباسندن برینک اونه یمکه کوتوره‌جک اولسه بکا خوشنود اولمازلر دیه چکینیر اولمشلردی، بر ده بعضلری کیدیوب، اوت سعلولیه و ضعفای اولرینه براقیرلر و آناختارلرینی تسلیم ایدوب ایچلرنده‌کی یه‌جکلردن یمه‌لرینه اذن ویریر کیدرلردی. فقط اونلر غائب اولدقلری ایچون اونلرک طیب نفس ایله اولماز دیه قورقارلر، لزومندن زیاده صاقینیرلردی. بر ده بعضی کیمسه‌لر کندی اولرنده باشقه‌سیله یمک یمکدن چکینیر، بعضی کیمسه‌لرده آیری یمکدن صاقینیر، بهر حال مسافرلر ایله یمک

[1] تبرج، قادینک کندیسنی سوسلیوب چیقارمه اندام و آرایشی، زینت و محاسنی ارککلره اظهار ایتمه‌سیدرکه جاهلیت قادینلرینک عادتی ایدی.

ایسته‌دی. حتی بر ساقط بولونمازسه بولونه‌کوره یکلایه کیمه‌ر اولوردی. شو آیت ده بو سببله نازل

اولشدر: [لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ] الخ...

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَىٰ
أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَنْ لِمَنْ
شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ • لَا تَجْعَلُوا
دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ
يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ
فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ • أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ •

مآل شریفی

مؤمنلر انجق شویله‌لردر که الله و رسولنه ایمان ایتمشلردر. جمعیتلی بر ایشده بولندقلری وقت ده اوندن استیذان ایتمه‌یجه کیتمزلر. فی الحقیقه سندن اذن ایسته‌ینلر، اونلر اویله کیمسه‌لردر که الله و رسولنه اینانیرلر. بناء علیه بعض ایشلری ایچون سندن اذن ایسته‌دکلرنده سن ده اونلردن دیله‌دیککه اذن ویر. اونلر ایچون اللهدن مغفرت ایسته، بویور. شبهه یوقدر که الله غفوردر رحیمدر

• پیغمبرک دعاسنی آراکزده، بربریکزه ایتدیککز دعا کبی ظن ایتمه‌یک. ایچکزده بربرینی سپر ایدرك صیوشوب صیوشوب کیدنلری الله محققا بیلیور. بناء علیه اونک امرینه مخالفته کیدنلر باشلرینه بر فتنه‌یه ایتمکدن

ویا الیم بر عذاب ایریشدیرمه‌سندن ایمین‌میسینلر ● ای یاپیلر! هر حالده کوکلرده ویرده نه وار ایسه هپ
اللهکدر. محققاً او، سزک نه اوزرنده بولندیغکزی بیلیر. هم اوکا ارجاع اولنه‌جقلری کونده کر
نه یاپدیقلرینی کندیلرینه خبر ویره‌جکدر. و الله هر شیئه علیمدر ●

[إنما المؤمنون الذين] مؤمنلر انجق اونلردرکه [آمنوا بالله ورسوله]
الله و رسولنه حقیقةً ایمان ایتمشلردر. — یوقاریده ذکری کچنلر کبی یالکز ایمان ایتدک دیمکله قالمیوب
صمیم قلبدن اینانمشلردر. [وإذا كانوا معه] و معیتنده — یعنی پیغمبرک معیتنده که
امام المسلمین معیتنده ده عینی حکمه تابعدر. [على أمر جامع] جمعیتی بر امر اوزرنده بولندقلری
وقت — جمعه، بایرام، مشاوره، محاربه کبی طوپلانمه‌یی اقتضا ایدن ویا منفعت و مضرتی عمومی اولان
بر ایش اوزرنده بولندقلری زمانده [لم يذهبوا حتى يستأذنوه] اوندن اذن المادقجه
کیتمزلر — منافقلر کبی قاچمازلر. [إن الذين يستأذنونك] في الواقع سندن اذن
ایسته‌ینلر یوقمی؟ [أولئك الذين يؤمنون بالله ورسوله] اونلر الله و رسولنه ایمان ایده‌
نلردر. [فإذا استأذنوك لبعض شأنهم] بناءً علیه بعض ایشلری ایچون سندن استیذان
ایتدکلرنده [فأذن لمن شئت منهم] سن ده اونلردن دیلدیککه اذن ویر —
یعنی هر اذن ایسته‌ینه اذن ویرمک واجب دکلدر. حکمت و مصلحت ایجابنی کوزتمک لازمدر. بوراده
سورهٔ براءه‌ده‌کی « عفى الله عنك لم اذنت لهم حتى يتبين لك الذين صدقوا » قضیه‌سی اونوتلمامیدر.
اذن ویر [واستغفر لهم الله] و اونلر ایچون الله‌دن استغفار ایت — زیرا استیذانلری قدر
عذرلری ایله صداقته مستند اولسه ده دنیا ایشنی آخرت ایشنه تقدیم ایتمک کبی بر قصور شائبه‌سندن خالی قالماز.
سن استغفار ایدیویر [إن الله غفور رحيم] شبهه یوقدر که الله غفوردر رحیمدر.
— بو نقطه‌ده رسول الله خطابندن امته خطابه التفات ایدیلیورکه:
ای مسلمانلر! [لا تجعلوا دعاء الرسول بينكم] پیغمبرک دعوتنی

دعاسنی آرا کزده [كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا] بعضکزک بعضکزه دعوتی، دعاسی
کبی قیاس ایتمه‌یک — اونک دعوتنه اجابت فرضدر. دعاسی عند اللهده مستجاب اولور. بناءً علیه
امرلرینه کمال خوشنودلقله اطاعت و امتثال ایتملی و اونی کوجندیره‌جك شیلردن حذر ایتملیدر. [قَدْ يَعْلَمُ
اللّٰهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا] ایچکزده بر بریسینه صیغنه‌رق صیویشانلری
الله بیلیر. [فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ] بناءً علیه اونک امرینه مخالفت ایدنلر
[أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ] کندیلرینه بر فتنه اصابت ایتمکدن — یعنی دنیاده بر بلا، محنت، مصیبت
[أَوْ] یاخود — دنیاده اولمازسه آخرتده [يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ] بر عذاب الیم اصابت
ایتمکدن حذر ایتسینلر — بوراده نه دیه یالکز منع خلو ایچوندر. یوقسه دنیا مصیبتیله آخرت عذابنک
جمعنده منافات یوقدر. فی الواقع پیغمبرک امر و سیرتنه امتثال ایدن مسلمانلرک نه حاصل ایتدکلرینی
تاریخ شاهد اولدیغی کبی مسلمانز دیوبده مخالفت ایدنلرک ده فتنه‌لره، مصیبتلره، عذابلره
کرفتار اولمقده بولندقلری کوز اوکنده‌در. هپمزی جناب حق جمله‌مزی هدایتیله دلشاد بویورسون.

[أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ] آکاه اولک سماوات و ارضده نه وارسه هپ
اللهکدر. — کائناتک هپسی، خلقاً و ملکاً، کرک ایجاد، کرک اعدام، کرک بدء، کرک اعاده ایله تصرفاً
اونکدر. [قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ] محققدر که سزک اوزرنده بولندیغکز حالی
[وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ] و اونلرک — او مخالفلرک — اوکا ارجاع اولنه‌جقلری کونی بیلیر
[فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا] بناءً علیه اونلره یاپدقلرینی آکلاته‌جقدر. [وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ] و الله هر شیئه علیمدر. — علمنه بر ذره قاچماز. حقی باطلدن تماماً آییرمغی
اونوتمامه کونی نصیب اولدیغنی آکلامه ایچون شمدی سوره نورک عقبنده سوره فرقانی دیکله یکز.

سُورَةُ الْفُرْقَانِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ سَبْعٌ وَسَبْعُونَ آيَةً

مكيدر . انجق «والذين يدعون مع الله الها آخر» دن - «وكان الله غفورا رحيما»

يه قدر اوچ آيتك مدني اولديغي حقنده ابن عباسدن بر روايت واردر .

آيتلري — يتمش يديدر .

كلمه‌لري — بيك سكز يوز يتمش ايكيدر .

حرفلري — اوچ بيك يدی يوز اوتوز اوچدر .

فاصله‌سی — «ل ، ا» در ؛ ل «ضلوا السبيل»

سبب نزولی — ملا قرانك الوهيت ونبوت حقنده‌كي كفر ومعانده‌لري اولديغي مندرجاتندن اكلاشيلير .

سوره نورك آخري ايله بونك باشلانغيجي آراسنده‌كي مناسبت غايت آچيقدر . اوراده پيغمبره تعظيم واطاعتك وجوبي وامرينه مخالفت ايدنلرك تحذيري سياقنده نهايت اللهه ارجاع كونني اخطار ايله ختم كلام اولونمشدي . بونك اوزرينه عظمت الهيه‌يي تقديس ايله سوره فرقانك شو صورتله باشلامسی زياده لايق اولمشدر :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ● اَلَّذِي
لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ
كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ● وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ اٰلِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا
● وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِنْ هٰذَا اِلَّا اِفْكٌ افْتَرٰيهُ وَاَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ اٰخَرُونَ
فَقَدْ جَاؤُ ظُلْمًا وَزُورًا ● وَقَالُوا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلٰى
عَلَيْهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ● قُلْ اَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ اِنَّهُ
كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ● وَقَالُوا مَالِ هٰذَا الرَّسُولِ يَاْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي

الاسواق لولا انزل اليه ملك فيكون معه نذيرا ● اويلقى اليه كنز
اوتكون له جنة يأكل منها وقال الظالمون ان تتبعون رجلا مسحورا ● انظر
كيف ضربوا لك الامثال فلا يستطيعون سبيلا ●

مآل شريفى

«تبارك» نه يوجه (قيامتلى) در، اوكه بتون عالمينه بر نذير اولسون ديه قولنه فرقانى اينديردى ● اوكه هپ كوكلرك، يرك ملكى اونكدر، هم هيچ بر ولد ايدينمه‌دى، هم ملكده اوكا هيچ اورتاق ده يوقدر، هرشيئى ياراتدى ده بر تقديرايله هربرينك حد و مقدارينى تعيين ايده‌رك هپسنك تقديراتنى حاضرلادى ● بويله ايكن اوندن باشقه بر طاقم معبودلر ايدينديلر كه هيچ برشى خلق ايده‌مزلر، كنديلرى خلق اولونوب طورويورلر، كندى كنديلرينه، نه بر ضرره نه ده بر منفعته مالك دكلدر، نه موته مالكدر نه حياته، نه ده نشوره ● و او كفر ايدنلر «بو صرف بر افترا، اونى او اويدوردى. ديكر بر قوم ده بوكا قارشى معاونتده بولوندى» ديديلر، طوغروسى ظلم و تزويره كيتديلر ● «و اوّلكيلرك اساطيرى، اونلرى يازديرمش ده صباح آقشام كنديسنه اونلر اوقونيور» ديديلر ● ديكه: اونى، او كوكلرده و يرده سرّى بيلن اينديردى حقيقةً او رحيم بر غفور بولونيور ● بر ده «بو پيغمبره نه اوليور؟» ديديلر: يمك ييور، چارشيلرده يورويور، اوكا بر ملك اينديريلمه‌لى ده معيتنده او ده بر صاودوجى اولسه‌يا! ● ويا اوكا بر خزينه براقيويرسه ياخود كندينك بر باغچه‌سى اولسه ده اوندن يسه يا!» هم او ظالملر «سز صرف بويولنمش بر آدمه تابع اوليورسكز» ديديلر ● باق سنك حقكده نه مثللر، نه تمثيللر ياپديلر ده چيقمازه صاپديلر، آرتق هيچ بر يول بولامازلر ●

[تبارك] — تعالى كبى تفاعل بابنده فعل ماضيدر. تصريف اولونماز. يعنى ديكر صيغه‌لرى

چکیلمز والله‌دن باشقه‌سنه اسناد ایدلمز. اشتقاقده برکت ماده‌سنك بو ظاهر بر علاقه‌سی واردر.
تفاعل بابنده اولمسی ده بو معنانك مبالغه ایله کندیسنده ظهورینی افاده ایدر. برکت ایسه بر شیده الهی
خیرك ثبوت و ثباتی دیمکدرکه صویك حوضنده برکوب یوکسلرك طورمسی معناسندن مأخوذدر. الهی خیرك
بولندیغی شیئه مبارك دینیلیر. الهی خیر، حصر و احصا اولونه‌میه‌جق غیر محسوس بر صورتده صدور ایتدیکی جهتله
کندیسنده حس اولونمایان بر صورتده زیاده‌لك مشاهده اولنان شیئه ده مبارك اطلاق ایدیلیر. شو حالده
«تبارك» کندیسنده اولمه‌ازده مبارکلکده بربرله بیوکسکلك ایله استقرار افاده ایدر. دیمك
الله تعالی حقنده حدوث و تغیر شائبه‌لرندن عاری اولارق ملاحظه اولونمسی لازم کلیر. بو تکلیده مبدأ ملاحظه
اولاجق ایکی مفهوم واردر. بری ثبوت، بری ده زیاده‌لکدر. اونك ایچون کشاف مفسری ده بونی باشلیجه
ایکی معنا اساسی اوزره تفسیر ایتمشدر. بریسی «لم یزل ولا یزال» معناسیدرکه ازلاً و ابداً لزوم وجود
دیمك اولور. بونده ثبوت و استقرار مفهومی اساس اتخاذ ایدلمشدر. دیکرنده ایسه تزاید معناسی اساس اتخاذ
ایدیلرك ایکی وجه سویلنمشدر. بعضیلری الله تعالینك ذاتنده کمالی و ما سوانك نقصانی ملاحظه ایدرك
«تعالی» معناسیله تفسیر ایتمشلردر. الله تعالینك ذاتنده هر شیدن یوکسك اولدیغنی افاده ایدر. ذاتنده
یوکسك، هپدن یوکسك دیمك اولور. بعضیلری ده صفت فعل اولارق ملاحظه ایدوب «تزاید خیره و عطاؤه
و تکاثره» دیه خیر و عطاسنك آرتوب چوغالمسیله تفسیر ایتمشلردر. بعض مقامده بو معنالرك بری بعضینه
دیکرندن داها مناسب اولیور. شو حالده ابن عباس حضرتلرندن ده ایکی روایت وارد اولدیغنه کوره هم صفت ذاتی
هم ده صفت فعلی ملاحظه ایدرك بونده بو معنالری جمع ایتمك داها موافق اولاجغندن «تبارك» الله تعالی
جل شانه فی ذاته و صفاته و افعاله علی اتم وجه و ابلغه» یعنی هم ذاتنده، هم صفاتنده، هم افعالنده اتم و ابلغ
وجه اوزره تعالی جل شانه» مفهومیله تفسیر اولونمشدر.

معلوم که تعالی ده علودن تفاعلدر. علونك کرچه ده اولوجه دیه افاده اولنه بیلیرسه ده
عالی معناسنه اولان وصفی اولومه مصدرندن ارجیفه‌سنده تحقق اولمقله ایهام تجددن خالی اولمادیغندن لسانه
لطافتنه دقت ایدن ادبا نزدنده استعمالی تجویز ایدلمیوب یوکسك وصفی بولنه ترجیح اولونمشدر. بونکله برابر

تفاعل بناسنده اکلاشیلان «فعل بنفسه» ایله مبالغه تکثیر افاده ایله جلب بر صیغه ده تنبیه ایله برکتده تعالی کلمه سنک تورکجه بر فعل تام ترجمه سی قابل اولماسه در. شمدی «یوکسلدی» دینسه «علا» یاخود «اعتلی» دیمک اولابیلیرسه ده تعالی اکلاشلماز. بالخصوص صفت اولورسه ده قوللانیلماز. حال بوکه «برکت» کلمه سنک آیریجه بر تورکجه سی قوللانلمادیغی جهتله «تبارک» فعلنک ترجمه سنه هیچ امکان بولنه میور. بونده طولایی «تبارک وتعالی» دیمیزده عیناً استعمال اولنه گلمش، مقام حیرت وتحسینده «تبارک الله، بارک الله» تعبیرلری ده اولدیغی کبی مستعار اولمشدر. مبارک اولسون یرینه قوتلو اولسون دینیرسه ده برکت یرینه قوت دیمیورز. ایشته بوکبی سببلره بنا بزده شاده «تبارک» فعلنی عیناً محافظه ایله برابر «نه یوجه شانی او» تعبیریله بر تفسیر افاده ایتمک ایسته دک. بونک یرینه «یوکسلدی جوق یوکسک او» یاخود «جوق جوق خیرلر و برکت صاحبی او» یاخود «نه یوجه قوتلو او» دیمک ده اولابیلیردی.

[الَّذِي] — اسم موصول «تبارک»ک فاعلی [نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ] — ده اونک صله سیدر.

فرقان، مقدمه ده گوردیکمز اوزره اساساً فرق وتفریق ایتمک یعنی آییرمق، آییرد ایتمک معناسنه مصدردر. اکثریا فرق، معقولاتده، تفریق محسوساتده قوللانیلیر. صوکره فرقان، فارق ویا فرق ایدن معناسنه ده گلیر. بو صورتله دعوالری حل وفصل ایله قطعی بلکده، معجزه لره فرقان اطلاق اولنور. بو معنی ایله قرآنک بر اسمی ده «الفرقان»در.

تنزیل وانزال، ایندیرمک دیمک ایسه ده تنزیل تکثیر افاده ایدر. اوندن ایچون بردن ایندیرمکه انزال، پارچه پارچه بر چوق دفعه لرده ایندیرمکه تنزیل دینیر. صوکره عربجه ده کرک اسمیه وکرک فعلیه بر جمله خبریه ایله صله لانه رق ایضاح اولنان «ما، من، الذی» کبی مبهم کلمه ده اسم موصولی دیریلیر. تثنیه سی اللذان، جمعی الذین، مؤنثی التی، تثنیه مؤنثی اللتان، جمع مؤنثی اللاتی واللائی واللواتی گلیر. اسکیلر بونک ترجمه سنده «شول که» دینیردی؛ تکلمده لسانمزده بو کلمه لره دونه قوللانیلشی غائب ایتمه اولدیغندن بونک یرینه «او که» دیورز. حال بوکه «او» هم ضمیر غائب، هم اسم اشارت اولدیغندن

قوللانیلدیغی جهتله بونده اسم موصول یرینه قوللانیلمه‌سی لسانده بر دارلغه اولیور. گرچه بزده اصل وصل
معناسنی افاده ایده‌ن یعنی اوکنده‌کی جمله‌یی اوست طرفنه ربط ایده‌ن ادات «کی» در. لکن بو «که»
اسم اولمایوب ساده‌جه حرف موصول اولدیغی ایچون کلامده مبتدا، خبر ویا فاعل گبی رکن اوله‌میوب آنجق
اوکنده‌کی جمله‌یی اوست طرفنه صفت یاپار. اونك ایچون کندی باشنه بر اسم موصولك یرینی طوته‌مییوب
او، شو، بو گبی بر موصوفه محتاج اولور. و بو صورتله صله ایله صفت بینی فرق ایدیلمه‌مش اولیور. عربجه‌ده
ایسه صله ایله صفتك بلاغت نقطهٔ نظرندن مهم فرقی واردر. بوندن طولایی قرآنده لطیف و اینجه
ذوقی افاده ایده‌ن الذی گبی موصوللرك طاتلی ترجمه‌لری اوکه، شوکه، بوکه گبی ترجمه‌لرله اکلاتیلمغه قالقیشن
تکرارله مسببیت دیدیکی گبی برچوق یرلرده موصول ضایع ایدیلرك موصوف حالنده گوستریلمه اولیورکه
بوغوق لسانلك ضروری فرقیدر. جمله‌نك موصوفی نکره اولور. لکن موصول ایله جمله معرفه‌در. گرچه
نادراً عهد ذهنی ده اوله‌بیلیر. فقط اکثریتله صله‌نك مخاطب ایچون داتقدمه معلوم اولمسی شرطدر. اونك
ایچون بوراده شویله بر سؤال ایراد ایدلمشدر. «نزل الفرقان» جمله‌سی «الذی» نك صله‌سی اولدیغی ایچون
مخاطبلر عندنده معلوم اولمسی لازم کلیر. حالبوکه کافرلر فرقانك ایندیریلمش اولدیغنه اینانمیورلر. اونلره
ناصل صله اوله‌بیلیر؟ بوکا بسیط اولاراق شو جواب ویریلیر: پیغمبر و مؤمنلر ایچون فرقانك نزولی معلومدر.
بوراده طوغریدن طوغری‌یه مخاطب ده اونلردر. گرچه ازالهٔ اصل هدفی کافرلر و اونلرك کفرینی
ابطال ایله احوال اخرویه‌لرینی خبر ویرمکدر. فقط طوغریدن طوغری‌یه کلام الٰهی‌یه مخاطب طوتیلیورده دکل
خطاب رسولده تبلیغ صورتیله‌در. اونك ایچون بر از صوکره گوروله‌جکی اوزره کافرلرك حسبه‌سیله موضوع ٤
بحث اوله‌جقدر. مخاطب جنسی لشده اولسه بو جواب کافیدر. معافیه بوکا دها ایی جواب ده واردر.
شویله‌که: فرقاندن اصل مراد، قرآندر. قرآن ایسه مثلی یاپیله‌مدیغی تجربه ایله معلوم دائمی بر معجزه‌در.
بونی کافرلرده تجربه ایتمشلر و عاجز قالدقلری ایچون کلام ایله معارضه‌دن سلاح ایله محاربه‌یه کچمشلردر. ایشته
قرآنك تجربه ایله ثابت اولان و بو صورتله عموم ایچون ارتشهود حالنه کلن بو اعجازی عینی زمانده کندیسنك نزولی
حقنده یقینی بر برهان و فرقاندر. ابوبکر باقلانینك ده اعجاز قرآن نام اثرنده بیان ایتدیکی اوزره

قرآنك اعجازى بويله اوتشعور اولديغندن بونك نزولى طبيعيدرسه بيز الهى‌يوقلا قرآنى بر واقعه‌يى بيله انكاره فى الحقيقه جمله عنادجيلردر. بونده طولاييدركه سورهٔ انعامده « ولو انزلنا عليك كتابا فى قرطاس فلمسوه بايديهم لقال الذين كفروا ان هذا الا سحر مبين » بيورولمشدر. تجربه، نظرى بر ضرورت افاده ايتمه‌يله عين العموم علم‌لرك الايقينى وضعلى بر حالده اولديغى ايچون ثابت بر تجربه بر حالى افاده ايده‌ميه‌جك حقيقت عموم ايچون مسلّم سفالنده‌در. بو سببله قرآنك اعجازى و نزولى عرب شعرلرى كبى بر قسم نظرلرن فعلاً مسلم اولمسه بوللنديغى كبى ديكرلرينه ده مسلمى بقاسنده‌در. بوندن باشقه قرآنده، بو حقيقتى اوكجه‌ده صراحتله خبر ويرمسه، خبر ايسه اسباب علمدن برى بولونمسنده اولديغى جهتله صدقى مسلمى ايچون بو قدرى بيله كافيدر. مفهومى بر كره ايشيديلمسه اولانلر بر جمله خبريه اينانمايانلر فارسقه دخى بر صله اولدرده ايراد اولنه بيلير. بو خصوصده شرط اولانلر اعاده دكل بر علم جزئيدركه معهوديت افاده ايده جك قدر بر سبقه ذكرده بو بابده كافى كليه. شونى ده قيدايده‌لم كه اسم موصول صله‌سى سويلنمزدن اول مبهمدر. شايد « الحمد لله الذى » كبى تابع بر صفت اولدرده كلديسه توركجه‌دن ايدوك تعبيرى كبى تو قوت استشعار ايدن بر ربط افاده ايدرسه‌ده « تبارك الذى » كبى فاعل ويا خبر ويا اصلى بر معمول اولدرده كلديكى زمان مبهم بر ذاته دلالتدن باشقه برشى اكلاتماز. بر كلامده بويله بر ذات مبهمك فاعل يا ايلماسنده نه فائده اوله بيليرده ديه‌سن. چونكه اولاً ابهام ثانياً تقييد اوقع فى النفس‌در دينيلير. برشى اولا مبهم اولدرده سويلنوب ده صوكره تقييد اولنديغى زمان مخاطبك كوكلنده قوتلى بر تأثير براقير. زيرا نفس قولاى دويديغى برشيئى خفيف كبى اهمال ايدر. فقط اولا مبهم اولدرده ايشتديكى زمان دقت وجهد صرف ايدر. بيلمك مراقنه دوشر. بو سوڭده وراده اوزرينه تقييد اولنديغى زمانده ده ذهننده ايى يرلشير. عرب بلاغتنك بو قاعده‌لرى زمانمز ده علم نفس « حافظه، دقت ايله متناسبدر. » « دقت ده مراده ايله متناسبدر » قاعده‌لرينى افاده ايدر. حتى فرنكده ده زمانمز يازيجيلرينك بر چوغنده بو ابهام قاعده‌سى بر دوره جماليتى جمالنى آلمشدر. بر موضوعى تصوير ايدركن مراقه جلب ايتمك ايچون صحيفه‌لرله ابهام ايتدكلرى كورولويور حالبوكه بونك افراطى ده مراقدن زياده اوصانج ويا نسيانه ويركه‌يه خالى قالماز. چوق يازه عاشقه اوصانديرر.

قرآن ايسه اوندن اك كوزل غير منقطع نتيجه لر كورولور. اسم موصولده بوكا باشقه جه بر دليلدر

دیر. ایشته «تبارك الذی» بو قبیلدندر. الله تعالانك ذات الهیسی بیلینمدیکی کبی «الذی» ده

ایلك نظرده بیلینمیه‌جك بر ذات مبهمه دلالت ایدیور. قارشیسنده بر کره بتون هیچلکی دویوردیور، صوکره

او ابهام، او جهل، او متنایه صفتلرله تفصیلا ایضاح ایدیور. اولا قرآنك معنی ماهیتنه آیرو ایدیه

معلوم خاصه‌ٔ اعجازی فرقان اسمی و «ال» حرف تعریفی ایله خاطرلاتیور «نزل الفرقان» صله‌سی ایله «الذی»

موصولنك اجمالی تعریفی اولنه رحمه الله تعالی بالخاصه بو فرقانی ایندیرنه اولمسی صفتیله طانیتیلیور. و فیضه بر

یوکسكلكی ایله اوكجه بو معجزه‌ٔ باهره دلالتیله اعلامه و تجلیل ایدیور. بو صورتده سورانك حاصلی ده شو اولیور :

«هیچ یوقجه، هیچ قورتولو، خیر و عظمتی هیچ یوكسك اولدیغی نه شایان حیرت بر صورتده كوستردی او: هانکی

بیلمدیکز او فرقانی، او صحیح و باطلی آییران، و ظلمه لرزه اوكره نه، بر شیئی یا معقده لكی عاجز بر افاده قرآ

معجزه سنی عبادت و عبودیت ایله متحان و معلوم قوللرنه آیت آیت ایندیرن او ذات اجل» مشبه یوقدر اوندن او فرقانی

کندیسنه ایندیرلسن اولان معلوم قولی، عبد خاصی : رسول اکرم محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم اولدیغی ده جلی.

(«سبحان الذی اسری بعبده» بابنه).

اوكا او فرقانی نیچون ایندیردی؟ [لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا] بوتون ذوی العقول

عالملره بر نذیر اولسون دیه — نذیر، منذر، یعنی انذار ایدیجی معناسنه صفت مشبهه در. بشیر و بشر

کبی، انذار معناسنه مصدرده اولور. نکیر و انکار کبی. بوراده انذار ایدیجی معناسنه اولسی ظاهردر.

انذار، قورقنج خبر ویرمك، بر شیئك عاقبتنده‌کی وخامت و تهلکه‌لی اخبار ایدرك قورقوتمق حاقنده یره

دیمکدرکه سوینچ خبری ویرمك دیمك اولان مژده‌نك ضدیدر. (سوره‌ٔ بقره‌ده «سواء علیهم ءانذرتهم»

بابنه). بناءعلیه بشیر و مبشر مژده‌جی دیمك اولدیغی کبی نذیر و منذرده تهلکه خبری قورقوتان مخبر، پیغمبر

رسول دیمك اولور. صاحب فرقان صلی الله علیه و سلم «وما ارسلناك الا مبشرا و نذیرا» کبی آیتلرله معلوم

اولدیغی اوزره هم مبشر هم منذردر. الله تعالانك هم رحمتنك مژده‌جیسی هم عذابنك مخبریدر.

فقط مقامه كوره بعضاً بونلرك بریله اكتفا اولونمشدر. نته‌كیم سوره‌ٔ انبیاده «وما ارسلناك الا رحمة

للعالمين » بیورلدیغی کبی بوراده ده « لیکون للعالمین نذیرا » بیورلمشدر . چونکه بالاده سوکره کی بیاناتده آکلاشیلدیغی وجهله بوراده سبب نزول اولان کافرلرک کفر و معانده لرینه قارشی انذاریله تبشیر کلمه سنک تصریحی براعت استهلال بلاغتنه مناسب اولمازدی دیمکده « تبارک » ک علو و عظمت معناسنه اولمسی تقویه ایدر . بونکله برابر بو انذارده دخی بویله قوتی افاده ایدن فرقانک تنزیلنده پیغمبر و مؤمنلره ده بر تبشیر و رحمت معناسی سزلمکده در . بو جهتله تبشیرک فحوای کلامدن التزاماً افاده ایدلمسی دخی آیریجه بر بلاغت اولمشدر . بوده « تبارک » ک فیض و عطا معناسنی تذکر ایتدیرر . فاتحه ده تفصیل اولندیغی اوزره عالم کلمه سی الله تعالینک ذات و صفاتندن ماعداسنک هیئت اطلاقیه اولنور . جمعلنمه سی ده بتون انواعنه شمول افاده ایدر . اونک ایچون بوراده بعضی مفسرین « رحمة للعالمین » مفهومی اوزره حضرت پیغمبرک تا مخلوقاته ده مبعوث اولدیغنه استدلال ایتمشدر . لکن عقلی اولمیانلرک انذار ایله مکلفیت خارجنده اولدیغی آکلاشیلمقده . بناءعلیه بوراده فاتحه ده کی کبی تغلیبه قرینه یوقدر . عالمینه جمعی حقیقتی اوزره ذوی العقول عالملرینه مصروف اولمه ظاهردر . جمهورک ده قولی بودر . آلوسی تفسیرنده دیرکه : علیه الصلاة والسلامک انس و جنه رسول اولدیغی دینده بالضروره معلومدر . منکری اکفار اولنور . سبکی کبی بر زمره محققین ملائکه یه ده رسول اولدیغنه قائل اولمشدر . و بعضیلری بو آیتله استدلال ایتمشلردر . معلوم اولانلره ارسالک فائده سی دعوته اتباع ایله شرفیه حضرتیدر . انتهی . شمدی دوشونملیکه بویله بوتون عالمینی انذار صلاحیتی ، بویوک قوت و شان و بو قوتی کتیرن فرقان ، بویوک برهان و فرماندر . ایشته پیغمبره بو فرقان ایله بو بویوک قوت و صلاحیت بخش ایدلمسه بولونیور . اوحالده او قوللق افندیسی ، اوطا او فرقانی ایندیرمسه اولان مولانک یوجه قوتنی تاکید ایدر !..

[اَلَّذِى] اوکه [لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ] بوتون کوکلرک و یرک ملکی هپ اونک - کرک کوکلر و کرک یر و کرک بونلرده کی برخاره و اشیا بوتون شیئده ملکیتی تصرفی کبی یاراتمه ، یوق ایتمک ، یاشاتمه ، اولدیرمک ، مقتضای حکمته کوره دیلدیکی اوزرینه ایله حکم ایلمه ، سلطنت ، شرفیت هپ اونک ، یالکز اونک . باشقه سنک استقلالی اولمادیغی کبی اشتراکی ده یوقدر .

[وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا] هم هيچ ولد ایدینمەدی — ولدی اولمقدن منزه اولدیغی كبی بر اولاد ادینمش ده دكل ، نصارانك دیدیكی كبی دكل (سورۂ بقره یه و سورۂ مائده یه و سورۂ توبه یه باقه).

[وَلَمْ يَكُنْ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ] هم ملكده هيچ بر شریكی ده یوقدر — ثنویه‌نك دیدیكی كبی ده دكل . « له ملك السموات والارض » قول جلیلنده‌كی قصر ده بونی آكلاتمشدی . بو ایكیسنك آییجه تصریح ایدلمسی ، ابكیدن ، ادچیدن دییه شرك ادعا ایدنلری آییجه رده اهتمام ایچوندر . « ولم یتخذ ولدا » جمله‌سنك آرایه قونمسی ده بونك ایچوندر . بو صورتله اولا بونك اولكنه تابع اولمایوب آییجه مقصود بالذكر اولدیغی كوسترلمش ، ثانیاً ولد اتخاذینك نتیجه‌سی دخی شرك دیمك اوله‌جغنه عدم اتخاذك حكمی ده آكلاتلمشدر . یعنی بو جمله اولكنه دكل ایكنجی‌یه معطوفدر .

الی اما بو ملكی فاصل یوقسه دیرلر بویله ملك اولمازسه او یاقت بابا یالكز فاعل اولاره اولمعز دیه‌جك اولورسه بولا فارشی واو استئنافیه ایله بیوریلیوركه [وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ] هر شیئی یاراتدی — باشقه بریندن آلمادی ، قازانمادی ، طوغورمادی ، یاراتدی ، یوقلقدن وجوده كتیردی [فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا] ده كندینه ایلمی بر تقدیر ایله هر برینه بر حد و مقدار تعیین ایده‌رك حكمتنه كوره دیدیكی كبی هپسی بویله مقداریله حاضرلادی — اونك ایچون كوچلك یوقدر ، هر شی بویله مقداریله اونك ید قدرتنده محكوم ، مملوك ، مخلوق ، هپسی دیدیكی كبی قوللاریدر . بو صورتله هر شیئك بر حد و مقداری واركه اونی تجاوز ایده‌مز . اونك قدرتنه ایسه حد و پایان یوقدر . بناءً علیه هیچ بر شی مملوكیت حدینی تجاوز ایدوب ده اوكا شریك اولمغه اصلا یول بولاماز . او اویله یوكسك ، اویله تبارك .

بو فرقانه ایله حقیقت ، تثبیت و تبلیغ ایدلدكدن صوكره انذارك سببنه كلیرك بیوریلیوركه:
[وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً] بویله ایكن طوتدیلر ده اوندن باشقه بر طاقم الهه (معبودلر) ایدندیلر . — او هر شیئی یاراتانی براقدیلر ده بونك یرینه اویله شیلره طاپدیلر كه [لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا] هیچ بر شی یاراتامازلر [وَهُمْ يُخْلَقُونَ] فقط كندیلری خلق ایدیلوب طوردیریلیرلر — یعنی كندیلرینك مخلوق اولدقلری كورولوب طوریلور . یا خود معبود دییه یالكز یره

اویدوروب طورویورلر .

خلق ، یوقکن ایجاد ایتمک ، یعنی یاراتمق معنالرینه کلدیکی کبی "تخلقون افكاً" قبیلندن یالان اویدورمق معناسنه ده کلیر . بوراده بعض مفسرین بو معنایی ترجیح ایتمشلرسه ده ظاهر اولان اولکیدر . الهه یاعدا ما یاپیلان شیلرک حیسی یوقکی یالان ، اویدورمه معبود اولدیغی مخلوق اولدقلرینه آکلاشیلیر . عاملی نقطهٔ نظرده افاده ایتدیکی اصل روح ده مخلوقلرک خالقلرینه طوتولمسنده کی تناقضی کوسترمکدهدر . بونی دها زیاده ایضاح ایچون بیورییورکه : [وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا] وکندی کندیلرینه بر ضرره ده مالک دکل بر منفعته ده — بو جملهنک تعبیرنی "وکندیلرندن نه بر ضرری دفع ونه ده کندیلرینه بر منفعتی جلب کوجلری یتمز" دییلیور . چونکه "لانفسهم" مؤخر اولان ضرر فعلنک صلهسی عد اولونیور . و بر شیئک کندینه اضرار ایتمهسی معقول اولمادیغندن ضرر دفع ضرر معناسنه حمل ایدلمسی اولیور . بو معنی ایسه سالبهٔ کلیه اولورسه یالکز جامد بوتلره منطوق اولهبیلیر . بو ایسه هم حصرهم ده نظم جلیلک ظاهرینه اویغوندر . "ل" ده اصل اولان تعلیل اولدیغی کبی "لایملکون" ه تعلقی ده ظاهردر . "لایملکون ضرا ولا نفعا لانفسهم" دکل "لایملکون لانفسهم ضرا ولا نفعا" بیورلمشدر . او حالده "لانفسهم" لذاتهم دیمک اولملیدر . نفی ایله یالکز کندیلرینه نفعه ایسه نفع وضرر دکل کندی ذاتلرینک علیهنده مطلقا نفع وضرردر . یعنی کندیلکلرنده لذاتهم هیچ بر ضرر و منفعت یاپمغه قادر دکلدرلر . بذاتهم اولملریله لذاتهم دکلدرلر . شاید بعضیلرنده مثلا کونشده ، ویا فرعونه کبیلرده ، یاخود مسیح کبیلرده بر منفعت ویا مضرت کورولمشسه اونلرده لذاته کندی قدرتلرندن ، ملکلرنده دکل ، خالق تعالانک ویردیکی قدرت وقوتلهدر . لذاته اولسایدی فانی اولمازدی . بو معنی "استغفر الله العظيم الذى لا اله الا هو الحى القيوم واتوب اليه توبة عبد ظالم لنفسه لا يملك لنفسه موتا ولا حيوة ولا نشورا" صیغهسنده ده مطابقدر . بوراده ضررک تقدیم ایدلمسی ده شایان دقتدر . دفع ضرر ، جلب منفعتدن اقدم قاعدهسنه اشارتله ضرری دفع ایدهمهینلر بر منفعت جلب ایدهمهینلره دها عاجز اولدیغی آکلاتدیغی کبی افترا ایتمکلک نافع اولمقدن قولای اولدیغی ده آکلاتیر . بورده

اللهدن باشقه‌سنه طاپانلرك منفعت حسنده اول ضرر قورقوسیله طاپدقلرینی اشعار ایدر. چونکه جبابره وظلمه انسانلری الك زیاده ترهیب سیاستیله کندیلرینه پرستش ایتدیرمکه اوغراشیرلر. دولاییسیله ده برچوقلری ضررلرینه اولوقوع اونلرك کندیلرینك اجبه کبی ظن ایده‌رك قورقو ایله اونلری معبود یرینه قویابیلیرلر اونوتورلر. ولکن بیلملری لازمدرکه اساساً اونلرك قوت وقدرتی اونلرك دکلدر. الله مراد ایتمدیکجه اونلر کندی باشلرینه نه بر ضرر یاپه بیلیرلر نه بر منفعت [وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيٰوةً وَلَا نُشُورًا] نه موته مالکدرلر نه حیاته، نه ده نشوره — نشور، نشر کبی بعضاً متعدی بعضاً لازم اولور. متعدی اولورسه بر شیئی آچوب یایمق معناسنه که لسانمزده نشر ونشریات ومنشور بو معنادندر. بونك لازمنه انتشار دینیلیر. لازم اولدقلری زمانده ایسه اولمش بر شیئك دیریلوب قالقمسی معناسنه درکه قرآنده نشور عمومیتله بو معناده‌در. بونك متعدیسنده انشار دینیلیر "انشرنا به بلدة میتا" کبی. بناءعلیه بو معنی شو اولور: نه اولوم اللرنده‌در نه دیریم، نه ده اولدکدن صوکره آقلرده قالدیرم. بونلرك هیچ برنده نه کندیلری نه باشقه‌لری حقنده دیلدکلری کبی تصرف ایده‌مزلر. بونلره مالك اولمایان ایسه معبود اولاماز. بویله ایکن بونده بونلره مالك اولان الله قوللغنی براقیرده او عاجزلره طاپارلر. بونه کلنجه:

[وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا] واو کفر ایدنلر — بو بیاناته قارشی دیدیلرکه [اِنْ هٰذَا] بو — قرآن، — قرناسه فلانه دکل [اِلَّآ اِفْكٌ] صرف بر افترا، [اِفْتَرٰيهُ] اونی او اویدوردی [وَاَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ اٰخَرُونَ] ده بوکا قارشی دیکر بر قوم ده اوکا یاردیم ایتدی — یابانجیدن یهودیلرده اوکا یاردیم ایتدی دیدیلر (سورهٔ نحلده "انما یعلمه بشر" بابنده) [فَقَدْ جَٓاؤُ ظُلْمًا وَزُورًا] بویله ظلم وتزویره — یعنی بر حقسزلق ویالانجیلغه — کیتدیلر [وَقَالُٓوا اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ] واولکیلرك اساطیری — (اساطیر کلمه‌سی حقنده سورهٔ انعام بابنده). [اِكْتَتَبَهَا] اونلری کندینه یازدیرمشده، [فَهِيَ تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَاَصِيلًا] ایشته صباح آقشام کندینه اوقونوب طوریور، دیدیلر — حقسزلقده، یالانجیلقده اوقدر کیم بو درجه ایلری کیتدیلر. بو ظلم وتزویره قارشی باشقه سوزه لزوم یوقدر، ساده [قُلْ اَنْزَلَهُ

الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ] اونی، دیـ: او کوکلرده، یرلرده سرلری بیلن
ایندیردی — یعنی او سزلرک زعمکز کبی اویدورمه ویا اساطیر اولین دکل، اسرار الهیه یی متضمن سماوی
بر کتاب منزلدر. چونکه اونی کوکلرک، یرلرک سرینی بیلن الله تعالی ایندیردی [إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا
رَحِيمًا] او حقیقةً غفور، رحیم بولونیور. — اونک ایچون سزه او ظلم و تزویره قارشی عقوبتکزی
استعجال ایتمیور، ده تأخیر بویوریور.

[وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ]

— روایت اولندیغنه کوره قریشدن عتبه و شیبه ابنا ربیعه، ابو سفیان بن حرب، نضر بن الحارث
ابو البختری، اسود بن المطلب، زمعة بن الاسود، ولید بن المغیره، ابو جهل بن هشام، عبد الله بن
ابی امیه، امیة بن خلف، عاص بن وائل، نبیه بن حجاج، منبه بن حجاج طوپلانمشلر، بربرلرینه
"محمده بر خبر صالیک، کندیسیله بر قونوشالم، بر مباحثه، مناقشه ایدهلم که معذور اولمیهلم" دیمشلر
دیونده اونلره "قومک سنک ایچون طوپلاندیلر، سنکله قونوشمق ایستیورلر" دیه خبر صالمشلردی.
علیه الصلاة والسلام کلدی. "یا محمد! بز سنک حقکده معذور اولالم دیه سکا خبر کوندردک،
ایمدی بابا سن اکر شرف ایستیورسک سنی افندی طانیرز، بیوکلریز. واکر ملک ایستیورسک
سنی ملک یاپارز" دیدیلر. رسول الله صلی الله علیه وسلم بویوردی که: "بنده دیدیکلریکزدن هیچ بری
یوق. بن سزه کتیردیکمی نه ماللریکزی المق ایچون، نه ایچکزده شرف ایچون، نه ده اوزریکزده
ملک اولمق ایچون کتیرمهدم. ولکن الله تعالی بنی سزه بر رسول اولارق کوندردی و بکا بر کتاب ایندیردی
و سزه بر بشیر و نذیر اولمغی امر ایتدی. بن ده سزه ربمک رسالتنی تبلیغ و حقکزده نصیحت ایلهدم.
اکر سز کتیردیکمی قبول ایدرسهکز او سزک دنیا و آخرتده نصیبکزدر. و اکر اونی بکا رد ایدرسهکز
الله عز وجل بنمله سزک آرا کزده حکمنی ویرنجهیه قدر بن الله تعالینک امرینه صبر ایدهرم." "یا محمد" دیدیلر
اکر عرضمزی ایتدیکلرمزدن هیچ برینی قبول ایتمیهجکسک او حالده کندک ایچون بر شی ایسته: "معیتکده سنی
تصدیق ایدهجک و سندن بزی دفع ایلهیهجک بر ملک کوندرسین، هم ایسته سکا باغلر، بوستانلر و آلتوندن

كوشه‌يه كوشكه باقيه‌ده سنی چالیشمه‌دن قورتاريسه. چونكه سنده‌ده بزم كبی چارشيلرده طولاشيور
يكيملك آرايورسك. اكر زعم ايتديكك كبی رسول ايسه‌ك او وقت فضلتلی و ربك عندنده‌كی
منزلتكی آكلارز. بو قافرشی رسولده، چاره بزه اوندن اجيه بعث اولونه دم. اه تعالی
نبی بر بشير و نذير اولارق بعث بيوردی ديدی. ايشته بو آيت بو سبيله انزال بيورلدی ايدی.

«مالهذا الرسول» ده «ما» استفهاميه «لام» حرف جردر. بونده قاعده «مالهذا»
شكلنده متصل يازيلمق ايسه‌ده خط امامده «مال هذا» صورتنده آيری يازيلمسه و بعض عليه بوراكی
بو يازيلمه سنت متبعه اولمشدر.

تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَٰلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا • بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا
لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا • إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا
تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا • وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ
ثُبُورًا • لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا • قُلْ
أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا •
لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا • وَيَوْمَ
يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَأَنْتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي
هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ • قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي
لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا
الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا • فَقَدْ كَذَّبُوكُمْ بِمَا تَقُولُونَ
فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمْ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا •
وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ

فِى الْاَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً اَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ●

تأمل شریفی

اویله یوجه در او که دیلرسه سکا اوندن ده خیرلیسنی ویرر ، آلتندن ایرمقلر آقان جنتلر ، سکا کوشکلر ده یاپار ● فقط اونلر ساعتی تکذیب ایتدیلر . بز ایسه او ساعتی تکذیب ایدنلره اویله بر سعیر چیلغینه بر آتش حاضرلادق که ● اونلری اوزاقدن کوردیکی اوقت خصوصی بر حشلانمه سی ، بر زفیر ایشیدیرلر ● و چاتیلوب چاتیلوب اونک دار بر یرینه آتیلدقلری وقت ده اوراده هلاکه چاغیریرلر ● بر هلاکه چاغیرمایک بو کون چوق چوق هلاکه چاغیریک ● یا او می خیرلی ، یوقسه متقیلره وعد اولنان خلود جنتی می ؟ که کندیلرینه بر مکافات و عاقبت اوله جقدر بر مآوی بولونیور ● هم او کون که اونلری الله دن باشقه طاپدقلری شیلرله حشر ایدوب ده سزمی شاشیردیکز قوللرمی یوقسه کندیلری می یولی غائب ایتدیلر دیه جکی کون ؟ .. سبحانک ، دیمشلردر : سندن باشقه ولیلر اتخاذ ایتمک (اولومزمز) بزه یاراشیر دکلدی ولکن سن اونلری و آتالرینی ذوقه طالدیردک ، اوقدرکه نهایت ذکری اونوتدیلر و هلاکه کیدن بر قوم اولدیلر ● دیمک سزی سوزیکزده یالانجی چیقارمشلردر ، آرتق نه چاره سنه نه ده بر یاردیمه چاره بوله میه جقسکز ● بز سندن اول ده پیغمبرلری باشقه درلو گوندرمدک ، شبهه سز اونلر هم یمک ییورلر هم چارشیده کزییورلردی (سوقاقلرده یورویورلردی) بر ده بعضکزی دیکرینه بر فتنه قیلمشدر که باقالم صبر ایده جکمیسکز ؟ مع مافیه ربک بصیر بولونیور ●

[تَبَارَكَ الَّذِىٓ اِنْ شَآءَ] : مبارکدر او که دیلرسه [جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذٰلِكَ] سکا اوندن — اونلرک سویلدکلری خزینه و باغچه‌لردن — ده خیرلیسنی ویرر — ساده بر جنت دکل [جَنَّاتٍ] جنتلر — هم [تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ] آلتندن ایرمقلر آقان

جنتلر ـ دیر . یعنی آخرتده وعد بیوریلان جنتلر کبی دگل ـ دنیاده ده دیر . دار اسلام اولور

[وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا] سنك ایچون کوشکلر ده یاپار .

[بَلْ كَذَّبُوا] ــ بل ، بر عطف حرفیدر که اصل معناسی اضرابدر . بعضاً ده حتی کبی ترقی افاده ایدر . اضراب ، سوزی اوستونده آلتنه چویرمك ، یعنی ماقبلندن صرف نظر ایدرك مابعدینه توجه ایلکدر . بونی بلکه دیه ترجمه ایتمك مشهور اولمشدر . فی الواقع لفظاً ده اوندن مأخوذ دینه جك قدر اویغوندر . لکن لسانمزده "بلکه" اضرابدن زیاده امید و احتمال ایچون قوللانیلمقده در . "طور باقالم بلکه کلیر" دیمکده هیچ اضراب معناسی یوقدر . اضراب "یوقسه ، خایر ، دها طوغروسی" دیمکدر . بو معنی قصد اولنسه اوکا شبیه اولدیغی جهتله صوك زمانلرده "فقط" کلمه سی ده "بل" و "بلکه" یرینه قوللانیلیر اولمشدر . بو صورتده "فقط اونلر ساعتی تکذیب ایتدیلر" دیمك اولور . ـ بو جمله بو حالده که "وقال الذین کفروا" قصه سنه معطوف و اوندن اضراب ایله دیگر کفرلرینی حکایه یه و انذاره انتقالدر . یعنی دها طوغروسی اونلر ساعتی ، قیامت و آخرتی انکار ایدیورلر . قرآنك اوله جغنی ایدیورلر اولدیغنی بیلمه دکلرندن دگل ، آخرت ، جزا انکارلرندن طولاییدر اوکا ضلاله دوشیورلر . و او ظلم و تزویره گیدیورلر . [وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا] حالبوکه بز او ساعتی تکذیب ایدنلر ایچون اوله هائل بر سعیر حاضرلامشزدرکه [إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ] اونلری اوزاقدن بر یرده کوردیکی وقت ـ که اونلر گرك کورسونلر گرك کورمسینلر [سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا] اونك اوته بری غضبلانمه و سوسورمه سنی ایشیدیرلر . ــ تغیظ ، غضبلانمه ، اوفکلنمك ، زفیر ، ایچری نفس آلمقدر . دیمك که جهنم اونلری اوزاقدن کوردیکی وقت اوفکه سندن دهشتلی سسلر چیقاریور . و سوسورمك ایچون ایچنه چکیور . بوراده کورولیورکه غضبلانمه زفیرلنمك کبی کورمك ده سعیره نسبت ایدلمشدر . اونلر جهنمی کوردیکی وقت دگل ، جهنم اونلری کوردیکی وقت ، بو ایسه جهنم آتشنی بر ادراك صاحبی کبی تصویر ایتمکدر . بونی بر چوقلری "کوره جك بر یرده بولندقلری وقت" دیمك کبی مجازی بر معنایه حمل ایتمك ایسته مشلردر . لکن جهنمه فعل ادراك نسبت ایلمك ده ساده

سابده بوراده دكل « يوم نقول لجهنم هل امتلأت وتقول هل من مزيد » آيتی « وشكت النار الى ربها فقال رب اكل بعضى بعضا الخ » حديثی كبی ديكر يرلرده ده وارد اولمشدر.

برده آلوسينك نقل ايتديكی وجهله طبرانی ايله ابن مردويه مكحول طريقيله ابو امامه رضی الله عنهدن شويله تخريج ايتمشلردر: ديمشدركه « رسول الله صلى الله عليه وسلم: هر كيم متعمداً بكا عطفاً يالان سويلرسه جهنمك ايكی كوزی آراسنده اوطورهجق بر يره حاضرلانسين » بويوردی. يا رسول الله، جهنمك كوزی وارميدر؟ ديديلر. ايشتمديكزمی الله تعالى « اذا رأتهم من مكان بعيد » بويوريور. كوزلری اولماسه كورورمی؟ بويوردی. شو حالده تأويله كيديلميوب سؤالی الله تعالانك قدرتيله سری برصورتده ملاحظه ايتمك اقتضا ايدر. بالخصوص « قل انزله الذی يعلم السر فی السموات والارض » اخطاريله مذكوره بونك اسرارينه بارز بر علامت كوزه چارپمقده در.

[دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا] اوراده « ثبورا » يعنى ای ثبور، ای هلاك نره ده سك كل ده بزی قورتار ديه فرياد ايدرلر.

[وَعْدًا مَسْؤُلًا] وعد مسئول، ايستهنيلان وعد، ياخود ايستهنيلديكی حالده وعد يعنى الله تعالى اونی قوللرندن ايستهنيلن شرطيله وعد وتعهد بيورمشدر.



وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰئِكَةُ أَوْ
نَرٰى رَبَّنَا لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا • يَوْمَ
يَرَوْنَ الْمَلٰئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا •
وَقَدِمْنَا إِلٰى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا • أَصْحَابُ الْجَنَّةِ
يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا • وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ
وَنُزِّلَ الْمَلٰئِكَةُ تَنْزِيلًا • اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ وَكَانَ
يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا • وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُولُ

يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا • يَا وَيْلَتَىٰ لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا
خَلِيلًا • لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ
لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا • وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ
مَهْجُورًا • وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَىٰ
بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا • وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ
جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا • وَلَا
يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا • الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ
وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا •

مآل شریفی

بونلر برابر لقامزی امید اتمیینلر دیرلرکه: «او ملائکه بزم اوزریمزه ایندیریلسه یه، یاخود
ربمزی کورسه‌ك آ». جلالمله قسم ایدرم که طوغروسی نفسلرنده کندیلرینی بیوك کوردیلر، بیوك آزغینلق
ایتدیلر • ملائکه‌یی کوره‌جکلری کون، مجرملره او کون مژده یوقدر. «حجرا محجورا» یاساق یاساق
دیه‌جکلردر • هم وارشدرده لری هر عمل ایشلدیلر، اونی بر هبا منثوره چویرمشدر •
اصحاب جنت در که او کون اکلندیکی یر خیرلی، دیکلندیکی یر ایی کوزلدر • هم او، سمانك غمام
ایله یاریله‌جغی و ملائکه‌نك بلی دورلی ایندیریلدیکی کون • ملك او کون الحق رحمانکدر، کافرلره ایسه او
بك زورلقلی بر کون اولور • هم او کون که ظالم الرینی ایصیره‌جق، ایواه دیه‌جك کشکه پیغمبرك
معیتنده بر یول طوتایدم • ایواه کشکه فلانی دوست طوتمایایدم • والله او صاپیتدی بنی ذکردن
بکا کلمسه اکیه، اولریا شیطان انسانه چوق خذلان بولوبور • پیغمبرده «یارب، قومم بو قرآنی
مهجور طوتدیلر» دیمکده • واپشته بویله پیغمبره مجرملردن بر دشمن یاپمشدر، ربك هادی

ربط بيت قصيده ● نه او كفر ايدنلر ديديلركه : او قرآن او قدر جمله‌لري بردن اينديريلسه‌يدي يا!
بز اوني كوكلكزي تثبيت ايده‌لم ديه بويله ايندیردك و خوارق العاده بر ترتيل ايله ترتيل ايتدك ● هم
اونلر سكا هرهانكي بر مثل ايله كلدكلرده بز سكا حقي و تفسيرك دها كوزلني كتيرمشزدر اوله‌لم ●
اوليوزلري اوستي جهنمه حشر اولنه‌جقلر ، اونلر موقعجه چوقده فنا ، يولجه ده اك صاپيقدرلر ●

[وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا] - بو جمله « وقالوا مال هذا الرسول »
جمله‌سنه معطوف و كافرلرك ديكر حاجتلريني حكايه ايله رد و اتنادر .

رجاء ، مشهورده امل (ارزو) ديمكدر . اكثر لغويه بر ديكر بر تفسير ايتمشلردر .
معنا‌ييه اراسنده انجه فرقه كوسترن ده واردر . ابن هلال فروقنده « امل ، مستمر بر رجادر ، اونك
ايچون بر شيئه نظر ، مستمر اولوب اوزانيجه "تأمل ايتدي" دينلير . بونده امل ، تمكنده و محالده اولور .
رجا ايسه تمكن مخصوصدر دينلمشدر » . مصباحده ده ديركه : امل ، يأسك ضديدر . و اكثر استعمالي
حصولي بعيد اولانده در . طمع حصولي قريب اولانده اولور . رجا ايسه امل ايله طمع اراسنده در . چونكه
رجا ايدن سائوله‌نك حصولي اولماسندن قورقار . بو اعتبارله طمع معناسنده ده قوللانيلير . اهـ . رجا ، نفي
حالنده بعضا خوف معناسني ده افاده ايدركه بو لغت تهامه دينلمشدر . بوكا كوره « لا يرجون = قورقمازلر »
مشهوره كوره ارزو ايتمزلر . تحقيقه كوره ده اميد ايتمزلر ديمك اوليوركه بوراده اك مناسب اولانده بودر .
لقاء ، اصلنده بر شي ايله بولوشمقدر . تماس ، شرط اولمقسزين بر شيئه وصول ديه ده افاده
ايدلمشدر . رؤيتده ده استعمال اولونور . بناء عليه لقاء الله رؤية الله و يا الله‌ه ايريشمك و ياخود قيامت كوني
حساب و جزا ايچون الله تعالانك قارشيسنه چيقمه ديمك اولور . و قارشيمزه چيقه‌جقلريني اميد ايتميورديمك
مشهورده ، اخرت مسئوليتنه ايناغمادقلري ايچون الهمه قورقمايانلر ديمكده ده افاده ايدر . يعني اللهي
كوره‌جكيوزلري اولمادن ، الهمك قارشيسنه چيقاجقلري ، عذابنه چاتاجقلري اميد ايتمينلر ، اخرته اينانمازلر
الهمه قورقمازلر [لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ] او ملكلر بزم اوزريمزه اينديريلسه‌يا [اَوْ

نرى ربنا] یاخود ربمزی كورسك آ دیردی [لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ] جبللم
حقیقتده كوكللرنده كندیلرینی بویوك كورمشلردر — چونكه اویله دیمكله پیغمبرلر یرنده ویا داها اوستنده كورمك
ایسته‌یورلر وحق الله قارشی عظمت فروشلقه ایدیورلر [وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا] ده بویوك
بر حقسزلق آزغینلقه ایتدیلر — بونجه بیناتی طانیمادیلرده نفوس قدسیه‌نك بیله اوكنه چیقلمسه اولانه
«لن ترانی» یرده سنك نفس خبیثنه قارشی بر تجلیه‌سنی ایسته دیلر.

اوت، اونلر ملائكه‌یی كوره‌جك دكل، فقط [يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ] ملائكه‌یی
كوره‌جكلری كونده [لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ] مجرملره او كونده مژده یوقدر. —
او حالده اونلر عینیله مجرملر. هیچ مژده یوقدر. [وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا] ده «حجراً
محجوراً» دیرلر. — «حجراً محجوراً» بر دشمن راست كلدیكی ویا بر كروه هجوم ایتدیكی صره‌ده سویلنیر
بر تعبیردر. كه فعلی محذوف مفعول مطلق حالنده تأكیدلی بر جمله‌در. فعلی «احجر حجراً محجوراً» ویا
«حجر حجراً محجوراً» تقدیرنده امر ویا ماضی اوله بیلیر. وبو صورتله یرینه كوره یا بر دعا واستعاذه، یعنی
بر باللّه ویسه وصیغینه یاخود ده بر منع وتهدید افاده ایدر. بر دعا اولدیغنه كوره «امان، یا ربی، اولردن
ایراق، طاغه طاشه» دیمك معناسنده اولور. امرده ده «یاساق، ممنوع، یاخود داور انما»
دیمك كبیدر. بوراده هر ایكی معنی ایله تفسیر ایدلمشدر. «یقولون» ضمیری مجرملره راجع اولدیغنه كوره مجرملر
ملائكه‌یه «آمان ایچ بیك قیمایك بزم یانمزه یاقلاشمایك اوزاق دورك» دیرلر. ملائكه‌یه راجع اولدیغی
تقدیرده ده ملائكه، اونلره «داور انمایك سزه اورده جنت منع ایدلمشدر یاساقدر، قطعیاً یاساقدر»
دیرلر.

[وَقَدِمْنَا] هم وارمشدر [إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ] عمل دینه‌جك، یعنی
خیر قبیلندن هر نه یاپمشلرسه ده [فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا] اونی بر هباء منثوره چویرمشدر.
— هبا ایتمشدر.

هباء، بر پنجره‌دن كونشك ضیاسی دوشدیكی زمان ایچنده اوچوشدیغی كورونن توزدر.

منثور ، صاچیلمش دیمکدر . ذاتاً ظاهریده دیمک اولان هبائی برده بو صورتله توصیف
اولنی بر دها صاچیلمش اولارق تصور ایدرکه هیچ کورولمز اولور . بوراده بر استعارهٔ تمثیلیه واردر .
شویلکه : بونلرک عمللریله حاللری ، عصیان ایتمش و بناءً علیه حکومتک طرفندن طاغیدلوب بونلره طوتانقلری
یارملر ارده داغیدیلوب افنا ایدلمش بر قومک حالنه بکزه تیلمشدر . یاخود قدوم ، قصددن مجاز اولدیغی
کبی بوستوه هدر ایتمش هیچ ایدیلمش اولان عمللری ده کندیلرینه مقصود اولان غایه ده ادراک قالمه
دیرکدن دیزیملری خایب اولمش اعتباریله بر هباء منثوره بکزه تیلرک تشبیه بلیغ صورتیله آیری آیری
بر استعاره یاپلمشدر . یعنی اونلرک ساخته یاپجه ، ازباب کوزه تمک ، بیچاره لره یاردیم ایتمک
افشغنه یارار بر ایسه یاپمیه کبی بعض عمللری وار ایدی . اوکنه وقتلری بونلرده هیچ هدر اولمشدر .

اوبکیلر ده کل [أَصْحَابُ الْجَنَّةِ] اصحاب جنت - یعنی « ام جنة الخلد التي وعد
المتقون » آیتنده بیان بیورلدیغی اوزره ، جنت کندیلرینه موعود اولان متقیلر [يَوْمَئِذٍ] او کونده
- اوسلائیکی کوره جکلری کونده [خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا] قرارکاهجه خیرلی [وَأَحْسَنُ مَقِيلًا]
استراحتگاهجه دها کوزلدر . - مستقر ، قرارکاه یعنی اوطوریله ، قونوشیله جق یر ، اکثر اوقاته طوریلجق
یر ، مقیل ، قیلوله یری ، خوابگاه ، قونشله اولدیغی ، استراحت ایدیلن یر دیمکدر . جنتده اویقو اولمدیغنه
کوره بوراده مقیل ، ساده استراحتگاه دیه تفسیر اولنمشدر . بو نکته ایله اوکونک یاریسنده حسابه قورتیلوب جنته
اهل جنت جنتده ، اهل جهنم جهنمده بر قیلوله یاپه جقلر دیه ده روایت اولنمشدر .

[وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ] هم سمانک غمام ایله یارلدیغی - « هل ینظرون
الا ان یاتیهم الله فی ظلل من الغمام والملائکة » قول جلیلنده ذکر اولنان غمامک ظهوری سببیله سمانک
شق اولدیغی [وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنْزِيلًا] و ملائکه نک بولک بولک ایندیرلدیکی او کونده [الْمُلْكُ
يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ] ملک او کونده الحق رحمانکدر . - چونکه او کونده هر ملک ، زوال بولور . آنجق
رحمانک حقی اولان ملک قالیر [وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا] و کافرلره پک
زورلقلی بر کون اولمشدر . [يَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ] هم او کونکه ظالم الرینی اوصیره جق

[يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً] ايواه بكا ديه رك : كاشكه بن پيغمبرك معيتنده بر يول طوته ايدم — معلوم كه ال ايصيرمه حسرت و ندامتدن كنايه در . ظالمدن مراد جنسدر . شو قدر كه سبب نزول عقبة بن ابي معيط ديمشلر .

[يَا وَيْلَتَى] واى شو باشيمه گلنه [لَيْتَنِي] كاشكه بن [لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلاً] فلانى دوست ايدينمه ايدم — فلان اعلامدن كنايه در . نكره لر اجناسه كنايه در ، "هَنْ" (لسانمزده "شى") دينير . [لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي] علم الله بنى شاشيرتدى ، ذكردن صاپيردى : كلمشكن بكا — ذكردن مراد . ذكر الله ، كتاب الله ، ياخود پيغمبرك وعظ و نصيحتى ، ياخود ده سبب نزولنه نظراً كلمهٔ شهادتدر . "افضل الذكر لا اله الا الله" . عقبة بن ابي معيط حضرت پيغمبر صلى الله عليه وسلمك مجلسنه چوق چوق گليرمش ، بركون ضيافته دعوت ايتمش ، اكر كلمهٔ شهادتى سويله ديكجه يمكنى يمكدن امتناع بيورمش ، او ده يابمش ، ابي بن خلف ده اونك صديقى ايمش ، كنديسنه عتاب ايتمش "صاپيتدك" ديمش يوق ديمش ولكن او بنده يمكمى يمكدن امتناع ايتدى ، اونك ايچون اوتاندم ده شهادت ايديويردم ، جواب ويرمش ، سن اوكا وارده اگر سن دوروب يوزينه توكورمزسه ك سندن خوشنود اولمم . بونك اوزرينه دار الندوه ده كيده ده اكر راست گلديرسه ، او خلطى ايتمش . او وقت عليه الصلاة والسلام ، "مكه خارجنده راست گليرسم سنى سيفله باشكى كسرم" بيورمشدى . بدر كونى اسير اولنجه حضرت على ايله بيورديه بويونى ووردى . ابي ده احد ده مبارزه ده الدينى ياره ايله مكه يه وارديغنده اولدى . اشته عقبه يه ذكردن صورتمكه ابي شيطنتى اونى صاپيتمشدى . [وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولاً]

اوديا شيطان ، انسانى چوق چوق خذلانه اوغراتان — خذلان ، يارديمسز براقمقدر ، خذول ده اوندن مبالغه صيغه سيدر . يعنى كرك جنسده اولسون كرك انسنده شيطان انسانك خيرينه دوست اولماز . كندى حسابنه بر فلاكته سوروكلمك ايچون دوست گورونور . نهايت باشى صيقشديغى گلنجه اونى يارديمسز براقيب چكيليوير .

[وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ] پيغمبر ده ، يا رب ! ديكده — يعنى بر طرفده ده پيغمبر الله

بونی شکایت ایتمکده در: [إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا] قومم بو قرآنی مهجور طوتدیلر - متروک طوتمق ایکی معنایه کلیر. بریسی ترک ایدوب اوزاق طورمق، عمل ایتمامکدر. نته‌کیم بر حدیث شریفده شویله بیورلمشدر: «هر کیم ده قرآنی اوکرهنیر ده مصحفی آصار، ایشیک ایتمز و باقماز، قیامت کونی کلیر یاقاسنه صاریلیر «یارب! بو قولک بنی مهجور طوتدی، بنمله آراسنده حکمکی ویر» دیر. بریسی ده حقنده هذیان ایتدیلر، «ساحر»، «اساطیر الاولین» دیه حاجتلی لاقیردی دیمکدر. پیغمبرک بو صورتده شکایتی سویلمک ایسه بویوک بر تهدیددر. چونکه پیغمبرلر قومنی الله‌ه شکایت ایتدکری زمان حقلرنده عذاب تعجیل بیورلمشدر.

[وَكَذَٰلِكَ] ایشته بویله - یا محمد! سکا یاپدیغمز کبی [جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ] هر پیغمبر ایچون ده مجرملردن دشمن یاپدق - دنیا غمیه سنده ده بوزکی صبر ایت اونلری قهر ایتمک ایچون [وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا] یولی کوسترمک، یاردیم ایتمک ایچون ربک یتر.

[وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا] ینه کفر ایدنلر [لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً] قرآن اونک اوزرینه جمله‌سی بردن ایندیریلسه یدی یا دیدیلر - که معناسز بر اعتراضدر[1] کویا تورات بردن ایندیریلمشده قرآن ده اویله اولمامشدر، حال بوکه بردن مسئله اولان اعجاز کیفیتی متفرقاً ایندیریلمه‌سیله جملةً ایندیریلمه‌سنده فرق اولمه‌جق دکل بالعکس تفریقده نفس فوائد ده وار. از جمله [كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ] بو وجهله قلبکی ایی تثبیت ایده‌لم دیه بویله ایندیردک - بویله آیری آیری جمله جمله ایندیریلمکله اولا، ضبط و حفظی صاغلام اولمه‌جی، ثانیاً هر یره دریلیه وقایعه کوره اینشنده معنی اعتباریله دها زیاده بر بصیرت ویریلمک، هم نظری هم عملی بر قیمت و قوت بولنمه‌جی، ثالثاً هر کیمی اینه‌جک ایله آیریجه بر تحدی یاپیلوب معارضه‌سنده عاجز براقیلمقله هر بریده کی بر قوت قلب ویریلمک، رابعاً ناسخ و منسوخ ایله زمانه کوره احکام تشریعی، بیان و تفسیرک احول

---

[1] بوراده «جملة واحدة» قرینه‌سیله تنزیل، انزال معناسنه قوللانیلمشدر که نکته‌سی بو اعتراضک مناسبتسزلکنه اشارت اولسه کرکدر.

وقواعد متنوعه سی کوستریلجك الخ ... بو صورتله [وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا] واشانی بر ترتیل ایله
ترتیل ایلدك — اعذاغیب، کوزل بر اوقویشله اوقوتدق [وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ] هم سکا هیچ
بر مثل ایله کلمزلرکه — یعنی شو دینه جك درجه ده عجیب هر هانکی بر سؤال ویا حال ایله کلمزلرکه [إِلَّا
جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا] بهمحال بز سکا حقی وتفسیرجه دها کوزلنی کتیرمش
اولمیه لم — ایشته جملتنك برده ایندیریلمسنده برده بو فائده وار در.

[الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ] اوکه جهنمه یوزلری اوستی —
یعنی باشلری آشاغی ویا سوروکلنه جك، یاخود قلبلری سفلیاته مائل اولدیغی کبی یوزلری ده اوکا متوجه
اولارق — حشر اولنه جق کیمسه لر [أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا] ایشته اونلر
موقعجه الك فنا ویولجه الك شاشقینی، الك صاپیقی کیمسه لردر.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ● فَقُلْنَا
اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ● وَقَوْمَ نُوحٍ لَمَّا
كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ
عَذَابًا أَلِيمًا ● وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا
● وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ● وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ
الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا
● وَإِذَا رَأَوْكَ إِنْ يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا
● إِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ
حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ● أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ
أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ● أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ
إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ●

مآل شریفی

جلالم حقیقه موسایه او کتابی ویردك ، برادری هارونی ده معیتنده وزیر یاپدق ● هایدی آیتلریمزی تکذیب ایدن او قومه کیدیکز ، دیدك ، بالنتیجه او قومی تدمیر ایده رك هلاك ایتدك ● نوح قومنی ده ، رسوللری تکذیب ایتدکلری وقت غرق ایدوب کندیلرینی انسانلره بر عبرت قیلدق : حاضرلادقده ظالملره الیم بر عذاب ● عادی ده ، ثمودی ده ، اصحاب رسی ده بونلر آراسنده داها چوق قرونی ده ● که هر برینه نصیحت اولارق امثال آکلاتمشدق ، هر برینی محو و پریشان ایتدکده ایتدك ● جلالم حقیقه اونلر فنالقله یاغموره طوتولان قریه یه ده واردیلر . آرتق اونی کورمیورلر میدی ! طوغروسی نشورك آرزو ایتمیورلر ، اویله بر خوف ایسه بیلمیورلردی ● سنی ده کوردکلری وقت صرف بر اکلنجه یرینه طوتیورلر ، بومی او اللهك پیغمبر دیه کوندردیکی دیورلر ● صحیح بو آز قالدی بزی معبودلریمزدن صاپدیره جقدی ، اگر اونلره ثبات ایتمه سه یدك ! دیورلر ، فقط ایلریده بیله جکلر ، عذابی کوره جکلری زمان : کیم ایمش یولدن داها صاپیق اولان ؟ ● کوردکمی او اللهی هواسی اتخاذ ایدنی ؟ آرتق او آدامه سن وکیل اوله جقسك ● یوقسه اونلرك اکثرینی ایشیدیرلر ویا عقل ایدرلر می ظن ایدیورسك ؟ اونلر صرف حیوانلر کبی ، حتی کیدیشجه داها صاپیقدرلر ●

[لَمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ] رسوللری تکذیب ایتدکلری وقت – بوراده رسوللرك جمع صیغه سیله کتیریلمه سی شایان دقت کورولمشدر . قوم نوحك نوحدن باشقه تکذیب ایتدیکی رسوللر کیملر ؟ بوکا شو جوابلر ویریلیور :

١ – نوحدن اول ده اولکی رسوللر ، دیمك که نوحدن اول ده رسوللر وارسه ، قوم نوح «ما سمعنا بهذا فی آبائنا الاولین» دیمکله هپسنی انکار ایتمشلردر .

٢ – هپسی توحیده متفق اولدقلری ایچون یالکز نوحی تکذیب ده هپسنی تکذیب دیمکدر .

٢ — مع الاطلاق بعثت رسولك جوازینی انكار ایتمشلردر، دنیلمسه، لكن دردنجی بر احتمال دارد خاطره كلیور كه اوده نوح علیه السلامك كوندردیكی رسوللر معناسنه اولمسیدر. بوراده بو معنی بزه دیكرلرندن اقرب كلیور. آنجق بونی ایكنجی ایله برلشدیرمك كركدر.

[اَصْحَابَ الرَّسِّ] — رس، اصلنده قویو دیمكدر. لكن بو اصحاب رس كیمدر اولدیغی تعیین اولنمیور. ابن عباسدن «اونلر ثموددر» دیه بر روایت وار. حالبوكه بوراده معطوف مغایرتی اقتضا ایدیور. قتاده دن «یمامه ده رس، نام آخر فلج دنیلن بو یوك بر قریه نك صاحبلری اولوب ثمودك بقایاسندن ایدیلر، پیغمبرلرینی قتل ایتدیلر، هلاك اولدیلر» دیه روایت اولونمش. كعب، مقاتل، سدیدن «شامده انطاكیه ده بر قویونك صاحبلری كه صاحب یس حبیب نجاری قتل ایتمشلردی» دینلمش. وهبدن كلیشینه: اصحاب رس اصحاب ایكه كبی شعیب علیه السلامك كوندرلدیكی بر قوم ایدی، اصنام طاپارلردی، قویولری ومواشیلری واردی، كندیلرینی اسلام واطاعته دعوت ایتدی، تكذیب ایدوب طغیانده وایذاده دوام ایتدیلر، دكونك برده اوردولرسه قویولری اولان رسك اطرافنده بولندقلری صیره ده اورایه چوكوب بره كیردیلر» دیه نقل ایدلمش، اصحاب رس اصحاب اخدوددر دنیلمش. حنظله بن صفوان نام پیغمبرك قومی اولوب عنقاء مغرب [1] دنیلن و فتخ نام طاغده ساكن اولان و آدینه قالدیرجه چوجوقلری چوجوقلرینی قاپان وهر رنكی بولنان بویوك بر قوشله مبتلی قیلنمشلر ایدی كه حنظله نك دعاسیله صاعقه اصابت ایدوب تلف اولمش، صوكره ده شایانیه رك نبیلرینی قتل ایتمشلر و بونك اوزرینه هلاك اولمشلردر دنیلمش. ابن عباسدن بر روایتده ده «رس آذربایجانده قویودر» دیه نقل ایدلمش، بر ده رس مشرق بلادنده بر ناحیه در، بونك صاحبلرینه الله تعالی یهوذا ابن یعقوب اولادندن بر پیغمبر كوندرمشدی، اونی قویویه آتدیلر، دپولوزده هلاك اولدیلر دنیلمش. دها باشقه روایتلرده واردر. بو روایتلرك اكثریسی پیغمبرلرینی اولدیروب ویا قویویه آتان بر قوم اولدیغنی سویلمش اولیورلر.

مجمع البلدانده دیركه: «رس: قویو، رس: معدن، رس: قومك آراسنی اصلاح».

---

[1] میمك ضمی وفتحی ایله هم توصیف هم اضافت جائزدر. (آلوسی).

ابو اسحاق دیمشدرکه قرآنده رس ، قویو دیمکدر . روایت اولنورکه بونلر پیغمبرلرینی تکذیب ایدوب بر قویوده رس ایتدیلر یعنی دس ایتدیلر . رس یمامه ده فلج دنیلن بر قوم اولدیغی ده شودر ، بر طائفه نك دیاری بولندیغی روایت اولونیور . کوفه لی مسعود ابن درید دیمشدرکه «رس» ، تصغیری «رسیس» نجدده ایکی وادی ویا ایکی موضعدرلر . زمخشری دیورکه «قلت» : «رس قبیله وادیلریدر» دیمش ، غیریسی ده بنی اسدده بنی منقذه اعیانك بر صویودر دیمش . اصمعی ، رس بنی اعیانك ، رسیس بنی کاهلکدر دیمش ، دیکرلری ده «واصحاب الرس وقرونا بین ذلك کثیرا» آیتنده دیمشدرکه : رس آذربایجانده وادیسی . آذربایجانك حدی «ماوراء رس» در . دنیلیورکه رس اودرلرنده اترافده بیك شهر واردی . الله تعالی اونلره موسی نامنده بر پیغمبر کوندردی ، موسی بن عمران دکل ، اونلری الله ایمانه دعوت ایتدی . تکذیب وانکار ایتدیلر ، عصیان ایتدیلر ، اوده علیهلرنده دعا ایتدی ، الله تعالی ده طلوغنه حارث وحوریثی تحویل ایدوب اونلرك کوندردی . اونك ایچون دنیلیورکه اهل رس شو ایکی جبلك اتکنده قالدیلر . بو رسك مخرجی قلیقالده باشلار ، اراز صوکره دریاسنه ، صوکره کر ... ، اوراده «کر» «ایر» بیلشیر واکینك اراسنده بیلقانه شهری واردر . کر ورس ایکیسی برکچر کرجانه دکزینه منصب اولورلر . بو رسك بیك عجائب بر وادیسی ، بالیغك انواعی بولنور . شوریاهی دنیلن بالیغه اوراده مخلوقدر دیرلر . شهر به کلاهدن «برابلك» شهرینی آکلاتیرکه دیمشدرکه بر جانبده رس نهری واردر . رس نهری بیلاصحابه صحراسنه طوغری چیقار ، بو صحراده سالکه بولونیه بر زمینده بر زمینه واروارده ویاده دبیلقانه طوغرودر . بو صحراده بشبیك قدر قریه واردر ، واکثریسی خرابدر . انجق طوپراقی ایدی خالی اولام اولدیغی ایچون دیوارلری وابنیه سی قالمشدر . ایشته بونلر قرآنده مذکور اولان اصحاب رسك ایدی دنیلیور دوبز دار دعیه السلامك قتل ایتدیکی جالوتك قومی ایدی ده دنیلیور . اه ...

[القَرْيَةِ الَّتِى اُمْطِرَتْ] الخ ... اوفناحیه یاغموری یاغدیریلان قریه — لوط قومی شهرلرینك اك بیوکی اولان سدوم قصبه سیکه فناسه یاغدیرلمشدی ، قریسه ، شام تجارتنه کیدرکن بوراسنه اوغرایورلردی .

[أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوَاهُ] كوردكمی او الهنی هواسی اتخاذ ایدنی — هوا،
نفسك كندیكندن میل ایتدیكی آرزوسی، مجرد كیفیدر. هواسنی اله اتخاذ ایدن دینلیوب ده ایكنجی مفعولك
تقدیم اولونمسی، قصر افاده ایتمك ایچوندر كه جانك ایسته دیكندن باشقه كندینه اله طانیمایان دیمكدر. بویله
كیمسه لرده هیچ حق پرستلك یوقدر. ساده وجودلرینه و معنوی قورو قورونتویه عبارتدر. بونلر دلیل،
برهان، حق، حقوق طانیمازلر، ساده كندی كیف و ذوقنه پرستش ایدرلر. ذوقلری كندیلرینك مخصوص فضیلتی
اولدیغنی بیلمه لر، نه حقی ذوقلرینه فدا ایدرلر، دینی ده انسانك مجرد حسیاتندن، یعنی ساده جه كیف
و ذوقندن عبارت طانیرلر. كوكلری نه چكرسه اوكا طاپارلر، حقه ذوقی آرامازلر، حقك خلافنی دوشونمز
دوشونمك ایسته مزلر. بیلمه لر نه طانیمازلر. طبرانی حلیه ده ابو نعیم، ابو امامه رضی الله عنهدن تخریج
ایتمشلردر: دیمشدر كه رسول الله صلی الله علیه وسلم شویله بیوردی: «ما تحت ظل السماء من اله یعبد من
دون الله تعالی اعظم عند الله عز وجل من هوی یتبع = الله عز وجل عندنده سما كولكه سی آلتنده الله دن
باشقه طاپیلان معبودلر ایچنده اویولان هوادن داها بیوكی یوقدر.» [أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ
وَكِيلًا] آرتق سن اونك اوزرینه وكیل اوله جقسك؟ — اولكی استفهام تقریر، بو استفهام
انكاریدر. یعنی كوردك آ، اونی وكیل اوله مازسك، اوزرینه موكل اولوبده قورتاره مازسك
[أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ] یوقسه اونلرك اكثریسی ایشیدیر ویا
عقل ایدرمی صانیرسك؟ — خایر، نه دلیل سمعی طانیر سوز دیكلرلر، نه ده دلیل عقلی طانیر عقل ایله
حركت ایدرلر [إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ] اونلر صرف انعام كبیدرلر. — عقل و سمعه كوره
حركت ایتمز، مجرد حسیاتنه تابع اولورلر. [بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا] حتی كیدیشجه داها صاپقیندرلر.
— چونكه انعام، اهلی حیوانلر باقانلرینه انقیاد ایدرلر، كندیلرینه ایلك ایدنلره كوكوللك ایدرلر،
بیلیرلر، منفعتلرینی آرارلر، ضررلرندن قاچارلر، ایدیكی ایچدیكی بر شی طانیر، اوكرندیكی یولی شاشیرمازلر.
كندیلرینه ویریلمش اولان قوتلری تعطیل ایتمزلر، مخلوقیتلرینه صادق ایدرلر، حق و خیر عقیده سی یوقسه ظلم و شر
عقیده سی ده یوقدر. اونلر ایسه ربلرینی طانیمازلر، اونك احسانینه قارشی نانكورلك ایدرلر. ایدیلن منفعت

اولاده ثوابی ایستمز ، الله یولنده ده اولانه عقابه اوغرامازلر . ولهذا بیله جنایت ایدرلر .
خلاف بونسنه ، فقط رجیفارسنه چالیشیر ، ظلم وفساد ایله درلو تذویرات وتسویلات ایله دنیالی
فاریشدیررلر .

بو صورتله هوا پرستانک ضلالتی آکلاتدقدنصوکره حق تعالانک دلائل ربوبیتنده
الطاف سبحانیه وقدرت صمدانیه سندن بعضی شئونه نظر دقت جلب اولنه رق بیوریلیورکه :

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا
الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا • ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا • وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ
لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا • وَهُوَ الَّذِي
أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا • لِنُحْيِيَ بِهِ
بَلْدَةً مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا • وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ
بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا • وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ
قَرْيَةٍ نَذِيرًا • فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا •
وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا
بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا • وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا
وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا • وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ
وَلَا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا • وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا
وَنَذِيرًا • قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ
سَبِيلًا • وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِ خَبِيرًا • الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ
اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا • وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا



لِلرَّحْمٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمٰنُ اَنَسْجُدُ لِمَا تَاْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ٤ ●

مآل شريفى

باقمازمیسڭ ربڭه؟ كولكه‌یی ناصل اوزاتمقده؟ دیلسه ایدی البته اونی ساكن ده قیلاردی
صوكره ناصل كونشی اوڭا دلیل قیلمشز؟ ● صوكره ناصل طوتوب اونی آز آز كندیمزه آلمقده‌یز؟
● اودر، اوكه سزه كیجه‌یی بر كیكی یاپدی، اویقویی بر تعطیل ده، كوندوزی بر نشور قیلدی (ایكی حیات)
● نه اودر اوكه روزكارلری رحمتنڭ اوكنده مژده‌جی كوندرمكده وسمادن پاك بر صو
(بر مادهٔ طهور) ایندیرمكده‌یز ● دیرلتلم دیه بونڭله اولو بر بلده‌یی وصولایه‌لم دیه مخلوقاتمزدن
نیجه حیوانلر سورولرینی وبر چوق اناسیه كوپرلرینی ● والله حقیقتده اونی آرالرنده اوروب چویرمكده‌یز،
دوشونسونلر، عبرت آلسینلر دیه، نه‌ده ناسڭ اكثریسی دایاتمقده، نانكورلكدن باشقه‌سنه یاناشمامغه
● دیلسه ایدك البته هر كویه بر نذیر كوندرردك ● مادام كه یالڭز سنی كوندردك اوحالده
كافرلره اطاعت ایتمه ده بونڭله اونلره جهاد ایت بویوك جهاد ● او اودر كه ایكی دریایی بربرینه
صالمشدر: شو طاتلی، یورك آچانلر، شو طوزلی چوراقه، آرالرنده بر برزخ دیر «حجر محجور»
قویمشدر ● اودر اوكه صودن بر بشر یاراتدی ده اونی بر نسب وبر صهر قیلدی، ربڭ قدیر بولونیور
● بونلر ایكن اللهی براقوب ده كندیلرینه نه منفعت نه ده ضرر ایده‌میه‌جك شیلره طاپیورلر و كافر
اوربنك علیهنه ظهیر اولیور ● حال بوكه سنی محضا بر مبشر ونذیر اوله‌رق كوندردك ● «بن بوكا
قارشی سزدن بر اجر دكل، آنجق دیلینه بر یول طوتمق ایسته‌ینه كیجه ایسته‌یورم» دیه ● و او حی لایموته
توكل (اعتماد) قیلده او حمد ایله تسبیح ایت، قوللرینڭ كناهلرینه اونڭ خبیر اولمسی یتر ● او حی لایموت كه
كوكلری ویری و آرالرنده كیلری آلتی كونده یاراتدی وصوكره عرشڭ اوزرینه استوا بویوردی، او رحمن
هایدی دیله بر چكبرك او خبیردن دیه ● مع مافیه «رحمانه سجده ایدك» دینلدیكی وقت اونلره «رحمن نه ایمش؟

بزه امر ایدیورسک دییه سجده‌می ایده‌رز؟» دیرلر و دها زیاده وحشتلری آرتاردی ●

[أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ] — رؤیت «الی» ایله صله‌لنجه نظر معناسنه اولمق یاخود نظری تضمین ایتمک اقتضا ایدر. «باقمازمیسک ربکه» یاخود «کورمدکمی باقه‌رق ربکه» دیمک اولور. بو باقیش و کوروش تعقلّه ارجاع اولنمق قابل ایسه‌ده ظاهر اولان کوزله اولمقدر. حالبوکه ذات رب، بو عالمده کوزله کورولمز. اونک ایچون مفسرین بوراده بر تأویل آرامشلردر. چوقلری «الی صنع ربک» ربکک صنعنه تقدیرنده اولدیغنی سویلمشلر. بعضلری ده «باقه‌رق کوکه ربک اونی ناصل اوزاتدی» مآلنده بر ترکیب تضمین ایتمشلردر. و بو حذف و یا ترکیبه نکته اولمق اوزره ده «نظرینه غایه اثرده قالمایوب مؤثره وارمق اولدیغنه تنبیهدر» دیمشلر. بو ایسه فعل بصرده یا تضمین یا تقدیر حذف قبول ایتمک دیمکدر. فقط عاجزانه کوره «کیف مد الظل» جمله استفهامیه‌سی محلاً مجرور اولارق «ربک» دن بدل اشتمال یاپیلدیغی صورتده نه حذفه نه قلبه حاجت قالمقسزین عین معنایی آکلاتمق قابلدر. بو صورتده ده نظر مجرد ذاتی اعتبار ایله دکل مد ظلک کیفیتی کبی فعلی و شؤون ربوبیت حیثیتیله مقصود اولدیغنی آکلاتمش اولور که «تفکروا فی آلاء الله ولا تفکروا فی ذات الله» مشهورینه موافق اولمش ده اولور. مع ما فیه ان طرزنده‌کی بوکبی موقفده رؤیت نظرده مراد، مشاهدهٔ آثار ایستند معرفت قلبیه‌در. نظم جلیلک ترتیبی شونی اشعار ایدرکه اولا مخاطب ربانی اولان ذات رسالت کبی اهل اختصاصک سادهٔ اضافت تشریفیه ایله باقمقده‌ده بر نظری واردر. صوکره بو نظرک خارجنده بر انکشاف ایله مقدمه قاعده کبی‌رک ادراک حاصل اولمسی مطلوبدر. [۱] آیتک منطوقی بونی شویله تدریجه آکلاتیور. باقکز:

[كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ] او ظلی ناصل مد ایتدی؟ — کولکه‌یی ناصل اوزاتدی؟ — ناصل سایه‌لندیردی؟ — معلوم که ظل کولکه دیمکدر. کونشک زوالندن صوکره‌کی کولکه‌یه عربجه ده «فیء»

---

[۱] بونی تحریر ایدرکن صوکره آلوسی ده شویله مصادف اولدم: «وذکر بعض الافاضل ان کیف للاستفهام وقد تجرد عنه للاستفهام وتکون بمعنی الحال نحو انظر الی کیف تصنع وقد جوز الراسخی فی هذه الآیة مع الله بدل الاشتمال ان لم تجرد وهو بعید انتهی. ولا یخفی انه یستغنی علی ذلک عن اعتبار المضاف لکنه لا یبعد البعد اهـ.» بعده کیف‌ک استفهامدن تجریدی مفید اولارق بدل یاپیلماسنده ده. جمله‌نک بدل اولمسنده ایسه بو تجریده حاجت اولمادیغندن بعید ده یوقدر.

دینلدیکی ایچون ظل بعضاً اوکا مقابل اولارق بالخاصه صباح کولکه‌سنه دینیرسه ده اساس اعتباریله عمده . بعضاً
مطلقا کولکه دیمکدر . ظل ، ضیا ایله ظلمت آراسنده لطیف بر کیفیت و حضور و استراحته الویریشلی بر شیده
اولان بر نعمتدر . قرآنده ظلمت ، نوره مقابل ایدیلیرکن ظل ده حروره مقابل ایدیلمشدر . «ولا یستوی
الظلمات ولا النور ولا الظل ولا الحرور» دینلدیکی کبی ظل نورک دکل یاقیجی ضیانک ضدیدر . شو حالده ظلمت
کبی عدمی اولمایوب نور ایله نوع ما بر امتزاجی بولنان و بر حمایه معناسنی تضمن ایدن بر کیفیتدر . بو سببله ظل
حمایه معناسنه کلدیکی کبی بر حمایه‌نک ساحه شمولنه داخل اولوب ذوق و حضور ایله استفاده اولنان نعمته دخی اطلاق
اولنور که لسانمزده بو معنا ایله دها زیاده سایه تعبیری قوللانیلیر . مثلا ظل عرش ، عرشک کولکه‌سی ، و عرشک
حمایه‌سی دیمکدر . «سایه انداز اولدی سایه‌سنده سایه‌بان اولدی» و دیمک «حمایه ایتدی نعمتیله متنعم اولدی» دیمکدر .
بو معنی ایدی که قرآنده جنته «ظل ممدود» اطلاق اولنمشدر . مدظل تعبیرینک بوراده بر ایماسی واردر .
بو آیتده «الظل» الفلامی عهد ویا جنس اولمسنه و معقولک درجاتنه کوره مرتبه مرتبه متعدد معنالره
محتملدر . وجهیله ظلک بر نعمت اولمسی حیثیتی ملحوظدر :

اولا . جنس ظل بر آغاج ، بر بنا ، بر طاغ ، بر بلوط داره‌سی کبی کولکه ویرن شیئلرده اولان هر کثیف
بر جسم کثیفک استفاده اولنان کولکه‌سی ملاحظه اولنور که ابو السعودک مختاری بودر . چونکه هرکسک
اکلایه‌بیلدیکی کولکه بودر .

ثانیاً ، معنای عهد ایله کولکه‌لرک ال خوشی اولان صباح کولکه‌سی یعنی تا کون طوغانه قدر
اولان صباح نمازی وقتی که افق شرقینک غربه طوغری اوزانان کولکه‌سیدر . مفسرینک چوغی بوکا قائل اولمشدر .
بونی هرکس فارق ایتمسه بیله اکثریا هوا پرستلر غافل بولندقلری بو کولکه‌ده کی معنای نعمتک بر حکمت مخصوصه‌سی
واردر .

ثالثاً ، ارضک اوزرنده کون قبه حالنده امتداد ایدن و حقیقی بر کولکه ماهیتنده بولنان سمادیه
تفسیر ایدلمشدر که بالاده کچن حدیثده کی «ظل سما» تعبیری اضافت بیانیه ایله بو معنایی اشعار ایدر .

رابعاً ، معنای اشاری اولارق بوتون عالم ، ظل دیمک اولان عالم اجسام و

خامساً، بوتون عالم ارضده‌كی حیاتیه ملاحظه اولنه بیلیرکه کولکه اونك بر نشئه ظاهریسیدر.

مدحیلوب اوزاتمق، مسافه‌ده ویا زمانده امتداد وانبساط ویرمك ویا ابتدا، ممتد اولمق روئیتنه معنالرینی افاده ایدر. روئیت قریبه سیله کولکه‌نك اوزانمه‌سی اجسامك حیالریله اوزاده مسافه‌لر دیه کوزه ویریلمه‌سی معناسنده‌ده اولور. حاصلی کولکه‌نك عائد اولدیغی جسمده اوزن عجیب بر اوزانیشی واردرکه اونی اوزاتان ربکدر. هوالرینه قاپانیر دوشونمزلرکه اك بیوك هوالری بر کولکه‌نك حمایه‌سنه صیغنمقدر. او کولکه‌یی اوزاتان ایسه ربکدر. او حالده کولکه‌یی دکل اونی اوزاتانه ربکه حامیه لازم کلیر.

[وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا] دیرسه ایدی البت اونی ساکنده قیلاردی. —

بو جمله، مسئولیتده اشاره‌ده بر معجزه‌درکه اجسامك طبیعی قانونی عطالت اولدیغنه یعنی حرکاتی وسکونی کندیلکنده اولمایوب دیرسه اونی قبول ایدیکه وحقیقی مؤثر، اسباب عادیه دکل محض مشیت ربانیه اولدیغنه بالمناسبه بر تنبیهدر. یعنی ربك دیرسه ایدی او کولکه‌یی اوزاتماز، اوزاتدقدن صوکره دکیشدیرمز، بر قرارده طوردوردی، لکن طوردیامز دکیشدیریر. [ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا] صوکره ناصل اوزانماسنه کونشی دلیل قیلدق. — «جعلنا» ده اوزانه مسلوبه‌ده و اونك حکمنده داخلدر. بناءعلیه کیف باشنده دیمکدر. صوکره بوراده غیابدن تکلمه التفات یاپیلمه‌سی عظمت ایجون جمع صیغه‌سی ایراد بیورلدیغی نظر ایدیه مخاطبه مطلوبی کوسترن بو التفات، تام معناسنده دیلك اهمیتی اولمشدر. اویله‌که بو عظمتك قائمی طوتوقده بیلیجك هیچ بر شی قالمیه‌جق و اونك ایجون هیچ شبهه اولمامقدر. کونشك کولکه‌یه دلیل قیلنمه‌سی دیمکدر. بوراده کونشده، قرص دکل ضیا معناسنه‌در. بیلیرسکه کولکه ضیانك مقابلنده اخذ موقع ایدر.

و بوندن بر جهتیده کولکه‌یی کونشده یا یوزده ... ایدرك. کولکه‌نك عدلی ضیا حسابیله، حال بوکه ضیا کولکه‌نك ضدیدر. کونشك طوغدیغی یرده کولکه قالماز. کولکه ضیانك اثری دکلدر. کولکه‌یی الله اوزاتمشدر. او ضیاده اول موجوددر. فقط کورونمز. کورونوب بیلنمه‌سی ضیا واسطه‌سیله اولور. ضیا اولماسه ایدی کولکه‌نك موجودیتی بیلینمزدی. بو صورتله ضیا، ضدی اولاسه کولکه‌نك وجودینه بر دلیل، بر علامت یاپیلمشدر. ضیانك مختلف احوال واوصافنده‌ده کولکه‌نك تحولات وتغیراتنه استدلال ایده بیلیرسکز. کوردیکز حسبیده ضیانك دلالتی

وضلاعوزلغيله كوره بيلديكمز كبى كولكه لرى ده ضيا ايله كوروريز. او حالده كوردكلرمز اشيانك ضيا ايله چيزيلمش رسملرى، ضيا ايله كورنن او ذوات ايله كولكه لرى، خياللريدر. بو صورتده بوتون كورولن عالم «كل ما فى الكون وهم او خيال، او عكوس فى مرايا او ظلال» مفهومنجه بر ظل و خيال و بو خيال بركه دالدر.

[ثُمَّ قَبَضْنَاهُ اِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا] صوكره ده اونى طوتوب آزار آزار كنديمزه چكديك. ـ يعنى كونشه طوغرجه كولكه چكيلمكده، والحاصل ديديكى كبى نه تدريجاً الله ارجاع ايدلمكده در. شمس حقيقت كورونمجه كولكه سوز، حقدر دوز. اثبات حقده اوزانمسه بر كولكه دن عبارت اولان بوتون عالمك ده ماهيتى بر صوكى يوقدر. بس نفيه ايسه بونلر قاليه جقدر. بو قبضدن بر ده نشور، بو اولومك آخرتده يكى بر ديريمى واردركه بونى شو آيتده آكلامه بيلدركز.

[وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا] هم او بر كه سزه كيجه يى بر لباس يابدى ـ بو اوزانيلان كولكه دن بريسى، ارضك كولكه سى اولان كيجه يى بر اورته البسه كبى اوزريكزه بر اورتو يابدى. كونشك ازعاج دلالتنده، اغيارك ديده سعايتنده حافظلر، استراحتكز اسبابنده برى تشكيل ايدر. [وَالنَّوْمَ سُبَاتًا] اويقويى بر سبات ـ سبات، كسمك، تعطيل ايتمك معناسنه مأخوذ اولدرجه راحت و اولوم معنالرينه كلير. نتكيم استراحت كوننه يوم سبت دينلمشدر. علتى ديدى استراحت ايدن خسته يه مسبوت دينلديكى كبى اوليدن ده حياتى كسيلديكى ايچون مسبوت دينير. ابو مسلم، راحت ايله تفسير ايتمش صاحب كشاف ده موت معناسنه اولمسنى ترجيح ايتمشدر. چونكه مقابلنده نشور كلير. [وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا] كوندوزى ده بر نشور قيلدى ـ يعنى كيجه نك قبضه اولنديغى كوندوزده يكيدن بر حيات فاعليه بر بعث بعد الموت قيلدى. بالادهكى «ولا حيوة ولا نشورا» بابنده. كيجه لريه راحت دوشكلرنده باتوب تعطيل فعاليت ايدنلر «وهو الذى يتوفيكم بالليل» مدلولنجه اولمسه بونلر صباحلريه او كولكه قبضه اولنوركن اويانوب حركت و انتشاره باشلار. يكى بر حياته آتيلير. بو نشورى اولمايانلر او حياتى آرزو ايتمزلردر.

[وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ] او در ده او كه رحمتنك ايكى ال آراسنده ـ يعنى اوكنده ـ مژده جيلر اولدرق روزكارلرى كوندريكده در. ـ بشراً، مژده جى ديمك

اولان «بشر» ك جمعی. بعض قرائتده ده نونله «نشراً» اوقونوركه ناشرك جمعیدر. نشر یایجیلر
یا یجیلر دیمك اولور. مصدر اولارق ده «نشراً» قرائتی ده واردركه نشر ایدیجی دیمكدر. نه كیم بعض
قرائتده ده «الریاح» مفرد اولارق «الریح» اوقونمشدر. یاغمورینه رحمت تعبیر بویورلمسی ایكی
نكته‌یی افاده ایدر. بری طوفانلر، فلاكت تشكیل ایدن یاغمورلردن احترازدر، اوبری ده رحمتك دیگر
نعمتلره ده شمولنه اشارتدر. زیرا رحمت یاغمورده منحصر دگلدر. یعنی یالكز هوا جریانلرندن عبارت
اولان روزگارلرك دگل، نوع بشرك ده اویاندیریله‌لی حركتلر، فكری واجتماعی جریانلری ده رحمت الهیه‌نك
مژده جیلری، ناشرلریدر. گرچه روزگارلرك هپسی مژده‌جی دگلدر. مهلك فرطنه‌لر، اكثریتی تدمیر
ایدن عاصفلر، صرصرلر واردر. بعض فكرلر، شقاوت واختلاف ایجاد ایتمكده محو اولمشدر. لكن رحمت الهیه
دوغرودن هوایه گلن، اوكنده گوندریلن روزگارلرك مژده‌سیله كلیه واوزرلرینك درجات انتشارینه گوره انتشار
ایدر. بو حیثیتله دركه «اختلاف امتی رحمة واسعة» بویورلمشدر. ایسه طبیعت فاسد ایدن بو جریانك
اولمازسه، مطلقا قانون موجبنجه هر شی آلدیغی پرنسیپلره گیدر. لكن طبیعتده اوزرنده حاكم اولان
مشیت الهیه، قدرت باهره رحمتی نشر وتعمیم ایچون بو جریانلری اویاندیریر. [وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَٓاءِ مَٓاءً
طَهُورًا] بز ده سمادن پاك و پاك ایدیجی بر صو ایندیرمشز. — پیسلكلری تمیزله‌ین جمله حیاتك
اولمق ایچون تمیز بر صو كه [لِنُحْيِيَ بِهٖ بَلْدَةً مَيْتًا] — ایشته بو صو ایله بوز اولمش اولوكنی و بكتی قورنده
بو توكلنی گورمك، نیل و صنع واولوسه صوكره دیریلمه‌نك مثالی ده بلیلیدر.

[وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ] جلال حقیقیله بز بونی بینلرنده — انسانلر آراسنده —
اویروب چویرمشز. — تصریف، بر شیئی تغییر ایده‌رك درلو شكللره قویمقدر كه اویروب چویرمك دخی
دینیر. بو «صرفناه» ضمیری صویه راجع ویا تصریف اولنانك نه اولدیغی حقنده بر قاچ وجه سویلنمشدر.
بعضیسی یاغمور، روزگار، بولوت و سائره ما ذكر دینلمش، بعضلرنده ده بو قولی یعنی روزگارلری گوندروب یاغمور ایندیردیگی
سوزنی قرآنده تكرار تكرار ذكر ایتمك معناسی دینلمش ایسه ده اك ظاهری جمهورك دیدیكی گبی صویه راجع
اولمسیدر. صوبك انسانلر آراسنده اویروب چویرلمسی ایسه اوزرنده اجراء ایدیلن فعلی ویا قولی تصرفدر.

مختلف سمتلرده، مختلف موقعلرده، مختلف صورتده یاغار، مختلف موقعلره تقسیم اولنور، مختلف
شکللره کیرر، دکزلر، بوز اولور، قورور، بخار اولور، بولوت اولور، تکرار یاغمور و یاغار، دریا
دره‌لر حالنده یاغدیریر، آجیلانیر، طاتلیلانیر، هپ بونلر منشأ تصریف اللهی اولدیغی کبی بو صورتله
قرآنده متعدد آیتلرده بونك اخطاری و قرآنك او صورتله تشبیهی ده قولاً تصریف الهیدر. — بر صو
ماده‌سی، صو موضوعی اوزرنده کی قولی و فعلی تنوعلر بو تصریفده [لِيَذَّكَّرُوا] او انسانلر
تذکر ایتسینلر — دوشونوب عبرت آلسینلر، مبدأ و معادی آكلاسینلر، رحمته شکر ایتسینلر دیه‌در.
[فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا] بو حالده اینه انسانلرك اکثریسی دایانامقده، نانکورلکده
اوزرینه باناشامقده‌در. — بو حجتلرك فارسی [وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا]
و اکر دیلسه ایدك هر کویده انذار یاپجیه — او نازلره عذابی خبر ویرجك — بر پیغمبر بعث ایدردك
— بو قضیه شرطیه، مقدم شرطی ایله شویله بر قیاس استثنائی تشکیل ایدیور: لکن بعث ایتمدك، دیلمدك
اونی دیلمدك، یالکز سنی بعث ایتدك، سوره‌نك باشنده فرمان بویوردیغی اوزره بوتون عالمینه نذیر قیلدق
[فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ] او حالده کافرلره اطاعت ایتمه‌ده [وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا
كَبِيرًا] بو قرآن ایله اونلره قارشی مجاهده ایت بیوك بر مجاهده — هر قریه‌ده بر پیغمبر
بعث اولندیغی تقدیرده او پیغمبرلرك هپسنك یاپاجغی مجاهده‌یه معادل بر مجاهده، البته بیوك بر مجاهده
بر جهاد کبیردر. بو سوره مکی اولدیغی ایچون هنوز قتال امری ویریلمزدن اول اولان بو جهاد کبیر امری
هر مجاهده‌نك باشی اولان بر مجاهده‌در. دوشمنلرکه بونی بیوك امردر. بونا مأمور اولان پیغمبرك
الننده قرآندن باشقه بر سلاح یوقدی ایکن او کلام الله معجزه‌سی او بیوك جهادی یاپمغه کافی کلیور. بونلرده
متعاقب شو آیت بالخاصه بیوك تأمینات‌در.
[وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ] او اودر که ایکی دریایی بربرینه صالیشدر. [هَٰذَا
عَذْبٌ فُرَاتٌ] شو طاتلیدر، فرات صودر. — نیل و فرات کبی که اصلا ایماده بولیدر. [وَهَٰذَا
مِلْحٌ أُجَاجٌ] شو طوزلودر، آجیدر. — شاپ دکزی کبی طوزلرده بولیدر. [وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا

بَرْزَخاً] آرالرینده ده بر برزخ قویمشدر. — برزخ، ایکی شی آراسنده کی حائل، ایکی دکز آراسنده کی

دیل [وَحِجْراً مَحْجُوراً] و بر حجر محجور — یعنی بر نفرت و ممنوعیت، بر حد محدود چکمشدر که بربرینه

داورانمز یا صاقنه‌رق طورورلر. بو بر خاصیتی ایله طوزلیسی بربرینه قاریشمه‌یه‌رق عالمده قاریشیقلغه

اخذ موقع ایتمسه اوللری مجرد الله تعالانك وضع و حمایه‌سنك اثریدر. بونلرده الهیك بالخاصه انسان خلقی

اوزرنده تجلی ایدن دلائل قدرتنه کلیورك بویله بیورورکه:

[وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَراً] هم اودر او که صودن بر بشر یاراتدی — یالکز

ماء دافقدن، ماء مهیندن دینیلن انسان نطفه‌سندن دکل، هیچ انسان تخمی یوغیکن علی العموم حیاتك منشأی

اولان صو ماده‌سندن ده انسانی ذکر ایدیلن «وجعلنا من الماء كل شئ حى» بویله‌جه صودن [فَجَعَلَهُ

نَسَباً وَصِهْراً] یاراتدی ده اونی بر نسب قیلدی بر ده صهر — یعنی صو صوی اولمق اوزره ایکی

نوعه تنوع ایتدیردی: ارککلك و دیشیلك؛ بو صورتله انسانده بر خصوصیت ویردی.

بوراده تناسل قانوننك مختلف صفحاتی و جنس بر صورتده ارائه اولنه‌رق عرض ایدیلمکده دلائل-

ربوبیته گوزه گوسترلمشدر.

اولا، بو تون عالم اجسامی تمثیل ایدن بر کوکلك.

ثانیاً، بو ماده‌یه حرکت و سکوندن حصوله کتیریلن منافع و تحولات.

ثالثاً، بو میاندن بر صو انزالندن حصوله کتیریلن حیات.

رابعاً، عینی زمین اوزرنده اونك تنوعاتی (ادوارلری).

خامساً، اوندن بالخاصه بر نوعك یاراتیلیشی.

سادساً، بشرك تنوعی که هپ بونلر عالمك یاراتیلیشنی آلتی کون کبی مراتب تطورك اك بیوك

حدلریدر. و هر برنده خالق تعالانك قدرتی دها زیاده کمال ایله تجلی ایلمشدر. [وَكَانَ رَبُّكَ

قَدِيراً] ربك هیچ قدرتلی بولونیور. — نه غریبدر که زمانمزده بر چوقلری تطورك بو مرتبه‌لرینی کوردکلری

بوندن خالقك قدرتی و بو حقیقتی انکار ایچون بر ده انکاره واسطه اتخاذ ایتمك استیورلر. بر قوتنك

اولدیغنی و مابعدنده بر انسانه طوغدیغنی فرض ایتمکله بر اراده الهیه احتیاج قالمازمش کبی علم نامنه تلقی ایدیورلر.

بو آیت اونلر حقنده ده تماماً اوقونور.

[وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ] بوینه ایکه اللهی براقیورلرده [مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ] کندیلرینه نه منفعت نه مضرت ویرمیه‌جک شیئه طاپیورلر. [وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّهِ ظَهِيرًا] و کافر ربنک علیهنه ظهیر اولیور. — رسولنه عداوت ایدرکنده باشقه عداوت ایچون چالیشیور. بو آیت ابوجهل حقنده نازل اولمشدر. و اونک کبیلرک احوالنی آکلاتیر.

[وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا] حال بوکه سنی محضا بر مبشر و نذیر کوندردک — یالکز انذار ایچون دکل اونلره اول بشیر ایچون کوندردک ایدک؛ الله تعالانک رحمتی شده‌لی، رحمن رحیم اولدیغنی آکلاتمق ایچون کوندردک. بونلره آکلاتیلمیور که سوره‌نک باشنده بر یالکز انذار دیه بحث اولونمسی تبشیرک دیکلاه‌جک ایچوندر. نه بویوک جهالت، نه عظیم خسران!.

[قُلْ مَآ أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا] دیکه بوکا قارشی — یعنی رسالتک تبلیغی ایشنده قوللاریدن — سزدن باشقه بر اجر ایسته‌میورم [إِلَّا مَنْ شَآءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلٰى رَبِّهِ سَبِيلًا] آنجق ربنه بر یول طوتمق دیلیه‌نلر ایسته‌یورم — یعنی دعوت ایتدیکم اجابه و اونک عقله الله یاقینلغه وارمسینلکی دیلک ایسته‌نلر، بونی اصحاب و امته ایسته‌رم [وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ] و اول مولایه توکل قیل — اونلرک شرلرندن قورتولمق و اجرلرندن مستغنی اولمق ایچون یالکز او اولمز دیری‌یه دایان، اولومه بنده اولان فانیلره بیلکیلما، دایما ناصر و حامی اولور. [وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ] و اونی حمد ایله تسبیح ایله — نعمتلرینه شکر ایچون کندیسنی کمال صفتلریله عرفان تعظیمات ایله‌رک نقص صفتلرندن تنزیه ایله [وَكَفٰى بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا] قوللرینک کناهلرینه ده اونک خبیر اولمسی یتر — هیچ کیمسه مطلع اولماسه اونک مطلع اولمسی کافیدر. هیچ بر شیئه محتاج اولمدیغنه آشکاری و کیزلیسی بیلیر او خبیر، جزالرینی ویرر. باشقه هیچ بر جزا ویره‌جک اولمسه بیله یالکز بیلمسی بر جزا اولمغه کافیدر.

ابدیت و علم کبی صفات ذاتیه‌سنده کمالی بیاننده صوکره صفات فعلیه‌سنده کی کمالی بیان ایچون ده ایکنجی

بر صفت اولارق سویله بیوریلیور :

[ٱلَّذِى] او حی لا یموت که [خَلَقَ ٱلسَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ] کوکلری، یری و آرالرنده کیلری آلتی کونده یاراتدی — آلتی
کونده خلقت عالمك زیره قانونی موجبنجه الی عمری تصنیفده‌کی تکامل لحظه‌لرینه اشارتدر. (اعراف
و حم فصلت باقه) یعنی ذاتی اکمل اولدیغی کبی فعلی ده اوقدر اکملدر که بونی یاراتیجی و بو بونه بو کوکلری
و یری یاراتمشدر. یاراتمه، بر لحظه‌ده تقدیر و ایجاد ایتمك «اول» دیمك اولدیغی دریکده عبارت اولمقله
برابر او بونلرك هپسنی بردن دکل حکمت سبحانیه‌سیله تدریجا، فاصله‌لر ایله طوقوزیله بر سلسله مترتبه
ایله کمالاتلاندیره کمالاتلاندیره‌رق دور دور تکامل اولارق آلتی کونده یاراتدی که تیجسی انسانك یاراتیلدیغی
جمعه، یعنی جمعیت کونیدر. آدمك یارادیلیشی و اسمانك تعلیم اولونوشی ایله تحت خلافت قورولدی.
[ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ] صوکره عرشه اوزرینه استوا بیوردی — اجرای حکم و سلطنت ایدوب
دورولیور (سوره اعراف باقه). [ٱلرَّحْمٰنُ] رحمان او — بوتون مخلوقات رحمتنده تنعم ایدیلیور.
(فاتحه‌ده رحمانك تفسیرینه باقه). [فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا] ایشته نه دیدیکه بیلکده او رحمانه
دیه — یاخود بر بابده بو خصوصه دار اشیده داها زیاده تفصیل ایسترسه‌ك باشقه‌سنه دکل هر شیئی
بیلن او خبیره صور. هیچ بر باشقه‌سی بیلمز. [وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمٰنِ]
او رحمانه سجده ایدك دنیلدیکی وقت ده اونلر — او کافرلر [قَالُوا۟ وَمَا ٱلرَّحْمٰنُ] رحمن
نه‌در؟ — رحمان نه‌در سؤالی بو اسمك مفهومنی و یا مسماسنی و ماهیتنی استفسار اولیلدیکی کبی انکاری ده
اولور. شبهه یوقدر که عرب رحمان کلمه‌سنك مفهومنی آکلامیاز دکلدی. او حالده یا اللهك اسمی اولدیغنی بیلیورلردی
و یا الوهی انکار ایدیورلردی. داها طوغریسی اللهك رحمت صفتنی انکار ایدیورلردی. بو اسمك افاده ایتدیکی
رحمت و مرحمت وصفنه آشنا دکللردی. اونك ایچون [أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا] سنك بزه امر ایدیورسلك دیه
سجده می ایده‌جکز؟ دیدیلر — یعنی بیله دکل: بر شیئه مجرد سن امرك سجده ایده‌ییز؟ دیدیلر. [وَ
زَادَهُمْ نُفُورًا] و بو امر اونلرك داها زیاده حشتینی آرتیردی — صحاحده روایت اولندیغنه کوره

رسول الله صلى الله عليه وسلم، ابوبكر، عمر، عثمان، على، عثمان بن مظعون، عمرو بن عنبسه سجده ایتدیلر.
شکلر بونلرك سجده ایتدکلری کوریجه استهزا ایده رك سجدك بو طرفنه طوغری اوزاقلاشوب کیتدیلر. اه.
بو حاله قارشی او رحمانی سلطان و ذیشانه مشهود اولان رحمت و برکتك عظمت و بیوکلکی ایله جلی
و رحمانك مشده یه لایق قوللری تعریف ایچون بویرییور که:

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا
مُنِيرًا ● وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ
شُكُورًا ● وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ
الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ● وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ● وَالَّذِينَ
يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ● إِنَّهَا
سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ● وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا
وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ● وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ
النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ●
يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ● إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ
وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا
● وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ● وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ
وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ● وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ● وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا
وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ● أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا
وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ● خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ● قُلْ
مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ●

مآل شریف

تبارك ، نه یوجه در او که سماده برجلر یاپمش ، هم ایچلرنده بر قندیل ، بر ده نورلی بر آی اقمش ●
ینه اودر که تذکر ایتمک ویا شکر ایتمک ایستهینلر ایچون کیجه ایله کوندوزی بر برینه خلف قیلمشدر ● و رحمانک
قوللری ؛ اونلردر که ارضک اوزرنده مسالمتله یورورلر و جاهللر کندیلرینه لاف آتدیغی وقت سلامتله ... دیرلر ●
و اونلر که ربلرینه سجده لر ایدرک ، قیام ایدهرک یاتارلر ● و اونلر که یا ربنا ! دیرلر ؛ صاوندر بزدن
جهنم عذابنی ، چونکه اونک عذابی بلاء مبرمدر ● فی الحقیقه او نه کوتو مقر ، نه کوتو مقام ● و اونلر که
انفاق ایتدکلری وقت اسراف ایتمزلر ، خسته ده یاپمازلر ، ایکیسی آراسی دنک کیدرلر ● و اونلر که اللهک
برابرنده دیکر بر تاکری یه دعا ایتمزلر ، اللهک حرام قیلدیغی نفسی حقسز قتل ایتمزلر و زنا یاپمازلر . هر کیم
بونلری یاپارسه اغیر جزایه چاپار ● قیامت کونی اوکا عذاب قاتلانیر و اوراده محقر ، مخلد قالیر ● انجق
توبه و ایمان ایدوب صالح بر عمل ایشلهینلر باشقه ، چونکه بونلرک سیئاتنی الله حسناته تبدیل ایدر و الله غفور
رحیم بولونیور ● و هر کیم توبه ایدوب ده صلاح ایله چالیشیرسه او محققا الله مقبول اولارق دونر ● و
اونلر که ربلرینک آیتلریله وعظ و نصیحت ایدلدکلری زمان اوستنه کور ، صاغر ییقیلوب یاتمازلر ● و اونلر که
یا ربنا ! لطفکله بزلره زوجلریمزدن ، ذریتلریمزدن کوزلر سروری احسان بیور ، و بزلری متقیلره پیشوا قیل
دیرلر ● اشته هپ بونلر صبرلرینه مقابل غرفه ایله (جنت شهنشینی ایله) مکافاتلانه جقلر و اوراده
تحیه و سلام ایله قارشیلانه جقلر ● اوراده ابدی قاله جقلر ، نه کوزل مقر ، نه کوزل مقام ● دی که
ربم سزه نه قیمت ویرر دعاکز اولماسه ؟ دیمک که تکذیب ایتدیکز ، او حالده یاپیشیجه جزا یاپیشه جقدر ●

[بروجا] برجلر — برج اساساً یوکسک کوشک دیمکدر . سماده هر جمع کوکبه یه بعض
بر تشکل مخصوص عرضه ایدن بیوز خانه لرنه هر برینه برج ویا صورت اطلاق ایدلمسه و کلمه نک حقیقت ثانیه سی

بو ایدلشدر . ایمدی خریطه سنده شهرلر و شهر خریطه سنده مبانی عالیه فاصله سما خریطه سنده ده برجلر ایدر

کبیدر . بزه سماده کی ییلدیزلر بر زمره حالنده اجتماع ایتمش اولدقلری کوستریر . کرچه یولدزلرک

حقیقی وضعیتنده حدودلری بو یاده اولمیوب تقدیر ایده‌ریز . لکن لائق منظره‌لریله تنویر ایده بیلورز

و بو سوزلر حقیقتده و عددلری تام معلوممز اولمادیغندن تنکیر ایله " بروجاً " بیورلمشدر . کواکبک

منظومه ابجیده برج تقسیماتی پک اسکی زماندن بری نظر اعتباره آلنمش ، حتی ادریس علیه السلامه قدر نسبت ایدلشدر .

بطلمیوس یکرمی بری شمالده ، اون بشی جنوبده ، اون ایکیسی وسطده معدل النهار اطرافنده شمسک برسنه ظرفنده قطع

ایده گوروندیکی حرکتک بولندیغی نقطاده اولمه اوزره مجموعی قرق سکز برج حایشدی . بو قرق سکز برج

بیك یدی یوز یتمش قوت گوکلیدن عبارت اولوب اوچ یوز التمشی برده شمال بحرنده ، اوچ یوز اون سکزی جنوب

بحرنده ، اوچ یوز اللیسی ده منطقة البروج دنیلن ادرت منطقه ده در . بو منطقه برج اوزرنده اوله

ایکی برج برسنه ظرفنده عادتا شمسک بریری متعاقب اوغرادیغی خانه لرکبی ملاحظه اولنور .

حمل و ثور ایله جوزاده اولور فصل بهار

سرطان و اسد و سنبله در یازده قرار

صوکره گوز فصلی میزان ایله عقرب و هم قوس

جدی و دلو ایله حوت اولدی زمستانده مدار

آمریقانک کشفندن صوکره برجلرک عددی یوزلره دیه دک چیقاریلمش اولمقله برابر اون ایکی

برج ینه عینیدر . معاینه بو اون ایکی برج اعتباریدر . عالمی شامل اولمه اوزره فرض اولنان معلوم اتک

دائره نک تنصیفندن حاصل اولان اون ایکی قطعه دن بری دیمکدر . یعنی بر جملهٔ کوکبیه دکل اونلک اعتبار اولنان

بر منطقه در . برج بو معناجه تلقی اولندیغی اولورسه بو اون ایکیه منحصر اولور . هیأت کتابلرنده برج بو اون

ایکی منطقه ده اصطلاح اولنمش ، دیگرلرینه برج دنیلمیوب صورت تعبیر ایدلشدر . بوندن طولایی مفسرینک

جمهوری سیاراتک منازلی کبی اعتبار اولنان بو اون ایکی برجی سویلشلردر . فقط لغت نقطهٔ نظرندن آیتده بو

تخصیصه قرینه یوقدر . آیتده خصوصی مجهول اولان بر جمله اعتباری دکل ، شمس و قمر کبی حقیقی اولسیدی .

[وَجَعَلَ فِيهَا] — «ها» ضميرى نك سمايه راجع اولمق محتمل ايسه ده بروجه اقربدر.

[سِرَاجًا] — سراج، شعله ويرن شى، قنديل، لامبا كه مراد گونشدر. بعضى قرائتده سينك واجمك ضميله جمع اولارق «سُرُجًا» اوقونمشدر. بو تقديرده ايسه گونشله معاً بويوك يلديزلره ده شاملدر.

[وَقَمَرًا مُنِيرًا] — قمر منير، ماه تابان، آيدينلى آى — اوچ گونه قدر هلال، اوندن صوڭره قمر تسميه اولنور. منير، نورلى ويا نورلاندرلان. گورولويوركه جناب حق تعالانك رحمتنك فيضه وردكى گوسترلركن سما بر جبر بر تصوير ايديلسه دائماً بر سراج ايله برده قمر منير قونولمشدر. غايت ساده گورونن و نقطه لر ايله منظرهٔ عالمى احتوا ايدن بو پارلاق افاده ده نه درين حقيقتلر مندرجدر.

بر جهله بزه خارجى منظره لرى نه قدر بسيط اولورسه اولسون حقيقتده اجرامك طاقم طاقم مختلف صورتده بر منظومه تشكيل ايتمكده اولدقلرى گوستريور. و بو صورتله حدودينه ايريشيلمز بر قدرتك صنعنده كى عظمتى آڭلاتيور. اگر بو اجرامك مدارلرى فضاده تفريق ايديلسه اولمايوب ده هپسى صرف طبيعى بر نسقده براقيلسه هپسى بر جرم اولارق طوپلانمش اولسه ايدى نه بو اجرام و بروج اولور، نه بو فيضه و بركت بولونوردى. كذلك بو ماده لرك اجزاى بسيطه سى آتوملرى آراسنده كى موازنت و نسبت هيچ دگيشديرلمسه اولسيدى طبيعت اصليه سنه براقيلسه ايدى نه بو اجرام و بروج بولونوردى، نه بو فيضه و رحمت اولمازدى. صوڭره بو توده ماده لرى علی السويه تفريق و ترتيب ايدلسه هپسى مساوى اجرام آيريلمش اولسه ايدى بويله متنوع بر جهت تشكل ايتمز، نه بو سراج و قمر تمايزى اولمازدى. ديمك كه سماده كى بو جهتك و منظرهٔ مختلفه سى هر شيدن اول طبيعتك اوزرنده حاكم اولان صانع تعالانك برهان صنعيدر. ثانياً بو يوكسك گوكلرده قنديللر هيئات سماده يوكسك بر مدينه نك، بر مدنيتك منظرهٔ دلكشنى افاده ايلمسه و بو ده يوكسك بر منظرهٔ اجتماعيه يه يوكسلمك حسى تلقين اولونمشدر. اوندن ايچون بويوريوركه:

[وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً] هم او در، او كيجه ايله گوندوزى بر برينه بر نوع خلف متناوب — يعنى برنده يابيلمايانى دیگرنده يابيلمق ايچون برينه قويان، ياخود برينى تعقيب ايديوب دگيشديروب طوران [لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا] تذكر ايتمك

ویا شکر ایتمك ایسته‌ینه‌ ایچون — یعنی عقللی باشنه آلوب آکسیکلکی تماملامق، علمی ویا عملی بر ایشه کورمك ایسته‌ینه کیمسه‌لر ایچون ، چونکه دوشونمك وظیفه‌ کورمکده نیجه اولمایان غافل کیمسه‌لر ایچون زمانك کچمه‌سنده هیچ بر معنی یوقدر. اونلر زمانی اولدیرمکه چالیشیرلر.

تذکر ، بو آثار رحمت وبرهان صنعی دوشونه‌رك کندی نقصانینی وصانعك حکمتك قدرت ورحمانیتنی آکلامقدر.

شکر ، او رحمانه عبودیت وظیفه‌سنی ایفا ایتمك . شیمدی بونی توضیح ایچون ده استیناف ایله بویوریور که :

[وَعِبَادُ الرَّحْمٰنِ] ده او رحمانك قوللری ، یعنی ذکر وشکرینی بیلرك یالکز او رحمانه قوللق ایدن او بختیارلر — بو مبتدانك خبری تا سوره‌نك آخرینه دوغری کله‌جك اولان «اولئك یجزون الغرفة» در. بونلره برابر سوزه اوله بیلیر ، [الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا] اونلرکه ارضده اوزرنده سلامتله یوریرلر — بوراده عباد رحمن هر بری بر جمله‌لی اکثریا سکز صفتله توصیف اولنه‌رق اسلام اخلاق ومدنیتنك ، سلوك ومسلکنك بر لوحه‌سی یاپیلمشدر. اولکیسی عمومیله سیرتلرینی کوستریور. یعنی رحمانك قوللری او کیمسه‌لردرکه اولاً کیدیشلرده ، ارضده اونلرده یوریشلرنده وقار وکندیلرنده سلامت واردر. جبارانه ، مغرورانه ، کبرلی ، صلابتلی ، قابا وحشیانه دکل ، سکینت ووقار ایله متواضعانه ، ادیبانه ، نازك ویومشاق یوریرلر . اطرافنی ازعاج ایتمز ، اذا ویرمز ، سنده‌لر کبی کیتمز ، صاللی صالینلی طور رحمتله ، امنیت وآسایش نشر ایده‌رك کیدرلر. [وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ] جاهلر یعنی کندینی بیلمزلر ، ادبسزلر کوهی لاف آتیغی وقت ده کندیلرینه [قَالُوا سَلَامًا] «سلام» درلر. — سلامتله نتیجه‌لنه‌جك سوز سویلرلر . یاخود سلامتله درلر ، اونلر قاتیقه تنزل ایتمزلر. تحمل ایدرلر.

٢ — [وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا] ده اونلرکه ربلرینه ساجدین وقائمین اولارق کیجه‌لرلر. — یعنی کیجه خانه‌لرینه ، یاتاقلرینه چکلدکلری وقت سیرتلری بو اولور. ربلرینه خالصانه

نماز قیلارلر. یاتیشدی، قالقیشدی ده لحب الله ایچون اولور.

۳ - [وَالَّذِينَ يَقُولُونَ] و اونلرکه – کیجه نمازلرینک آرقه‌سنده و کیجه‌نک سائر وقتلرنده – شویله دعا ایدرلر: [رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ] یا ربنا دنیاده بزلردن جهنم عذابنی – یعنی جهنم عذابندن خلاص ایله ایلدیر. عبادت و اجتهادلرینه کوونمه‌یرک دائما خلاص دعا ایدرلر [إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا] چونکه اونک عذابی بر غرام اولمشدر. – بر آئمه ملکی کبی آدمه بیمنه بر بلا بردر. [إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا] فی الحقیقه او جهنم نه کوتو مستقر نه کوتو مقامدر. – مستقر: مقر، مقام: اقامتگاه. ایکیسی ده ظرفدرلر … دیمک اولدیغنه کوره فرقی شودر. مستقر، عاصیلره، مقام کفاره نظراً دینلمش ایسه ده بو معنی جهتنده جریانه ایچریده حکمنده مستقر اقامتگاه ایچنده‌کی موقع مخصوص اولارق ملاحظه ایدلمک دها موافقدر. مثلا بر کوی اقامتگاه ایسه مستقر بر خانه. بر خانه اقامتگاه ایسه مستقر اونده‌کی بر اوطه کبیدر. ایچی طیشی بوتونه محیطی فنا دیمک اولور.

۴ - [وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا] و اونلرکه مصرف ایتدکلرنده [لَمْ يُسْرِفُوا] اسراف ایتمزلر. – اسراف، هر حالک بر شیده حدی آشمقدر. انفاقده اسراف ده صرفیاتده حدی آشمقدر. مصرف یا بر ضرورت ویا بر حاجت ویا بر حسنه ایچون یاپیلیر. ضروری اولان مصرف یاپیلمایجه حیات ممکنه ممکنه اولماز. مثلا اولمیه جک قدر یمک بر ضرورتدر. حاجت بولنان مصرف یاپیلمازسه کوچلک چکیلیر. مثلا دویه جق قدر یمک بر احتیاجدر. تحسینی اولان مصرف یاپیلمازسه کوزل اولماز، حلوه یمک کبی. فرد ویا جمعیتک کندی کسبنه کوره بو مرتبه‌لرده بر حدی واردر. شو حالده نه ضرورت، نه حاجت، نه ده حسنه اولمایان، فائده‌سز، مضر، … جهتنده ایسه صرفیات هرکس ایچون اسراف اولدیغی کبی عبادالله احتیاجی خارجنده فضله نعم ده حسنه دکل، اسراف حدودینه داخل اولور. خیر و منفعت کتیره‌جک شیلره صرفیات ایسه استهلاک دکل استحصال دیمک اولدیغندن اسراف اولماز. رضای حق … فائده‌سز احتیاجسز بر مصرف ایتمزلر [وَلَمْ يَقْتُرُوا] معنی ده کسمزلر. [وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا] ایکیسی آراسی ده

اولور — ایشته اقتصاد دینیلن ده بودر. استوا ده سوی کبی استقامتده قوام، ایکی اوجك دنك
کلمه‌سیدرکه موازنه دخی دینیر. (سورهٔ بقره یه د اسرایه باقیه).

٥ — [وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ] واونلرکه الله ایله معیتنده دیگر
برالٰه چاغیرمازلر — شرك، قتل، زنا، کبائرك الڭ بویوکی اولان بو اوچ کبیره دینه، مدنیت،
بشریت نامنه ایشلنن طوراغه جنایتلر ده اولدیغی ایچون بوراده بالخاصه بونلرده اجتناب ذکر ایلمشدر.
[اَلنَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ] الله‌ك تحریم ایتدیگی، محترم قیلدیغی نفسی — الله ایچون سوندریلمسی اولان
هر هانکی بر نفسی که مستأمنه دخی شاملدر. بنا بر علیه هیچ بر عهدی بولونمایان حربی محلده ماعداسی معصوم الدمدر.
[اِلَّا بِالْحَقِّ] حقلی اولماقسزین — قصاص وحد کبی. [اَثَامًا] اثمك جزاسی وبال [وَيَخْلُدْ
فِيهِ] — حفص قراءتنده بو ضمیرك قاعده خلافنه مدّی خلودك اشتدادینه اشارةً یعنی جانه جنایت ایچون
اوله کرکدر. بو ضمیرك عذابه رجوعی، خلود ناره ده در عذابه ده کلدر دینیلدك عینیه بر دلیل تشکیل ایدر.

٦ — [وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ] واونلرکه یالانه شاهد اولمازلر — یالانه یره
شاهدلك ایتمدکلری کبی یالان سویلنن وتزویر یاپیلان حضورلرده ده طورمازلر. [وَاِذَا مَرُّوا
بِاللَّغْوِ] — لغو، فائده‌سز ویا مضر اولدیغندن دولایی ترك والقاسی واجب اولان بیهوده شیئه
دینیلدیکه لسانمزده لغویات تعبیر اولنور. بعضیلری معصیت اولمایان شیئه دیه تفسیر ایتمشدر. فقط مباح اولان
شیئه معصیت اولماقله برابر لغوده دکلدر. یعنی لغویاته کیتمزلر، اکر یوللری دوشه راست کلیرلرسه:
[مَرُّوا كِرَامًا] حیثیتلریله کریمانه کچرکیدرلر — بونك تفسیری سورهٔ قصصده «واذا سمعوا
اللغو اعرضوا عنه وقالوا لنا اعمالنا ولكم اعمالكم سلام عليكم لا نبتغي الجاهلين» آیتیدر.

٧ — [وَالَّذِينَ اِذَا ذُكِّرُوا بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ] واونلرکه ربلرینك آیتلریله تذکیر ایدلدکلری
وقت — یعنی کندیلرینه اخطار یاپیلدیغی، وعظ ونصیحت اولندیغی، درس ویریلدیگی وقت [لَمْ يَخِرُّوا
عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا] اونلرك اوستنه صاغیرلر، کورلر حالنده ییقلمازلر. — یعنی دیکله مزلك
ایتمزلر. اونلره اوشوشورلر، لکن کورورك، دیکلر قولاقله ایله اوشوشورلر.

٨ — [وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ]

داونلركه: يا ربنا! بزه زوجه‌لريمزدن وذريتلريمزدن كوز نوري احسان بيور. — بوراده «من» بيانيه ويا ابتدائيه اولديغنه كوره ايكي معنى جائزدر. يعنى بزه كوزلر سروري زوجه‌لر وذريتلر ور ديمك، ديكري ده: زوجه‌لريمز وذريتلريمز يوزندن بزه كوزلر سروري، سعادتلر وير ديمكدر. بو طلب عائله واولاد تربيه‌سنه اهميتي كوستيرر. [وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ اِمَامًا] وبزي متقيلره امام ايت ديرلر. — متقيلر، اللهك وقايه‌سيله جهنم عذابندن قورونانه نجيبلردر.

امام، پيشوا اولمق، كندينه اقتدا ايديلن متبوع ديمكدر. يالكز متقي اولمق ديكل متقيلرك امامي اولمق ارزوسي بيوك غايه، بيوك مفكوره در. دوستلرمزك كيمانك قوللرينك روحلرنده كي بو يوكسكلكي كوسترن بو دعانك مضموني نه يوكسك، نه جميلدر. بوندن يوكسك نه ترقي، همت عاليه تصور اولونه‌مز.

[اُولٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا] ايشته بونلر ايتدكلري صبرلرينه مقابل غرفه ايله مكافاتلانديريله‌جقلردر. «وهم في الغرفات آمنون» اوله‌جقلر. يعني اك يوكسك درجه‌ء جنت كوشكلرينده اك يوكسكلره چيقاريله‌جقلر.

غرفه، اساساً يوكسك عالي بنا، دوقوناقلرك شهنشيني، قوله‌سي كبي اك يوكسك نقطه‌سي ديمك اولوب بوراده سماك برجرينه نقل" بر يوكسكلك افاده ايتمكده‌در. بو سببله اولملي كه سماء سابعه ديه تفسير ايلمشلر. ايشته اوراده يوكسله‌جكلر [وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا] واوراده بر صاغلق وسلام ايله قارشيلانه‌جقلر. — تحيه، صاغ اوله‌سيكز، الله صاغلق ويرسين، الله عمرلر ويرسين كبي حيات دعاسي، سلام ده سلامت دعاسيدر. «التحيات لله والصلوة والطيبات السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته، السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين. اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله.

[قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ] ديكه: نه قيمت ويرير سزه ربم، عبادتكز اولماسه؟

— يعنى « وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون » بيورلديغى اوزره ياراديلشكزك حكمتى عبادت ومعبوديتدر. اوندن ايچون عبادت ومعبوديتكز اولماسه الله عندنده نه قيمت ونه اهميتكز اولوردى؟

[فقد كذبتم] ديمككه اولمادیغى تقديرده تكذيب ايتديكز، سزده اينانمديكز ديمكدر.

[فسوف يكون لزاما] او صورتده ده او تكذيبك جزاسى كسب لزوم ايدر، ياريه يوبوكزه كچر.

سُورَةُ الشُّعَرَاءِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَتَانِ وَسَبْعٌ وَعِشْرُونَ آيَةً

شعرا سوره سى مكيه در. بعضلرجه « والشعراء يتبعهم الغاوون » دن نهايته قدر درت آيت مدينه ده نازل اولمشدر. وجه تسميه سى ده بو آيتلر اولديغى ظاهردر.

آيتى — كوفى، شامى، مدنى تعدادنده ايكيوز يكرمى يدى، ديكرلرنده ايكيوز يكرمى آلتيدر.

كلماتى — بيك ايكيوز طقسان طقوزدر.

حروفى — درت بيك بشيوز قرق ايكيدر.

فاصله سى — م، ل، ن « ملن » لام درت آيتده آخرلرى ئل.

بو سوره، سوره فرقانده كى انذارك شامل اولديغى بسط وتفصيلى واوندكى رسول الله تسليه يى تتمه ايچون شويله كه؛

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

طٰسٓمٓ ۝ تِلْكَ اٰيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ
اَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۝ اِنْ نَشَاْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاۤءِ اٰيَةً فَظَلَّتْ
اَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ۝ وَمَا يَاْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ

إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ • فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنْبَٰٓؤُا مَا كَانُوا بِهِ
يَسْتَهْزِؤُنَ • أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ •
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ • وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ •

مآل شريفى

طسم • بونلر شو آپ آچيق كتابك آيتلرى • سن عادتا كنديڭى قيەجقسڭ مؤمن اولمەيەجقلر ديه • ديلرسەك اونلره سمادن بر آيت اينديريرزده اوڭا بويونلرى اكيلوب قالير • بونلره بر رحماندن كندیلرينه يڭى بر ذكر كلمه‌يوركه اوندن يوز چويريجى اولماسينلر • اوت تكذيب ايتديلر، فقط اوندن او استهزا ايتدكلرى شيئك خبرلرى كلەجك • ارضه بر باقمادیلرمى بز اوراده هر خوش چيفتدن نه قدر بيتيردك • شبهه سزكه بونده مطلق بر آيت وار، هم ده اكثريسى مؤمن اولمادى • و شبهه سزكه ربك او، او عزيز، او رحيم •

[طسم] ط س م - بو سوره نڭ اسمى، معناسنى الله بيلير. طا "ذى الطول" دن، سين "قدوس" دن، ميم "رحمن" دن ديه محمد بن كعبدن بر روايت ده واردر. طانڭ شدتى وقوعنده الم شديد، خلقت وقوعنده الم سرتى، استقلال وقوعنده الم خالقى اولديغنى چيقاتمك سسنده بو سوره نڭ شدتى بر انده افاده ايتديكى ده احساس ايدر. طادن طور، سيندن سينا، ميمدن موسى كلمه‌لرينى ده ذهنه چاغيرير.

[تلك] بونلر - بو سوره ده بو بسيط هجا حرفلرندن مؤلف اولاراق وقوعه جمع ايتك ايشته [آيات الكتاب المبين] مبين كتابك آيتلريدر. - مبين "بان" معناسنه "ابانه" دن

«مبین» غایت آچیق، پارلاق دیمك اولدیغندن کتاب مبین اعجازی ظاهر اولان پارلاق کتاب دیمك اولور که مراد قرآندر. حتی بیان ایدن دیمك دخی اولابیلیرسه ده مقامه انسب اولان اولکیدر.

[مِنَ السَّمَاۤءِ اٰيَةً] سمادن بر آیت — ایمانه الجا ایدەجك جبری بر آیت، یعنی دلیل دکل قطعی بر جبر، حالبوکه پیغمبر و کتاب کوندرمکدن مراد الٰهی جبر ایله دکل رضا ایله کماله ایردیرمکدر.

[اَعْنَاقُهُمْ] بوینلری — خضوع بوینه الڭ مناسبی اولدیغندن بوراده کی اعناقده، جماعت معناسنه عنقك جمعی اولمق ده تجویز ایدلمشدر. یعنی بونلرك جمعیتلری اوکا بوین اکرلر. [ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمٰنِ] رحماندن ذکر — وعظ و اخطار، یاخود قرآندن.

[كَمْ اَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ] — کریم، هر شیئك ایسی، اعلاسی، فائدەلیسی. زوج، بوراده صنف، جنس، نوع. انبات، ظاهرًا نباتاته منحصر کبی کورونورسەده حیواناتی و انسانی دخی شاملدر. زیرا هپسنده قوهٔ نامیه واردر. مع ما فیه یالکز نباتاتی ملاحظه قالسین: یعنی ارضده صنف صنف هر برلرنده نه قدر کوزل و فائدەلی نباتات بتیرمش و بتیرمکدەیز؟ باقسەلر آ نفس الواقع یریوزنده کی او چشید چشید نباتاتی کوزل بر تصنیف ایله کوزدن کچیرسەلرده بر باقسەلر، او نه قدر خوش، نه قدر متنوع، نه قدر فائدەلی چشیدلر؟ عینی محیط ایچنده دورلو دورلو الوانه، دورلو اشکال، دورلو ازهار و اثمار، دورلو خواص ایله او قدر مختلف صنفلر، جنسلر، نوعلر، چشیدلر، او کوزل چشیدلر ناصل ترتیب و تنظیم اولنوب چیقیور؟ هم اولوب طورورکن ده صوکره یکیدن یکییه قاچ کرەلر بتیرلوب بتیرلوب طورویور. هیچ بو تنوع صنعت بر کور طبیعتك کندی کندینه تکاملی اولورمی؟ [اِنَّ فِي ذٰلِكَ] شبهه سزکه بونده — بو انباتده یاخود بتون هر زوج کریمده [لَاٰيَةً] مطلقا بر آیت وار — الٰهك برلکنه، رحمتنك کنیشلکنه، قدرتنك بیوکلکنه، آخرتك وارلغنه دلالت ایله ایمانی اقتضا ایدن بر دلیل وار. [وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ] بونلرك اکثریسی مؤمن اولمادی — حتی نباتات و حیوانات معرفتیله مشغول اولان و تصنیفلرینی یاپانلر بیله بر چوغی الله ایمانه ایله جلب ایدەمکدە کیتدیلر [وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ] و شبهه یوقدرکه

ربك او ایدی عزیز ایدی رحیمدر — عزیز، دیله‌دیکنی یاپار، یاپاجغنه دیه‌دیکی آنده کافرلردن
انتقامنی آلیر، فقط تأخیر ایدیورسه رحیم اولدیغی ایچون ایدیوردر. شبهه‌سز ایمانه ایرنلری رحمتیله انعام
ایده‌جکدر. شمدی بونی بر ده آلتی یدی قصه ایله تنویر بیوره‌جقدر:

وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوسٰٓى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَۙ • قَوْمَ
فِرْعَوْنَ اَلَا يَتَّقُونَ • قَالَ رَبِّ اِنّ۪ٓي اَخَافُ اَنْ يُكَذِّبُونِۜ • وَيَض۪يقُ
صَدْر۪ي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَان۪ي فَاَرْسِلْ اِلٰى هٰرُونَ • وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ
فَاَخَافُ اَنْ يَقْتُلُونِۚ • قَالَ كَلَّاۚ فَاذْهَبَا بِاٰيَاتِنَٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُسْتَمِعُونَ •
فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَٓا اِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَم۪ينَۙ • اَنْ اَرْسِلْ مَعَنَا بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَۜ
• قَالَ اَلَمْ نُرَبِّكَ ف۪ينَا وَل۪يدًا وَلَبِثْتَ ف۪ينَا مِنْ عُمُرِكَ سِن۪ينَۜ • وَفَعَلْتَ
فَعْلَتَكَ الَّت۪ي فَعَلْتَ وَاَنْتَ مِنَ الْكَافِر۪ينَ • قَالَ فَعَلْتُهَٓا اِذًا وَاَنَا مِنَ
الضَّٓالّ۪ينَۜ • فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ ل۪ي رَبّ۪ي حُكْمًا وَجَعَلَن۪ي
مِنَ الْمُرْسَل۪ينَ • وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ اَنْ عَبَّدْتَ بَن۪ٓي اِسْرَٓائ۪يلَۜ • قَالَ
فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَم۪ينَ • قَالَ رَبُّ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ
اِنْ كُنْتُمْ مُوقِن۪ينَ • قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُٓ اَلَا تَسْتَمِعُونَ • قَالَ رَبُّكُمْ
وَرَبُّ اٰبَٓائِكُمُ الْاَوَّل۪ينَ • قَالَ اِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذ۪ٓي اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ
• قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَاۜ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ • قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ
اِلٰهًا غَيْر۪ي لَاَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُون۪ينَ • قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُب۪ينٍ • قَالَ
فَأْتِ ب۪هٓ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِق۪ينَ • فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُب۪ينٌۚ • وَ
نَزَعَ يَدَهُ فَاِذَا هِيَ بَيْضَٓاءُ لِلنَّاظِر۪ينَ۟ •

مآل شريفى

بر وقت ده ربك، موسايه ندا بيوردى: كيت او ظالم قومه دييه ● فرعونه قومنه، دها صاقينمايه‌جقلرمى؟ ● يارب! ديدى: طوغريسى بن قورقارم كه بنى تكذيب ايدرلر ● و كوكسم طارالير، ديلم آچيلماز، اونك ايچون هارونه ده رسالت وير ● هم اونلرك اوزريمده بر كناه وار، اوندن طولايى قورقارم كه همان بنى اولدوررلر ● خاير بويوردى؛ هايدى ايكيكز برابر آيتلريمزله كيدك، هر حالده بز سزكله برابر ديكلييورزدر ● هايدك فرعونه وارك ده ديك: اينانك بز رب العالمينك رسولى يز ● بنى اسرائيلى بزمله برابر صالىوير ● آ، ديدى: سنى چوجقكن بزده بويوتمدكمى؟ هم بزده عمركدن سنه‌لرجه قالدك ● هم ده او ياپدیغك فعلى ياپدك، او حالده سن ده نانكورلردنسك ● او وقت ديدى: او فعلى ياپدم، شاشقينلردندم ● اونك اوزرينه قورقنجه سزدن قورقدم، ايچكزدن قاچدم، دركن ربم بكا حكم احسان بيوردى ده بنى مرسلينه قاتدى ● او باشمه قاقدیغك بر نعمت ده بنى اسرائيلى قول، كوله ايتمكه اولكه ● فرعون، رب العالمين ده نه در؟ ديدى ● كوكلرك، يرك وبونلر آرالرنده كيلرك ربى، اكر احتمال يقينه ايسه‌كز ديدى ● اطرافنده كيلره: ديكلييورميسكز ديدى ● ربكزك وآتالريكزك ربى ديدى، هر حالده سزه كوندريلمش اولان رسولكز مطلقا مجنوندر ديدى ● مشرقك ومغربك وبونلر آرالرنده كيلرك ربى، اكر عاقل ايسه‌كز ديدى ● يمين ايدرم كه ديدى: اكر بندن باشقه بر اله طوتارسه‌ك سنى مطلقا محبوسلر زندانه كيرديريرم ● يا ديدى: سكا آچيق اثبات ايده‌جك بر شى كتيرمش ايسه‌م ده مى؟ ● هايدى، ديدى: كتير اونى، اكر صادقلردن ايسه‌ك ● بونك اوزرينه عصاسنى براقيويردى، اپ آچيق بر اژدرها كسيليويردى ● بر ده الينى چكدى چيقاردى، او ده باقانلره بم بياض اولويرديدى ●

[وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ] اونلرك اوزريمده بر كناه وار — سورهٔ قصصده كچن قبطى اوزره

قضاءً قبطى بى اولدرمشدم . ذنب تعبيرى اونلرك زعمنه نظراً در . [فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ]
اوندن ايچون قصاصاً بنى اولدريورلر ديه قورقارم — يعنى اداى رسالتدن اول قتل اولنمقدن قورقيورم .
[قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ] — رب العالمينك رسوليز ديديككز ايچون فرعون :
«هم رب العالمين نه در ؟» ديور . ما ايله سؤال ماهيتدن سؤالدر . ماهيت كلمه سى ماى نسبتدندر . يعنى
«ما» سؤالنه ويريلجك جوابدر . ديمك كه فرعون بو سؤال ايله رب العالمينك ماهيتنى صورمش اوليور .
بر شيئك ماهيتى ايسه امثاليله برابر مشترك اولدقلرى حقيقت كليه در . فلانك ماهيتى نه در ؟ ديديككز
زمان اونك شريكلريله برابر نه ديرلر ؟ نوعى ويا جنسى نه در ؟ ديلمش اولور . حالبوكه الله تعالانك
شريكى ، مثلى ، نظيرى محال اولديغندن اونك ماهيتى تصور اولنماز . اوندن ايچون حضرت موسى جواب
اسلوب حكيم دينلن طرزى التزام ايدوب يالكز رب العالمين اسمى مفهومنى تصور ايتديرمك اوزره عالمينى
تفسير ايدرك [قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ]
سماوات وارضك و بونلرك آرالرنده كيلرك ربى . اكر ايقان اهلى ايسه كز ديدى . يعنى ايقان اهلى
دكل ايسه كز آكلايامازسكز . فقط اشيايى تحقيق ايتمه ، سببده حادثه اولديغنه يقين ايدرسه
ايسه كز بيلورسكز كه بو اوستكزده كى سماوات وآلتكزده كى ارض ايله آرالرنده كى بونجه محسوسات
حدوثلرى ، تعددلرى ، تشكللرى ، تغيرلرى و بونجه نظام تحولاتى ايله بر رب تحت حكم وتربيه سنده بولندقلرينى
و بونجه ممكناتك فوقنده اولان او واجب الوجودك شريكى اولمايه جغنه نفس ماهيتنه تعريف اولنه ميوب
اثرينه آثار قدرتى سبيله بيلنه بيله جكنه يقين حاصل ايدرسكز . بو جوابه قارشى فرعون [قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ
أَلَا تَسْتَمِعُونَ] اطرافنده كيلره ديكله ميورميسكز ديدى — باقكز باقك بن نه صوريورم
ناصل جواب ويريور ديمك ايستيور . واعتقادجه طبيعتك ربه احتياجنى قبول ايتميوردى . اوندن ايچون
موسى [رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ] ربكز واولكى آبائكزك ربى ديدى
— طبيعت اونلرده متفرق اولان بونلرك برابر حكومت احتياجلرى معلوم بولنان ذوى العقولك باريه
اولان دلالتنى ايلرى سوردى كه عالمين مفهومنك ركنى بولونيوردى . بونى سزك وآبائكزك ديه خطاب

واضحتنه افاده ايتمسى ده دها زياده مؤثر و واضح اولمه ايچوندر. چونكه سزك ربكز ديمكله كندى
احتياجلرينى كوسترمش اوليور. و اولكى آبالريكز ديمكله ده بشريتك فانيلغى اكلاتيلهرق غرورلرينى قيرمش
بولونيور. بر نقطه‌يى ده ذوى العقول ضميرينه كوسترمكله كنديلرينه بر شرف ده افاده ايليوردى. بوكا
مقابل فرعون بر اوزانده كبره مغلوباً [قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ
لَمَجْنُونٌ] الحاصل سزه كوندريلمش اولان رسولكز مطلقا مجنوندر ديدى — بو صورتله رسولكز ديمكى
بيلكه بر استهزا ايليوردى. ايشته فرعونك فاسد اولان ذهنيتى ده ايلرى. بو كبى مجنونه ديرلر. آلاى
ايدرلر. بدايةً بو موسى حقيقتى حكيمانه اداره كلام ايله موسى بو عناد و مجادله قارشى بنده اولكى كلامنى
تفسير ايدهرك شو مقابله ايتدى [قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ
تَعْقِلُونَ] او مشرق و مغربك و بونلر آراسنده كيلرك ربى. اكر سز عاقل ايسه‌كز ديدى — يعنى كونه
كورولديكى اوزره كونشى طوغدورهرق باطيرانه. او مشرق و مغربى تنظيم ايله دكيشديرهرك و بو صورتله اجرائى
حركت ايتديرهرك بونلرده كى شأنى اداره ايله هيچ بر شيئك اوزرنده حكم سوره‌ن هيچ بر شيئك صاحب و مالكى
او. اكر سز عاقل اولسه‌كز بونى اكلارديكز. او مشرق و مغربك ربى بزى يارادوب سزى دولنديرمسنه
(اباتيرمنه) قادر وشيكه سن. اوليغى اكلارديكز ده اوزره ده بحه عبو يازديكز. بو دفعه ده فرعون
مناقشه‌ده تهديده كيرهرك [قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ]
قسم ايدرم كه ديدى: اكر بندن باشقه بر اله اتخاذ ايدرسه‌ك سنى مطلقا و محققاً اوزندانه كيرديره‌جكم
— زندانه آتارم بونده بو تعبيرى قوللانمسى اوزندانده كيلرك حالنده كى فجاعتى بالخاصه خاطرلاتمق ايچوندر.

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ۙ • يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ
بِسِحْرِهِ ۗ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ • قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ۙ
• يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ • فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ۙ •
وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ۙ • لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ •

فلما جاء السحرة قالوا لفرعون ائن لنا لاجرا ان كنا نحن الغالبين
قال نعم وانكم اذا لمن المقربين • قال لهم موسى القوا ما انتم
ملقون • فالقوا حبالهم وعصيهم وقالوا بعزة فرعون انا لنحن
الغالبون • فالقى موسى عصاه فاذا هى تلقف ما يافكون • فالقى
السحرة ساجدين • قالوا امنا برب العالمين • رب موسى وهرون
قال امنتم له قبل ان اذن لكم انه لكبيركم الذى علمكم
السحر فلسوف تعلمون لاقطعن ايديكم وارجلكم من خلاف ولاصلبنكم
اجمعين • قالوا لا ضير انا الى ربنا منقلبون • انا نطمع ان يغفر لنا
ربنا خطايانا ان كنا اول المؤمنين • واوحينا الى موسى ان اسر
بعبادى انكم متبعون • فارسل فرعون فى المدائن حاشرين •
ان هؤلاء لشرذمة قليلون • وانهم لنا لغائظون • وانا
لجميع حاذرون • فاخرجناهم من جنات وعيون • وكنوز
ومقام كريم • كذلك واورثناها بنى اسرائيل • فاتبعوهم
مشرقين • فلما ترا الجمعان قال اصحاب موسى انا لمدركون • قال
كلا ان معى ربى سيهدين • فاوحينا الى موسى ان اضرب
بعصاك البحر فانفلق فكان كل فرق كالطود العظيم •
وازلفنا ثم الآخرين • وانجينا موسى ومن معه اجمعين • ثم
اغرقنا الآخرين • ان فى ذلك لاية وما كان اكثرهم مؤمنين
• وان ربك لهو العزيز الرحيم •

مآل شريفى

اطرافنده کی جمعیته ، بو دیدی : هر حالده بلکه بر سحرباز ● سحریله سزی یرکزدن چیقارمق
ایستیور ، بناء علیه نه امر ایدرسکز ؟ ● بونی و قارداشنی دیکدیر ؛ اکلندیر ، شهرلره ده دیرلیجیلر
یوللا ● بوتون بیلکیج سحربازلری کتیرسینلر ● بو صورتله معلوم بر کونه میقات تعیین اولنه رق
سحربازلر جمع اولندی ● و خلقه : سز طوپلانیورمیسکز دینلدی ● جائزکه بزلر سحربازلره تابع اولاجغز
شاید اونلر اولورسه غالبلر ● دیرکن وقتاکه سحربازلر کلدیلر ، فرعونه البته : بز غالب کلیرسه‌ك بزه
مطلقا اجر وار یا ؟ دیدیلر ● اوت ، دیدی : هم سز اووقت محققا مقربینمدنسکز ● موسی اونلره
آتیکز دیدی : سز نه آته‌جقسه‌کز ● همان ایپلرینی و عصالرینی اورته‌یه آتدیلر و فرعونك عزتی حقیچون
البته بز غالبز ، شبهه‌سز ، دیدیلر ● موسی ده عصاسنی قویویردی ، برده باقدیلرکه او ، هر نه دولاب
چویریورلرسه یوتیور ● درحال سحربازلر سجده‌یه قاپاندیلر ● « ایمان ایتدك رب العالمینه ● موسی
و هارونك ربنه » دیدیلر ● اوها ، دیدی : بن سزه اذن ویرمه‌دن ایمان ایتدیکز ، انلاشیلدیکه او
سزه سحری تعلیم ایدن بویوککزمش ، او حالده مطلقا یاقینده بیله‌جکسکز ، چاره‌سز الیکزی و آیاقلریکزی
چاپرازینه کسدیره‌جکم ، هم محققا هپیکزی چارمیخه کردیره‌جکم » ● دیدیلر ، ضرری یوق ، هر حالده
بز ربمزه دونه‌جکز ● هر حالده بز مؤمنلرك اولی اولدیغمزدن طولایی ربمزك بزه مغفرت بیوره‌جغنی
امید ایدرز ● هم موسایه شو وحیی ویردك : قوللریمی کیجه یورو ، تعقیب ایدیله‌جکسکز ● فرعون ده
شهرلره عسکر طوپلایجیلر کوندردی ● شونلر شبهه یوقکه بر شرذمه قلیله‌دیرلر ● فقط حقمزده
چوق غیظ بسلیورلر ● بز اویانیق احتیاطلی بر جمعیت بولونیورز ، دیوردی ● بو صورتله بونلری
بستانلردن ، پیکارلردن ● خزینه‌لردن و دلربا مقاملردن چیقاردق ● و اونلری بنی اسرائیله میراث
قیلدق ● درکن آرقه‌لرینه دوشدیلر ، کونش دوغمشدی ● وقتاکه ایکی جمعیت بربرینی کوردی ،
موسانك اصحابی یاقلاندق دیدیلر ● خایر ، اصلا ، دیدی : ربم محققا برابرمدر ، بکا یولنی کوستره‌جکدر
● بونك اوزرینه موسایه « عصاك ایله دکزه اور » دیه وحی ایلدك ، او دکز بردن انفلاق ایتدی ، هر بولك
قوجه بر طاغ کبی اولویردی ، اوته‌کیلری ده اورایه یاناشدیردق ● موسایی و معیتنده کیلری تماماً نجاته

چیقاردق • صوکره ده اوته کیلری غرق ایتدک • شبهه سز بونده مطلقا بر آیت وار، اولدیغیه
اکثریسی مؤمن اولمادیلر • و شبهه سز که ربک او عزیز او رحیم •

واتل عليهم نبأ ابرهيم • اذ قال لابيه وقومه ما تعبدون •
قالوا نعبد اصناما فنظل لها عاكفين • قال هل يسمعونكم اذ تدعون •
او ينفعونكم او يضرون • قالوا بل وجدنا اباءنا كذلك يفعلون •
قال افرءيتم ما كنتم تعبدون • انتم واباؤكم الاقدمون • فانهم
عدو لي الا رب العالمين • الذي خلقني فهو يهدين • والذي هو يطعمني
ويسقين • واذا مرضت فهو يشفين • والذي يميتني ثم يحيين •
والذي اطمع ان يغفر لي خطيئتي يوم الدين • رب هب لي حكما والحقني
بالصالحين • واجعل لي لسان صدق في الاخرين • واجعلني من
ورثة جنة النعيم • واغفر لابي انه كان من الضالين • ولا تخزني
يوم يبعثون • يوم لا ينفع مال ولا بنون • الا من اتى الله بقلب سليم
• وازلفت الجنة للمتقين • وبرزت الجحيم للغاوين • وقيل لهم
اينما كنتم تعبدون • من دون الله هل ينصرونكم او ينتصرون •
فكبكبوا فيها هم والغاوون • وجنود ابليس اجمعون • قالوا
وهم فيها يختصمون • تالله ان كنا لفي ضلال مبين • اذ نسويكم
برب العالمين • وما اضلنا الا المجرمون • فما لنا من شافعين • و
لا صديق حميم • فلو ان لنا كرة فنكون من المؤمنين • ان
في ذلك لاية وما كان اكثرهم مؤمنين • وان ربك لهو العزيز
الرحيم •

مآل شریفی

اونلره ابراهیمك قصه‌سنی ده اوقو ● او بر وقت باباسنه و قومنه: سز نه‌یه طاپیورسکز؟ دیدی
● بر طاقم پوتلره طاپیورز ده دیمه: اونلرك سایه‌سنده طوریورز ● اونلر، دیدی: دعا ایتدیککز وقت
ایشیدیرلرمی؟ و یا سزه بر منفعت ویرر یاخود بر ضرر ایدرلرمی؟ ● یوق دیدیلر: آتالرمزی
بولدق، بویله یاپیورلردی ● شمدی دیدی، کوردیکزمی؟ او سزك و اسکی آتالریکزك طاپدیغکز
● هپ اونلر بنم دشمنم، الحمد رب العالمینه باشقه ● او که بنی یاراتدی، صوکره ده بکا او هدایت
ویردی ● و او که بکا، او یدیریر، او ایچیریر ● خسته‌لندیکم وقت ده بکا او شفا ویرر ● و او که
بنی اولدورر، صوکره بنی ینه دیریلتیر ● و او که جزا کوننده اونك کناهمی عفو بیورمسنی نیاز ایدرم
● یارب، بکا بر حکم احسان ایت و بنی صالحینه الحاق بیور ● و بکا صوکره‌کیلر ایچنده بر "لسان صدق"
تخصیص ایله ● و بنی نعیم جنتنك وارثلرندن ایله ● باباما ده مغفرت بیور، چونکه او یاکلش کیدنلردن
ایدی ● و اوتاندیرمه بنی بعث اولنه‌جقلری کونده ● او کون که نه مال فائده ویرر نه اوغوللر ●
الا الله‌ه سلیم بر قلب ایله وارانلر باشقه ● هم متقیلر ایچون جنت یاقلاشدیریلسه ● آزغینلر ایچون ده
جهنم حاضرلانمشدر ● و اونلره هانی نره‌ده اللهدن غیری نه‌یه طاپیوردیکز ● ناصل سزه یاردیم
ایدیورلر و یا کندیلرینی قورتاره‌بیلیورلرمی؟ دینلجکده ● و آرقه‌سندن هپ اونلر او جهنم ایچنه
فیرلاتیلاجقدر ● و بوتون ابلیس اوردولری اونك ایچنده، بربرلریله چکیشیرلرکن شویله دیکیده دیرلر:
● تالله بز طوغروسی آچیق بر ضلال ایچنده ایمشز ● چونکه سزی رب العالمینه مساوی طوتیوردق
● و بزی هپ او مجرملر شاشیرتمشدی ● بارمه شمدی بزم ایچون نه شفاعتجیلر وار ● نه ده یاقین بر صمیمی
● باری بزم ایچون کری بر دونمك اولسه‌یدی ده مؤمنلردن اولسه‌یدك ● شبهه‌سز بونده مطلق
بر آیت وار، اوللر اکثریسی مؤمن اولمادی ● و شبهه‌سز که ربك او، او عزیز، او رحیم ●

[وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ] — لسان صدقده، دنیاده
قیامته قدر اثری باقی قاله‌جق كوزل بر نام، یعنی بر حسن صیت، طوسطوغری بر ذكر جمیل، تا شمدن بر
یاد حسنه. اویله بجویه ثرات، حضرت ابراهیمی سوه كلشدر. یاخود ذریتم ایچنده بنم اصل دینمی یكیده‌جك
بنم كبی صدوقه ایله توحیده دعوت ایده جك بر صادق دیل كه محمد صلی الله علیه وسلمدر.

[إِنَّ فِي ذَٰلِكَ] شبهه سز بونده — شو اوقودقلرمزده ابراهیم قصه‌سنده [لَآيَةً] مطلقه
بر آیت وار — یعنی عبرت وار كوز آلاجق، درس ایدینه جك بویوك بر حجت و برهان وار.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ
۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝
فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ۝ قَالَ
وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ
۝ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ۝ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ قَالُوا لَئِنْ
لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ۝
فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ
مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ۝ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ۝ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً
وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

مآل شریفی

نوح قومی كوندریلن رسوللری تكذیب ایتدی ● او وقتكه قارداشلری نوح شویله دیمشدی:
سز اللهدن قورقمازمیسكز؟ ● جدیكز اولسه بن سزه كوندریلمش بر رسولم، بر امینم ● كلیك
اللهدن قورقیك، بكا اطاعت ایدك ● بوكا قارشی بن سزدن بر اجرت ایستمیورم، بنم اجرم آنجق
رب العالمینه عائددر ● كلیك اللهدن قورقیك، بكا اطاعت ایدك ● آ، دیدیلر: هیچ بز سكا
اینانیرمیز؟ سنك آردیكه هپ ارازل دوشمشكن ● بنم نه علمم اولابیلیر؟ دیدی: اونلر نه
یاپیورلرسه ● سزك شعوركز اولسه اونلرك حسابی آنجق ربمه عائددر ● هم بن ایمانه ایدنلری قوغمغه
مأمور دكلم ● بن آنجق آچیق بر نذیرم ● آنلر ایسه رزكه دیدیلر: اكر واز كچمزسك یا نوح! مطلقا
محققا رجم ایدیلنلردن اوله‌جقسك ● یا رب! دیدی: آكلاشیلدیكه قومم بنی تكذیب ایتدیلر ● آنجق
بنمله اونلرك آراسنی فاصل آییرد ایده‌جك ایت ده، بكا و برابرمده كی مؤمنلره نجات ویر ● بونك اوزرینه
بزده اونی و برابرنده كیلری او دولو كمیده نجاته چیقاردق ● صوكره ده آرقه‌سنده قالانلری غرق
ایتدك ● شبهه‌سز بونده مطلقا بر آیت وار، اویله ایكن اكثریسی مؤمن اولمادیلر ● و شبهه‌سز كه
ربك، او اویله عزیز، اویله رحیم ●

[أَخُوهُمْ نُوحٌ] قارداشلری نوح — یعنی عینی قومدن اولان نوح.

كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ● إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ
● إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ● فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُونِ ● وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ● أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ
● وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ● وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ
● فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُونِ ● وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ● أَمَدَّكُمْ
بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ● وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ● إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ●

قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ • إِنْ هٰذَا إِلَّا
خُلُقُ الْأَوَّلِينَ • وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ • فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّ فِي
ذٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ • وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ •

مآل شریفی

عاد، كوندرلیان رسوللری تكذیب ایتدی • او وقت كه قارداشلری هود اونلره دیمشدی: سز اللهدن قورقمازمیسكز؟ • حقیقةً اوسوز كه بن سزه كوندرلمش بر رسولم امینم • كلیكز اللهدن قورقوڭ و بڭا اطاعت ایدڭ • بوڭا قارشی بن سزدن بر اجرت ده ایسته‌میورم، بنم اجرم انجق رب العالمینه عائددر • سز هر تپه‌یه بر علامت بنا ایدر اكلنیرمیسكز؟ • بر طاقم مصنوعات ده ایدینیورسكز كه صانكه مخلد قاله‌جقسكز • هم طوتدیغكز وقت رحمتسز، جبارجه‌سنه طوتیورسكز • آرتق اللهدن قورقوڭ و بڭا اطاعت ایدڭ • او اللهدن قورقیڭ كه سزه او بیلدیككز شیلرله امداد بیوردی • انعام، اوغوللر • جنتلر، باغلر، باغچه‌لر، منبعلرله سزه امداد بیوردیغنده • حقا بن سزه بیوك بر كونك عذابندن قورقیورم • سنه، دیدیلر: ها وعظ ایتمشك ها وعظ ایدنلردن اولمامشك بزجه مساویدر • بو حرف اسكیلرك عادتی • بز تعذیب اولونمایز • دیه اونی تكذیب ایتدیلرده كندیلرینی هلاك ایدیویردك • شبهه‌سز بونده مطلقا بر آیت وار، اونلرك اكثریسی مؤمن اولمادی • و شبهه‌سز كه ربك او، اویله عزیز، اویله رحیم •

[بِكُلِّ رِيعٍ] هر یوكسك موقع، تپه [آيَةً] علامت، بورا ده بویوك برج دیركلی كوشك كبی اواطلر بنا معناسنه [تَعْبَثُونَ] اوینایورسكز ــ عبث، حقیقی دیه‌جكی بر فائده‌سی اولمایان اویون و اكلنجه كبی بوش شی، یعنی جدی بر مقصد شرعی اولمقزین مجرد بنا ایله

اكلنمك ، افتخار ايتمك ايچون بنا يابيورسكز ، ياخود ابديه يرلر يابيورسكز [مَصَانِعَ] مصنعه
جمعى ، ياخود مصنوعه جمعى يعنى صنعتخانه‌لر ياخود مصنوعات . بوندن اكلاشيلور كه او زمان
صنايعده پك ايلرى وارمشلر . جمعيتك حقيقى منافعى ، معنوياتى ، اخلاقى كوزه تيلمه‌ين مادى مصنوعات
ايله ظلم و جبر يابيورلرمش .

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ۝ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ
۝ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا
آمِنِينَ ۝ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ۝
وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ۝ وَلَا تُطِيعُوا
أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ۝ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ۝ قَالُوا إِنَّمَا
أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ۝ مَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ۝
وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ فَعَقَرُوهَا
فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ۝ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ۝ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝

مآل شريفى

ثمود ، كوندريلن رسوللرى تكذيب ايتدى ● او وقت كه قارداشلرى صالح اونلره ديمشدى :
الله‌دن قورقماز ميسكز ؟ ● شبهه‌سز اولسون كه بن سزه كوندريلمش بر رسول امينم ● كليك الله‌دن قورقيك

دیكله اطاعت ایدك ● بوڭا قارشی بن سزدن بر اجرت ایسته‌میورم، بنم اجرم آنجق رب العالمینه عائددر
سز بوراده امین و امان ایله براقیله‌جقمیسڭز؟ ● اوجنتلر، پیكارلر ● لطیف طلعلی خرمالیه
وزمار اكینلر ایچنده ● كه برده طاغلردن كیفلی كیفلی اولر یونتیورسڭز ● ارتیق اللهدن قورقڭ
بكا اطاعت ایدیڭ ● اطاعت ایتمیڭ اوكیمسه‌لره كه یر یوزینی فساده ویرلرده اصلاح ایتمزلر ●
سن دیدیلر: حیوه بویوتلمش دنك ● سن بزم كبی بر بشردن باشقه نسڭ؟ هایدی بر آیت كتیر اگر
صادقلردن ایسه‌ڭ ● ها، دیدی: ایشته بر ناقه، اوڭا بر شرب حقی سزه ده معلوم بر كونك شرب حقی ●
صاقین اوڭا بر كوتولكله ایلیشمه‌یڭ كه اویله‌ده سزی بویوك بر كونڭ عذابی یاقالار ● دركن
اونی ووردیلر، فقط نادم اولدیلر ● چونكه كندیلرینی عذاب یاقالایویردی. شبهه‌سز بونده مطلقا
بر آیت وار، اوبله ایكن اكثریسی مؤمن اولمادی ● و شبهه‌سز ربك او، اویله عزیز اویله رحیم ●

[فَأْتِ بِآيَةٍ] هایدی بر آیت كتیر — یعنی پیغمبر اولدیغڭه علامت اولمق اوزره بر معجزه.

[شِرْبٌ] صو شربی — نصیب، ایچمك، حیوانلری و تارلالری صولامق و قویولردن ایچوره صو آلمق حقی، یالڭز ایچمك ایچون اولانه حصه شفه «دودق حقی» دینیلیر. بر حوضدن بویله نوبتله انتفاع ایتمكه «مهایأه» تعبیر اولنور. صالح علیه السلام ناقه ایله قومی آراسنده صوی نوبته قویمشدی.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ● إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ
● إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ● فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ● وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ● أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ
الْعَالَمِينَ ● وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ
قَوْمٌ عَادُونَ ● قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ● قَالَ
إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ● رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ● فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ

أَجْمَعِينَ ● إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ● ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ● وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ● إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ● وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ●

مآل شريفى

لوط قومى كوندريلن رسوللرى تكذيب ايتدى ● او وقت كه قارداشلرى لوط اونلره ديمشدى: سز اللهدن قورقمازميسكز ؟ ● خبريكز اولسون بن سزه كوندريلمش بر رسولم، امينم ● كلك اللهدن قورقيك ده بكا اطاعت ايدك ● بوكا قارشى بن سزدن بر اجرت ده ايسته‌ميورم، بنم اجرم انجق رب العالمينه عائددر ● عالمين ايچنده ارككلره‌مى كيديورسكز ؟ ● براقيورسكز ده سزك ايچون ربكزك ياراتديغى جفتلريكزى ؟ طوغروسى سز انسانلقدن چيقمش بر قومسكز ● انلر ايسه: اكر، ديديلر، وازكچمزسه‌ك يا لوط مطلقا ومحققا چيقاريلانلردن اوله‌جقسك ● بن، ديدى: طوغروسى سزك عملكزه بغض ايدنلردنم ● يارب ! بنى و اهلمى بونلرك عمللرينك شومندن خلاص ايت ● بزده اونى و اهلنى تماماً خلاص ايتدك ● انجق بر عجوزه قالدى ● صوكره كريده كيدنلرى هپ تدمير ايتدك ● واوزرلرينه اويله بر ياغمور ياغديردق كه: نه فنا ايدى او منذرلرك ياغمورى ● شبهه‌سز بونده بر آيت وار، اونلرك اكثريسى مؤمن اولمادى ● وشبهه‌سز كه ربك او، او عزيز او رحيم ●

[مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ] منذرلرك ياغمورى — انذار ايديلوب ده ديكلمه‌ينلرك باشنه ياغديريلان خاصه ياغمورى .

كَذَّبَ أَصْحَابُ لْئَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ● إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ●

إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ اَمِينٌ ● فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُونِ ● وَمَا اَسْـَٔلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِنْ اَجْرِىَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعَالَمِينَ ● اَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا
مِنَ الْمُخْسِرِينَ ● وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ● وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَٓاءَهُمْ
وَلَا تَعْثَوْا فِى الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ● وَاتَّقُوا الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْاَوَّلِينَ
● قَالُٓوا اِنَّمَٓا اَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ● وَمَٓا اَنْتَ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَاِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ
الْكَاذِبِينَ ● فَاَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَٓاءِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
● قَالَ رَبِّىٓ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ● فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ اِنَّهُ كَانَ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ● اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَةً وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ●
وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ●

مآل شریفی

اصحاب ایكه كونده رسوللری تكذیب ایتدی ● او وقت كه شعیب اونلره دیمشدی : سز اللهدن
قورقمازمیسكز ؟ ● شبهه‌سز اولسون بن سزه كوندریلمش بر رسولم ، امینم ● كلك اللهدن قورقیڭ
و بڭا اطاعت ایدیڭ ● بوڭا قارشی سزدن بر اجرت ایستمیورم ، بنم اجرم آنجق رب العالمینه عائددر ●
اولچیی تمام اولچیڭ ده چوق بیلنلردن اولمایڭ ● طوغری ترازی ایله طارتیڭ ● خلقك
اشیالرینی دكرندن دوشورمیڭ و یریوزنده اختلال چیقاروب فساد ویرمیڭ ● اونی و سزدن
اولكی جبلتی یارادان خالقدن قورقیڭ ● سن دیدیلر محقق سحرلنلردنسك ● سن بزم كبی
بر بشردن باشقه نه سك ، طوغروسی بز سنی ده یالانجیلردن صانیورز ● اوزریمزه سمادن بر
قطعه‌لر دوشوردیور هایده صادقلردن ایسه‌ك ● ربم اعلمدر دیدی : یاپدیقلریڭزه ● حاصلی اونی
تكذیب ایتدیلر ، كندیلرینی ده اوظله كوننك عذابی آلیوردی كه او حقیقه بیوك بر كونك عذابی ایدی ●

شبهه سز بونده مطلقا بر آیت وار ، اونلرک اکثریسی مؤمن اولمادیلر ● و شبهه سز که ربک او ،
اودر عزیز ، اودر رحیم ●

[أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ] اصحاب ایکه ، ایکه لیلر — لیکه قرائتنه کوره لیکه لیلر . ایکه
بوسوسالم آغاچ بیتن باطاقلق دیمک اولوب مدینه طوغری ساحل بحرده بر موقعک اسمیدر . بورادہ ایکه
اولان بر طائفه واردی . شعیب علیه السلام بونلره ده مبعوث اولمش ایدی . لکن اونلردن دکل
اجنبی ایدی . اونک ایچون «اخوهم» دینلمه رک ساده جه شعیب بیورلمشدر . لیکه ، الایکه نک نقل
ایله اوقونوشی اولابیلیرسه ده مرکزلری اولان قصبه نک اسمی ده دینلیور . یعنی لیکه اصحاب حجرک مرکزی
شهرلری اسمیدر . شو حالده اصحاب الایکه ، اصحاب الحجر دیمک اولور . بونلرک تجارت ایله مشغول اولدقلری
وظلم و حیله کار بولندقلری آکلاشیلیور .

[الْقِسْطَاسِ] قسطاس — میزان ؛ ترازو ، قنطار ، چکی کبی وزن مقیاسی دیمکدر .
اصلی رومجه در دینلمش . [يَوْمِ الظُّلَّةِ] ظله کونی — روایت اولندیغنه کوره الله تعالی
بونلره یدی کون دکین شدتلی بر حرارت مسلط قیلمش ، نفسلری طیقانیورمش ، اولرینک ایچلرینه موقوف لمشلر
طوره مامشلر ، صحرایه فیرلامشلر ، بر بولوت کونشه کولکه اولمش ، بر سرینلک بولنت دیه بارکی اولمشلر ،
بربرلرینه باغیرشه رق آلتنه طوپلانمشلر . اوظله ، او کولکه نک مدتی الله بر آتش حالنده اوزرلرینه
اینمه ، هپسنی یاقه بیتیریویرمشدر . بو صورتله اونلرینه ایسته دکلری کبی سمادن بر قطعه دوشورولمش
دیمکدر . بو قصه بورادہ مختصراً ذکر اولنان یدی قصه نک صوکنجیسیدر . پیغمبرلری تکذیب ایدنلره
عذابک نزولی عادت جاریه اولدیغی بو یدی قصه ایله آکلاتیلدقدن صوکره تهدید و پیغمبره تسلیه
یاپیلدقدن صوکره بیوریلیورکه :

وَاِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ط ● نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ ٧ ●

على قلبك لتكون من المنذرين • بلسان عربي مبين • وانه لفي زبر
الاولين • اولم يكن لهم اية ان يعلمه علماؤا بني اسرائيل • ولو
نزلناه على بعض الاعجمين • فقراه عليهم ما كانوا به مؤمنين •
كذلك سلكناه في قلوب المجرمين • لا يؤمنون به حتى يروا العذاب
الاليم • فياتيهم بغتة وهم لا يشعرون • فيقولوا هل نحن
منظرون • افبعذابنا يستعجلون • افرايت ان متعناهم سنين •
ثم جاءهم ما كانوا يوعدون • ما اغنى عنهم ما كانوا يمتعون •
وما اهلكنا من قرية الا لها منذرون • ذكرى وما كنا ظالمين •
وما تنزلت به الشياطين • وما ينبغي لهم وما يستطيعون • انهم
عن السمع لمعزولون • فلا تدع مع الله الها اخر فتكون من المعذبين •
وانذر عشيرتك الاقربين • واخفض جناحك لمن اتبعك من المؤمنين
• فان عصوك فقل اني بريء مما تعملون • وتوكل على العزيز الرحيم •
الذي يريك حين تقوم • وتقلبك في الساجدين • انه هو السميع
العليم • هل انبئكم على من تنزل الشياطين • تنزل على كل افاك
اثيم • يلقون السمع واكثرهم كاذبون • والشعراء يتبعهم
الغاون • الم تر انهم في كل واد يهيمون • وانهم يقولون ما
لا يفعلون • الا الذين امنوا وعملوا الصالحات وذكروا الله كثيرا
وانتصروا من بعد ما ظلموا وسيعلم الذين ظلموا اي منقلب ينقلبون •

تمال شريفي

وحقیقت بو (قرآن) رب العالمینك شبهه سز تنزیلیدر ● اونی روح امین ایندیردی
● سنك قلبك اوزرینه كه اوندیرلردن اولاسین ● آچیق بر عربی لسانیله ● هم او
شبهه سز اولكیلرك كتابلرنده ده وار ● اونی بنی اسرائیل علماسنك بیلمسی ده اونلره بر آیت،
(بر دلیل) دكل می؟ ● اگر اونی عجملردن برینه ایندیرسیدك ده او كندیلرینه قرائت ایتسه ایدی
ینه ایمان ایتمیه جكلردی ● بز اونی مجرملرك قلبلرینه اویله صوقمشزدر ● ایمان ایتمزلر او الیم عذابی
كوره جكلری دمه قدر ● كه كلیویریسیه ده كندیلرینه آكسزین، هیچ فرقنده دكللركن ● دییه جكلر كه
عجبا بزه بر مساعده ایدیلیر می؟ ● یا شیمدی عذابمزی ایستیورلر می؟ ● كوردك، آرتق اونلری سنه لرجه
ذوقلندیردك ● صوكره كندیلرینه ایدیلن وعد كلیویرمیش ● او یاشاتدیقلری ذوقلرك كندیلرینه
هیچ فائده سی اولمیه جقدر ● معمافیه بز هانكی مملكتی هلاك ایتدكسه هر حالده اونی انذار ایدنلر اولمشدر
● اخطار ایلمشدر، و بز ظلم ایتمش دكلزدر ● و بونی شیطانلر ایندیرمدی ● بو اونلره هم
یاراشماز، هم كوجلری یتمز ● اونلر ایشیتمكدن صورت قطعیه ده عزل ایدلمشدرلر ● بناءً علیه صاقین الله
ایله برابر دیگر بر آلهه چاغیرماكه او تقدیرده تعذیب ایدیله جكلردن اولمیه سك ● هم الك یاقین خصملرینی انذار
ایت ● و سنه اتباع ایدن مؤمنلره قنادیكی ایندیر ● بوننله اوزرینه سنی عصیان ایدرلرسه
بن سزك عمللرینزدن بریئم دی ● و او، عزیز رحیمه متوكل اول ● او كه كوریور قیام ایتدیكك
وقتسنی ● و سجده ایدنلر ایچنده دولاشمه كی ● چونكه او، او ایشیدن سمیع او علیمدر ● خبر ویره یم می
سزه شیطانلر كیملر اوزرینه اینرلر؟ ● و بال یوكلیجی هر بر سافعه تلر اوزرینه اینرلر ● اونلر
قولاق ویررلر، و اكثری یالانجی سویلرلر ● شاعرلر، بونلره آرتق سفهه ده چابقینلر دوشر ●
كورمزمیسك بونلر هر وادیده حیران اولورلر ● انجق ایمان ایدوب ایی عملده بولونان و اللهی چوقجه
ذكر ایدن و كندیلرینه ظلم ایدلدكدن صوكره اوچلرینی آلانلر مستثنی، یاقینده بیله جك او ظلم ایدنلر هانكی
انقلابه منقلب اوله جقلر ●

[وَاِنَّهُ] یا حقیقةً او — ذکر اولنان آیتلری ناطق بولنان قرآن [لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ] شبهه‌سز رب العالمینك بر تنزیلیدر. — اساساً اونك کلامی، اونك صفتی اولوب حروف عربیه ایله بو الفاظه کیدیریلوب ایندیریلمشدر. اونك طرفندن ایندیریلمشدر. رب العالمینه اسمه اضافتی بو تنزیل، حق تعالانك بوتون عالمینه شامل بر تربیه‌سی و رأفتی احاطه‌سنده بولندیغنی آکلاتمقده «وما ارسلناك الا رحمة للعالمين» مفهومنی آکدیرمقده‌در. [نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْاَمِينُ] رب العالمیندن اونی او روح امین ایندیردی (یاخود اونکله او روح امین ایندی). — روح امین، او امین روح، یعنی الله تعالانك امانتنی حائز اولان کمال امنیتله وحیی انبیاسنه ایصال ایدیجی روح، جبریل امین علیه السلامدر. [عَلَى قَلْبِكَ] سنك قلبك اوزرینه — یعنی ساده اوزرینه ایندیریلدی، قلبکه، وجدانه و شعورك منبعی اولان موجودیتك کنهنه ایشلتدی، تماماً حافظه‌که وردی و بوتون بونده‌کی اخلاقی وسعتی سنده ملکه قیلدی.

نجم الدین کبری تفسیرنده دیرکه: «اکر تورات ده حضرت موسی‌یه الواح ایله ایندیریلمیوب ده بویله قلبنه ایندیریلسه ایدی غضب زماننده اونلری الندن براقیویرمزدی. و علم لدنی اوکرنمك ایچون خضری آرامغه کیتمزدی» اهـ. رب العالمین بونی بویله بوتون قلبکه قادر امین اوزره روح امینه ایندیردیکه تماماً امنیت حاصل ایدرسك [لِتَكُونَ مِنَ الْمُنْذِرِينَ] اونذرلردن اولاسك — یعنی انذار ایله رسالتی مشهور اولان بالاده‌کی پیغمبرلر کبی رسول امین اولوب انذار ایده‌سك [بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ] مبین، یعنی آکلادیغنی آچیق و کوزل بر افاده ایله آکلادیر بر عربی لسانی ایله — عربی حد ذاتنده هر معنانی آکلاتمه بیله بر لسان اولمقله برابر قرآن اونی اك یوکسك بر فصاحت و وضوح ایله پارلاتمشدر. بنا علیه بو قاریکی قصه‌لرله ایدیلن انذارلرك معناسنی آکلامامقده عربلرك هیچ بر عذری یوقدر. [وَاِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْاَوَّلِينَ] بونکله برابر او شبهه‌سز اولکیلرك کتابلرنده ده واردر. — یعنی اولکی کتابلرده ده بو قرآنك ذکری کچمشدر. بویله اولدیغنی انکار ایدیورلرسه [اَوَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ اٰيَةً اَنْ يَعْلَمَهُ عُلَمٰٓؤُا بَنِيٓ اِسْرٰٓاِيلَ] بنی اسرائیل علماسنك

اونی بیلمه‌سی بیله اونلر ایچون بر دلیل دکلمیدر ؟ — بنی اسرائیل علماسندن برچوغی تورات و انجیلده
علیه الصلاة والسلامك صفات و نعتی ذکر اولندیغنی سویلیورلردی. قریشده کیدوب اونلردن بو خبری
آلیورلردی. [ولو نزلناه علی بعض الاعجمین] اگر بز اونی عربجه
بیلمینلردن برینه ایندیرسه‌یدك — بویله بر معجزه یاپسه ایدك — ده [فقرأه علیهم]
اونلره اونی او، اوقوسه ایدی — که بو صورتده اوقومایه قدرتی عدم ذاتنده بر معجزه اولدیغی کبی
اوقوسیده باشقه‌جه بر معجزه اولوردی [ما کانوا به مؤمنین] ینه اوکا ایناغازلردی
— عجمی دکل، بز اعلا عربجه بیلیورسه دیرلردی.

ایشته بو قرآنك الهی بر معجزه اولدیغنه اینانمایانلر بویله عنادجی کافرلردر. [کذلك
سلکناه فی قلوب المجرمین] بز اونی مجرملرك قلبلرینه بویله صوقمشزدر.
— معناسنی آکلارلر، فصاحت و بلاغتنك کوزللکنی طانیرلر. کرك نظمی و کرك معناسنده‌کی غیب
خبرلری اعتباریله اعجازینی و نظیر ایدیله‌مدیکنی بیلیرلر و اولکی کتابلرده ذکری بولندیغنی ده دیرلر.
فقط [لا یؤمنون به] اوکا ایمان ایتمزلر — مجرم اولدقلری ایچون ایمانه ایشته بویله کلمزلر.
[حتی یروا العذاب الالیم] تا که او الیم عذابی کوروسونلر — یعنی عذابی کوره‌جکلری
لحظه‌یه قدر ایناغازلر. کوردکدن صوکره ایناغازلر. [افبعذابنا یستعجلون] شمدی
عذابمزی استعجال ایدیورلر؟ — یعنی عذاب کلمزه «هل نحن منظرون» دیه‌جکلرکن شمدی «امطر
علینا من السماء»، «فائتنا بما تعدنا» دیه ایدیورلرمی؟ [افرأیت الخ...].

[وما تنزلت به الشیاطین] بونی شیطانلر آلوب ایندیرمدی — بر طاقم کافرلر
بونی، بر کهانت کبی تلقی ایده‌رك قرآنه کاهن. ایدیه‌جک و شیطانك تلقیناتی قبیلندن کوریلك
ایسته‌مشلردی. بونکله اونلر رد ایدیلیور. یعنی بونده هیچ شیطنت اثری یوقدر. رب العالمینده اونی
اوامینه روح ایندیردی. شیطانلر دکل [وما ینبغی لهم] او هم اونلره یاراشماز. —
شیطانلره یاقیشیر بر شی دکلدر. شیطنته ضددر. [وما یستطیعون] هم ده کوچلری یتمز —

ایسه سیلرده بایه‌مازلر [إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ] چونكه اونلر ایشتمكدن قطعیتله معزولدرلر — ملأ اعلایی دیكلمكدن ممنوعدرلر. "لا یسمعون الى الملأ الاعلى ویقذفون من كل جانب دحورا" (والصافات، ٨ نجی آیتده).

[فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ] یا محمد صاقین الله ایله برابر دیكر بر الٰهه چاغیرمه، یوقسه عذاب ایدیلنلردن اولورسك — یعنی مادام كه حقیقت بویله‌در، سن ده او انذار ایدن پیغمبرلردن اوله‌سك دیه بو قرآن سكا الله طرفندن روح امین ایله ایندیریلمش و شیطانلرك ایشتمكدن منع اولونمشدر. او حالده سن ده الٰهه باشقه‌سنه دعا ایتمه، دعوت ایتمه. پیغمبره بو خطاب بویله شكلده نهی صورتنده ایراد بیورولمسی توحیده دعوتده اخلاصی آرتیرمق ایچون بر تهییج و دیكرلرینی تحذیرده اسوه اولمق ایچون بر اینجه‌لكدر. [وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ] هم الاقربیه خصوصیتی انذار ایت — یعنی اولا ایچلرینده یاشادیغك كندی خصوصیتك اك یاقینلرینه انذاره باشله.

روایت اولندیغی اوزره بو آیت نازل اولدیغی زمان علیه الصلاة والسلام صفا تپه‌سنده اولدیغی اوزره بتون اقرباسنی چاغیردی، هپ یانینه طوپلاندیلر، "بن سزه شو طاغك آرقه‌سنده دشمن سواریسی واردیسم بكا اینانیرمیسكز؟" بیوردی، "اوت" دیدیلر، "او حالده بن سزه خبرجی كلدیم، ایلریده شدتلی بر عذاب وار" بیوردی.

[وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ] — قناد ایندیر یعنی تواضع ایله رحمت و شفقت معناسنه استعاره‌در. [لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ] — مؤمنلردن سكا اتباع ایدنلره كرك اقربادن اولسون كرك اولماسین [فَإِنْ عَصَوْكَ] یوقه سكا عاصی اولورلر یعنی بیعت ایتمزلرسه [فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ] بن سزك عمللریكزدن بریم — مسئولیتی قبول ایتمم دی. [وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ] و او عزیز رحیمه، یعنی دشمنلرینی قهرده و دوستلرینه یاردیمده قادر اولان الله ذوالجلاله متوكل اول — او، اوكه سنی

محافظ ایدر. [اَلَّذٖى يَرٰيكَ حٖينَ تَقُومُ] او سنى كه كورور سن قيام ايدركن

— يعنى نمازه، بالخصوص تهجده ويا امر بالمعروف واعلاء كلمة الله قالقاركن — سنى

[وَتَقَلُّبَكَ فِى السَّاجِدٖينَ] وسجده ايدنلر ايچنده تقلبكى — نماز قيلانلره امام اولارق

حركتكى ويا مؤمنلرى تفتيش ايچون ايچلرنده طولاشديغكى، ياخود اعداء كلمة الله مؤمنلر

آراسنده سعيكى، ياخود ده وظيفهٔ رسالتى ايفا ايچون انبيا آراسنده كى خدمتكى. برده «دنيايه

كلنجه يه قدر مؤمنلردن مؤمنلره آتالركك صلبنده كى انتقالاتكى» ديه بر معنى ويرمش ايسه ده بو انتقال

ماضيده اولوب آيتك سياقى ايسه حال واستقباله ظاهر اولديغندن بو معنانك بوراده استبعادى

بعيد كورولور. [اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْعَلٖيمُ] هر حالده او، اودر سميع، اودر عليمدر. —

بوتون سويلدكلرينزى ايشيدر، نيتلرينزى بيلير، اوكا كوره اجرينى ويرر. بناءً عليه هر وجهله توكل واعتماد

دعا وعبادت لايقدر.

[هَلْ اُنَبِّئُكُمْ مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيَاطٖينُ] شيطانلر كيملر اوزرينه اينر سزه خبر

ويره يم مى؟ — بو فقره ده قرآنك شيطانه القاآتى اولمه معنى اكلاتمشدر، سنده ده شيطانلرك كيملر

اوزرينه اينديكلرى اكلاتيلرق حضرت پيغمبرك شخصيت محمديه لرينه شيطانلرك ياناشاميه جغى اكلاتيليور.

باقيكز شيطانلر كيملر اوزرينه اينرلر. [تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَثٖيمٍ] هر افاك اثيم

اوزرينه اينرلر — نه ده بر افاك: چوق يالانجى؛ يالانه اويدوروجى؛ افتراجى ساختكار.

اثيم، كناهدن قورقماز، وبال يوكلنيجى شرير كيمه واره اوزره اينرلر. شيطانه ايمان ايچون اولا

بويله كناهدن، وبالدن چكينمز، ساختجى شرير، نفوس خبيثه آرار. بو صورتله غايهٔ اتصال آرالرنده كى

مناسبت وعلاقه يه كوره اولور. بو ايسه احوال محمديه نك تماماً خلافنه در. ثانيا [يُلْقُونَ السَّمْعَ]

كه اوزره قولاق ويررلر. — يعنى وبالدن قورقماز ساختجيلر او شيطانلرك القاآتنه قولاق ويرر

ديكلرلر ايچون حافظه لرينه آلرلر. [وَاَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ] اكثريسى يالانجيدرلر.

يعنى سويلدكلرينك اكثريسى يالان سويلرلر. شيطانلر اوزره بر وهم وظن القا ايدر، اوزره ده كندى

تخیلاتنه کوره اویدورور اویدورور سویلر . اونك ایچون کاهنلر سوزلرینك بعضیسی راست چیقسه ده
اکثریسی یالانه چیقار . محمد علیه السلامك احوال و اقوالی ایسه بویله دکلدر . اونك حیاتنده غیبیاتدن خبر
ویرمسی وحیسی طوغری چیقمشدر . هیچ یالانی ایشیدیلمه‌مش و کورولمه‌مشدر . بوتون سوزلری صدقدر .

قرآنك اعجازی هم معنی و هم لفظ جهتیله اولدیغندن دولایی منکرلر ساده‌کی لردیانی شعره
و کهانته اسناد ایتمك ایسه ذکری کچن نکته‌کی کوزللکی ده شعر قبیلندن کوسترمك ایسه ذکری ایچونده
هر ایکیسی ده رد ایتمك اوزره بویریلیورکه :

[وَالشُّعَرَاءُ] شاعرلر ایسه [يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ] اونلری چاپقینلر ده
چاپقینلر تعقیب ایدرلر – حق و حقیقت پشنده دکل ، مجرد هوی و هوس پشنده کیدن ، هیچ ذره
داکلمز آرایه شاشقینلر و آزغینلر اونلرك آردینه دوشرلر [أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ]
کورمزمیسن اونلر هر وادیده حیاله ایله حیران و سرکردان دولاشیرلر . – شعرده اساس حکم دکل ، ساده
نفس حسیاتی ، ذوقی و یا استغراق حتی غیبیتلره حبه دینیلور . اونك ایچون شاعرلر اکثریا
ایی دکوتو هر موضوعه دالار ، هر وادیده اوینار ، داخلده ده تقدیر حیرت و عزمه دالارسه اوندن
موثر اولدیغندن هرنه حیالمه ایچون ایی دکوتو هر وادیده حیرانه دولاشیرلر . [وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ
مَا لَا يَفْعَلُونَ] هم ده اونلر یاپمایه‌جقلری شیئی سویلرلر . – قوللری فعللرینه طوتماز . ذاتا
بو اکثری حسلقدندن دولایی ده آغیزلرینه چاپقینلق و چاپقینلق دوشرلر . بو صورتله بونلرده محمد وجهیله
بکزه‌مزلر ، منشئلریدرلر . [إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ] انجق ایمان ایدوب
صالح عمللر ایشله‌ینلر – قوللری فعللرینه اویغون اولارق صلاح اهلی اولانلر [وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا]
و اللهی چوقجه ذکر ایدنلر – شعرلرینك اکثریسی توحید و تحمید و تمجید ایله اللهی ذکر و مصنوعاتندن قدرتی
تذکر و اعلاء ایله طاعته دائر اولانلر [وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا] و کندیلرینه ظلم ایدلدکدن
صوکره اوجلرینی آلانلر مستثنی – شاید هجو سویلرسه کندیلرینه ، یعنی مؤمنلره ایدیلن ظلمك اوکنی آلمق ،
سوکلرینه هجوی رد ایلمك ایچون سویلرلر . البته بویله مؤمن ، صالح ، ذاکر و مؤمنلره ایدیلن ظلم و حقسزلغی

اوچنجی آلایه حمدیه نعتی عبدالله بن رواحه و حسان بن ثابت و کعب بن مالک و کعب بن زهیر کبی مسلمان شاعرلری اولدوغو احوالده مستثنادرلر. بونلر صادقدرلر، بونلره تابع اولانلر غاوی ده دکلدرلر.

[وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ] او ظلم ایدنلر یاریه بیله جکلر که نه بر انقلابه منقلب اولیورلر. — یاخود هانکی انقلاب میدانده بولنه جقلر. بو جمله نک ظالملره نه قدر شدتلی بر تهدید افاده ایتدیکی آشکاردر. یعنی بوکون بو سلامتده ظلم ایدن او ظالملر بوکونکی یا یارینکی ظلم ایله ناصل بر ادبارده بولونمقده اولدقلرینی اولدقلری زمان آکلایه جقلر، عینی زمانده بو جمله دین اسلامک عالمده ظالملره قارشی یاپدیغی حمله و عدالت انقلابنک اهمیتی احضار ایتمکده در که استقباله تعلق ایدن بو خبر غیبک اهمیتی درکاردر. اونک ایچون ما بعدنده بونی ایضاح ایدن جمله بر شمال، کله جک سوره ده کی قارقلر ایضاح اولنه رق استقبال تبشیر اولنه جقدر.

سُورَةُ النَّمْلِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ ثَلاثٌ وَتِسْعُونَ آيَةً

نمل سوره سی مکیه در. بوکا سوره سلیمان ده دینلیر.

آیتلری — حجازی تعدادنده طقسان بش، بصری و شامیده طقسان درت، کوفیده طقسان اوچدر.

کلملری — بیک یوز طقوزدر.

حرفلری — درت بیک آلتی یوز طقسان طقوزدر.

فاصله سی — «من» حرفلریدر.

بو سوره، یوقاریکینک بر تتمه سی کبیدر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓ قف • تِلْكَ اٰيَاتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ لا • هُدًى وَبُشْرٰى
لِلْمُؤْمِنِينَ لا • اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ
هُمْ يُوقِنُونَ • اِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ط
اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُٓوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُونَ • وَ
اِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْاٰنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ • اِذْ قَالَ مُوسٰى لِاَهْلِهٖٓ اِنّ۪ٓي
اٰنَسْتُ نَارًا ط سَاٰتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ اٰت۪يكُمْ بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ
فَلَمَّا جَٓاءَهَا نُودِيَ اَنْ بُورِكَ مَنْ فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا ط وَسُبْحَانَ اللّٰهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ • يَا مُوسٰٓى اِنَّهُٓ اَنَا اللّٰهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ لا • وَاَلْقِ عَصَاكَ ط فَلَمَّا
رَاٰهَا تَهْتَزُّ كَاَنَّهَا جَٓانٌّ وَلّٰى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ط يَا مُوسٰى لَا تَخَفْ اِنّ۪ي لَا يَخَافُ لَدَيَّ
الْمُرْسَلُونَ ق • اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُٓوءٍ فَاِنّ۪ي غَفُورٌ رَح۪يمٌ •
وَاَدْخِلْ يَدَكَ ف۪ي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَٓاءَ مِنْ غَيْرِ سُٓوءٍ ف۪ي تِسْعِ اٰيَاتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِه۪ ط
اِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِق۪ينَ • فَلَمَّا جَٓاءَتْهُمْ اٰيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هٰذَا
سِحْرٌ مُب۪ينٌ ج • وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَٓا اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُفْسِد۪ينَ ع •

مآل شريفي

طس • بونلر قرآنك و مبين بر كتابك آيتلريدر • بر هدايت و بشارتدر او
مؤمنلره • كه نمازي دوغرو قيلارلر و زكاتي ويررلر، آخرته ده اونلر يقين ايدرلر • حقيقه
آخرته اينانمايانلره يابدقلريني كنديلرينه بزه‌يه كوسترمشزدر، اونلر ايسه كوزيلر، قيبدي كورمشلردر
• بونلر اويله لردركه كنديلرينه عذابك كوتوسي واردر. و بونلردركه آخرتده الك چوق خسرانه دوشنلردر •

دائما اول کسه بو قرآنی علمنه نهایت اولمیان بر حکیمک لدننده ایریلیورسک ● هانی بر وقت
موسی اهلنه دیمشدی: بن جدا بر آتش حس ایتدم، اوندن سزه بر خبر کتیره جکم، یاخود بر یالین شعله
آلوب کتیره جکم، کرک که بر اوجاقده یاقوب ایصینه سکز ● وقتاکه اوکا واردی شویله ندا اولندی:
هر یان اولسونده مبارک قیلنمشدر، بو آتشده کی کیمسه و اونک چوره سنده کیلر. و سبحان اولدی عالملرک ربی الله ●
یا موسی! حقیقت بو: بن ایم او عزیز، حکیم الله ● و براق عصاکی، دیرکه اونی چویک بر ییلان کبی
اهتزاز ایدیور کوردیکه، دونوب کیری قاچدی و آرقه سنه باقمادی. یا موسی! قورقمه، زیرا بنم حضورمده
یانمده رسول اولانلر ● انجق ظلم ایدن، صوکره ده کوتولکک آرقه سنده کوزللک تبدیل ایدن باشقه،
اوکا ده بن غفور رحیمم ● برده الکی قوینکه صوق، چیقسین بیاض هیچ بر آفتسز، طوقوز آیت
ایچنده، فرعون و قومنه، چونکه اونلر فاسق بر قوم اولدیلر ● بو صورتله آیتلریمز حقیقی کوزلرینه صوقوله
واردیغی وقت اونلر بو آچیق بر سحر دیدیلر ● و نفسلری یقین حاصل ایتدیکی حالده مجرد ظلم و کبردن
اونلری جحود ایتدیلر، فقط باق او مفسدلرک عاقبتی ناصل اولدی؟ ●

[طسٓ] — الله اعلم مراده. طس سوره سی. مطلعه برلیکی [تِلْكَ] ایشته
بونلر — ایشتدیکک بو اسراری آیتلر ویرن سطا [آيَاتُ الْقُرْاٰنِ] آیتلریدر، او قرآنک — او
روح ایله اوقونمق ایدیلن قرآنک [وَكِتَابٍ مُبِينٍ] و مبین بر کتابک — قرآن
بو سوره، یاخی باشنه بر کتاب مبیندر. اولکی سوره نک آخرنده کیدیکی اوزره ظالملرک بر اولاجغی
انقلابک ناصل و نه صورتله اوله جغی بیلنمز بر صورتده اکلاتیله جقدر. [هُدًى] بر هدایت — لطیف
بر دلالت و ارشاد [وَبُشْرٰى] و بر بشارت اولمه اوزره [لِلْمُؤْمِنِينَ] او مؤمنلره —
ارشاده تابع اولانه، شنک ایزیکه کیدن مؤمنلره [اَلَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكٰوةَ] که نمازه دوام ایدرلر و زکاتی ویررلر. — دیمک که بو ارشاد و بشارته مظهر
اوله بیلمک ایچون ایماندن صوکره لازم بو ایکی صفت ده شرطدر. کرک فرد و کرک جمعیت ایچون نماز،

دینك دیره‌کی، زماننده کوروسی اولدیغنده فانی دنیاکی ضایع ایدنلر بونلرده بو غائبه اینانمسه
اولورلر. اولنك ایچون حضرت محمدیه بونلری ایفا ایتدیکندن [وَبِالْآخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ] و آخرته ایچه بونلر یقینله اینانیرلر. — ایمانه ایتدکلری کبی جمع الیقینه بولنورلرده
اولورلر. او انقلاب کونی بونلر مراده ایررلر.

بونلرده بیچون بونلره مخصوص دینلرسه [إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ]
چونکه آخرته ایمان ایتمیورلر [زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ] عمللری کندیلرینه زینتلنمشدر —
کوزل کورنمشدر. [فَهُمْ يَعْمَهُونَ] ده اونلرك تخبدی کورولمشدر. کورمزلر، دیکلمزلر.
— اونلك ایچون ارشاد قبول ایتمزلر. [أُولَٰئِكَ] ایشته بونلر — بو آخرته اینانمایانه کورنملیدر
[الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ] اوکونی عذاب کندیلرینه عائد اولاجقلردر. — متعب کورلکی،
او آخرته ایمانسزلره اساساً ال بویوك فلاکت، روحیه اولدیغی کبی بونلر آخرتده اول دنیا انقلابنك یلك صنا
ایمیشی چیقدر. [وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ] آخرتده ایسه بونلر داها زیاده خسرانده درلر.
— بوسنده ده اونلرك احوالی آکلاتدقدن صوکره پیغمبرك حالنه کلیرك شویله بیوریلیور :

[وَإِنَّكَ] وحقیقه کر سن [لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ] بو قرآنه
شبهه‌سز برحکیم علیمك لدننده بر دربیورسك — تلقی روح امینه واسطه‌سیله ایدیور ایسه ده اونك
علوم لدنیه وحکم واسرار الهیه‌یی سن تلقی و فهم ایدیورسه هرکز بولردن الله تعالی در. بونك برشانی
آکلامق ایچون اونکی سوره ده موسی قصه‌سنده کیه « فوهب لی ربی حکما وجعلنی من المرسلین » آیتنك
مضمونی تفسیر اولنه رق بیوریلیورکه :

[إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ] هانی بر وقت موسی، اهلنه دیمشدی — اهلیله مدیندن چیقمشه
کیدرکن طوی وادیسنده صوغوق و قرانلق بر کیجه ده یولی شاشیرمش، چاقمق چاقمش، قاتی چاقماسه
بو بزه واسطه‌نك کسیلدیکی تام بر ماجیا یره دنسه ده طور جانبنده کنیدنه بر آتش ظهور ایتمیه ایدی. او وقت
دیشدیکه : [إِنِّي آنَسْتُ نَارًا] بن جداً بر آتش صیقدم [سَآتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ

او آتیكم بشهاب قبس لعلكم تصطلون] هرحالده سزه اوندن بر خبر كتیره‌جكم، یاخود بر یالیك، شعله اقتباسی ایدوب كتیره‌جكم، تاكه بر آز آتش یاقوب ایصینه‌سكز. — دیمك بوتون احتیاج بو ایكیسنك برنده طوپلانیوردی: یولده بر خبر آلمه ویا بر آتش یاقمه. خبر آلمقدن آتش یاقوب ایصینمه دیمك بر غایه اولدیغی ایچون اولملی كه خبری تقدیم ایتمشدر.

دقت ایدیلسه بو جمله افاده‌ده تفسیر و بیان صیغه‌سیله پك درین الهاملر دویولور. سكا دیمه‌یوب سزه دیمسی اهلنه یالكز بر ذوق و قصد اولدیغنی اكلاتیر. [فلما جاءها] بوجهله اوزرینه وقتاكه او آتشه واردی [نودی] ندا اولندی كه [ان بورك] خیرلی اولسون مبارك قیلندی [من فی النار ومن حولها] بو آتشده‌كی كیمسه و چوره‌سنده‌كی — یعنی بو آتشك بولندیغی موقع، «من شاطئ الواد الایمن فی البقعة المباركة من الشجرة» منطوقنجه مبارك بر بقعه‌در. انبیا ساقلی بر قدسی یردر. بو بقعه‌ده بولنانه و بو آتشك اطرافنده طولاشانه كیملر ایسه بركات نازل اولمشدر. بناءً علیه سنده ده بو آتشه كلدك، مبارك اولدك. قاضی بیضاوی كبی مفسرینك قبول ایتدكلری بو تفسیره كوره بو آتش حوالیسیله یالكز موسی دیمكدر. «من فی النار ومن حولها» ایكیدر. موسی بو كره ایكی بر ذات اولمق اعتباریله تبریك قیلنمشدر.

فقط بعض مفسرینه بو آتشده كلم موسی اولمغله «من فی النار» موسادر دیمشلر (سورهٔ قصصده باقه).

[وسبحان الله رب العالمین] و تنزیه اولسون عالملرك ربی اولان الله سبحانه — ندانك تتمه‌سنده اولان بو تسبیح و تنزیه واقعه‌نك عظمتنه تعجب ایتدیرمكله برابر تشبیه توهمنه میدان ویرمامق ایچوندر.

[یا موسی انه] یا موسی، حقیقت او: — ندا ایدن — [انا] بنم — یعنی [الله العزیز الحكیم] او عزیز حكیم الله. [والق عصاك] هم عصاكی براق — یعنی بو نداده بولنان بر شیئی دها ایشیتدی. [فلما رآها تهتز كأنها جان] — نونك شده‌سیله جان، خفیف و سریع ییلاندر. یعنی براقنجه او عصانی صانكه چویك بر ییلانمش كبی چالقانیور كوردی كورنجه [ولی مدبرا] آرقه‌سنی دونه‌رك قاچدی [ولم یعقب] دونوب باقمدی — قورقدی [یا موسی لا تخف] قورقمه یا موسی! [انی لا یخاف لدی المرسلون]

زیرا بنم قورقماز حضورمزده رسول اولانلر — یعنی بن که شمدی سکا رسالت ویریورم، پیغمبر کوندیرمك
اوزره وحی و تعلیمات آلیورسڭ، پیغمبرلر بویله وحی اولندقلری صره‌ده قورقمه‌یه باشلامازلر، روحلری
تماماً ملکوته منجذب و حضورمزده اولار تلقیسنه مستغرق اولورلر، اونده قورقو خاطرلرینه بیله کلمز.

کرچه "انما یخشی الله من عباده العلماء" بویورلدیغی و پیغمبرلر ایسه علمانڭ اعلی بولندقلری جهتله
اونلرده الله قورقوسی هرکسدن زیاده‌در. فقط اللهدن باشقه هیچ برشیدن قورقمه‌جقلری کبی حضورده
بولندقلری صره‌ده جمعده بوتون حس خوف دخی ما سوی کبی سیلنوب یالکز ذوق لقاء قالور. [الا من ظلم]
لکن ظلم ایدن باشقه — اوخالده دنیا بویوك برکناه یاپمش اولان غفوردر، بولونمقده قورقار. چونکه
مسئولیتی وار. [ثم بدل حسنا بعد سوء] ظلم ایدوب صوکره توبه کتوکك آرقه‌سنده بر کوزللکه تبدیل
ایتمش (توبه کار اولمش) اولانلرده [فانی غفور رحیم] بلسین که بن غفور رحیمم.
— یعنی سنده بر کناه ایشلدیم دیه قورقیورسڭ قورقمه مغفورسڭ.

[وادخل یدك فی جیبك] برده الیکی قوینکه صوق — جیب، اساساً یاقه‌نڭ
کوکس اوزرنده‌کی آچیغنه دینلر. بزم جیب تعبیر ایتدیکمز دخی اطلاقه اولنور ده بولنور.
[تخرج] چیقسین [بیضاء] بم بیاض اولارق — فقط [من غیر سوء] برآفتسز
— یعنی بیاضلانمسی برصه و آفت نتیجه‌سی دکل، مختار آیت، بر معجزه ضیا اولمه اوزره [فی تسع
آیات] طقوز آیت — یعنی طقوز معجزه میاننده [الی فرعون وقومه] فرعونه و قومینه
قارشی — دوقوز معجزه: عصا، ید بیضا، سنین، طوفان، چکرکه، قمل، قورباغه، قان، فلعه
یعنی دك یاتمسی (سوره اعراف پارچه‌یه باقه) [فانظر کیف کان عاقبة المفسدین] صوکره باقه
او مفسدلرڭ عاقبتی ناصل اولدی؟ — بوقاریده کچدیکی و سوره قصصده دخی کلدیکی وجهله باطیدیلر، ملعون
اولدیلر. ایشته بو مفسد ظالملرڭ اوغرادقلری عاقبت بوکونکی ظالملرڭ اوغرایه‌جقلری انقلابا بمجوید ده برمثال عبرتدر
زیرا موسایه اودوبراتشه حس ایتدیره‌رك هرشیده کیدوب اوکلامی سویلیه و اوسچز ... لرله رسالت ویروب
فرعونه و قومنه کوندرن اوعزیز حکیم الله رب العالمیندن بشقه دکلدر. بوقرآنه بولدن علم و حکمتده

دیگر بر مثال ایله مؤسسده اولان تشبیهاته بر نمونه ده شودر :

ولقد آتينا داود وسليمن علما وقالا الحمد لله الذي فضلنا على كثير
من عباده المؤمنين ● وورث سليمن داود وقال يا ايها الناس علمنا منطق
الطير واوتينا من كل شيء إن هذا لهو الفضل المبين ● وحشر لسليمن
جنوده من الجن والإنس والطير فهم يوزعون ● حتى إذا اتوا على واد
النمل قالت نملة يا ايها النمل ادخلوا مساكنكم لا يحطمنكم سليمن
وجنوده وهم لا يشعرون ● فتبسم ضاحكا من قولها وقال رب اوزعني
ان اشكر نعمتك التي انعمت علي وعلى والدي وان اعمل صالحا ترضيه و
ادخلني في عبادك الصالحين ● وتفقد الطير فقال مالي لا ارى الهدهد
ام كان من الغائبين ● لاعذبنه عذابا شديدا او لاذبحنه او لياتيني بسلطان
مبين ● فمكث غير بعيد فقال احطت بما لم تحط به وجئتك من
سبإ بنبإ يقين ● إني وجدت امراة تملكهم واوتيت من كل شيء
ولها عرش عظيم ● وجدتها وقومها يسجدون للشمس من دون الله وزين
لهم الشيطان اعمالهم فصدهم عن السبيل فهم لا يهتدون ● الا يسجدوا
لله الذي يخرج الخبء في السموات والارض ويعلم ما تخفون وما تعلنون
● الله لا اله الا هو رب العرش العظيم ● قال سننظر اصدقت ام كنت
من الكاذبين ● اذهب بكتابي هذا فالقه اليهم ثم تول عنهم فانظر
ماذا يرجعون ● قالت يا ايها الملؤا اني القي الي كتاب كريم ● انه من
سليمن وانه بسم الله الرحمن الرحيم ● الا تعلوا علي واتوني مسلمين ●

مآل شریفی

شانم حقیچون داوده و سلیمانه بر علم ویردك ، ایكیسی ده حمد اللهه كه ، دیدیلر : بزی بوكسه
قوللرینك بر چوغندن اوزرینه تفضیل بویوردی ● و سلیمان داوده وارث اولوب ای ناس ، دیدی :
بزه منطق الطیر (قوش دیلی) تعلیم بویوردی ، هم بزه هرشیدن ویریلدی ، شبهه سز كه بو هر حالده
او فضل مبیندر ● هم سلیمانه جن و انس و طیوردن اوردولری طوپلاندی ، هپ بونلر ضبط و اداره
اولونیورلردی ● حتی قارینجه دره سی اوزرینه واردقلرنده بر قارینجه شویله دیدی : ای قارینجه‌لر ،
هایدی مسكنلریكزه كیرك ، سلیمان و اوردوسی سزی فرقنه ایتمیه‌رك چیكنه‌یوب كچمه‌سین ● او ده
بونك سوزندن كولرجسنه تبسم ایتدی ده یا رب ! دیدی : بنی نفسمه ضابط قیل كه بكا و والدینمه انعام
بویوردیغك نعمتكه شكر ایده‌یم و راضی اوله‌جغك ایی بر عمل یاپه‌یم و بنی رحمتكله صالح قوللرك میانه ادخال
بویور ● بر ده قوشلری تفتیش ایتدی ده بكا دیدی : نه اولیور هدهدی كوره‌میورم ! یوقسه غائبلردنمی
قاریشدی ؟ ● البته اوكا شدتلی بر عذاب ایده‌جكم ویا بوینونی كسه‌جكم ، یاخود ده بكا هر حالده آچیق
قوتلی بر برهان كتیره‌جك ● درکن بكلتمه‌دن چیقوب كلدی ده ، دیدی : سنك احاطه ایتمه‌دیكك
بر شی احاطه ایلدم و سبادن صاغلام بر خبر كتیردم ● چونكه بن بر قادین بولدم اونلره ملكلك
ایدیور ، كندیسنه هرشیدن ویریلمش ، عظمتلی بر تختی ده وار ● اونی و قومنی بولدم كه اللهه دكل
كونشه سجده ایدیورلر ، شیطان اونلره عمللرینی یالدیزلامش ده بو صورتله كندیلرینی یولدن صاپتمش
طوغری كیده‌میورلر ● اللهه سجده ایتمه‌سونلر دیه ، او الله كه كوكلرده و یرده كیزلی‌یی چیقاریر ده
صاقلادیقلرینی ، نه‌یی آچیقلادیقلرینی بیلیر ● الله ، باشقه اله یوقدر آنجق او ، او عظیم عرشك صاحبیدر
● باقه‌لم دیدی : صادقمیسك یوقسه یالانجیلردنمی اولدك ● شو مكتوبمی كوتور ، براق اونلره ، صوكره
دونده كندیلرندن ده باق نه نتیجه ویره‌جكلر ● قادین ای اعیان دیدی : بكا بر مكتوب براقیلدی ، بكا
چوق ده مهم و شایان تكریم ● سلیماندندر و رحمن رحیم اللهك اسمیله ● شویله كه : بكا قارشی باش قالدیرمیك و مسلمان

اولدیرمه كلیك ●

[وَلَقَدْ اٰتَيْنَا] ـ قرآنك عليم بر حكيم لدننده ویریلدیكی تعزیه ایجون ایراد بیوریلان ایكنجی قصه اولوب مفسدلرك ظلم وانكارینه اوغرادقری شناعتلرینه مقابل مصلحلرك علم وفضیلتله ایردكلری خارق العاده موفقیتلره مثال وانبیانك معجزه‌سی ضمننده اولیانك كرامتنه بر نمونه كوسترییور. عجیب اولان مضموننك تحقیقنه اعتنا ایجونده بالخاصه قسم ایله باشلانمشدر. یعنی شانه الوهیتمزه قسم ایدرزكه داود ایله سلیمانه [عِلْمًا] بر علم ویردك « واتاه الله الملك والحكمة وعلمه ممايشاء » منطوقنجه ملك وحكومت ایله مشهور ومشار اولان داود وسلیمان علیهما السلامك ذكر اولونمسی علمك شانه وحكمتی یوكسك اولمسندندر. علماً ده تنكیر بونك خارق العاده بر علم اولدیغنی اشعار ایجوندر. شهرستانینك ملل ونحلده كی بیانی وجهله تاریخك شهادتنه نظراً اناطولی ویونانیده فلسفه‌نك ظهوری سلیمان علیه السلام زماننده یاپیلان علم وحكمتك انتشارندن اولمشدر.

[وَقَالَا] ایكیسیده دیدیلر [اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذٖى فَضَّلَنَا عَلٰى كَثٖيرٍ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنٖينَ] حمد، یالكز اول الله دركه فضیله بزه مؤمنه قوللرینك بر چوغنده برفضل وفضیلت ویردی ـ یعنی ملك ودولتلر دكل، فضل وفضیلتلرینی ده تحدیث نعمت ایتدیلر ونائل اولدقلری فضل وفضیلتی حكومت ودولتی اللهدن بیلدیلر واوندن طولایی مدح وتعظیم ایله حمد وثنا انجق اوكا ویریلدی الهك حقی وحكومت وحاكمیت منحصراً اونك ثانی اولدیغنی بیلرك حركت وشكرینی ایفایه غیرت ایدیلر. كه بو اونلره ویریلن علمك آثارندن بری اولیوردی. فرعونك حكومتنه مقابل ایسه فضیلتلی بر حكومتك روحنی كوسترن بو « الحمد لله » فقره‌سنك دها ذوقنی دویه بیلمك نه مسعوددر. الله تعالی او ظالم وجود، مغرور مفسد فرعونك حكومتنی باطل دفن ایتدیكه داود وسلیمانه ویردیكی علم ایله بویله الهی بیلوب حمد ایدن فاضل بر حكومت بخش بیورمشدی.

[وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوُدَ] هم سلیمان داوده وارث اولدی ـ اونك مقامنه قائم اولدی.

«الانبياء لم يورثوا دينارا ولا درهما وانما ورثوا العلم» = پيغمبرلر آلتون وگومش ميراث براقمادیلر، آنجق
علم، ميراث براقدیلر » حدیث شریفی منطوقنجه بو ميراث مال ميراثی دگل. «يا داود انا جعلناك خليفة
في الارض فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى» (ص) بيورلديغی اوزره ناس بيننده حكم ايلوب
احكام ايتمك خصوصنده سقامة گيمك، يعنی ذكر اولنان علم وفضلده، نبوت وملك وسياسنده يرینه
طوتمقده‌در كه بو مقامده حضرت داودك اوغلی اولدقده سليمان عليه السلام گبیك [وَ] ده الله ك
نعمتنی تحدیث وتبشیر ایدگندن ودرجه سنی ذاتی تصدیق ایچون خلقی دعوت ايتمك اوزره [قَالَ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ] اوت ناسلار دیدی [عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ] بزه منطق طیر اوگرەدلدی —
منطق الطیر، قوشه منطقی، یاخود قوشه دیلی. منطق، اساساً نطق دیمکدر. سوز ایله نطقك
منشائی اولان قوهٔ روحیه‌ده اصطلاح اولمشدر.

معروف اولان نطق ایسه ضمیرده کی افاده ایچون سسلندیمه واکثریسی دیل ایله چیقاریلدیغندن
دولایی دیل، لسان ولغت دخی دنیلن سوزلر ومركب الفاظ موضوعه‌در. و «علم آدم الاسماء»
مصداقنجه انسانه مخصوصدر. نطقده دلالت عقلیه ویا طبیعیه دخی بولنه بیلیرسه ده اصل اولان دلالت
وضعیه‌در (Konventionel) اونك ایچون دلالت وضعیه‌سی بولونمایان بر سس طبیعی ویا عقلی بر معنایی
بر معنی افاده ایده‌جك اولورسه اونا حقیقی اولاراق نطق دینمز. دیمك كه نطقك حقیقتنده بر جنس
بر فصل گبی ایكی وصف بارز واردر. بری لفظ (دلو بالقوه) بری دلالت وضعیه. بو سببله
بو ایكیدن یالكز بریسی ملاحظه اولنارق تشبیهاً ویا مجازاً نطق تعبیر اولندیغی ده چوقدر. مثلا
هیچ بر سس چیقارلمقسزین یازی ویازی گبی اشارات مخصوصه وضعیه بر شی اكلاتمق یاخود بر نطقك
افاده‌سی اولمق اوزره مجازاً نطق عد اولندیغی گبی «هذا كتابنا ينطق عليكم بالحق» وضعی بر دلالتی
بولونمایان هرهانگی بر سسده سسلنیشده دخی عقلی ویا طبیعی بر دلالتی بولونمقده ویا مطلقا سكوتدن ضدی
بر سس اولمق حسیبله تشبیهاً ویا مشاكله طریقیله نطق اطلاق اولندیغی ده واقعدر. مثلا گوگرجینك
اوتمه‌سنه «نطقت الحمامه» عودك چالنمه‌سنه «نطق العود» دنیلمشدر.

شو حالده نطق مفهومنده ان اهميتلى ركن، معنايه دلالت اولمق حيثيتيله شامل اولان سسلر
بر ظرف اولنوب دلالتك وضعيت قيدنده دخی صرف نظر ايديليرده كرك وضعی، كرك عقلی، كرك طبيعی
اولسونكه بر دلالتله بر معنی افاده ايدن بيله سسلر ملاحظه اولنورسه نطقك انسانه مخصوص اولمايوب بشقه‌لرينك
الده ايدلمسی اولوركه ايشته منطق الطيرده ده ملاحظه اولنمه‌سی بودر. بناءً عليه قوشلرك مختلف
صدالرندهكی مناسبات اراده ايله حساسيت قوه‌سی قوشلرده نطقی و صدالرينی اظهار ايچونده چيقاردقلری
سسلرده قوشلرده ديل ديمك اولور. مثلا خروسك بر آرامه ايچون دوشنمه‌سنده بر منطقی واردر. همی
بولديغی زمان «ديه، ديه» ديه طاوقلری چاغيرمسی ده بر نطقدر، بر ديل ديمكدر. كرك قوشلرك
وكرك سائر حيوانلرك بو كبی سسلريله يكديكرينه بر شيئی جانبلرنده مشبه يوقدر. لكن بو معناجه قوشلره
ديلی بر درجه‌يه قدر هركسك آڭلايه بيلمه‌سی نظراً حضرت سليمانك معجزه‌سنده دها زياده بر معنی ايله آڭلا(يشلمه)
لازم كلمزمی ديه بر سؤال خاطره كلير. بونده قولاي‌لق شايان معجزه اولدرده قوشلر بر دوجاتی هدهد(رك)
سويلديكی كبی حقيقةً كلام سويلر ديه ديمشدر، نته‌كيم رسول الله اغاجلر، طاشلر سويلرشدی. فقط بو معناجه
سليمانه قوشلره ديلی دكل، قوشه انسانه ديلی بيلديرلمه‌سی اولور. حالبوكه «وعلمنا منطق الطير» بيورلشدر.
بناءً عليه اهميت قوشلرك سويلرسنده زياده سليمانك آڭلامه‌سنده و آڭلاشمه‌سنده درنلكنده در. هم ده
قرآنك تعبيرينه نظراً اسناد قوشلرك ديلنده، لغتنده دكل منطقنده در. اوبالكز قوشلرك سسلری
وباحركتلری ايله افاده ايتدكلری صدالری اكلامقله قالميور، او صدالری اراده ايله منطقی، لسانی بيليوردی.

بوصورتله اونلرك زمانلرنده‌كی تسبيحات و تقديساتی آڭلاديغی كبی اونلری ضبط و اداره ايده‌رك
تشكيلات مخصوصه‌سيله اردوسنده استخدام ده ايديوردی. جزئيات اشيانك نطقه ايله اجتماعی، منطقك
مبادئ ضروريه‌سنده اولديغی جهتله حيوانلك ضروريات ايله ابتدائيه ضروری بر منطقی واردر. تصورات
كليه‌نك تشكل ايتمسی ايچون ده جزئيه‌دن جزئيه انتقال (تمثيل) بو منطقه باشلار. اداره و سياست
آراسنده امور جزئيه‌يه متعلق رأيلرده اصابت ايده‌بيلرلر. بو منطقك فطرتلرنده‌كی قوتيله متناسب اولور.
قوشلرك الفاظ عامه وضع ايده‌بيلمك تصورات كليه‌يه نائل اولدقلری بيلمه‌يورايسه‌كده حساسيتلرينك

یوکسکلکی معلومدر. قوشلرک ماحیق یوکسک بر مسافه‌سینه اوچه‌رق مطلق تجلی ایتدیرن بر حیات مفهومیدر. بوندن ایچوندر «منطق الطیر» تعلیمنده بزم ذهنمزه تبادر ایدن معنی قوشلرک مسافه‌سنده کی مناسبات سزه جبلی قدر دریه وارد اولدقده کی جزئیاته نفوذ ایده‌جک قدر یوکسک بر حس و ادراک ایله بر عینی زمانده قوشلرک طبیعی اولان فضانک علمی دخی اوکره‌نیلمه‌سی اولمشدر.

فی الحقیقه «ولسلیمن الریح غدوها شهر ورواحها شهر» و «فسخرنا له الریح تجری بامره رخاء حیث یشاء» بیورلدیغی اوزره هوانک مسخر الیه امرینه مظهر اولمسی بو علم ایله علاقه‌دار اولدیغی کبی طرفة العینده بر تختک کتیریلوبرمه‌سی قضیه‌سنده کی «علم من الکتاب» ده بو علم اولمق کرکدر. حاصلی منطق الطیرده قوشه دلیلنده زیاده بر خصوصیت واردر. «ای منطقه لدلالة الطیر» دینلمه‌رک کشف الاسرار صاحبی برابر بزده بوکا مشهور اولدیغی اوزره یالکز قوشه دلی دیمک کافی کورمیوب قرآنک لفظنی محافظه ایده‌رک قوشه منطقی دیمکی ترجیح ایدیورز.

سلیمان علیه السلام «علمنا منطق الطیر» دیمکله نبوتی آکلاتمه اولدیغی کبی ملکنی آکلاتمه‌یه شویله دیمشدر. [وَاُوتِینَا مِنْ كُلِّ شَیْءٍ] دیر ده هرشیدن دیمیور — هرشی دکل، هرشیدن. مفسرین بو تعبیرک کثرتدن کنایه اولدیغنی سویلیورلر. بونکله دولتده ثروتک اهمیتنه اشارت اولنمشدر. [اِنَّ هٰذَا] شبهه‌سز بو — مذکور اولان نیه علم دیدیکمز ثروت [لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ] هر حالده او فضل مبیندر. — الله تعالانک حمد و ثنایه لایق اولان و مؤمنه فوقنده بر چوغنه بیله نصیب اولمیه‌جق بولنان او آچیق فضل و احسانیدر که بونک شکرینی ادا ایتمک ایچون عباد اللهی بو نعمتدن استفاده‌یه دعوت ایتمک بر وظیفه تشکیل ایدر.

[حُشِرَ] — حشر، اساساً خلقی یرندن چیقاروب بر نفیر عام صورتنده جلب و احضار ایدوب بر یره طوپلامقدر. بونک ایچون کثرت و ازدحامی افاده ایدر. مجازاً مطلقا طوپلامق معناسنه ده کلیر. بو صورتده حصری و ضبطی ده افاده ایده‌بیلیر. بوراده عسکر طوپلامغک سوق و تحریکی افاده ایتمه‌سی ده ظاهردر. سوزک سیاقی ده بونی آکلاتیور. [جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ

وَالطَّيْرِ] جن دن انس دن و طير دن عسكرلرى طوپلانمشدى - سورهٔ انعامده « وكذلك جعلنا
لكل نبي عدوا شياطين الانس والجن » تفسيرينه باقمه. [فَهُمْ يُوزَعُونَ] ده هپ بونلر
باشدن آخره ضبط و ربط ايديلرك كوره ضابطه بر صورتده اداره اولونيورلردى. [حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا
عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ] حتى قارينجه واديسى اوزرينه واردقلرنده - حتى ابتدائيه در. بو كلامك
باشلاديغنى كوسترمكله برابر عينى زمانده اوندن اولكى كلامك بر نهايت ده اولديغنى كوسترير. خيلى
كيتديلر حتى وادئ نمل اوزرينه واردلر ديمك اولور. « اوزرينه » ديمسى ده ايچندن اوزره كوكيكه
كلدكلرينى اشعار ايدر. وادئ نمل شامده ويا طائفده ويا يمنده قارينجه‌سى چوق بر دره نك اسمى اولديغى
سويلنيور. بو حالده قارينجه واديسى، قارينجه سامرى كبى كوچوك حيوانات عالمنى تمثيل ايديور. قارينجه
كوچوك حيواناتده مثل اوله‌رق كلديكى كبى قناتلى قسمى بولنمق اعتباريله اوچانلر جمله‌سندندر. و بوراده بو
مناسبتله ذكر اولنديغى سويلنمشدر. بو اعتبار ايله حتى، منطق طيره دوقونمقده بر غايه‌سنى افاده ايتمش
اوليور. قارينجه‌لر بر چوق حيوانات مراتبندى قرقنده تدقيقه اولونمش و بر چوق غرائب حكايه
اولونمشدر. جمعيتله ياشادقلرى هركسك معلومى اولديغى كبى قوزولرى و ساچيلرى ده معلومدر. قوماندا
ايله حركت ايتدكلرى و كديكريله تبليغات ياپدقلرى و بورسه جبيرى و يغنشلرى بولنديغى قيد ايدلمشدر. حاصل
سويلمك ديكرينى بيلمزسه‌لك ده هر حالده بر شى اكلامادقلرينى بيليورز.

بوراده شونى قيد ايده‌لم : قارينجه‌لرى تدقيق ايدن بر متخصص بودالينك اوكنه برشكر قويويور
بر قاچ مدت بونى جذب اوله‌رق يمكه باشلايورلر. دوركه شكرك اوزرينه بر آز قورقى دوكيور. بر قسمى قاچيور، بر قسمى
ييور، بر چوقسه اوليور. قاچانلر ده، ييه‌نلر ده، بر بويا ايله اشارت ايديور. قاچانلر يوواية
خبر ويريورلر. بر مدت صوكره، بر چوق لقط كلوب بر چوقسه اولانلرى اولدوريورلر.

[قَالَتْ نَمْلَةٌ] بر قارينجه ديدى كه - نعم « قالت » ديمه‌سنه نظراً ديشى بر قارينجه
[يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ] اى قارينجه‌لر كيريكز مسكنلريكزه - بريكزه
چيكنه‌مه‌سين [لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ] متنبه

سلیمان و عسکرلری شعورلری اولمیه‌رق سزی قیرماسینلر – یعنی بیله بیله بر قارینجه‌یی سبب اولمازلر
اما فرقنده اولمازلرده قیرار کیدرلر. اوندن ایچون بر قارینجه چیکیلمک ده کندیلرینه قیر دیرمه سبب
اولمامق دییه ادب و نزاهت دائره‌سنده حکیمانه بر صورتده معیتی قوردی که بوراده ایچه بر قارینجه
سیاستی واردر. فخر الدین رازی دیرکه: بعضی کتابلرده کوردیکمه کوره او قارینجه‌نک دیکرلرینه خطابی
ارادتیمسی سزندن ایچوندرکه: قوم سلیمان علیه السلامک جلالتنی کوررلرده الله تعالینک کندیلرینه اولان
نعمتی حقنده کفرانه دوشرلر دییه قورقدی. «صاقینک سزی قیرماسینلر» دیمکله مرادی بو ایدی. یعنی
قوهٔ معنویه‌نک قیریلمسی ایدی. بو صورتله بونده ارباب دنیا ایله اولوردن قالقمانک محذوریه بر تنبیه واردر.
[فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا] بناءً علیه اونک سوزندن کوله‌رک تبسم ایتدی –
قارینجه‌نک قومی حقنده‌کی تدبیر و سیاستی و کندی عسکری حقنده‌کی حسن ظنی خوشنه کیتدی، و احتمال که
بر قارینجه‌نک بو درجه مقام مرحمت و شعوره نقل سسنده‌رکوریسی ده تحققه کلدی. و اونک بوتونه بو ردیفلری
الله تعالینک کندیسنه بیلدیرلمسنده ده ممنونیتی سبب اولدی ده [قَالَ] دیدی: [رَبِّ أَوْزِعْنِي]
بویله دعا ایتدی: ربنه ایکی شی ایسته‌دی. اولا کندینی نفسنه براقمایوب طوغرودن طوغرو اداره ایدن ربی
نفسنه وازع و ضابط جیلمسنی ایسته‌دی و بونده بالخاصه ایکی مقصد کوزه‌تدی: بری [أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ] – دییه کرک کندینه و کرک والدینه اولان نعمت سابقه‌یه شکر، دیکری ده
[وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ] دییه آتی ایچون رضایه موافق اولاجق و جهد الی حمد شکربایینه موفق اولمق
که بونک ایکیسی دنیاده آخرت ثوابنک وسیله‌سنی طلب. ایکنجیسی ده [وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي
عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ] صالح قوللرک ایچنده رحمتکه ادخال بیوره – دییه آخرت ثوابنک کندیسیدر.
بوراده صالحدن مراد، صلاح کاملدرکه هیچ بر کناه ایشلمه‌مک اولیه‌رق رحمت جانه قادر کلمکدر. سلطنت
تجلیاتک خارقه‌انکیز بر دمده حضرت سلیمانک بو دعاسی ایله ابراز ایتدیکی قدسی روح فضیلت حسرتنک
پیشواسی اولمق لازم کلمه دولت آدملرینه چوقده بویوک الهامدر، دره جبک درسی دره امتوانه‌در.
اویله دیدی [وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ] و طیوری (قوشلری یاخود اوچار قوشلری) تفقد ایتدی –

دیمك كوچك قیاته وارنجه یه قدر دولتك قوتنی وامورینی تفتیشه وتدقیقه ایتمك دولت آدملرینك
وظیفه سیدر. آراشدیردی [فَقَالَ مَالِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ] ده نه دیدی: «بن هدهدی
كوره میورم؟» — قاموس ترجمه سنده دیركه: هدهد، هاءلرك ضمیله مطلقا قرقره ایله یعنی الحانه
ونغمات ایله اوته قوشه دینیر. وخاصه معروف قوشك اسمیدركه چاووش قوشی وایبیك تعبیر ایدرلر.
«هَدْهَدَ» دن مأخوذدر. كما سیذكر. «والهُدَهِد» دخی دینیر علابط وزننده. وهُدَاهِد
دینیر علابط وزننده وهُدْهُد كیثرُ الهَدْهَدَه اولان كوكرجین قوشنه دخی دینیر. اهـ. دیمك كه
چاووش قوشنده اسم، دیكرلرنده وصفدر. معناسی، معروف اولان چاووش قوشی ایله تفسیر ایتمشلر.
آلوسی شویله دیر: معروف قوش اولوقوشه كه دینلدیكنه كوره قادری ودمیرینك ذكر ایتدیكی وجهله ابو الاخبار
وابو الربیع وابو ثمامه ویاركینه لركینه لرینی. بعضلری «كهداهد كسر الرماة جناحه» مصراعنده هداهد
هدهدك تصغیری اولدیغنه قائل اولمشلردر. دوابه ودویبه ده دواب ودوابّ كبی. اهـ.

قاضی بیضاوینك نقل ایتدیكی وجهله روایت اولونیوركه سلیمان علیه السلام بیت مقدسك بناسنی
اتمام ایدنجه حج ایچون حاضرلانوب حرم شریفه كیتدی، اوراده دیلدیكی قدر اقامت ایتدكدن صوكره یمنه
توجه ایتدی. صباحلین مكه‌دن چیقوب اوكله‌ین صنعایه واردی، اراضیسی خوشنه كیتدی، اوراده قوندی
فقط صو بولهمادی. هدهد ایسه رائد (كشاف) ایدی صویی ایی بولوردی، بوندن اوزرینه آرادیلر
بولهمادی، چونكه سلیمان علیه السلام ایندیكی صره‌ده او هواده بر دوره یاپیسه، دیكر بر هدهدك قوردیغنی كوروبده
یانه ایتمشدی. ایكیسی آكلاشمشلر، بوندن اوزرینه اوندن آكلاتدیغنی كورمكدن اوزره برلیكده یمنده
ایكلندیدن صوكره حلوب آكلاتمشدی. بیضاوی بونی نقل ایتدكدن صوكره «الله تعالینك عجائب قدرتنده
وخاصه قوتنده نیجه ایتدیكی فضائلنده بكا بونده دها بویوك شیئ واردر. اونری فی نیاز تقدیمه
دیمجیلیر، انبیا شاننده اولیابه منكرلر دخی انكار ایدرلر» دیه بر اخطار یاپمشدر. بوراده طیرك
بر یومسه دیاكشف عباره سی كبی ملاحظه ایلمیسی ده ممكندر. عباره‌یی ادراك ایده زمانمز منكرلرینك
بویله انكار ایتمه‌سی ایله بوسیبوده معناسیدر.

[بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ] بر سلطان مبين ايله — يعني معذرتمی بيان ايده‌جك آچيق و قطعی بر حجت
ويا برهان ايله [فَقَالَ اَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ] ده ديدی : « بن سنك احاطه ايتمه‌ديككی
احاطه ايتدم — هنوز وارماديغك يره واردم ، دولاشدم ، كشف ايتدم ، بلدم ، سنجه تمام
اوليان معلوماتی اوراده قازاندم . ايفا ايتديكی خدمتك ذوقيله نشئه‌لانان اولان هدهدك بو
صورتله سوزه باشلاماسنده سليمان عليه السلامه قارشی سن قوزانده بر جلوه ايقاظ واردر . [وَ
جِئْتُكَ مِنْ سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ] سكا سبادن حقيقی ، يقينی بر خبر كتيردم — بوراده دردده
عرض اولنان جمله خبرلرك الی تحقيق اولنان ، شبهه‌دن سالم اولمسی لزومنه اشارت واردر .

سبا ، اساساً بر خاندان ويا قبيله اسمی اولوب صوكره ده يمنده مسكنلری اولان مأرب شهرينه
دخی اطلاق ايدلمشدر . سبا سوره‌سنه باقكز . [اِنِّي وَجَدْتُ امْرَاَةً] بن بر قادين بولدم
— بيضاوی وسائره‌ده بو قادينك مشهور اولان اسمی بلقيس بنت شراحيل ديه قيد ايديلور . ابو الفدا
تاريخنده بلقيس بن هدهاد بن شرحبيل دنيلمسی و يكرمی سنه ملكلك ايتديكی ذكر اولنمشدر . [تَمْلِكُهُمْ]
اونره ملكلك ياپيور . [وَاُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ] كندوسنه هرشيدن
ويرلمش و عظمتلی بر تختی وار — قادينك ثروت و سلطنتنی بو يولده اعظام ايده‌رك وصف ايتمسی سليمان
عليه السلامی تهييج ايچون اولور .

فقط شايان دقتدركه سليمان عليه السلام بونده هيچ اهميت ويرميور . انجق [وَجَدْتُهَا
وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ الخ ...] ديه اونك و قومنك اللهی براقوب كونشه
طاپديقلرينی آكلاتنجه ، او وقت [قَالَ سَنَنْظُرُ] باقارز ، ديدی [اَصَدَقْتَ اَمْ كُنْتَ
مِنَ الْكَاذِبِينَ] طوغرويمسك يوقسه يالانجيلردنميسك ؟ — ديمكله هدهدك « بنبأ يقين »
ديه تأسيساتنی كافی كورمدی ، خبر واحد ايله عمل ايتمدی . زيرا بر طرفده غيرك حقوقی تعلق ايديوردی .
عينی زمانده هدهد غيب اولمسه اولمه احتياط تحت موقعنده بولونيوردی . « ان جاءكم فاسق بنبأ
فتبينوا ان تصيبوا قوما بجهالة » مضمونيله عمل ايتمك اقتضا ايديوردی . بونك ايچون شوراده بر ده :

[اِذْهَبْ بِكِتَابِى هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ] شو مكتوبمى كوتور ده اونلره براق، صوڭره دونوب كنديلرندن ده باق نه يه واره جقلر — بو آراده هدهد بر پوسته خدمتنده قوللانيلمش اولويور. فقط بونده بر كوكرجينك مكتوب كوتورمسندن فضله بر شى وار. چونكه براقدقدن صوڭره چكيلوب نتيجه حقنده بر تجسس ياپمسى ده امر اولونيور. هدهد بو امرى ايفا ايتدى، اونده ايجه قاريه :

[قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا] اى معتبر اعيان ديدى [اِنّ۪ٓى اُلْقِىَ اِلَىَّ كِتَابٌ كَر۪يمٌ] بڭا باقيڭ : بر مكتوب براقيلدى بڭا، چوق مهم [اِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ] سليماندندر [وَاِنَّهُ] و شويلدر : [بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ] بسم الله الرحمن الرحيم [اَلَّا تَعْلُوا عَلَىَّ وَاْتُون۪ى مُسْلِم۪ينَ] طوغروسى بڭا قارشى قفا طوتمايڭ ده مسلم اولارق كليڭ بڭا — بو افاده نك فحواسنه نظراً مكتوب بو صورتله عربجه يازيلمشدر. سبأ، حميرلى عرب اولدقلرى ايچون ديمك كه سليمان عليه السلام اونلره مكتوبنى كندى لسانلريله يازمشدر. اصل مكتوبك عبرانيجه يازيلمش اولوب ده بو، اونك ترجمه سى ويا خلاصهٔ مضمونى اولمه سى ده محتملدر. حاصلى قاريه مكتوبى آلنجه مملكتك ارباب حل وعقدى اولانلره بر مجلسده مشوره ايتدى. بونى بو آراده اعيان مملكت دييه ترجمه ايديورم، چونكه :

قَالَتْ يَٓا اَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُون۪ى ف۪ٓى اَمْر۪ىۚ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُونِ ۝ قَالُوا نَحْنُ اُو۬لُوا قُوَّةٍ وَاُو۬لُوا بَأْسٍ شَد۪يدٍ وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُر۪ى مَاذَا تَأْمُر۪ينَ ۝ قَالَتْ اِنَّ الْمُلُوكَ اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً اَفْسَدُوهَا وَجَعَلُٓوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَٓا اَذِلَّةًۚ وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُونَ ۝ وَاِنّ۪ى مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ۝ فَلَمَّا جَٓاءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍۘ فَمَٓا اٰتٰينِۦَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِمَّٓا اٰتٰيكُمْۚ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ۝ اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَٓا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ ۝

قال يا ايها الملؤا ايكم يأتيني بعرشها قبل ان يأتوني مسلمين • قال
عفريت من الجن انا آتيك به قبل ان تقوم من مقامك واني عليه لقوي
امين • قال الذي عنده علم من الكتاب انا آتيك به قبل ان يرتد
اليك طرفك فلما رآه مستقرا عنده قال هذا من فضل ربي ليبلوني
ءاشكر ام اكفر ومن شكر فانما يشكر لنفسه ومن كفر فان ربي
غني كريم • قال نكروا لها عرشها ننظر اتهتدي ام تكون من الذين
لا يهتدون • فلما جاءت قيل اهكذا عرشك قالت كأنه هو
واوتينا العلم من قبلها وكنا مسلمين • وصدها ما كانت تعبد من دون
الله انها كانت من قوم كافرين • قيل لها ادخلي الصرح فلما رأته
حسبته لجة وكشفت عن ساقيها قال انه صرح ممرد من قوارير قالت
رب اني ظلمت نفسي واسلمت مع سليمان لله رب العالمين •

مآل شریفی

ای اعیان، دیدی: بکا امرمده بر فتوی ویرک، سزلر حاضر اولمادقجه هیچ بر امری کسدیرمش
دکلم • دیدیلر: بز بر قوت صاحبی یز وشدتلی حرب اهلی یز، مع مافیه امر سنکدر. باقده نه [illegible]
بویوررسک • قوغمدی دیدی: ملوک بر مملکته گیردیلر می اونی پریشان ایدرلر و اهالیسنک عزیز
اولانلرینی ذلیل قیلارلر، اوت بویله یاپارلر • بن اونلره هدیه ایله بر هیئت گوندره‌جکم ده باقه‌جغم
سفیرلر نه ایله دونه‌جک • بونلرک گوندردیکی سلیمانه واردیغی وقت: سز، دیدی: مال ایله
امدادمی ایدیورسکز؟ بانک الله بکا ویردیکی سزه ویردیکندن دها ایی، خایر، سز هدیه‌کزله گووه‌نیورسکز
• دون اونلره، والله قارشی قویه‌میه‌جقلری اوردولرله وارریم ده اورادن کندیلرینی ذلتله چیقاره‌جغز

اولدقلری حالده چیقاریرم ● ای هیئت، دیدی: کندیلری تسلیم اولارق بکا گلمزدن اول اونك
تختنی بکا کیم کتیریر؟ ● جنلردن بر عفریت: بن، دیدی: اونی سن مقامکدن قالقمازدن اول
کتیریرم و هر حالده بن بوکا قارشی قوتلی بر امینم ● نزدنده کتابدن بر علم بولنان ذات ایسه:
بن، دیدی: اونی سکا گوزیکی قاپایامادن اول کتیریرم، دیر دیمز اونی یاننده دورویور گورنجه: بو ربمك
فضلندندر، دیدی: بنی امتحان ایچوندر که شکر می ایده جکم؟ یوقسه کفران می؟ هر کیم شکر ایدرسه صرف کندی
لهنه ایدر، هر کیم ده کفران ایدرسه شبهه یوقدر که ربم غنیدر کریمدر ● اوکا، دیدی، تختنی باشقه‌لاشدیریل
باقالم حقیقتی طانیه جقمی؟ یوقسه طانیمیانلردن می اوله جق؟ ● بناء علیه کلدیکنده بویله می سنك تختك؟
دینلدی، صانکه او، دیدی و بزه اوندن اول علم ویریلدی، مسلمان اولدق ده دیدی ● مقدما اللهدن باشقه
طاپدیغی شیئلر اوکا مانع اولمشدی چونکه کافر بر قومدن ایدی ● کوشکه گیر، دینلدی اوکا، دیر دیمز اونی
گورنجه درین بر صو صاندی و باجاقلرندن چیرمه‌لندی، سلیمان، او، دیدی: مجلا بر کوشکدر، صیرچه‌دن، قادین:
یاربی! دیدی: حقیقةً بن اول نفسمه ظلم ایتمشم، شمدی سلیمانك معیتنده تسلیم اولدم الله، او رب
العالمینه ●

[قَالَتْ يَا اَيُّهَا الْمَلَؤُا] ای ملأ ـ ای ملکتك وجوه و اعیانی، ای هیئت، دیدی
[اَفْتُونِي] بکا بر فتوی ویرك ـ افتاء، بر مشکلك بیانیله قوت ویرمکدر. و امور شرعیه‌ده
متعارف اولدیغنه گوره بوراده بو تعبیر، بو مجلسك شرعی بر صلاحیتی افاده‌دن خالی دکلدر. [فِي
اَمْرِي] امرمده ـ یعنی بو ایشمده یاخود دیر جکم امرمده. [مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا
حَتّٰى تَشْهَدُونِ] سزلر بکا شهادت ایتمدکجه یاخود حضورکز اولمادقجه بن هیچ بر ایشه کسدیرمه
دکلم ـ یعنی شمدی‌یه قدر دولت امورنده هیچ برنده استبداد یاپمادم، سزك رأیکزی آلمادن هیچ برینی
کسدیرمکده موقع اجرایه قویمادم، هر نه امر ویردیسه‌م سزلر محضرکزده و رأیکزی آلارق ویردم. اونك
ایچون بو مکتوب ایشنده ده سزك فتوالرکزله قوت آلمق ایسترم «حتی تشهدون» دینلمسنده بو نزلره اشارت

مشاوره ایچون حضورینه طوپلانمسی معتاد اولان بر هیئت اولدیغنی آكلاشیلیور . بونلرك هر بری اون ایكی بیك

كشی یی تمثیل ایتدكلری اوزره اوچ یوز اون ایكی كشی اولدقلری ده روایت ایدلمشدر . (قتاده) .

بو هیئت ایراد اولنان بو نقطه ده شوری، قرار و حكومتده استبداد یاپیلماسنه اولمسی مدح

درائیلرینك اساس طوتولمسه اولدیغی بیان اولنمقده ، تیله جمیله كوستریلرك مشورتك اهمیتی تثبیت ایدلمشدر

بوندن ظاهری بر شوری هیئتی تعالی آكلاشیلمقده در . فقط كلاجك سوزلرده آكلاشیلدیغی اوزره بو شوری هیئت

امر و فرمانه ایله مداخله درجه سنده دامر یا بالكز بر شوری و افتار ماهیتنده ایری كیمه دیكی ایچون تفسیره

بواره . یالكز استشاره نك اهمیتنده بحث ایتمشدر .

بو هیئت [قَالُوا] دیدیلر [نَحْنُ اُولُوا قُوَّةٍ وَاُولُوا بَاْسٍ شَدِيدٍ]

بز قوت صاحبلری یز و شدتلی حرب اهلی یز — بعضلری بو سوزده ، بز قوت آدملری حرب و ضرب اهلی

عسكرلرز ، سیاست و رأیده آكلامایز ، نه امر ایدرسك اونی یاپارز معناسنه تلقی ایتمشدر . بونلرك

عسكر ذهنیتنی كوستردیكی اعتباریله قیده شایان بر معنی اولدیغنده شبهه یوغیسه ده « افتونی فی امری »

دیه باشلایان كلامك جریانی ساده بر شورای عسكریه عبارت اولمامسنه ظاهردر . « بز » دیمكله

تخصیدی دكل ، ملكه یه مخاطب اولان جمعیتك یعنی دولتینك قوتنی قصد ایتمشدر . تسلیم اولمامق

ایچون حرب ایتمك لازم كلدیكنی دوشونرسك قوتمز واردر ، شدتلی حرب ایده بیلیرز دیورلر ، بونلر

برابر حرب ایتمه لی یز دیمیورلر و امره مداخله یی تجویز ایتمیورلرده حرب اولمقسزین بر چاره بولنه بیلدیكی

تقدیرده ممنون اوله جقلرینی آكدیرر بر صورتده تسلیم صلاحیت و ادب سیاسی یه رعایت ایله سوزی شویله

بیتیریورلر : [وَالْاَمْرُ اِلَيْكِ] فقط امر سنكدر . — سكا مفوضدر . [فَانْظُرِى

مَاذَا تَاْمُرِينَ] باق ایمدی نه امر ایدیورسك ؟ — حربمی یاپارسك ، یوقسه صلح بر چاره می

بولورسك ؟ بوندن اوزرینه حرب تكدیر بر وقف ایتمك اوزره . [قَالَتْ] دیدی [اِنَّ

الْمُلُوكَ] حقیقت ملوك قسمی [اِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً] بر مملكته كیردكلرنده — یعنی حرباً

كیردكلری وقت [اَفْسَدُوهَا] اونی بوزارلر پریشان ایدرلر [وَجَعَلُوا اَعِزَّةَ اَهْلِهَا

أَذِلَّةً] ده عزیز اولانلرك اهالیسنی ذلیل قیلارلر . — قتل ، اسارت ، نفی ، حبس وسائره کبی انواع ذلت
ونکباته گرفتار ایدرلر . [وَكَذَلِكَ] بویله‌ده یاپارلرمی [يَفْعَلُونَ] یاپارلر —
یعنی « لاتعلوا علی » دیمه سلیمانده بویله یاپار . بناء علیه حربه تشبثه اولدیغی قدر صاقینوب مملکتی
استیلایه سببیت ویرمه‌مك اقتضا ایدر . [وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ] وحالبوکه
اونلره بر هدیه ایله ایلچی گوندره‌جکم ده . [فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ] باقه‌جغم
گوندریلنلر نه ایله دونه‌جکلر ؟ — یعنی بو صورتله خبریغی بو وقتایه جبغنده اوکا گوره حرکت ایده‌جکم .
باقه‌لم مال ومنال ایله صاووله‌بیله‌جك کیمسه‌لرمی ؟ مفسرین بو هدیه‌نك تفصیلاتی حقنده روایت
قید ایتمشدرلر . [فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ] بونك اوزرینه وقتاکه گوندریلن ، سلیمانه واردی
— هدیه‌لری قبول ایتمیوب شو صورتله رد ایتدی : [قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ الخ ...]
[قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا] ای هیئات ، دیدی — بو ملأ دن مراد ایضاح ایلکمشدر .
« وحشر لسليمن جنوده من الجن والانس والطير » ده‌کی جنودك رؤساسی اوله‌رق گیدر .
[أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا] او قادینك تختنی بکا گتیری مسلم اوله‌رق گلمزدن اول
هانکیکز گتیره‌بیلیر ؟ — سلیمان علیه السلام اونلرك هدیه‌لرینه گوندرمکرینی بیلمشدی ، بناء علیه
هدیه‌لرینی تهدید آمیز بر صورتده اعاده ایدنجه گلمه‌جکلرینی ده بیلدیکندن گلیرکن ایمانلرینه وسیله اوله‌جق
بر خارقه گوسترمك ایسته‌دی . روایت اولنور که ایلچیلر قادینه واروب سلیمان علیه السلامك دیدیکنی
آکلاتدقلرنده « بیلمم والله ، بو ساده بر ملك دکل ، بز بوکا طاقت گتیره‌مزیز » دیمه وتکرار ایلچی
گوندروب « قومك بکلریله حضورکزه کلیورم ، اوکی دعوت ایتدیکك دینی گورمك آرزوسنده‌یم »
دیمه‌لرك معیتنده بر جم غفیر ایله حرکت ایتمسه وتختنی کوشکلرینك الك ایچنده ومحفوظ برینه قویدروب
قاپولرینی کلیدله‌ترك اهمیتلی صورتده محافظه آلتنه آلدیرمشدی .
[قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ] جندن بر عفریت ، دیدی — راغبك مفرداتنده :
عفریت ، « هو العارم الخبيث » یعنی خبیث چیقیه دیمکدر . شیطانه کبی انسانه ده استعاره اولنور .

عفريت نفريت دينيلير. ابن قتيبه ديمشدركه: اصلی طوزلو ديمك اولان «عفر» دندر. عفره، كورەشده يره ييقدى ديمكدر. اھ. «آكام المرجان فى احكام الجان» ده ابوعمرو ابن عبدالبردن نقلاً ديركه: لسان عالم اولان اھل كلام جنى مراتب اوزره ذكر ايدرلر. خالص جنى ذكر ايتدكلرى وقت «جنى» ديرلر، انسانلرله برابر ساكن اولانى قصد ايتدكلرنده «عامر» جمعنده «عمار» ديرلر، صبيانه عارضه اولانلره «ارواح» ديرلر. خبيثلشوب شيطنلشيرسه «شيطان» دها زياده لينت وقوتلنيرسه «عفريت» جمعنده «عفاريت» ديرلر اھ. ديمك كه عفريت، شر وخباثتده، دهاء وشيطنتده ايلرى كيتمش، فوق الطبيعه دورير، قوتلى، بجريكلى، الاودجه كيرمز بر كرات ديمكدر. اوراسنده ده اطلاقه ايلديكى ايچون ايتده «جنده» ديه بيان ايلمشدر. [أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ] بن اونى (اوتختى) سن مقامكدن قالقمزدن اول سكا كتيريرم ــ ديوانكده مقامنده صباحدن اوكله يه قدر اوطورور ايدوكى روايت اولنيور. [وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ] ومحققدركه بوكا قارشى الباده قويم، امينم ــ يعنى قوتلى كتيريرم هم ده هيچ برخيانت ايتمم، تبديل وتغيير ايتمم ده، هيچ برشى ضايع ايتمكزين كتيريرم ديه تأكيدلرله تأمينات ويرمشدى. [قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْكِتَابِ] نزدنده كتابدن برعلم بولنان ذات [أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَنْ يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ] بن سكا اونى طرفك (كوزك) سكا دونمزدن اول كتيريرم ديدى ــ بو ذاتك كيم اولديغى حقنده متعدد قوللر واردر. مشهور اولان قول، سليمان عليه السلامك وزيرى آصف بن برخيادركه صديق ايدى، دعا ايلدكجه اجابت اولنان اسم اعظمى بيليردى. حضرت سليمانك برمعجزه سى اولمق اوزره وزيرى بويله بركرامت كوسترمشدر. فخر الدين رازى بو ذاتك سليمان عليه السلامك كندىسى اولمسى قولنى وجوه ايله ترجيح ايتمشدر. ازجمله بو قولده علم معلومه اشارت اولمسى فائده سز قالمز، نظم قرآنه ملاحظه ايلديكمز زمان «عنده علم من الكتاب» اولمقله معلوم اولان ذات انجق سليمان عليه السلامدر. چونكه بوقاريده «ولقد آتينا داود وسليمان علما»، «وورث سليمان داود وقال يا ايها الناس علمنا منطق الطير» بيورلمشدى. انجق بوصورتده

«انا اتيك به» خطابى عفريتهدر. سليمانه عفريته قارشى سويلمشدر. «قال انا اتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك» ديه خطاب ايله ذكر اولنان جمله يده تفخيم ايچون موصول كتيرلمشدر. بونكله بالاده وريلديكى ذكر اولنان علمدن بر مثال كوسترلمشدر.

مع مافيه اكثريت، بو ذاتك سليمان عليه السلامك كنديسى دكل، اصحابندن برينك اولمسنى نقلك سياقته دها موافق بولمشدر. محيى الدين عربى فصوصده ديمشدر كه: بو سليمان عليه السلامك اصحابندن بعضيسنك اليله اولمشدر كه حاضر اولانلر نظرنده سليمان عليه السلامك شأنى ايچون دها عظمتلى اولسون اهـ. شبهه سز اصحابندن بويله كراماتك ظهورى كنديسنك دها زياده بيوكلكنه دلالت ايدر. و بو علم اولا دريه علمدن اولديغنى آكلاتير. بو، نه قدر مسافهدن كتيرلدى؟ بو خصوصده اهل قصص صنعا يمن قدر، و ارضيسنه دائر بر روايت كچمشدر. صنعا دنيلن سبأ اوچ كونلك مسافهدر. دينيلور. بعضلرى بو حده سليمان عليه السلام صنعادن دونمشده، شام ارضنده بولونيوردى ديمشدر. بو تقديرده ايكى آيلق مسافه ديمكدر. بو قدر مسافهدن بر تخت كوز قيرپنجه بر قدر نصل كلير؟ شبهه يوقدر كه بو خارق العاده وقايعدن دكل بر كرامت و معجزه اولمه اوزره موضوع بحثدر.

محيى الدين عربى بونى شويله آكلاتمشدر: آصف، تختك عيننده تصرف ايدرك اونى بر خصوصك اعدام ايدوب هر آنده ايجاد ايلهمكله حاصل اولمقده بولنان خلق جديده عارف اولانلردن باشقه كيمسهنك شعورى اولمهجغى وجهله سليمانك يانندهايجاد ايلمشدر. وجوده زمانى اعدامى زماننك عينى ايدى، ايكيسى بر آنده ايدى و آصفك قولى زماننده فعلك عينى ايدى. زيرا كاملدن صادر اولان قول، الله تعالىدن «كن» منزلهسندهدر. بو تختك حصولى مسئلهسى اك مشكل مسئلهلردندر. انجق ذكر ايتديكمز ايجاد و اعدامى عارف اولانلر ذوات مستثنى. تخت مسافه قطع ايتدى نه ده اونك ايچون ارض دورولدى ويا يارلدى. اهـ.

شيمدى «بل هم فى لبس من خلق جديد» آيتنده آكلاتديغى خلق جديد بر نظريهدر. لكن بونى بورايه تطبيقى آيتك ظاهرينه موافق دكلدر. چونكه ياپارم ديمهيوب كتيريرم دنيلمشدر. «قبل ان يرتد اليك طرفك» دنيلمسيله ده بر زمان افاده ايلمشدر. لمح بصر دكل ظرف العينده ده دكل، بونلردن دها

اوزنده اولدرده «قبل ان يرتد اليك طرفك» كه ايكى وقت آراسنى افاده ايدر. ويوب ثانيه‌لى بيله كچه بيلير. تكه شيئ، بونى برآنده تحقق ايتمسه. حال بوكه حركت مفهومى لااقل ايكى آنه اقتضا ايتديكى جهتله برآنده حركت تصورى تناقضه اولديغندن مسئله‌لى اشكال ايدن حركت اولدرده حصولى امكانى كوسترمك ايچون ده اويله ده تأويل ايلمشدر. چونكه ذاتنده ممتنع اولانه «كن» امرى تعلق ايتمز. فقط امضاء ايتديكمز وجهله آيت، بونى برآنده ايله دكل. الى سريع بر زمانه ايله افاده ايتمشدر. لااقل «انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك» ديه‌جك قدر بر زمانه دار. طوغروسى آصفك قولى زماننده فعلك عينى ايدى ديمكله شيئ تماماً حقيقى سويلمشدر. «انا آتيك به قبل ان يرتد اليك طرفك» قولنده فعل، ايجاد دكل اتيانده. بونى سويلين سيدكنيسى بر اولمشدر. يعنى سويلين بحجه بونده كتيرمشدر. زيرا عاملى بيلمورددى. بر ثانيه‌ده بيك‌درجه كيلومتره سرعت، زمانك افطارنيه سنك ملاحظه سنه آليشمه اولديغى مسائلدندر. مسلم اولانه نقطه ايچنده بو حركتى بالمجه ايچون نه تطبيقه اولنه‌جغه قوتى بيلمكده عبارتدر. بر صاعقه‌ده، بر جريانده، بر تلغرافده كوروله‌ن بو سرعت بر كتده ده كوروله‌بيلير. يا فنيده اجراى تأثير ايتديكى كوروديكمز اراده‌لى بر نفس كبى اوزاقده ده عامل اوله‌بيلديكى كوسترن مثاللرده بوقده دكلدر. بر جاذبه ايله اجرامك فضاده اوجوشديغى بر اراده ايله امضانده بونده اولانديغى كبى بر اراده ايله آفاقده‌كى بر جسمك طى مطالعه ايتديسى ده كتابده، لوح محفوظده ثابت اولانه علمدندر.

[فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ] ديدى يعنى اونى يانيده قرار ايتمش كوروجه [قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي] بو، ديدى: ربمك فضلندندر — معتاد اولانه سنت جاريه‌سى دكل «فضلنا على كثير من عباده المؤمنين» ايله اشارت اولنديغى اوزره فضل مخصوص اولانه بر كرامت ومعجزه‌در. [لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ الخ...]

[قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا] اونك ايچون، ديدى: تختنى تنكير ايدك — او دكلده كوسترك يابانجيلاشديرك [نَنْظُرْ أَتَهْتَدِي] باقالم طوغرويى بولاجقمى؟ — كندى تختى اولديغنى بيله‌جك‌مى؟ وضعيتى قاورايه‌جقمى، حقيقتى آكلايه‌جقمى؟ [أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ] يوقسه يولنى بولهمزلردن مى اوله‌جق؟ — تختنك تنكيرلمسى اولمسى حسبيله اونك بر تصرف ملك وسلطنتك الندن آلنمه اولديغنه دلالت ايدر.

بوبر مدهشه بر لحظه ده اونك اوكنه كتیرلمسنده بویوك بر ذكاوت ابراز ایتمسنه و بونكله اونك
استعدادی اولدیغنده بر تجربه یاپیلمسنه باقلیدر. [فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَكَذَا عَرْشُكِ]
بناء علیه كلدیكنده: بوبرمی سنك تختك دكلدی؟ — بو سنك تختك دكلمیدر، اوكبیتمه كبی كوستریلدی
[قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ] صانكه دیدی: او، او [وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا] مع ما فیه بزه
بوندن اول علم ویریلدی — بو معجزه دن اول هدهدك مكتوب كتیردیكی كبی مشاهده و سائر مسموعات ایله الله
تعالانك قدرتنه و سنك بو تختك صحتنه علممز حاصل اولدی [وَكُنَّا مُسْلِمِينَ] و مسلمان اولدق —
ایاندق، تسلیم اولدق دیدی. هیچ شاشیرمادن حقیقی اولدیغنی كبی قادرلره رده ادراك كلام ایتدی. اوكوردی
اول نه كلمدی؟ [وَصَدَّهَا مَا كَانَتْ تَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ] اول الله دن باشقه طاپیور ایدیكی
شید دنیا سلطنتی، كندینی اكلنمشدی [إِنَّهَا كَانَتْ مِنْ قَوْمٍ كَافِرِينَ] چونكه كافر بر
قومدن ایدی. [قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ] دنیلدی اوكا، كیر كوشكه — صرحندن صرح،
قصر و قوله كبی یوكسك بنا «صرحة الدار» قوناغك ساحه سی، صحن، اولوسی، میدانی [فَلَمَّا رَأَتْهُ]
دیركه اونی كوربجه [حَسِبَتْهُ لُجَّةً] بر دریا صاندی [وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا] و انجكلر
اچدی — ایتكلری ایصلانماسین دیه طوپلاندی، پاچلری كوروندی. اول شاشیرماسنه بوكره بر
شاشقینلق ایتدی [قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ] سلیمان او، دیدی: صیدیرلرده دوشنمه
مجلا بر میداندر — بر صیدیرجه سرای و مدخلنده میدانه بویوك بر حوض یاپیلوب صو صالینمه، ایچنه بالق
و سائر دكز حیوانلری قونولوب اوزری شفاف جام ایله دوشنمه، او وقت قادین [قَالَتْ]
دیدی [رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي] یارب، شبهه یوقدر، بن اول نفسمه ظلم ایتمشم — بو سجده قیلیرمش
ایمشم [وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ] شمدی سلیمانك معیتنده اسلام ایتدم [لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ] عالملرك ربی الله تسلیم اولدم — اكثر مفسرینك قولنجه سلیمان علیه السلام اونی تزوج
ایتمش و ملكنده براقمش ایدی.

اوچنجی قصه:

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا اِلٰى ثَمُودَ اَخَاهُمْ صَالِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ
فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ • قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ
لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ • قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ
مَعَكَ قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ • وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ
تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ • قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللّٰهِ
لَنُبَيِّتَنَّهُ وَاَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ اَهْلِهِ وَاِنَّا لَصَادِقُونَ
• وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ • فَانْظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ اَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِينَ • فَتِلْكَ
بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ • وَاَنْجَيْنَا
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ •

مآل شریفی

[illegible] ، الله عبادت ایدك دیه ، ثموده ده قارداشلری صالحی کوندرمشدك ، درحال
بونلر ایکی فرقه اولدیلر چکیشیورلردی ● ای بنم قومم ! دیدی ؛ نیچون حسنه‌دن اول سیئه‌یی ایستیورسکز
؟ اولور الله استغفار ایتسه‌کز ، بلکه رحمته نائل اولورسکز ● بز ، سنده و معکده کیلرده تشائم ایتدك
دیدیلر ، سزك دیدی ؛ تشائمکزك سببی الله عندنده معلوم ، طوغروسی سز اویله بر قومسکز که امتحانه اولونیورسکز
● شهرده طقوز جته وار ایدی ، هپ ارضده فساد یاپارلر ، صلاح یاپمازلردی ● الله یمیننده شریك
قول ایتدیلر ، آنی اولسون اوده اهلنی بر کیجه باصقینی یاپالم ، صوکره ده ولیسنه ، یمین ایده‌لم بز اونلرك هلاکنه
شاهد اولمادق دیه‌لم ، شبهه‌سز سوزمزده صادقز دیدیلر ● بویله بر مکر قوردیلر ، حالبوکه

حیله‌لری یوقه بز ده بر مکر قورمشدق • شمدی باقه مکرلرینک عاقبتی ناصل اولدی؟ کندیلرینی و قوملرینی
تدمیر ایدیویردک • ایشته: اولرده چوکمش ظلملری یوزندن بوم بوش. شبهه یوق بونده علم شاننده
اولانلر ایچون عبرت آلاجق بر آیت وار • حال بو که ایمان ایدوب قورونور اولانلری نجاته چیقاردق •

[تِسْعَةُ رَهْطٍ] ـ رهط، اوندن آز اولان جماعته دینیر. تسعه رهط، ظاهراً طقوز جماعت دیمک ایسه ده مفسرینک چوغی بونی طقوز کشیلک بر جماعت دیه تفسیر ایتمشدر.

دردنجی قصه :



وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَتَاْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُونَ • اَئِنَّكُمْ
لَتَاْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاۤءِ ط بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ • فَمَا كَانَ
جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوٓا اَخْرِجُوٓا اٰلَ لُوطٍ مِنْ قَرْيَتِكُمْ ج اِنَّهُمْ اُنَاسٌ
يَتَطَهَّرُونَ • فَاَنْجَيْنَاهُ وَاَهْلَهُٓ اِلَّا امْرَاَتَهُ ز قَدَّرْنَاهَا مِنَ الْغَابِرِينَ • وَاَمْطَرْنَا
عَلَيْهِمْ مَطَرًا ج فَسَاۤءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ع •

مآل شریفی

لوطه ده رسالت ویردک، او وقت که قومنه دیمشدی: سز گوز گوره گوره او فحشی یاپاجقمسکز
• صحیح سز قادینلری براقوب شهوت ایچون ارککلره می گیده‌جکسکز؟ طوغروسی سز نه یاپدیغکزی
بیلمز بر قومسکز • بوکا قومنک جوابی ساده شو اولمشدی: چیقارینک شو لوط عائله‌سنی مملکتکزدن
چونکه اونلر چوق تمیزلک طاسلایان کیمسه‌لر، دیمشلردی • بونک اوزرینه اونی و اهلینی نجاته چیقاردق
انجق قاریسنی قالانلردن تقدیر ایتمشدک • و اونلرک اوزرلرینه اویله بر یاغمور یاغدیرمشدق که گوزلرده

اوستلرینه یاغموری ●

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفٰى آللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَ ●
اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَاَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ
ذَاتَ بَهْجَةٍ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ
● اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا اَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ
بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ● اَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ
اِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ قَلِيلًا
مَا تَذَكَّرُونَ ● اَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا
بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ تَعَالَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ● اَمَّنْ يَبْدَؤُا
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَعَ اللّٰهِ قُلْ هَاتُوا
بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ● قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ
الْغَيْبَ اِلَّا اللّٰهُ وَمَا يَشْعُرُونَ اَيَّانَ يُبْعَثُونَ ● بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ
بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ ●

مآل شریفی

دی که حمد الله ، برده سلام اصطفا بیوردیغی قوللرینه ، اللهمی خیرلی یوقسه شریك
قوشدقلریمی ؟ ● یوقسه گوکلری و یری یاراتوب سزك ایچون سمادن بر صو ایندیرنمی ؟ بر چوق ایندیروبده
اونکله گوزل گوزل آچیان حدیقه‌لر بیتیرمکده یز ، سز اونلرك بر آغاجنی بیتیره‌مزدیکز ، بر تکریمی وار الله ایله
برابر ؟ خایر اونلر صاپیقلق ایدیورلر ● یوقسه ارضی بر قرارگاه قیلوب آرالرنده ایرمقلر آقیتان و اونك

اوطوراتی ماهر یاپوب ایکی دکز آراسنه بر حاجز قویان می؟ بر تاکریمی وار الله برابر؟ خایر اکثریسی علم اهلی دکلدر • یوقسه صیقیلان کیمسه‌یه دعا ایتدیکی زمان اوکا اجابت ایدوب فنالغی آچان و سزی ارضک خلیفه‌لری قیلان می؟ بر تاکریمی وار الله برابر؟ سز پک آز دوشونیورسکز • یوقسه اوقاره‌ده دکز قراکلقلرنده سزه یول کوستره‌ن و رحمتی اوکنده روزکارلری مژده‌جی کوندرن می؟ بر تاکریمی وار الله برابر، یوکسک، چوق یوکسک الله اونلرک شرک قوشدقلرندن • یوقسه خلقی ابتدا یاراتوب طوراندن صوکره اونی اعاده ایده‌جک اولان و سزه کوکدن و یردن رزق ویرن می؟ بر تاکریمی وار الله برابر؟ دیکه هایدی کتیرک برهانکزی صادقسه‌کز • دیکه: کوکلرده و یرده الله‌دن باشقه کیمسه غیبی بیلمز، اونلر ده نه زمان بعث اولنه‌جقلرینی بیلمزلر • فقط آخرت حقنده علملری توالی ایتدکده فقط اونلر اوندن بر شک ایچنده‌درلر، داها طوغروسی اونلر اوندن کوردرلر •

[قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ] دیکه حمد اولسون الله‌ه — قرآنک بر حکیم علیمک لدننده تلقیسی ایضاح صددنده ذکر اولنان قصه‌لر الله تعالینک کمال قدرت و عظمت شانی ایله پیغمبرلرینه بخش ایلدیکی معجزات و نصرتک تصورلر فوقنده یوکسکلکنی آکلاتدیغی کبی بالخاصه رسالت محمدیه ایله وعد اولنان انقلاباتک طرز وقوعنه دائر ماضیده بعضی مثاللر ایله سوکنده تبشیر سیاقنده ایراد بیورلدیغی ایچون بوراده رسول الله‌ه هم «الحمد لله» دیه حمد ایتمه‌سی هم ده الله‌ک اونلری اصطفا بیوردیغی کزیده قوللرینه [وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفٰى] برده سلام اوله اصطفا بیوردیغی قوللرینه — دیه سلام اتحاف ایدوسی امر اولونمشه و بونکله بر خطبهٔ کریمه ایله برده مشرکلری تبکیت و الزام ایچون سوزی بر مقایسه‌یه بیورلمشدر، [آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُونَ] الله‌می خیرلی یوقسه مشرکلرک شرک قوشدقلری‌می؟ — یعنی ذکر اولنان قصه‌لرده قدرتنک شؤونی آکلاشیلان و بنا علیه بوتون حمد و عظمت کندینه مخصوص اولان الله‌می خیرلی، یوقسه مشرکلرک اوکا شرک قوشه‌رق طاپیندقلری شیلرمی؟ ناصل، کیمه عبادت ایتملی؟ بوتون خیر یدنده اولان الله ایله هیچ قابل قیاس اولمایه‌جغنده بو مقایسه‌نک محضا تکدیر و سرزنش ایچون اولدیغی آشکاردر. ذکر ایدیله

تاریخی قصه‌لر حیثیت الهیه‌یه دلالتده برهان نقلی اولدقلرینه نقلا ایمانی اولمیانه شکله قارشی دها آچیق و دها
عمومی اولان عقلی برهانه کیرن قدم قدم سرزنشک دوزینی آرتیرمه ایچون بیوریلیورکه :

[أَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ] یوقسه او کوکلری و یری یاراداندن — عربجه‌ده
عطف حرفلرندن اولان «ام» بری متصله، بری منقطعه اولمق اوزره ایکی درلودر. ام متصله، استفهام
همزه‌سنک قارشیسنده لازم بر تردید افاده ایدر. ام منقطعه ایسه جمله‌نک باشنه داخل اولورده «بل» کبی
اضرابا همزه معناسنی تضمن ایدر. انجق «ام من هذا الذی هو جند لکم» کبی اولکنده صریح بر استفهام بولندیغی
زمانده همزه تقدیرینه حاجت قالمقسزین ساده‌جه «بل» معناسنه اضراب اولور. یعنی کلامده انتقال افاده
ایدر. بز بونلرک ایکیسنده ده یوقسه دیه ترجمه ایدیورزکه ده «یوقسه» اساس اعتباریله «واکر لا» مآلنده بر ترجیح
اولدیغندن موضوعده موضوع دکل، دولاییسیله بر زجر اولیور. اوندن ایچون ام متصله‌یه منقطعه اولسه بیله ام منقطعه‌یه
هر زمان انطباقه ادعا ایدیه‌جکدر. نته‌کیم «بل» یرینه: خایر، یوقسه، دها طوغریسی، فقط تعبیرلرنده برنجی
قویلایورز. «الله خیر اما یشرکون» ده ام متصله‌در. «ما» یی مصدر اولورده لفظا جمله‌یی عطف ایدیور. لکن
«ام من خلق» و نظیرلری منقطعه‌در. جمله‌یی جمله‌یه عطف ایدیور. مفسرین بوراده «من» کلمه‌سنی موصوله حمل
ایتدکلری ایچون جمله تمام اولمق اوزره خبرک محذوف اولدیغنی سویلیورلر. ابن عطیه کبی بعضلری بونی «بل امن
خلق السموات والارض — الخ — یشرک به» تقدیر ایتمشدرکه «یا او کوکلری و یری یاراداندن شریک طوتیورلر،»
دیمک اولیور. صاحب کشاف کبی چوقلری ده ماقبلی قرینه‌سیله «بل امن خلق السموات والارض — الخ — خیر اما
یشرکون» تقدیر ایتمشدر. بو صورتده «یوقسه او کوکلری و یری یاراداندن و سوب سوب یاپانمی خیرلی اولور
سزک قوشدقلریمی؟» دیمک اولیورکه سؤال بوکا کوره یالکز ایجابه نسبتله نیلمشدر. کرچه بو مآلده عطف جمله معناسی ظاهر
کورونمزسه‌ده نه اولدیغی آکلاشیله‌بیله‌جکدر.

بناءعلیه او وجهله ایضاح ایده‌لم: یوقسه: یعنی الهلک قدرت و وحدانیتله خیریتنی آکلاتان او قصه‌لر
کبی نقلی دلیللردن اولمادیغی فرض ایدیلسه عقلا معلوم و ثابت دکلمیدرکه او کوکلری و یری یاراتان [وَأَنْزَلَ
لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً] و سزک ایچون، یعنی سزک منفعتکز و حصولکز ایچون کوکدن، سمادن بر صو ایندیرمش؟

— حضرلسیدر؟ یوقسه سزك فورستدر میکی؟ بوراده کوریورکه «لکم» ، «انزل» ك مفعول لهیدر.
محدود ومعلوم اولدیغی اوزره مفعول له ایکی قسمدر: بری، حصولی، بری تحصیلی دینیلیر. فعلده ذهناً
وخارجاً مقدم اولورسه حصولیدر. صوصادیغی ایچون ایچدم کبی. ذهناً مقدم خارجاً مؤخر اولورسه تحصیلی
اولور. فائده ایچون ایچدم کبی. ایشته بو «لکم» بویله تحصیلی بر مفعول لهدر. بوکا علت غائیه ده دینیلیر.
شایان دقتدرکه «لکم» ، «انزل» فعلنه تعلق ایتدیرلمیه «خلق السموات والارض» مطلقه براقلمشدر. دیمک که
بوتون عالملك یارادیلیشی انسانلر ایچون دکلدر. یوقسه بیده صویك ایندیریلمسنده، یاغمور یاغدیریلمسنده
بزلرك حیات ومنفعتی غایه‌سی متحقق اولدیغنده شبهه یوقدر. صوایله حیات آراسنده‌کی نسبتی وضعیله وبانکله
حیاتی حصوله کتیرمك حکمتیله صویی ایندیرن الله تعالی در.

شمدی صو اوزرینه ترتب ایدن فیلمه حیاتی دوشوننه هرهانکی بر عقل اونی یارادان ایندیرنك
خیریتنده تردد ایدرمی؟ فقط اشبو علت غائیه بحثنده فیلسوفلرك بعضی مناقشه‌لری اولمشدر: «علت غائیه
حقیقتده فاعلك فاعلیتنه وفعل اتدانه علت دیمك اولدیغندن افعال الهیه ده علت غائیه تصور اولنماز. چونکه
غیرایله استکمالی استلزام ایدر. بو ایسه الله تعالی حقنده محالدر» دیمشلردر. بوکا ایکی وجهله جواب ویریلیر:

١ — غیرایله دکل، کندی حقنده اولان علم واراده‌سیله کمال لازم کلیر.

٢ — افعال الهیه ده فاعلك فاعلیتنه علت اولمق معناسنه علت غائیه دکل، لکن فائده، غایه وحکمت
جاری اولدیغنده شبهه یوقدر. بوراده شو معنالری فرق ایتملیدر: بر فعل اوزرینه ترتب ایدن هرهانکی
بر ثمره‌یه فائده دینیر. اگر او فائده فعلك اوجنده اولورسه غایه دینیر. اگر او غایه فعلده مقصود ایسه
نفس ترتبی مقصود اولمق اعتباریله غرض ویا مقصد دینلدیکی کبی فعله باعث اولمسی اعتباریله ده علت غائیه دینیر.
مثلا صو چیقارمق ایچون قویو قازمق ایسته‌رسم خارجده قویو قازمق صو چیقارمغك سببیدر. قویو
اوکجه قازیلیر. صو اوندن صوکره چیقار. بو صورتله صو چیقارمق قویو قازمغك هم بر فائده‌سی هم
بر غایه‌سیدر. عینی زمانده قویو قازمقده مقصدم صو چیقارمقدر. بو جهتله بو غایه بنم غرضمدر. صو
چیقارمق مقصدی اولماسه ایدی قویویی قازمیه‌جقدم. بناءً علیه صو چیقارمق قویو قازمقدن ذهناً مقدم

علت غائیه‌سیدر. بونکله برابر بر قویویی قازارکن آراده آثار عتیقه‌ده بر قیمتلی اثر ده بولسم بونی بنم ایچون ساده بر فائده اولور. غرض دکل، غایه ده دکلدر. چونکه فعلمك صوکنده دکل اثناسنده حاصل اولمشدر. ونه اونی بکله‌یش ده دوشونمشدم. صوکره بنم بو قویویی قازمامدن طولایی برطاقم کیمسه‌لر انتفاع ایدرلرسه بوده اونك فائده وغایه‌لرندن اولور. فائده‌سی اولمیان بر فعل، باطل وبیهوده‌در. مقصد بها بر فائده‌سی بولونمایان بر فعل، عبث دنیلور. فائده‌سی وغایه‌سی بیلینه‌رك قطعی بر احاطه ایله یاپیلان فعله حکمت دنیلدیکی کبی فعلك سبب اولدیغی فائده‌لره وغایه‌لره ده او فعلك حکمتلری دنیلیر. «ربنا ما خلقت هذا باطلا» منطوقنجه خلقت باطل اولمایوب باشدن باشه فوائد وغایات ایله یکدیکرینه مربوط وحکمت ایله طولو بولندیغندن الله تعالینك افعالنده فائده‌لر وغایه‌لر ایله حکمت بولندیغنده شبهه یوقدر. بوصورتده فعل ایله غایه‌سی عینی نسبتده مقصود اولرق جریان ایدر.

معنای حکمتده ترتب مراد اولنمق اعتباریله غایه‌لر بر غرض مقصود طرزنده ده محمول کوربیلیر. انجق بو مقصودلق فعل الهیده علیتی اولماز. یعنی غرضده علت غائیه‌لك حقیقتی بولونماز. مثلا الله تعالی حیات فائده وغایه‌لرینه سبب اولنه‌جق حکمتیله حصولی بالاتمه وایدیرمشدر. فقط حیات غایه‌سنی قصد ایتمسه ایدی حصولی بالذات مانع اولوردی دیمك معناسنه دکل مجرد حصولنه رغبه حیاتك ترتبنی اراده بیورمسی اولمسی معناسنه‌در. دیمك اولورکه فیلسوفلرك افعال الهیه‌ده مناقشه ایتدکلری علت غائیه دیلی حکمت ربیه ناسیل ملاحظه ایتدیکی تقدیرده ظالم اولرق ملاحظه ایدلمسه اولور. ایشته بوصورتده «لکم» انزلك حکمتنی کوسترمکده، آیتده‌کی خطابك ذوقی ده بو حکمتی تجلی ایتدیرمکده‌در. بوراده هر یاغمورك هدف انسانك منافعی ایچون ایندیکنی آکلامالی، لکن انسانلرك منافعی ایچون ایندیکی محققه اولان حصولی ــکه قرائنده آکا تنبیه اولونمشدر. — دوشونملی واونی ایندیرن ذات اعلانك خیرنده‌کی بویوکلکی تفکر ایتملیدر. بو نقطه‌ده هیچ برشبهه‌یه محل براقمامق ایچون ده دلیلك دلالتنده مدلولك صراحتنه کیدیلرك ایندیرنك کیم اولدیغنی آکلاتمق ایچون غیابدن تکلمه التفات صورتیله شویله بیوریلیور:

[فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ] برصوکره ایندیردك ده اونکله باهجتلی باغچه‌لی حدیقه‌لر

بیتیرمکده یز. — حدیقه، ایچنده صولونیلان، کوز بیبکی کبی قیمتلی بستان. بهجت، کوزه
کوکله نشئه و نشاط ویرن کوزللك، دلبرلك دیمکدر. اونلری بز یاپیورز، سعی و مصرفکزله بز یتیشدیریورز
دیمك عادتی اولان جاهللری رد ایچون ده شویله بیوریلیور:

[مَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُنْبِتُوا شَجَرَهَا] سز اونلرك بر آغاجنی بیله بیتیره مزسکز —
یعنی او کوزل باغچه‌لرك، بستانلرك یتیشمسنده سزلرك ده خدمتکز، عمللی اولمازدکلدر. فقط اساس
کندیکزده. اونلرك میوه‌لرینی و کوزل منفعتلرینی یتیشدیرمك شویله طورسون، آغاجنی بیله یتیشدیره‌مزسکز.
بناءً علیه سزك عملکز خالقك ارادهٔ داخلنده قوللق اتمکدن ایلری کچمز، او ده بر شرکت افاده ایتمز.
[أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ] بر تاکریمی وار، الله ایله برابر. — یعنی اللهدن باشقه طاپیلاجق، اولماشیلق طوتوله‌جق
بر تاکری دها بولونمسنه امکان و احتماللی وار؟ [بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ] خایر، اونلر اویله بر قوم کی
حقیقتدن ایاییورلر — آیاقچیه حقیقتدن صاپیورلر. بو آچیق برهانی و دلالتی نظر دقته آلمایورلر.
[أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا] یوقسه او ارضی بر قرارگاه قیلان — یعنی انسان و حیوانلرك
بارینوب یاشایه بیلجکلری و جهده اوصولیك طوره بیله‌جکی بر محل قیلان [وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا]
قیلوب ده آرالرنده ایرمقلر آقیتان [وَجَعَلَ لَهَا] و اونك ایچون — یعنی ارضك مقر اولمسی
و ایرمقلرك آقمسی ایچون [رَوَاسِيَ] اوطوراقلی طاغلر یاپان [وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ
حَاجِزًا] و ایکی دکز آراسنه بر حاجز قویانمی — یعنی طاغلرك آلتنده و آرالرنده کی دکزلر کبی طاتلی صولرله
آجی دکزلری بربرینه قاریشدیرمیوب آرالرینه بر کی قویان و یاخود ایکی آجی دکز آراسنده ویا بستانه قطعه‌سی
کبی بر برزخ قویوب طوتان، ذاتمی حضرلی یوقسه اونلرك شریك قوشدقلرمی؟ («وهو الذی مرج البحرين
هذا عذب فرات وهذا ملح اجاج» باقه). [أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ] بر تاکریمی وار الله ایله برابر؟ [بَلْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ] خایر اکثریسی علم اهلی دکلدر. — بولندقلری ارضك احوالنی بیله بیلمزلر. بو
آیتك مضمونی خاصةً ارضه عائد اولان جغرافیا و طبقات ارض علملریله علاقه‌دار اولدیغی جهتله بر بیوریلمشدر.
بو ایکی آیت، آفاقی دلالتده نمونه‌در. بونده انفسی آیاته کچیلرك ده بویوریلیورکه:

[أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ] يوقسه مضطر كندينه دعا ايتديكی زمانده اوكا
اجابت ايدن [وَيَكْشِفُ السُّوءَ] او فنالغی آچان – يعنی دفع ايدن ، مضطر، خسته لك
ويا ديكر بر شدت وضرورت ايله صيقيشان ، بوكا لا ده ناچار قالان ديمكدر. مراد جنسدر. بناء عليه هر صيقيلانه
اجابت لازم كلمز «فيكشف ما تدعون اليه ان شاء» كبی مشيئته مقيددر. بونكله برابر اكثريا اضطرار
حالنده دعانك مقبوليتنه اشارت وحتی وعد واردر ديمكدر. چونكه اضطرار حالنده اخلاص فضله در اولور. نيجه
ايمانسزلرك ايمانه كلديكی كورولور. [وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ] وسزی ارضك
خليفه لری قيلان می ؟ – ارضك خليفه لری : ارضده كچمشلرك يرينه قالانلر ديمك اولديغی كبی ده احكام
الهيه نك اجراسنه مأمور خلافت صاحبلری يعنی ارضك حاكملری معناسنه اولمسی دها ظاهردر. مضطرك
دعاسيله فنالغك كشفنه معطوف اولمسی ده انجق بونكله متناسب اولور. داود حالده بوجمله ، مؤمنلره دعالرينك اجابتيله
استقبالده خلافتی وعد ايله بويوك بر تبشيری افاده ايدر. سوره نك باشنده كی «هدی وبشری للمؤمنين»
تبشيری داود وسليمان قصه سنك ذكرينه نظراً ده بو معنی مقتضی ديمكدر. اوكی آيتده صيغه لر «جعل ، انزل
خلق» ديه ماضی صيغه سيله كلديكی حالده بوراده اعتباراً تحويل ايله مضارع صيغه سی ايراد بيورلمش اولمسی ده بعثت
ايله موعود اولان انقلاب احوالی كوسترمك اعتباريله بو معنايه ظاهر قرينه در. بوندن ايچونده صيغه لی محافظه نك
بونی سوقی ترجمه ايتمك دها موافق اولاجقدر. وسزی ارضك خليفه لری ياپاجق اولان می ؟ – خير، يوقسه
اونلرك شرك قوشدقلری می ؟ [أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ] بر تاكری می وار الله ايله برابر [قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ]
سزيك آز تذكر ايديورسكز . – بو آيت ، بر فردی نفس بر ده اجتماعی نفس ايله علاقه داردر ، ايكی آيت انفسيه
اضطرار ايتديكی جهتله بوراده تذكر تعبير بيورلمشدر .

[أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ] يوقسه سزی قاره ده دكزده اك قالقدن
يول كوستره رك ، رحمتنك اوكنده روزكارلری مژده جی كونده رن اولان ذات می ؟ – خير البته ، يوقسه اونلرك
شرك قوشدقلری می ؟ بو آيتده ده قره ده دكز سفرلرنده مجاهده ايله اسلام فتوحاتنك ايلريه كيده جكی خبر بيورلور
وجوه جناسی تعقيب ايده رك فضيلاتده وحدت ايله نتيجه لنه جك اولان مختلف قدر اجتهادلر يا پلديغی «اخلاد

رحمة واسعة » مضمونی اوزره بر رحمت شدیده حبسی اولدیغنه ده اشارت بیوریلیور . [أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ]
بر تاکریمی وار الله ایله برابر [تَعَالَى اللَّهُ] یوکسك ، چوق یوکسك الله [عَمَّا يُشْرِكُونَ]
اونلرك شرك قوشدقلرندن — بشنجی دفعه بو ، بوده هم آفاقی هم انفسی جهانی احتوا ایدن شواهد ایله
تأکید و تقریر بیوریلیور : [أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ] یوقسه خلقی ابتدا یارادوب طوران [ثُمَّ
يُعِيدُهُ] صوکره اونی اعاده ایده جك اولان — دوندروب ینه یاراتاجق ، دنیایه بر ده آخرت
یاپاجق اولان [وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ] و سزه گوکدن ویردن رزق
ویرمی — خیرلی یوقسه اونلرك شرك قوشدقلری [أَإِلَٰهٌ مَعَ اللَّهِ] بر تاکریمی وار اللهله برابر ؟
— یعنی بر تاکری دها اولسه ایدی ابتدا خلقه باشلایه مازدی ، ایکی قدرت تمانع ایدردی ، بری غوایتسه
مغلوب اله اولمازدی ، ایکیسی ده هیچ بری اله اولمازدی ، بر شی یاپامازدی و شو گوردیکمز نظام خلقت بولنمازدی
و سزه یرده و گوکده رزق ده اولمازدی . دیمك که بو خلقی تا باشندن یاپان و سزه گوکدن ویردن
مادی و معنوی رزق ویرن ایدن و صوکره چویروب صوره جق اولان الله تعالادن باشقه طاپیلاجق هیچ بر شی
یوقدر . [قُلْ] دی که [هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ] هایدی (ای مشرکلر) کتیرك برهانکزی [إِنْ
كُنْتُمْ صَادِقِينَ] اگر صادق ایسه کز — یعنی شرك دعواکزده طوغری ایسه کز ، حقیقتده اللهدن
باشقه طاپیلاجق معبودلر بولندیغنه بر برهانکز اولمق لازم گلیر ، کتیرك گوره لم ، لکن نه ممکن ؟

یا رسول [قُلْ] دی که [لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ
إِلَّا اللَّهُ] یرده و گوکده غیبی اللهدن باشقه کیمسه بیلمز [وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ]
اونلر ده نه زمان بعث اولنه جقلرینی بیلمزلر [بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ] نفس آخرت حقنده
علملری توالی ایتمکده در . — ادارك اصلنده تدارك در . تدارك ، اردارده یتیشوب اولاشمق
تعبیر اولنور تتابع ، تلاحق ، توالی ایتمکدر . بوراده شو ایکی معنی ویریلمشدر : « بلکه علملری آخرتده اردارده
یتیشمکده در » . بو صورتده « فی » ادراك ه متعلق اولور . لکن علم ، معلومات معناسنه « فی
الآخره » اوندن حال اولورده شو معنی نتیجه دها مناسبدر : بعثك هانکی ساعتده اولاجغنی بیلمزلرسه ده

اساس اعتباریله آخرتك اولاجغنه دائر كندیلرینه بیلگیلر واسطه سیله و وقوعاتدن چیقاریلان آثارده معلومات
ویریلمكده، اسباب علمیه‌سی تكامل ایتمكده‌در. [بَلْ هُمْ مِنْهَا فِى شَكٍّ] فقط انلر اونده‌ده شك
ایچینده‌درلر. — بر درلو ایناناماز، یقینه ایره‌مزلر [بَلْ هُمْ مِنْهَا عَمُونَ] دها دوغروسی
انلر اونده كوردرلر — آخرت دلائلنی كوره‌مزلر، كورمك ایسته‌مزلر.

باقه‌لم نه دییورلر؟

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا ءَاِذَا كُنَّا تُرَابًا وَاٰبَآؤُنَآ اَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ۝
لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ۝ قُلْ
سِيرُوا فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۝ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِى ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ ۝ وَيَقُولُونَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ
اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ قُلْ عَسٰٓى اَنْ يَكُونَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ
۝ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ۝ وَاِنَّ
رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ۝ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى السَّمَآءِ
وَالْاَرْضِ اِلَّا فِى كِتَابٍ مُبِينٍ ۝ اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَقُصُّ عَلٰى بَنِىٓ اِسْرَآئِيلَ
اَكْثَرَ الَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝ وَاِنَّهُ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ اِنَّ رَبَّكَ
يَقْضِى بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ اِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ
الْمُبِينِ ۝ اِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتٰى وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ اِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ۝
وَمَآ اَنْتَ بِهَادِى الْعُمْىِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ اِنْ تُسْمِعُ اِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ
مُسْلِمُونَ ۝ وَاِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ اَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِنَ الْاَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ
اَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِاٰيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ ۝

مآل شريفى

دا او کفرلر اینه شویله دییور : بز طوپراق اولدیغمز وقتمز بز و آتالریمز ؟ حقیقةً زیرلرمزدن چیقاریله‌
جقمی یز ؟ ● یمین ایدرز که بزه ده وعد اولندی بوندن اول ، آتالریمزه ده . بو ، اسکیلرک
اساطیرندن باشقه برشی دکل ● دی که : هایدی ارضده بر کزینک ده باقیک مجرملرک عاقبتی ناصل اولمش ؟
● داونلره قارشی محزون اولمه ، یاپدقلری مکرلردن بر طارلقده دوشمه ● بر ده : نه زمان بو وعد ،
کرچک ایسه کز دیورلر ● دی که : « بلکه او ایوردیککز شیئک قسمی آرقه کزه یتیشمه بولونیور » ● و حال
ربک انسانلره قارشی مطلقا بر فضل صاحبیدر . لکن اونلرک اکثریسی شکر ایتمزلر ● حال بوکه سینه‌لرینک کیزلدیکی
و نه اعلان ایدیورلر ربک هر حالده هپسنی بیلیر ● یرده ، کوکده هیچ بر غائب یوقدر که آچیق بر کتاب
ده اولماسین ● خبرکز اولسون که بو قرآن بنی اسرائیله اختلاف ایدوب طوردقلری شیلرک اکثریسنی آکلاتیر ●
و حقیقت او طوغرویی کوستریر ، قطعی بر هدایت و مؤمنلر ایچون محض رحمتدر ● البته ربک حکمیله بینلرنده
قضاسنی انفاذ ایدر ، چونکه او عزیزدر ، او علیمدر ● او حالده الله‌ه اعتماد ایت سن شبهه‌سز آچیق بر حق
اوزرنده‌سک ● شبهه‌سز سن اولولره ایشتدیره‌مزسک ، آرقه‌لرینی دونوب قاچارکن صاغیرلره
دعوتی ایشتدیره‌مزسک ● سن اوکورلری ضلالتلرندن هدایته ایردیره‌جک ده دکلسک ، سن آنجق
آیتلریمزه ایمان ایده‌جکلره ایشتدیره‌بیلیرسک ده اونلر مسلمان اولور ، سلامت بولورلر ● سوز ینه باشلرینه
کلدیکی وقت ده اونلر ایچون ارضدن بر دابه چیقاریرز ، ناسک آیتلریمزه یقینیله اینانماز ایدکلرینه
سویلر ●

[بَعْضُ الَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ] او ایوردیککزک بعضیسی – نته‌کیم بدرده اولدی ، یاخود قسمی
اولومدن صوکره . [وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا فِى السَّمَاءِ] هم یرده ، هم کوکده هیچ بر غائبه

– یعنی صوك درجه كیزلنمش هیچ بر شی – یوقدر كه – [إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ] مبین
بر كتابده اولماسین – مبین، آچیق دیمكدر، دیمك ایدیكه بو رادده الله نظراً آچیق دیمكدر. مراد، لوح محفوظ
دیا موقعیده طوتوق علم الهیدر. [أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ] مقتضه اختلاف
ایدوب طوردقلری مسائلك اكثریسنی آكلاتیر – تشبیه و تنزیه، جنت و جهنم احوالی، عزیر و مسیح مسئله‌لری
كبی [وَإِنَّهُ] و شبهه یوقدر كه او – قرآنه [لَهُدًى] قطعی بر هدادر. – مؤمن و یولی گوستریر
بر هدایت رهبریدر. بناءً علیه آكلانیلمی مسائلده حقی گوستردیكنده شبهه ایتمملیدر. [وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ]
و مؤمنلره رحمتدر فقط مؤمنلر ایچون – چونكه اونلر ایتدیه انتفاع ایدوب حیات اولانه اونلردر. [إِنَّ رَبَّكَ]
محققه ربك [يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِ] بینلرنده – یعنی او اختلاف ایدن بنی اسرائیلك یهود
و نصارانك آرالرنده – حكمیله قضا بیوره جق – بلكه بو راده حكم، قضا معناسنه مصدر دكل بالحكم
معناسنه اسمدر. – نه كیم «وكذلك انزلناه حكما عربيا» آیتنده بو معنا ایله قرآنك اسمی اولمشدر. – فی الحقیقه
«انا انزلنا اليك الكتاب لتحكم بين الناس» منطوقنجه قرآنه بین الناس حكم ایچون انزال اولنمشدر. بوكا گوره حكمیله
قضا بیوره جق دیمك، قرآن ایله قضا بیوره جق دیمك اولور. بو صورتده یهود و نصارانك ایدیكی فیصلاً
حكم قرآن ایله محكوم اولوب ذلت اسلامه گیره جكلری خبر ویریلرك سوره نك باشنده اخطار اولنمش اولان وعده
موعود اولان شوكت و سلطنت تبشیر بیورولمشدر. صاقین بونده تردد اولونماسین [وَهُوَ الْعَزِيزُ]
او عزیزدر او – قدرتنه قارشی كیمسه اعتماد بوروه غالبدر. بناءً علیه وعدینی یرینه گتیریر، حكمونی قضاسنی
انفاذ بیورور. [الْعَلِيمُ] علیمدر او – بناءً علیه اونی ناصل یاپیق ده بیلیر. [فَتَوَكَّلْ
عَلَى اللَّهِ] او حالده الله‌ه توكل و اعتماد قیل – یا محمد [إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ] شبهه‌سز سن اویله
آچیق حق اوزرنده سك – اونلر ایچون اعتماد ایتملیسك [إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ الخ...] شبهه
سز او اولولره ایشتدیره مزسك الخ... – اونلر ایچونده چاره‌سز الله‌ه تفویض امور ایله توكل ایتمك
لازم گلیر.

موقعاده مراد، حسنی دوبیایه طوزلردر. آیات حقنده هیچ شبهه اولمادقلری ایچون دونیوز لقده

اولورده تشبيه اولونمشدر. نتكيم درجه درجه مسافه‌لر، كورلر ده اويله‌در. [إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ] آرقه‌لريني دونوب قاچارلركن — زيرا بويله اولماسه بلكه اشارت ايله فهملريني تمكين اولهبيلير.

[وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ] او سوز انلرك باشلرينه چوكديكی وقتده — يعنی كافرلرك استعجال ايتدكلری او وعد، سوزينه او عذاب تماميله عليهم وقوعه كلديكی، بالخاصه قيامت قوپديغی وقت، يا خود عمرلرنده او حكم واقع اولديغی زمان [أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِنَ الْأَرْضِ] انلر ايچون يرلرندن بر دابه چيقارديرز [تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ] ناسك آيتلرمزه يقين ايله ايناناماز ايدكلريني كنديلرينه سويلر — بالاده بيان اولونديغی اوزره "بل هم في شك منها بل هم منها عمون" اولدقلری آكلاتيلر — بوراده قيامت علامتلرندن اولان بر دابة الارضه خبر ويريليور.

دب و دابه، خفيف يورومه، دبه‌نمه ديمكدر. حيواناتده واكثريا حشراتده قوللانيلير. ايكنك برنده يا ييلماسی دبه‌جوره، كوكله اطرافنه ساری كبی وكتی كوزله ادراك اولنمايه شيلرده ده استعمال ايديلير. "دابه" كلمه‌سی ده بوندن فاعل اولمق اعتباريله اصل لغتده "مايدب" يعنی دبه‌ايدن، دبه‌لنن ديمك اولور. ومتو حالده تمنددر، اوتوموبيل، بيسقلت كبی اوتوماتيك شيلرده دخی اصل لغته نظراً دابه ديمك صحيح اولهبيلير ايسه ده لسانده استعمالی حيوانه مخصوصدر. حتی عرفده درت آياقلی حيوانلرده، اوندن ايچنده بالخاصه فرسده دها زياده متعارف اولمشدر. بو نقطه‌دن "والله خلق كل دابة من ماء فمنهم من يمشي على بطنه ومنهم من يمشي على رجلين ومنهم من يمشي على اربع" آيتنده آكلاتديغی اوزره هر حيوانده استعمال اولونور. حيوان لفظنه مرادف كبيدر. "وما من دابة في الارض الا على الله رزقها" ده آكلاتيلديغی ده بودر. بناءً عليه حيوان اولمق انسانده ده اطلاق اولونور. بو آيتده "دابه" ديه نكره اولارق وارد اولماسندن بونك بيلديكمز دابه‌لردن بام باشقه بر دابه اولمسی تبادر ايدر. "دابة تكلمهم" تركيبنده ظاهر اولديغی ايله بونك حيوان ناطق يعنی انسان اولمسيدر. تفسيرلرده بو ايكی نقطه اطرافنده قوللر چوقدر.

راغب مفرداتنده بو بابده‌كی اقوالی شويله تلخيص ايتمشدر. "اخرجنا لهم دابة من الارض تكلمهم"

قولكرينده دينيلديكه «دابه» ماشينلرك خلافنه بر حيواندركه چيقمسى قيامت علامه سنه مخصوصدر. برده
دينيلديكه «بوتون جاهللرده حيوانلر منزله سنده اولانلره اشاره مراد اولونمشدر.» بر نقطه‌ده دابه بوتونه
«مايدب» ك اسمى اولارق جميع اولمسى اولور. «فائه» نك جمعنده فائه گبى. قاضى بيضاوى و بعضى
اهل حديث بونى «جساسه» اولمه‌لرينه گوسترمشدرکه بر حديثده وارد اولديغى اوزره جساسه
دجالك ايچون اخبار تجسس ايدن جاسوسى ديمكدر. ابو السعود ده ديورکه بو دابه جساسه‌در. بونلرك هپسى
ايله تعبير اولونوب برده تفخيم تنوينى ايله ابهاملك تأكيد اولونمسى شانك غرابتنه و اوصافنك طور بيانندن
خارج اولديغنه دلالت ايدر. بو مناسبتله حديثده وارد اولان بعضى غريب روايتلرى قيد ايتدكدن صوكره
شونى ده علاوه ايديورکه: حضرت عليدن شويله روايت اولونمشدر: قويروغى اولان بر دابه دگل، صقاللى
اولان بر دابه‌در ديمسى، بر رجل اولديغنه اشارت ايتمشدر. فقط مشهور اولان بر دابه اولمسيدر. اه.
شبهه‌سز قرآنده «دابه» تعبير اولونديغى ايچون دابه‌در. لكن رجل ده بر دابه‌در. «دابة تكلمهم»
بيورلمسى ايسه بونك بر انسان اولمسى نفسيه ايچون ظاهر بر قرينه‌در. بوراده كلام مجازى بر معنى ديمك
ويا خود «تكلمهم» فعلنى سويلمك معناسنه دگل ده جرح معناسنه تكليم حمل ايتمك خلاف ظاهردر.
روايت غريبه ايله قرآنى ظاهرندن اخراج ايتمك ايقانه خلل گتيرمكدر.

فاليكرك احمد، طيالسى، نعيم بن حماد، عبد بن حميد، ترمذى، حسن ديه‌رك، ابن ماجه، ابن جرير
ابن منذر، ابن ابى حاتم، ابن مردويه و بيهقى گبى ذواتك ابو هريره رضى الله عنهدن تخريج ايتدكلرى بر حديثده
رسول الله صلى الله عليه وسلم بيورمشدركه: «دابة الارض موسانك عصاسى و سليمانك مهرى برابرنده اولارق چيقه‌جقدر
مهر ايله مؤمنك يوزينى پارلاته‌جق، عصا ايله كافرك بروننى قيره‌جق، ناس صوفره‌ده طوپلانه‌جق، مؤمن
وكافر طانينه‌جق» بو حديثه نظراً ده بو دابه مادى و معنوى خارق العاده بر قوت و سلطنت ايله ظهور ايدوب
بوتون بر اسلام دولتى تشكيل ايده‌جك بر صاحب خروج اولمسى اولور. شبهه يوقدركه عصاى موسى ايله مهر سليمانى جامع
اولان ذات بويله بر شخصيت اولاجقدر. هم ده شاذروان دگل حقيقى ده اولاجق، چونكه مؤمنك يوزينى
گوروه‌جك، كافرك بروننى قيره‌جق. آيتده «تكلمهم ان الناس كانوا باياتنا لا يوقنون» بيورلمسى ده

بونی اقتضا ایدیور. شو حالده بوکا دابه تسمیه ایدیلمه‌سنک وجهی، اونک طوپراقدن چیقاریلمه‌سی اولدیغی و الله تعالی یه نظراً اونک اخراجی زور بر شی دکل، بر ذره عادی بر دابه چیقارمه کبی قولای اولدیغی اکلاتمقدر.

بوراده بعض آثاری ده قید ایده‌لم:

١ — ابن جریرک حذیفه بن اسیددن تخریج ایتدیکی اوزره «دابه‌نک اوچ خروجی واردر. برنده بعض بادیه‌لرده چیقار، صوکره کیزلنیر. برنده ده اطرافده دولاشیر، بعض شهرلرده چیقار یه کیزلنیر. صوکره ده ناس مسجدلرک اک شرفلیسی، اک بیوکی و اک فضیلتلیسی نزدنده ایکن اوزرلرینه چیقیق قیلانمغه باشلار. اونلر خلوت قاچیشیر، مؤمنلردن بر طائفه قالیر. بونلر الله‌دن هیچ بر شی قورتاره‌ماز دیرلر. دابه ده اونلرک اوزرینه چیقار، یوزلرینی کوکب دری کبی جلالندیریر. صوکره حرکت ایدر، آرتق نه تعقیب ایدن قاچان قورتولابیلیر. بر آدم داریلیر نمازه قیلیور ده، والله سن اهل صلاتدن دکلسک دیه باقالار، مؤمنک یوزینی آغاردیر، کافرک یوزینی قرارتیر، دیدی. اوزمان ناس نه حالده اولوردیک «اراضیده قومشولر، اموالده شریکلر، سفرلرده آرقداشلر» دیدی.

٢ — اهل علمدن بر چوقلری دابه‌نک خروجی امر بالمعروف و نهی عن المنکر ترک اولندیغی وقتده دیمشلر. ابن عمر رضی الله عنهمادن مرویدرکه «واذا وقع القول علیهم اخرجنا لهم دابة» قول کریمی امر بالمعروف و نهی عن المنکر ترک اولندیغی وقت دیمشدر. بوکا کوره «واذا وقع القول علیهم» یعنی یوزلرینه علیهلرنده حکم حق اولدیغی وقت دیمک اولیور.

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِاٰيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ● حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫ قَالَ اَكَذَّبْتُمْ بِاٰيَاتٖى وَلَمْ تُحٖيطُوا بِهَا عِلْمًا اَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ● وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا يَنْطِقُونَ ● اَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فٖيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا اِنَّ فٖى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ●

مآل شریفی

هر امتدن، آیتلریمزی تكذیب ایده‌نلردن بر فوج یا بر زمره حشر ایده‌جكز كه اونلر هپ
انضباط آلتنده توقیف اولنورلر ● نهایت كلدكلری وقت: سز بنم آیتلریمی علماً قاورامادیغكز حالده
تكذیبمی ایتدیكز؟ یوقسه نه یاپیوردیكز؟ بویورر. و حقسزلق ایتدكلری جهتله علیهلرنده سوز، حق اولور
(سوزی باشلرینه كلیر) ده اونلر نطقلری طوتولور ● كورمدیلرمی بز ایچنده سكون بولسونلر دیه كیجه‌یی
یاپدق، كوزی آچیجی اولرق ده كوندوزی؟ البته بونده ایمان ایده‌جك بر قوم ایچون شبهه‌سز آیتلر وار ●

[وَيَوْمَ نَحْشُرُ] الخ... سوزلرك حشره نظراً ظاهر آیت، دابه‌نك خروجی ایله وقوعه
كلجك انقلابك بر صفحه‌سی تصویردر. یعنی ایلریده «ویوم ینفخ فی الصور» ایله بیان اولنه‌جق اولان
قیامت كبرادن اول بر قیامت صغری ویا وسطایی بیاندر.

[حَتّٰٓى اِذَا جَٓاؤُ۫] نهایت كلدكلری وقت - الله اعلم مراد، اولدوروب ده حقلرنده حكم
كتیریلدكلری وقت دیمكدر. [قَالَ] او وقت الله بویورركه [اَكَذَّبْتُمْ بِاٰيَاتٖي وَلَمْ تُحٖيطُوا
بِهَا عِلْمًا] سز بنم آیتلریمی علماً احاطه ایتمدیكز - یعنی تمامیله بیلمدیكز، علمكز كنه و حقیقتنی قاورامادیغی
حالده تكذیبمی ایتدیكز؟ [اَمَّاذَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ] یوقسه، یعنی تكذیب ایتمدیكزسه نه یاپییوردیكز
بولونه‌یاریار نه عمل ایتدیكز؟ [وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَلَمُوا] ظلم ایتدكلری، یعنی
حقسزلق ایدوب تكذیب ایتدكلری جهتله سوزی باشلرینه كلیر - علیهلرنده حكم، حق اولوب جزالرینی بولورلر.
[اَلَمْ يَرَوْا] كورمدیلرمی؟ - مراد، كوزله كورمك دكل قلب ایله كورمكدر. زیرا كیجه‌لری كوندوز
كوزلر كورمیوردر ده سكونه و ابصاره حكمتنی یا بیلمكی مبصرات‌دن دكل معقولاتدندر. [اِنَّ فٖي
ذٰلِكَ] البته بونده، بو یاپیشده [لَاٰيَاتٍ] شبهه‌سز آیتلر وار - الهی دلیلنه

دیرلکه، و نبوتك حقیقتنه، و آخرتك اولاجغنه و انسانلرك نظام حیات و سعادتنه دلالت ایده‌جکلردر.

اولا، عالمك بر قرارده، بر شیئده قالمیوب حرکتده سکونه، سکونده حرکته، ظلمتده نوره، دگیشدیریلوب طورمه‌سی، شیئلرك اوزرنده قاهر بر قدرت عالیه‌نك وجودینی گوستردیکی گبی، بالخاصه حیاتك نقطهٔ انظارنده گیجه‌نك سکونه و استراحت و گوندوزك انتباه و فعالیت حکمت و فائده‌لریله علاقه‌دار یاپیلمه‌سی ده خالقك علیم و حکیم دیدیگی یاپار بر فاعل مختار اولدیغنی گوستریر. زیرا دیلسه ایدی انسانلری بارانلر گبی یاپار، گوندوزلری گوز آچدیرماز، گیجه‌لری دیکلندیرمزدی.

ثانیاً، حرکتی دورو دوروب سکونه ایدیه‌ن، ساکن اولانلرك بر نور ایله گوزلرینی آچیوب حرکتی تأمین ایده‌ن او قدرتك ظلمت حالنده اولیوبانه انسانلری اویاندیرمه، شاشقینده یول گوستریه ایچیه‌ن عالمی نور نبوتله تنویر ایده‌جکنی ده گوستریر.

ثالثاً، لیل و نهارك بو انقلاباتی، بو عالمك بر عالم انقلاب اولدیغنی و بارعیه توکونك بر یاغی و بو دنیانك بر آخرتی بولندیغنی اکلاتدیغی گبی بر نور اکتساب ایدیوبانه گوزلرك آچیلمه‌سی و ساکن اولانلرك حرکته گلمه‌لری، عینی صورتده بر نفخ ایله اولولرك دیریله‌جکلرینی گوستریر بر حیث مثالی تشکیل ایدر. [لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ] فقط ایمان ایده‌جك بر قوم ایچون — چونکه ایمانه شایسته اولمیانلر هیچ بر آیته اینانمازلر.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ اِلَّا مَا شَاءَ اللّٰهُ وَكُلٌّ اَتَوْهُ دَاخِرِينَ • وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللّٰهِ الَّذِي اَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ • مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَهُمْ مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ اٰمِنُونَ • وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ •

مآل شریفی

هله صور اوفوروله جغی ، اوفورولوب ده بوتون كوكلرده كی كیمسه لر ، یرده كی كیمسه لر ، الله ك
دیله دیكی مستثنا اولمق اوزره هپسی فزع ایله اوره دیكی و هر بری اوكا حقیر و صاغر كله جكی كون نه
مدهشدر ؟ • بر ده او طاغلری كورورسك جامد صانیرسك ، حالبوكه اونلر بولوت كچر كبی كچر ، هر شیئی اتقان
ایله الله ك صنعی ، او شبهه سز خبیردر نه یاپیورسه كز • هر كیم حسنه ایله كلیرسه او وقت اوكا ده خیرلیسی
وار ، و اونلر او كونك فزعندن امین قالیرلر • هر كیم ده فنالق كتیریرسه آرتق یوزلری اوستنده سورونورلر
باشقه دكل صرف یاپدیغكز عمللرك جزاسی •

[وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ] هله صور اوفورولدیغی كون ـ بویوك قیامت !. صور ، بعضلری
بونی واو ك فتحیله صُوَر كبی «صورت» ك جمعی ، نفخی ده صورتلره روح نفخی دیه تلقی ایتمشلردر . لكن بویله
اوله ایدی ضمیرنده «فیها» دینلمك لازم كلیردی . حالبوكه دیكر بر آیتده «ثم نفخ فیه اخری» دیه تذكیر
ضمیری كوندریلدیكندن بو معنی صحیح اولماز . بعضلری ده بونی بر تمثیله حمل ایتمشلر ، موتانك قبرلردن حشره
حیاته قیامده حالنی ، بر اوردونك حركته كتیریلمك ایچون بوری چالینمسی حالنه تشبیه صورتیله بر استعارهٔ تمثیلیه اولدیغنه
ذاهب اولمشلردر . اكثر مفسرینك قولنجه ایسه بعض حدیثلرده وارد اولدیغی اوزره صور ، بویوك بوری كبی
برشیدركه اوچ دفعه نفخ اولنه جقدر : برنجیسی ، نفخهٔ فزع ، ایكنجیسی نفخهٔ صعقه ، اوچنجیسی نفخهٔ قیامدر .
دیوله مأمور اولان اسرافیلدر . بو آیتده بیان اولندیغی اوزره برنجیسی اولان نفخهٔ فزعده كوكلرده و یرده
كیم وارسه الله تعالینك دیلدیكی ذواتدن ماعداسی هپ دهشتنده حاصل صیحه ، سورهٔ زمرده كی «ونفخ
فی الصور فصعق من فی السموات والارض الا من شاء الله» قول كریمی موجبنجه ایكنجیسی اولان نفخهٔ صعقه
ایله الله ك دیلدیكندن ماعدا هپسی بیهوش اولاجق «ثم نفخ فیه اخری فاذا هم قیام ینظرون» «فاذا هم
من الاجداث الی ربهم ینسلون» موجبنجه اوچنجیسی اولان نفخهٔ قیامده قبرلردن قالقوب حشره قوشوشه جقلردر .
ترمذینك ابو سعید خدری رضی الله عنهدن تخریج ایدوب حسن دیدیكی بر حدیث شریفده حضرت پیغمبر صلی الله
علیه وسلم : ناصل ذوق ایده یم ، صاحب صور بوروسنی آغزینه آلمش نه زمان نفخ ایله امر اولنه جق دیه اذنه دیكلیور

بیورمشدی. بو، اصحاب کرامه پک آغیر کلدی. اووقت علیه الصلاة والسلام «حسبنا الله ونعم الوکیل» دیکز بویوردی.

فزع، قورقنج بر شیدن، کهنه عارضه اولانه طوتولقه واورکمکدر. یعنی سندی قورقو ایله صارصیلوب، جنبیدمک دیمکدر. [إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ] انجق اللهک دیله دیکی کیمسه لر مستثنی اولارق فزعدن امیندرلر. بونلرک کیم اولدیغی حقنده مختلف سوزلر سویلنمش ایسه ده قطعی بر خبر یوقدر. الک موافقی، بوندن صوکره کی ایکنجی آیتده «وهم من فزع یومئذ آمنون» بونلرک بر بیانی مثابه سنده اولمسیدر.

[وَتَرَى الْجِبَالَ] بر ده سن طاغلری کورورسک [تَحْسَبُهَا جَامِدَةً] اونلری جامد صانیرسک [وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ] حالبوکه اونلر بولوتلر کبی کچر دورورلر. — بو آیتی اک اکثرلری دیمکدر. مفسرین بونی «وإذا الجبال سیّرت»، «وتکون الجبال کالعهن المنفوش» مضمونلری اوزره قیامت کونی طاغلرک یون کبی آتیلوب یوروتلمسی منظره سنک بر تصویری تلقی ایتمشلردر. بوڭا کوره بو آیت «وکل أتوه داخرین» جمله سنه معطوف اولارق بو کورورسک، بو صانیرسک ده بو بولوت کبی کچمسی هپ اولرینده او فزع کونی اولمق اولاجق. لکن بو تقدیرده «تحسبها جامدة» جمله سی یاقیشیقسز قالیر. «وتری الجبال تمرّ السحاب» دینلمک دها موافق اولوردی. چونکه «اوکون طاغلر بولوت کبی کچرکن او حالده سن اونلری جامد صانه جقسک» دینلمک تشبیه دکل تخفیف اولور. شو حالده «تری» ایله «تحسب» بولونه «حشر» او کونه عائد اولمه احتمالی قالیر. یعنی «بوکونه حال حاضرده طاغلری کورورسک جامد صانیرسک، حالبوکه اونلر او قیامت کونی بولوتلر کبی کچه جکدر.» دیمک اولور. بو صورتده ایسه «تحسبها» فضله قالیر، «وتری الجبال جامدة» دینلمک دها موافق اولوردی.

بونک ایچون متأخرینده بر طاقملری «وهی تمر» فعلنک ده حاله عائد اولمسی لازم کلدیکنه حکم ایدرک بونکله ارضک حرکتنی اثباته چالیشمشلردر. بوڭا کوره معنی شو اولیور: سن بوکونده طاغلری کورورسک جامد صانیرسک، حالبوکه اونلر هر کون بولوتلر کبی کچرلر. بو اساس اعتباریله کوزل بر معنادر. انجق بو کیمسه ارضک هر کون شمس اطرافنده کی

کندی حرکتنه حمل ایدیلمز قیامت احوالی آراسنده بونک نه سببله ذکر ایدیلدیکی آکلاشیلامیور. برده بونده بولوطلر «جامدة» یالکز «ثابتة» دیمک اولیور. و بونک مرور ایله تقابلی آکلاشلسه ده تخابل ایله اولاننه تقابلنده‌کی ذوقه غائب ایدلمش اولیور.

بزم قناعتمزجه بو آیت، حال حاضرده هر دم کون و فسادی کوستره‌رک قیامت و بعثی تصویر ایدیور ایچون بر نوع استدلال صددنده سوق اولونمشدر. «وهی تمر مر السحاب» فقره‌سی حد ذاتنده سیال غازلردن مرکب اولوب ذراتنده بولوط تبخر ایدرکبی کون و فساد، کیمیوی تحولات ایله هر دم خلقه جدید جریانه ایدوب طوردیغی و بو صورتله کتله‌لرینده ده بکیاره بر حجمده ثابت قالمایوب هر لحظه تغیر و انتشار اوزره بولوندیغنی دنیا رعیه عالملک الک ثابت کورونن شیدی بیله بویله هردم انقلاب ایله بر قیامته دوغری کیتدیکنی و شو حالده کونک برنده بر نفخ ایله توجه فاعلک برینده بونلرک کتله‌لریله یورولوب ارضک باشقه بر ارضه تبدیل اولنه‌بیله‌جکنی آکلاتیور. هم بو کلیشک نظامسز بر اختلال ایله مجرد تخریب ایچون دکل بولونده رحمت کیدیشکی حکمت و انتظام ایله دها یوکسک بر حیاته کیدمک ایچون اولدیغنه اشارت ده ایدیور. بو اشارتی بالخاصه تصریح ایدرک بیوریلیورکه:

[صُنْعَ اللّٰهِ الَّذِىٓ اَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ] هر شیئی اتقان ایدن، یعنی علم و حکمتی ایله یرلی یرنده محکم و منتظم یاپان اللهک صنعی [اِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ] شبهه‌سز او سزک بوتون یاپدیغکزه خبیردر. [مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا] هر کیم حسنه ایله کلیرسه اوندن ایچون اوندن دها خیرلیسی وار. [وَهُمْ] هم اونلر — او حسنه ایله کلنلر [مِنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ] او کونکی بر فزعدن — او نفخ کونی یاخود بعث کونی دهشتی بر قورقودن [اٰمِنُونَ] امینه قالیرلر. [وَمَنْ جَٓاءَ بِالسَّيِّئَةِ] هر کیم ده سیئه ایله — کوتولک ایله — کلیرسه [فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى النَّارِ] آرتق یوزلری آتشه سورتولور. [هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ] باشقه دکل، انجق یاپدیغکز عمللرک جزاسیله قارشیلانه‌جقسکز.

بو بیانه صوکره خاتمه اولارق رسول الله‌ه شویله سویله‌مسی امر اولونیور:

إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ الْبَلْدَةِ الَّذِي حَرَّمَهَا وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ
وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ • وَأَنْ أَتْلُوَ الْقُرْآنَ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا
يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنْذِرِينَ • وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ
آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ •

مآل شريفى

بن ساده امر اولندم كه شو بلده نك شاننه حرمت ويرن، هر شيده كندينك اولان ربنه عبادت ايده يم هم امر اولندم كه خالص مسلمينده اوله يم • و قرآنى اوقويايم، بوندن اوته ينه هر كيم هدايتى قبول ايدرسه صرف كندى لهنه ايدر، كيم ده صاپيتيرسه كه: بن ساده تهلكه لى خبر ويرنلردنم • و دى كه: حمد اولسون الله: اوسزه آيتلرينى كوستره جك ده اونلرى طانيه جقسكز. و ربك نه يابيه جغكزدن غافل دكل •

[هٰذِهِ الْبَلْدَةِ] يعنى مكه. [مِنَ الْمُسْلِمِينَ] — «من اسلم وجهه لله وهو محسن» مآلنجه الهنه بتكين تسليم اولان و بالخاصه الله ايچون يا پان خالص مسلمانلردن. [وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا] و دى كه حمد اولسون الله، اوسزه آيتلرينى كوستره جك ده اونلرى طانيه جقسكز — يعنى قرآنده دلائل قدرتندن اسلامه دعوت بوردينى خارق العاده نصرت و موفقيتلرى ايله فعلاً كوستره جك شمدى طانيمق ايسته مديككز و جحد ايتديككز اوقت طانيه جقسكز «ان ربك يقضى بينهم بحكمه»... «وانك لتلقى القرآن من لدن حكيم عليم» يرده اشبو «سيريكم اياته فتعرفونها» آيتى مؤمنلره هدايت و بشير ايچون نازل اولديغى باشنده بيان اولنان بو سوره نك روحى مثابه سنده اولان تأمينات آيتيدر.

بو سوره نك نازل اولديغى مكه ده، بيعتك نه قدر يالكز، اسلامك نه قدر غريب اولديغى دوشونولورسه

اوله بر زمانده بویله بر سوره و بالخصوص بو قطعه ایله استقبال حقنده ویریلن وعد و تأمیناتك قوت و عظمتی
و فی الحقیقه هجرت نبویه دن صوکره اسلام تاریخنك آچدیغی ترکت و سلطنتك وسعت و اهمیتی ملاحظه اولنورسه
بو سوره نك وعد ایتدیکی، بو کوسترمش اخبار و تأمیناتك نه قدر بویوك معجزه لری احتوا ایتدیکی تعین ایدر. و
فی الحقیقه بو قرآنك حکیم و علیم الله تعالی نك لدننده تلقی اولندیغی بوتون وضوحیله آکلاشیلیر. تاریخی بعض
ایزلر بوراده باشلایوب حضرت عمر دورنده، فاتح، یاووز، و قانونی سلیمان دورلرینه قدر الله تعالی نك
«قل الحمد لله سیریكم آیاته فتعرفونها» بویوردیغی اوزره آیتلرینی ناصل کوستردیکی هیچ شبهه سز کوروب حمد ایدرلر.
سلیم و سلیمانه کلنجه دیك، داود و سلیمانه کلنجه دکی «الحمد لله الذی فضلنا علی کثیر من عباده
المؤمنین» شکرانی سلیمانك اجرسی ده بو سوره ده کی تبشیرات نتیجه سنده اولدیغنده شبهه یوقدر. صوکره ده
اوتوز تمالی کو، جناق قلعه، سقاریه، ایله اوکی مظفریتده حمد اولسون الله تعالی نك زمانمزده کوستردیکی نیجه
آیات اسلامیه دندر. بو مجاهده لرده تورکیه مسلمانلری اوده بر اضطرار و اخلاص ایله الله تعالی یه التجا ایده رك
چالیشمشدرکه «امن یجیب المضطر اذا دعاه ویکشف السوء» مضمونی عیناً تجلی ایتمشدر. فقط بوتون
بونلرك تحققندن صوکره «انك لا تسمع الموتی ولا تسمع الصم الدعاء اذا ولوا مدبرین» بیوردیغی اوزره
دوریلمیه دیه غیبت لر، معجزلر، کورلر، اسلامك آیته بوتون وعدلری اولمیه تحمیه، استقبالی مجوف
دشمنی قالمسه اولدیغی ادعا ایدن لر سلطنی کورمکده. الای اولوب ... نیجه لری
ناشکرلکله باغچلری بیله ... الله تعالی ده «سیریکم آیاته فتعرفونها» دیمش دکل «وما ربك
بغافل عما تعملون» بویوردی. سوره نك باشنده ده «هدی و بشری للمؤمنین»، «الذین یقیمون
الصلوة ویؤتون الزکوة وهم بالاخرة هم یوقنون»، «ان الذین لا یؤمنون بالاخرة اعمالهم
فهم یعمهون، اولئك الذین لهم سوء العذاب وهم فی الاخرة هم الاخسرون» بیورلمشدی. بعض
مؤمنلر. نا متناهی استقبال اولان آخرت وعدی تبشیر بیورلورکه آخرت ایمانی اولمیانلرك قلبلرینی بكنه کوتردیکی
و صوکنده کی خرابلری آکلاتمشدر. دابة الارض و نفخ صور آیتلرنده ده. بوتون عالمك انقلاب کلیسی آکلاتیلرکه
اسلام وعدلرینك آخرته ابدی تحققی تثبیت ایدلسه «من جاء بالحسنة فله خیر منها وهم من فزع یومئذ

امنون » بیورلمشدر. فی الواقع « الم یروا انا جعلنا الیل لیسکنوا فیه والنهار مبصرا » بیورلدیغی اوزره اسلامده کیجه‌سی کوندوزندن اولاجقدر، اوده بر انقلاب عالمنده‌در. کیجه‌لری آخرته کونده دیکلنه‌جک وده کوندوزلری یرتو اقبالنده کوزلری آچه‌رق حق تعالینک حضورنده الی یوکسک حیاتی یاشایه بیلمک ایچون اویانه‌جقدر. بو آیتک اشارتنه نظراً اسلامک استقبالی کیجه دکل کوندوزدر، سونوک دکل پارلاقدر. آره صیره پاره پاره کیجه ظلمتلری اونی دینکلندیرمک تکرار اویاندیرمق ایچوندر. بو معنی معروف بر حدیث شریف سوزیله ده بیورلمشدر: « الاسلام بدا غریبا وسیعود کما بدا غریبا فطوبی للغرباء » بو حدیثده‌کی « سیعود » فعلنی اکثریا « سیصیر » معناسنه فعل ناقص تلقی ایدرک: « اسلام غریب اولارق باشلادی (یاخود ظهور ایتدی) نه باشلادیغی کبی غریب اولاجقدر » دیه یالکز انذار صورتنده آکلامسه، بوندن ایسه هپ یأسی تعمیم ایتمشدر. حال بوکه قاموسک کوستردیکی اوزره « عاد » فعلی « بدأ وعاد » ده اولدیغی کبی دونوب یکیدن باشلامق معناسنه ده کلیر.

بو حدیثده ده بویله‌در. یعنی « اسلام غریب اولارق باشلادی (دیا ظهور ایتدی) ابتداده نه باشلادیغی کبی غریب اولارق تکرار باشلایه‌جقدر (یاخود یکیدن ظهور ایده‌جکدر) ؛ « فطوبی للغرباء » دیمکدر. حدیثک آخرنده‌کی « فطوبی » اونک انذار ایچون دکل، تبشیر ایچون سویلنمش اولدیغنی کوستریر. کرچه بونده ده دونوب غریب اولمه انذاری یوق دکل، لکن سونوب یکیدن باشلامسی تبشیری واردر. ایشته « فطوبی للغرباء » مژده‌سی ده بونک ایچوندر. چونکه اونلر سابقون اوله‌جقلردر. بناءعلیه حدیثده یأسی دکل مژده‌یی آلمقدر. و بو سوره‌ٔ جلیله آیتلرینک مضمونلرندندر. بو نقطهٔ نظردن ادراک ایدیلیورکه بو مکی سوره‌لر ترتیبده بو بر مجموعه مدنی سوره‌لرده‌ن صوکره، قرونلرجه مضمونلرینک دها زیاده استقباله عائد اولدیغنه کوره بر حکمتی تضمن ایتمکده‌در. ای مسلمانلر، بونی بویله ده دیکر « الحمد لله سیریکم آیاته فتعرفونها وما ربک بغافل عما تعملون » .

باره ثمره بو وعدی سورهٔ قصصک تعقیب ایتمسی نه قدر معنالیدر:

سورة القصص مكية وهي ثمان وثمانون آية

قصص سوره‌سی هپسی مکیدر. آنجق بر روایتده «الذین آتیناهم الکتاب - الی - الجاهلین» بر روایتده ده «ان الذی فرض علیك القرآن» هجرت اثناسنده جحفه‌ده نازل اولمشدر.

آیتلری — بالاتفاق سکسان سکزدر.

کلملری — بیك یوز قرق بردر.

حرفلری — سکز بیك بشیوزدر.

فاصله‌سی — «م، ن، ل، ر» حرفلریدر.

ابن عباسدن و جابر بن زیددن روایت اولندیغی اوزره «شعرا» نازل اولمش، صوکره «طس» صوکره «قصص». دیمك كه بو اوچ سوره نزوللرنده‌کی ترتیب اوزره‌در. حق تعالی سورهٔ شعراده فرعونك موسی‌یه «الم نربك فینا ولیدا ولبثت فینا من عمرك سنین و فعلت فعلتك التی فعلت وانت من الكافرین»، «ففررت منكم لما خفتكم فوهب لی ربی حكما وجعلنی من المرسلین. وتلك نعمة تمنها علی ان عبدت بنی اسرائیل» دیدیکنی حکایه بیورمش، صوکره ده طس ده موسی علیه السلامك اهلنه «انی آنست نارا الخ» قولنی حکایه بیورمشدی که بو، او فراردن صوکره وقوع بولمش و او سوره‌لرده اجمالاً ذکر اولونمشدی. بوراده ده او اجمال حسب البسط و تفصیل اولنارق بوتون بر تاریخ تذکار ایدیلمك و بو صورتله شعرانك آخرنده وعد اولنان انقلاب، طس ده مثاللری و صحیفه‌لری ایضاح اولندیغی گبی «طس» ك خاتمه‌سنده‌کی «سیریكم آیاته فتعرفونها» وعدینك مثاللری ده بو قصص ایله توضیح اولنه‌جقدر. «و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض ونجعلهم ائمة ونجعلهم الوارثین. ونمكن لهم فی الارض ونری فرعون وهامان وجنودهما منهم ما كانوا یحذرون» آیتی بو توضیحك گزرگاهی نقطه‌سیدر. فی الحقیقه ضعیفلری قوتلندیروب قوتلیلری ده زبون بیراقمق بر طبیعت ایشی دکل بالفعل الله تعالینك قدرتی آیاتندندر. ایشته قصص بو عبرتی

آصلاتنه برنشیده تاریخیه در.

بسم الله الرحمن الرحيم

طسم ● تلك ايات الكتاب المبين ● نتلوا عليك من نبأ
موسى وفرعون بالحق لقوم يؤمنون ● ان فرعون علا في الارض وجعل
اهلها شيعا يستضعف طائفة منهم يذبح ابناءهم ويستحيي نساءهم
انه كان من المفسدين ● ونريد ان نمن على الذين استضعفوا في الارض
ونجعلهم ائمة ونجعلهم الوارثين ● ونمكن لهم في الارض ونرى
فرعون وهامان وجنودهما منهم ما كانوا يحذرون ● واوحينا الى ام موسى
ان ارضعيه فاذا خفت عليه فالقيه في اليم ولا تخافي ولا تحزني انا رادوه
اليك وجاعلوه من المرسلين ● فالتقطه ال فرعون ليكون لهم عدوا
وحزنا ان فرعون وهامان وجنودهما كانوا خاطئين ● وقالت امرات
فرعون قرت عين لي ولك لا تقتلوه عسى ان ينفعنا او نتخذه ولدا وهم
لا يشعرون ● واصبح فؤاد ام موسى فارغا ان كادت لتبدي به لولا ان
ربطنا على قلبها لتكون من المؤمنين ● وقالت لاخته قصيه فبصرت به
عن جنب وهم لا يشعرون ● وحرمنا عليه المراضع من قبل فقالت هل
ادلكم على اهل بيت يكفلونه لكم وهم له ناصحون ● فرددناه الى امه
كي تقر عينها ولا تحزن ولتعلم ان وعد الله حق ولكن اكثرهم لا يعلمون ●

مآل شريفي

طسم ● بونلر سکا آیتلری اوبیله کتابك ● سکا موسی و فرعونك قصه‌سندن حقیله

براز اوقویه‌جغز ایمانه ایده‌جك بر قوم ایچون ● چونکه فرعون اوریده باشنه قالدیرمش و اهالیسنی فرقه

فرقه ایدوب آیریسنه قالمشدی، اونلردن بر طائفه‌یی ظالمجه ایزیوردی. اوغوللرینی بوغازلاتیور، قادینلرینی

حیاته براقیوردی. او جدا مفسدلردن ایدی ● بز ده ایستیوردق که اوریده ازیلنلره اولانلره لطف

ایده‌لم، اونلری اوجول امام یاپالم، هم اونلری وارث قیلالم ● وارضده اونلره قوت و مکنت ویره‌لم

فرعونه و هامانه و اردولرینه اونلردن قورقدقلری شیئی گوستره‌لم ● او اثناده موسانك آناسنه شو وحیی

ویردك: اونی امزیر، دیرکه علیهکده بر قورقو حس ایتدکلی اووقت اونی دریایه براقیویر، هم قورقما

هم محزون اولمه. بز محققه اونی سکا اعاده ایده‌جك و کندیسنی پیغمبرلردن یاپاجغز ● بونك اوزرینه آل فرعون

اونی لقیط اولارق آلدی، چونکه ایلریده کندیلرینه بر دشمن، بر غم اولاجقدی ● طوغریسی فرعونله هامانه

عسکرلری ده هپ جانیدیلر ● فرعونك قاتونی ایسه «بر گوز ببکی: بکا و سکا، بونی اولدیرمیك

بلکه بزه یارار. یاخود اولاد ایدینیرز» دیدی و اونلر فرقنده دکلدی ● موسانك آناسنك گوکلی ایسه

بوم بوش صباح ایتدی، اززها اونی آچیوره‌جکدی؛ قلبنه رابطه ویرمه ایدك اگر ایمانلیلردن اولسون

دیه ● اونك همشیره‌سنه ایزینی تعقیب ایت ده دیمشدی، او ده اوزاقدن گوزه‌تدی، اونلر فرقنده

دکلدی ● اوکه ده اوکا امزیکجیلری حرام ایتمشدك. بو سببله او واردی ده «سزه حسابکزه بونك

باقیمنی درعهده ایده‌جك هم اوکا خیرخواه باقیجه بر اهل بیت بولودیره‌یم می سزه؟» دیدی ●

بو صورتله اونی آناسنه اعاده ایتدك که گوزی آیدین اولسون ده غم چکمه‌سین و بیلسین که اللهك وعدی محققه

حقدر. و لکن چوقلری بیلمزلر ●

[اَلْكِتَابِ الْمُبِينِ] افاده‌سی گوزل یارلاوه کتاب، یاخود آچیقه یایه ایچی کتاب

— که مراد قرآندر. لوح محفوظ دینلنده واردر. [نَتْلُوا] تلاوت اوقویه‌جغز — تلاوت

تعقیب ایتمك، ارقه‌سنه دوشمکدر. راغبك بیانه گوره بالخاصه الله تعالانك کتب منزله‌سنی یا قراءت

ويا ايجنده كى اوردينى ، ترغيب وترهيبى اعتبار ايله تعقيب ايتمكدر . ديمك كه تلاوت قرائتنده ده وجه اختصار . بو اراده يه جبرائيل واسطه سيله قرائت ويا تنزيله مجازدر . [طَآئِفَةً مِنْهُمْ] اونلردن بر طائفه يى - كه بنى اسرائيلدر . ديليوركه كاهنلر رئيسى فرعونه شويله ديمشدى : بنى اسرائيلده بر چوجوق دوغاجق ، سنك دولتك اونك اليله يه جك . [اِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ] چونكه او جداً مفسدلردن ايدى - بر معتقدى ايچون بيوزلرجه فساده ورتكبه چكنمز ايدى .

اونك ايچون بوقدر معصوم چوجقلرى ، ابنيا اولادينى كسيور ، قيزلرى اركك براقديرده ديديكى كبى قوللانمغه ايستيوردى . [وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ الخ] يعنى قورقدقلرى شيئى بشرينه كتيرهلم ، بنى اسرائيل يوزندن دولتلرينك زوالى ، كنديلرينك هلاكنى كورسونلر . هامان ، فرعونك وزيرى . [وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً] هم اونلرى ائمه يابالم - يعنى دينده و دنياده اويوله جق كنديلرينه اقتدا اولنور امام [وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ] هم ده اونلرى اوارث قيلالم . - يعنى «واورثنا الذين كانوا يستضعفون فى الارض مشارق الارض ومغاربها التى باركنا فيها وتمت كلمة ربك الحسنى على بنى اسرائيل بما صبروا ودمرنا ما كان يصنع فرعون وقومه وما كانوا يعرشون» آيتنده بيان اولنانه وارنجه .

[وَاَوْحَيْنَآ اِلَى اُمِّ مُوسَى] - بو وحيك نبوت وحيى دكل ، الهام ويا رؤيا ديمك اولديغى سويليورلر . ديمك كه الهام ، متكلمينك ديديكى كبى عموم ايچون اسباب علمدن اولماسه لر بيله صاحبى ايچون عملى ايجابه ايده جك بر قوتى حائز اولابيلير . مع مافيه بوراده «انا رادوه اليك وجاعلوه من المرسلين» تأسياتى صيغهٔ تحقيقيه ايله قطعيتده افاده ايتمكده در . هم برده بونك يا دروسى ازيلك سوره فطرلسى ده قوتلى بر قطعيت . شو حالده ابنيا نبوتى دكلسه اوليا كراماتى قبيلندن اولديغنده شبهه يوقدر . آكلاشيليوركه بو الهام موسى طوغمزدن صوكره اولمش ، دها ارضاعه ، اوچ آى دنيلمش . [فِى الْيَمِّ] نيل [خَاطِئِينَ] - خطادن دكل خطيئه دن . چونكه خطادن «مخطئين» دنيلير . بو آيت «ليكون لهم عدوا وحزنا» حكمتنك وجهنى بيان ايدر . يعنى جانى اولدقلرى ايچون الله طرفندن اوصورتله مبتلى اولمشلردر . بوقطه او جنايتلرى

بیراقمازلردی [وَاَصْبَحَ فُؤَادُ اُمِّ مُوسٰى فَارِغًا] موسانك آناسنك ده فؤادی یعنی كوكلی
بوم بوش صباحی ایتدی — بوندن مقصد ، اولوب قالدیغنده هیچ بر خبر آلدیره‌مدیغی حیرتنه دوشدكنده
كوكلنه هیچ بر شی كیرمیور . عقلی صفحه‌سی اینجه بر حالده دیمكدر . [اِنْ كَادَتْ لَتُبْدٖى بِهٖ] آز قالدی
اونی میدانه ویره‌جكدی — تلاشیله ای جنه الرحیم دیه باغیرینی سز دیره‌جك موسانی افشا ایده‌جكدی .
[وَقَالَتْ لِاُخْتِهٖ] اونك یعنی موسانك همشیره‌سنه [قُصّٖيهِ] قارده‌شكك ازینی تعقیب
ایت — ، اولدیغنده بر خبر آل — دیمشدی .

توركجه‌مزده مذكر و مؤنث ضمیری آیریلمادیغندن توركجه‌ده « همشیره‌سنه » دینلنجه والده‌سنك
همشیره‌سنه دینلمسی كبی آكلاشیلیور . حال بوكه « لاختها » دكل « لاخته » در . شو حالده مقصد اولان
« بنتها » كندی قیزینه دینلمك ایكن اونك همشیره‌سنه دینلمسی شفقت تخصیص نقطهٔ نظرندن دها بلیغ اولمشدر .
یعنی كندی قیزی اولدیغی ایچون دكل موسانك همشیره‌سی اولدیغی ایچون تعقیبی ارامشدی . [فَبَصُرَتْ بِهٖ
عَنْ جُنُبٍ] اوده اونی اوزاقدن كوزلدی كوردی [وَهُمْ] اونلر — یعنی آل فرعون
[لَا يَشْعُرُونَ] فرقنده دكلدیلر — كوزتدیكنك یاخود همشیره‌سی اولدیغنك فرقنه وارمیورلردی .

وَلَمَّا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَاسْتَوٰٓى اٰتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذٰلِكَ نَجْزِى
الْمُحْسِنٖينَ ● وَدَخَلَ الْمَدٖينَةَ عَلٰى حٖينِ غَفْلَةٍ مِنْ اَهْلِهَا فَوَجَدَ فٖيهَا رَجُلَيْنِ
يَقْتَتِلَانِ هٰذَا مِنْ شٖيعَتِهٖ وَهٰذَا مِنْ عَدُوِّهٖ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذٖى مِنْ شٖيعَتِهٖ
عَلَى الَّذٖى مِنْ عَدُوِّهٖ فَوَكَزَهُ مُوسٰى فَقَضٰى عَلَيْهِ قَالَ هٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ
اِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبٖينٌ ● قَالَ رَبِّ اِنّٖى ظَلَمْتُ نَفْسٖى فَاغْفِرْ لٖى فَغَفَرَ لَهُ اِنَّهُ
هُوَ الْغَفُورُ الرَّحٖيمُ ● قَالَ رَبِّ بِمَٓا اَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ اَكُونَ ظَهٖيرًا لِلْمُجْرِمٖينَ ●
فَاَصْبَحَ فِى الْمَدٖينَةِ خَٓائِفًا يَتَرَقَّبُ فَاِذَا الَّذِى اسْتَنْصَرَهُ بِالْاَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ
قَالَ لَهُ مُوسٰٓى اِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُبٖينٌ ● فَلَمَّٓا اَنْ اَرَادَ اَنْ يَبْطِشَ بِالَّذٖى هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا

قَالَ يَا مُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ
إِلَّآ أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ● وَجَآءَ
رَجُلٌ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَا مُوسَىٰٓ إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ
فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ● فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي
مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ●

فأل شريف

وقتاکه قوامنه ایروب اولغونلغه ایریشدی اوکا بر حکمت ، بر علم ویردك . ایشته محسنلره بویله مکافات ویررز ● بر ده شهره کیردی اهالیسنك بر غفلت دمی ایدی ، دیرکن اوراده ایکی آدام بولدی دوکوشیورلردی بری شیعه‌سندن ، بری ده دشمنندن . بناءً علیه شیعه‌سندن اولان ، اونده دشمنندن اولانه قارشی استمداد ایتدی موسی ده اوکا بر یومروق ایندیردی ایشنی بیتیریویردی ، بو دیدی ، شیطانك ایشندن ، او جدّاً آشکار شاشیرتیجی بر دشمن ● یارب دیدی ، دوغروسی بن نفسمه یازیق ایتدم ، آرتق مغفرت ایله بنم صوچیمی اورت : او ده مغفرت بویوردی ، حقیقت او ، اویله غفور ، اویله رحیمدر ● یارب ! دیدی : بکا اولان بو انعامك حقیچون ده بر مجرمه اصلا ظهیر اولمام ● دیرکن شهرده قورقو ایچنده صباحی ایتدی ، گوزه‌تیوردی ، باقدی که دونده کندیسندن یاردیم ایسته‌ینه اوکا ینه فریاد ایدیور ، موسی اوکا : بس بلی سن بر آزغینسك دیدی ● دیو ده بو اوایکیسنك بر دشمنی اولانی ده یاقالایویرمك ایسته‌ینجه ، یا موسی دیدی : دونکی بر آدامی اولدیردیکك کبی بنی ده اولدیرمکمی ایسته‌یورسك ، آرادوزه‌لتیجیلردن اولمق ایستمیوبده بر یوزنده بر زوربامی اولمق ایسته‌یورسك ● شهرك اوته باشندن بر آدام ده قوشه‌رق کلدی : یا موسی دیدی : جمله اولسون هیئت سنی اولدیرمك ایچون حقکده اوی مذاکره ایدیورلر ، همان چیق ! بن جدّاً سنك خیرخواهلرکدنم ● دیرحال اوراده قورقو ایچنده گوزه‌تیوردی ، دیدی یارب ! قورتار بنی بو ظالم قومدن ●

ولما توجه تلقاء مدين قال عسى ربي ان يهديني سواء السبيل ●
ولما ورد ماء مدين وجد عليه امة من الناس يسقون ووجد من دونهم
امرأتين تذودان قال ما خطبكما قالتا لا نسقي حتى يصدر الرعاء
وابونا شيخ كبير ● فسقى لهما ثم تولى الى الظل فقال رب اني لما
انزلت الي من خير فقير ● فجاءته احديهما تمشي على استحياء قالت ان
ابي يدعوك ليجزيك اجر ما سقيت لنا فلما جاءه وقص عليه القصص
قال لا تخف نجوت من القوم الظالمين ● قالت احديهما يا ابت استأجره
ان خير من استأجرت القوي الامين ● قال اني اريد ان انكحك احدى
ابنتي هاتين على ان تأجرني ثماني حجج فان اتممت عشرا فمن عندك وما
اريد ان اشق عليك ستجدني ان شاء الله من الصالحين ● قال ذلك بيني
وبينك ايما الاجلين قضيت فلا عدوان علي والله على ما نقول وكيل ●

مآل شريفى

وقتاكه مدينه جهتنه يونلدى ، اولكه ربم بنى دوز يوله چيقاره ديدى ● ووقتاكه مدينه صوينه
واردى ، اونلرنده بر كوره انسانه بولدى صولايورلر ، اونلرنده ده ايكى ديشى احلى بولدى صاقينوب
طوريورلر ، «دردكز نەدر؟» ديدى ، «بز چوبانلر چكلوب كيتمدكجه صولامايز ديزم بابامز بويوك بر پيردر»
ديديلر ● بوننك اوزرينه ايكيسنه صولايوردى ، صوكره كولكه يه چكيلدى ده «يارب!» ديدى «بكا
بكا ايندرديككك خيرده طولايى بر فقيرم» ● دركن اونلردن بريسى بر ادب وحيا اوزره يوروديرك
اوكا كلدى «بابام سنى دعوت ايديور ، بزه صو چكوب ويرديككك اجرتنى سكا اوده مك ايچون» ديدى ، بوننك اوزرينه

واروب اوڭا قصه‌لرى آڭلاتنجه، «قورقما، ديدى: قورتولدڭ او قومدن، او ظالملردن» ● او ايكيسندن برى
باباجغم! ديدى: اونى اجيره طوت، چونكه طوته‌جغڭ اجيرلرڭ اڭ خيرليسى او قوى، امين آدم ●
ديدى: چوبانلق اولسون ديه شو ايكى قيزمدن برينى سڭا نكاح ايتمك ايسته‌يورم، سنه بڭا سكز سنه اجيرلك
ايتمك اوزره، اكر اونى طولدوررسڭ، اوده كندڭدن، سڭا زورلامق ايسته‌مه‌يورم انشاءالله بنى
صالحلردن بولاجقسڭ ● ديدى: او، بنمله سنڭ آرامزده، ايكى مدتڭ هانكيسنى اوده‌رسه‌م ديمك
عليهمه خصومت يوقدر والله مقاوله‌مز اوزرينه وكيل ●

[مَدْيَنَ] - يوقاريده كچديكى اوزره شعيب عليه السلامڭ مملكتى.
[حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَٓاءُ] - درود، صويه كيتمك، صدور، صودن دونمك اولديغى
كبى اصدار، حيوانلرى صودن چكوب كوتورمكدر. رعاء، راعينڭ جمعى، چوبانلر.
[تَذُودَانِ] - ذود: منع و دفع ايتمك، يعنى ديكرلرى صولاركن بو ايكيسى حيوانلرينى
صاقينديروب طوردیورلر.
[اِنّ۪ي لِمَٓا اَنْزَلْتَ اِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَق۪يرٌ] - بوراده ايكى معنى واردر: برى «لام»
فقيرڭ صله‌سى و «انزلت» مضارع معناسنه اولمق اوزره «يارب هرنه خير ايندیررسه‌ڭ محتاجم» ديمكدر.
برى ده «لام» تعليل اولمق اوزره «يارب جهتڭدن خير اولمق اوزره باشمه كتيرديككڭ شو احسانڭدن طولايى
برفقير اولدم، حيوقه محتاجم» ديمكدركه بو معنى دها فاخردر.

فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ وَسَارَ بِاَهْلِه۪ٓ اٰنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ
لِاَهْلِهِ امْكُثُٓوا اِنّ۪ٓي اٰنَسْتُ نَارًا لَعَلّ۪ٓي اٰت۪يكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ اَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ
لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ● فَلَمَّٓا اَتٰيهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْاَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ
الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ اَنْ يَا مُوسٰٓى اِنّ۪ٓي اَنَا اللّٰهُ رَبُّ الْعَالَم۪ينَ ● وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَ

فلما راها تهتز كانها جان ولى مدبرا ولم يعقب يا موسى اقبل ولا تخف
انك من الامنين ● اسلك يدك في جيبك تخرج بيضاء من غير سوء واضمم
اليك جناحك من الرهب فذانك برهانان من ربك الى فرعون وملئه انهم
كانوا قوما فاسقين ● قال رب انى قتلت منهم نفسا فاخاف ان
يقتلون ● واخى هرون هو افصح منى لسانا فارسله معى ردءا يصدقنى انى
اخاف ان يكذبون ● قال سنشد عضدك باخيك ونجعل لكما سلطانا
فلا يصلون اليكما بآياتنا انتما ومن اتبعكما الغالبون ● فلما جاءهم
موسى بآياتنا بينات قالوا ما هذا الا سحر مفترى وما سمعنا بهذا في آبائنا
الاولين ● وقال موسى ربى اعلم بمن جاء بالهدى من عنده ومن تكون له
عاقبة الدار انه لا يفلح الظالمون ● وقال فرعون يا ايها الملأ ما علمت لكم
من اله غيرى فاوقد لى يا هامان على الطين فاجعل لى صرحا لعلى اطلع الى اله
موسى وانى لاظنه من الكاذبين ● واستكبر هو وجنوده في الارض
بغير الحق وظنوا انهم الينا لا يرجعون ● فاخذناه وجنوده فنبذناهم
في اليم فانظر كيف كان عاقبة الظالمين ● وجعلناهم ائمة يدعون الى النار
ويوم القيمة لا ينصرون ● واتبعناهم في هذه الدنيا لعنة ويوم القيمة
هم من المقبوحين ●

مآل شريفى

وقتاكه موسى، آرتق اجلى اوده دى واهليله يوله چيقدى، طور جانبنده بر آتش حس ايتدى، اهلنه
طوروك ديدى: بن بر آتش حس ايتدم، اميد ايدرم كه سزه اوندن بر خبر كتيريرم ويا او آتشدن بر اگسى،

بلكه بر اوجاغه یاقاره ایصینیرسكز ● دیركه اورایه واریجه وادینك صاغ قییسنده اوبارك بقعه‌ده
اغاجدن نداولندی ، شویلكه : یاموسی ، حقیقةً اولسونكه بنم بن الله ، رب العالمین ● وشویله : براق
عصاكی ، دیركه اونی صالدی (برده) بر چوبوك ییلانه كبی اهتزاز ایدیوركوریجه ارقه‌یه دونوب قاچدی كه
ارقه‌سنه بیله دونوب باقمادی . یاموسی ! یوزیكی دونده وقورقما چونكه سن امینده‌سك ● الیكی قوینكه
صوقه چیقسین بیاض بلا سوء ، برآفتسز ، وهیبتدن جناحكی كندیكه قاپادوشدیر ، ایشته بو ایكیسی سكا ایكی برهان
ربكدن فرعونه وجمعیتنه ، چونكه اونلر فاسق بر قوم اولدیلر ● دیدی : یاربی ! بن اونلردن بر آدم اولدیردم
قورقارم بنی قصاصًا اولدیررلر ● برادرم هارون ایسه لسانجه بندن فصیح‌در . بنی تصدیق ایدر بر معاون اولمق
اوزره معیتمده اوكاده رسالت ویر ، طوغروسی بن بنی تكذیب ایدرلر دیه قورقارم ● بیوردی كه :
برادركله بازوكه قوت ویره‌جكز وسزك ایكیكزه بر سلطنت قوره‌جغز ده سزه ایریشه‌میه‌جكلر آیتلریمزله ایكیكزده
سز وسزه تابع اولانلر غالب كله‌جكسكز ● وقتاكه موسی بونلره اونلره آچیق آچیق آیتلریمزله واردی
بو ، دیدیلر : صرف اویدرما بر سحر ، بز بونی اولكی آتالریمزده ده هیچ ایشیتمه‌دك ● موسی ده : ربم
داها ای بیلیر ، دیدی : طرفندن هدایتله كیم كلدیكینی ، ویوردك عاقبتی كیمك اولور ؟ طوغروسی بو : ظالملر فلاح
بولمازلر ● فرعون ایسه دیدی كه : ای ملت ! بن سزك ایچون بندن باشقه بر تاكری بیلمیورم ، هایدی هامان
بنم ایچون چامور اوجاغی یاق ده بالچقدن بكا بر قوله یاپ ، بلكه موسانك تاكریسنه مطلع اولورم ● هم ده
او وعسكرلری بریوزنده حقسز تكبر ایله كبرلندیلر ده ظن ایتدیلر كه اونلر بزه اعاده اولنمیه‌جقلر ● بزده
كندیسنی وادوردولرینی طوتدق ده دریایه فیرلاتیوردك ، شمدی باق او ظالملرك عاقبتی ناصل اولدی ؟ ● بز
اونلری اویله باشه قویمازلر ایدك كه آتشه دعوت ایدرلر وقیامت كونی یاردیم اولونمازلر ● هم كندیلرینه
بودنیاده آرقه‌لرنده بر لعنت یاغدیرمقده‌یز هم ده قیامت كونی بونلر منفورلردندرلر ●

[فَلَمَّا قَضٰى مُوسَى الْاَجَلَ] - یعنی ده هانگی اجلی اوده دیكی بللی اولمایوركی ایرده
دوشوندیكنجه فضله‌سنی اوده دیكی وهیچ بر اجلی قالمادیغی اكلاشیلیر . چونكه كریم اولانه وعدینه وفا ایدر .

اثرلرده بوڭا دلالت ايتمكده در. حتى بعضلرنده اونده سنه دها فضله قالديغنى روايت ايدلمشدر. [وَ سَارَ بِاَهْلِهِ] واهليله يوروردى. يوله چيقدى — نره يه كيديوردى؟ بو بيانه ايديبور. بعضلرى مصره ديمشلر، لكن «اخاف ان يقتلون» ديمسى بوڭا منافى كورولور. بعضلرى ده قومنه طوغرى ديمشلركه بو دها سالم ومعقول كورولور. [آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا] طور جانبنده يعنى طاغ جهتنده بر آتش حس ايتدى — دقت اولنورسه بر افاده غايت ساده وظاهر كورونديكى بر اشارة ايضاح صيغه جمعه بر جوده درينلك واردر. مثلا: اضافه ده ويا مفاعله ده اولسى محقق اولديغى «آنس» بر احساس افاده ايتمكله برابر فقط بر احساسك دكل انس افاده ايده ديه وانسانى بر احساسك افاده سيدر. نه كيم «فان آنستم منهم رشدا» ده رشد ايناسى ديه بر احساسدر. شبهه يوقدركه احس دينيلوب آنس بيوريلمسى بر لطافت مخصوصى حائزدر. بونى انجق ذوق ده تقدير ايدر. «نارا» ده كى تنوينك تنكيرنده كى غرائب وعجائبك ده ايما. [لَعَلِّى آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ] بلكه اورادن سزه بر خبر كتيررم — ديدكه بونده بر خبر آلمغه محتاج حقيقتلى بر وضعيتده بولونيورلردى. بونى شو اوليرله ايضاح ايتمشدر:

١ — قصه موسى اهليله، ماليله قيشده وشام ملوكندن حذرا يولك غيريسنى طوتمشدى. زوجه سى حامله ايدى، بر يره كيديوردى، يوللرى بيلميورلردى. بو يوروسه اونى قراكلق موقعده قالدى بر كيجه ده طورك صاغنه غرب جانبنه سوق ايتمشدى.

٢ — ومنه غيرتنده كيجه لرده رفيقدر بولوشور، كوندوز ايچيه ده. دركه بر كوده يولى شاشيردى، كيجه كلدى چاتدى. ديركه ومنى اغرى طوتدى، چاقماغنى چاقدى آتشه آلمادى، برده باقدى اوزاقده بر آتش پارلايور. ايشته او وقت «طورك» ديدى، بن بر آتش حس ايتدم، بلكه اورادن سزه بر خبر كتيررم [أَوْ جَذْوَةٍ مِنَ النَّارِ] ياخود آتشدن بر اكسى، الخ...

[فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِىَ] ديركه اوڭا وارنجه ندا اولندى [مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ] واديك صاغ جهتندن — موسايه نظرا صاغ ياخود «ايمن» لفظنك ديكر معناسيله

ال محتملی فینسنده‌که «الایمن فالایمن» مؤداسنجه بالاشاره صاغ دیمك اولور. [فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ]
او مبارك بقعه‌ده — بقعه، یانده‌کی اراضینك هیأتنه باشقه درلو اولان قطعهٔ ارض دیمکدر.
مبارك اولمسی الله تعالانك بالخاصه آیات وانوارینه مظهر اولمسی یعنی رسالت وتکلیمك بوراده حصوله
کلمسی سببیله‌در. [مِنَ الشَّجَرَةِ] آغاجدن — ندا اولندی. بو آغاجی بعضلری عناب، بعضلری
عوسج: مغیلان دیکنی نوعندن بر بادیه آغاجی، بعضلری اوج یعنی سنجان دیکنی ویا موسی آغاجی دینلن
دیکنلی بر آغاج، بعضلری ده علیق یعنی صارماشق ویا بوکورتلن دیه روایت ایتمشلردر. الوسی بوکره
بوگونکی توراتده مذکور اولان ده علیقدر. اشبو «من الشجرة» «من شاطئ» دن بدل اشتمالدر. آغاج
نزدنده دگل آغاجدن ندا اولندی. [أَنْ] شو وجهله [1]:
[يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ] یا موسی، حقیقت بن ایم بن الله رب العالمین
— طه سوره‌سنده «یا موسی انی انا ربك» ندا اولندی. «طس» ده ده «ان بورك من في النار
ومن حولها وسبحان الله رب العالمين» ندا اولندی دیه گچمشدی. امام فخر الدین رازی بو فرقلر وجهی اکلانمق
ایچون دیرکه: بونلر بیننده منافات یوقدر، الله تعالی هپسنی اکلاتمق ایچون هر سوره‌ده اونك مضمونندن برینی
حکایه بیورمشدر. قاضی ابو السعود ده «فرقلر یالکز لفظده‌در. اصل مراد اولان معنی ده منافات یوقدر»
دیمشدر. بویله قرآنده یالکز معنای حکایه ایتمشدر. دیمك اولیور که «ندا» نك بر لفظ وصوتی ایدیگی، یالکز
بر معناده عبارت اولدیغی فکرینه ایتدیره. بر چوقلری قصه‌نك اوچ سوره‌ده تکرار ایدیلمسنك وجهینی ده ایضاح ایتمیور.
حالبوکه هر برنده قصه حرفی بر تکراردن عبارت اولمایوب دیگرنده سویلنمیه‌ن بر وجهی بیان ایدلمسی اولدیغنده
رازینك دیدیگی کبی ندانك شمول اولدیغی مضمونده ده واردر. هپسنك فی الحقیقه موسی علیه السلامك بر کلام لفظی
ایشتمش اولمسیدر.

بوراده معتزله دیمشلردرکه «من الشجرة» حضرت موسی علیه السلام ندایی شجره‌دن ایشتمشدر. وبو ندا
ایچون متکلم اولان ده الله تعالیدر. حالبوکه الله تعالی بر جسمده اولمقدن منزهدر. دیمك که الله تعالانك

---

(1) یعنی انه معناسنه‌در.

تكلمی انجق بر جسمده كلام خلق ایتمكدر. بو خارجی كلام حسینك قدمنه قائل اولان ابو منصور ماتریدی ماوراء النهر توزك علماسی دیرلركه الله تعالینك ذاتیله قائم اولان كلام قدیم ایشیدیلمز. ایشیدیلن انجق سسی وحروفدر. ذاتیسته آنجق ماجیده یارادیلان دالننده ایشیدیلمش اولور. ابو الحسن اشعری ده دیمشدركه جسم وعرضه اولمایان كلام نفسینك ده مسموع اولمسی ممكندر. اه. امام غزالی ده بونی تأیید ایتمشدر. صوفیه دن بعضلری ده دیمشدركه: صوت ایله كلام لفظی‌یی ایشیتدی دیر. صوت حرف وعلاماتك حكمتی مقتضاسنجه دیره دیكی مظهرلر ده برنده ظهورنده صوكره اولدی. اودیركه سبحانه وتعالی ظهوریله برابر اطلاقی اوزره — حتی اطلاقنه قیدندن بیله — باقی ایدی. حدیث صحیحده وارد اولمشدركه: الله تعالی، یوم قیامتده قوللرینه بر صورتده تجلی ایده‌جك «بن ربكزم» دیه‌جك ده طانیمایاجقلر. صوكره دیگر بر صورتده تجلی ایده‌جك اووقت طانیه‌جقلر اه. فقط اوزمانه بوییله ظهور اولمامشدی بالآخره میقاتده «ارنی انظر الیك» طلبنه حاجت گورولدی دیا «لن ترانی» ایله شیلنمشدی دیا «فلما تجلی ربه للجبل جعله دكا وخر موسی صعقا» تجلیسی ده اوزمان اولمش اولوردی.

حسن بصری حضرتلری موسی علیه السلامه ندای وحی ایله نداء اولندی «فاستمع لما یوحی» بوكا دلیلدر دیمش، جمهور علماء بوكا راضی اولمامشلر. الله تعالی اوكا واسطه‌سز كلام سویلدی، بوكا دلیل «وكلم الله موسی تكلیما» در. زیرا وحی اولسه ایدی انبیا آراسنده كلیم تسمیه‌سی حضرت موسایه اختصاصی اولمازدی. «فاستمع لما یوحی» ده وحی ایله دگل صریح كلام ایله سویلنمشدر دیمشلردر. فقط بوراده «وما كان لبشر ان یكلمه الله الا وحیا او من وراء حجاب او یرسل رسولا فیوحی باذنه ما یشاء انه علیم حكیم» آیتی اونك خلافنه لازم گلیر. زیرا اونك تفسیرنده ده موسایه اولان تكلمك بوراده «الا وحی» قسمنده داخل اولدیغی سویلنمشدر. شو حالده حسن بصری حضرتلرینك مرادی ده بو اولمق لازم گلیر. چونكه بو آیتده وحی رسول ارسالیله اولان ایحایه مقابل ذكر ایدلدیكنده بلا واسطه وحی دیمكدر. بوده بالكلیه القای معنا ایله اولمق جمع كبی القای لفظ ایله وحی اوله بیلیر. ونیته موسایه ده بو ایله اولمشدر.

[وَاَنْ اَلْقِ عَصَاكَ] — «ان موسی» اوزرینه معطوف. یعنی بر ده شویله ندا اولندی: بر ده عصاكی [فَلَمَّا رَاٰهَا] — بوكبی «فا» لره فصیحه دینیلیر. حال دلالتیله حذف اولونمش جمله‌لری

استغراب ایدرک: «بونی اورته یه براقدی. بر افعی حالنه گیریب بیلانمیش کبی اهتزازه باشلادی، اونی اهتزاز ایدیور گورنجه» دینلدر.

[یا موسی اقبل ولا تخف انك من الآمنین] — بو جمله ده بر قول مقدردر. یعنی بویله دینلدی — چونکه طس ده گچدیکی اوزره «لا یخاف لدی المرسلون» در. [جیبك] — جیب، اساساً کوملکك، جبه نك باش طرفنده کی آچیقلغه دینر که قوینه تعبیر ایتدیکمز یاقا آچیقلغیدر. بلدیکمز جیبه اطلاقی مولده دن مؤولدر. [واضمم الیك جناحك من الرهب] و قورقودن جناحکی کندیکه قاووشدیر. — جناحدن مراد ایکی قولدر. بونلر، ایکی معنای استعاری ایدر: برسی بو مقامده سابقده قورقوب قاچدیرده مؤیدیکی قاووشدیروب ابره آماده طور. ایکنجیسی: هرهانکی بر قورقو وضعیتنده ده قاچمه اطرافکی دیرلطوپیله، جلادت کوستر دیمک اوله بیلیر [فذانك] ایشته بو ایکیسی — عصا ایله ید بیضا که برسی قورقوتور، برسی تنویر و ترغیب ایدر. [ونجعل لکما سلطانا] و سزه ایکیکزه بر سلطنت بخش ایده جگز. — یعنی بر بویله بر تسلط و غلبه قوتی ویره جگزده [فلا یصلون الیکما] ایکیکزه ده ایریشه میه جکلر — نه اذا ایده بیله جکلر نه ده معنیً و مادةً، علماً و حجةً کعبکزه یتشه میه جکلر الخ...

[بآیاتنا] آیتلریمز معجزه لریمز — معجزه لریمز و بالخاصه او ایکی معجزه سایه سنده [انتما ومن اتبعکما] سز و سزه تابع اولانلر [الغالبون] غالب اوله جقسکز — دیمک یالکز کندیلری دگل، کندیلرینه تابع اولانلرده غالب اوله جقدر. [قالوا ما هذا] بو، دیدیلر — یعنی سنک آیت دیه کتیردیکک باشقه دگل [الا سحر مفتری] اویدورمه بر سحر — یعنی اسکیدنبری معلوم اولمایوب یکی ایجاد اولونمش بر سحر، یاخود هیچ اصل و اساسی اولمایوب مجرد کوزبویاجیلقدن اولان بر سحر ویا الله افترا ایدیلمش بر سحر. شمدیه قدر ایچمزده کورلمدیکی کبی [وما سمعنا بهذا] بز بونی — بویله بر سحری — ویا بو دعوایی [فی آبائنا الاولین] اسکی آتالریمزده ده ایشیتمدک. — دیمک که یکی مؤسسلرک یکی آیینه حصول کلیور. حقیقةً نافع اولانلر شیدی اسکیده یوقدر دیه رد ایدنلر محروم قالیور.

اوندن ايجون اونلرى سحر مفترى ديرلرينه قارشى [وَقَالَ مُوسٰى] موسى ده شويله ديدى : [رَبّى
اَعْلَمُ] ربم دها ايى بيلير [بِمَنْ جَٓاءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِه۪] نزدندن هدايتله كيم [وَ
مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ] ديوردن عاقبتى كيمك اولاجغنى – يعنى بو دنيا يوردينك صوكنده خيرلى
عاقبت كيمك اولاجغنى . عاقبتك ايى ده اولور كوتوسى ده . نته كيم « ثم كان عاقبة الذين اساؤا السوأى »
بيورلمشدر . فقط اكثريا « والعاقبة للمتقين » كبى لام ايله قوللانيلديغى زمانده خيرليسى ديمك اولور . بوراده
« له » قيدينده ده اشارت اولونمشدر . [اِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ] حقيقت بو : ظالملر فلاح بولمز
– ظلم ، حقسزلق ايله مراد ايدهمز . حقك اياتى ، برهانلرى اويدورمه سحر ديه رد ايدنلرك حقسز
ظالملر اولدقلرنده ايسه شبهه يوقدر .

[وَقَالَ فِرْعَوْنُ] زعومنجه – باطنده ظالم ، جميعنى طويلايوب ده – ديدى كه [يَٓا اَيُّهَا
الْمَلَاُ] اى ملت ، اى شو كوزلرى طولدوران جماعت [مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْر۪ى] بندن
ايجون بندن باشقه براله بيلميورم – يعنى اعلا بيليركه شو حقيقى يارادانه كنديسى دكلدر . كنديسنده ده بر پارچه
واردر . لكن الوهيت مالكى اوندن حقى اولديغنى طانيمايور . فقط الوهيت معنويه يه حقسزلق ايديور ،
حقوقده وتشريعده كندى دفع وارادهسندن عبارت ايمش . نه اراده ايدرسه اولورسه ، حكم وحكومتى نفقه ايدهرك
سائوده بر قوت يوقمش كبى كوستريور . بنا عليه ناسى اوندن حكومتندن اوته بر شى طانيماسين ، هيبتنى
سوسيه هيب اونه قورقسين ، هيب اوكا قول اولسون ، اوكا طاپسينلر ايستيور ، هم معبودلق ادعا ايديور ، هم
سزك ايجون بندن باشقه براله بيلميورم ديور . ايلك اوكه يوقدر ديميور ، بيلميورم ديه انصافلى كورونمك
ايستيور . دكوكرك يرده ربى كويا سماده رصد ايتمكه كوروشنى لازم كلسه بر جسم وجسمانى ايمش كبى توهم ايتديرهرك
خلقه قارشى علم وفنده بولنمسه بر دسيسه يابمق ايچون ده ديوركه :

[فَاَوْقِدْ ل۪ى يَا هَامَانُ عَلَى الطّ۪ينِ] شيمدى بر اوجاق يا هامان بنم ايجون بر ايل وره ده يا هامان
– طوپراق پيشير ديه ايدوب بويله يرى قوللانمش كرپيچ پيشيرتدب طوغلا ياپدى ابتدا نعومجه دوشونمشه ايرانده
بو صورتله صنعتى تعليم ايلمسه ديلنيور . [فَاجْعَلْ ل۪ى صَرْحًا] هامانه بر قوله ياپ – سماى

ایده جكم بر رصد قوله‌سی بنا ایت [لَعَلّی اَطّلِعُ اِلٰی اِلٰهِ مُوسٰی] بلكه چیقار موسانك الهنه مطلع
اولورم [وَاِنّی لَاَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِینَ] مع ما فیه بن اونی هر حالده یالانجیلردن ظن ایدیورم
— یعنی رب العالمین طرفندن پیغمبرلك دعواسنده یالانجی اولدیغنی ظن ایدیورسه ده هر احتماله قارشی
گویا علم و فن دائره‌سنده بالفعل تجربات یاپارمده او یالانی میدانه چیقاره‌جق درجه‌ده اوندن الاسی بولورم
گویا اونك ده حقیقتده كوكه چیقمسی كبی كورونمك ایستیور. — بعضیلری بونك ساده بر لافدن عبارت قالدیغنی
و اویله بر قولله ایله كوكه چیقمغه چالیشمه‌نك غیر معقول اولدیغنی سویلمشلرده دیگر طرفدن بویله بر قوله‌نك یاپیلوب
بیقلدیغنی نقل ایتمشلردر.

[وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ فِی الْاَرْضِ بِغَیْرِ الْحَقِّ] هم او، هم اوردولری یر
یوزنده بغیر حق دها كبرلنمك ایستدیلر — بیلیورم دیمكله قالمادی، شعراء سوره‌سنده كچدیكی اوزره موسایا
«لئن اتخذت الها غیری لاجعلنك من المسجونین» دیدی، نازعات ده كچدیكی اوزره محشری طوپلیوب
«انا ربكم الاعلی» دیه باغیردی [وَظَنُّوا اَنَّهُمْ اِلَیْنَا لَا یُرْجَعُونَ] و ظن ایتدیلر كه اونلر
یا خالاونده بزه كتیریله‌جكلر. [فَاَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ] بز ده اونی و اوردولرینی
طوتدق ده [فَنَبَذْنَاهُمْ فِی الْیَمِّ] دریایه فیرلاتیوردك [فَانْظُرْ كَیْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الظَّالِمِینَ] شمدی باق او ظالملرك عاقبتی ناصل اولدی؟ [وَجَعَلْنَاهُمْ اَئِمَّةً] بز اونلری
اویله اونجولر، اویله باشلر قوماندانلر یاپدق كه [یَدْعُونَ اِلَی النَّارِ] آتشه چاغیررلر. —
جهنمه كوتوره‌جك فعللره دعوت ایدرلر. [وَیَوْمَ الْقِیٰمَةِ لَا یُنْصَرُونَ] ده قیامت كونی
نصرت اولونمازلر [وَاَتْبَعْنَاهُمْ فِی هٰذِهِ الدُّنْیَا لَعْنَةً] هم بو دنیاده آرقه‌لرینه بر لعنت
طاقمشزدر. — اللهك و ملائكه‌نك و ناسك لعنتی [وَیَوْمَ الْقِیٰمَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْبُوحِینَ]
هم ده قیامت كونی اونلر، او چیركینلر، منفورلر، مطرودلردندرلر. — چونكه تكبر یالكز الله حقیدر.
بر حدیث قدسیده «كبریاء بنم ردام، عظمت ازاریمدر. هر كیم بونلردن برینده بكا نزاع ایدرسه بن اونی
آتشه فیرلاتیرم» بیورولمشدر. اونك ایچون اوندن باشقه‌سنك استكباری بغیر حق استكباردر.

کلام قدیمدن حصه ؛

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ مِنْ بَعْدِ مَٓا اَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْاُولٰى بَصَٓائِرَ
لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ
الْغَرْبِيِّ اِذْ قَضَيْنَٓا اِلٰى مُوسَى الْاَمْرَ وَمَا كُنْتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ۝ وَلٰكِنَّٓا
اَنْشَاْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فٖٓى اَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا
عَلَيْهِمْ اٰيَاتِنَا وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلٖينَ ۝ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا
وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَٓا اَتٰيهُمْ مِنْ نَذٖيرٍ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ
۝ وَلَوْلَٓا اَنْ تُصٖيبَهُمْ مُصٖيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدٖيهِمْ فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَٓا اَرْسَلْتَ
اِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ اٰيَاتِكَ وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنٖينَ ۝ فَلَمَّا جَٓاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا
قَالُوا لَوْلَٓا اُوتِىَ مِثْلَ مَٓا اُوتِىَ مُوسٰى اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَٓا اُوتِىَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ
قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا وَقَالُٓوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ ۝ قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ
مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَٓا اَتَّبِعْهُ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقٖينَ ۝ فَاِنْ لَمْ يَسْتَجٖيبُوا
لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَٓاءَهُمْ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظَّالِمٖينَ ۝

مآل شریفی

جلالم حضرتمزدن بز موسایه او کتابی قرون اولایی اهلاك ایتدیکمزدن صکره ناسك وجدانلرینی
تنویر ایده جك بصیرتلر، و بر هدایت و رحمت اولمق اوزره ویردك کرك که تذکر ایدرلر ۝ سن ایسه
موسایه او امری قضا ایتدیکمز صیره جانب غربیده دکلدك، او شاهدلرده ده دکلدك ۝ ولکن بز بر چوق

قرونلر انشا ایتدك ده اونلرك اوزرینه عمر اوزادی ، سن مدین اهالیسی ایچنده اقامت ایده‌رك
آیتلریمزی اونلره ده اوقویوب اوكرنه‌دك ده ولكن بز اولدقده رسالت ویروب كوندرنلرز ● هم بز او
ذاتی ندا ایتدیكمز وقت سن طورك جانبنده ده دكلدك ولكن ربكدن بر رحمت اولارق كوندرلدك كه سندن
اول كندیلرینه بر نذیر كلمه‌مش اولان بر قومی انذار ایده‌سك ، كرك كه تذكر ایده‌لر ● اللرینك تقدیم
ایتدیكلری كناهلر یوزندن باشلرینه بر مصیبت كلوب ده او وقت « یا ربنا بزه بر رسول كوندرسیدك ده آیتلریكه
اویوب مؤمنلردن اولسه‌ق یا » دیه‌جك اولماسه‌لردی ! ● فقط شمدی اونلره طرفمزدن حق كلنجه « موسایه
ویریلن كبیسی ویریلسه یا ! » دیدیلر ، یا بوندن اول موسایه ویریلنه كفر ایتمه‌دیلرمی ؟ ایكی سحر تظاهر ایتدی
دیدیلر و بز هیچ برینه اینانمایز دیدیلر ● دیكه : او حالده بو ایكیسندن دها طوغری بر كتاب كتیرك
الله طرفندن ده بن اوكا تابع اولایم اكر صادقسه‌كز ● ینه سكا اجابت ایتمزلرسه آرتق بیل كه
اونلر صرف كندی هوالرینك پشنده كیدیورلر ، حالبوكه الله‌دن بر طوغری دلیل اولمقسزین مجرد كندی هواسنك
پشنده كیدندن كیمسه‌لردن دها شاشقین كیم اولابیلیر ؟ محققكه الله ظالملر كروهنی موفق ایتمز ●

[وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ] جلالم حقیچون بز موسایه او كتابی یعنی توراتی
[مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَى] قرون اولایی اهلاك ایتدیكمزدن صوكره
— دیمك كه قرآنك لساننده قرون اولی فرعونك هلاكیله ختام بولویور . واقعا سورهٔ طه ده فرعونك
« فما بال القرون الاولى » سؤالنه « قال علمها عند ربي في كتاب لا يضل ربي ولا ينسى » جوابنك
معناسی ده بو اولدیغی بوراده آكلاشیلیور . فرعونك هلاكندن ویا توراتك نزولندن اسلامك
ظهورینه قدر قرون وسطی اولیور . اسلامك ظهوریله ده آخر زمان یعنی قرون اخری باشلایور . دیمك كه
حضرت موسانك بعثتی ایله قرون اولی قاپانوب قرون وسطی باشلادیغی كبی بعثت محمدیه ایله ده قرون وسطایه
نهایت ویریلوب قرون اخری باشلایور . انجق حضرت موسانك بعثتندن فرعونك غرقنه قدر اولان مدت
قرون اولایه محسوب ایدلسه اولدیغی كبی بعثت محمدیه‌دن هجرت سنیه‌یه قدر اولان مدت ده قرون وسطایه محسوب ایدلك

تاریخ اسلام هجرتله باشلامشدر.

ایشته توراتی قرون اولانك اهلاكندن صوكره [بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ] ناسك قلبلرینی تنویر ایده جك بصیرتلر [وَهُدًى وَرَحْمَةً] و بر هدایت و رحمت اولمق اوزره ویردك [لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ] كرك كه تذكر ایدرلر دییه — قرون اولانك حالنی دوشونوب عبرت آلیرلرده فرعون و عسكرلری كبی ظلم، حقه لوه ایتمزلر، آتشه كیتمزلر دییه. بو صورتله توراتك نزولی حكمتنی بیاندن صوكره قرآنك انزالی حكمتیله رسالت محمدیه یی ده اثبات ایچون بویرلیور كه: [وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ] سن ایسه او غربی جانبنده — او طاغك غربی یاننده موسانك الواحی آلدیغی میقات یرنده دكلدك [إِذْ قَضَيْنَا إِلَى مُوسَى الْأَمْرَ] موسایه او امری قضا ایتدیكمز صره ده — یعنی او وحی و توراتی احكام ویروب پیغمبرلكی ایشنی صاغلاملاشدیردیغمز وقت موسانك یاننده اولمادیغك كبی [وَمَا كُنتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ] شاهدلردن ده دكلدك — او زمانده، او صره ده حاضر موجود اولانلردن ده دكلدك [وَلَكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا] ولكن بز بر چوق قرنلر انشا ایتدك — قرون اولانك هلاكندن صوكره توراتك نشئه هدایتیله قرون وسطی محصول كلدی [فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ] اونلرده اونلرك عمرلری اوزادی — مرور زمانله ایله قوجادیلر، شاشقینلاشدیلر، او نشئه كوره لدی، اولمایه دنجلكی او عمق قدرتی قالمادی، تقلید قالدی، حس دینی سوندی، دیرلو بدعتلر، اختلافلر، تحریفلر ایله شریعت و احكام بوزلدی، بالخصوص صوكرلرینه طوغری فسوق و فترت چوغالدی، بناءً علیه حكمت الهیه یكی بر روح ایله یكی بر تشریع اقتضا ایتدی. موسانك حس ایتدیكی او آتشك یكیدن دیرلمسی محبة الله ایله یكی بر حیات شوق و نشئه سی ویرمك ایچون یكی بر كتاب ایله یكی بر پیغمبرله اخبار و احكامی بكلمك لازم كلدی. بو سببله سن او حالی كورمه دن بوكنی بیلدیردك. تورات قرون وسطایی تنویر ایچون ویرلدیكی كبی بو صورتله قرآن ده قرون وسطانك فترتنه نهایت ویروب قرون جدیده یی تنویر ایچون كوندرلدی.

فقهده «ازمانك تغیری ایله احكامك تغیری انكار اولنماز» قاعده سنك اساسی دیمك اولان

بو جزء آیت، بعثت محمدیه‌نك بر سر حكمتنی كوسترمكده و قرآنك هر زمانه حاكم اوله‌بیلمه‌سنك اساس
وجهنی آكلاتمقده‌در. كه تداول عمر ایله اسكیمه‌مه اولانه جمعیت بشریه‌یی ارجاعه اولانه دكر بر نشأت، بر
نشأت اخری ایله یكیله‌مك قانونی. بونك مصداقی سوره حدیده كلاجك اولانه «الم یأن للذین امنوا
ان تخشع قلوبهم لذكر الله وما نزل من الحق ولا یكونوا كالذین اوتوا الكتاب فطال علیهم
الامد فقست قلوبهم وكثیر منهم فاسقون ● اعلموا ان الله یحیی الارض بعد موتها قد
بینا لكم الایات ان كنتم تعقلون» آیتیدر. «الله تعالی بو امته محقق هر یوز سنه باشنده دینی
یكیله‌یه‌جك كیمسه كوندره‌جكدر» مآلنده‌كی حدیث شریف دخی عصردن عصره بو آیتك تطبیقنه تشویق یوللی
بر وعده‌در. بونك علمی و عملی ایكی جهتی واردر.

علمی جهتی قرآنده، عملی جهتی ده رسول اكرمك سنتی ایله امتك تاریخی ابدیسنده آرانملیدر.
«العلماء ورثة الانبیاء» حدیث شریفنك مضمونی ده بو صورتله تجلی ایدر. فقط دینی تجدید ایتمك
دینده اصل اولمایان بدعت احداث ایتمك دیمك اولمادیغی اونوتمامليدر. حسن بدعت هر وادی، جمعیتی
كنجلشدیرمز بوزار، اختلافه دوشورور، صایاجیر. حدیث نبویده «كل بدعة ضلالة وكل ضلالة
فی النار» بیورلدیغی كبی هر بدعت بر ضلالتدر، هر ضلالت آتشده‌در. — بو ایضاحده‌ن آكلاشیلدیكه
بوراده پیغمبرك علمنده‌كی تمامیتی آكلاتمق ایچون سوق اولنان بو آیتده لطیف و بلیغ بر ایجاز واردر.
سبب ذكر اولونمامه «لكنا» استدراكنك اصل هدفی اولانه سبب، حذف ایدیلوب صوكره «ولكنا
كنا مرسلین» ایله آكلاتلمشدر. اصل معنی شودر: سن نه اوراده ایدك، نه اوزمانده حاضر دكل ایدك
اونلری بیلمزسك. لكن بز وحی ایله رسالت ویردك ده بیلدك. سببی ده زمانه اوزامقله قرونه وسطی
اسكیمه‌مه، دینك بوزولمه‌مه اولدیغندن یكیله‌مك ایچون یكی بر پیغمبر بعثی اقتضا ایتمه‌مه اولمسیدر. بوراده
شویله بر سؤال مقدر واردر: حاضر و شاهد دكل ایسه باشقه‌لرندن اوكرنمه اولمازمی؟ بوكا جواباً
بویورلیور كه:

[وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا] وسن مدینلیلر ایچنده

اقامت ایتمسده ده آیتلریمزی اونلره اوقویه رق اوکرتمسده ده دکلسک — بوراده احوالدن یه ذکر ایتمک
اراده‌ء عام قبیلندندر . مراد ، هیچ کیمسه‌دن اوقویوب اوکرنمدک دیمکدر . بوندن بوطرزده سویلنمسی
موسی ایله مقایسه‌یه بر اشارت اولمه‌لیدر . یعنی موسانک مدینه‌یه کیتدیکی واوراده اکلشدیکی معلوم او ،
اوراده بر تعلیم کورمه اوله بیلیر . فقط سن اوراده ده دکلسک . بولندیغک یرده کیمسه‌دن اوقویوب
اوکرنمدیکک هرکسجه معلوم اولمقله برابر اوندن مدینه‌یه کیدوب اکلشدیکی کبی خارجده اقامت ایدوب درس
آلمادیغک ده معلوم [وَلٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ] ولکن بز اولدیغمز رسالت ویروب کوندرمکده .
[وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ اِذْ نَادَيْنَا] هم اوندا ایکن یعنی « یا موسی انی انا الله رب
العالمین ، وان الق عصاك الخ ... » ندا ایتدیکمز وقتده ده طورک یاننده دکلدک [وَلٰكِنْ
رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ] ولکن ربکدن بر رحمت اولارق کوندریلدک که [لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَآ اَتٰيهُمْ
مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ] سندن اول کندیلرینه بر نذیر کلمامش اولان بر قومی انذار ایده‌سک [لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ] کرک که تذکر ایدرلر ، نصیحت دیکلر ، عقللرینی باشلرینه آلیرلر دیه — بو قومدن
مراد ، عربلر دینیلیور . کرچه عربه مقدما حضرت اسماعیل کلمشدی . لکن او موسادن اول فترده اولمه عائددر .
سوزایله فترده مسافه‌ده‌در . فترده مسافه اونلره هیچ بر پیغمبر کلمامشدر .

رحمت ، رحمةً للعالمین اولمقله برابر انذاره بوجزده باشلانمسی تمدیه نده کندیلرینه هیچ بر نذیر
کوندریلمامش اولمق اعتباریله هیسنده زیاده شایان مرحمت اولملرندندر . اوندن ایجون بو نقطه شو آیتله
بالخاصه احضار اولونیور : [وَلَوْلَآ اَنْ تُصِيبَهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ
فَيَقُولُوا] الخ ... واقعا سن بو حکمتله موسایه ویریلدیکی کبی دها بشقه بر کتاب ایله رحمت اولارق
کوندریلدیکک حالده [فَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا] بو صورتله قرآن ده کندیلرینه کلمه —
— ایرلی اولارق قرآنه — کلدیکی وقت — تذکر ایده جکلری یرده [قَالُوا لَوْلَآ اُوتِيَ مِثْلَ مَآ اُوتِيَ
مُوسٰى] موسایه ویریلن کبی ویریلسه یه دیدیلر . [اَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَآ اُوتِيَ مُوسٰى مِنْ قَبْلُ]
یا بوندن اول موسایه ویریلنه کفر ایتمدیلرمی ؟ [قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا] ایکی سحر تظاهر ایتدی —

بربرینه مظاهرت ایدییورلر — دیدیلر — توراتی ده قرآنی ده جادو به نسبت ایله انسانی فاعلری ایله
وفقط اصلی اولمیان بر حرفه اتدیلر [وَقَالُوا اِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ] و بز هیچ برینه كافرز
دیدیلر — مكه‌لیلر یهودیلره بر پیامبر نده ایچلرندن بر حیات كوندردیلر، اونلرده علیه الصلاة والسلام
شاننده صوردیلر. اونلرده «توراتده بز اونك نعت وصفاتنی بولیورز» دیدیلر. ایشته بو حیات
دونوب یهودلك سوزینی كتردیكی حین دیردیكی زمانده مكه مشركلری فصاحت وبلاغتنه حیران اولمقله برابر جوهه
اولدیغنه ایناناماینجه كافرده اولدیلر دیدیلر [قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَا]
دیكه هادی الله طرفندن بو ایكیسندن — یعنی تورات ایله قرآندن — دها طوغری، دها هدایتلی
بر كتاب كتیرك [اَتَّبِعْهُ] بن اوكا تابع اولهیم [اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ] اكر صادق ایسه‌كز
— بو یوزدن انسانك انسانیته اعجوبه اولدیر و ورطه‌ده بر حر اولدقلری ادعاسنده طوغری ایسه‌كز دها طوغروسنی كتیرمكز
لازم كلیر. كتیره‌بیلیرمیسكز، فقط نه ممكن! الله طرفندن تورات ایله قرآندن دها طوغری یول كوسترن
بر كتاب كتیره‌بیلیرمی؟ [فَاِنْ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ] او حالده سكا اجابت ایتمزلرسه — دها
طوغروسنی كتیره‌مزلرسه كه كتیره‌مه‌یه‌جكلری محققدر — [فَاعْلَمْ اَنَّمَا يَتَّبِعُونَ اَهْوَاءَهُمْ] ایقنه
بیل كه صرف هوالرینه تابع اولیورلردر. [وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰيهُ بِغَيْرِ هُدًى مِنَ اللّٰهِ] حال
بو كه اللهدن هیچ بر دلیل اولمقسزین مجرد هواسنه تابع اولاندن دها صاپغین دها شاشقین كیم اوله‌بیلیر؟
[اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ] هر حالده الله ظالملری طوغرو یوله چیقارماز.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ● اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ ● وَاِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ قَالُوا اٰمَنَّا بِهِ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا
اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ● اُولٰئِكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَؤُنَ
بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ● وَاِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوا عَنْهُ
وَقَالُوا لَنَا اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ●

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ●
وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا آمِنًا
يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
● وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن
مِّن بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ● وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ
الْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ
إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ ● وَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ●

مآل شريفي

جنابلرم حضوریه ادنز حقنده سوزی اولادلرنده اولادیله ایکی دوستونوز ● بوندن اول
کندیلرینه کتاب ویردیکلریمز اوکا ایمان ایدیورلر ● هم کندیلرینه تلاوت اولنورکن «بز، دیرلر،
بوکا ایمان ایتدك بو شبهه سز حق، ربمزدن. بز طوغروسی اولندن مسلمان ایدك» ● ایشته بونلر،
اجرلرینه ایکی کره نائل قیلنه جقلر، چونکه صبر ایتمشلردر. هم ده کوتولکی ایلکله دفع ایدر و کندیلرینه ویردیکمز
رزقدن خیره صرف ایدرلر ● ولغوی ایشتدکلری زمان اوندن یوزلرینی چویررلرده «بزه کندی عمللریمز
سزه ده کندی عمللریکز» دیرلر ● طوغروسی سن سودیککه هدایت ویره مزسك ولکن الله، کیمی دیلر
هدایت ویرر. و هدایته ایره جکلری او، دها ایی بیلیر ● بر ده طوغروسی اما، بز او طوغری یولی
طوتارسه‌ق سنکله برابر اولورسه‌ق در حال یرمزدن یوردمزدن اولور، قاپیلیرز دیدیلر، یا بز اونلره
دارالامانه بر حرمی مطمئنه قیلمادقمی؟ اورایه طرفمزدن رزق اولرق هر شیئك ثمراتی طوپلانه جلبه
ولکن اکثریسی بیلمزلر ● بونلرله برابر بز معیشتلرینه شیمارمش نیجه مملکت هلاك ایتدك، ایشته مسکنلری

بر دها آرقه‌لرندن مسكونه اولمادى، متذكر ايدن آز. وهب بر ذات اولدرده • هم ربك محككنده‌ى

آنا نقطاسنده كندنرينه آيتلريمزى اوقور بر رسول كوندرمدكجه هلاك ايديجى دكلدر، هم ده بز اوده محككنده‌ى

هيئا اهاليسنى ظالملرى حالنده هلاك ايتمشزدر • هم سزه هرهانكى بر شى ويريلمشسه صرف دنيا حياتنڭ

كچيجى متاعى و زينتيدر. الله يانندهكى ايسه هم دها خيرلى هم بقاليدر. آرتيق عقل ايتميه‌جكمسكز؟ •

[وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ] اونلره سوزى اولادوه طوردق — يعنى قرآنى آيتلرى

بربرى آردنجه نزول ايتديردك [لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ] كه تذكر ايدرلر — دڭله‌يوب دوشونوب

ايمان ايدرلر ديه. [اَلَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ] بوندن يعنى قرآنه ويرمزدن

اول كتاب ويردكلرمز — يهوديلردن عبدالله ابن سلام ابو رفاعه بر لسانه اونه كشى ايمانه ايتمسه اذا اولونمشدى. اهل انجيلدن

قرق كشى رسول الله بعثتندن مقدم ايمان ايتمشدى، اوتوز ايكيسى جعفر بن ابى طالب ايله برابر حبشستاندن كلمه

سكزى ده بحيرا، ابرهه، اشرف، عامر، ايمن، ادريس، نافع، تميم شامدن كلمشدى. بو آيتڭ نزولنڭ

سبب نزولى اولسه ايسه ده آيتڭ مفهومى اطلاقى اوزره اهل كتابدن بولونوب ايمان ايدنلره شاملدر. [هُمْ

بِهِ] بونلر اونڭ — حقدنده سوزى اولادوغمز دكل ده اونا [يُؤْمِنُونَ] ايمان ايدرلر.

[مَرَّتَيْنِ] ايكى كره — بر اولجه ده اسلاملرى برده صوڭره‌كى اسلاملرى اوزرينه [وَيَدْرَؤُنَ

بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ] سيئه‌لى حسنه ايله دفع ايدرلر — معصيتى طاعت ايله كيدررلر، چونكه « ان

الحسنات يذهبن السيئات » در. عليه الصلاة والسلام معاذ رضى الله عنه ديمشدركه « اتبع السيئة

الحسنة تمحها = سيئه‌نڭ آرقه‌سندن بر حسنه ياپ اونى محو ايدر ». مع ما فيه اذالى حلم ايله، منكرى معروف

ايله، شرى خير ايله، جهلى علم ايله، غيظى كظم ايله، شركى « شهادة ان لا اله الا الله » ايله ديه ده تفسير

ايتمشدر. ديمشدر ده:

ايكله ايليك هر كشينك كارى

كككه ايليك ار كشينك كارى

دیه مشغول اولانلر مثلا ده بو معنادندر.

[اَللَّغْوَ] سقط سوز — مجاهد، اذا وسب دیمش، ضحاك شرك دیمش، ابن زید رسول اللهك وصفنی یهودك تغییری دیمش [اَعْرَضُوا عَنْهُ] اوندن یوزلرینی چویررلر. — "واذا مروا باللغو مروا كراما" منطوقنجه كرماً [لَنَآ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ] بزه عمللرمز سزه ده عمللریكز — دیه متاركه ایدرلر "لكم دینكم ولی دین" دیمك كبی [سَلَامٌ عَلَيْكُمْ] — بو سلام، تحیه سلامی دكل "واذا خاطبهم الجاهلون قالوا سلاما" كبی وداع سلامیدر. یعنی قاوغا ایتمه یلم، الله اصحابلاده منقسمدر.

[اِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ اَحْبَبْتَ] طوغروسی سن سودیككه هدایت ویره مزسك — بوراده هدایتدن مراد، ساده دلالت قولیه دكل، بالفعل ایصالدر. اونك ایچون "وانك لتهدی الی صراط مستقیم" ایله منافی اولماز. بو آیت، سیاقه وسباقه نظراً رسول اللهی تسلیه در. چونكه اول شانایانه رحمت كورولرك انذار ایتدیكی، اسلامنه حریص اولدیغی قومنك باقیسنه سودیكی همشهریلرینك اقرباسنك كلمه حقه ایمان ایتمیوب بولندقلری حالده اصرار ایتملری، قرآنی دیكلدیكلری "بز بونا ایمان ایتدك، بز اوندن مسلمان ایدك" دیه‌ن اجنبیلرك عكسنه اوله‌رق فیضندن محروم قالملری كندیسنی محزون ایتمشدی. بخاری، مسلم وسائر بر چوق حدیث كتابلرنده وتفسیرلرده بونك بالخاصه ابو طالب سببیله نازل اولدیغی شایعدر. مع مافیه فخر الدین رازی بو آیتك فحواسنده ابو طالبك كفرینه بر دلالت اولمادیغی بالخاصه افاده ایتمشدر. كلامك كیدیشنه نظراً سبب نزولی شو آیتله اكلاشیلیر دینه بیلیر. [وَقَالُوٓا اِنْ نَتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ] بر طرفدن ده طوغروسك اما دیدیلر؛ بز او طوغرویه اویارسه‌ق، سنكله برابر اویارسه‌ق [نُتَخَطَّفْ مِنْ اَرْضِنَا] دیه قاپیلیرز، یرمزدن یوردمزدن اولورز. — خطف، بر شیئی قوشدرك آو قاپیسی كبی سرعتله قاپیوب آلمغه دینیلیر. تخطف ده بو صورتله قاپیلمقدر. حارث بن عثمان بن نوفل ابن عبد مناف رسول اكرم صلی الله علیه وسلم حضرتلرینه كلمشده دیمشدی كه "بز بیلیورز سن شبهه سز حقده اوزره‌سك ولكن قورقویورز سكا تابع اولوبده عربه مخالفت ایدرسه‌ك بز بر بیملك باشنده بزی یرمزدن

حیاریاره قاپیشورلر .» بوکا جوابا بیوریلیورکه :

[اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا] یا بز اونلره دارالامانه بر حرم مطافه قیلمادقمی ؟

— «اولم» ده واو ، عطف ، معطوفی محذوفدر . «الم نعصمهم ونجعل مكانهم حرما امنا»

تقدیرنده در . یعنی بز اونلری قوروییوبده مطافلرینی امینلکی بر حرم قیلمادقمی ؟ اطرافنده عربلر

چاپیشوب طوروردیغی بیتك وسطنده محترم وایچنده کیرلر ایچونده دارالامانه بولنان بر حرم [يُجْبٰٓى اِلَيْهِ

ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ] اوکا هرشیئك ثمراتی طوپلانیر جلب — یعنی ایمانه ایدلدیکی تقدیرده خوف اولنمه‌یوب

طوپلانه امنده وحرمت دها زیاده اوله جق وشیمدیکی کبی محدود بر جبایته قالمیوب ایریده هر طرفدن هر

شیئك ثمراتی طوپلانوب اوکا سوق اولنه جق [رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا] لدنمزدن بر رزق اوله‌رق اونلره

[وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ] ولکن اکثریسی بیلمزلر — ده الهدیه قورقاجقلری

باشقه لرندن قورقارلر . باشقه لرینك خطفندن دکل الهك عذابندن قورقمه لازم کلدیکنی اخطار

ایچون بویوریلیورکه :

[وَكَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا] الخ...

اَفَمَنْ وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيهِ كَمَنْ مَتَّعْنَاهُ مَتَاعَ
الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ • وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ
اَيْنَ شُرَكَٓائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ • قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ
رَبَّنَا هٰٓؤُلَٓاءِ الَّذِينَ اَغْوَيْنَا اَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّاْنَٓا اِلَيْكَ مَا كَانُوٓا
اِيَّانَا يَعْبُدُونَ • وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَٓاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ
وَرَاَوُا الْعَذَابَ لَوْ اَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ • وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَا
ذَٓا اَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ • فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْاَنْبَٓاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَٓاءَلُونَ
• فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰٓى اَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ •

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللّٰهِ وَتَعَالَى عَمَّا
يُشْرِكُونَ ● وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ● وَهُوَ اللّٰهُ
لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ●
قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ
يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ● قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ
النَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَأْتِيكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ
أَفَلَا تُبْصِرُونَ ● وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ● وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ
شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ● وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا
هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلّٰهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ●

مآل شریفی

یا شمدی کندیسنه کوزل بر وعد وعد ایتدیکمز و بناء علیه اوکا ایره‌جك اولان کیمسه هیچ او کیمسنه
دنیا حیاتنك کچیجی ذوقنی یاشاتدیغمز، صوکره قیامت کونی احضار ایدیلنلردن اولاجق کیمسه کبی اولورمی؟
● هم اونلره هایقیره‌جق ده «نره‌ده او زعم ایتدیککز شریکلرم» دیه‌جکی کون .. ● علیهلرینه
سوز حق اولمش اولانلر شویله دیه‌جکلردر: ای ربمز! ایشته شونلر: اوازدیردیغمز کیمسه‌لر
بز اونلری کندی آزدیغمز کبی آزدیردق، سکا بری اولدق اونلر بزه طاپمیورلردی ● بر ده هایدیك
یالواران باطللرکزه شریکلرکزه دینلمشدر. بناء علیه یالوارمشلردر. فقط کندیلرینه اجابت ایتمه‌مشلر و عذابی
کورمشلردر، وقتیله حقی کوره‌لردی یا ● و هم اونلره هایقیره‌جق ده کوندرلن پیغمبرلره نه جواب
ویردیکز دیه‌جکی کون ● ارتق اوکون اونلره بوتون خبرلر کورلمشدر. و او وقت اونلر آرتق بربرلرینه

حضوره شتانلر ● اما توبه و ایمان ایدوب صلاح ایش چالیشانه گلنجه ایشته او فلاح بولانلردن اولمالی اومیلیر
● ربك دیلدیکنی یاراتیر و اختیار ایدر، مخیرلك اونلرك دگل، سبحانه او الله وجوده یوکسك اونلرك
شرکندن ● هم ربك بیلیر اونلرك سینه‌لری نه صاقلایور، و نه اعلان ایدیورلر ● الله او، باشقه
تاکری یوقدر انجق او، اولکده صوکده حمد اونك، حکم اونك، نهایت دوندریلوب اوکا گوتوروله‌جکسکز
● دیکه: سویلیك باقیم اگر الله اوزریکزده گیجه‌یی قیامت کوننه قدر سرمدی قیلارسه سزه بر ضیاء
گتیره‌جك اللهدن غیری تاکری کیم؟ حالا دیکله‌مه‌جکمیسکز؟ ● دیکه: خبر ویرك باقیم اگر الله
اوزریکزده کوندوزی قیامت کوننه قدر سرمدی قیلارسه سزه ایچنده دیکله‌نه‌جککز بر گیجه گتیره‌جك اللهدن
غیری تاکری کیم؟ حالا کورمه‌جکمیسکز؟ ● رحمتندن او سزه ایچون هم گیجه‌یی هم کوندوزی یاپدی که هم
ایچنده دیکله‌نه‌سکز وهم چالیشوب فضلندن ایسته‌یه‌سکز ده شکر ایده‌سکز ● و او کون اونلره ندا ایدوب ده دیه‌جك:
او زعم ایتدیککز شریکلرم دیه‌جکلر کوره ● هم هر امتدن بر شاهد چیقاردق ده هاتیك برهانکزی دیدیك
او وقت حق اللهك اولدیغنی بیلمشلر و او اویدوره‌جقلری شیلر ده کندیلرندن غائب اولوب کیتمشدر ●

[مِنَ الْمُحْضَرِينَ] احضار ایدیلنلردن — احضار، یاقالانوب حقك حضورینه گتیریلمك.
[أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا] بز اونلری کندی آزدیغمز کبی آزدیردق — یعنی بز کندی هوامزله آزدیغمز کبی اونلری ده جبر ایله دگل کندی هوالریله آزدیردق [مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ]
اونلر بزه طاپیمایورلردی کندی کیفلرینه طاپیورلردی.
[وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ] ربك نه‌یی دیلرسه خلق ایدر و اختیار ایدر — یعنی دیلدیکنی خلق ایدر و خلق ایتدکلرندن دیلدیکنی ده بچر، بگنیر. رسالت، شفاعت کبی یوکسك ایشده انتخاب ایدر.
[مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ] اونلرك دگل او اختیار — بنا علیه اونلرك اللهدن باشقه شرکاء شفعاء اختیار و انتخابه حقلری یوقدر.
[سَرْمَدًا] سرمدی — مؤبد، دائم.

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى فَبَغٰى عَلَيْهِمْ وَاٰتَيْنَاهُ مِنَ
الْكُنُوزِ مَا اِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوٓاُ بِالْعُصْبَةِ اُولِي الْقُوَّةِ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ● وَابْتَغِ فِيمَآ اٰتٰيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ
نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَآ اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْاَرْضِ
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ● قَالَ اِنَّمَآ اُوتِيتُهُ عَلٰى عِلْمٍ عِنْدِي اَوَلَمْ يَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ
قَدْ اَهْلَكَ مِنْ قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَاَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْـَٔلُ
عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ● فَخَرَجَ عَلٰى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ
الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ اُوتِيَ قَارُونُ اِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ● وَ
قَالَ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللّٰهِ خَيْرٌ لِمَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا
يُلَقّٰيهَآ اِلَّا الصَّابِرُونَ ● فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْاَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ
فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ● وَاَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا
مَكَانَهُ بِالْاَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَاَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِ
وَيَقْدِرُ لَوْلَآ اَنْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيْكَاَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ●

مآل شريفی

حقيقةً قارون موسانك قومندن ايدى ده اونلره قارشى بغى ايتمشدى ، اوڭا اويله خزينه‌لر
ويرمشدك كه آناختارلرى جداً كوچلى قوتلى بر بولوكه آغر كليوردى ، او وقت قومى اوڭا شويله ديمشدى:
كورولمه چونكه الله كورولنلرى سومز ● والله‌ك سڭا ويرديكى ايچنده سن آخرت يوردينى آرا دنيادن ده
نصيبكى اونوتمه ده الله‌ك سڭا احسان ايتديكى كبى احسان ايت ده ير يوزنده فساد آرامه ، چونكه الله مفسدلرى

سوزن ● بن او قدر صرف بنده کی بر علم سایه‌سنده نائل اولدم دیدی . اللهك اوندن اول او قرونده ایچنده قوتجه اوندن دها شدتلی و جمعیتجه دها کثرتلی نیجه‌لرینی هلاك ایتمش اولدیغنی بیلمیوردیمی ؟ مجرملر گناهلرندن سؤال ده اولونماز ● دیرکن زینتی ایچنده قومنه قارشی خروج ایتدی . دنیا حیاتی آرزو ایدنلر آه ، دیدیلر ، شو قارونه ویریلن کبی بزم ده اولسه ! او جداً بیوك بر بختیار ● کندیلرینه علم ویریلمش اولانلر ایسه یازیقلر اولسون سزه دیدیلر : اللهك ثوابی ایمان ایدوب صلاح ایش ایشلیان کیمسه‌لر ایچون دها خیرلیدر . او ایسه آنجق صبر ایدنلره قاووشدیریلیر ● دیرکن بز اونی ده سرایی ایله یره گچیردك . او وقت اللهه قارشی یاردیمنه گله‌جك طرفدارلری ده اولمادی ، کندینی قورتاره‌جقلردن ده دکلدی ● دوننکی اونك موقعنی تمنی ایدنلر ده بو صباح شویله دیورلردی : وای ! دیمك که الله رزقی قوللرندن دیله‌دیکنه ویریور و قیصیور . اگر الله بزه لطف ایتمه‌سه ایدی بزی ده باطیرمشدی ، آی دیمك که حقیقت بو : کافرلر فلاح بولمیه ●

[إِنَّ قَارُونَ] – فرعونده ، سیاسی ظلم و استبدادده علم اولدیغی کبی قارونده ده مالی استبداد و احتکارده علمدر . بو صورتله قارون قصه‌سی محتکر بر قاپیتالیست قصه‌سیدر . [كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسٰى] موسانك قومندن ایدی – یعنی بنی اسرائیلدن و موسانك اقرباسندن ایدی [فَبَغٰى عَلَيْهِمْ] دیرکن اونلره قارشی بغی ایتدی – احتکار یاپدی ، زکاتنی ویرمدی ، موسایه عصیان ایتدی . [وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا] و دنیاده نصیبکی اونوتما – دنیاده نصیبی ، بعضلری حلال دنیا رزقی و مشروع دنیا ذوقی دیه آکلامق ایسه‌ده ، اوکیجی دنیانك کندیسی دیمکدر . اصل دنیاده نصیب ایسه "دنیا آخرتك مزرعه‌سیدر" مقتضاسنجه آخرت ایچون ایدیلن انتفاع ، آخرته فائده‌جه عملدر . یوقسه دنیاده نصیب نهایت بر کفندر .

از بیابان عدم تا بسر بازار وجود
بتلاش کفنی آمده عریانی چند

[وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ] ارضده فساد آرامه - بو فقره ثروتی احتکار ایدوب ثروتی حبس ایتمك حد ذاتنده بر فساددر. [عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي] نزدمده‌کی بر علم ایله - بو علمه بعضلری تجارت و اقتصاد علمی دیمشلر، بعضلری ده الکیمیا دیمشلردر. [أَوَلَمْ يَعْلَمْ] یا بیلمیورمیدی؟ - یعنی صرف علم ایله اوله قارونك اول اجیزه اوندن دها قوتلی و دها چوق ثروتلی (فرعون کبی) کیمه‌لری هلاك ایتمش اولدیغنی بیلمیورمیدی؟ نیچون بو علمیله استفاده ایتمدی. [وَلَا يُسْأَلُ عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ] حال بوکه مجرملر گناهلرندن سؤال ده اولونمازلر - یعنی نیچون جرم ایشلدیکزدی؟ دیه تحقیقه احتیاج شویله دورسون نه ده کندیلرنده عذر و لعنه لزوم گورلمکسزین عذابه معلومدرلر. ملکلر چهره سیمالرندن بیلیرلر و درحال یاقه پاچه طوتارلر. «یعرف المجرمون بسیماهم فیؤخذ بالنواصی والاقدام».

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ • مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ • إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ • وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ • وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ • وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ •

مآل شریفی

او آخرت اوی (جنت یوردی) بز اونی اویله کیمسه‌لره ویره‌رز که یر یوزنده نه بیوکلك نه ده بر فساد ایسته‌مزلر،

و او عاقبت قورونانلره منحصردر ● هرکیم حسنه ایله کلیرسه او وقت اوکا اوندن دها خیرلیسی وار. هرکیم ده سیئه ایله کلیرسه سیئات یاپانلر هپ یاپدقلریله جزالانیرلر ● هر حالده سکا بیله او قرآنی فرض قیلان سنی محققه بر معاده قدر کری کتیره‌جکدر. دیکه: ربم دها ایی بیلیر هدا کتیرن کیم؟ آچیقدن بر ضلال ایچنده اولان کیم؟ ● سن، سکا کتاب ایندیریله‌جکنی امید ایدر دکلدك. فقط ربکدن بر رحمت. او حالده صاقین کافرلره ظهیر اولما ● و صاقین سکا ایندیریلدکدن صوکره الله آیاتندن سنی چویرمسینلر. همان ربکه دعوت ایت و صاقین مشرکلردن اولما ● الله ایله یاننده دیکر بر تاکری‌یه دها طاپینما. باشقه تاکری یوقدر آنجق او. اونك وجهندن باشقه هر شی هلاك اولیجیدر. حکم اونکدر و هپ اونه دوندریلوب اوکا کوتوریله‌جکسکز ●

[تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ] او آخرت اوی — صوك يورد، يعني جنت [نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ] بز اونی او کیمسه‌لر ایچون قیلارزکه [لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا] ارضده نه علو نه فساد ایسته‌مزلر. — علودن مراد اولولانمق: ایمانه تنزل ایتمه‌مك کبرلنمك، قفا طوتمق، فساد هر حانکی بر شیئی و اموالی انتفاع اولنه‌بیله‌جك حالدن چیقارمق و یا خصوص ربه عصیان ایله کندی نفسنی افسد ایتمك. یعنی یر یوزنده حقه قارشی کبر و احتراص ایله فرعون کبی اولولانمق استبدادینی بیله‌ده ایسته‌مزلر. قارون کبی بغی و عصیان ایله فساد ده ارزو ایتمزلر. حضرت علی رضی الله عنهدن مرویدرکه اشبو «تلك الدار الاخرة» آیتی والیلردن و سائر قدرتی بولنانلردن عدل و تواضع اصحابی اولانلر حقنده نازل اولدی دیمیش. حاتم طائینك اوغلی عدی، حضور پیغمبری‌یه کلدیکی زمان کندیسنه بر منبر قونولمشدی، اوراده اوطوردی، علیه الصلاة والسلام ده: «بن شهادت ایدرم که سن ارضده نه علو نه فساد ارزو ایتمیورسك» بیوردی. بونك اوزرینه درحال مسلمان اولدی. رضی الله عنه. تابعیندن فضیل بو آیتی اوقور اوقور، بوراده بوتون آمال کیتدی دیرمش. عمر بن عبد العزیز ده وفاتنه قدر بو آیتی تکرار تکرار اوقور طورورمش [وَالْعَاقِبَةُ] و او کوزل عاقبت — جنت [لِلْمُتَّقِينَ] قورونانلره منحصرد

ایچوندر. — بو جمله تکرارده عبارت اولمامق ایچون ده آیریجه بر فائده‌لی مقید اولدیغنده شبهه یوقدر. کندیلری فرعونه و قارونه کبی اولمق ارزو ایتمکله برابر فرعونه و قارونه کبیلرک ظهیری اولمیه ده ویرمک ایچونده صاقینوب قورونمانه متقید دیمک اولور. بونا صوکره «ولاتکونن ظهیرا للمشرکین» «ولاتکونن ظهیرا للکافرین» قولیده ده بونی توضیح ایدر.

ایمدی آخرتده نه وار؟ [مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ] هر کیم حسنه ایله کلیرسه — او تقوی ایله عاقبت محفوظ حقه واریرسه — [فَلَهُ خَيْرٌ مِنْهَا] او وقت اوکا اوندن دها خیرلیسی، دها کوزلی وار. حسنی و زیاده. [وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ] هر کیم ده سیئه ایله کلیرسه [فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ] آرتق او کوتولکلری یاپانلره یاپدقلری قدر جزا اولنور — کوتولکک جزاسی اونک کبی کوتولک اولور، کوزللک اولماز. [إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ] او حالده سکا بو قرآنی فرض قیلان — یعنی بو قرآن ایله عملی فرض قیلان ذات اجل [لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ] البته سنی بر معاده قدر کری کتیره‌جکدر. بو آیت مکه ایله مدینه هجرت صره‌سنده جحفه‌ده نازل اولدیغنه کوره، معاد، موت یا رد ده مراد مکه‌یه اعاده‌در. یعنی آخرته ارتحال ایتمزدن اول سنی بو چیقدیغک مکه‌یه کتیره‌جک، مکه‌یی فتح ایده‌جکدر. [وَمَا كُنْتَ تَرْجُوا أَنْ يُلْقَى إِلَيْكَ الْكِتَابُ] هم سکا کتاب ایندیریله‌جکنی امید ایدر دکلدک — امی ایدک [وَلٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ] ولکن ربکدن بر رحمت اولارق ایندیریلدی — ایشته کری کلمکی ده اویله امید ایتمزکن محضا ربکدن بر نعمت اولارق وقوعه کله‌جکدر. [فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِلْكَافِرِينَ] او حالده صاقین کافرلره ظهیر اولمه، جمعیتلرینه یاخود کفرلرینه قوت ویرمکدن قورقمه [وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ] و صاقین او کافرلر سنی الله آیتلرندن چویرمسین — ماضی و استقباله بو خبرلر، بو وعدلر، بو امرلر، بو نهیلر هپ الله آیتلریدر. بونلرک [بَعْدَ إِذْ أُنْزِلَتْ إِلَيْكَ] سکا ایندیریلدیکدن صوکره — تبلیغنده، تطبیقنده سنی دوندرمسینلر [وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ] ربکه دعوت ایت — کندیسی اوکا عبادت و توحیده چاغیر [وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ]

وصاقین اورتمكدن اولا یعنی [وَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ] اللهدن باشقه دكرالٰهه
طاپنمه [لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ] باشقه آلٰه یوقدر آنجق او [كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهُ] اونك
یوزندن باشقه هرشی هلاكده — یعنی اونك ذاتندن باشقه هرشی، هرموجود حد ذاتنده معدومدر هلاكدر.
چونكه اوندن ماسواسنك وجودی ذاتی دكل، واجب تعالی یه مستند اولدیغندن هرآن قابل عدم وفنایه مهیا
اولمقله حد ذاتنده یوقدر هلاكدر. ویا یوق اولاجقدر. آنجق او، ذاتنده حی وقیوم، واجب الوجوددر.
هیچ فنانك احتمالی ایتدیكی معنی یوقدر. دیگر بر معنایه كوره: وجه، قصد وتوجه اولنان جهت معناسنه
اولدرقده اونك یوزندن، یعنی اونك رضاسی قصد اولنان جهتدن ماعدا هرشی هلاكده‌در دیمك اولوركه
آخرت نعیمنك فانی اولمادیغنی آكلاتیر. برده هرشیئك الله مضاف اولان وجهی، علم الٰهیده‌كی صورت
حقیقیه‌سی دیمك اولوركه هرشیئك الله رجوعی بونكله‌در. [لَهُ الْحُكْمُ] حكم اونك — باشقه‌سنك
دكل، اونده باشقه حكم وحكومت، تشریع وتقنینه یا بمغه قالقیشانلر هپسنك حكمی بوزولور، آنجق
اونكی بوزولماز. [وَاِلَيْهِ تُرْجَعُونَ] وهپ اوكا ارجاع اولنه‌جقسكز — هپكز اولدكدن
صوكره اونك حضورینه كوتورولرك محاكمه اولنه‌جقسكز، اوكا كوره جزاكز، مكافاتكز، ایه آله‌جقسكز.
ایشته بوتون قصه‌لرك آخری اشبو « والیه ترجعون » حكمیدر. كیمك حدینه دركه بو حكمی بوزمغه قالقسین.

سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ تِسْعٌ وَسِتُّونَ اٰيَةً

عنكبوت سوره‌سی مكیدر. عنكبوت اورومجك دیمكدر. اللهدن باشقه اولیا اتخاذ ایدنلرك حالی
دنیالی آدلامه‌جیه بر قورو حقیر تشكیلاتی بر اورومجك اغنه بكزه‌تیله اورومجك مثلی ذكر اولندیغندن طولایی
بوسوره‌یه بو اسم ویرلمشدر. آنجق علم اولمسه خاص اسمدن ترجمه‌سی طوغرو اولمیه‌جغی جهتله اورومجك سوره‌سی
دیمكدن قاچینمالیدر. اورومجك ذكر اولنان سوره دینه‌بیلیر.

نزولی مكه‌ده‌در. بعضیلر مكه‌ده اك صوك نازل اولان سوره اولدیغنی سویلمشلردر. شوحالده

هجرت حضرتلرنده نازل اولمسی دیمکدر. حتی باشنه طرفنک مدینه ده نازل اولدیغی ده روایت اولونمشدر.

نتکیم اوکلکی خاتمه سنده بیمزلی هجرته اشارت اولندیغی کبی بونده ده مؤمنلری هجرته اشارت اولونمشدر.

اوکلنده «والعاقبة للمتقين»، «واليه ترجعون» بیورلمشدی. بونده ده غایه، الله ایله اولدیغی

اکلاتیلرق اوانقیانک لوازمنده اولان صبر وجهاد فی الله یولنده مجاهده نک لزوم واهمیتی اکلاتیلاجقدر.

آیتی — آلتمش طقوز.

کلمه‌لری — یدی یوز سکسان بش.

حرفلری — درت بیک ایکی یوز اوندر

فاصله‌سی — د، ن، م حرفلریدر. د اوچ آیتده در.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ● اَحَسِبَ النَّاسُ اَنْ يُتْرَكُوٓا اَنْ يَقُولُوٓا اٰمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ●

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ●

اَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ اَنْ يَسْبِقُونَا سَٓاءَ مَا يَحْكُمُونَ ● مَنْ كَانَ

يَرْجُوا لِقَٓاءَ اللّٰهِ فَاِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ لَاٰتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ● وَمَنْ جَاهَدَ فَاِنَّمَا

يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ اِنَّ اللّٰهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ● وَالَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ●

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَاِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

فَلَا تُطِعْهُمَا اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ● وَالَّذِينَ

اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ● وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا

بِاللّٰهِ فَاِذَٓا اُوذِيَ فِي اللّٰهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللّٰهِ وَلَئِنْ جَٓاءَ نَصْرٌ

مِنْ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ اِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ اَوَلَيْسَ اللّٰهُ بِاَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ●

وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ● وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ
اٰمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ
مِنْ شَيْءٍ اِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ● وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَعَ اَثْقَالِهِمْ
وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ●

مآل شريفی

الم ● صانديمى او انسانلر «آمنا» ديمه‌لريله براقيلاجقلر ده امتحان ايديلميه‌جكلر؟ ● شانم حقى
ايچون بز اونلردن اولكيلرى ده فتنه‌لرله امتحان ايتدك، بناءً عليه، البته صداقت ايدنلرى بيله‌جك والبته يالانجيلرى
بيله‌جك ● يوقسه صانديمى اوكوتولككلرى ياپانلر بزدن صاوولوب قاچه‌جقلر؟ نه فنا حكم ايديورلر! ● هر كيم
الله‌ه ايريشمك آرزو ايدرسه البته اللهك تعيين ايتديكى اجل محققاً كله‌جكدر. او ايشيدن بيلندر ● مجاهده ايدن
صرف كندى حسابنه مجاهده ايدر، چونكه الله غنى، عالملردن مستغنيدر ● بونكله برابر ايمان ايدوب ده صالح
عمللر ياپانلرك هر حالده اونلردن كوتولككلرينى كفارت ايدرز والبته كنديلرينه ياپديقلرى عمللرك داها كوزلينى
ويررز ● هم انسانه والدينى حقنده كوزللك توصيه ايتدك، شو قدر كه، حقنده هيچ بر علمك بولونمايان بر شيئى
بكا شريك قوشماسى ايچين اوغراشيرلرسه اوزمان اونلرى دينله‌مه، دونوشكز بكادر، بن اوزمان سزه ياپديقلريكزى
خبر ويررم ● ايمان ايدوب صالح عمللر ياپانلر ايسه البته اونلرى صالحلر زمره‌سنه قاتاجغز ● انسانلر
ايچنده كيمى ده واردر «الله‌ه ايمان ايتدك» دير، صوكره ده الله اوغرنده بر اذيت ايديلمى؟ انسانلرك محنتنى
اللهك عذابى كبى طوتار، حالبوكه صحيح ربكدن بر نصرت كليرسه «چونكه بز سزكله برابر ايدك» ديه چيقارلر. شبهه
يوقدر، بر الله بوتون عالملرك سينه‌لرنده‌كنى اعلم دكلمى؟ ● والبته الله ايمان ايتمش اولانلرى هر حالده بيله‌جك
والبته منافقلرى ده بلا حال بيله‌جك ● بر ده كفر ايدنلر، او ايمان ايتمش اولانلره «بزم يولومزه اويوك
كناهكزى ده بز يوكلنه‌لم» ديديلر، حالبوكه اونلر اونلرك كناهلرندن هيچ برشى يوكلنه‌جك دكلدر والبته اونلر قطعياً

بالانجيل ● سؤالنه كنندى اغيرلقلغى دا اغيرلقلرله برابر دها بر چوق اغيرلقلرى يوكله‌جكلر بو شبهه‌سز وهر حالده اوايندكرى افترالردن سؤال اولنه‌جقلر بوده شبهه‌سز ●

[الم] - الله اعلم [أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ الخ] - بو آيتك سبب نزولنده اوچ قول واردر :

١ - عمار بن ياسر وعياش بن ابى ربيعه ووليد بن وليد وسلمه بن هشام مكه‌ده تعذيب اولونيورلردى اونلرك سببيله نازل اولدى . عمار بن ياسرك والده‌سى ابوجهل طرفندن فجيع بر صورتده پارچه‌لاتديريلمه . كنديسنه صباحدن كونه دميردن زرهلى كوملك كيديريلرك كونشك قارشيسنده اذيت ايديلمشدى . وليد بن وليد وهشام دخى تعذيب اولونمشلردى .

٢ - مكه‌ده بر طاقم افندى اسلامه اقرار ايدرمشلردى . هجرت آيتى نازل اولنجه اصحاب كرام مدينه‌دن بونلره يازمشلر " اقرارلريكز ، اسلامكز قبول اولونمايه‌جقدر تا كه هجرت ايده‌سكز " ديمشلردى . اونلرده مدينه‌يه متوجهاً چيقديلر ، مشركلرده تعقيب ايدوب كرى چويرديلر . ايشته اووقت حقلرنده بو آيت نازل اولدى . بو دفعه ده حقلرنده شويله شويله آيت نازل اولدى ديه يازديلر . بونلر اوزرينه چيقارز نه تعقيب ايدن اولورسه چارپيشه‌رز ديديلر چيقديلر . مشركلرده تعقيب ايتديلر . بالنتيجه چارپيشديلر الله تعالى ده حقلرنده " ثم ان ربك للذين هاجروا من بعد ما فتنوا ثم جاهدوا وصبروا ان ربك من بعدها لغفور رحيم " آيتى ايندردى ديه سعيددن روايت اولونمشدر .

٣ - بدر كونى ايلك شهيد اولان مهجع بن عبدالله حقنده نازل اولديغى سويلنمشدر كه ابونك زوجه‌سى چوق متأثر اولمشدى و حقنده " سيد الشهداء " بيورولمشدى . بو ايكى قوله كوره بو آيت مدينه‌ده نازل اولمش اولور . ايكى اوكيسنده ايسه هجرتله علاقه‌دار بولونيور .

[فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللّٰهُ] - فخرالدين رازى ديركه : مفسرين شويله ايديركه بو آيتك ظاهرى اوزره حملى الله‌ك علمنك تجددينى ايجاب ايدر . حالبوكه الله ، صادقه وكاذبه امتحاندن اول عالمدر . بكيه امتحانه حاجت

بیله جك دیمك فاصل محكم اولور؟ دیه بونی كوستره جك، اظهار ایده جك، آییرد ایده جك معنالرینه حمل ایتدیلر. بز ده دیرز كه: آیت اولدیغی كبی ظاهرینه محمولدر. چونكه الله‌ك علمی بر شیئده كه اوندن هر واقع، واقع اولدیغی كبی قاپلار ایدر. مثلا تكلیفدن اول بیلیر كه زید اطاعت ایده جك، عمرو ده عصیان ایده جك، صوكره تكلیف وقتنده ده بیلیر كه او مطیع، بریكی عاصی، بایلدقدن صوكره ده بیلیر كه او اطاعت ایتدی، او عصیان ایتدی، احوالدن هیچ برنده اونك علمی تغیر ایتمز، تغیر ایدن آنجق معلومدر. اهـ.

ابو مسلمك افاده‌سی داها گوزلدر: الحمد الله تعالی‌نك علمی بردر. موجوده وجودی زماننده واول وصوكره اولدیغی كبی تعلق ایدر دیمشدر. فقط شونی ده اونوتمامق لازمدر كه بوراده «بیله جك» دیمكدن مراد، سببی ذكر ایله مسببه تنبیهدر، امتحان ایدر كبی تحقیقه، تبیین ایده جك ده مكافات و مجازات ایده جك دیمكدر. نته‌كیم قاضی بیضاوی شویله دیمشدر: «فلیتعلقن علمه بالامتحان تعلقا حالیا یتمیز به الذین صدقوا فی الایمان والذین كذبوا فیه وینوط بهم ثوابهم وعقابهم ولذلك قیل المعنی فلیمیزن اولیجازین» اهـ.

[أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ] یوقسه صانیرمی او كوتولكلری یاپانلر — عمل، قلب وجوارح فعلندن اعم اولدیغی ایچون بو سیئات كفر ومعاصی ایله تفسیر ایدلمشدر. مع مافیه بو «ام حسب» باشنده‌كی «حسب» مقابلی اولمق حسبیله بوراده بالخاصه مؤمنلره قارشی اذیت كوسترنلر موضوع بحثدر. یعنی كفر، دینسزلك تعصبی ویا بر دنیا منفعتی شهوت واحتراص سائقه‌سیله مؤمنلره مظلومیت ظلم، اذیت ایده‌رك هر درلو فنالغی ارتكاب ایدنلر. بونلر صانیرمی كه [أَنْ يَسْبِقُونَا] بزی صاووشوب كچه‌جكلر — عاجز براقوب قورتوله‌جقلر [سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ] نه فنا حكم ایدیورلر! — نه قدر باطل كلمه حكم، نه قدر چیركین حكومت؟ اصلا هیچ بریده اونلر الله‌دن قورتولامازلر.

[مَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ] هر كیم لقاء اللهی اومار ایسه — الله‌ك جنابنه ایرمكی ویا وعد ایتدیكی ثوابه ایرشمكی استر ایسه — [فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ] البته الله‌ك تعیین ایتدیكی اجل وعده كلیجك، كلنجه او وعد تحقق ایده‌جكدر. بناءً علیه او كلنجه‌یه قدر صبر ایدوب او لقایه لایق اولمق امتحانلری كچیره‌جك

کوزلمکدن کسب ایتمک ایچون چالیشسین مجاهده ایتسین [وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] هم اودر

او سمیع، او علیم — بوتون او سویلننلری، بوتون او فیصلتیلری، اینیلتیلری ایشیدیر، هم بلا فاصله ایشیدن

اودر. و بوتون عقیده‌لری، بوتون نیتلری، بوتون یاپیلان فعللری، ایشی، گونولی، هپسینی بیلیر.

هم بلا فاصله بیلن اودر. ایدیلن دعالری ایشیده‌جک، یاپیلان عبادتلری بیله‌جک اولان اودر، باشقه‌لری دگل.

[وَمَنْ جَاهَدَ] که مجاهده ایدرده — بو جمله «من کانوا یرجو» شرطیه‌سنک محذوف

جزاسنه دیا مذکور جزاسنک نتیجه‌سی معطوفدر که «فلیجاهد ومن جاهد» دیمکدر. بو ایکی آیت، امللی

بوتون کنهی ال یوکسک غایه‌سید وظیفه‌سی صلاح ایتمکده‌در. الله ارمک ایچون اجل گلنجه‌یه قدر مجاهده

ایتمک، بو اوغورده مجاهده ایدن، فتنه‌لره، امتحانه گوگس گرن کیمسه ده [فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ

لِنَفْسِهِ] صرف کندیسی ایچون — کندی حسابنه، کندی منفعتنه — مجاهده ایدر: چونکه او مجاهده‌نک

فائده‌سی، منفعتی الله‌ه دگل کندیسنه عائد اولور. [إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ] چونکه الله،

غنیدر، بوتون عالملردن مستغنیدر. الخ...

[وَمِنَ النَّاسِ الخ] بو آیتک مدینه‌ده نازل اولمسی بولونمسی جهتیله ملحوظدر. چونکه

منافقلر مدینه‌ده ایدیلر، اگر بونلر مکه‌ده نازل اولمش ایسه‌لر غیب خبری ویرمش دیمک اولور.

زمانمزده‌یسه بو آیتک مصدوقی چوغالمشدر، الله محافظه بویورسون. «لا اله الا الله الحلیم الکریم

لا اله الا الله العلی العظیم، تبارک الله رب السموات ورب العرش العظیم ورب الارضین و

ما بینهما والحمد لله رب العالمين عز جارك وجل سلطانك ولا اله غيرك.

[أَثْقَالَهُمْ] کندی ایشلدکلری گناهلرک آغیرلقلرینی [وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ]

و داها آغیرلقلر برابر داها بر چوق آغیرلقلر — باشقه‌لرینی اضلال ایتمک، گناهه صوقمغه چالیشمه‌لرینک

گناهلرینی — یوکلنه‌جکلر.

ط

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا

فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ● فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ
وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ ●

مآل شریفی

وحقیقةً بز نوحی قومنه کوندردك ده ایچلرنده اللی ییلی مستثنا بیك سنه دوردی دیرکن اونلری طوفان یاقالایویردی هپ ظلم ایدییورلردی ● بالنتیجه اونی و کمی آرقداشلرینی نجاته چیقاردق وده و اوکمی‌یی عالملره بر آیت قیلدق ●

[وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ] — یوقاریده «ولقد فتنا الذین من قبلهم» بیورلدیغی ایچون بوراده اوندن بر فاجع مثالی کوستریلجکدر. اوندن ایچون بو «واو» قسم دکل، اورا عطفدر.

[فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا] دیرکن ایچلرنده بیك سنه دن اللی ییل اکسیك طوردی — اللی ییلی یوقه بیك سنه، طقوز یوز اللی سنه ایدی. فقط بیكدن دیرکن غالبا بو تعبیرك اختیار ایدیلمسی تمامیله عدده دلالت ایچوندر. چونکه طقوز یوز اللی تقریبی اولارق ده سویلنه بیلیر. بر ده بیك کمی ذکر ایتمکده مخاطبه مدتك اوزونلغنی تخییل ایتدیرمك واردر. چونکه قصه‌ده مقصود رسول الله تسلیه و اذالرده کوردیکی مشقتلره قارشی مجاهده سنده تثبیتدر. روایت اولندیغنه کوره نوح، قرق یاشنده بعث اولونمش، طقوز یوز اللی سنه قومنی دعوت ایتمش، طوفاندن صوکره ده آلتمش سنه یاشامشدر.

[وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِلْعَالَمِينَ] واونی، یعنی کمی‌یی ویا حادثه‌یی بوتون ذوی العقول عالملرینه بر آیت قیلدق — اوندن عبرت آلیر، استدلال ایدرلر. دیمك که الهی عذابنده اسباب مادیه ایله محافظه چالیشمق ده الهی امرندر.

وَاِبْرٰهِيمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ اِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا
اِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِنْدَ اللّٰهِ
الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝ وَاِنْ تُكَذِّبُوا فَقَدْ
كَذَّبَ اُمَمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ اِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ۝ اَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ
يُبْدِئُ اللّٰهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيرٌ ۝ قُلْ سِيرُوا فِي الْاَرْضِ
فَانْظُرُوا كَيْفَ بَدَاَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللّٰهُ يُنْشِئُ النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ۝ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ۝ وَمَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ
فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ۝ وَ
الَّذِينَ كَفَرُوا بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَلِقَائِهِ اُولٰئِكَ يَئِسُوا مِنْ رَحْمَتِي وَاُولٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
اَلِيمٌ ۝ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ اَوْ حَرِّقُوهُ
فَاَنْجٰيهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِ اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝ وَقَالَ اِنَّمَا
اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْثَانًا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ
يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَمَاْوٰيكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ۝ فَاٰمَنَ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ اِنِّي مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبِّي اِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ۝ وَوَهَبْنَا لَهُ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ
وَاٰتَيْنَاهُ اَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ۝

مآل شريفى

ابراهيمده، قومنه ديديكى وقت هپ الله عبادت ايدك واوڭا قورقڭ، بو سزڭ ايچون دها خيرليدر

اگر بیلیرسه‌کز ● سز اللهی براقوب ده ساده‌جه بر طاقم اوثانه طاپیورسکز و یالانه اویدوروب دوروپورسکز. خبریکز اولسون که او سزك اللهدن بریده معبود دیه طاپدیقلریکز سزك ایچون بر رزقه مالك اولامازلر. اوڭ ایچون رزقی الله یاننده آرایك و اوڭا قوللق ایدوب اوڭا شکر ایدیك، هپ دوندیریلوب اوڭا گوتوریله‌جکسکز ● و اگر تکذیب ایدرسه‌کز سزدن اول بر طاقم امتلر ده تکذیب ایتمشلردی، رسولك وظیفه‌سی سزه آچیقجه بر تبلیغدن عبارتدر ● یا گورمه‌دیلرمی ده: الله خلقی ابتدا ناصل یاپیور؟ صوڭره اونی اعاده ده ایدر، شبهه‌سز بو اللهه گوره قولایدر ● دی که: ارضده بر گزینك ده باقیك خلقی ابتدا ناصل یاپمش، صوڭره ده الله «نشأة اخرى» انشا ایده‌جك، شبهه‌سز الله هر شیئه قادردر ● دیله‌دیگنه عذاب ایدر، دیله‌دیگنه ده رحمت و هپ اوڭا چویریله‌جکسکز ● سز ده عاجز براقه‌جق دگلسکز سز ده نه یرده نه گوکده، اللهدن باشقه نه بر ولی نه ده بر نصیر یوقدر ● اللهك آیاتنه و لقاسنه اینانمایانلر ایسه هپ اونلر اونك رحمتندن امیدی کسمه اولانلردر. و اونلر ایچون الیم بر عذاب واردر ● اونك ایچون اوڭا قومنك جوابی ساده شو اولدی: اولدیروك اونی ویا یاقیك دیدیلر، الله ده اونی آتشدن قورتاردی، البته بونده ایمان ایده‌جك بر قوم ایچون شبهه‌سز آیتلر وار ● و دیدی که: سز ساده دنیا حیاتنده آراکزده سوگیك ایچون اللهی براقوب بر طاقم اوثانه طوتولمشسکز، اما صوڭره قیامت گونی بعضکز بعضکزه کفر ایده‌جك و بعضکز بعضکزه لعنت ایده‌جك، واره‌جغکز یر آتشدر، سزك ایچون یاردیمجیدن اثر ده یوقدر ● بونك اوزرینه اوڭا بر لوط ایمان ایتدی هم ده، دیدی: بن ربمه هجرتجیم (هجرت ایده‌جگم) حقیقت بو، عزیز او، حکیم او ● و بز اوڭا اسحق ایله یعقوبی ده احسان ایتدك، ذریتنده نبوتی، کتابی ده قیلدق و کندیسنه هم دنیاده اجرینی ویردك هم ده آخرتده شبهه‌سز صالحلردندر ●

[اَوْثَانًا] اوثانه – معبود وثنه، طاشدن ویا آغاجدن یاپیلان هر هانگی بر شی یقینسه که احساسده‌در. مثلا انصاب، صلیب هپ وثندر. [وَتَخْلُقُونَ اِفْكًا] و هپ افك، یالانه اویدوروب دوریورسکز – یالاندن بره اونلره معبود ویا شفیع دیبورسکز، اونلر ایسه بر یالاندر. مثلا نیله

رسمنده بیله زیاده بر حقیقت یوقدر . او رسم ، برقیمتی اولسه حیاتی زیاده دکل نهایت طوپراغه کومولهجک اولو بر نسنه برخیالدر . او برده قوقار دیه کومکده استعجال ایتمک مجبوریتنده بولندیغڭز طوپراقده اولان حیاتده برخیالی زیاده در دیه حافظه‌لرینده شبهه‌سز که محققه بر بالابخلیه واردر . اوحالده بویله خیالاتلا فائده معبود یاپوب دیرمک نه بیوک بهتاندر . [لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا] سزه بر رزقه دیرمزلر — الله عنایتی اولمایجه شو بر لقمه‌ی هضم ایتدیره‌مزلر.

[اَوَلَمْ يَرَوْا — عَذَابٌ اَلِيمٌ] ه قدر الله تعالی طرفندن استینافاً سوقه بیورولمش کلام اللهدر . ابراهیم خطاب اولرده حکی اولمه محتمل ایسه‌ده اوندن کلامی خطابی مره‌سنده رسول الله‌ه خطاب اولسی دها ظاهردر . اوندن ایچونده فاصله کتیرمشدر.

[مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا] یعنی صرف دنیا حیاتنده بربریڭزه مسابقه اوقشایاره طوپلانوب سوشمک ایچون ویاخود دنیا حیاتنده سوکیلیکیز خیالی تعقیب ایده‌رك الفت ایتمک ایچون — چونکه بونلر اوثانه بعضی سویدیکه برخاطره‌سی اولمه اوزره اطرافنده طوپلانمق ایچون اتخاذ ایتمشدر.

فقط برر بالا اولان او خیاللر اوزرینه ابتنا ایدن سوکیلک ، محض حیات اوزرینه طوپلانان محبتك صوکی نه اولور بیلیرمیسکز؟ [ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ] الخ...

[وَقَالَ اِنِّي مُهَاجِرٌ] — «آمن» ه معطوف اولرده لوط عاند اولسی باقیه کورونور ده ابراهیمه عاند اولمه اوزره بوقاریکی «وقال» ه عطفی سیاق دها اهنکلی هم ده «وقال انی ذاهب الی ربی سیهدین» قولنه مطابقدر.

وَلُوطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اِنَّكُمْ لَتَاْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ
بِهَا مِنْ اَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ● اَئِنَّكُمْ لَتَاْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَاْتُونَ فِي
نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتَ

مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ۝ وَلَمَّا جَاءَتْ
رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُو أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا
كَانُوا ظَالِمِينَ ۝ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ
إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ۝ وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ
وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا
امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ۝ إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا
مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ۝ وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝

مآل شریفی

لوط پیغمبری ده، هانی قومنه دیدیکی وقت: «سز جداً او شنیع فعلی یاپیورسکز ها!
سزدن اول عالمینده هیچ بری بو خطایی اتمه دی ● جداً سز حالا ارککلره گیده جک ویولی کسه جک
ومجلسکزده او ادبسزلکی یاپوب طوره جقمیسکز؟» بوکا قومنک جوابی آنجق شویله دیمه لری اولدی: «هایدی
گتیر بزه اللهک عذابنی صادقلردن ایسه ک» ● یارب! دیدی: اورته لغی فساده ویرن بو قومه قارشی
بکا نصرت ویر ● او وقتکه ایلچیلریمز ابراهیمه مژده ایله واردیلر، خبر اولسون دیدیلر: بز بو قریه نک
اهالیسنی اهلاک ایده جکز، چونکه اورانک اهالیسی هپ ظالم اولدیلر ● «اوراده لوط وار» دیدی
بز دیدیلر: اوراده کیم وار ایدیکنی پک اعلا بیلیرز، البته اونی و اهلنی قورتاره جغز، آنجق قاریسی
اوته کیلردن اولدی ● او وقتکه ایلچیلریمز لوطه جیقه واردیلر اونلر یوزندن فنالاشدی وحقلرنده الی قولی
طارالدی، اونلرده: قورقما، دیدیلر: وکدر ایتمه، چونکه بز سنی و اهلکی قورتاره جغز، آنجق قاریک
اوته کیلردن اولدی ● خبرک اولسون بو قریه اهالیسنه یاپه گلدکلری فسقلری یوزندن اونلرک اوزرلرینه سمادن
فجیع بر عذاب اندیره جکز ● وجلالم حقی ایچون اوندن بر آیت (بر نشانه) براقمشدرکه تعقل ایده جک بر قوم

ایچون بینه اولسونده ●

[مِنْهَا] او قریه‌دن [آيَةً] بر آیت، بر نشانه ــ که حکایه‌سی و یا خرابه‌سیدر.

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْاٰخِرَ
وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ ● فَكَذَّبُوهُ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ● وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ
الشَّيْطَانُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ ● وَقَارُونَ
وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسٰى بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ وَمَا
كَانُوا سَابِقِينَ ● فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
وَمِنْهُمْ مَنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَنْ اَغْرَقْنَا
وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ●

مآل شریفی

مدینه‌ده قارداشلری شعیبی، واردی، دیدی که: ای قومم! الله‌ه عبادت ایدك ده صوڭ کونه امید بسله‌یك؛ مفسدلك ایله یر یوزینی برباد ایتمه‌یك ● بونا قارشی اونی تکذیب ایتدیلر، دیرکن اونلری او رجفه طوتوویردی ده یورتلرنده دیزلری اوستی چوکه قالدیلر ● عاده ده، ثموده ده. کوستره بونلر مسکنلرندن بعضی اولمقده‌در، شیطان اونلره عمللرینی تزیین ایتمشدی ده کندیلرینی یولدن چویرمشدی، حالبوکه کوزلری آچیق آدملر ایدیلر ● قارونه، فرعونه و هامانه ده، حقیقةً موسی اونلره بینه‌لر کتیرمشدی، اونلر او یرده کبرلندیلر، قفا طوتدیلر، حالبوکه اوکمزه کچه‌جك دکلدیلر ● حاصلی هر برینی کناهیله یاقالادق

كيمنك باشنه بر طاش ياغديرانه كوندردك، كيمنى صيحه آليوردى، كيمنى يره كچيردك، كيمنى ده غرق ايتدك، الله
اونلره ظلم ايتميوردى ولكن كندى نفسلرينه ظلم ايديورلردى ●

مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ
بَيْتًا وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ● اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ
مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ● وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا
لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا اِلَّا الْعَالِمُونَ ● خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ اِنَّ فِى
ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ ● اُتْلُ مَا اُوحِىَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ
اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
مَا تَصْنَعُونَ ●

مآل شريفى

اللهدن باشقه ولیلره طوتانلرك مثلی اورومجك مثلی كبیدر : بر او ایدینمشدر فقط اولرك اڭ چوروكى ده شبهه سز اورومجك اويدر. اگر بيلسه لردى ● هر حالده الله بيليوركه اونلر اونك بريسنده نه كبى شيئه ياليواريورلر، حال بوكه عزيز اودر، حكيم او ● هم بو مثللر يوقمى، بز اونلرى انسانلر ايچون ضرب ايديورز، مع مافيه اونلره عالملردن باشقه سنك عقلى ايرمز ● الله او سموات و ارضى (اويوكسكلرى و آشاغيلرى) حق ايله خلق ايتمشدر. البته بونده مؤمنلر ايچون بر آيت وار ● سكا وحى اولنان كتابى كوزل اوقو و نمازى قيل، چونكه نماز، اوپسزلكدن و اويغونسزلقدن نهى ايدر. و هر حالده اللهك ذكرى اڭ بويوك ايشدر. و الله هر نه ايشلرسكز بيلير ●

[مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَوْلِيَاءَ] اللهك ماسواسنده بر طاقم ويليره
طوتونانلرك مثلى — يعنى اللهدن باشقه لرينى احتياجلرينه قارشى ياردم ايدر، منفعتدار دوقونور، ايشلرينى
كورور، تهلكه ده قورتارير ديه ولى، صاحب، حامى اتخاذ ايدهرك معبود ايدنلرك مثلى اولاجق حاللرى
[كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ] اوروبجكك مثلى اولمسه حالنه بكزر. [اِتَّخَذَتْ
بَيْتًا] بر او ايدينمشدر — هيچ دينى اوليانلرگى بوتونه بوتونه اوسز دكل، بر سينك اولاجقده بر خانه يه
طوتونمشدر. [وَاِنَّ اَوْهَنَ الْبُيُوتِ] فقط محقق اولرك الى چوروكى [لَبَيْتُ
الْعَنْكَبُوتِ] هر حالده اوروبجك اويدر — اوينه او معلومسنده بر شى طوتقدر، نه كوكه
بايار نه قورور، بر روزكارله تار ومار اولور. اونك ايچون اوروبجك اوينك چوروككى مشهور مثلدر.
ايشته اوروبجك قفالى شركلرده استنادكاهلرى، طوته قلدى بويله چوروكلردر. بوتونه طوتونديقلرى
فانيدر. [لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ] اگر بيلسه لردى — رازى ديركه: بوراده الله دينلميوب
اوليا دينلمه سى يالكز ايجونه شركى دكل خفى شركى دخى ابطاله اشارت ايچوندر. چونكه باشقه سنه كوسترمك ايچون
ايده نلر ريا ايله الله عبادت ايدنلر دخى اللهك ماسواسنده ولى اتخاذ ايتمش اولور. اونك شى ده عنكبوت
مثلنه بكزر. بعضلرى تكذيب ايدوب شركده قوترون هلاكى شاللرنى بيانه بويورلدقده صوكره بو اوروبجك
تمثيلنك ايراده بيلمده دنيانده اوله بويله داير شوللى بر دعه وتشبيه تقيمه ايتمكده دركه بوتونه بويله سوره
روحى ديه بيلير.

اوت اللهدن باشقه سنه دايانانه هرايله ديمزدر. [اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهٖ
مِنْ شَيْءٍ] شبهه سز، الله بيلير اونلر اونى براقوب ده ماسواسندن نه لره چاغيريورلر، نه كبى شيلره.
[وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ] حالبوكه عزيز او، حكيم او — هر شى فانى، هپسى ضعيف وحقير. ايقاع
ايلديكى اونلره مغلوب ايديلمك احتمالى اوليانه، ديلديكى ديلديكى آنده محو ايده بيلير نهايتسز بر عزت وقدرت صاحبى
معبودلغه لايق ايجه او، غايت اوكورلى، بيانه بر عزيز، هر فعلى حكمت اولانه بيانه بر حكيم يالكز او ايكن، اونك
قارشيسنده اوندن باشقه سنه يالوارمه نه قدر بوسه، نه بويله تهلكه.

[وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ] بو مثللری، بز اونلری انسانلر ایچون ضرب ایدیورز —
کافرلر دیمشلردی که کوکلری و یری یارادن الله ناصل اولورده بویله اوروموجک، سینک کبی حیوانات و حشرات
ایله مثل ضرب ایدر؟ بونلر الله ذکرینه لایقمیدر. «ماذا اراد الله بهذا مثلا». بو سؤاله قارشی سورهٔ
بقره ده «ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا ما بعوضة فما فوقها» بویوردیغی کبی بوراده ده بویله
جواب ویریلیور: یعنی بو مثللری نیچون ایراد ایلدیکیمزی اوراده بیلسینلرکه بز اونلری انسانلر ایچون ایراد ایدیورز
صرف حیوانلر ایچون دکل ده انسانلر ایچون ایراد ایلرز [وَمَا يَعْقِلُهَا اِلَّا الْعَالِمُونَ] مع هذا اونلری: اونلرک
حقیقتنی انجق عالملر تعقل ایده بیلیر. — یعنی الله ماسواسنک فانی و عاجز و ناچیز اولوب ماعداسنه عبادتک
باطل اولدیغنه علم صاحبی اولانلردرکه بو مثللرک کنهینه ذوقنه و فائده لرینه ادراک ایدرلر. بو علم، جهالتک
ضدیدر دیمکدر:
[خَلَقَ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضَ] الله، او سموات و ارضی — او یوکسکلری و آشاغیلری
[بِالْحَقِّ] حق ایله خلق ایتدی — بوشنه دکل — حکمتله ایش ایدر، هیچ بر شیئی بوش یاراتمیشی، بوشنه دکل،
کلیشی کوزل ده دکل، هر شیئک سببی و حکمتی ایله در. کوکلرده، یرلرده، یوقاریسی ده، آشاغیسی ده، عالیسی ده
جاهلی ده، هپسنک حقی ده خالقنک حقی اولدیغنه شاهد ایتدیکدر. [اِنَّ فِي ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ]
شبهه سز بونده مؤمنلر ایچون البته بر آیت وار — علمک قیمتی، حقک اهمیتی حقده ماعداسنک هیچلکی و ناچیزی
الله ماسواسنده ولی اتخاذ ایتمنک چوروکلکی و بالنتیجه مؤمنلرک موفق اولدیقلرینی اثبات ایدن بر آیت.
[اُتْلُ مَا اُوحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ] سنه سنا وحی اولنان کتابی تلاوت ایت — دردلرینه ده
دوام اوزره تکرار تکرار کوزل کوزل اوقو. یعنی او اوروموجک قدر فانی کافرلرک فتنه لرینه غم یمه ده اونلره
قارشی اولانلره سنک علمکده بو قرآنی کوزل کوزل او، ذکر اولنانلری تبلیغ و استدلال حالنده الله آیاتی
دوشونه. اوندن ایچونه «اتل علیهم» بویورلماسنه، مطلقه اولارق «اتل» بویورلمشدر. [وَاَقِمِ
الصَّلٰوةَ] و نمازی دوام اوزره قیل [اِنَّ الصَّلٰوةَ] حقیقةً نماز [تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۤءِ]
فحشادن — یعنی ایچیچه چیرکینلکدن، اوپ ایکدن، فحشالقدن [وَالْمُنْكَرِ] و منکردن: عقلک، شرعک

بكنمه جكى اولمغوڭ لقدنه، معصيتندن نهى ايدر. — بركره نماز ايچنده بونى ياپيلماز. بوندن باشقه
نماز حقيقى : أولديغى بيلنه رك قيلنان صحيح نماز، نماز خارجنده جيركينلكدن، اوليغوڭ لقدن نهى
ايدر. نهى، انتهائى استلزام ايتمسه بيله هر حالده اقتضا ايدر. صحيحًا نمازه دوام ايدنلرجه صلاح آثار.
رسول الله صلى الله عليه وسلمدن مرويدركه: "كيم بر نماز قيلار ده اوكنديسنى فحشا و منكردن نهى ايتمزسه او نمازلا اللهدن
اوزاقلاشمقدن بر شى آرتيرمش اولماز = من صلى صلاة لم تنهه عن الفحشاء والمنكر لم يزدد من الله الا بعدا"
بيورمشدر. اونڭ ايچوندر ابن مسعود حضرتلرى ديمشدركه: "نمازينه اطاعت ايتميه الله تعالىدن اوزاقلغى
آرتيرمقدن باشقه بر شى ياپماز". بونڭ سببى، چونكه نمازه اطاعت اونى حدودينه رعايت ايدرك حقيقيله
قيلمقدر. اونڭ حدودنده ايسه فحشا و منكردن نهى واردر. بنابرين نمازه اطاعت اونى حقيله قيلوب نتيجه
موفق اولور. "فويل للمصلين الذين هم عن صلاتهم ساهون" بيورولديغى اوزره نماز قيلوب كورونديكى
نمازدن ذهنك اولديغندن غافل اولانلرك واى حاللرينه. اونڭ ايچوندركه "قد افلح المؤمنون الذين هم
فى صلاتهم خاشعون" بيورولمشدر. ذيرا سورهٔ طه ده "واقم الصلوة لذكرى" بيورولديغى وجهله
نمازڭ حكمتى، غايهسى اللهڭ ذكريدر. يعنى اللهى آكمقدر و بقره سورهسنده "فاذكرونى اذكركم" مدعاسنجه اللهڭ
آكمسنه ايرشمكدر. بو صورتله نماز بر معراجدر. بونى بيلنلر "الذين يظنون انهم ملاقوا ربهم" منطوقنجه
كنديلرينى هر دم ربلرينڭ حضورنده ملاقات حالنده بولونورلركى ذوقى ايچنده بر خشيت و اخلاص ايله قيلارلر.
[وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ] و هر حالده اللهڭ ذكرى : نمازڭ بيوك ايشيدر. — يعنى اصل كنه
و حقيقتى الله ذو الجلالى آكمه، و اونڭ جلال و كبرياسى حضورنده قولڭ تحولات و تقلباتيله عجز و احتياجنى
عرض ايتمك ديمك اولان نماز، حد ذاتنده الڭ بيوك عمل و يا فحشا و منكردن نهى ايچون الڭ بيوك عاملدر.
يا خود الله تعالىنڭ سزى آكمسى سزڭ اونى آكمكزدن دها بيوكدر. — قول، الله تعالىنڭ جلال و جماليله
ياد ايتديكى زمان اونڭ حضور كبرياسنده فحشا و منكردن قاچه رق ادب و اخلاص ايله بوكوله جكى كبى الله تعالىنڭ
اونى ياد ايتمسى و دوستلغى زمان عند اللهده ذره قدر سيئات ايله آكيله جكى كبى ارزو ايتديكى حكمنده هر دم
رضايه يوكسلمك ايچون حسنات ايله مشبوع اولور. و شبهه يوقدركه بو حس اوكنديسنده دها بيوك بر عامل صلاح اولور.

دوشونمیکز که الله، قرآننده فرعونه کبیلری ناصل اکیور، پیغمبرلری و مؤمنلری ناصل اکیور. [وَاللّٰهُ يَعْلَمُ
مَا تَصْنَعُونَ] هم الله، هر نه ایشلدیککزی بیلیر. اوکا کوره آلهر، و اوکا کوره جزا ویریر.



وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ
وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ
لَهُ مُسْلِمُونَ ● وَكَذَٰلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ
يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمِنْ هَٰؤُلَاءِ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ● وَمَا
كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ●
بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ
● وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ
مُبِينٌ ● أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ●

مآل شریفی

اهل کتابه، اك کوزل اولانه صورتده باشقه صورتله مجادله ده ایتمییکز، انجق ظلم ایدنلر باشقه. و دییکزکه:
بز، هم بزه ایندیریلنه ایمان ایتدك هم سزه ایندیریلنه و بزم الهمز سزك الهکز بر. شوقدرکه بز یالکز اوکا
مسلمز ● ایشته سکا بویله کتاب ایندیردك، اونك ایچون کندیلرینه کتاب ویردیکلرمز اوکا ایمان ایدرلر،
شونلردن ده اوکا ایمان ایدن وار. و بزم آیتلرمزی انجق کافرلر انکار ایدر ● سن بوندن اول کتاب اوقور
دکلدك، حالا ده الیکله یازی یازمازسك. اویله اولسیدی مبطللر شبهه لنه بیلیرلردی ● فقط او (قرآن)
کندیلرینه علم ویریلمش کیمسه لرك سینه لرنده پارلایان آیتلردر. و بزم آیتلرمزی انجق ظالملر انکار ایدر ●

نه کیم اوکا ربندن آیتلر ایندیریلسه یا دییر، دیه‌کز: او آیتلر، هپ الهک عندنده‌در، بن انجق آچیقجه بر

نذیرم ● یتشمه‌دیمی دها اونلره کز سکا کتابی ایندیردک، قارشیلرنده اوقونوب طوریور! شبهه‌سز که

اونده ایمان ایده‌جک بر قوم ایچون البته بر رحمت و اوکا بر اخطار وار ●

[اَهْلَ الْكِتَابِ] یهود و نصاری [اِلَّا بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ] انجق اک کوزل اولان

مجادله صورتی ایله باشقه — مثلا قابالغه ایچلکه، سرتلکه یوموشاقلقله، اوفکه‌یی هضم ایله، کوزلکه

نصیحت ایله، شدته وقار ایله مقابله ایده‌رک دلیل حقی توضیح و تنبیه ایتمک کبی [اِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ]

انجق ایچلرنده ظلم ایدنلر باشقه — ثانی اولانلر دلیلی قبول ایتمیوب حقه قارشی عناد، افراط صاپانلر، مثلا

ولدی وار دیمکده، یاخود "ید الله مغلولة" کبی لافلر سویلمکده اصرار ایله مکابره ایده‌ن ظالملر مستثنی.

زیرا اووقت حاللرینه لایق وجهله مدافعه واجب اولور.

نصح ایله یوله کلمه‌ینی ایچلی تکدیر

تکدیر ایله اصلاح ایتمک حقی کورنکدر.

[وَقُولُوا] و دییکز که — بونلرله اک کوزل مجادله‌نک ناصل اولدیغنی تعریف ایتمیسه اولیور.

[وَاحِدٌ] بردر: الوهیتده شریکی یوقدر. [وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ] بز یالکز اوکا مسلمز.

— اوندن بزکه اخلاص ایله تسلیم اولمشه مسلمانز. بو تعبیرده اونلره بر تعریض واردر. زیرا اونلر احبار

و رهبانلرینی ارباب اتخاذ ایتمشلر، بالخصوص نصاری تثلیثه قائل اولمشلردر. [وَكَذٰلِكَ] واشته بویله

— بوکوزل، بو بدیع ایندیرلمش طرزده [اَنْزَلْنَا اِلَيْكَ الْكِتَابَ] سکا کتاب ایندیردک یا محمد!

[فَالَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ] اوندن اول کندیلرینه کتاب ویردیکلرمز — کرک یهود و کرک نصاری

عبدالله بن سلام کبی حقیقةً کتابدن استفاده ایتمک نعمتنه نائل اولانلر [يُؤْمِنُونَ بِهٖ] اوکا، او سکا

ایندیرلن کتابه ایمان ایدیورلر [وَمِنْ هٰؤُلَاۤءِ] شونلردن ده — یعنی عربلردن ده [مَنْ يُؤْمِنُ بِهٖ]

اوکا ایمان ایدن وار [وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا اِلَّا الْكَافِرُونَ] و بزم آیتلریمزی انجق کافرلر انکار ایدر.

— حقی اورتمکه آلیشمسنه ، قادر اولدیغی عادت ایدنمسنه ، جحود قلازکه یهوددن کعب بن اشرف و ارقداشلری کبی .

[وَمَا كُنْتَ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ] حالبوکه سن بوندن اول — یعنی بو اندیرلزدن اول — کتاب اوقور دکلدك [وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ] حالا الیکله یازمازسك ده [١] [اِذًا] اووقت — یعنی امی اولمایوب ده اوقویوب یازه ایدك [لَارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ] او مبطللر : یعنی باطل ایشنده کیدنلر ، یاخود ابطاله بهانه آرایانلر او حقده قافر شبهه ایده بیلیرلردی — کرچه جمله آرایانلر منصف محققلر ینه شبهه ایتمزلردی ، چونکه اعجاز ایچون امیلك شرط دکلدر . نته کیم سائر پیغمبرلر امی دکللردی انجق او تقدیرده کرك مشرکلر وکرك اهل کتابدن اولانلر ایچون هیچ اولمازسه شبهه یه بر بهانه بولونمش اولوردی . [بَلْ] فقط [هُوَ] او — قرآن [اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ اُوتُوا الْعِلْمَ] علم ویریلمش کیمسه لرك سینه لرنده پارلدایان آچیق آچیق آیتلردر . — بوراده « فی » بیناتٌ متعلق اولمق نفی ارتیاب سیاقنه نظراً اظهر وجهدر اولدیغی کبی محذوفه صفت اعتباریله ده اوجهدر . یعنی الله طرفندن بر علامت ، پارلایان معجزه لر اولدیغی اهل علمك کوکللرنده عیان بیان آچیق وهیچ شبهه یه محل ویرمیه جك وجهده ظاهردر . [وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيَاتِنَا اِلَّا الظَّالِمُونَ] وبزم آیتلرمزی انجق ظالملر انکار ایدر .

— بیلدکلری حالده حقی طانیمدایسه ده ظلمی عادت ایدنمسنه ظالملر نته کیم [وَقَالُوا] او ظالملر — اهل کتابدن حقی ثبوت ایتمه یه قسمی قرآنك آیت ، یعنی معجزه اولمسنی — انکار ایدیبده دیدیلر : [لَوْلَا اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَاتٌ مِنْ رَبِّهِ] ربندن اوزرینه برطاقم آیتلر ، یعنی موسانك عصاسی ، صالحك ناقه سی کبی معجزه لر اندیریلسه یا ! [قُلْ اِنَّمَا الْاٰيَاتُ عِنْدَ اللّٰهِ] دیکه بو نوعده آیتلر انجق الله عندنده در .

— یعنی کرك قرآن ، کرك سزك ایسته دیککز معجزه لر : هپسی الله نزدنده در . قرآنی اندیردیکی اولدیغی کبی اونلری اندیریر ده اندیرده حقی اولاننده ده یالکز الله در . باشقه لری دکل . بنم ایشم نذیر ایدیر— بن اوکا قادر دکلم [وَاِنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ] وبن انجق آچیق بر نذیرم — اینانمایانلره عذابك خبرجیسیم [اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ] دها یتشمه دیمی اونلره — او باشقه آیت ، باشقه معجزه ایسته ینلره کافی کلمه دیمی دها

---

[١] بو آیت ، رسول اللهك نبوتندن اول هیچ کتاب اوقویوب یازمادیغی حقنده غایت صریحدر .

معجزه اولمغه اوزره [إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ] بز سنك اوزریكه – دییه سویلندیكی
وجهله : بوندن اول اوقومه یازمه‌سی اولمادیغی محقق بولنان سنك اوزریكه – شبهه‌سز كتاب اندیردك
[يُتْلَى عَلَيْهِمْ] قارشیلرنده اوقونوب طورور كه [إِنَّ فِي ذَلِكَ] شبهه یوقدر كه اونده – او
كتابده [لَرَحْمَةً] مطلقه بر رحمت – بویوك بر نعمت [وَذِكْرَى] دائما اخطار و نصیحت
وار [لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ] ایمان ایده‌جك بر قوم ایچون – عناد، تعصب، عكسیلك ایله چكه‌جك
ایچون دكل، ایمان ایده‌جك ایچون – بو آیتك سیاق و سباقنه نظراً "لولا انزل علیه آیة" دییه‌نلره
جواب اولارق نازل اولدیغی آكلاشیلیور. بونكله برابر سبب نزولنده شو ده روایت اولونمشدر. مسلمانلر
بر طاقیمی یهودیلردن ایشتدكلری بعضی شیلری یازمش اولدقلری بر كوره‌لك ایله كلمشلردی. رسول الله صلی الله علیه وسلم
"بر قومك كندی پیغمبرلرینك كتیردیكی براقوب ده باشقه‌سنك باشقه‌لرینه كتیردیكنه رغبت ایتملری حماقت و یا ضلالتلرینه
كافیدر" بیوردی. بونك اوزرینه "اولم یكفهم انا انزلنا علیك الكتاب" آیتی نازل اولدی. اهـ.
كرچه بو آیت بو وقعه اوزرینه ده اوقونمش بیلیر. لكن بونك سبب نزولی اولمسی آیتك آلتنده ولادتنه بولونمدیغی،
چونكه سیاق و سباقنه نظراً "هم" ضمیرلری مسلمانلر دكل "لولا انزل علیه آیة" دینلره راجعدر. روایت
اولونوركه عبدالله بن عمار بن ركه حضرت عائشه رضی الله عنهایه بر هدیه تقدیم ایتمشدی. شاالیها "عبدالله بن عمرو"
فله ایدوب رد ایتدی، "او باشقه كتابلری تتبع ایدیور. الله تعالی ایسه "اولم یكفهم انا انزلنا علیك الكتاب
یتلی علیهم" بیوریور" دیدی. بونك اوزرینه اوعبدالله بن عمرو دیدیكه، او وقت قبول ایتدی. حضرت حفصه
رضی الله عنهاده بر كوره‌لك اوزرینه یوسف قصه‌سندن بر پارچه كتیرمیشدی، حضرت پیغمبره اوقومشدی. علیه الصلاة والسلام
وجهی رنكدن رنكه كیره‌رك بیوردیلر كه: جانم ید قدرتنده اولان ذات اعلایه قسم ایده‌رم كه بن آراكزده ایكن
سز یوسفه كلسه ده بنی براقوب اوكا ادیه‌جه اولسه‌كز ضالمسه اولورسكز. بن سزك پیغمبرلردن نصیبكزم، سزده
امتلردن نصیبمسكز. حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه بر كوره بر آدم اوغرامشدی، بر كتاب اوقویوردی.
بر سامت دیكلدی خوشنه كیتدی، او آدمه: بكا بو كتابی یازیور دیدی. او ده یكی دیری بر دری آلدی، اونی
حاضرلایوب ایچنه قیشه یازیوردی، صوكره عمر اونی آلوب حضرت پیغمبره كتیردی. اوقومغه باشلادی، رسول اكرم

صلى الله عليه وسلم حضرتلرینك مبارك یوزنده ده بر رنك پیدا اولمغه باشلادی ، درحال انصاردن بر ذات
او کتابه ووردی ده « ثكلتك امك یا ابن خطاب = آناك غیب ایتسین سنی ای خطاب اوغلی » بو کوریه
بو کتابی اوقویالی بری رسول اللهك یوزینه باقمایورمیسك ؟ دیدی ، او وقت پیغمبر صلى الله عليه وسلم بیوردی كه
« بن هم فاتح وهم خاتم بعث اولندم وبکا هم جوامع الكلم وهم فواتحی ویرلدی وبکا سوز اختصار ایدلدی
ایدلدی ، حالبوكه سز متهوكلر هلاكه سوروكله نیلدی اه . متهوكلر ، روحینه هر ایشه دالانلر یاخود
متحیرلر دیمكدر .

قل كفى بالله بيني وبينكم شهيدا يعلم ما في السموات والارض والذين
امنوا بالباطل وكفروا بالله اولئك هم الخاسرون ● ويستعجلونك بالعذاب
ولولا اجل مسمى لجاءهم العذاب وليأتينهم بغتة وهم لا يشعرون ● يستعجلونك
بالعذاب وان جهنم لمحيطة بالكافرين ● يوم يغشيهم العذاب من فوقهم
ومن تحت ارجلهم ويقول ذوقوا ما كنتم تعملون ● يا عبادي الذين امنوا
ان ارضي واسعة فاياي فاعبدون ● كل نفس ذائقة الموت ثم الينا ترجعون ●
والذين امنوا وعملوا الصالحات لنبوئنهم من الجنة غرفا تجري من تحتها الانهار
خالدين فيها نعم اجر العاملين ● الذين صبروا وعلى ربهم يتوكلون ● وكاين
من دابة لا تحمل رزقها الله يرزقها واياكم وهو السميع العليم ● ولئن
سالتهم من خلق السموات والارض وسخر الشمس والقمر ليقولن الله فانى
يؤفكون ● الله يبسط الرزق لمن يشاء من عباده ويقدر له ان الله بكل شيء عليم
● ولئن سالتهم من نزل من السماء ماء فاحيا به الارض من بعد موتها ليقولن الله
قل الحمد لله بل اكثرهم لا يعقلون ●

مآل شريفى

دەكه بنمله سزك آرەكزده شاهد، الله یتر، او كوكلرده و یرده نه وارسه بیلیر، باطله ایمان ایدوب ده

الله‌ه كفر ایدنلره، ایشته اونلردر هپ خسرانه دوشنلر ● بر ده سندن عجله عذاب ایسته‌یورلر، اگر مسمی بر اجل اولماسه

ایدی او عذاب اونلره محققاً كلمشدی. والبته اونلره ناگهان كله‌جك، شعورلری اولمیه‌رق، آگلرینه كوجك ● سندن

عجله عذاب ایسته‌یورلر، حال بوكه جهنم كافرلری قوشاتوب طوروپور ● او كونده كه عذاب اونلری هم اوستلرندن

هم آیاقلری آلتندن صاره‌جق ده طادیك یاپدقلریكزی دیه بیوره‌جق ● ای بنم ایمان ایدن قوللرم!

حقیقة بنم ارضم كنیشدر، او حالده بكا عبادت ایدك او حالده بكا ● هر نفس اولومی طاداجق، صوكره

دونوب دوروب بزه كتیریله‌جكسكز ● و ایمان ایدوب صالح عملده بولنانلر، البته اونلری جنتك آلتندن ایرمقلر

آقان مسكنلرینه یرلشدیره‌جكز، او حالده كه اوراده ابدی قالاجقلر، نه كوزل اجری او ایشه كورنلرك ●

كه صبر ایتمشلردر و یالكز ربلرینه دایانیرلر ● او نیجه حیوانلر وار، رزقنی طاشیه‌ماز، الله اونلره ده رزقنی

ویریور سزه ده، او اوبر سمیع اوبر علیم ● جلالم حقیچون صوكره اونلره: كیم او كوكلری و یری یاراتوب

شمس و قمری تسخیر ایتمش؟ البته شبهه‌سز الله دیرلر، او حالده ناصل چویریلیورلر؟ ● الله قوللرندن دیله‌دیكنه

رزقی بسط ده قیصار ده اودر، شبهه‌سز الله هر شیئه علیم ● جلالم حقیچون نه صوره‌سك اونلره: كیم او سمادن

بر صو ایندیروب ده ارضی اولومندن صوكره اونكله حیات دیریلده؟ البته شبهه‌سز الله دیه‌جكلر، الحمد لله

دی، فقط اونلرك اكثریسی عقل ایتمزلر ●

[يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا] ای ایمان ایدن قوللرم! — «عبادی» خطابی تشریفدر. مكلفه

اك شرفلی پایه‌سیدر. «عباد الله» كبی مطلقا عباد تعبیرنده كافر دخی داخل اولابیلیرسه ده «عبادی» اضافتنده كافر داخل

اولماز. زیرا كافر، شیطانك سلطه‌سی آلتنده‌در. حال بوكه «ان عبادی لیس لك علیهم سلطان» بیورلمشدر.

شایان دقتدركه جناب الله آدمی یاراتدیغنده شانی بزم اولان خلافت عنوانیله یاد بیوردی. اونلركه ابلیس بوكجده بیمادی

بالعکس او سببله اقدامنی آرتیردی عداوت ایتدی ونهایت غضب ایدوب «فازلهما الشيطان عنها» بیوردیغی اوزره ایکیسنی ده جنتده قایدیردی. صوکره اونك اولادینه «عبادی» تشریفنه مظهر اولانلره کلنجه شیطان اونلرده قایدیرمدی «ان عبادی لیس لك علیهم سلطان» بیوردیغی کبی شیطان کندیسی ده «لاغوینهم اجمعین الا عبادك» دیدی. دیمك که الالهك عبادی اولمق یالکز احراز ایدن مکلف درجه اعتباریله یوقاریده خلیفه اولانلرده‌ها بولنمقدر. شو حالده «الذین امنوا» وصفی احترازی دکل، شرفی وجهی بیان ایچون صفت کاشفه در. بو صورتله بو خطاب لازم مانعنده طولایی دینی کرکی کبی اجرا ایده مدیکی بعضی یرلرده سلامت یولنی کوسترمك ایچون خطاب تشریفیدر.

یعنی ای بنم ایمانه شرفلنمش اولان قوللرم [اِنَّ اَرْضی وَاسِعَةٌ] جهنم دکل ارضم پك کنیشدر. — بولندیغکز یرده عبادت دکل واسعه. [فَاِیَّایَ فَاعْبُدُونِ] او حالده بکا عبادت و عبودیت ایلك اوجماسه ساده بکا — یعنی بولندیغکز مملکتده ساده بکا عبادت ایتمك قولای اولمازسه دیکر اطرافده تضییقه معروض اولورسه هارلیره کز اوراده باغلانوب قالمایك، اونی ترك ایله بیلهجککز یره کیدك، فرار ایدك، هجرت ایدك، اوطارلقده کنیشلکه چیقمق ایچون نه یاپمق ایجاب ایدیورسه یاپیك بکا قوللق ایدك. علیه الصلاة والسلامدن بر حدیث شریفده شویله وارد اولمشدر. «هر کیم دینی سببیله بر یردن بر یره فرار ایدرسه بر قاریش ده اولسه جنتی ایدر و ابراهیم ایله محمد علیه السلام رفیقی اولور» الخ. یا اولوم تهلکه سی، تهدید اولورسه نه یاپالم؟

[کُلُّ نَفْسٍ] هر نفس — هر ناصل اولسه و هر نرهده بولونسه [ذَائِقَةُ الْمَوْتِ] اولومی طاداجقدر [ثُمَّ اِلَیْنَا تُرْجَعُونَ] صوکره ده بزه ارجاع اولنهجقسکز — بعث اولنوب حضوره چیقه‌جقسکز. دیکرلری دنیاده قالاجقسکز. بناءعلیه اوندن چیقمقده قورتولامازسکز. بالعکس اللهه یاپیشیرسه قورتولمه امیدی ایچون اکراه قارشیسنده بیله هر فداکارلیغی کوزه آلارق حضوره چیقه کمال اخلاص و حریت ایله کیتمکه چالیشملی.

[وَكَاَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ] — هجرت اولونجه بعضیلری کیده‌جکلری اولمایه‌جق مملکتده ناصل کیدهرز دیمشلردی. بو نازل اولدی. [وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ] — سؤاللر تکرار [فَاَنّٰی یُؤْفَكُونَ] او حالده ناصل چویریلیورلر؟ — خالق کم اولدیغی ناچار اقرار ایدرلرکن الوهیته کلنجه ناصل اوندن دونوب شرکه کیدیورلر؟ بو خصوصده الحیوه ایری سوروله رزقه مسئله سی اولدیغی ایچون بیوریلیور که: [اَللّٰهُ یَبْسُطُ الرِّزْقَ] الخ...

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ
الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ • فَاِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجّٰيهُمْ اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ • لِيَكْفُرُوا بِمَا اٰتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ • اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ
اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَكْفُرُونَ • وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ
كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ اَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ •
وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ •

مآل شريفى

بو دنيا حياتى بر اكلنجه و اويوندن عبارت، و حقيقة صوك يوردر (دار آخرت) ايشته خالص حيات
او، اما بيلسه لردى • باقه آنلر كميه بيندكلرنده دينى الله خالص قيلارق اونا مخلصانه دعا ايدرلرده
ديركه كنديلرينى قورويه چيقاردى، ديمال شرك قوشارلر • كه كنديلرينه ويردكمز نعمته نانكورلك ايتسينلر
و حياتنده ذوقه باقسينلر ديه، فقط ايلريده بيلهجكلر • باكورمدلرمى بز بر حرم يابمشز، امنيت ايچنده
حال بوكه اطرافلرنده ناسى قاپيلوب قاپيليور، آرتيق باطله اينانيورلرده اللهك نعمتنه كفرانمى ايديورلر؟ •
الله قارشى بر يالانى افترا ايدن، ياخود حق كندينه كلنجه يالان ديه تكذيب ايدندن داها ظالم كيم اوله بيلير؟ جهنم
ده كلميدر آنجق كافرلر يرى؟ • بزم اوغروموزده مجاهده ايدنلره كلنجه البته بز اونلره يوللريمزى كوستريرز و
شبهه سز كه الله هر حالده محسنلر ايله برابردر •

تم